1. CİLT

Hayatu's Sahabe

M. YUSUF KANDEHLEVİ

HAYATU'S-SAHABE

Muhtasar

HAYATU'S-SAHABE

1

Muhtasar

M. Yusuf KANDEHLEVÎ

Hazırlayan:
Ömer Lütfi ERDAL

HAYATU'S-SAHABE
Muhtasar

Editör
Ömer ÇETİNKAYA
İbrahim ÇETİN
Betül COŞKUN

Kapak
Engin ÇİFTÇİ

Sayfa Düzeni
Ahmet KAHRAMANOĞLU

ISBN
978-975-278-277-8

Yayın Numarası
488

Basım Yeri ve Yılı
Çağlayan Matbaası
Sarnıç Yolu Üzeri No: 7 Gaziemir/İZMİR
Tel: (0232) 252 20 96
Temmuz 2008

Genel Dağıtım
Gökkuşağı Pazarlama ve Dağıtım
Merkez Mah. Soğuksu Cad. No: 31 Tek-Er İş Merkezi
Mahmutbey/İSTANBUL
Tel: (0212) 410 50 60 Faks: (0212) 445 84 64

Işık Yayınları
Emniyet Mahallesi Huzur Sokak No: 5
34676 Üsküdar/İSTANBUL
Tel: (0216) 318 42 88 Faks: (0216) 318 52 20
www.isikyayinlari.com

İçindekiler

GİRİŞ

1. ALLAH VE RESÛLÜNE İTAATİ BİLDİREN ÂYET VE HADİSLER

Peygamber Efendimizin Risalet Vazifesi

"Ey şanlı Peygamber! Biz, seni insanlar hakkında şahit, müjdeci, uyarıcı, Allah'ın izniyle O'nun yoluna davet eden bir peygamber ve aydınlatıcı bir kandil olarak gönderdik." (Ahzâb, 33/45-46)

"Ey Resûlüm! Biz seni bütün insanlığa rahmetimizin müjdecisi, azabımızın uyarıcısı olarak gönderdik, lakin insanların ekserisi bunu bilmezler." (Sebe', 34/28)

"Biz, seni sadece müjdeleyici ve uyarıcı olarak gönderdik." (Furkan, 25/56)

"Biz, seni bütün insanlar için sırf bir rahmet vesilesi olman için gönderdik." (Enbiyâ, 21/107)

"Allah, Resûlünü, diğer bütün dinlere üstün kılmak için, hidayet ve hak dini ile göndermiştir. İsterse müşrikler bundan hoşlanmasınlar." (Saf, 61/9)

Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Âlemlerin Rabbi olan Allah'ın kelâmında şöyle tavsif edilir:

"Şüphe yok ki, Allah hem sizin hem de benim Rabbimdir; öyleyse yalnız O'na ibadet edin. İşte, doğru yol budur." (Âl-i İmrân, 3/51)

"De ki: Rabbim beni doğru yola, İbrahim'in dimdik ayakta duran, batıldan uzak, tamamen Hakk'a yönelmiş tevhid dinine iletti. O, asla müşriklerden olmamıştı. De ki: Benim namazım da, her türlü ibadetlerim de, hayatım da ölümüm de hep Rabbulâlemîn olan Allah'a aittir. Eşi, ortağı yoktur O'nun. Bana verilen emir budur. O'na ilk teslim olan da benim." (En'âm, 6/161-163)

Allah'a ve Resûlüne İtaat

"Ey iman edenler! Allah'a ve Resûlüne itaat edin. Kur'ân'ı ve Resûlullah'ın öğütlerini işitip dururken ondan yüz çevirmeyin." (Enfâl, 8/20)

"Allah'a ve Resûlüne itaat edin, sakın birbirinizle ihtilaf etmeyin; sonra korkuya kapılıp zaafa düşersiniz, rüzgârınız (kuvvetiniz) gider." (Enfâl, 8/46)

"Ey iman edenler! Allah'a itaat edin. Resûlüne ve sizden olan ulü'l-emre de itaat edin. Eğer Allah'a ve âhirete iman ediyorsanız, hakkında ihtilafa düştüğünüz meseleyi Allah'a ve Resûlüne arz ediniz. Böyle yapmanız hem daha hayırlı hem de netice bakımından daha güzeldir." (Nisâ, 4/59)

Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm) buyurdular ki: "Kim bana itaat ederse, muhakkak ki Allah'a itaat etmiştir. Kim de bana isyan ederse muhakkak ki Allah'a isyan etmiştir."

Yine Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm): "İmtina edip diretenler hariç, bütün ümmetim cennete girecektir!" buyurmuşlardı. "Diretenler de kim?" diye soranlara "Kim bana itaat ederse cennete girer, kim âsi olur (itaat etmezse) o diretmiş demektir!" buyurdular.[1]

"Haklarında hüküm verilmek üzere Allah'a ve Resûlüne davet edilen müminlerin söyledikleri tek söz: 'Hay hay! Baş üstüne!' demek olmuştur. İşte felaha erenler, onlar olacaklardır. Kim Allah'a ve Resûlüne itaat eder, Allah'ı tazim edip O'na karşı gel-

1 Buharî, *Sahîh* 6/2655 (6851)

mekten sakınırsa, işte ebedî başarı ve mutluluğa erenler onlar olacaklardır." (Nur, 24/51-52)

"Mümin erkeklerle mümin kadınlar birbirlerinin velileri, yardımcılarıdır. Onlar iyilikleri teşvik edip kötülükleri menederler. Namazı hakkıyla yerine getirir, zekâtı verir, Allah'a ve Resûlüne itaat ederler. İşte; onları Allah geniş rahmetine mazhar edecektir. Çünkü Allah azîzdir, hakîmdir (Üstün kudret, tam hüküm ve hikmet sahibidir)." (Tevbe, 9/71)

Peygamber, İtaat Edilsin Diye Gönderilir

"Peygamber size ne verirse onu alınız, O sizi neden menederse onu terk ediniz. Allah'a karşı gelmekten sakınınız. Muhakkak ki, Allah'ın cezası pek çetindir." (Haşr, 59/7)

"Biz hiçbir peygamberi, Allah'ın izni ile kendisine itaat olunmaktan başka bir gaye ile göndermedik. Eğer onlar kendilerine zulmettikleri vakit sana gelip de Allah'tan af dileselerdi, sen de Resûl olarak onların affedilmelerini isteseydin, elbette Allah'ı tövbeleri kabul eden, pek merhametli bulacaklardı." (Nisâ, 4/64)

Allah'a ve Resûlüne İtaat Edenler, Neler Kazanacak?

"De ki: Allah'a itaat edin, Peygambere itaat edin. Eğer sırtınızı dönerseniz bilin ki Peygamber kendi görevinden, siz de kendi yükümlülüğünüzden sorumlu olursunuz. Ama O'na itaat ederseniz, doğru yolu bulmuş olursunuz. Yoksa peygamberin görevi, açıkça tebliğ etmekten başka bir şey değildir. Allah, içinizden iman edip makbul ve güzel işler işleyenlere kesin olarak vaad buyurur ki: Daha önce müminleri dünyada hâkim kıldığı gibi kendilerini de hâkim kılacak, kendileri için beğenip seçtiği İslâm dinini tatbik etme gücü verecek ve yaşadıkları korkulu dönemin arkasından, kendilerini tam bir güvene erdirecektir. Çünkü onlar, yalnız Bana ibadet edip hiçbir şeyi Bana şerik yapmazlar. Artık

bundan sonra kim küfrâna saparsa, işte onlar yoldan çıkıp Allah'a karşı gelmiş olurlar. Öyleyse ey müminler, siz namazı hakkıyla ifa etmeye devam edin, zekâtı verin, Peygambere itaat edin ki merhamete mazhar olasınız." (Nur, 24/54-56)

"Allah'a ve Resûlüne itaat edin ki merhamete nail olasınız." (Âl-i İmrân, 3/132)

"Ey iman edenler! Allah'a karşı gelmekten sakının ve hep doğru söz söyleyin ki Allah da işlerinizi ve hâllerinizi düzeltsin, günahlarınızı affetsin. Kim Allah'a ve Resûlüne itaat ederse, pek büyük bir mutluluk ve başarıya nail olur." (Ahzâb, 33/70–71)

"Kim Allah'a ve Resûlüne itaat ederse işte onlar, Allah'ın nimetlerine mazhar ettiği nebîler, sıddîkler, şehitler, salih kişilerle beraber olacaklardır. Bunlar ne güzel arkadaşlar! Bu, Allah'tan bir lütuftur. Bu lütfa layık olanların kadrini Allah'ın bilmesi yeter de artar!" (Nisâ, 4/69-70)

"İşte bunlar Allah'ın sınırlarıdır. Kim Allah'a ve Resûlüne itaat ederse Allah onu, içinden ırmaklar akan cennetlere ebedî kalmak üzere yerleştirir. İşte en büyük başarı da budur." (Nisâ, 4/13)

"Ey Resûlüm, de ki: Ey insanlar, eğer Allah'ı seviyorsanız, gelin bana uyun ki Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Allah gafûrdur, rahîmdir (çok affedicidir, engin merhamet ve ihsan sahibidir)." (Âl-i İmrân, 3/31)

"Hakikaten, Allah'ın Resûlünde sizler için, Allah'a ve ahiret gününe kavuşmayı bekleyenler ve Allah'ı çok zikredenler için en mükemmel bir numune vardır." (Ahzâb, 33/21)

"De ki: Ey insanlar! Ben sizin hepinize Allah tarafından gönderilen Peygamberim. O ki, göklerin ve yerin hâkimiyeti O'na aittir. O'ndan başka ilâh yoktur. Hayatı veren de, ölümü yaratan da O'dur. Öyleyse siz de Allah'a ve O'nun bütün kelimelerine iman eden o ümmî Nebî'ye, o Resûle inanın. O'na tâbi olun ki doğru yolu bulasınız." (A'râf, 7/158)

Hz. Enes'ten rivayet edildiğine göre, Resûlullah (aleyhisselâm) buyurdular ki:

"Kim, benden sonra öldürülmüş olan bir sünnetimi ihya ederse beni seviyor demektir. Beni seven de, benimle beraberdir."[2]

Yine: "Sünnetime sımsıkı tutunan cennete girer."[3] "Kim ümmetimin bozulduğu dönemde, benim sünnetime tâbi olursa yüz şehit sevabı alır."[4] "Kim sünnetimi ihya ederse, beni sevmiş olur, beni sevenle de cennette beraberiz."[5]

"Ümmetin ihtilafa düştüğü dönemde, Hz. Peygamberin sünnetine tâbi olmak, avucu içinde bir kor tutanın durumu gibidir."[6]

Allah'a ve Resûlüne İtaat Etmeyenleri Neler Bekliyor?

"Ey iman edenler! Allah ve Resûlü size hayat verecek hakikatlere sizi davet ettiğinde O'na icabet edin. Bilin ki, Allah insan ile kalbi arasına girer (dilediği takdirde arzusunu gerçekleştirmesini önler) ve siz dönüp O'nun huzurunda toplanacaksınız." (Enfâl, 8/24)

"De ki: Allah'a ve Resûlullah'a itaat ediniz. Şayet yüz çevirirlerse, bilsinler ki Allah kâfirleri sevmez." (Âl-i İmrân, 3/32)

"Kim de Allah'a ve Resûlüne isyan eder ve Allah'ın sınırlarını aşarsa, Allah onu da ebedî kalmak üzere ateşe koyar. Hem onu zelil ve perişan eden bir azap vardır." (Nisâ, 4/14)

Allah Resûlü gelecekte olan hadiselerden bahisle buyurdular ki: "Benî İsrâîl üzerine gelen şeyler, aynıyla ümmetimin üzerine de gelecektir. Öyle ki onlardan aleni olarak annesine gelen olmuşsa, ümmetimden de bu çirkin işi mutlaka yapan olacaktır. Nitekim Benî İsrâîl yetmiş iki millete (mezhep ve fırkaya) bölünmüştü. Benim ümmetim de yetmiş üç millete bölünecektir. Bunlar-

---

2 Taberânî, *Mu'cemu's-Sagîr* 2/100 (856)

3 Tirmizî, *Sünen* 5/46 (2678)

4 Münzirî, *et-Tergîb ve't-Terhîb* 1/41 (65)

5 Taberânî, *Mu'cemu's-Sagîr* 2/100 (856)

6 el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl* 1/328 (937)

dan bir tanesi hariç hepsi ateştedir."

Resûlullah'a "Bu fırka hangisidir?" diye sorulunca Resûlullah "Benim ve ashâbımın üzerinde olduğu şeyden ayrılmayanlardır!" buyurdular.[7]

Sahabeden İrbâz İbn Sâriye anlatıyor: Bir gün, Resûlullah Efendimiz bize namaz kıldırdı. Sonra yüzünü cemaate çevirerek çok beliğ, çok manidar bir vaazda bulundu. Öyle ki, dinleyenlerin gözleri yaşla, kalpleri de heyecanla doldu. Cemaatten biri: "Ey Allah'ın Resûlü, sanki bu, bir veda konuşmasıdır, bize ne tavsiye ediyorsunuz?" dedi. Resûlullah şöyle buyurdu: "Allah'a karşı takvada bulunmanızı; başınızda Habeşli bir köle olsa bile onun emirlerini dinleyip ona itaat etmenizi tavsiye ederim. Zira sizden hayatta kalanlar, benden sonra nice ihtilaflar görecek. Öyle ise; size sünnetimi ve hidayet üzere olan hulefâ-i râşidînin sünnetini hatırlatırım, bunlara uyun ve dört elle sarılın. Sonradan çıkarılan şeylere karşı da, son derece dikkatli ve uyanık olun. Zira, sünnette bulunana zıt olarak her yeni çıkarılan şey bir bid'attır, her bid'at de dalalettir, sapkınlıktır."[8]

Resûlullah ile Ümmeti Arasındaki Münasebet

Allah ile Muhammed ümmeti arasındaki durum şu kimseye benzer: Biri yeni bir ev yaptırır, o evde bir ziyafet düzenler, bu ziyafete çağırmak için de bir davetçi gönderir. Davetçinin çağrısına icabet eden eve girer, ziyafet sofrasından yer. Davetçinin davetine gelmeyen de, ne eve girer ne de ziyafetten yer. Temsilin hakikati şudur: O ev cennettir, ev sahibi de Allah, davetçi de Muhammed'dir (aleyhisselâm). Ona itaat edip davetine icabet eden, Allah'a itaat etmiştir. Ona karşı gelen de, Allah'a isyan etmiştir. Hz. Peygamber (aleyhisselâm), (inananla inanmayan) insanlar arasına bir fark koymuştur.[9]

7 Taberânî, *Mu'cemu'l-Kebîr* 8/152 (7659)

8 Ebû Dâvud, *Sünen* 2/610 (4607)

9 Buhâri, *Sahîh* 6/2655 (6852)

Yine Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurur: "Benim misalimle Cenab-ı Hakk'ın benimle göndermiş olduğu davetin misali şu adamın misali gibidir: Bir adam kendi kavmine gelip: 'Ben gözlerimle düşman ordusunu gördüm, tehlikeyi haber veriyorum, tedbir alın!' der. Kavminden bir kısmı adamın tavsiyesine uyup, geceleyin telaşa düşmeden oradan uzaklaşır. Bir kısmı da, bu haberciyi yalanlar ve yerinden ayrılmaz. Ancak, sabahleyin ordu onları yakalar ve imha eder. İşte; bu temsil bana itaat edip getirdiklerime uyanlarla, bana isyan edip Cenab-ı Hakk'tan getirdiklerimi tekzip edip yalanlayanları göstermektedir."[10]

Aleyhissalâtu vesselâm buyurdular ki: "Benim misalimle sizin misaliniz, şuna benzer: Bir adam ateş yakmıştır. Ateş etrafı aydınlatınca, gece kelebekleri ve aydınlığı seven bir kısım hayvanlar bu ateşe hücum edip kendilerini ateşin içine atmaya başlarlar. Adamcağız, onları kurtarıp engel olmaya çalışır. Ancak hayvancıklar baskın gelerek topluca ateşe girerler. Ben, tıpkı o adam gibi ateşe düşmemeniz için eteklerinizden çekiyorum, ancak siz ateşe karşı adeta koşuşuyorsunuz."[11]

2. HAZRETİ PEYGAMBER VE ASHABI HAKKINDAKİ ÂYETLER

"Muhakkak ki: Biz, seni bir şahit, bir müjdeci ve uyarıcı olarak gönderdik ki Allah'a ve Resûlüne iman edesiniz, ona destek olup saygı gösteresiniz ve Allah'ı da sabah akşam tesbih ve tenzih edesiniz." (Fetih, 58/8-9)

Dengeli ve Hayırlı Bir Ümmet

"Gün gelir, her ümmetten kendilerine birer şahit getiririz. Seni de ümmetin üzerine bir şahit olarak getirip dinleriz. Ey Resûlüm,

---

[10] Ahmed b. Hanbel, *Müsned* 5/60 (20624)

[11] Buhâri, *Sahîh* 5/2379 (6118)

işte sana bu kutlu kitabı indirdik ki her şeyi açıklasın, doğru yolu göstersin, Allah'a teslimiyetle itaat edecek olanlara, rahmetin ve müjdenin ta kendisi olsun." (Nahl, 16/89)

"Böylece Biz sizi örnek bir ümmet kıldık ki, insanlar nezdinde Hakk'ın şahitleri olasınız ve Peygamber de sizin hakkınızda şahit olsun." (Bakara, 2/143)

"Allah yolunda gereği gibi cihad edin. Sizi, insanlar içinde bu emanete ehil bulup seçen O'dur. Din konusunda, size hiçbir zorluk da yüklemedi. Haydin öyleyse babanız İbrahim'in milletine ve yoluna! Bundan önce de, bu Kur'ân'da da, size Müslüman adını veren O'dur. Tâ ki Resûl size şahit olsun, siz de diğer insanlar nezdinde Hakk'ın şahitleri olasınız. Haydin namazı hakkıyla ifa edin, zekâtı verin ve Allah'a sımsıkı bağlanın. O sizin biricik mevlânız, efendinizdir. O ne güzel mevlâ ve ne güzel yardımcıdır." (Hac, 22/78)

Dengeli ve Hayırlı Bir Ümmetin Peygamberi

"Gerçekten Allah, kendi içlerinden birini, onlara âyetlerini okuması, onları her türlü kötülüklerden arındırması, kendilerine kitap ve hikmeti öğretmesi için Resûl yapmakla, müminlere büyük bir lütuf ve inâyette bulunmuştur. Hâlbuki, daha önce onlar besbelli bir sapıklık içinde idiler." (Âl-i İmrân, 3/164)

"Size kendi aranızdan öyle bir Peygamber geldi ki zahmete uğramanız ona ağır gelir. Kalbi üstünüze titrer, müminlere karşı pek şefkatli ve merhametlidir." (Tevbe, 9/128)

Hz. Peygamberin yanında bulunan insanlara yumuşak davranması da Allah'ın merhametinin eseridir. Eğer katı yürekli, kaba biri olsaydı, insanlar onun etrafından dağılıverirlerdi. Hz. Peygamber (aleyhisselâm) onların kusurlarını affetti, onlar için mağfiret diledi ve işleri onlarla müşavere etti. [12]

[12] Bkz. Al-i İmran 3/159.

O'nun Sahabilerinin Özellikleri, Tevrat ve İncil'de de Yazılıdır

"Sahabi ki, yanlarındaki Tevrat ve İncillerde vasıfları yazılı o ümmî Peygambere tâbi olurlar. O Peygamber ki, kendilerine meşru şeyleri emreder, kötülükleri yasaklar, kendilerine güzel ve hoş şeyleri mübah, murdar şeyleri ise haram kılar, üzerlerindeki ağırlıkları, sırtlarındaki zincirleri kaldırıp atar. O'na iman eden, onu destekleyen, ona yardımcı olan ve onunla beraber indirilen nûra tâbi olanlar var ya, işte felaha erenler onlardır." (A'râf, 7/ 157)

"Muhammed Allah'ın Resûlüdür. O'nun beraberindeki müminler de kâfirlere karşı şiddetli olup kendi aralarında şefkatlidirler. Onları rükû ederken, secde ederken, Allah'tan lütuf ve rıza ararken görürsün. Onların alâmeti, yüzlerindeki secde izi, secde aydınlığıdır. Bunlar, Tevrat'taki sıfatları olup İncil'deki meselleri ise şöyledir: Öyle bir ekin ki filizini çıkarmış, sonra da onu kuvvetlendirmiş, derken kalınlaşmış da artık gövdesi üzerinde doğrulmuş. Öyle ki; ekicilerin hoşuna gider, kâfirleri de öfkelendirir. İşte böylece Allah, onlar gibi iman edip makbul ve güzel işler yapanlara bir mağfiret ve büyük bir mükâfat hazırlamıştır." (Fetih, 48/29)

Sahabenin Kur'ân Nezdindeki Mertebesi

"İslâm'da birinci dereceyi kazanan Muhacirler ve Ensâr ile onlara güzelce tâbi olanlar yok mu? Allah onlardan razı, onlar da Allah'tan razı oldular. Allah, onlara içlerinden ırmaklar akan cennetler hazırladı. Onlar, oralara devamlı kalmak üzere gireceklerdir. İşte en büyük mutluluk, en büyük başarı!" (Tevbe, 9/100)

"Gerçekten Allah, (Hudeybiye'de) o ağacın altında sana biat ettikleri zaman, müminlerden razı oldu. Onların kalplerindeki ihlâsı bildiği için üzerlerine sekîne, huzur ve güven indirdi. Onları hemen yakında gerçekleşen bir zaferle ve alacakları birçok ganimetle mükâfatlandırdı. Allah azîz ve hakîmdir (mutlak galiptir, tam hüküm ve hikmet sahibidir)." (Fetih, 48/18-19)

"Allah, Peygamberini savaşa katılmayanlara izin verdiğinden ötürü affettiği gibi, içlerinden bir kısmının kalpleri kaymaya yüz tutmuşken, o güçlük anında, Peygambere tâbi olan Muhacirlerle Ensârı da tövbeye muvaffak buyurdu ve sonra onların bu tövbelerini kabul etti. Çünkü O, onlara karşı raûftur, rahîmdir (pek şefkatli ve pek merhametlidir) . Allah, savaştan geri kalan ve haklarındaki hüküm ertelenen o üç kişinin de tövbelerini kabul buyurdu. Çünkü onlar öylesine bunaldılar ki, dünya bütün genişliğine rağmen başlarına dar geldi. Vicdanları da kendilerini sıktıkça sıktı. Nihayet, Allah'ın cezasından, yine Allah'ın kapısından başka sığınacak hiçbir yer olmadığını anladılar da, bundan sonra, önceki iyi hâllerine dönsünler diye, Allah onları tövbeye muvaffak kıldı. Çünkü Allah tevvâbdır, rahîmdir (tövbeleri çok kabul eder, tövbe edenleri sever ve pek merhametlidir)." (Tevbe, 9/117-118)

Sahâbe: İmanda Sadakat ve Samimimiyet Âbideleri

"Allah'ın nasip ettiği bu ganimet malları, o hicret eden fakirlere aittir ki, onlar Allah'ın lütfunu ve rızasını talep etmek, Allah'ın dinine ve Resûlüne destek vermek için yurtlarından ve mallarından edildiler. İşte; imanlarında sadık ve samimi olanlar ancak onlardır. Bunlardan önce Medine'yi yurt edinip imana sarılanlar ise, kendi beldelerine hicret edenlere sevgi besler, onlara verilen ganimetlerden ötürü içlerinde bir kıskanma veya istek duymazlar. Hatta kendileri ihtiyaç duysalar bile o kardeşlerine öncelik verir, onlara verilmesini tercih ederler. Her kim nefsinin hırsından ve mala düşkünlüğünden kendini kurtarırsa, işte felah ve mutluluğa erenler onlar olacaklardır." (Haşr, 59/8-9)

"Müminlerden öyle yiğitler vardır ki, Allah'a verdikleri sözü yerine getirip sadakatlerini ispat ettiler. Onlardan kimi adağını ödedi, canını verdi, kimi de şehitliği gözlemektedir. Onlar verdikleri sözü asla değiştirmediler. Allah, böylece sadık kalanları, doğruluklarına karşılık ödüllendirecek, münafıkları da dilerse azaba

uğratacak veya tövbe nasip edip tövbelerini kabul buyuracaktır. Çünkü Allah gafûrdur, rahîmdir (çok affedicidir, merhameti ve ihsanı boldur)." (Ahzâb, 33/23-24)

3. ALLAH RESÛLÜ'NÜN ŞEMÂİLİ

Rivayetlerde, Nebîler Nebîsinin şemâili genelde şöyle tarif edilir:

O iri yapılı idi ve O'nun heybetli bir görünümü vardı. Vücut azaları birbirine münasip, ahenkli ve ölçülü idi.[13] Yüzü, dolunay gibi parıl parıl parlardı. Şişkin yüzlü olmadığı gibi, ablak ve aşırı dolgun da değildi. Yalnızca yüzünde hafif bir yuvarlaklık vardı. İnsanların en güler yüzlüsü idi. Resûlullah'ın gölgesi yoktu. Güneşe durduğu zaman, onun aydınlığı, güneşin ışığını bastırırdı.[14] Kâinatın Efendisi sevindiği zaman onun yüzü ışıldar, sanki ay parçası gibi olurdu. Sevinçli olduğu bundan anlaşılırdı.[15]

Uzun boylu değil, orta boyu az aşkındı. Yürüdüğü zaman orta boylu görünürdü. Yanlarına uzunca biri geldiği zaman, kendileri ondan daha uzun olduğu hissini verirdi. Omuzları birbirinden uzaktı.[16] Eklem yerleri ve omurgası iri idi. Yeleği omuzlarından alındığında sanki kalıba dökülmüş gümüş gibi görünürdü.[17] İki omuz küreği arasında, sol küreğinin üstünde ay hâlesine veya güvercin yumurtasına benzer, cildiyle aynı renkte, yumruk gibi duran bir nübüvvet mührü vardı.[18]

Efendimizin göğsü genişti ve karnı ile göğsü aynı hizadaydı. Büyük karınlı değildi. Böğrü ne çok şişkin ne çok zayıf idi. Göbeğinde üç kıvrım vardı. Göğsünün üst kısmından göbeğine

13 Müslim, *Sahîh* 11/491 (4308)
14 *Peygamber Külliyatı* 2/41.
15 el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl* 7/50 (17807)
16 el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl* 7/50 (17807)
17 el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl* 7/314 (18535)
18 Buhârî, *Sahîh* 1/81 (187)

kadar ince bir çizgi hâlinde inen tüyler vardı. Göğsünde ve karnında bundan başka kıl yoktu. Yalnız omuz başları, pazuları ve sinesinin en üst taraflarında da kıl mevcut idi.[19]

Resûlullah'ın parmakları gümüş çubukları gibi uzun, uçları kalınca, el ayası geniş, el ve ayak kemikleri de düz idi. Pazuları dolgun, kol kemikleri uzunca, eklemleri de dolgun idi.

Büyük ayaklı idi. Ayaklarının ökçesi az etli idi. Ayaklarının altı çukur, üstü yumuşak ve düzgün idi. Baldırlarında incelik vardı.[20]

Kâinatın Efendisi'nin başı büyük, saçları ne düz ne de kıvırcıktı; ikisinin ortası, dalgalı idi.. Saçları bazen kulaklarının yarısına kadar iner, bazen de iki kulağının arasından omzuna dökülürdü.[21] Bazen saçını ortadan ikiye ayırır, kâkülünü de iki gözünün arasına salardı.[22] Saçlarına dört örgü yapardı. İki örgü sağ kulağının kenarından, diğer ikisi de sol kulağının yanlarından aşağı sarkardı. Siyah saçlarının arkasından görünen kulakları, inci gibi parlayan yıldızları andırıyordu.[23] Saçı, tarakla tarandığı zaman, rüzgârın kumda açtığı yollar veya durgun suda oluşturduğu dalga gibi olurdu.[24] Resûlullah'ın saçı koyu siyahtı. Fahr-i Kâinat, açık ve geniş alınlıydı ve onun teni pürüzsüzdü.[25]

Kaşları ince ve gözlerinin ucuna doğru uzanmış olup bitişik, çatık değildi. Kaşlarının arasında, öfkelendiği zaman kabaran bir damar vardı.[26] Saçlarının arasından alnı ortaya çıktığında veya geceleri insanların huzuruna teşrif ettiğinde, alnı sanki yanan kandil gibi parlar ve ışıldardı.

---

19 el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl* 7/314 (18535)
20 el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl* 7/314 (18535)
21 Taberanî, *Mu'cemu'l-Kebîr* 22/155 (414)
22 İbn Kesîr, *el-Bidâye* 6/20
23 *Peygamber Külliyatı* 2/24.
24 *Peygamber Külliyatı* 2/22.
25 Tirmizî, *Şemâil* 1/36
26 Taberanî, *Mu'cemu'l-Kebîr* 22/155 (414)

Gözlerinin siyahı tam siyah, beyazı tam beyazdı; kırmızıyla karışık bir beyazdı.[27] İri gözlü idi. Kirpikleri kıvrık ve uzundu.[28] Gözleri önünü gördüğü gibi arka tarafını da görürdü.[29]

Resûlullah tam olarak işitirdi. Bazen normal insanların görmediklerini görür, işitmediklerini işitirdi.[30]

Kâinatın Efendisi'nin burnu uzun, burnunun ortası yüksek, ucu zarif, ahenkli ve ince idi. Onu ilk gören, burnunun yüksek ve kavisli olduğunu zannederdi. Yanakları kabarık ve çıkıntılı değildi. Düz yanaklı idi. Eti az, cildi zarifti.[31]

Resûlullah'ın ağzı büyükçe, genişçe ve ölçülü idi. Ön dişleri seyrek, beyaz, berrak ve keskindi. Dişleri, dolu tanesi gibi görünürdü.[32] Söz söylerken sanki dişlerinden nur süzülürdü. Ağzının yaşı, bütün bir keramet ve mucize mevzuuydu. Ağzı, güzel kokular gibi kokardı. Bir kuyuya ağzının yaşından döktüler, misk gibi koku yayıldı.[33] Vücudunu sivilce kaplayan Utbe b. Ferkad'a, ağzının yaşından sürmüş; bundan sonra Utbe hiçbir koku sürünmemesine rağmen hayatı boyunca hep güzel koku yaymıştı.[34] Enes b. Malik'in evindeki kuyu da, aynı temasla Medine'nin en tatlı suyuna depo olmuştu.

Sakalı gür, sık ve büyükçe idi.[35] Alt dudağı ile çenesinin arası açıktı. Bu kısmın etrafındaki ağarmış üç beş tüy, sanki inci beyazıydı. Saçında ve sakalında üç beş tüy kadar beyaz kıl vardı. Resûlullah saçlarını hiç boyamadı.[36] Onun saçları hiç ağarmadı.

27 Müslim, *Sahîh* 4/1820 (2339)
28 Tirmizî, *Sünen* 5/599 (3638)
29 el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl* 7/1063 (20069)
30 Tirmizî, *Sünen* 5/599 (3638)
31 Tirmizî, *Şemâil* 1/36
32 Taberanî, *Mu'cemu'l-Kebîr* 16/27 (17868)
33 Tirmizî, *Şemâil* 1/38
34 Taberanî, *Mu'cemu'l-Kebîr* 12/65 (13774)
35 Ahmed b. Hanbel, *Müsned* 2/152 (646)
36 Müslim, *Sahîh* 4/1821 (2341)

Allah, onu beyaz saçlarla hiç çirkinleştirmedi. Sakalındaki aklar ise çene üstündeydi. [37]

Resûlullah'ın teni zarifti. Cildi ipekten daha yumuşaktı. Teri misk ü amberden daha güzel kokardı.[38] Kâinatın Fahri çok terlerdi. Ümmü Süleym, bazen bu terleri bir şişede toplar; güzel kokulara daha güzel koksunlar diye karıştırır ve ondan güzel koku yapardı.[39] Güzel koku ister sürünsün ister sürünmesin, Resûlullah'ın eli attar gibi kokardı; Resûlullah'ın tokalaştığı kimsenin eli, akşama kadar güzel kokardı.

Efendimiz (aleyhisselâm), çok hızlı yürürdü; sanki yer ayaklarının altında dürülürdü.[40] Arkasından koşan kimse ona yetişemezdi.[41] Güneşte de, aylı gecede de gölgesi yoktu. "Ya Rabbi! Beni nur eyle!" duası kabul olmuştu.[42]

İftihar Tablosu'nun sesi gürdü ve ses tonu güzeldi.[43] Sahabe diyor ki: "Bize Mina'da hitap etti; kulaklarımız açıldı. Hatta evlerimizden bile bu sesi duyuyorduk."[44] Bazen Medine'de uzak evlerin çardaklarında, Mescid-i Nebevî'den gelen Resûlullah'ın kıraatı duyulurdu.[45] Arapların içinde en fasih konuşanıydı.

4. SAHABENİN ÖZELLİKLERİ

Allah'ın Resûlüne lütfettiği ve seçtiği sahabe, ümmetin en hayırlı fertleridir. Kur'ân-ı Kerim de, Hz. Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ümmetinin en hayırlı ümmet olduğunu ifade etmiştir:

"Ey Ümmet-i Muhammed! Siz insanların iyiliği için meyda-

---

37 *Peygamber Külliyatı* 2/24.
38 Müslim, *Sahîh* 4/1814 (2330)
39 Müslim, *Sahîh* 4/1816 (2332)
40 Ahmed, *Müsned* 2/350 (8588)
41 İbn Sa'd, *Tabakâtu'l-Kübrâ* 1/100.
42 Müslim, *Sahîh* 1/525 (763)
43 Müslim, *Sahîh* 1/336 (457)
44 *Peygamber Külliyatı* 2/86.
45 İbn Mace, *Sünen* 1/429(1349)

na çıkarılmış en hayırlı ümmetsiniz. İyiliği yayar, kötülüğü önlemeye çalışırsınız, çünkü Allah'a inanırsınız. Ehl-i kitap da buna iman etseydi, elbette kendileri için hayırlı olurdu. İçlerinden iman edenler varsa da çoğu dinden çıkmış fâsıklardır." (Âl-i İmrân, 3/110)

Rivayet edildiğine göre, hilafeti döneminde Hz. Ömer söz konusu âyeti açıklarken şunu söylemiştir: "Allah Teala dileseydi âyette geçen كُنْتُمْ (siz idiniz) lafzı yerine, أَنْتُمْ (sizsiniz) sözcüğünü kullanır ve ümmet olarak herkes bu âyetin muhtevasına girerdi. Ancak كُنْتُمْ (siz idiniz) ile, âyette sadece Sahabenin kastedildiği görülmektedir. Bundan dolayı kim onlara benzer, onların yaptığı gibi yaparsa insanlar içinde seçilmiş, en hayırlı ümmet olma şerefine erer."

Başka bir rivayette, Hz. Ömer bir hac mevsiminde insanların tavırlarında gördüğü bazı olumsuzluklardan dolayı, zikri geçen âyeti okuyup şöyle der: "Ey insanlar, size okuduğum şu âyetin tanımladığı ümmetten olmak kimin hoşuna giderse Allah'ın öyle bir ümmet için ortaya koyduğu şartları yerine getirsin." Böylece o ümmetine, gerek iyiliği emretmek, gerekse kötülükten nehyetmek konusunda ve gerekse başka hususlarda sahabileri örnek almalarını ve onlara benzemelerini tavsiye etmiştir.[46]

Hak Teâla, kullarının gönüllerine bakıp Kâinatın Efendisi Hz. Muammed'i (sallallahu aleyhi ve sellem) seçerek risalete münasip gördü. Ardından yine kullarının kalplerine nazar edip Fahr-i Kâinat'a münasip olan Sahabeyi seçti ve İslâm dininin ilk yardımcılarını, Allah'ın yüce dininin en üst düzeyde temsil edilmesi için bunlardan meydana getirdi. Bu nedenle Allah katında, bu Müslümanların güzel gördükleri güzel, çirkin buldukları da çirkindir.[47]

Önde gelen sahabilerden Abdullah b. Ömer, sahabiyi şu hayranlıkla anlatır: "Doğru bir yol tutmak isteyenler, daha önce geçenlerin yolunu tutsunlar. Onlar, Hz. Muhammed'in dava arkadaşları sahabilerdir. Onlar, bu ümmetin en hayırlılarıdır.

---

46 el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl* 2/492 (4289)

47 Ebû Nuaym, *Hilye* 1/375.

Onlar, ilim bakımından en engin, gönülleri tertemiz ve tekellüfsüz insanlardır. Onlar öyle üstün bir topluluktur ki, Allah onları, seçkin Nebîsi için ihtiyar buyurdu. Dinini bu mübarek toplulukla temsil ettirdi. Öyle ise, haydi siz de onların ahlâkını ahlâk edinin, onların yolunda yürüyün. Zira Onlar, başka değil Hz. Muhammed'in (aleyhisselâm) ashâbıdır. Kâbe'nin Rabbine yemin olsun onlar dosdoğru bir yolda yürümüşlerdi."[48]

Efendimizin evine teklifsiz girebilecek kadar O'na yakın olan büyük ilim âbidesi Abdullah b. Mesud, çok kesin bir şekilde tâbiine şunu tembihler: "Siz tâbiin olarak belki sahabeden daha çok oruç tutabilir, daha çok namaz kılar, daha çok yorulabilirsiniz. Hâlbuki, onlar sizden daha hayırlıdırlar." Bunun sebebi sorulunca, der ki: "Çünkü dünyaya karşı (kalben) ilgisiz, ahirete ise çok düşkün idiler."[49] O gün sahabenin hangi büyük âlimine sorsaydınız, hep aynı cevabı alırdınız. Hep parmaklar, Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer kabirlerini gösterirdi.[50]

Bir gün Hz. Ali (radıyallahu anh), namaz kılıp selam verdikten sonra şöyle içini dökmüştü: "Ben Resûlullah'ın ashabını gördüm, tanıdım. Bugün onlara benzeyen hiç kimse görmüyorum. Vallahi onların (çok namaz kılıp secde etmekten) benizleri atar, saçları, başları dağılır, yüzleri gözleri toz içinde kalırdı. Sabahlara kadar ya Kur'ân okur ya namaz kılarlardı. Yanlarında Allah anılınca, rüzgârda ağaçların salındığı gibi salınırlardı. Gözlerinden yağmur gibi yaş boşalırdı, vallahi gözyaşlarıyla elbiseleri ıslanırdı. İnan vallahi, bana öyle geliyor ki, bugün insanlar gecelerini gaflet içinde geçiriyorlar."[51] Bunları söyledikten sonra, Hz. Ali kalktı gitti ve Hz. Ali'nin; Allah düşmanı fâsık İbn Mülcem kendisini şehit edinceye kadar güldüğü görülmedi.

---

48 Ebû Nuaym, *Hilye* 1/305-306.

49 Ebû Nuaym, *Hilye* 1/136.

50 Ebû Nuaym, *Hilye* 1/307.

51 İbn Kesîr, *el-Bidâye* 8/6

ALLAH'A VE RESÛLÜNE DAVET

Allah'a ve Resûlüne davet, Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) ve ashâbına, nasıl her şeyden daha çok sevimli geldi? İnsanların hidayet bulmaları, Allah'ın dinine girmeleri ve Cenâb-ı Hakk'ın rahmetine gark olmaları için nasıl arzulu idiler? İnsanları, Hakk'la buluşturma uğrunda nasıl gayret sarf etmişlerdi?

1. HAKK'I ANLATMA SEVDASI

Resûlullah'ın Bütün İnsanların İnanması İçin Mumlar Gibi Erimesi

Kâinatın Efendisi, bütün insanların iman etmesini ve Hakk'a tâbi olmasını çok istiyordu. Âyette, Cenab-ı Hak onun bu arzusunu şu şekilde beyan etmişti. "İnsanlar iman etmiyor diye üzüntüden neredeyse kendini yiyip tüketeceksin. Eğer dileseydik onlara gökten öyle bir mucize indirirdik ki, onun karşısında ister istemez boyun bükerlerdi." (Şuarâ, 26/3-4) Lakin, Allah (Celle Celalühü), şu âyetle beyan etti ki: "İnsanlardan kimi bedbaht, kimi mutludur." (Hûd, 11/105). Kader planında kimi iman etmeye müsait, kimi ise bundan uzak ve talihsizdir.[1]

---

1 Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid* 7/196 (11243)

Resûlullah'ın, Amcası Ebû Tâlib'in Vefatı Esnasında Kavmini İslâm'a Daveti

Ebû Tâlib hastalandığı zaman, Utbe b. Rabia, Şeybe b. Rabia, Ebû Cehil b. Hişam, Ümeyye b. Halef ve Ebû Süfyan b. Harb'den oluşan Kureyşli bir heyet, Ebû Tâlib'in yanına geldi ve Hz. Peygambere: "Yeğeniniz, tanrılarımızı kötülüyor, onlar hakkında yapmadığını ve söylemediğini bırakmıyor. Bir ikaz edip onu bu işten vazgeçirseniz. Ey Ebû Tâlib! Sen bizdensin. Şu an ölmek üzeresin. Senden endişe ediyoruz. Yeğeninle aramızdaki olayı biliyorsun. Çağırıp ondan söz al. Bizden elini çeksin. Biz de ona ilişmeyeceğiz. Dinimizi bize bıraksın, diniyle uğraşmayacağız." dediler. Bunun üzerine, Ebû Tâlib Peygamberimize haber gönderdi. Resûlullah gelip içeri girdi. Ebû Tâlib ile gelenler arasında, bir kişinin oturabileceği kadar bir yer vardı. Ebû Tâlib'in yanına Resûlullah oturmasın diye Ebû Cehil, bu boş yere oturdu ve böylece Hz. Peygamberin (aleyhisselâm) amcasının yanına oturmasına mâni oldu. Şayet Resûlullah buraya oturursa amcası, Resûlullah'a acıyarak belki iman eder diye endişe ediyorlardı. Resûlullah da, amcasının yakınında oturabileceği bir yer bulamayınca kapının yanına oturdu. Ebû Tâlib: "Yeğenim! Nedir kavminin hâli? İlâhların hakkında kötü sözler sarf ettiğini ileri sürüyorlar." dedi.

Bir başka rivayette Ebû Tâlib, Resûlullah'a şunları dedi ve aralarında hissî bir konuşma geçti: "Bak kardeşimin oğlu! Seni bildim bileli, sen hep bana saygı gösterdin. Hâlbuki senin kavminden bu insanlar gelip, Kâbe'ye giderek kendilerine eziyet verecek şeyleri onlara söylediğini iddia ediyorlar. İstersen gel bu işten vazgeç, ne dersin!." Kâinatın Fahrı, gözlerini semaya kaldırıp amcasına:

"Yemin olsun ki, sizin şu güneşten bir şule koparmağa güç yetiremeyeceğiniz gibi, benim de aldığım bu peygamberlik vazi-

fesini terk etmem, benim yetkim dâhilinde değildir."[2] Bir başka rivayette ise Ebû Tâlib:

"Yeğenim! Kavmin gelip bana bir şeyler dediler. Ne olur hem bana, hem kendine acı! Güç yetiremeyeceğimiz bu işi bana yükleme! Kavminin hoş karşılamadığı sözleri söylemekten vazgeç!"

Resûlullah, amcasının bu sözlerinden kendisini, artık himaye etmeyeceği, onu yardımsız bırakacağı ve ona destek olamayacağı hissine kapıldı ve: "Amca! Amca! Güneş sağ tarafıma, ay da sol tarafıma konsa yine ben bu davamdan vazgeçmem. Tâ ki, ya Allah bu dinini muzaffer eder, ya ben bu uğurda ölürüm. Sonra Fahr-i Kâinat'ın gözleri yaşardı ve ağladı.[3]

Bu sırada oradaki Kureyş'in ileri gelenleri, Kâinatın Nebîsi aleyhine birçok söz söylediler. Resûlullah'a, kimileri: "Yahu! Eğer bir ihtiyacın varsa sana mal toplayalım; böylece Kureyş'in en zengini ol! Çok kadınla olmak istiyorsan, Kureyş kadınlarından dilediğini seç, gel istersen seni on tanesi ile evlendirelim!" dediler.[4]

Utbe b. Rabia: "Bak kuzenim! Seni aramızda aile bakımından orta hâlli; fakat mevki itibariyle en üstün kişi olarak görüyorum. Gel gör ki, hiçbir kimsenin kavmi arasına sokmadığı bir şeyi içimize soktun. Bu söylediklerinle mal temin etmek istiyorsan, kavmin bu konuda üzerine düşeni derhâl yapar ve sen de en zenginimiz olursun. Şeref peşindeysen, sana öyle bir makam veririz ki, kavmin içinde en yüksek makamı elde edersin. Yok şayet cin çarptığı için böyle şeyler söylüyor ve bundan da kurtulamıyorsan, malımızı harcarız, her şeyi bu uğurda feda ederiz ve seni tedavi ettiririz. Hayır, kral olmak istiyorsan seni kral da yaparız." dedi.

---

2 Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid* 6/8 (6809)
3 İbn Kesîr, *el-Bidâye* 3/42
4 İbn Kesîr, *el-Bidâye* 3/62

Resûlullah ise, bu sözlere cevap vermeyip Fussilet sûresini 37. âyetine kadar okudu.[5]

Resûlullah, tekrar amcasına döndü ve: "Amca! Ben onları, şayet dediğimi kabul edip içten söylerlerse, bütün Arapların kendilerine boyun eğeceği ve Acemlerin de cizye vereceği bir söze davet ediyorum." dedi.

Kureyşli heyet, bu sözle kastedilenin, kelime-i tevhid olduğunu bildiği için, çığlığı basıp, "Bir kelime imiş! O sözü ağzına alma! Baban hakkı için, onun dışında on tane söz üzerinde birleşebiliriz." dediler. El çırparak protesto ettiler. Ebû Tâlib: "Yeğenim, o hangi sözdür?" diye sordu. Resûlullah: "Lâ ilâhe illâllah." dedi. Bunun üzerine Kureyşli heyet, panik ve aşırı bir tedirginlik içinde yerlerinden kalktı. Kalkarken: "Tutmuş, bunca ilâhı bir tek ilâh yapmış! Bu gerçekten şaşılacak, çok tuhaf bir şey!" dediler. (Sad, 38/5).[6] Hz. Peygamberden bir şey koparamayacaklarını anlayınca çekilip gittiler. Ebû Tâlib: "Yeğenim! İnan ki, sen onlara haddi aşan bir söz söylemedin!" dedi. Peygamberimiz, amcasının imana geleceğini düşünüp: "Amca, öyleyse o sözü sen söyle de, kıyamet günü sana şefaat edebileyim." dedi. Ebû Tâlib de, Efendimizin bu can u gönülden isteğini görünce:

"Yeğenim, benden sonra seninle yakınlarına kötülük etmelerinden korkmasaydım ve Kureyş'in, 'Ölümden korktuğu için bu sözü söyledi.' diyeceklerinden çekinmeseydim, yalnız seni sevindirmek için bu sözü derdim." dedi.[7]

Bir başka rivayette,[8] Ebû Tâlib'in vefatı esnasında, Peygamberimiz, amcasının yanına girdi. Ebû Cehil de orada idi. Resûlullah, "Amca, kelime-i şehadet getir ki, onunla Allah nezdinde seni savunayım." buyurdu.

---

5 İbn Kesîr, *el-Bidâye* 3/62

6 İbn Kesîr, *el-Bidâye* 3/123

7 İbn Hişam, *Sîre* 2/265

8 Buhârî, *Sahîh* 3/1409 (3671)

Ebû Cehil ve diğer müşrikler, Ebû Tâlib'i sürekli "Dininden vaz mı geçiyorsun?" sorusuyla sıkıştırdılar. Bunun üzerine, Ebû Tâlib "Abdulmuttalib'in dini üzere ölüyorum." deyince yakasını bıraktılar. Bunun üzerine gönlü yaralı Nebî: "Allah'tan bir yasaklama gelinceye kadar, senin için Allah'ın affetmesini dileyeceğim." buyurdu. Ardından: "Kâfir olarak ölüp cehennemlik oldukları kendilerine belli olduktan sonra, akraba bile olsalar, müşriklerin affedilmelerini istemek, ne Peygamberin ne de müminlerin yapacağı bir iştir." (Tevbe, 9/113) âyeti ile "Sen dilediğin kimseyi doğru yola eriştiremezsin, lakin ancak Allah dilediğini doğruya hidayet eder. O, hidayete gelecek olanları pek iyi bilir." (Kasas, 28/56) âyeti nazil oldu.[9]

Resûlullah'ın ve Sahabenin İnsanları Hakk'a Çağırmadaki Israrı

Resûlullah (aleyhisselâm), Medine'den Hudeybiye'ye doğru sefere çıkmıştı. Onlar bu hâlde iken Büdeyl b. Verkâ, Huzâa kabilesinden bir grupla çıkageldi. Huzâalılar, Mekke civarında ikamet etmiş olan Tihâme kabileleri arasında Resûlullah'ın sırdaşı ve dostu idiler.

Büdeyl Resûlullah'a "Ben Mekke'nin Ka'b b. Lüeyy ve Âmir b. Lüeyy kabilelerinin, birçok Hudeybiye sularının başında, beraberlerinde sütlü ve yavrulu develeri olduğu hâlde konakladıklarını gördüm. Onlar seninle savaşacak. Beytullah'ı ziyaretine mâni olacak olmasınlar!" dedi. Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm) buyurdular ki:

"Biz kimseyle savaşa gelmedik. Biz sadece umre yapmaya geldik! Bununla birlikte harp etmek Kureyş'in iliğine işlemiş. Hâlbuki çok da zarar gördüler. Eğer onlar dilerse ben onlarla sulh yapar kendilerine müddet tanırım, onlar da benimle diğer insanların arasından çekilirler. Eğer ben öbürlerine galebe edersem,

9 Buhârî, *Sahîh* 4/1717 (4398)

Kureyşliler de dilerlerse onlarla yapacağım sulha kendi rızalarıyla girerler. Şayet ben galip gelmezsem, Kureyşliler benimle savaşmak zahmetinden kurtulup rahata ererler. Şurası da var ki, eğer Kureyşliler bu teklifime itiraz ederlerse, ruhumu elinde tutan Cenab-ı Hakk'a yemin olsun, bu davam için, başım vücudumdan ayrılıp ölünceye kadar onlarla savaşacağım. O zaman Allah, bana yüklediği misyonu gerçekleştirme hususundaki vaadini mutlaka yerine getirecektir."[10]

Şanlı Nebî buyurdular ki: "Yazık Kureyş'e. Savaş hırsı onları yiyip bitirmiş. Onlara ne oluyor ki! Keşke kendileri aradan çekilip beni diğer Araplarla bıraksaydılar. Öteki Araplar bana galip gelirlerse, zaten hiç savaş zahmetine katlanmadan istedikleri olmuş olur. Eğer Allah beni onlara üstün kılarsa insanlar toplu olarak İslâm'a girer. Girmezlerse, güçleri olduğu halde savaşa devam eder. Kureyş ne sanıyor? Yemin olsun ki ya Hak Teâlâ, bu İslâm davası uğrunda beni muzaffer edinceye kadar savaşırım ya da bu baş bu bedenden ayrılır.[11] Ya devlet başa, ya kuzgun leşe!"

Hayber Kalesi'nin kuşatılmasında, kalenin fethi uzayınca Kâinatın Efendisi şöyle buyurdu: "Yarın sancağı öyle bir kimseye vereceğim ki, Allah, fethi onun elleriyle müyesser kılacaktır. O, Allah'ı ve Resûlünü sever, Allah ve Resûlü de onu sever." Bunun üzerine, insanlar o geceyi sancağın onlardan hangisine verileceği hususunu konuşarak geçirdiler. Onların hepsi, sancağın kendisine verilmesini umarak sabaha erişip Kâinatın Efendisinin huzuruna vardıklarında Resûlullah onlara: "Ali nerededir?" diye sordu. Sahabe: "Ya Resûlallah! O gözlerinden rahatsızdır." dedi. "Ona haberci gönderin!" buyurdular. Akabinde Ali getirildi. Peygamber Serveri, Ali'nin gözlerine ağzının mübarek suyundan sürdüler ve ona dua ettiler. Ali'nin göz rahatsızlığı, sanki kendisinde hiçbir

---

10 Buhârî, *Sahîh* 2/974 (2581)

11 Ahmed b. Hanbel, *Müsned* 4/323(18930)

ağrı yokmuşçasına iyi oldu. Efendimiz, bayrağı ona teslim ettiler. Bunun üzerine Hz. Ali:

"Yâ Resûlallah! Hayber Yahudileri ile, onlar da bizim gibi Müslüman oluncaya kadar dövüşürüm." dedi. Resûlullah da:

"Ya Ali! Hayberlilerin sahasına inip karargâhını kuruncaya kadar ağır ol ve sakin davran. Sonra da onları İslâm'a davet et ve İslâm hususunda üzerlerine vacip olan Allah hakkını onlara haber ver. Allah'a yemin ederim ki, Allah'ın senin sayende bir tek kişiye hidayet vermesi, senin birçok kırmızı develerinin olmasından daha hayırlıdır." buyurdular.[12]

Hz. Enes (radıyallahu anh) diyor ki: "İran'ın o zamanki büyük şehirlerinden Tüster'in fethi sırasında Ebû Musa el-Eşarî, beni Hz. Ömer'e gönderdi. O zaman Bekir b. Vâil kabilesinden altı kişi irtidat edip müşriklere katılmıştı. Hz. Ömer bana: "Bekir b. Vâil'den irtidat eden o grubun durumu nedir?" diye sordu. "Ey Müminlerin Emiri, onlar İslâm'dan dönüp müşriklere iltihak eden bir gruptur. Onları öldürmekten başka bir çare yoktur." dedim. Hz. Ömer: "Onları sağ salim yakalamam, güneşin üzerlerine doğduğu altın ve gümüşten daha değerlidir." buyurdu. "Ey Müminlerin Emiri! Yakalasaydın onlara ne yapardın?" diye sordum. "Çıktıkları kapıdan tekrar geri dönüp içeri girmelerini teklif ederdim. Şayet geri dönerlerse, dönüşlerini kabul ederdim. Aksi takdirde hapsederdim." dedi.[13]

Resûlullah'ın Hakem b. Keysan'ı İslâm'a Davet Ederken Gösterdiği Sabır

Mikdad b. Amr anlatıyor: Hakem b. Keysan'ı esir almıştım. Kumandanımız onu öldürmek istedi. Ben de: "Bırak onu Resûlullah'a götürelim." dedim ve götürdük. Resûlullah, onu İslâm'a

---

12 Buhârî, *Sahîh* 3/1096 (2847)

13 Beyhakî, *Sünen* 8/207 (16665)

davet etmeye başladı. İman etsin diye sürekli ısrar ediyordu. Mikdad b. Amr: "Yâ Resûlallah, ne diye bu kadar uzun konuşuyorsun? Bu adam asla İslâm'a girmez. Bırak onu bana, boynunu uçurayım da cehennemin dibini boylasın!" dedi. Kâinatın Efendisi, Mikdad b. Amr'ın bu teklifine fazla ehemmiyet vermedi. Nihayet, Hakem b. Keysan Müslüman oldu. Mikdad b. Amr, Hakem'in Müslüman olduğunu görünce davranışlarından utanıp kendi kendisine: "Meseleleri benden daha iyi bilen Resûlullah'a nasıl da karşı çıkmışım!" demişti. Mikdad, daha sonra dinî hassasiyetinden dolayı, Resûlullah'a karşı böyle çıkıştığını düşünerek teselli olmaya çalışmıştır.

Mikdad b. Amr der ki: "Hakem İslâm'a girdi. Gerçekten çok güzel bir Müslüman oldu. Bi'r-i Meûne'de şehit düşünceye kadar Allah yolunda cihad etti. Resûlullah (aleyhisselâm) ondan çok memnundu ve cennettekiler arasına dâhil oldu."[14]

Hz. Hamza'yı Şehit Eden Vahşî'nin Müslüman Oluşu

Vahşî, Hz. Hamza'yı şehit ettikten sonra Mekke'ye döndü. Mekke fethedilince de Taif'e kaçtı. Taifliler de, İslâm'a girmek için Resûlullah'ın yanına gidiyorlardı. Artık Vahşî'nin kaçacak yeri kalmamıştı.

Kâinatın Efendisi, Vahşî'yi İslâm'a davet için haber gönderdi. Vahşî ise, Resûlullah'a şu cevabı iletti: "Ya Muhammed! Beni nasıl İslâm'a çağırırsın? Allah'a şirk koşanlar, Allah'ın muhterem kıldığı bir canı haksız yere öldürenler, zina edenler günahlarının cezasını çekerler. Kıyamette, o büyük duruşma gününde cezaları katmerli olur, azap ve zillet içinde ebedî kalır. Hâlbuki ben bunların hepsini yaptım. Daha benim bir kurtuluşum olur mu?" Bunun üzerine Allah (celle celâluhu) şu âyeti inzâl buyurdu: "Ancak

---

14 İbn Sad, *Tabakâtu'l-Kübrâ* 4/137

şu var ki dönüş yapıp iman edenler, güzel ve makbul işler işleyenler bundan müstesnadır. Allah onların kötülüklerini iyiliklere, günahlarını sevaplara çevirir.Çünkü Allah gafurdur, rahîmdir." (Furkan, 25/70)

Bunun üzerine Vahşî: "Ya Muhammed! 'Dönüş yapıp iman etme, güzel ve makbul işler işleme' çok çetin bir şarttır. Bana kalırsa ben bu işin altından kalkamam."

Hemen ardından şu âyet nâzil oldu: "Şurası muhakkak ki, Allah kendisine şirk koşulmasını affetmez, ama bunun altındaki diğer günahları dilediği kimse hakkında affeder." (Nisâ, 4/48)

Yine Vahşî: "Yâ Muhammed! Bu konuda görüşün nedir? Affetmek, Allah'ın hikmet ve iradesine bağlıdır. Bilmiyorum; beni bağışlar mı bağışlamaz mı?" diye sordu. Akabinde hemen şu âyet nâzil oldu: "Ey şanlı Nebî, sen şunu tebliğ et: 'Ey çok günah işleyerek kendi öz canlarına kötülük etmede ileri giden kullarım! Allah'ın rahmetinden ümidinizi kesmeyiniz. Allah, dilerse bütün günahları mağfiret eder. Çünkü O, gafûr ve rahîmdir, çok affedicidir, merhamet ve ihsanı boldur." (Zümer, 39/53)

Vahşî, tam istediği cevabı almıştı. Derhal Müslüman oldu. Bazı insanlar dediler ki: "Yâ Resûlallah! Biz de Vahşî'nin yaptığı gibi yapmıştık. Aynı şartlar bizim için de geçerli mi?" Fahr-i Kâinat, "Bu şartlar bütün Müslümanlar için geçerlidir." buyurdular.[15]

Hz. Fâtıma'nın, Resûlullah'ın Tebliğ Esnasında Çektiği Zorluklar Nedeniyle Ağlaması

Ebû Sa'lebe el-Huşenî der ki: "Resûlullah (aleyhisselâm) bir savaştan gelmişti. Hemen mescide girip iki rekât namaz kıldı. Kâinatın Efendisinin, herhangi bir seferden dönünce ilk işi, mescide girip iki rekât namaz kılmak, sonra Fâtıma'ya uğrayıp hâl hatır sor-

15 Taberânî, *Mu'cemu'l-Kebîr* 11/197 (11480)

mak, sonra da diğer hanımlarının yanına varmak olurdu. Bir kere seferden döndüğünde mescide girip iki rekât namaz kıldı, sonra da diğer hanımlarının yanına uğramadan kızı Fâtıma'nın yanına geldi. Kızı kendisini kapıda karşıladı. Fâtıma, babasının yüzünü gözünü öpüp ağlamaya başladı. Allah Resûlü kızına: "Neden ağlıyorsun?" diye sordu. Fâtıma: "Yâ Resûlallah! Görüyorum ki rengin solmuş, elbiselerin de eskimiş!" dedi.

Allah Resûlü: "Kızım, ağlama! Allah, babanı öyle bir dava ile göndermiştir ki, bu dava, yeryüzünde gecenin olduğu her yere, her kıtaya, her kente, her köye, her ova ve obaya ulaşacak. Onlar bu dava sebebiyle ya iman edecek aziz olacaklar, ya da inkâr edip zelil olacaklar.[16]

Sahabeden Temim ed-Dârî der ki: "İnananların aziz olduğu ve inanmayanların da zelil olmasını bizzat ben kendi akrabalarımda müşahede ettim. Onlardan Müslüman olanlar lütuf ve ihsanlara nail oldu, şeref ve güç kazandı. Küfürde direnenler ise, hor ve hakir olarak kaldı, cizye ödemeye mecbur oldular."[17]

2. RESÛLULLAH'IN İSLÂM'A ÇAĞRISI İLE MÜSLÜMAN OLANLAR

Hz. Ebû Bekir'in Müslüman Olması

Hz. Âişe (radıyallahu anhâ) der ki: Bir gün babam evden çıktı. Belli ki, Kâinatın Efendisine gidecekti. İslâm gelmeden önce zaten bir dostlukları vardı. Birbirlerini iyi tanıyorlardı. Hz. Ebû Bekir bu kadim dostuna: "Ebu'l-Kasım, kavminin meclislerine katılmaz oldun, yokluğun hissediliyor. Seni, geçmişini ayıplamakla itham ediyorlar." dedi. Resûlullah: "Ben Allah'ın Resûlüyüm. Seni Allah'a çağırıyorum." dedi.

---

16 el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl* 1/506 (1448)

17 Ahmed b. Hanbel, *Müsned* 4/103(16998)

Allah Resûlünün sözleri biter bitmez, Hz. Ebû Bekir hemen Müslüman oldu. Resûlullah, Hz. Ebû Bekir'in İslâm'a girmesine o kadar sevinmişti ki, Hz. Ebû Bekir'in yanından ayrılırken Mekke'yi çevreleyen dağlar arasında Resûlullah'tan daha sevinçli kimse yoktu.

Nebîler Nebîsi buyurdular ki: "Kimi İslâm'a çağırdıysam, şüphesiz bir bekleme ve tereddüt dönemi yaşamıştır. Ama Ebû Bekir bundan müstesnadır." Hatta, Resûlullah, Ebû Bekir'in hiç tereddüt etmeden iman etmesini çok büyük bir kredi olarak görmüş ve bir gün: "Şüphesiz ki, Allah Beni size peygamber göndermişti. Bunu size tebliğ ettiğimde hepiniz bana: 'Yalan söyledin.' demiştiniz. Ebû Bekir ise: 'Doğru söyledin.' demiş ve bana canı ve malı ile yardımcı olmuştur." buyurdular ve yine sonra iki kere: "Şimdi sizler benim bu dostumu, bana bırakırsınız, onu üzmezsiniz değil mi?" diyerek ilk önce yanındakilere; daha sonra da bütün ümmete tembihte bulunmuştu.[18]

Hz. Ebû Bekir oradan kalkıp doğru Osman, Talha b. Ubeydullah, Zübeyir b. Avvam ve Sa'd b. Ebi Vakkas'a gitti ve durumu anlattı. Onlar da hemen Müslüman oldular. Ertesi gün Hz. Ebû Bekir, yine ilklerden Osman b. Maz'un, Ebû Ubeyde b. Cerrah, Abdurrahman b. Avf, Ebû Seleme b. Abdülesed, Erkam b. Ebi'l-Erkam daveti duyar duymaz Müslüman oldular.[19]

Hz. Ömer'in Müslüman Olması

Hz. Ömer, risaletin beşinci veya altıncı senesinde yirmi altı yaşında iken Müslüman olmuştu. İslâm'a girişi konusunda farklı rivayetler bulunmaktadır.

Hz. Ömer'in kölesi Eslem der ki: Ömer bize: "Müslüman olu-

18 İbn Hişâm, *Sîre* 2/90

19 İbn Kesîr, *el-Bidâye* 3/29

şumu anlatmamı ister misiniz." diye sordu. "Evet" dedik. Bunun üzerine başladı anlatmaya:

"Ben, Resûlullah'a en çok kızanlardan biriydim. Bir gün Kureyş'in ileri gelenleriyle birlikte otururken Ebû Cehil, "Ey Kureyş topluluğu! Muhammed ilâhlarınıza sövdü, akıllarımızın kıt olduğunu söyledi ve ölen atalarınızın cehenneme gittiğini ileri sürdü. Kim Muhammed'i öldürürse, benden 100 tane kızıl ve siyah deve ile şu kadar para ödülü alacaktır." dedi.

Hz. Ömer şöyle devam etti: "Hemen kılıcımı kuşanıp sadağımı da alarak çıktım. Kâinatın Nebîsini öldürmeye gidiyordum." Yolda giderken, kendinden önce Müslüman olan ve henüz Müslümanlığını gizleyen akrabası Nuaym b. Abdullah'a rastladı. Bu zat Hz. Ömer'e: "Nereye gidiyorsun, ey Hattaboğlu?" diye sordu.

Ömer: "Şu Kureyş'in birlik ve beraberliğini bozan, bizi akılsızlıkla itham eden, dinimizi eleştiren, ilâhlarımız hakkında kötü konuşan adamı öldürmeye gidiyorum." dedi.

Nuaym: "Şunu iyi bil ey Ömer! Sen ancak kendi kendini aldatırsın. Muhammed'i öldürdüğünde, Adiyy b. Kâ'boğullarının (Resûlullah'ın sülalesi) senin yeryüzünde dolaşmana müsaade edeceklerini mi sanıyorsun? Ben sana bir şey söyleyeyim. Senin ailen ve eniştenin ailesi Müslüman oldular. Seni ve senin bâtıl dinini bıraktılar?" dedi. Ömer, onun bu sözünü duyunca:

"Kim onlar?" diye merakla sordu. "Enişten, amcaoğlun Said b. Zeyd b. Ömer ve kız kardeşin Fâtıma b. el-Hattab." dedi. Nuaym, Ömer'in Kâinatın Efendisine zarar vermesini engellemek dolayısıyla hedef saptırmak için böyle yapmıştı. Bunun üzerine Hz. Ömer, derhâl kız kardeşinin evine vardı ve onların kapısını çaldı. Sahabeden Peygamber âşığı Habbab b. Eret o sırada, Ömer'in kız kardeşine Tâhâ sûresini öğretiyordu. Kız kardeşi Ömer'i görünce bir kötülük yapacağını anladı ve hemen Kur'ân sayfasını sakladı. Habbab ise, evin içinde bir yere gizlendi. Ömer

eve yaklaştığında, Habbab'ın onlara bir şeyler okuduğunu işitmişti. Bu nedenle eve girince "İşittiğim bu anlaşılmaz sözler nedir?" diye sordu. "Aramızda konuşulanın dışında, başka bir şey duymadın." dediler. Ömer, bir şeyler duyduğu konusunda ısrar etti. "Bana ulaştığına göre, Muhammed'in dinine girmişsiniz." dedi ve eniştesi Said'in üzerine çullandı. Kız kardeşi aralarına girmeye çalışınca, Ömer onu döverek yaraladı. Bunun üzerine kız kardeşi ve eniştesi: "Evet, Müslüman olduk. Allah'a ve Resûlüne inandık. İşte durum bu, haydi ne yapacaksan yap!" diyerek hiç korkmadan karşılık verdiler.

Hz. Ömer, kız kardeşinin üzerindeki kanı görünce yaptığına pişman oldu ve geri çekildi. Kız kardeşine: "Biraz önce, okuduğunuzu bana getirin bakayım! Bakayım ki, Muhammed ne demiş?" diye sordu. Ömer, okuma yazmayı bilen biriydi. Bunu söyleyince kız kardeşi: "Ona bir zarar vereceğinden korkuyoruz." diyerek endişesini izhar etti.

Ömer: "Korkma." dedi ve onu okuyup geri vereceğine yemin etti. Kız kardeşi, onun sayfayı görme konusundaki ciddi arzusunu görünce, Müslüman olacağını ümit etti ve:

"Kardeşim, sen hâlen müşrik olduğun için ona dokunamazsın. Ona ancak temiz olanlar dokunabilir." dedi. Bunun üzerine, Hz. Ömer kalkıp gusletti. Kız kardeşi Kur'ân'ı ona verdi. Ömer okumaya başladı. Tâhâ sûresinin baş kısmını okuyunca, "Bu ne güzel ve ne kıymetli bir sözdür." dedi. Ömer'in yumuşadığını gören Habbab az önce gizlendiği yerden ortaya çıktı ve: "Ey Ömer, bana itimadın olsun ki, Allah Resûlünün duasının senin hakkında makbul olmasını ümit ediyorum. Çünkü Yüce Resûlü dün: "Ya Rabbi! Şu İslâm'ı ya Hattaboğlu Ömer ile ya da Ebu'l-Hakem b. Hişam ile aziz kıl." diye dua dua Allah'a niyaz ederken işitmiştim.[20] Allah Allah, yâ Ömer, ne müthiş bir tevafuk bu!" dedi.

---

[20] İbn Kesîr, *el-Bidâye* 3/80

Bir başka rivayette ise, Habbab yukarıdaki sözü söyleyince, Ömer, kendini Resûlullah'a götürmelerini ve Müslüman olacağını söyledi. Resûlullah, bir grup ashâbıyla beraber Safa Tepesi yakınlarında bir evde bulunuyordu. Ömer doğruca Kâinatın Efendisinin yanına vardı. Ömer kılıçlı idi. Ashâb, onu böyle kılıçlı bir şekilde kapıda görünce korktu. Hz. Hamza da oradaydı ve: "Ona izin verin! Eğer iyi niyetli olarak geldi ise istediğini veririz. Kötü bir niyeti varsa, kendi kılıcıyla onu öldürürüz." dedi. Resûlullah ise: "Kapıyı açınız. Eğer Cenab-ı Hak Ömer'e hayır murad etmişse onu hidayete erdirir." buyurdular.

Kapı açıldı. İki sahabi, Ömer'in kollarından tutup onu Resûlullah'ın huzuruna getirdiler. Resûlullah: "Onu serbest bırakın!" buyurdu. Fahr-i Kâinat, onu ayakta karşıladı. Ömer'in cübbesinden tutup şiddetli biçimde kendine çekti ve: "Ey Ömer! Niye geldin! Allah'ın senin hakkında da rezil, rüsva edici âyetler indirdiğini görmeyeyim!" buyurdular. Ömer:

"Ey Allah'ın Elçisi! İman edip şehadet getirmeye geldim. Şehâdet ederim ki, Allah'tan başka hiçbir ilâh yoktur ve yine şehadet ederim ki, Muhammed onun kulu ve Resûlüdür." dedi. Bunun üzerine Resûlullah 'Allahu Ekber' diyerek tekbir getirdi. Ömer'in Müslüman olduğunu anlayan evdeki ashâb da, hep birlikte tekbir getirdiler. Bu ses, tâ Mekke sokaklarında duyuldu.[21]

Hz. Osman'ın Müslüman Olması

Hz. Osman (radıyallahu anh) anlatıyor: Teyzem, Abdulmüttalib binti Erva'yı ziyarete gitmiştim. Birden Resûlullah içeri girdi. Sürekli ona bakıyordum. O gün kendisine sanki bir şeyler olmuştu. Bana döndü ve: "Niye böyle bakıyorsun?" diye sordu. Ben de: "Zat-i âlinize, içimizdeki mevkinize ve hakkınızda söylenenlere hayret

---

21 Ebû Nuaym, *Hilye* 1/41.

ediyorum?" dedim. O da: "Lâ ilâhe illallah" buyurdular. İnan, vallahi bu sözden tüylerim diken diken oldu. Sonra şu mealdeki âyeti okudu: "Kesin inanmak isteyenler için yeryüzünde birçok deliller vardır. Bizzat kendi varlıklarınızda da böyle deliller vardır. Hâlâ görmeyecek misiniz? Gökte de hem rızkınız (rızkınızın vesileleri) , hem de size vadolunan cennet vardır." (Zâriyât, 51/22-23) Oradan ayrıldı. Ben de peşinden çıkıp kendisine kavuştum ve Müslüman oldum.[22]

Hz. Ali'nin Müslüman Olması

Ebû Tâlib'in ailesi kalabalıktı ve Ebû Tâlib onları geçindirmekte hayli zorlanıyordu. Bunun için Efendimiz onu kendi evine aldı ve Hz. Ali nübüvvet gelinceye kadar bu evin çocuğu oldu. Sonra bir gün, Allah Resûlü ve kıymetli eşleri Hatice annemiz namaz kılıyorlardı. Her ikisi de tam namazda iken, Hz. Ali içeri girdi ve: "Böyle ne yapıyorsunuz?" dedi. Allah Resûlü: "Bu, Âlemlerin Rabbinin zatı için seçtiği, bu sebeple peygamberler gönderdiği dinidir. Seni de tek ve eşi bulunmayan Allah'a, O'na ibadet etmeye, Lât ve Uzzâ adlı putları inkâr etmeye davet ediyorum." buyurdular.

Hz. Ali: "Bu daha önce hiç duymadığım bir şey. Kendi başıma karar veremem. Dur; bir babama danışayım." dedi. Efendimiz, henüz açık bir şekilde dini tebliğ etme emri almadığı için, bu işin Ebû Tâlib'e haber verilmesini istemedi ve:

"Ya Ali! Müslüman olmak için beklesen bile, sakın kimseye bu işi açma!" diye tembih etti. Bunun üzerine Hz. Ali, o geceyi bunu düşünerek geçirdi. Allah ona da hidayet nasip etti. Sabahleyin Resûlullah'a vardı ve: "Dün bana ne teklif etmiştin?" diye sordu.

Efendimiz: "Allah'tan başka ilâh olmadığına ve O'nun tek ve eşsiz olduğuna şehadet edeceksin. Lât ve Uzzâ'yı inkâr edip reddedeceksin ve şirkten uzak duracaksın." buyurdu.

---

22 İbn Abdi'l-Berr, *el-İstîâb* 4/225

Hz. Ali, buna zaten hazırdı ve hemen oracıkta Müslüman oldu. Babasından dolayı duyduğu endişe nedeniyle, Müslümanlığını bir süre gizledi.[23] Daha sonra, Ebû Tâlib onları namaz kılarken görmüş ve bir şey dememişti.

Amr b. Abese'nin Müslüman Oluşu

Amr b. Abese anlatıyor: "Cahiliye döneminde insanların dalalet üzere olduklarını görür, putlardan hiçbir hayır gelmeyeceğine inanırdım. Mekke'de birinin, önemli haberlerden bahsettiğini duyunca bineğime bindim ve Mekke'ye geldim. Resûlullah o günlerde henüz alenen tebliğ yapmamaktaydı. Bununla birlikte, nübüvvet haberi, Mekkeliler arasında kulaktan kulağa yayılmıştı. Mekkeliler bu yüzden onu abluka altına almışlardı, her an için üzerine musallat olmaya hazırdılar. Ben de gizliliğe önem vererek, onun yanına vardım ve Resûlullah'a:

"Siz kimsiniz?" diye sordum. "Ben Allah'ın Nebîsiyim." diye karşılık verdi. "Allah'ın Resûlü ne demektir?" dedim. "Allah'ın Resûlü, onun buyruklarını getiren elçisi, demektir."dedi. " Peki, seni Allah mı gönderdi?" diye sordum. "Evet, beni Allah gönderdi." diye cevap verdi. "Pekâlâ, Allah'tan neler getirdiniz?" dedim. "Allah bir bilinecek, ona hiçbir şey ortak koşulmayacak, tapılmakta olan putlar kırılacak ve akrabaların hakları gözetilecek, haksız yere kan akıtılmayacak, yol güvenliği sağlanacak." dedi. "Siz ne güzel şeyler getirmişsiniz! Size hemen iman ediyorum. Seni tasdik ediyorum. Şimdiye kadar bu dediklerini kimler kabul etti?" dedim. "Ebû Bekir ve kölesi Bilâl el-Habeşî." diye cevapladı. Ben, "Sana tâbi olmak istiyorum." deyince "Bugün şartlar çok ağır, bana tâbi olarak burada duramazsın. Fakat şimdi ailene dön. İslâm'ı alenen tebliğ ettiğimi ve hakkın ortaya çıktığını görünce gelirsin." dedi.

---

23 İbn Kesîr, *el-Bidâye* 3/24

Amr der ki: "Müslüman olup aileme döndüm. Allah Resûlü hakkı açıktan neşretti. Medine'ye hicret etti. Sürekli onun hakkında haberler alıyordum. Sonunda Medine'den onu aşkın bir grup geldi. Onlara üstü kapalı bir şekilde: 'Size hicret eden Mekkeliden ne haber?' dedim. 'Kavmi en sonunda onu öldürmek istedi, ama bunu başaramadı. Allah buna izin vermedi. Biz geldik, insanlar iman etmek için hep ona koşuyorlar.' dediler."

Amr b. Abese, bunu duyar duymaz bineğine atladığı gibi hızla Medine'ye vardı. Kâinatın Fahrının yanına girdi ve: "Yâ Resûlallah! Beni tanıdınız mı?" diye sordu. Efendimiz: "Evet, sen Mekke'de iken bana gelip tâbi olmak isteyen adam değil misin?" deyince Amr b. Abese, "Evet Yâ Resûlallah! Cenab-ı Hakk'ın sana öğrettiği ve benim de bilmediğim konuları bana öğretiniz." dedi.[24]

Hâlid b. Saîd b. el-As'ın Müslüman Oluşu

Kızının anlattığına göre, Hâlid b. Saîd, gördüğü bir rüya dolayısıyla Müslüman olmuştu. Rüya şöyle idi: "Sanki Mekke'yi büyük bir karanlık kaplamıştı. Öyle ki, karanlıktan, insanlar ellerini göremeyecek durumdaydı. Durum böyle iken, zemzemden bir nur çıkıp göğe yükselerek Kâbe'yi aydınlattı. Daha sonra da bu nur, bütün Mekke'ye yayıldı. Arkasından, Yesrib (Medine) hurmalıklarına yönelerek orayı da nurla doldurdu. Öyle ki, ağaçlardaki hurmalar görünüyordu."

Halid b. Saîd, uyanınca rüyayı kardeşi Amr b. Saîd'e anlattı. Amr ileri görüşlü biri idi. Ona: "Kardeşim! Abdulmuttaliboğullarını büyük bir şey bekliyor. Görmüyor musun? Sözünü ettiğin nur, onların babalarının kazdığı zemzem kuyusundan çıktı." dedi.

Hâlid şöyle der: "Allah bu rüya ile beni İslâm'a hidayet etti."

Hâlid'in annesi ise, oğlunun gördüğü bu rüyayı Resûlullah'a

24 İbn Abdi'l-Berr, *el-İstiâb* 2/500

anlatınca Resûlullah'ın: "Ya Halid! Vallahi o nur benim ve ben de Allah'ın Resûlüyüm." dediğini ve Resûlullah'ın teklifi üzerine oğlunun hemen Müslüman olduğunu anlatmıştır.[25]

Halid b. Saîd'in gördüğü rüya, başka bir rivayette farklıdır: Şöyle ki: Halid b. Saîd rüyasında genişliğini ancak Allah'ın bildiği bir ateşin kenarında durduğunu, babasının kendisini o ateşin içine itmeye çalıştığını, ateşe düşmemesi için de Resûlullah'ın onu korumaya çalıştığını görür. Korkuyla uyanır ve "Allah'a yemin ederim ki, bu rüya haktır." der. Hz. Ebû Bekir'le karşılaşır ve rüyasını ona anlatır. Ebû Bekir: "Allah hayır etsin. Bu, Resûlullah'tır. Acele et ona tâbi ol. Göreceksin, sen yakında ona tabi olacak ve İslâm'a gireceksin. Rüyada seni ateşten korumak isteyen İslâm'dır. Baban ise inanmayacak ve ateşe girecektir." dedi. Bunun üzerine Halid b. Saîd, Ecyad mahallesinde Fahr-i Kâinat Efendimiz ile karşılaştı ve ona:

"Ya Muhammed! Bizi nelere davet ediyorsun?" diye sordu. Resûlullah:

"Sizi tek, eşi ve menendi olmayan Allah'a, Muhammed'in de onun kulu ve elçisi olduğuna inanmaya davet ediyorum. Kendilerine ibadet edildiklerini dahi bilmeyen, ne faydası ne de zararı dokunan; görmeyen, işitmeyen, taştan yapılmış putlara tapmaktan uzak durmaya çağırıyorum." buyurdu. Halid b. Saîd bunun üzerine: "Şehadet ederim ki Allah'tan başka ilâh yoktur. Yine şehadet ederim ki sen Allah'ın Resûlüsün." dedi. Bunun üzerine Efendimiz sevindiler.

Babası, Halid'in Müslüman olduğunu duyunca, Halid, babasına görünmeyerek Mekke civarında dolaşmaya başladı. Sahabiler Habeşistan'a ikinci defa hicret ettiklerinde, ilk önce Halid hicret etmiştir.

Halid'in babası Saîd b. el-As b. Ümeyye, onu bulup getirme-

---

25 Hâkim, *Müstedrek* 3/277 (5082)

leri için Müslüman olmayan çocuklarından biri ile kölesi Rafi'i vazifelendirdi. Bir süre sonra Halid'i buldular ve babalarına getirdiler. Babası: "Muhammed'in kavmine aykırı davrandığını, tanrılarını ayıplayıp atalarını küçük düşüren şeyler yaptığını gördüğün hâlde O'na tâbi oldun öyle mi?" dedi. Halid'e kızıp bağırdı ve onu tehdit etti. Elindeki sopayla, Halid'in başını yardı. Halid b. Saîd ise babasına: "O doğru söylüyor, vallahi O'na tâbi oldum." dedi. Babasının öfkesi iyice arttı ve: "Alçak! İstediğin yere git! Artık sana yemek vermeyeceğim." dedi. Halid ise babasına: "Sen vermezsen rızkımı Allah verir." dedi. Babası, Halid'i dışarı attı, oğullarına da şu tembihte bulundu: "Onunla kimse konuşmayacak! Aksi hâlde, ona yaptığımı onunla konuşana da yaparım."

Halid, doğruca Resûlullah'a gitti. Resûlullah da onu yanına aldı ve hiç yanından ayırmadı.[26]

Hz. Halid'in babası Saîd İbnü'l-As b. el-Ümeyye, bir ara hastalanınca şöyle dedi: "Allah, bu hastalığımdan kaldırırsa –Resûlullahı kastederek– Ebû Kebşe'nin oğlunun tanrısına şu Mekke'nin ortasında bir daha tapılmayacak." Halid de, "Allah'ım! Ona iyilik nasip etme!" diye beddua etti. O da zaten yakalandığı hastalıktan bir daha kurtulamadı ve öldü.[27]

Hz. Dımâd'ın Müslüman Oluşu

Dımâd, Ezdişenûe kabilesindendi. Afsunculuk yapardı. Umre yapmak amacıyla Mekke'ye gelmişti. Mekkeli bazı düşüncesiz insanların Kâinatın Efendisi hakkında "delidir" sözünü duyunca: "O zat nerede? Belki Allah, benim elimle ona şifa verir." dedi.

Kendisi olayı şöyle anlatıyor: "Ebû Cehil, Utbe b. Rebia ve Ümeyye b. Halef'in bulunduğu bir mecliste oturdum. Ebû Cehil,

---

26 İbn Kesîr, *el-Bidâye* 3/32
27 İbn Sa'd, *Tabakâtu'l-Kübrâ* 4/95

"İşte birliğimizi parçalayan, çizmeyi aşan ve bizi küçük düşüren, geçmişimizi sapıklıkla itham eden ve tanrılarımızı yeren adam" diye içini döktü. Ümeyye b. Halef ise: "Hiç tereddütsüz, bu adam delirmiş!" dedi. Ümeyye'nin sözü beni derinden etkiledi. Kendilerine, "Ben nefes edip tedavi ederim." diyerek o meclisten ayrıldım. Onu aramaya başladım fakat o gün bulamadım. Ertesi gün, Mescid-i Haram'da Makam-ı İbrahim'de namazda, tahiyyatta iken buldum. Bekledim. Namazı bitirince yanına oturdum ve: "Ey Abdulmuttalib'in torunu!" diye seslendim. Bana döndü ve: "Ne istiyorsun?" dedi. "Nefesim iyidir. Nefes eder, afsun yaparım. İstiyorum ki, seni de bu yöntemle tedavi edeyim. Ne olur, içinde bulunduğun durumu pek büyütme! Senden daha ağırlarını iyileştirdim. Senin kavminin, şahsın hakkında yakışıksız şeyler söylediğini işittim: Kimi, 'Çizmeyi aştı, bizi küçük düşürdü!' kimi 'Birliğimizi parçaladı!' kimi 'Geçmişimizi sapkınlıkla suçladı!' kimi de 'İlâhlarımızı ayıpladı!' diyor. Neden böyle yaptığını sorduğumda, "Delirdi!" cevabını veriyorlar." dedim. Bunun üzerine Resûlullah:

"Hamd, Allah'a mahsustur. O'na hamd ederim ve her zaman O'ndan yardım isterim. O'na iman ederim. O'na tekevekkül ederim. O'nun hidayet buyurduğunu kimse saptıramaz. Her kimi de yoldan çıkarırsa, artık onun bir hidayet edeni bulunmaz. Şehadet ederim ki, Allah'tan başka ilâh yoktur. O birdir. Eşi ve menendi yoktur." buyurdu.

"Bu sözlerden daha güzelini şimdiye kadar hiç duymadım." diyerek Resûlullah'tan söylediklerini tekrarlamasını istedim. Bana tekrar anlattı. "Bizi neye davet ediyorsunuz?" diye sordum.

Resûlullah, "Allah'a iman etmeye, O'nun bir olduğuna ve eşi benzeri olmadığına, putları hayatından çıkarmaya ve benim Resûlullah olduğuma şehadet getirmeye davet ediyorum." buyurdu.

"Eğer bunları yaparsam, bunun karşılığında bana ne var?" dedim. "Cennet var." dedi. Dedim ki: "Hiç şüphesiz tam bir

içtenlikle şehâdet ediyorum ki, Allah'tan başka ilâh yoktur. O birdir. Eşsizdir. Putları hayatımdan çıkarıp atıyorum ve artık onlardan uzaklaştım. Yine şehadet ediyorum ki, sen O'nun kulu ve Resûlüsün." dedim.

Allah Resûlüne hem kendi hem de kavmi adına biat eden Dımâd, Resûlullah'ın yanında bir süre ikamet etti. Kur'ân'dan birçok sûre öğrendikten sonra kavminin yanına döndü.

Rivayetlerden anlaşılıyor ki, Allah Resûlü, Dımâd'ın sözlerini çok samimi bulmuş ve onun samimi bir şekilde inandığına kanaat getirmişti. Zira Resûlullah'ın görevlendirdiği silahlı birlik Dımâd'ın kavmine de uğramıştı. Birlik komutanı askerlerine: "Bu kavimden bir şey aldınız mı?" diye sordu. Bir asker: "Evet, bir su tulumu aldım." dedi. Komutan: "Onu geri ver. Çünkü bunlar, Dımâd'ın kavmidir." dedi ve alınan şey iade edildi.[28]

İmrân'ın Babası Husayn'ın Müslüman Oluşu

Kureyşliler saygı duydukları Husayn'a geldiler ve: "Şu zatla bizim adımıza bir konuşsanız. İlâhlarımızı diline dolamış, onları lânetliyor." dediler ve Husayn'ı alıp Resûlullah'a geldiler. Kalabalıktılar. Resûlullah: "Büyüğe yer açın!" buyurdular. Husayn:

"İlâhlarımıza lânet ettiğin ve onları dile doladığın söyleniyor. Hâlbuki senin baban akıllı ve dinini, geleneğini koruyan biri idi. Bize ulaşan bu haberlerin aslı nedir?" diye sordu.

Resûlullah: "Ey Husayn! Benim babam da, senin baban da ateştedir. Sen kaç tanrıya inanıyorsun?" buyurdu. Husayn, "Sekiz tanrıya inanıyorum: Bunlardan yedi tanesi yerde, biri gökte." dedi.

Resûlullah, "Bir zarara uğradığında hangisine yalvarıyorsun, yerdekilere mi göktekine mi?" diye sorunca Husayn, "Göktekine yalvarırım!" dedi. Resûlullah: "Malına bir zarar gelince kime yalvarıyorsun? Yerdekilere mi göktekine mi?" diye sorunca Husayn:

---

28 İbn Hacer, *el-İsâbe* 2/210; İbn Kesîr, *el-Bidâye* 3/36.

"Göktekine yalvarırım!" dedi. Bunun üzerine Efendimiz: "Senin duanı işitip, istediğini veren bir iken, sen ne diye başkalarını O'na ortak koşuyorsun. Şükretmekle, O'nu razı ettiğini mi zannediyorsun? Yoksa sana galebe çalıp senin işlerini zora sokmasından mı korkuyorsun?" dedi. "Bunların hiçbiri değil." diye cevap verdi Husayn.

Husayn, bugüne kadar Resûlullah gibi biri ile hiç karşılaşmamıştı. Bunu iyi idrak etmişti. Bunun üzerine Fahr-i Kâinat söze devam etti: "Müslüman ol ki selamette kalasın." Husayn: "Akraba ve aşiretim var, onlara ne söyleyeyim?" dedi.

Allah Resûlü: "Allah'ım! Hidayet nasip eyle ki, doğru yolu bulayım ve faydası olan ilmi ziyadesiyle nasip eyle." buyurdu.

Husayn bu duayı yaptıktan sonra bir süre bekledi ve Müslüman oldu. Ayağa kalkınca oğlu İmran; babasını, başından, elinden ve ayaklarından öptü. Kâinatın Efendisi bunları görünce ağladı ve mübarek ağzından şu sözler döküldü:

"İmran'ın bu tavrına ağladım. Babası Husayn, kâfir olarak içeri girdiğinde İmran ne ayağa kalktı ne de onun geldiği tarafa baktı. Ama İslâm'a girince babaya gösterilmesi gereken saygıyı ve evlatlık görevini yerine getirdi. Bu incelik beni ağlattı."

Husayn'ın oradan ayrılma zamanı gelince, Resûlullah arkadaşlarına: "Kalkıp onu evine uğurlayınız." buyurdular. Husayn, kapının eşiğinden çıkarken onun hâlini gören Kureyş: "Husayn da dinini terk etti!" deyip kendisi ile görüşmeksizin dağıldılar.[29]

el-Hüceymî Kabilesinden Birinin Müslüman Oluşu

El-Hüceymî kabilesinden biri Resûlullah'a geldi ve: "Allah'ın Resûlü sen misin?" diye sordu. Resûlullah "Evet." dedi. Adam bu sefer, "Neye davet ediyorsun insanları?" diye sordu. "Bir olan, izzet ve celâl sahibi Allah'a inanmaya davet ediyorum. O

---

29 İbn Hacer, *el-İsâbe* 1/337.

öyle bir Allah'tır ki, bir zarar ve sıkıntıya düşsen, yardım istesen seni zarardan kurtarır, sıkıntını giderir. Bir kıtlığa, bir yoksulluğa, verimsizliğe denk gelsen, O'na yalvardığın zaman bütün kıtlığın gider, yoksulluğun bertaraf olur, verimsizlik kaybolur. Issız bir çölde yolunu kaybetsen, O'nun rahmet kapısının tokmağına dua ile dokunduğun zaman yolunu bulursun." buyurdu.

Bu ismi belirtilmeyen Hüceymli zat hemen Müslüman oldu ve: "Yâ Resûlallah! Bana bir nasihatte bulun." dedi. Allah Resûlü: "Hiçbir şeye sövme!" buyurdular. Hüceymli der ki: "Ondan sonra canlı, cansız; şuurlu, şuursuz hiç kimseye sövmedim."[30]

Muâviye b. Hayde'nin Müslüman Oluşu

Muaviye b. Hayde, Resûlullah'ın yanına geldi. Daha önce, Kâinatın Efendisine, şartlar ne olursa olsun hiç gitmeyeceği ve getirdiği dini kabul etmeyeceği konusunda defalarca yemin etmişti. Ama yine de ona hayrandı. Bu hayranlıktan ötürü Resûlullah'a kadar gelmişti ve "Çok önemli bir işten bahsediyorsun ama Allah'ın bana bildirdiğinden başka bir şey bilmiyorum." demek suretiyle bir açık kapı arıyordu. Resûlullah'a: "Allah için ne olur söyle, Rabbimiz sizi ne ile gönderdi?" diye sordu. Allah Resûlü: "İslâm dini ile" buyurdu. "Nedir İslâm dini?"diye sordu. Efendimiz: "Yüzümü Allah'a döndüm, O'ndan başka her şeyi bıraktım, diyeceksin. Namazı dosdoğru kılıp, zekâtını vereceksin. Bu arada şunu da bil ki, Müslümanların kanı birbirine haramdır. Hiçbir Müslüman, diğerini haksız yere öldüremez. Müslüman Müslümana kardeştir; Müslümanlar birbirlerinin yardımcısıdır. Allah, Müslüman olduktan sonra şirke giren bir kimsenin amelini, o müşrik kimselerden ayrılmadıkça kabul etmez. Bu durumda olan birini, ateşten kurtarma yetkisi hiç verilir mi bana? Şunu bilin ki, "Rabbim kullarıma hakkı

---

30 Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid* 8/138 (13003)

tebliğ ettin mi?" diye beni çağırıp soracak. Ben de: "Şüphesiz tebliğ ettim." diyeceğim. Şunu da aklınıza iyi koyun. Bu dediklerimi burada olanlarınız olmayanlarınıza ulaştırsın! Her biriniz kulak kesilsin ve iyi dinlesin. Kıyamet günü huzur-i ilâhiye gelirken, konuşmanıza müsaade edilmeyecek. İtiraf etmekten çekindiğiniz şeyleri, diğer organlarınız ifşa edecek." buyurdu.

Muaviye b. Hayde: "Dinimizin muhtevası bunlar mıdır, ey Allah'ın Resûlü?" diye sordu. Allah Resûlü de: "Dininiz budur. Duyduklarını güzelce yaparsan sana yeter." buyurdular.[31]

Adiy b. Hâtim'in Müslüman Oluşu

Kâinatın Efendisinin peygamber olduğu haberi iyice yayılınca, bu haber Adiy b. Hâtim'in hoşuna hiç gitmemişti. Hatta bu yüzden, yaşadığı yerden ayrılıp Rum bölgesine gitmişti. Bununla da yetinmeyip Rum melikinin huzuruna çıkmıştı. Fakat, burada da çok sıkılmıştı. Halası, daha önce ona Resûlullah'a gitmesini tavsiye etmişti.

Hadise, bir rivayette şöyle geçer:

Adiy b. Hâtim, Mekke'de Akreb denilen yerde bulunduğu sırada Resûlullah'ın süvarileri gelerek halasını ve birçok kimseyi Resûlullah'a götürdüler. Halası, Resûlullah'a:

"Yâ Resûlallah! Benimle birlikte bir yardımcım vardı, uzakta kaldı. İhtiyar bir kadınım, bir yardım edenim de yok. Bana bir lütufta bulun ki, Allah da sana yardım etsin." dedi. Efendimiz: "Yardımcınız kimdi?" diye sorunca kadın "Adiy b. Hâtim." karşılığını verdi. Resûlullah bunun üzerine, "Şu, Allah'tan ve benden kaçan adam mı?" dedi. Kadın: "Yardımcım şu an yok, öyle ise bana bir yardım et." diye ricada bulundu.

Bunun üzerine, Adiy b. Hâtim'in halasına ihsanda bulunuldu.

---

31 İbn Abdi'l-Berr, *el-İstiâb* 1/323

Kadın yardımları alınca, muhtemelen Hz. Ali tarafından kadına: “Resûlullah’tan bir de binek iste!” tavsiyesinde bulunuldu. Kadın bir de binek istedi, binek de verildi.

Kadın, oradan çok memnun ayrılmıştı. Yeğeni Adiy b. Hâtim’in yanına dönünce, yeğenine: “Sen öyle bir iş yaptın ki, baban bile öyle şey yapmazdı. İster kendi arzunla, isterse gönülsüz, ne olur, şu adama muhakkak git.” dedi.

Adiy b. Hâtim, (kendi kendine) : “Ne olur ki, şu adama gitsem. Yalancı ise zaten bana bir zararı olmaz. Doğru ise, ben gerçeği öğrenmiş olurum.” dedi. Geri döndü, Resûlullah’ın huzuruna çıktı. Allah Resûlü, mescitte oturuyordu. Orada olanlar, “Adiy b. Hâtim geldi.” dediler. Hadisenin devamını Adiyy b. Hâtim şöyle anlatmaktadır:

“Hiç kimsenin himayesi olmadan ve elime bir referans almadan direk yanına girmiştim. Huzuruna götürüldüğümde elimden tuttu. Bundan önce de, Fahr-i Kâinat benim hakkımda ‘Allah’tan, onun elini benim elime koymasını ciddi bir arzu ile istemiştim.’ buyurmuştu. Benimle kaldı. Derken beraberinde bir erkek çocuk bulunan bir kadın Resûlullah’ı karşıladı ve ‘Bizim senden bir talebimiz var.’ dediler. Resûlullah onların ihtiyaçlarını görünceye kadar, onlarla beraber ayakta dikildi. Sonra elimden tuttu ve beni evine götürdü. Hizmetçisi, O’na bir minder attı; onun üstüne oturdu. Ben de Fahr-i Kâinatın önüne oturdum.”

Kadınla çocuklar Peygamberimize o kadar yakın oturmuşlardır ki, Adiyy b. Hâtim, O’nun İran ve Bizans hükümdarları gibi olmadığını anlamıştır. Resûlullah, sanki onun içini okuyormuş gibi ona üç defa: “Yâ Adiy! Müslüman ol, kurtul!” buyurdu. Adiy b. Hâtim: “Benim dinim var.” diye cevap verdi. Efendimiz: “Senin dinini senden iyi bilirim.” buyurdu. “Benim dinimi benden iyi mi bilirsin?” diye hayretle sordu Adiyy. Resûlullah, “Evet! Sen Rekûsiyye dininden değil misin? [Hristiyanlık ve Sâbilik karı-

şımı bir dinin adı] Kavminin elde ettiği ganimetlerin dörtte birini yemiyor musun?" buyurdu. Adiyy onu tasdik etti. Nebîler Nebîsi devamla: "Aslında bu yaptığın, senin dinine göre de helal değildir." buyurdu.

Adiy b. Hâtim, denilenlerin hiçbirine karşı çıkmadı. Fahr-i Kâinat sözlerine devam etti: "Senin İslâm'a girmene engel olan sebebi biliyorum. Bana sosyal açıdan zayıf kimselerin ve Arapların bir kenara ittiği yoksulların iman etmesinden dolayı iman etmiyorsun. Hîre kentini bilir misin?" Adiyy b. Hâtim: "Hayır, orayı görmüşlüğüm yok. Fakat duydum." dedi. Allah Resûlü:

"Nefsim kudret elinde olan Allah'a yemin olsun ki, Allah bu dini tamamlayacak. Hatta bir gün gelecek, devesinin sırtında "hevdec" içinde bir kadın tek başına yol güvenliği içinde Hîre'den [Kûfe yakınlarında antik bir kent] Mekke'ye gelip Kâbe'yi tavaf edecek. İran Kralı Hürmüz'ün hazineleri fethedilecek." buyurdu.

"Ne!! İran Kralı Hürmüz mü?" diye sordu Adiyy b. Hâtim.

Resûlullah, "Evet, ondan da öte gelirler o kadar artacak ki, kimse herhangi bir şeye, tenezzül etmeyecek." buyurdu.

Gün geldi, Resûlullah'ın, geleceğe dair verdiği bu haberler bir bir gerçekleşti. Adiy b. Hâtim de bunları bizzat müşahede etti.[32]

Adiy b. Hâtim orada hemen Müslüman oldu. Fahr-i Kâinatın yüzü sevinçten parlıyordu. Yanındaki insanlar ondan bir şeyler istediler. O da Allah'a hamd ve senadan sonra buyurdu ki: "Ey insanlar! İhsanda bulunduğunuz her şey sizin içindir. Kişi; Allah, ister az ister çok ihsanda bulunsun, bu ihsanlarla Allah'a kavuştuğunda, Cenab-ı Hak ona: 'Ben sana görme duyusu, işitme duyusu vermedim mi? Ben sana mal ve evlat vermedim mi? Haydi söyle dünyada iken, ahiret için önceden ne gönderdin?' diyecek. O zaman kişi şayet bir şey göndermemişse, bir önüne, bir arkası-

---

[32] İbn Kesîr, *el-Bidâye* 5/66.

na, bir sağına ve bir soluna bakacak, ne yazık ki bir şey bulamayacak. O an, Allah'ın rahmetinden başka kurtuluş çaresi bulunmayacak. Bir yarım hurma ile dahi olsa ateşten korununuz. Bu olmazsa bari yumuşak tatlı bir söz olsun. Gerçekten ben, yoksul düşmenizden korkmuyorum. Allah elbette size yardımda bulunacak, size fetihler ihsan edecek. Hatta "hevdec"i içinde bir kadın, Hîre kentinden Medine'ye kadar tek başına yolculuk yapacak da, kimse ona bir şey yapamayacak."[33]

Zülcevşen'in Müslüman Oluşu

Zülcevşen, Bedir Gazası'ndan sonra Resûlullah'ın yanına vardı. Yanında bir de tayı vardı. Resûlullah'a:

"Bu tayı size getirdim. Kendiniz için yetiştiriniz." dedi.

Resûlullah, "Benim ona ihtiyacım yok. Ama istersen Bedir'de alınan ganimet zırhlarından biri ile takas edebiliriz." buyurdu. Zülcevşen, "Bugün sekili atları zırhlara takas etmeye hiç gönlüm yok." dedi. Resûlullah, "İyi ama senin tayına şu an ihtiyacım yok. Bak Zülcevşen sen onu bırak ben başka bir şey diyeyim: İslâm'a girerek bu işin ilklerinden olmak istemez misin?" dedi. Zülcevşen: "Hayır" diye cevap verdi. Resûlullah, "Peki neden?" diye sordu. Zülcevşen, "Bugün kavminin ısrarla senin peşine düştüğünü görmekteyim. Kavminin seni yalanladığını, yurdundan çıkardığını, senin ile savaştıklarını biliyorum." dedi. "Peki onların Bedir'de sırtlarının nasıl yere geldiği haberi sana ulaştı mı?" dedi Resûlullah. Zülcevşen, "Evet" diye cevap verdi. Bunun üzerine Efendimiz, "Şimdi onun detaylarını sana anlatırız." deyince Zülcevşen "Bedir değil, sen Kâbe'yi fetheder ve oraya yerleşince dediklerini kabul ederim." dedi. Resûlullah, "Ömrün olursa onu da görürsün." dedi.

---

33 Taberânî, *Mu'cemu'l-Kebîr* 17/99 (237)

Bu konuşmadan sonra, Resûlullah (aleyhisselâm) Bilâl-i Habeşî'ye: "Adamın heybesini al, içine Medine hurmasından azık koy." diye emir verdi. Zülcevşen dönüp giderken, Kâinatın Efendisi, yanındakilere: "Bilmiş olun, bu adam Beni Âmir kahramanlarının en hayırlılarındandır." buyurdu.

Zülcevşen, Mekke fethine kadar Müslüman olmadı. Nebîler Nebîsi Mekke'yi fethettiğinde Zülcevşen: "Hay Allah, tüh be! Resûlullah'ın 'Gel Müslüman ol!' dediği gün Müslüman olsaydım, şimdi ondan Hîre'yi isterdim. Mutlaka ganimet olarak oradan alırdım!" diye hayıflandı.[34]

Beşir b. Ma'bed'nin Müslüman Oluşu

Beşir b. Ma'bed'e, "Hasâsiye" kabilesine izafeten Beşir b. el-Hasâsiye de denmiştir.

Beşir, bir gün çıkıp Hz. Peygambere (aleyhisselâm) gitti. Resûlullah, önce onu İslâm'a davet etti. Sonra "Adın nedir?" diye sordu. O da, "Nezir" yani "korkutucu" diye cevap verdi. Bunun üzerine Resûlullah onun adını "Beşir" yani "müjdeleyici" ismi ile değiştirdi. Daha sonra da onu Suffe'de konuk etti.

Fahr-i Kâinat Efendimiz kendilerine bir hediye geldiği zaman yanındakilere de ondan verirdi. Sadaka geldiğinde ise, tamamen yanındaki misafir ve arkadaşlarına dağıtırdı. Bir gece, Kâinatın Efendisi dışarı çıktı. Beşir de arkasından onu izliyordu. Resûlullah, Bakî' Mezarlığı'na vardı ve kabirde yatanları şöyle selamladı: "Selam sizlere! Ey mümin kavimler yurdunun sakinleri! Biz de, inşallah sizlere kavuşacağız ve biz Allah'a aitiz. Vakit geldiğinde, elbette O'na döneceğiz. Hakikat şu ki, siz bol bir hayra erdiniz. Bu arada, uzun süren bir şerri de geride bıraktınız."

Resûlullah, duayı okuduktan sonra geri dönünce, arkadan

---

[34] Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid* 6/237 (10228)

kendini takip eden birinin olduğunu hissetti ve "Kim o?" diye seslendi. Adam, "Beşir" diye cevap verdi. Resûlullah bunun üzerine: "Allah'ın, 'Eğer var olmasalardı yeryüzü, içindekilerle birlikte helak olurdu.' dediği Rabia kabilesi arasından seni seçip İslâm'a dahil etmesine razı değil misin? Allah'a hamd etmeli değil misin?" dedi. Beşir, "Evet" dedi. Resûlullah, "Peki, seni arkamdan buraya kadar getiren nedir?" diye sordu. Beşir, "Gece şehrin dışına çıkıyorsun, takılıp düşmenden veya haşaratın sana zarar vermesinden korkup, seni korumak için arkandan geldim."[35] diye hissî bir cevap verdi Beşir.

Beladeviyye Kabilesinden Birinin Müslüman Oluşu

Panayırlardan biri kurulmuştu. Beladeviyye kabilesinden biri Medine'ye geldi ve bir vadide konakladı. İki kişi, aralarında bir keçinin pazarlığını yapıyorlardı. Gerisini bu zattan dinleyelim:

"Müşteri, satıcıdan biraz indirim yapmasını istedi. O esnada aniden, karşıdan güzel yapılı, geniş alınlı, zarif burunlu, ince kaşlı ve eski elbise giyinmiş biri çıkageldi ve selam verdi. Ben, 'Haşimoğullarından halkı saptıran birinden bahsediyorlardı. Bu zat o olmasın!" dedim kendi kendime. Neyse biz de selamını aldık. Müşteri, bu zata: "Yâ Resûlallah! Satıcıya söyle de bana bu keçide biraz indirim yapsın." dedi. Resûlullah, elini uzattı ve:

"Mallarınızın tasarrufu size aittir. Ben isterim ki, kıyamet günü Allah'ın huzuruna varınca, sizden hiçbir kimse ne malına ne canına ne de ırzına haksızlık ettiğime ilişkin bir istekte bulunsun. Allah, alışverişte kolaylık yapana, borcunu öderken kolaylık gösterene, alacağını isterken kolaylık sağlayana merhamet buyursun." dedi.

Sonra yoluna devam etti. Ben: "Ne olursa olsun bu adama

---

35 Ebû Nuaym, *Hilye* 2/26

gidip dediklerini kabul edeceğim. Ne kadar da tatlı sözlü biriydi." dedim. Arkadan yetiştim ve kendisine: "Ya Muhammed!" diye seslendim. Sadece yüzü ile değil, bütün vücuduyla bana döndü, "İsteğin nedir?" diye sordu. Ben de: "İnsanları dalalete sürüklüyor, onları felakete itiyor, atalarının taptıklarından menediyor.' dedikleri adam sen misin?" dedim. "Evet." dedi. "İnsanları neye davet ediyorsun?" diye sordum. "Allah'ın kullarını, Allah'a davet ediyorum." dedi.

"Daha başka neler söylüyorsun?"

"Allah'tan başka ilâh olmadığına ve benim Allah'ın elçisi olduğuma, O'nun bana indirdiğine inanmanı, Lât ve Uzzâ'yı inkâr etmeni, namazı dosdoğru kılmanı, malının zekâtını vermeni istiyorum."

"Zekât nedir?"

"Zenginlerimizin fakirlerimize verdiği maldır."

"Sen ne güzel bir şeye davet ediyorsun!.."

Artık onu çok iyi tanımıştım. Bana döndü: "Davetimi ve beni iyi anladın mı?" dedi.

Ben, "Evet, Yâ Resûlallah!" deyince o zaman bana: "Şimdi Allah'tan başka ilâh olmadığına, benim Allah'ın elçisi olduğuma ve bana indirilene iman ediyorsun." buyurdu. "Evet, Yâ Resûlallah!" dedim.

Beladeviyyeli der ki: "İnan bana, daha önce, yeryüzünde yaşayanlar içinde O'ndan daha çok nefret ettiğim kimse yoktu. Gel gör ki, şu andan itibaren O; bana anamdan, babamdan, çocuklarımdan ve bütün insanlardan daha sevimlidir."

Adam, daha sonra gidip kendi obasında kimler varsa hepsini İslâm dinine davet etti. Hepsi gelip Müslüman oldu ve Kâinatın Efendisi de bu zatın başını okşadı ve iltifat etti.[36]

---

[36] Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid* 8/580(14208)

Ebû Kuhâfe'nin Müslüman Oluşu

Mekke Fethi'nin gerçekleştiği gün, Allah Resûlü, huzur ve sükûnet içinde Mescid-i Haram'a girdi. Oturdular. Hz. Ebû Bekir, babası Ebû Kuhâfe'nin (Osman b. Âmir) elinden tutup onu Resûlullah'a getirdi. Kâinatın Efendisi, bu yaşlı ihtiyarı görünce Ebû Bekir'e: "Ya Eba Bekir! Niçin ihtiyarı kendi yerinde bırakmayıp buraya getirdin. Biz onun ayağına giderdik." dedi. Ebû Bekir: "Yâ Resûlallah! Senin onun ayağına değil de, onun senin ayağına gelmesi daha doğru olmaz mı?" dedi. Efendimiz, bu yaşlı ihtiyarı önüne oturttu. Mübarek elini kalbine koydu ve: "Müslüman ol, huzur bul." dedi. O da hemen içtenlikle şehadet getirdi ve Müslüman oldu.[37]

3. İKİŞER İKİŞER İSLÂM'A DAVET EDİLENLER

Ebû Süfyan ve Ebû Süfyan'ın Eşi Hind

Hz. Muaviye der ki: "Bir gün babam Ebû Süfyan, terkisine annem Hind'i alarak sahraya çıktı. Ben o zaman delikanlıydım, eşeğin sırtında, onların önlerinden gidiyordum. Birden Nebî'nin (aleyhisselâm) sesini duyduk. Babam bana: "Muaviye, sen in, Muhammed binsin." dedi. İndim, Allah Resûlü bindi ve yavaş yavaş önümüzde yol almaya başladı. Sonra bize döndü ve: "Ey Ebû Süfyan! Ey Hind! Şüphe yok ki ölecek ve sonra diriltileceksiniz. İyi olan cennete, kötü olan da cehenneme gidecek. Ben size hakikati söylüyorum. Bu hakikatleri, ilk defa toplu olarak sizlere söylüyorum." dedi. Arkasından Fussilet sûresinin başından on birinci âyetine kadar okudu. Babam ona: "Diyeceklerin bitti mi?" dedi. Allah Resûlü "Evet." dedi ve merkepten indi, ben bindim. Annem babama dönüp (hâşâ): "Şu sihirbaz için mi oğlumu eşeğin-

[37] İbn Sa'd, *Tabakâtu'l-Kübrâ* 5/451

den indirip onu bindirdin?" deyince babam "Hayır vallahi, o ne bir sihirbaz ne de yalancıdır." dedi.[38]

Resûlullah'ın, Osman ve Talha b. Ubeydullah'ı İslâm'a Daveti

Osman b. Affan ve Talha b. Ubeydullah, Zübeyir b. Avvam'ın ardından Resûlullah'ın yanına gittiler. Allah Resûlü kendilerine İslâmiyet'i anlattı ve onlara Kur'ân okudu. İslâm'daki hak ve sorumlulukları bildirdi. Müslüman olmaları hâlinde, Allah'ın kendilerine vereceği ihsanları anlattı. Bunun üzerine, hepsi birlikte iman edip Resûlü Ekrem'i tasdik ettiler. Hz. Osman: "Yâ Resûlallah! Maân ile Zerkâ arasında bir yerde idik. Yeni uykuya dalmak üzereydik. Biri, 'Ey uyuyanlar! Uykudan uyanınız. Zira Ahmed (aleyhisselâm) Mekke'de İslâmiyet ile zuhur etti!' diye seslendi. Mekke'ye girince de senin nübüvvetinden haberdar olduk."[39] dedi. Hz. Osman'ın Müslüman oluşu ise, Allah Resûlünün Dâru'l-Erkam'a girmesinden çok daha önceye dayanır.

Ammar ve Suheyb'in Müslüman Oluşu

Ammar b. Yâsir, içeride Resûlullah'ın bulunduğu Darü'l-Erkam'ın kapısında Suheyb b. Sinan'la karşılaştı. Ona: "Burada ne geziyorsun?" dedi. Aynı şekilde o da: "Peki, sen ne arıyorsun" diye sordu. Ammar: "Muhammed'in yanına varıp sözlerini dinlemek istedim." diye cevap verdi. Suheyb: "Ben de onun için geldim." dedi. Birlikte içeri girdiler. Fahr-i Kâinat, onlara İslâm'ı anlattı. Onlar da Müslüman oldular. Böylece, onların İslâm'a girmesiyle Müslüman erkeklerin sayısı otuzu geçmiş oldu.[40]

38 Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid* 6/17(9825)
39 İbn Sa'd, *Tabakâtu'l-Kübrâ* 3/55.
40 İbn Sa'd, *Tabakâtu'l-Kübrâ* 3/247.

Es'ad b. Zürâre ile Zekvân b. Abdikays'ın İslâm'a Davet Edilmesi

Medine'de oturan Es'ad b. Zürâre ile Zekvan, bir meseleden dolayı mahkemelik olmuşlardı. Utbe b. Rabîa'nın hakemliğine başvurmak üzere Mekke'ye geldiler. Allah Resûlünden haberdar olunca, fikir değiştirerek doğru O'nun yanına gittiler. Nebîler Nebîsi, onlara İslâm'ı anlattı, Kur'ân'dan âyetler okudu. Onlar da hemen kabul ve tasdik ettiler. Utbe'nin yanına hiç uğramadan Medine'ye döndüler. Bu iki şanlı sahabi Medine'ye Müslümanlığı getiren ilklerden olmuşlardır.[41]

4. RESÛLULLAH'IN İSLAM'A DAVETİNE OLUMSUZ CEVAP VERENLER

Ebû Cehil

Muğîre b. Şu'be der ki: "Resûlullah'ı ilk defa, Ebû Cehil'e Müslüman olmasını teklif ederken tanıdım. Mekke sokaklarından birinde Ebû Cehil ile birlikte yürürken Allah Resûlüne rastladık. Allah Resûlü: "Bak Ebu'l-Hakem! Allah ve O'nun Resûlüne, O'nun Kitabına gel! Seni Allah'a davet ediyorum." diyordu. Ebû Cehil ise: "Ey Muhammed! Tanrılarımızı lânetlemekten vazgeçecek misin? Senin tebliğ ettiğine şehadet etmemizi mi istiyorsun? Şayet dediklerin doğru ise, ben senin, bir peygamber olduğunu bana tebliğ ettiğine dair Allah'ın huzurunda şehadet edeceğim. Söylediklerinin gerçek olduğunu bilsem, zaten sana tâbi olurdum!" dedi.

Muğire diyor ki: Resûlullah oradan ayrılınca, Ebû Cehil bana: "Ne yalan söyleyeyim; onun söylediklerinin gerçek olduğunu biliyorum. Lakin bir şey var, o beni engelliyor: O'nun dedelerinden Beni Kusay, "Kâbe'nin perdedarlığı görevi bize aittir." dedi, kabul ettik; "Hacılara su ikram etme vazifesi bize aittir." dediler,

---

41 İbn Sa'd, *Tabakâtu'l-Kübrâ* 3/608.

kabul ettik; "Harp ve sulh kararlarının verildiği, nikâhların kıyıldığı danışma meclisi bize aittir." dediler, bunu da kabul ettik; bir yere asker sevk edileceği zaman, "Bayrağın bir yere dikilip muhariplerin de etrafa toplandığı sancaktarlık görevi bizim kontrolümüzdedir." dediler, buna da bir şey demedik ve kabul ettik. Hem onlar yedirirler biz de yediririz. Sonunda onlarla tam aynı seviyeye gelmişken, şimdi onlar kalkmış "Nebî de bizden çıktı." diyorlar. Yok, vallahi buna asla tahammül edemem!" dedi.[42]

Velîd b. Muğîre

Bir gün Velid b. Muğire, Resûlullah'a geldi. Kâinatın Efendisi, ona Kur'ân okudu. Velid b. Muğire, biraz yumuşar gibi oldu. Bu haber, Ebû Cehil'e hemen ulaştı. Ebû Cehil derhâl Velid'in yanına geldi ve ona: "Amca! Kavmin senin için mal topluyor." dedi. O, "Niçin?" deyince: "Sana verecekler. Çünkü senin, Muhammed'e onun sunduğu şeyi kabul etmek için geldiğin söyleniyor." dedi. Velid b. Muğire "Yapma! Kureyş bilir ki, ben varlıklı bir insanım." diye cevap verdi. Ebû Cehil: "Bari, bana öyle bir şey de ki, kavminin yanına gittiğimde, senin Muhammed'i kabul etmediğini anlasınlar." dedi.

Velîd: "Peki, ne diyeyim? İnan ki, sizin içinizde şiiri benden daha iyi bilen yoktur. Yine Arap şiirinin veznini, yedili beyitlerini benden daha iyi kimse bilmez. Seni temin ederim ki, Muhammed'in söyledikleri bunların hiçbirine benzemiyor. Onun söylediklerinde bir tatlılık, bir parlaklık, bir güzellik var. Söz ağacının üst başı meyveli, altı ise derin ve çok esaslı. Gerçek şu ki, o üstün gelecek hiçbir şey ona üstün gelemeyecek. Önüne gelenleri ezip geçecek." dedi.

Ebû Cehil: "Efendim, böyle derseniz, kavminiz asla sizden

---

42 İbn Kesîr, *el-Bidâye* 3/64.

razı olmayacaktır!" dedi. Velîd: "Dur öyle ise biraz düşüneyim." diye cevap verdi.

Velid b. Muğire, nihayet düşündü, ölçtü, biçti ve "Bu büyücülerden nakledilen bir büyüden ibarettir ki, başkasına da sirâyet ediyor." dedi.[43] Bunun üzerine, şu âyetler nâzil oldu: "Mal ve ailesiz, yapayalnız yarattığım, sonra çok çok mal, servet ve etrafında dolaşan oğullar verdiğim, her türlü imkânı önüne serdiğim o adamın hakkından gelmeyi sen Bana bırak!" (Müddessir, 74/11-14).

5. İSLÂM'IN BÜYÜK TOPLULUKLARA TAKDİMİ

İslâm'ın Kureyş Aristokratlarına Takdimi

Utbe, Şeybe, Ebû Süfyan ve Kureyş'in diğer ileri gelenleri, güneş battıktan sonra Kâbe'nin arka tarafında toplandılar ve birbirlerine: "Muhammed'e bir heyet gönderin, ona karşı çıkışımızın anlamlı olması açısından, onunla meseleyi enine boyuna konuşsunlar, isteksizliğimizi açıkça iletsinler." dediler.

Bunun üzerine, Resûlullah'ı yanlarına çağırdılar. Resûlullah ise, çabucak onların yanına geldi. Zira onların, direnmeye son verip Müslüman olacaklarını ümit ediyordu. Onların Müslüman olmalarını çok arzu ediyor, inatlarından, eziyetlerinden ve bozgunculuklarından dolayı çok sıkılıyordu. Varıp yanlarına oturdu. Onlar:

"Ey Muhammed! Sana karşı gelişimizin bir makul sebebi olsun diye sana haber gönderdik. Gerçek şu ki, senin kavminin arasına attığın fitne kadar hiçbir Arap fitne atmadı. Neler yapmadın ki! Atalara lânet okudun, onların dinlerini abes gördün, akıllarını küçük düşürdün, ilâhlarına ağır laflar ettin. Birliği dağıttın. Ne kadar çirkinlik varsa hepsini aramıza soktun. Bu getirdiğin din ile, gayen mal elde etmekse biz senin için aramızda mal toplayalım, böylece en zenginimiz ol. Nam ve şöhret istiyorsan, seni başımıza

---

43 İbn Kesîr, *el-Bidâye* 3/60.

getirelim. Yok, eğer kral olmak istiyorsan, kendimize kral yapalım. Şayet cin çarptı da, bundan kurtulamıyorsan bütün malımızı sarf edip seni tedavi ettirelim, tâ ki kurtulasın." dediler.

Kâinatın Fahrı bunun üzerine şöyle buyurdu: "Dediğiniz şeylerin hiçbiri bende yoktur. Elçilik görevime karşılık sizden ne mal ne şeref ne de krallık istiyorum. Doğrusu ben, size Rabbimin buyruklarını getirdim. Sizin iyiliğiniz için çalışıyorum. Getirdiğim şeyi kabul ederseniz bu, sizin dünya ve ahiretteki nasibinizdir. Reddederseniz, o takdirde, Rabbimin aramızda bir hüküm vereceği ana kadar sabredip beklerim."

Kureyşli müşrikler, işi yokuşa sürüp olmadık şeyler istediler: "Yâ Muhammed, size sunduğumuz önerilerin tatbiki mümkün değilse, hiç olmazsa şunları yap: İyi biliyorsun ki, ülkemizin coğrafî sınırları çok dar, malı az, burada yaşamak zor. Rabbinden iste, şu Mekke'yi çevreleyen dağları uzaklara atsın. Ülkemizin dağlarını dümdüz ova yapsın. Şam ve Irak nehirleri gibi, yurdumuzun içinden nehirler akıtsın. Bu arada, bir de geçmiş atalarımızın diriltilmesini iste. Meselâ Kusay b. Kilâb da aralarında olsun. Çünkü o, çok doğru sözlü bir büyüğümüzdü. Seni onlara sorup, doğru söyleyip söylemediğini anlamış oluruz böylece. Bütün bunlardan sonra, atalarımız kalkıp seni tasdik ederlerse biz de seni tasdik ederiz. Allah nezdindeki yerini anlar, peygamber olarak gönderildiğini kabul ederiz."

Allah Resûlü, bu saçmalıklar karşısında: "Bu dedikleriniz için, bana elçilik görevi verilmedi. Allah'ın ne gönderdiğini size bildirdim. Görevimi size tebliğ ettim. Kabul ederseniz dünya ve ahiretten nasibinizi alırsınız. Ama beni inkâr ederseniz, o takdirde Allah aramızda kesin hüküm verinceye kadar sabredip beklerim." buyurdu.

Müşrikler, bundan sonra Nebîler Sultanından; elçiliğini doğrulayıcı melek, bağlar ve bahçeler, hazineler ve gümüşten köşkler

istediler. “Böyle Peygamber mi olur: Yemek yiyor, çarşı pazarda dolaşıyor; bari yanında heybetli bir melek olsaydı da etrafındaki insanları korkutup uyarıda bulunsaydı.” (Furkan, 25/7) dediler.

Bunlara karşı yine Peygamberimiz yukarıdaki cevapları verdi. Onlar, yine istenmeyecek şeyleri istemeye devam ettiler. Konuşmaları hep müstehziyane idi. Dediler ki: “Söylediğin gibi Rabbin senin her dilediğini yapıyorsa şu üstümüzdeki göğü parça parça üzerimize düşür. Bunu yapamazsan iman etmeyiz.” Kâinatın Efendisi, “Bu da Allah’a ait bir iştir, dilerse bunu sizin için yapar.” diye cevap verdi.

Müşrikler daha da ileri gittiler ve: “Yâ Muhammed! Allah, bizim seninle oturacağımızı ve sana O’nun hakkında sorular soracağımızı, senden bir şeyler isteyeceğimizi bilmiyor muydu ki, söyleyeceğin şeyleri daha önceden sana öğütlemedi, bizim isteyeceğimiz şeyleri sana bildirmedi ve bize getirdiğin şeyi kabul etmediğimiz takdirde sizin nasıl bir yol izleyeceğinizi size öğretmedi. Bize ulaştığına göre, Yemame’de Rahmân isminde biri varmış, bunları sana o öğretiyormuş. İnan, vallahi biz ‘Rahmân’a kesinlikle inanmayız. Artık, biz sana mazeretimizi söyledik. Şunu bil ki, bize yaptıklarını yanına bırakmayacağız. Ya, biz yok oluruz ya da sen.” diyerek Resûlullah’ı tehdit ettiler.

Orada bulunan küfür yobazlarından biri: “Allah’ı ve melekleri karşımıza getirip, onlar senin söylediklerine şahitlikte bulunmadıkça sana asla iman etmeyeceğiz!” dedi. (İsra, 17/92)

Onlar böyle söyleyince, artık Resûlullah onların yanlarından kalktı. Halasının oğlu Abdullah b. Ebî Ümeyye de kalktı ve: “Yâ Muhammed! Kavmin diyeceklerini dedi ve sen bunlardan hiçbirini kabul etmedin. Senden, Allah katındaki yerini öğrenmek gayesiyle, kendileri için önemli bir kısım şeyler istediler; yapmadın. En sonunda senden, inanmadıkları takdirde tehdit ettiğin azabın gerçekleşmesini istediler; bunu da yapamadın. Şunu iyi bil,

şayet merdiven dayayıp göğe çıkamaz, oradan yazılı bir kitap ve senin doğruluğuna şahitlik edecek olan dört melek getirmezsen sana inanmayacağım. Yemin ederim, bunu yapmazsan sanıyorum sana inanmayacağım!" diyerek Resûlullah'ın yanından aydıldı.

Allah Resûlü inanmalarını çok istediği kavminin yanından, inanmadıkları için, mahzun bir hâlde ayrıldı ve ailesinin yanına döndü. Bu Kureyşli grubun gözlerini küfür, inat, zulüm ve düşmanlık âdeta kör etmişti.[44]

Ebu'l-Haysem'e ve Genç Bir Gruba İslâm'ın Tebliğ Edilmesi

Ebu'l-Haysem lakabıyla meşhur olan sahabinin adı, Enes b. Râfi' idi. Bir grup gençle, Hazreç kabilesine karşı kendilerini korumaya almak üzere antlaşma yapmak ve Kureyşlilerden yardım talep etmek için Mekke'ye geldi. Kâinatın Efendisi, Medineli gençlerin teşrif ettiğini duyunca geldi, yanlarına oturdu ve: "Geldiğiniz şeyden daha hayırlısını istemez misiniz?" buyurdular. Onlar, "Nedir o?" deyince, Allah Resûlü: "Ben Resûlullah'ım. Allah, beni, kullarını yalnız kendisine kulluk yapmaya ve kendisine hiçbir şeyi ortak koşmamaya çağırmam için gönderdi. Hem bana bir de Kitap indirdi." dedikten sonra, ardından onlara genel hatlarıyla İslâmiyet'i anlattı, Kur'ân okudu. Grup içinden İyas b. Muaz adlı çiçeği burnunda bir genç: "Ey kavmim! Bu, vallahi bizim geliş maksadımızdan daha hayırlıdır!" dedi. Enes b. Râfi', bir avuç çakıl alıp İyas'ın yüzüne saçtı ve: "Gruptan uzak dur! İnan vallahi, biz buraya başka bir gaye için geldik." diye çıkıştı. İyas sustu ve ona karşılık vermedi. Fahr-i Kâinat yanlarından kalktı. Onlar da o sırada Medine'ye döndüler.

Çok geçmedi; ardından Evs ve Hazreç kabileleri arasında "Buâs Savaşı" patlak verdi. İyas b. Muaz, bu muharebede şehit

---

44 İbn Kesîr, *el-Bidâye* 3/62.

oldu. Ravilerin anlattığına göre; İyas vefat ederken, o esnada onu görenlerden birinin dediğine göre, sürekli 'Lâ ilâhe illâllah, Allahu Ekber, Sübhanallah' diyordu. Kavmi de, kendisini dinliyordu. Müslüman olarak öldüğünden hiç şüpheleri yoktu. İyas b. Muaz, daha Resûlullah'ı ilk görüşte Müslüman olmuştu.[45]

Resûlullah'ın, Akrabalarını İslâm'a Daveti

"Tebliğe ilk önce en yakın akrabalarını uyarmakla başla." mealindeki Şuara sûresi 214. âyeti inince, Nebîler Nebîsi, Merve ya da Safa tepesine çıkarak, akrabalarına: "Ey Fihr oymağı!" diye seslendi. Kureyşliler geldi. Ebû Leheb: "İşte Fihr oymağı! Haydi ne diyeceksen de!" dedi. Resûlullah, devam etti: "Ey Galib oymağı!" Fihr oymağından Beni Muhârib ve Beni Hâris geldi. "Ey Lüey b. Ğâlib oymağı!" diye seslendi. Beni Teym geldi. "Ey Kâ'b b. Lüey oymağı" diye seslenince, Beni Âmir b. Lüey geldi. Bunun gibi, Beni Adî, Beni Sehm, Beni Cumah b. Amr, Kilâb b. Mürre oymağından Beni Mahzum, Beni Teym b. Mürre; Kusay oymağından, Beni Zühre b. Kilab; Abdi Menaf oymağından, Beni Abdiddar b. Kusay, Beni Abdilesed b. Abdiluzza ve Beni Abd b. Kusay da davet edilenler arasındaydı.

Ebû Leheb, Hz. Peygambere dönüp: "İşte Abdimenafoğulları, şimdi yanında. Ne söyleyeceksen, bunlara söyle." dedi.

Efendimiz: "Allah bana, yakın akrabalarımı uyarmamı emretti. Siz de Kureyştensiniz ve yakın akrabalarımsınız. Lâ ilâhe illâllah demezseniz ne burada ne de ahirette size vereceğim bir şey vardır. Derseniz, ben de Allah'ın huzurunda buna şehadet ederim. Dünyada iken bütün Araplar size boyun eğip itaat eder, bu şehadet dolayısıyla bütün Arap olmayanlar da önünüzde diz çöker." buyurdular.

45 Ahmed b. Hanbel, *Müsned* 5/427(23668)

Ebû Leheb: "Yazıklar olsun… Sana da, davet ettiğin şeye de…" dedi. Bunun üzerine, "Ebû Leheb'in elleri kurusun" âyetiyle başlayan, Tebbet sûresi nâzil oldu.[46]

Bir başka rivayette, Allah Resûlü bütün Kureyş boylarını grup grup çağırmaya başladı. Çağırılanlar, Safa veya Merve tepesine toplandılar. Çağrılan boylardan katılamayanlar da, birer elçi gönderdiler. Bunlar arasında, Ebû Leheb de vardı.

Allah Resûlü: "Sizlere düşman baskınından daha önemli bir şeyi haber vereceğim. Ne dersiniz? Sizlere desem ki, şu dağın ötesinde bir atlı eşkıya grubu var ve size baskın yapmak istiyorlar, inanır mısınız?" diye sordu.

Onlar: "Evet inanırız. Biz senin hakkında yaptığımız her tecrübede, senin doğru sözlü olduğunu tespit ettik." dediler.

Kâinatın Efendisi: "Öyle ise ben, sizi, ileride karşınıza çıkacak şiddetli bir azaptan dolayı uyarıyorum." buyurdu.

Bu konuşmadan sonra Ebû Leheb, yukarıda geçen yakışıksız sözleri sarf edip oradan ayrıldı.[47]

Yine başka bir rivayette, yukarıda geçen Şuarâ sûresi 214. âyet inince, Nebîler Nebîsi, ayağa kalkıp şöyle dedi: "Ey Kureyş topluluğu! Nefislerinizi Allah'tan satın alınız. Zira ben Allah'ın azabından en ufak bir şeyden bile sizi kurtaramam. Ey Abdimenafoğulları! Siz de nefislerinizi Allah'tan satın alın; zira sizin için de iman etmediğiniz takdirde bir şey yapamam. Ey Abbas! Amcacığım! Seni de Allah'ın azabından kurtaramam. Ey Safiye! Halacığım! Seni de Allah'ın azabından kurtaramam. Ey Fâtıma! Yavrucuğum! Malımdan ne dilersen iste, veririm; fakat Allah'ın azabından bir parçasını bile senden savamam."[48]

---

46 İbn Kesîr, *el-Bidâye* 3/39.

47 Buhârî, *Sahîh* 1/470 (1330)

48 el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl* 7/427 (18852)

Demek istiyordu ki, burada tebliğ ederim. Bu dine inanırsınız. Ancak, bu iman vesilesiyle Allah'ın azabından korunursunuz. Yoksa, benimle olan akrabalığınıza güvenmeyin.

Allah Resûlünün İslâm'ı Beni Âmir ve Beni Muharib Kabilelerine Anlatması

Efendimiz, ilk üç sene gizli tebliğ yaptı. Dördüncü sene, açıkça davete başladı ve bu, on yıl devam etti. Tebliğ için panayırları ve hac mevsimini kollardı. Hacıların Ukâz, Mecenne ve Zülmecaz panayırlarındaki yerlerine giderek, tebliğin yapılması için gerekli şartların sağlanmasına yönelik desteklerini istiyor ve bunun karşılığında cenneti müjdeliyordu. Kabile kabile, yer yer dolaşıp düşüncelerini soruyordu ; ama bir tek temiz simalı insan bulamıyordu.

Bu arada Beni Âmir kabilesine de uğradı. Ne yazık ki, Fahr-i Kâinat, o güne kadar görmediği eziyeti onlardan gördü. Yanlarından ayrılırken, O'nu arkasından taşa tuttular. Sonra Efendiler Efendisi, Beni Muharib'e gitti. Bunlar arasında, yüz yirmi yaşında bir ihtiyar da vardı. Allah Resûlü bu ihtiyarla konuştu, onu İslâm'a davet etti ; hatta başkalarının dine girmesi için onun yardımlarını bekledi. İhtiyar adam Hâtemü'l-Enbiya'nın getirdiği dine inanmak şöyle dursun, kendinden umulmayacak bir tavır sergiledi ve:

"Ey ünlü adam! Kavmin senin anlattıklarını çok iyi bilmektedir. Sana sahip çıkarak aşiretine dönen bir adam, hacılar arasında en fena bir iş yaparak dönmüş olur. Başka bir şey demiyorum, benden uzak dur!"

Bu kişi, Nebîler Nebîsine bu denli çirkin tavır sergilerken, arkadan kızıl saçlı küfür yobazı Ebû Leheb hemen oracıkta beliriverdi. Zaten, hep Resûlullah'ın etrafında dolaşır ve onu engellemeye çalışırdı. Ebû Leheb, yaşlı adamı bu yaptığı talihsiz işten

dolayı tebrik (!) etti ve: “Bu hac zamanı burada toplananlar hep senin gibi yapsalardı, o da dinini bırakırdı. O atalarının dininin terk eden biridir, yalancıdır.” dedi.

Yaşlı adam: “Sen, onu daha iyi bilirsin, çünkü senin yeğenin ve senin akraban. Hey Ebû Leheb! Galiba o bir mecnun. Bizde böylelerini tedavi eden biri var.” dedi. Ebû Leheb, adamın dediklerine cevap vermedi.[49]

Resûlü Ekrem'in, İslâmiyet'i Absoğulları'na Anlatması

Abdullah b. Vâbısatü'l-Absî rivayet ediyor: “Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) Mina'daki yerimizde bize geldi. Biz, Mescid-i Hayf'ı takip eden birinci Cemre'ye iniyorduk. O da, hayvanının üzerinde idi. Terkisinde de Zeyd b. Hârise vardı. Daha önce O'nun yaptıklarını ve hac mevsiminde herkesi İslâm'a davet ettiğini duymuştuk. Baş ucumuzda durarak bize İslâm'ı tebliğ etti. Ama biz ona ‘evet’ demedik. Meysere b. Mesrûk el-Abesi de yanımızdaydı. Şöyle dedi: ‘Allah'a yemin ederim ki, bu adamı tasdik edip, yanımızda götürsek iyi olur. Vallahi onun davası galip gelecek, bütün değerlerin üstüne çıkıp her şeye galebe çalacak.’ Arkadaşlarından biri: ‘Bizden uzak dur, bizi önüne geçemeyeceğimiz tehlikelere maruz bırakma!’ karşılığını verdi.”

Allah Resûlü, Meysere'nin sözlerinden ümide kapılıp onunla konuştu. Meysere: “Sözlerin ne kadar güzel! Ne kadar parlak!” dedi. Efendimiz: “Ama kavmim bana karşı çıkıyor, bir adam kavmiyle ayakta durabilir. Onlar yardım etmezse, düşmanları hiç yardım etmez.” dedi.

Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) oradan ayrılınca, o kavim de ailelerinin yanına gitmek üzere Mekke'den çıktı. Meysere onlara:

---

49 Ebû Nuaym, *Delâil* 1/255

"Haydi Fedek'e gidelim de oradaki Yahudilere bu adamın durumunu soralım." dedi. Hemen kalkıp Yahudilere gittiler. Yahudiler bir kitap çıkarıp önlerine koydular. Allah Resûlünden bahseden yeri arayıp buldular ve okuyup üzerinde konuşmaya başladılar: "O, Arap ve ümmî peygamberdir. Deveye biner, ekmek kırıklarıyla yetinir. Ne uzun ne de kısadır. Saçları ne çok kıvırcık ne çok düzdür, hafif dalgalıdır. Gözünde kırmızılık vardır, rengi esmere çalar."

Sonra birisi şöyle dedi: "Eğer sizi davet eden adam bu tarif edilen zat ise ona hemen icabet edip dinine girin. Biz, haset ettiğimiz için ona uymayacağız. Onun yüzünden pek çok yerde büyük felâketlere uğrayacağız. Hiçbir Arap ona karşı ilgisiz kalmayacak, ya ona tâbi olacak veya onunla savaşacak. Gelin siz ona uyun."

Meysere yakınlarına döndü ve: "Ey kavmim! Bu iş açık ve net şekilde anlaşılmıştır!" dedi. Onlar da: "Gelecek hac mevsiminde tekrar gelir, O'nu buluruz." diyerek yurtlarına gittiler. Kavmin ileri gelenleri, ertesi yıl onların hacca gitmelerini engelledi ve dolayısıyla onlardan hiç kimse Peygambere ittibâ etmedi. Sonra Allah Resûlü Medine'ye hicret buyurdular. Veda Haccını yaptığı sene Meysere, Allah Resûlü ile karşılaşıp O'nu tanıdı ve: "Yâ Resûlallah, Allah'a yemin ederim ki başımızda dikilip tebliğde bulunduğun o günden beri sana tâbi olmayı isteyip duruyordum. Olan oldu. Gördüğün gibi, Allah İslâm'a girişimi geciktirdi. O gün, benimle beraber olan kişilerin tamamı öldü. Peki, onların girdikleri yer neresidir?" diye sordu.

Allah Resûlü: "İslâm dininden başka bir hâl üzere ölen herkes, cehennem ateşindedir!" buyurdu. Bunun üzerine Meysere: "Beni kurtaran Allah'a hamd olsun." deyip Müslüman oldu."[50]

---

50 İbn Kesîr, *el-Bidâye* 3/145.

Peygamberimizin, Kinde Cemaatine İslâm'ı Tebliğ Etmesi

Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), Kindelilerin Ukâz panayırında kaldıkları yere geldi. Şimdiye kadar, onlardan daha ılımlı hiçbir Arap kabilesi ile karşılaşmamıştı. Onları yumuşak huylu ve mantıklı bulunca, kendileri ile konuşmaya başladı ve şöyle buyurdu:

"Sizi bir olan Allah'a çağırıyorum, O'nun ortağı yoktur. Canlarınızı koruduğunuz şeye karşı, beni de korumanızı rica ediyorum. Eğer, ben üstün gelirsem desteğinizi sürdürüp sürdürmemekte serbestsiniz."

Çoğunluk: "Bu ne güzel söz! Ama biz atalarımızın taptıklarına tapıyoruz !" dediler.

Cemaatin en küçükleri ise: "Ey kavmim, başkaları sizden önce davranmadan siz önce davranın ve O'na tâbi olun. Vallahi Hristiyan ve Yahudiler, Mekke'den bir peygamber çıkma zamanının yaklaştığını söylüyorlar." dedi.

Aralarındaki şaşı bir adam da şöyle dedi: "Durun, beni dinleyin! O'nu akrabaları dışarı atmış, siz mi barındıracaksınız? Bu, bütün Araplara karşı savaş açmak anlamına gelir. Yoo, yoo! Hayır bunu yapmayın!"

Efendimiz, mahzun bir hâlde oradan ayrıldı. Onlar da kendi kabilelerine dönüp olup biteni geride kalanlara bildirdiler. Yahudilerden birisi: "Vallahi, siz başınıza konan talih kuşunu kaçırıyorsunuz. O adama uysanız Arapların efendisi olursunuz. Biz, O'nun vasıflarını kitabımızda okuyoruz." dedi. Yahudi, Peygamberimizin özelliklerini söyledikçe, Resûlullah'ı görenler: "Bu adam tıpkı senin tavsif ettiğin gibi." dediler. Sonra Yahûdi sözlerini şöyle sürdürdü: "Biz onun Mekke'den çıkacağını biliyorduk. Göçeceği yeri ve yurdu Yesrib (Medine) 'dir."

Bu kabile, ertesi yıl hac mevsiminde Allah Resûlüne gelmek

üzere sözleşti. Başkanları o yıl onların haccetmelerini engelledi, dolayısıyla içlerinden kimse gelemedi. Sonra o Yahudi öldü. Ölürken de Muhammed Mustafa'yı (sallallahu aleyhi ve sellem) tasdik edip ona iman ettiği duyuldu.[51]

Peygamberimizin Kâ'boğullarını İslâm'a Daveti

Abdurrahman el-Âmirî, kavminin ileri gelenlerinden dinlediklerini şöyle aktarıyor: "Ukâz panayırında iken Allah Resûlü bize geldi ve: "Kimlerdensiniz?" diye sordu. "Âmir b. Sa'saaoğullarından." dediler. "Hangi Âmiroğulları?" dedi. "Kâ'b b. Rebiaoğullarından." cevabını verdiler. Efendimiz: "Peki, sizden yardım ve himaye isteyenleri koruma gücünüz var mı?" diye sordu. "Bizim tarafımızda olana dokunulamaz, himayemizde olana kimse ilişemez!" dediler.

Allah Resûlü: "Ben Allah'ın Peygamberiyim. Rabbimin emirlerini tebliğ edebilmem için, bana yardım etmenizi istemeye geldim. Sizden hiç kimseyi herhangi bir konuda zorlamayacağım." dedi. Bunun üzerine, onlar Peygamberimize, "Kureyş'in hangi boyundansın?" diye sordular. "Abdulmuttaliboğullarındanım." cevabını verdi Resûlullah. "Peki, Abdi Menâfoğullarıyla ilişkilerin nasıl, aran iyi mi onlarla?" diye sordular. Allah Resûlü: "Beni ilk yalanlayan ve kapı dışarı eden onlar oldu!" dedi. Dediler ki: "Biz seni kovmayacağız, ama sana iman da etmeyeceğiz. Rabbinin emirlerini tebliğ etmen için seni destekleyeceğiz."

Râvi der ki: Bunun üzerine Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem), onların yanına gitti. Bu kavim alışveriş yaparken Bücre b. Kays el-Kuşeyrî geldi ve: "Şu yanınızda gördüğüm adam kim, onu tanımıyorum?" diye sordu. "Muhammed b. Abdullahi'l-Kureşî." dediler. "Peki, sizin onunla ne ilişkiniz var?" diye sordu. "Bize

51 Ebû Nuaym, *Delâil* 1/259

Allah'ın Resûlü olduğunu söyledi ve Rabbinin emirlerini tebliğ etmesi için kendisine destek olmamızı istedi." dediler. "Peki, ona ne cevap verdiniz?" diye sordu. "Hoş safa geldin! Rahat ol, seni memleketimize götürür, kendi canımızı koruduğumuz gibi koruruz." dedik. Bücre şöyle dedi: "Şu panayır halkından, sizin gibi kötülük ile dönen başka bir topluluk bilmiyorum. Halkın tepkilerine hedef olursunuz, Araplar toptan üzerinize yürürler. Kavmi, onu sizden daha iyi bilir, eğer ondan bir hayır ümit etselerdi, O'nu, herkesten daha çok mutlu ederlerdi. Kavminin kovup yalanladığı birine itimat ediyorsunuz ve şimdi, O'nu barındırıp yardım edeceksiniz. Ne fena bir karar vermişsiniz!"

Sonra Resûlullah'a dönerek: "Kalk, kavminin yanına git! Vallahi, kavmimin himayesinde olmasaydın boynunu vururdum." dedi.

Resûlullah kalktı, devesine bindi. Mel'un Bücre, devenin böğrüne dürtünce deve silkindi ve Allah Resûlünü yere düşürdü. Âmir b. Kurt'un kızı Dubâa da -ki Mekke'de İslâm'a giren kadınlardandı- amcaoğullarını ziyarete geldiğinden, o gün oradaydı. Allah Resûlüne yapılan hakaret üzerine: "Ey Âmiroğulları! Benim için artık Âmiroğulları yoktur! Gözlerinizin önünde Allah Resûlüne neler yapılıyor da hiçbiriniz O'nu korumuyorsunuz." dedi.

Bunun üzerine, Dubâa'nın amcaoğullarından üç kişi kalktı; Bücre ile ona yardım eden iki kişinin üzerine yürüdü. Tuttukları gibi her birini yere çarptılar, göğüsleri üzerine oturup yüzlerine vurmaya başladılar. Bu hâl karşısında, Allah Resûlü: Allah'ım! Şunlara hayır ve bereket lütfeyle, ötekilere de lânet eyle!" diye dua etti.

Resûlullah'a yardım eden o üç kişi Müslüman olup Allah yolunda şehit düştü, ötekiler ise lânetli olarak kahrolup gitti.[52]

---

[52] İbn Kesîr, *el-Bidâye* 3/141.

Peygamberimizin, Bekir Kabilesini İslâm'a Daveti

Hz. Abbâs (radıyallahu anh) anlatıyor: "Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem) bana dedi ki : "Sen ve kardeşin bana hiç destek vermiyorsunuz ve beni kollamıyorsunuz. Haydi, yarın beni panayıra götür de insanların kabilelerinin toplandıkları yere gidip İslâm'ı anlatayım."

Panayır, bütün Arapların toplandıkları bir yerdi. Oraya vardığımızda dedim ki: "Bu, gördüğün Kinde kabilesi ve çevresinde toplananlar, Yemen halkından Kâbe'yi ziyarete gelen en değerli insanlardır. İşte şurası Bekr b. Vâil kabilesinin konakladıkları yer. Şurası da Beni Âmir b. Sa'saa kabilesinin kaldıkları yer. Tercih senin, dilediğine git, anlat."

Önce Kindelilere gitti ve: "Kimlerdensiniz?" diye sordu.

"Yemen halkından."

"Yemen'in hangi kabilesinden?"

"Kinde'den."

"Kinde'nin hangi boyundan?"

"Amr b. Muâviyeoğullarından."

"Hayırlı bir işe var mısınız?"

"Nedir o?"

"Allah'tan başka ilâh olmadığına şehâdet etmeye, namaz kılmaya, Allah katından gelenlere iman etmeye."

Başka bir rivayete göre, Kindeliler Allah Resûlüne: "Muvaffak olduğun takdirde saltanatı senden sonra bize bırakır mısın?" dediler. Resûlullah: "Mülk ve saltanat Allah'a aittir, onu dilediğine verir." buyurdu. Bunun üzerine Kindeliler: "Öyle ise, bizim senin getirdiğine ihtiyacımız yoktur." diyerek küstahça karşılık verdiler.

Ebû Leheb, nereye gitse hep Efendimizi izler; halka: "O'nun sözlerini kabul etmeyin!" derdi.

İşte o gün de, Hz. Peygamberin o kavmin yanından uzaklaştığını görünce onların yanına uğradı. Onlar: "Bu adamı tanıyor musun?" diye sordular. "Evet, şu Mina'nın tepesindeki adam değil mi? Nesini soruyorsunuz?" deyince "Allah'ın Peygamberi olduğunu söyledi." dediler. Ebû Leheb: "O'nun sözlerine kulak asmayın, delidir, saçmalıyor." dedi. Onlar: "Evet! İranlılarla ilgili sözlerini duyunca bunu sezmiştik zaten." diye cevap verdiler.[53]

Peygamberimizin Mina'daki Bir Grup İnsana İslâm'ı Anlatması

Hz. Müdrik (radıyallahu anh) diyor ki: "Babamla birlikte hacdayken Mina'da konakladığımız vakit bir kalabalığa rastadık. Babama: "Bu kalabalık da neyin nesi?" dedim. "Şu dinden çıkan adam var ya, onun başına toplanmışlar" dedi. Baktım ki, Allah Resûlü, şöyle diyordu: "Ey insanlar, 'Lâ ilâhe illâllah' deyiniz ki kurtuluşa eresiniz!""[54]

Peygamberimizin Şeybânoğullarını İslâm'a Daveti

Hz. Ali (radıyallahu anh) anlatıyor: "Allah'ın; Peygamberine, Arap kabilelerine tebliğde bulunmak üzere gitmesini emretmesi üzerine, Peygamberimiz Mina'ya çıktı. Ebû Bekir ile yanındaydık. Bir grup Arap'ın yanına varınca Ebû Bekir ileri geçip selâm verdi. Ebû Bekir, her hayırlı işte başta gelirdi. Hem o Arap kabilelerinin soylarını çok iyi biliyordu.

Nihayet sükûnet ve vakarın hâkim olduğu bir meclise vardık. Orada güçlü, kılık kıyafetleri yerinde yaşlılar vardı. Ebû Bekir,

"Kimlerdensiniz?" diye sordu. "Şeybân b. Sa'lebeoğullarındanız." dediler. Ebû Bekir, Allah Resûlüne dönerek: "Anam babam

---

53 İbn Kesîr, *el-Bidâye* 3/140.

54 Taberânî, *Mu'cemu'l-Kebîr* 20/343 (806)

sana kurban olsun, kavimleri içinde bunlardan daha şereflileri yoktur !" dedi.

Mefrûk b. Amr, Hâni b. Kabîsa, Müsennâ b. Hârise ve Nu'man b. Şerîk gibi kabilenin ileri gelenleri de oradaydılar. Ebû Bekir'e en yakın olanı Mefrûk b. Amr idi. Bu zat güzel konuşması ile temayüz etmiş biriydi. Göğsü üzerine sarkan iki saç örgüsü vardı. Ebû Bekir'in yanında oturuyordu. Ebû Bekir ona sordu: "Nüfusunuz nasıl?" "Bin kişiden fazlayız." diye cevap verdi Mefrûk b. Amr. Ebû Bekir "Gücünüz nasıl?" diye sordu. Mefrûk b.Amr, "Bütün gücümüzü kullanırız. Bununla beraber, her kavmin bir de şansı vardır." dedi. Ebû Bekir: "Düşmanlarınızla yaptığınız harplerde durum nasıldır?" diye sordu. Mefrûk: "Karşılaştığımızda, öfkemiz çok yamandır. Biz iyi koşan atları, çocuklarımıza; silahı ise sağmal deveye tercih ederiz. Tabii ki, yardım Allah'tandır. Kâh galip kılar, kâh mağlûp eder. Herhâlde sen Kureyş'tensin?" dedi. Ebû Bekir: "Sanırım, Allah Resûlünün haberini almışsınızdır; işte o bu zâttır." dedi. Mefrûk: "Onu duyduk. Allah'ın Peygamberi olduğunu söylüyormuş." dedikten sonra Resûlullah'a dönerek:

"Ey Kureyşin biraderi! Neye çağırıyorsun?" dedi. Peygamberimiz ilerleyip oturdu. Ebû Bekir de kalktı, elbisesi ile Allah Resûlünü gölgeledi. Resûlullah:

"Sizi; bir olan Allah'tan başka hak ma'bud bulunmadığına, benim Allah'ın Peygamberi olduğuma inanmaya, beni korumaya, desteklemeye, Allah'ın bana emir buyurduklarını yerine getirinceye kadar bana yardım etmeye çağırıyorum. Kureyş Allah'ın dinine karşı harp etmek üzere birbiriyle yardımlaştı, Allah'ın Peygamberini yalanladı, bâtılı hakka tercih etti. Allah, her şeyden müstağni ve her hamde lâyıktır." buyurdu.

Mefrûk: "Ey Kureyş'in biraderi, daha başka neye çağırıyorsun?" dedi. Allah Resûlü şu mealdeki âyetleri okudu:

"De ki: "Gelin Rabbinizin size neleri haram kıldığını ben okuyup açıklayayım: O'na hiçbir şeyi ortak yapmayın, anneye babaya iyi davranın, fakirlik endişesiyle çocuklarınızı öldürmeyin, çünkü sizin de onların da rızkını veren biziz. Kötülüklerin, fuhşiyatın açığına da gizlisine de yaklaşmayın. Allah'ın muhterem kıldığı cana, haksız yere kıymayın. İşte, aklınızı kullanırsınız diye Allah size bunları emrediyor. Rüşdüne erinceye kadar, yetimin malına en güzel şeklin dışında bir sûrette yaklaşmayın. Ölçüyü, tartıyı tam ve doğru yapın. Biz, hiç kimseye gücünün yettiğinden fazlasını yüklemeyiz. Hakkında konuştuğunuz kimse, akrabanız bile olsa, yine doğruyu söyleyin! Allah'a verdiğiniz ahdi tutun. İşte, düşünüp tutasınız diye Allah size bunları emretti. Bir de şu: "İşte benim dosdoğru yolum. Ona tâbi olun. Yoksa başka yollara uymayın ki sizi O'nun yolundan ayırmasın. İşte kötülüklerden sakınasınız diye Allah, size bunları emretti." (En'âm, 6/151-153)

Mefrûk: "Daha neye davet ediyorsun? Vallahi bu, yeryüzündekilerin sözlerinden değil, onların sözlerinden olsaydı hiç kuşkusuz şimdiye kadar duyardık." dedi.

Allah Resûlü şu mealdeki âyeti okudu:

"Allah adaleti, hatta adaletten de fazla olarak ihsanı, en güzel davranışı ve muhtaç oldukları şeyleri yakınlara vermeyi emreder. Hayasızlığı, çirkin işleri, zulüm ve tecavüzü yasaklar. Düşünüp tutasınız diye size öğüt verir." (Nahl, 16/90)

Mefrûk: "Ey Kureyşli! Vallahi en mükemmel ahlâka, en güzel amellere davet ettin. Seni yalanlayıp sana karşı çıkan kavmin iftiracıdır." dedi.

Sonra Hâni b. Kabîsa'nın da söze karışmasını istiyormuş gibi: "Bu da Hâni b. Kabîsa'dır, büyüğümüz ve dinî liderimizdir." dedi.

Hâni: "Ey Kureyş'in biraderi! Sözlerini dinledim, dediklerini

tasdik ettim. Sanıyorum önceden kararlaştırılmayan şu ilk oturumda, davan konusunda düşünmeden, bizi çağırdığın şeyin akıbetine bakmadan dinimizi bırakarak getirdiğin dinde hemen sana uymamız hatalı olur, aklın kıtlığına ve firaset azlığına delalet eder. Hatalar hep aceleciliğin sonucudur. Kaldı ki arkamızda kavmimiz var, onlar burada yokken antlaşma yapmamız hoş olmaz. Şimdi sen git, biz de gidelim; durumu sen de biz de bir değerlendirelim, biraz düşünelim, sonra bir karar verelim." dedi.

Müsennâ b. Hârise'nin de söze karışmasını arzu ediyormuş gibi: "Bu da Müsennâ! Büyüğümüz, harp işlerimizi deruhte eden arkadaşımız." dedi.

Müsennâ: "Ey Kureyş'in biraderi! Sözlerini dinledim, dediklerini beğendim, söylediklerin beni gerçekten şaşırttı. Cevabım, Hâni b. Kabîsa'nın cevabı gibidir. Biz, iki su kaynağı arasında konaklamış bir kavimiz. Bu iki sudan biri Yemâme, diğeri Semâve'dir." dedi.

Resûlullah: "Bu iki su kaynağından maksat nedir?" diye sordu. Müsennâ: "Biri karanın yüksek yerleri ile Arap topraklarıdır, öteki ise Farsların arazisi, Kisrâ'nın nehirleridir. Biz oraya yerleşirken hiçbir hadise çıkarmamak, katilleri barındırmamak için Kisrâ bizden söz aldı. Senin bizi çağırdığın bu dava, herhâlde kralların hoşlanmadığı işlerden olsa gerek. Arap beldelerinde meydana gelen hadiselere gelince, bu hadiseleri çıkaran bağışlanır, özrü kabul edilir. Ama Fars topraklarında bir hâdise çıkaran affedilmez, mazereti de kabul görmez. Binâenaleyh, Arap topraklarında sana yardım etmemizi istersen bunu yaparız!" dedi.

Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem): "Kötü bir cevap vermediniz, doğruyu pek güzel ifade ettiniz. Çünkü Allah'ın dinine, onu her yönüyle kavrayanlardan başkası sahip çıkamaz." buyurdu. Daha sonra Ebû Bekir'in elinden tutarak kalktı. Sonra Evs ve Hazreç'in meclislerine vardık. Biz oradan kalkmadan onlar Allah Resû-

lüne biat ettiler. Hz. Ali buyurdular ki: "Evs ve Hazreçliler çok doğru ve sabırlı kimselerdi."[55]

Peygamberimizin Evs ve Hazrec Kabilelerini İslâm'a Davet Etmesi

Hz. Ali, bir gün Ensâr'dan, onların üstünlüklerinden, geçmiş hizmetlerinden bahsederken şöyle buyurdu:

"Ensâr'ı sevmeyen ve onlara karşı kadirşinas olmayan hakiki mümin olamaz. Vallahi onlar itina ile büyütülen bir tay gibi kılıçlarıyla, mertçe konuşan dilleri ve cömertçe ortaya koydukları canlarıyla İslâm'ı bugünlere taşıdılar. Allah'a yemin ederim ki, Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) panayırlara çıkardı, kabileleri İslâm'a çağırırdı, hiçbir insan ona icabet etmez, onun davetine yanaşamazdı. Mecenne'de, Ukâz'da, Mina'da kabilelerin yanına varır, davetini her sene tekrarlardı. Hatta bazı kabileler, "Hâlâ bizden ümidini kesmedin mi?" derlerdi. Nihayet, Allah Teâlâ Ensâr'dan bu iki kabile hakkında takdir buyurduğunu dileyince Nebîler Nebîsi onlara İslâm'ı teklif etti. Onlar da, süratle kabul ederek O'nu barındırdılar, himayeleri altına aldılar ve O'na yardım ettiler. Allah, Ensâr'ı hayırlarla mükâfatlandırsın. Yanlarına geldik, evlerinde birlikte kaldık, fedakârlık ruhuyla bizi karşılayıp her şeylerine tercih ettiler. Vallahi, bizi birbirlerine tercih hususunda aralarında yarışıyor ve hatta kura çekiyorlardı. Sonra mallarında kendilerinden daha fazla hak sahibi olmamızı da, gönül rahatlığıyla kabul ediyorlardı. Onlar canlarını peygamberleri uğrunda feda ettiler. Allah'ın salât ve selâmı Resûlüne ve onların cümlesine olsun."

Sa'd b. Rebî'in annesi Ümmü Sa'd (radıyallahu anhumâ) anlatıyor: "Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) Mekke'de kaldığı süre içinde durmak bilmeden kabileleri tek, Allah'a imana çağırıyordu. Çağırıyor ama hep eza görüyor, hakaretlere maruz kalıyordu.

---

55 İbn Kesîr, *el-Bidâye* 3/142.

Nihayet Allah Teâlâ, Ensâr'ın bu kabilesi için takdir buyurduğu şerefi diledi ve Allah Resûlü Akabe mevkiinde onlardan bir grubun yanına vardı. O sırada, onlar saçlarını tıraş ediyorlardı."

Sa'd b. Rebî der ki: "Anne, onlar kimlerdi?" diye sordum.

"Altı veya yedi kişi idiler. Üç tanesi Beni Neccâr'dandı. Bunlar Es'ad b. Zürâre ile Afrâ'nın iki oğlu idi. (Diğerlerinin isimlerini söylemedi.) Resûlullah bu grubun yanına oturdu, onları azîz ve celîl olan bir tek Allah'a iman etmeye çağırdı, kendilerine Kur'ân okudu. Onlar da Allah ve Resûlünün davetine icabet ettiler ve gelecek sene buluşmak üzere anlaştılar. Bu, birinci Akabe'dir. İkinci Akabe daha sonradır."

Ümmü Sa'd'e: "Resûlullah Mekke'de ne kadar kaldı?" dedim. "Ebû Sırma Kays b. Ebî Enes'in sözünü işitmedin mi?" dedi. "Ne dediğini bilmiyorum." karşılığını verdim. Bunun üzerine, Ebû Sırma'nın şu mısrasını okudu:

"Kureyş içinde on küsur sene kaldı

Ne zaman vefakâr bir dost bulsa, davasını anlatıyordu."[56]

Zühri anlatıyor: Müşrikler, Peygamber Efendimize (sallallahu aleyhi ve sellem) karşı baskılarını artırınca Allah Resûlü, amcası Abbâs b. Abdulmuttalib'e:

"Amca, azîz ve celîl olan Allah, dinine öyle bir kavimle yardım edecek ki, bu kavim için Kureyş'in burnunu yere sürtmek çok kolay olacak. Haydi, Ukâz panayırına gidelim, bana Arap kabilelerinin ikamet ettikleri yerleri göster de onları Allah'a imana çağırayım; onlardan, Allah'ın bana verdiği mesajları tebliğ edinceye kadar beni desteklemelerini, beni himaye etmelerini isteyeyim." buyurdu.

Abbâs: "Pekâlâ yeğenim. Sen Ukâz'a git, ben de seninle geliyorum, sana kabilelerin kaldıkları yerleri göstereceğim." dedi.

---

56 Hâkim, *Müstedrek* 2/683 (4255)

Allah Resûlü önce Sakîf kabilesine uğradı. Sonra tek tek diğer kabileleri dolaştı. Ertesi yıl, -ki aleni davete me'mur edildiği senedir- Evs ve Hazreç kabilelerinden altı kişiyle tanıştı. Bunlar Es'ad b. Zürâre, Ebu'l-Heysem b. Et-Teyyihan, Abdullah b. Revâha, Sa'd b. Rebi', Nu'man b. Hârise ve Ubâde b. Sâmit idi. Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) bu gruba, Minâ'da iken Cemre-i Akabe yanında geceleyin rastlamıştı. Yanlarına oturdu, kendilerini Allah'a, O'na ibâdete, nebîler ve resûller vasıtasıyla gönderdiği dinine destek olmaya çağırdı. Onlar da kendisine vahyolunanlardan bir şeyler okumasını istediler. Resûlullah da İbrahim sûresinin otuz beşinci âyetinden başlayarak sûrenin sonuna kadar okudu. Bu âyetler mealen şöyledir:

"Bir de, İbrâhim, bir vakitler şöyle demişti: "Ya Rabbî! Burayı emin bir belde kıl, Beni de evlatlarımı da putlara tapmaktan uzak tut. Ya Rabbî! Doğrusu onlar (putlar) insanların birçoğunu saptırdılar. Artık bundan sonra kim bana tâbi olursa, o bendendir. Kim de bana karşı gelirse o da Sen'in merhametine kalmıştır, şüphesiz Sen gafursun, rahîmsin. Ey bizim Rabbimiz! Ben zürriyetimden bir kısmını senin kutsal mâbedinin yanında, ekin bitmez bir vâdide yerleştirdim. Ey bizim Rabbimiz! Namazı gereğince kılsınlar diye böyle yaptım. Ya Rabbî! Artık insanların bir kısmının gönüllerini onlara doğru yönelt, onları her türlü ürünlerden rızıklandır ki Sana şükretsinler. Ey bizim Rabbimiz! Biz ister gizleyelim, ister açığa vuralım, yaptığımız her şeyi bilirsin. Zaten göklerde ve yerde Allah'a gizli kalan hiçbir şey yoktur. Hamd olsun Allah'a ki, hayli yaşlı olmama rağmen, bu ihtiyarlık hâlimde İsmâil ve İshak'ı bana ihsan etti. Şüphesiz ki Rabbim duayı kabul buyurur. Ya Rabbî! Beni de, neslimi de namazı devamlı olarak ve gereğince kılan kullarından eyle! Duamı, lütfen kabul buyur Ya Rabbi! Ey Rabbimiz! Beni, annemi, babamı ve bütün müminleri kıyamet günü affeyle. Sen, o zalimlerin işlediklerinden, sakın Allah'ın habersiz olduğunu zan-

netme! O, sadece onları, dehşetinden gözlerinin donup kalacağı bir güne ertelemektedir. O gün onlar başlarını dikmiş, gözleri donup kalmış, kalpleri bomboş koşup dururlar. Hem, azabın geleceği günü hatırlatarak insanları uyar! O gün zalimler: "Ey bizim Rabbimiz!" diyecekler "Ne olur, bize kısa bir süre ver de senin çağrına uyma imkânı bulalım ve peygamberlerin izince gidelim." Peki, daha önce hiç zeval bulmayıp sürekli yaşayacağınıza dair yemin eden siz değil miydiniz? Sizden önce, kendilerine zulmetmiş olanların diyarlarına yerleştiniz. Onlara neler yaptıklarımız da, size iyice belli oldu ve size meseller getirerek gerçekleri anlattık. Onlar tuzaklar kurdular, ama Allah nezdinde de onlara tuzak var, isterse onların tuzakları dağları yerinden oynatacak olsun! Sakın Allah'ın, peygamberlerine yaptığı vaadden cayacağını zannetme! Allah elbette mutlak galiptir, intikam sahibidir. Gün gelecek, yer başka bir yere, gökler de başka göklere çevrilecek. Bütün insanlar kabirlerinden kalkıp tek hâkim olan Allah'ın huzuruna çıkarlar. O gün suçlu kâfirlerin birbirine yaklaştırılarak kelepçelendiğini görürsün. Gömlekleri katrandandır, yüzlerini ise ateş kaplar. Allah her insana kazandığının karşılığını vermek için (diriltir). Allah, hesabı çok çabuk görür. İşte bu Kur'ân insanlara beliğ bir tebliğdir, tâ ki onunla uyarılsınlar tâ ki Allah'ın tek ilâh olduğunu bilsinler. Ve tâ ki aklı ve vicdanı temiz olanlar, düşünüp ders alsınlar... (İbrahim, 14/35-52)

Allah Resûlünü dinleyince kendilerinden geçtiler ve hemen davete icabet ettiler. Resûlullah onlarla konuşurken, amcası Abbâs da oradan geçiyordu. Peygamberimizi sesinden tanıdı ve: "Yeğenim, yanındakiler kimler?" diye sordu. Bunun üzerine Peygamberimiz:

"Amca, bunlar Medine sakinlerinden Evs ve Hazreç. Kabileleri çağırıp durduğum şeye, onları da davet ettim. Bana icabet edip beni tasdik ettiler, hatta beni kendi beldelerine götüreceklerini söylediler." buyurdu.

Hz. Abbâs hayvanından indi ve: "Ey Evs ve Hazreç cemaati! Bu benim yeğenimdir. En çok sevdiğim kişidir. O'nu tasdik ettiniz, kendisine inandınız ve birlikte götürmeye karar verdinizse, sizden onu perişan etmeyeceğinize ve aldatmayacağınıza dair söz vermenizi istiyorum. Komşularınız Yahudidir ve onların düşmanlıkları malûmdur, O'na tuzak kurmayacaklarından emin değilim." dedi.

Hz. Abbâs'ın (radıyallahu anh) Sa'd ve arkadaşlarına güvensizlik ima eden sözlerine içerleyen Es'ad b. Zürâre (radıyallahu anh): "Yâ Resûlallah, bana izin veriniz, seni incitmeden, hoşlanmayacağınız bir şey söylemeden, sana icabet ettiğimizi, sana inandığımızı tasdik sadedinde ona cevap verelim!" dedi.

Resûlullah: "Peki, kimseyi töhmet altında bırakmadan cevap verin." buyurdu. Bu izin üzerine, Es'ad b. Zürâre yüzünü Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'e çevirdi ve:

"Yâ Resûlallah, her davetin kâh yumuşak kâh sert bir yolu vardır. Bugün sen insanları, onlara çok zor ve meşakkatli gelen bir davaya çağırıyorsun. Bizi dinimizi terk etmeye, senin dinin üzere sana uymaya çağırdın. Bu, güç bir teklif; ama biz bu hususta sana icabet ettik. Bizi, insanlarla aramızdaki komşuluk, yakın-uzak hısımlık bağlarını kesmeye çağırdın. Çok ağır olan bu teklifini de kabul ettik. Biz, muhkem, kimsenin göz dikemeyeceği bir yurtta güçlü bir topluluk iken kavminin yalnız bıraktığı, amcalarının kaderine terk ettiği, bizden olmayan bir adamın reisimiz olmasını istedin. Bu, çok ağır bir teklif olmasına rağmen bu mevzuda da müspet cevap verdik. Bunların hepsi, halkın hoşuna gitmeyen şeylerdir. Bundan ancak Allah'ın kemâlini dilediği, akıbetlerinin hayrını murat ettiği kimseler hoşlanır. Bütün bu hususlarda dilimizle, gönlümüzle, ellerimizle getirdiklerine iman ederek, yüreklerimize yerleşen marifeti tasdik ederek sana icabet ettik. Bu tekliflerinde sana biat ediyoruz, Rabbimize ve Rabbine bağlılığımızı

bildiriyoruz. Allah'ın eli, ellerimiz üstündedir! Kanlarımız senin kanınla, ellerimiz senin ellerinle beraberdir. Kendi canımızı, oğullarımızı, kadınlarımızı koruduğumuz tehlikelere karşı seni de koruyacağız. Bu mevzuda sözümüzü yerine getirirsek Allah için getiririz. Sözümüzde durmazsak Allah'a karşı hainlik etmiş oluruz. Bu sebeple de bedbaht oluruz. Yâ Resûlallah, işte bizim tasdikimiz! Yardımına sığınılacak yegâne varlık ancak Allah'tır."

Es'ad b. Zürâre (radıyallahu anh) bu sözlerin akabinde Abbâs b. Abdulmuttalib'e dönerek:

"Ey Peygamberin (sallallahu aleyhi ve sellem) önünde sözle bize sataşan! Sana gelince -gerçek niyetini Allah daha iyi bilir- Allah Resûlünün senin yeğenin olduğunu, O'nu herkesten çok sevdiğini söyledin. Biz, yakın uzak hısımlarımızla alâkamızı kestik. O'nun, Allah'ın Peygamberi olduğuna şehadet getiriyoruz. Cenâb-ı Hak, O'nu, kendi katından göndermiştir. O bir yalancı değildir. Getirdikleri, beşer sözüne benzemiyor. Bizden teminat almadıkça bizden yana gönlünün rahat edemeyeceğini söyledin. Öyle bir şey istediniz ki, biz Allah Resûlü için isteyen herkese bu teminatı veririz, dilediğin teminatı alabilirsin!" dedi.

Sonra Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'e dönerek: "Yâ Resûlallah, kendin için dilediğini al, Rabbin için istediğin şartı koş, emredeceğin her şeye razıyız!" dedi.[57]

6. PEYGAMBERİMİZİN ÇARŞI-PAZAR DOLAŞARAK HALKI İSLÂM'A ÇAĞIRMASI

Rebia b. Ubbâd şöyle demiştir: "Allah Resûlünü cahiliye dönemimde Zü'l-Mecâz çarşısında gördüm, "Ey insanlar! Lâ ilâhe illâllah deyiniz ki kurtuluşa eresiniz" diyordu. Halk da başına toplanıyordu. Arkasından da parlak yüzlü, şaşı gözlü, saçları

---

57 el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl* 1/533(1525)

iki örgülü bir adam dolaşıyor, peşinden giderek, "O, yalancı bir dönmedir!" diyordu. Bu adamın kim olduğunu sordum: "Amcası Ebû Leheb'dir" dediler.[58]

Bu hadisin diğer bir rivayetinde, farklı olarak şu ek bilgi vardır: "Allah Resûlü, Ebû Leheb'den kaçıyor, o da onu izliyordu." Başka bir rivayette de şu ifadeye rastlıyoruz: "Halk, birbirini ezercesine Allah Resûlünün başına yığılmıştı. Durmaksızın o kadar söz söyleyen bir kimse görmedim."[59]

Tarık b. Abdullah anlatıyor: "Bir gün Zü'l-Mecâz çarşısında iken baktım kırmızı hırkalı bir adam orada şöyle diyordu: 'Ey insanlar! Lâ ilâhe illâllah deyiniz ki kurtuluşa eresiniz.' Arkasından da ayaklarını ve bacaklarını kanlar içinde bırakmış bir adam vardı. O da: 'Ey ahâli! O yalancıdır, ona uymayın.' diyordu. Ben bunun sebebini sordum: "Hâşimoğullarından bir delikanlı; Allah'ın peygamberi olduğunu iddia ediyor, ötekisi de amcası Abdü'l-Uzzâ yani Ebû Leheb'dir" dediler.[60]

Mâlik b. Kinâneoğullarından bir adam anlatıyor: "Zü'l-Mecâz çarşısında Allah Resûlünü gördüm, dolaşıp şöyle diyordu: 'Ey İnsanlar! Lâ ilâhe illâllah deyiniz ki kurtuluşa eresiniz" Ebû Cehil de ona toprak atıyor ve:

"Bu sizi dininizden saptırmasın! "Tanrılarınızı bırakmanızı, Lât ve Uzza putlarını terk etmenizi istiyor!" diyordu. Allah Resûlü ise, ona dönüp bakmıyordu bile"

Râvi der ki: "Ben o zata, 'Allah Resûlünü bize tasvir et.' dedim. 'Kırmızı iki hırka içinde orta boylu, dolgun vücutlu, güzel yüzlü, saçları simsiyah, teni bembeyaz, gür saçlı idi.' dedi"[61]

---

58 İbn Kesîr, *el-Bidâye* 3/41.
59 Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid* 6/20(9834)
60 Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid* 6/20(9835)
61 İbn Kesîr, *el-Bidâye* 3/139.

7. PEYGAMBERİMİZİN YAKIN AKRABALARINI İSLÂM'A DAVETİ

Peygamberimizin, Yakın Akrabalarını Allah'a İman Etmeleri İçin Yemeğe Davet Etmesi

Hz. Ali'den (radıyallahu anh) gelen bir rivayet şöyledir: "Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), Abdulmuttaliboğullarını yemeğe çağırdı. On kişi kadardılar. Her biri, sofraya oturduklarında bir kuzu yiyebilen ve yedi-sekiz litre içebilen kimselerdi. Allah Resûlü ise, onlar için bir tencere yemek hazırlamıştı. Doyuncaya kadar yediler. Yemek sanki hiç dokunulmamış gibi kaldı. Akabinde, Allah Resûlü ufak bir bardak içecek istedi. Kanıncaya kadar içtiler. Getirilen içecek, sanki hiç içilmemiş gibi duruyordu. Müteakiben Allah Resûlü:

"Ey Abdulmuttaliboğulları! Ben öncelikle size, sonra da genel olarak bütün insanlara peygamber olarak gönderildim. Şurada Allah'ın bereket mucizelerini de gördünüz. Hanginiz kardeşim ve arkadaşım olmak üzere bana biatta bulunur?" diye sordu. Kimse ayağa kalkmadı. En küçükleri ben olmama rağmen ben kalktım. Allah Resûlü: "Sen otur" dedi. Sonra üç kez aynı soruyu sordu. Her defasında da ben kalkıyordum, o da "otur" diyordu. Nihayet üçüncüsünde, elini elime vurdu ve biatımı kabul etti."[62]

8. PEYGAMBERİMİZİN YOLCULUK SIRASINDA İNSANLARI İSLÂM'A DAVETİ

Peygamberimizin Bir Bedevîyi İslâm'a Çağırması

İbn Ömer (radıyallahu anh) anlatıyor: "Bir yolculukta Allah Resûlü ile beraberdik. Karşımıza bir bedevî çıktı. Kendisine yaklaşınca, Allah Resûlü, adama nereye gittiğini sordu. Bedevî "Aileme gidi-

[62] İbn Kesîr, *Tefsîr* 3/350.

yorum." dedi. Efendimiz: "Bir hayır yapmaya var mısın?" diye ona teklifte bulundu. Adam: "Nedir o?" diye sorunca Allah Resûlü: "Bir olan Allah'tan başka ilâh olmadığına, O'nun eşi ve ortağı bulunmadığına, Muhammed'in O'nun kulu ve Resûlü olduğuna şehâdet eder misin?" dedi. Adam: "Söylediklerinin doğruluğuna dair bir delilin var mı?" diye sordu. Allah Resûlü: "İşte gördüğün şu ağaç, Benim doğruluğuma şahit olacak." buyurdu. Allah Resûlü vadinin sağ kenarında duran ağacı çağırdı. Ağaç yeri yararak geldi, Resûlü Ekrem'in önünde durdu. Allah Resûlü, ağaca üç defa şâhitlik ettirdi. Ağaç da söylediklerinin doğruluğuna şehâdette bulundu ve tekrar eski yerine döndü. Bedevî, kavminin yanına gitmek üzere ayrılırken şunları söylüyordu: "Eğer kavmim bana uyarsa onları da sana getiririm. Beni dinlemezlerse ben de senin yanına döner, seninle birlikte olurum."[63]

9. PEYGAMBERİMİZİN İSLÂM'A DAVET İÇİN YAYA OLARAK YOLCULUK YAPMASI

Yürüyerek Tâif'e Gidişi

Abdullah b. Ca'fer (radıyallahu anh) şöyle anlatıyor: "Ebû Tâlib vefat edince Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) yürüyerek Tâif'e gitti. Onları İslâm'a çağırdı, ama onlar davetini kabul etmediler. Geri döndü. Bir ağacın gölgesi altında istirahat edip iki rekât namaz kıldı, şu dua ile durumunu Allah'a arz etti:

"İlâhî! Zayıflığımı, insanlar karşısındaki çaresizliğimi ancak sana arz ve şikâyet ediyorum.

Ey merhametlilerin en merhametlisi olan Rabbim! Sensin Erhamü'r-Râhimîn! Beni kime bırakıyorsun? Bana kötü muamelede bulunacak düşmana mı, yoksa akrabam olan bir kısım idarecilere mi?

---

[63] İbn Kesîr, *el-Bidâye* 6/125

İlâhî! Eğer bana kızmadıysan hiçbir şeyden gam yemem. Şu var ki senin affediciliğin benim için sınırsız ve çok geniştir.

Ey Allah'ım! Öfkene maruz kalmaktan yahut hoşnutsuzluğunu kazanmaktan, Senin, karanlıkları aydınlatan, dünya ve âhiret işlerinin dirlik-düzenini temin eden Zatına sığınıyorum.

Allah'ım! Benden razı oluncaya kadar senin afvını diliyor ve dileniyorum. Senden bağımsız hiçbir güç ve kuvvet yoktur, bütün güç ve kuvvet sendendir."[64]

10. SAVAŞ MEYDANLARINDA İSLÂM'A DAVET

Peygamberimiz, İslâm'a Çağırmadan Kimseyle Savaşmamıştır

İbn Abbâs (radıyallahu anh) şöyle demiştir: "Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) güzellikle İslâm'a çağırmadan hiçbir kavimle savaşa girişmemiştir"[65]

Peygamberimizin, Gönderdiği Askerî Birliklere Verdiği Talimat

Abdurrahman b. Âiz (radıyallahu anh) naklediyor: "Resûlullah herhangi bir yere bir müfreze gönderdiğinde: "Halka iyi davranın, onlara Müslümanlığı tebliğ etmedikçe onların üzerlerine yürümeyin. Yeryüzünün şehirlerinde veya kırsal bölgelerinde oturanlardan hiçbir ev halkı yoktur ki, onları benim yanıma Müslüman olarak getirmeniz; kadınlarını ve çocuklarını esir alıp erkeklerini de öldürmenizden daha çok beni sevindirmiş olmasın" buyururdu.[66]

---

64 Heysemî,*Mecmau'z-Zevâid* 6/37(9851)

65 Dârimî, *Sünen* 2/286 (2444)

66 el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl* 4/758(11300)

11. PEYGAMBERİMİZİN İSLÂMİYET'İ TEBLİĞ GAYESİYLE BELDELERE ÖĞRETMENLER GÖNDERMESİ

Mus'ab b. Umeyr'i Medine'ye Göndermesi

Hz. Urve b. Zübeyr (radıyallahu anh) anlatıyor: "Ensâr, Allah Resûlünün sözlerini duyup gönülleri O'nun davet ettiği hakikatlere kalben ve zihnen ikna olunca, onlar O'nu tasdik ederek iman ettiler. (Daha önceleri geçtiği üzere, Allah Resûlünün Birinci Akabe'de o altı kişi ile görüşmesi, onların gelecek sene hac mevsiminde tekrar buluşmak üzere söz verdikten sonra kavimlerine dönmeleri Ensâr'ın iman etmesine güzel bir vesile teşkil eder.) Evet, o altı kişi Peygamberimize:

"Bize yanından bir adam gönder de halkı Allah'ın kitabına uymaya çağırsın. Bu, kısa zamanda kitaba tâbi olunmasını temin eder." diye haber gönderdiler. Bir rivayete göre, bu haberi getiren iki kişi Muâz b. Afra ile Râfi b. Mâlik'tir.

Bunun üzerine Allah Resûlü, Abdüddâroğullarının kardeşi Mus'ab b. Umeyr'i gönderdi. Mus'ab, Beni Ganem kabilesinden olan Es'ad b. Zürâre'ye konuk oldu. Onlarla sohbet ediyor, kendilerine Kur'ân'dan âyetler okuyordu. Neccâroğulları, Es'ad b. Zürâre'ye baskı yapınca Mus'ab'ı onun yanından ayırdılar. Bunun üzerine Mus'ab, Sa'd b. Muâz'ın evine geçti. Sa'd b. Muâz'ın manevi desteğiyle, durmadan ve yılmadan insanları Allah'a imana çağırıyordu. Cenâbı Hak onun vasıtasıyla Ensâr'a hidayet nasip ediyordu. Öyle ki Ensâr hanelerinden Müslüman olmayan pek az ev kalmış, en önde gelenler bile Müslüman olmuştu. Amr b. Cemûh da İslâm'la şereflenmiş, böylece putlara olan inanç tamamen kırılmıştı. Mus'ab b. Umeyr, Allah Resûlünün yanına döndü. Bundan sonra Mus'ab, "Mukrî" yani "Kur'ân Öğretmeni" diye çağrılmaya başlandı"[67]

---

[67] İbn Cevzî, *Sıfatu's-Safve* 1/391

Peygamberimizin, Ebû Ümâme'yi Yöre Halkına Öğretmen Olarak Göndermesi

Ebû Ümâme (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resûlü Ekrem (sallallahu aleyhi ve sellem), Allah'a davet etmek, İslâm'ın esaslarını kendilerine sunmak üzere beni kavmime gönderdi. Yanlarına vardığımda develerini suya götürmüş, sütlerini içmişlerdi. Beni görünce:

"Merhaba Sudayy b. Aclân! Duyduğumuza göre sen de dininden çıkıp o adamın tarafına geçmişsin." dediler. "Hayır! Ben sadece Allah ve Resûlüne iman ettim. Resûlullah da beni size İslâm'ı ve hükümlerini anlatmam için gönderdi." dedim. O arada kanla dolu tabaklarını getirip ortaya koydular ve etrafına toplanıp yemeye başladılar. Bana: "Sen de gel Sudayy!" dediler. Ben: "Yazık size! Ben, bunu sizlere haram kılan Peygamberin yanından geliyorum, yenilmesi helâl olan, yalnız Allah'ın adı anılarak kestiklerinizdir." dedim. Birbirlerine: "Ne demiş bu adam?" diye sordular.

Dedim ki: "Kendisine bu hususta şu âyet indi: "Size şunlar haram kılındı: Kendiliğinden ölen hayvan, kan, domuz eti, Allah'tan başkasının adına kesilen, henüz canı çıkmadan yetişip şartına uygun tarzda kestikleriniz müstesna; boğulmuş, bir şey vurularak öldürülmüş, yukarıdan yuvarlanmış, boynuzlanmış yahut canavar tarafından parçalanmış olup da ölen hayvanların etleri, putlara ait sunaklarda kesilen hayvanların etleri ve zar atarak, kumar oynayarak elde edilen etler." (Mâide, 5/ 3)

Kendilerini İslâm'a davet etmeye başladım, ama bir şeylerden kaçınıyorlardı. "Yazık size! Bari bir yudum su verin, susuzluktan yanıyorum!" dedim. "Sana su vermeyeceğiz, kendi hâline bırakacağız ki susuzluktan ölesin!" dediler.

Yanımda bir sarığım vardı, başımı sarıkla doladım ve o kavurucu sıcakta kızgın kumlar üzerinde uyumuşum. Biri uykumda

bir cam bardak ile bana geldi. İçinde kimsenin tatmadığı lezzette bir içecek vardı. O içeceği, bana sundu, ben de içtim; bitirince uyandım. Gerçekten, onu içtikten sonra ne susadım ne de susuzluk hissettim."[68]

12. İSLÂMÎ ESASLARI YERİNE GETİRMEYE DAVET

Peygamberimizin, Cerîr'i İman Etmeye ve Farzları Yapmaya Davet Etmesi

Cerîr b. Abdullah (radıyallahu anh) anlatıyor: "Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) bana haber göndererek beni huzuruna çağırttı. Yanına vardığımda bana: "Cerîr, niçin geldin?" diye sordu. "Yâ Resûlallah, senin huzurunda Müslüman olmak için geldim." dedim.

Bunun üzerine sırtıma bir elbise attı ve sahâbilerine dönerek: "Size bir kavmin eşrafından olan birisi geldiğinde kendisine ikramda bulununuz." buyurdu ve akabinde, "Cerir, seni Allah'tan başka tanrı bulunmadığına, benim Allah'ın Resûlü olduğuma şehâdet getirmeye, Allah'a, ahiret gününe, kadere, farz namazları kılmaya, farz olan zekâtı ödemeye davet ediyorum." buyurdu.

"Ben de bunları yapmayı kabul ettim. Bundan sonra Allah Resûlü beni ne zaman görse tebessümle karşılardı."[69]

Peygamberimizin, Bu Konuda Muaz b. Cebel'e Talimatı

İbn Abbâs (radıyallahu anh) anlatıyor: "Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), Muâz b. Cebel'i (radıyallahu anh) Yemen'e (vali olarak) gönderdiği zaman ona şöyle emretmişti:

"Ey Muâz! Sen kitap ehli bir kavme gidiyorsun. Onlara gitti-

---

68 Taberânî, *Mu'cemu'l-Kebîr* 8/279(8074)

69 İbn Kesîr, *el-Bidâye* 5/78

ğinde kendilerini, Allah'tan başka ibadete lâyık biri olmadığına, Muhammed'in de Allah'ın Resûlü olduğuna şehâdet getirmeye davet et. Bu iki şehâdeti getirip sana itaat ederlerse, onlara, Allah Teâlâ'nın her gece ve gündüz kendilerine beş vakit namazı farz kıldığını bildir. Bu hususta da sana itaat ederlerse onlara, zenginlerinden alınıp fakirlerine verilmek üzere Cenâb-ı Hakk'ın üzerlerine zekâtı farz kıldığını haber ver. Bu mevzuda da sana itaat ederlerse, mallarının en kıymetlilerini almaktan kaçın! Mazlumun duasından sakın. Zira mazlumun duasıyla Allah arasında perde yoktur."[70]

Peygamberimizin, Havşeb Zî-Zuleym'i Farzları Yerine Getirmeye Çağırması

Havşeb Zî-Zuleym anlatıyor: "Allah'u Teâlâ, Muhammed'i (sallallahu aleyhi ve sellem) muzaffer kılınca ben kendisine Abd-i Şer maiyetinde kırk süvari gönderdim. Elçilerim mektubumla birlikte Medine'ye Allah Resûlünün yanına varınca Abd-i Şer: "Hanginiz Muhammed?" diye sordu. "Budur." diyerek gösterdiler. Efendimize: "Ne getirdin? Eğer getirdiğin esaslar hak ise sana uyacağız." dedi. Resûlullah: "Namaz kılacak, zekât verecek, insanların kanını dökmeyecek, iyiliği emredecek, kötülükten de sakındıracaksınız." buyurdu. Abdi Şer: "Getirdiğin bu esaslar gerçekten çok harika! Uzat elini sana biat edeceğim." dedi. Nebîler Nebîsi (sallallahu aleyhi ve sellem) ona: "Senin ismin nedir?" diye sordu. "Abd-i Şer!" diye cevap verdi. Peygamberimiz: "Hayır! Bilakis senin adın Abd-i Hayr olmalıdır." buyurdu. Râvi diyor ki: Bu zat, Allah Resûlüne iman ve biat etti. Peygamberimiz de onunla Havşeb Zî-Zuleym'e cevap gönderince Havşeb de Allah ve Resûlüne iman etti."[71]

---

70 Buhârî, *Sahîh* 2/544 (1425)

71 el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl* 1/535(1531)

Peygamberimizin Abdülkays Heyetini Farzları Yerine Getirmeye Daveti

İbn Abbâs (radıyallahu anh) anlatıyor: "Abdü'l-Kays başkanlığındaki elçiler heyeti Peygamberimizin (sallallahu aleyhi ve sellem) huzuruna geldikleri zaman Peygamberimiz:

"Hoş geldiniz! İnşallah bu gelişinizden dolayı pişman olmazsınız ve zarar görmezsiniz." buyurdu. Onlar:

"Yâ Resûlallah, seninle aramızda Mudar müşriklerinden filan grup var, onun için sana ancak Haram aylarında gelebilme imkânına sahibiz. Binaenâleyh bize buyruklarından güzel bir şeyler söyle de onu yaptığımızda cennete girelim, geride kalanlarımızı da ona çağıralım." dediler.

Resûlü Ekrem: "Size dört şeyi emrediyorum, dört şeyi de size yasaklıyorum. O dört şey, Allah'a imanda sebat etmek ki Allah'tan başka ilâh olmadığı inancınızı sürdürmektir, namaz kılmak, zekât vermek, Ramazan orucunu tutmak, ganimet mallarının beşte birini vermektir. Size dört şeyi de yasaklıyorum: "Dübbâ, nakir, hantem ve müzeffet (denilen içki kaplarına hurma yahut üzüm şırası koymak) tan nehyederim. Bunları iyi belleyin, geride kalanlarınıza da bunları anlatın." buyurdu.[72]

İmanın Hakikatiyle İlgili Alkame Hadisi

Alkame b. Hâris (radıyallahu anh) anlatıyor: "Kavmimden yedi kişinin yedincisi olarak Allah Resûlüne geldim. Kendisine selâm verdik, selâmımıza mukabelede bulundu. Kendisiyle konuştuk. Konuşmalarımız hoşuna gitti. Aramızda geçen konuşma şöyleydi: "Siz necisiniz?" diye sordu. "Müminleriz!" dedik. "Peki, her sözün bir hakikati vardır, imanınızın hakikati nedir?" dedi. "On

---

72 Müslim, *Sahîh* 1/46(23)

beş haslettir. Şöyle ki: Beşini sen bize emrettin, beşini elçilerin emretti, beş tanesi de Câhiliye döneminde kazanıp de şu ana kadar sahip olduğumuz ahlâkımızdır. Eğer sen bize onları da yasaklarsan ayrı mesele. Senin dediğin neyse ona uyarız." dedik. "Size emrettiğim o beş husus nedir? dedi Efendimiz. "Sen bize, Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, hayır ve şerrin Allah'ın takdiri ile olduğuna inanmamızı emrettin." diye cevap verdik. Allah Resûlü: "Peki size, elçilerimin emrettiği o beş haslet nedir?" dedi. "Elçilerin bize, Allah'tan başka tapmaya lâyık bir ilâh olmadığına, O'nun eşi-benzeri bulunmadığına inanmamızı, senin O'nun kulu ve Resûlü olduğuna şehadet getirmemizi, beş vakit namaz kılmamızı, farz olan zekâtı vermemizi, Ramazan ayı orucunu tutmamızı, gücümüz yettiğinde Beytullah'ı hacc ve ziyaret etmemizi emrettiler." dedik. Resûlü Ekrem: "Câhiliye döneminden kalma o beş hasletiniz ve huyunuz nelerdir?" diye sordu. "Bollukta şükür, belalara karşı sabır, düşmanla karşılaştığımızda davaya sadakat göstermek, düşmanlarımızın başına inen musibetlere de sevinmemektir." dedik.

Bunun üzerine Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem): "Anlayış kabiliyeti olan ve düzgün konuşan kibar insanlar!.. Bu hasletlerle neredeyse peygamberlik ufkuna yaklaşmışlar!" diye iltifatta bulunarak bize tebessüm ettikten sonra şunları söyledi: "Size beş haslet tavsiye edeceğim ki, Allah böylece güzel huylarınızı iyice kemale erdirsin: "Yemeyeceğiniz kadar çok şey toplamayın, içinde oturmayacağınız ev yapmayın, yarın elinizden çıkacak dünya menfaati için birbirinizle zıtlaşmayın, huzurunda toplanıp kendisine varacağınız Allah'ın azabından sakının, neticede gidip ebediyyen kalacağınız ahiret yurduna şevkle yönelin!"[73]

[73] el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl* 1/476(1363)

13. PEYGAMBERİMİZİN İSLÂM'A DAVET İÇİN KRALLARA MEKTUPLAR GÖNDERMESİ

Allah Resûlünün, Sahabilerini İslâm'ı Yayma Yönünde Teşvik Etmesi

Misver b. Mahreme (radıyallahu anh) anlatıyor: "Bir gün Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) ashâbının yanına geldi ve: "Allah Teâlâ beni topyekûn insanlara rahmet olarak gönderdi. O hâlde -Allah sizi bağışlasın- benim adıma İslâm'ı tebliğ vazifesini yerine getirin. İsa Peygamberin huzurunda ihtilâfa düşen Havarileri gibi ayrılığa düşmeyin. Çünkü, benim sizi çağırdığım gibi, İsa Peygamber de Havarilerine çağrıda bulunmuştu; ama onlar uzak yerlere gitmek istememişlerdi. Meryem'in oğlu İsa, Cenâb-ı Hakk'a bu durumu şikâyet eder tarzda arz etti. Bunun üzerine, onun her bir havarisi Allah'ın lütfuyla kısa zamanda davet etmekle görevli olduğu toplumun dilini konuşabilir hale geliverdi. İsa (aleyhisselâm): "Bu kesin olarak Allah'ın sizden istediği bir vazifedir, hemen yerine getiriniz." dedi. Sahabiler: "Yâ Resûlallah, bizler de vereceğin her vazifeyi yapacağız, dilediğin yere bizi gönder." dediler.

Onların bu cevapları üzerine Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem), Abdullah b. Hüzâfe'yi (radıyallahu anh) Kisrâ'ya; Selit b. Amr'ı (radıyallahu anh) Yemâme valisi Hevze'ye; Âlâ b. Hadrami'yi (radıyallahu anh) Hecer valisi Münzir b. Sav'a'ya; Amr b. Âs'ı (radıyallahu anh) Umman Melikleri Cülendi'nin iki oğlu Ceyfer ve Ubbâd'a; Dıhyetü'l-Kelbi'yi (radıyallahu anh) Kayser'e; Şücâ b. Vehb Ensâri'yi (radıyallahu anh) Gassanîlerden Münzir b. Hâris'e; Amr b. Ümeyyetü'd-Damrî'yi (radıyallahu anh) de Necâşî'ye gönderdi. Âlâ b. Hadramî hariç bu zevatın hepsi, Allah Resûlü vefat etmeden önce Medine'ye geri döndü. Yalnızca Âlâ b. Hadremi, Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem)'in vefat ettiği sırada Bahreyn'de bulunuyordu."[74]

---

74 Taberânî, *Mu'cemu'l-Kebîr* 20/8 (12)

İbn Hâcer, Fethü'l-Bâri'de der ki: "Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem)'in hayatını inceleyen tarihçiler bu elçiler arasında ayrıca şu isimlerin de bulunduğunu kaydetmişlerdir: Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem), Muhâcir b. Ebi Ümeyye'yi Hâris b. Abdi Külâl'e, Cerîr'i (radıyallahu anh) Zü'l-Kela'a; Saib'i (radıyallahu anh) Müseylime'ye; Hatıb b. Ebî Beltea'yı (radıyallahu anh) da Mukavkıs'a göndermiştir."[75]

Peygamberimizin, Habeş Meliki Necâşî'ye Mektubu

İbn İshak anlatıyor: "Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Ca'fer b. Ebî Tâlib ile arkadaşlarının durumlarını görüşmek üzere, Amr b. Ümeyyetü'd-Damri'yi (radıyallahu anh) bir mektupla Necâşî'ye gönderdi. Mektupta şunlar yazılıydı:

"Bismillâhirrahmânirrahîm! Allah'ın Resûlü Muhammed'den Habeş Meliki Necâşî Asham'a. Selâm sana. Seni tanıdığım için Melik, Kuddûs, Mü'min, Müheymin sıfatlarının sahibi Allah'a hamd ü senalar olsun. Şehâdet ederim ki İsa (aleyhisselâm), Allah tarafından gelen bir ruh, Cenâb-ı Hakk'ın bâkire, temiz, iffetli Meryem'e emanet ettiği bir kelimesidir. Meryem, İsa'ya hamile kalmıştır. Allah Teâlâ, Âdem'i kendi eliyle yaratıp ona ruhundan üflediği gibi, İsa'yı da kendi ruhundan halketmiştir. Seni; bir olan, ortağı bulunmayan Allah'a, O'na itaata devam etmeye, bana uymaya, bana ve getirdiklerime iman etmeye davet ediyorum. Hakikat şu ki, ben, Allah elçisiyim. Sana Müslümanlardan birkaç kişiyle birlikte amcamın oğlu Ca'fer'i gönderdim, yanına geldiklerinde onları ağırla, zorbalıktan vazgeç. Seni ve askerlerini Allah'ın dinine çağırıyorum. Ben tebliğimi ettim, öğüdümü verdim. Siz de gereğini yerine getiriniz. Selâm, hidayete tâbî olanlara olsun."[76]

---

75 İbn Hacer, *Fethu'l-Bârî* 8/128

76 İbn Kesîr, *el-Bidâye* 3/83

Necâşî'nin Peygamberimize Gönderdiği Mektup

"Bismillâhirrahmânirrahim! Ebcer oğlu Necâşî Ashâm'dan Allah'ın Resûlü Muhammed'e:

"Ey Allah tarafından gelen Peygamber, selâm sana! Allah'ın rahmeti ve bereketleri seninle olsun! Beni İslâm'a hidayet eden Allah'tan başka ilâh yoktur. Yâ Resûlallah, İsa (aleyhisselâm) ile alâkalı mektubun bana ulaştı. Göğün ve yerin Rabbine yemin ederim ki hakikaten, İsa senin söylediklerinden daha fazla özelliğe sahip değildir. Bize gönderdiğini tanıdık, amcaoğlunla arkadaşlarını ağırladık. Şehadet ediyorum ki sen, Allah'ın doğru ve doğrulanmış Resûlüsün. Sana ve amcaoğluna biat ettim. Onun vasıtasıyla, âlemlerin Rabbi Allah'a teslim oldum. Ey Allah'ın Peygamberi, oğlum Berihâ'yı da sana gönderdim. Ben ancak kendi aileme sahip çıkabilirim. Başkalarına söz geçiremem. Sana gelmemi istersen bunu da yaparım. Yâ Resûlallah! Şehâdet ediyorum ki söylediklerin hak ve gerçektir."[77]

Peygamberimizin Rum Kralı Kayser'e Mektubu

Dıhyetü'l-Kelbî (radıyallahu anh) şöyle demiştir: "Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) bir mektupla beni, Kayser'e gönderdi. Kayser'in huzuruna varıp mektubu verdim. O esnada Kayser'in yanında kırmızı yüzlü, mavi gözlü, düz saçlı biraderzâdesi oturuyordu. Kayser, "Allah'ın Resûlü Muhammed'den, Rum'un sahibi Hirakl'e" diye başlayan mektubu okumağa başlayınca, yeğeni kızarak: "Böyle bir mektup okunmaz!" dedi. Kayser: "Niçin?" diye sorunca, "Çünkü önce kendi adıyla başlamış, sonra 'Rum ülkesinin sahibi' diye yazmış, 'Rum Kralı' dememiş!" dedi. Kayser: "Mutlaka okuyacaksın!" emrini verdi.

Mektup okunmaya başlayınca, huzurundakiler dışarı çıktı.

---

[77] İbn Kesîr, *el-Bidâye* 3/83.

Kayser, beni yanına aldı, piskoposa da haber gönderdi ve o da hemen geldi. Kayser, ona durumu bildirip mektubu okutunca, Piskopos: "Bu, bizim hep yolunu gözlediğimiz, İsa'nın da bize müjdelediği zattır." dedi. Kayser: "Peki şimdi bana ne yapmamı önerirsin?" dedi. Piskopos: "Ben O'nu tasdik ediyor ve O'na artık ona tâbi oluyorum." dedi. Kayser: "Ben senin gibi yaparsam saltanatım elimden gider." diye cevap verdi.

Sonra biz yanından ayrıldık. O sıralarda Ebû Süfyân da oradaydı. Kayser, Ebû Süfyân'a haber göndererek onu yanına çağırdı. Ebû Süfyân gelince Kayser, ona tercümanı vasıtasıyla: "Sizin yurdunuzda ortaya çıkan o adamdan bana haber ver, kimdir o?" dedi. Ebû Süfyân: "Genç birisidir." diye cevap verdi. Sonra aralarında şu konuşma geçti:

Kayser: "Aranızda soyu ve asaleti nasıldır?"

Ebû Süfyan: "Soyca hiçbirimiz ondan üstün değiliz!"

Kayser: "İşte bu peygamberlik alâmetidir. Peki, doğruluğu nasıldır?"

Ebû Süfyan: "Hiçbir zaman yalan söylememiştir."

Kayser: "Bu da nübüvvet nişânesidir! Pekâlâ, arkadaşlarınızdan O'na tâbi olup da sonra sizin dininize geri dönen oldu mu?"

Ebû Süfyan: "Hayır, olmadı."

Kayser: "Bu da bir peygamberlik alâmetidir. Arkadaşlarıyla birlikte savaşırken bazen yenildiği olur mu?"

Ebû Süfyan: "Ona karşı olanlar onunla savaştı. Bazen o, bazen de öbürleri galip geldiler."

Kayser: "Bu da nübüvvet emaresidir."

Hz. Dıhye (radıyallahu anh) der ki: Kayser sonra beni çağırdı ve: "Arkadaşına söyle, ben biliyorum ki o bir peygamberdir, fakat saltanatımı bırakamam." dedi.

Piskopos'un durumuna gelince; her pazar onun yanında top-

lanıyorlardı. O da çıkıp onlara konuşuyor, öğüt ve nasihatte bulunuyordu. Bir pazar günü oldu, ama onların yanlarına çıkmadı. Ertesi pazara kadar evinde oturdu. Bu arada yanına gidiyordum; benimle konuşuyor, bana sorular soruyordu. Öteki pazar gelince, Hristiyanlar kendisini beklediler, yine çıkmadı; hasta olduğunu söyledi. Birkaç kere böyle yaptı. Neticede kendisine: "Ya yanımıza çıkarsın yahut biz yanına geliriz ve seni öldürürüz. Bu Arap, yanına geldiğinden beri durumunu beğenmiyoruz." dediler. Bu baskılar üzerine Piskopos: "Şu mektubu al, arkadaşına git, kendisine selâm söyle! Allah'tan başka ibadete lâyık bir tanrı olmadığına, Muhammed'in Allah'ın Resûlü olduğuna şehadet getirdiğimi, kendisine iman ettiğimi, O'nu tasdik ettiğimi, O'na tâbi olduğumu, bu adamların benim bu tutumumu beğenmediklerini, hâsılı ne gördüysen her şeyi kendisine anlat." deyip Hristiyanların yanlarına çıktı. Onlar da onu öldürdüler."[78]

İbn İshak'ın ulemadan bir zattan naklettiğine göre Hirakl, Dıhye'ye şöyle demiş:

"Vallahi çok iyi biliyorum ki, senin arkadaşın Allah tarafından gönderilmiş bir peygamberdir. O, bizim beklediğimiz, kitabımızda niteliklerini okuduğumuz zattır. Ama ben nefsim hesabına Rumlardan korkuyorum. Bu endişem olmasaydı derhâl ona ittibâ ederdim. Piskopos'a git, arkadaşının durumunu ona anlat. Rumlar katında o benden ulu, onların sözü daha geçerlidir."

Bunun üzerine Dıhye piskoposa gitti, durumu haber verdi. O da: "Vallahi arkadaşın Allah tarafından gönderilmiş bir elçidir. O'nu sıfatları ve adıyla tanıyoruz biz." dedi. Piskopos daha sonra içeri girdi, sırtındaki elbiseleri çıkardı, beyaz bir elbise giyerek Rumların karşısına çıktı ve kelime-i şehâdet getirdi. Rumlar da üzerine çullanıp onu oracıkta öldürüverdiler."[79]

---

78 Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid* 5/557(9591)

79 İbn Hacer, *el-İsâbe* 2/216.

Bu konuda diğer bir rivayet de şöyledir:

Saîd b. Ebî Râşid anlatıyor: "Hirakl'ın, Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'e gönderdiği elçisini görmüştüm. Humus'ta komşumdu, neredeyse ölecek derecede ihtiyar biriydi. Kendisine: "Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) ile Hirakl arasında gelip-giden mektuplar hakkında bana bilgi verir misin?" dedim.

"Pekâlâ anlatayım." deyip söze başladı: "Allah Resûlü Tebûk'e gelmişti. Dıhyetü'l-Kelbî'yi Hirakl'a gönderdi. Resûlullah'ın mektubu gelince Hirakl, Rum keşişleriyle patriklerini yanına çağırdı. Kapıları kapattı ve:

"(Peygamberimizi kastederek) O adam gördüğünüz gibi gelmiştir. Haber göndermiş ve beni, şu üç seçenekten birine davet ediyor: Ya onun dinine tâbi olacağız, ya topraklarımızın mülkiyeti bizde kalmak kaydıyla arazimizden çıkan mahsulden kendisine vergi vereceğiz, yahut savaşacağız. Vallahi, siz de okuduğunuz kitaplardan bilirsiniz ki şu ayaklarımın altındaki topraklar O'nun tarafından alınacaktır. Geliniz, ya O'nun dinine tâbi olalım yahut da topraklarımızdan çıkan mahsulden verelim." dedi. Orada bulunanların tamamı hep birden homurdanıp takkelerini çıkardı ve: "Sen bizi, Hristiyanlığı bırakarak Hicaz'dan gelen şu bedevîye köle olmaya mı çağırıyorsun?" dediler.

Hirakl, onların yanından ayrıldıktan sonra halkı aleyhine tahrik edeceklerini, kendisini saltanatından edeceklerini hissedince: "Ben sizin dininize olan bağlılığınızı denemek için böyle söyledim." dedi.

Sonra Hirakl, "Tücîb" kabilesinden Hristiyan Arapların başında bulunan birini çağırarak ona: "Bana, Arap dilini çok iyi bilen, hafızası güçlü bir adam çağır; onun aracılığıyla şu adama, mektubunun cevabını göndereyim." dedi.

Beni getirdiler. Hirakl bana göğüs kemikleri üzerine yazılmış

bir mektup verdi ve: "Mektubumu o zata götür, onun konuşmalarını dinlerken de şu üç hususa dikkat et: Bana yazdığı mektuptan bahsedecek mi? Mektubumu okuduğu geceden bahsedecek mi? Bir de sırtına dikkatle bak, seni şüpheye sevk eden bir şey var mı?" diye uyarıda bulundu.

Mektubu aldım, yola çıktım, Tebûk'e vardım. Peygamber, bir suyun başında sahâbîleri arasında oturuyordu. "Büyüğünüz nerede?" diye sordum. "İşte, burada." dediler.

O'na doğru yöneldim, yürüyerek varıp Resûlullah'ın önüne oturdum. Mektubu verdim, kucağına koyduktan sonra sordu: "Sen kimlerdensin?" dedi. "Tenûh kabilesinden." dedim. "Atanız İbrahim'in dini olan Hanîf dinine tâbi olmaya ne dersin?" diye teklifte bulundu. Ben de: "Size bir topluluk tarafından gönderilmiş bir elçiyim ve onların dinindenim. Yanlarına dönmeden o dinden vazgeçemem." cevabını verdim. Bana "Sen dilediğin kimseyi doğru yola eriştiremezsin! lâkin ancak Allah dilediğini doğruya hidayet eder. O, hidayete gelecek olanları pek iyi bilir" (Kasas, 28/56) mealindeki âyeti okudu. (...) [80]

Ebû Süfyân ile Rûm Kralı Hirakl'ın Konuşması

İbn Abbâs (radıyallahu anh) rivayet ediyor: "Ebû Süfyân'ın bana haber verdiğine göre Peygamberimizin Ebû Süfyân ve Kureyş kâfirleriyle barış antlaşması yaptığı yıllarda, kendisi ticaret için Şam'a giden bir Kureyş kafilesi içinde bulunuyormuş. O sırada, Hirakl haber göndererek Ebû Süfyan'ı huzuruna davet etmiş. Ebû Süfyân ile beraberindekiler Hirakl'ın yanına gelmişler. Ki o zaman Hirakl ile adamları Beytü'l-Makdîs'de imişler. Hirakl onları meclisine çağırmış. Etrafında Rum memleketinin büyükleri varmış. Sonra tercüman istetmiş. Tercüman: "Peygamber

---

[80] Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid* 8/427 (13894)

olduğunu söyleyen o zata soyca en yakın olanı hanginizdir?" diye sormuş. Ebû Süfyân: "Benim" demiş. Hirakl, "Onu bana yaklaştırın, arkadaşlarını da yaklaştırın; yalnız onun arkasında dursunlar." dedikten sonra tercümana: "Onlara söyle, (Ebû Süfyan'ı göstererek) ben bu adama o zat hakkında sorular soracağım, bana yalan söylerse arkadaşları onu yalan söylediğini belirtsinler!" dedi.

Ebû Süfyân der ki: "Vallahi, arkadaşlarımın ötede beride yalan söylediğimi nakletmelerinden çekinmeseydim onun hakkında yalan uydururdum. Bana ilk sorusu şu oldu: "İçinizde nesebi ve soyu nasıldır?" diye sordu. "İyi bir soydan geliyor." dedim. "Aranızda ondan evvel bu sözü söylemiş (peygamberlik iddiasında bulunmuş) hiç kimse oldu mu?" diye sordu. "Hayır." dedim. "Atalarından hükümdar olan var mıydı?" dedi. "Hayır." dedim. "Ona halkın soyluları mı tâbi oluyor, yoksa zayıfları mı?" diye sordu. "Zayıfları tâbi oluyor." dedim. "Ona tâbi olanlar artıyor mu, eksiliyor mu?" şeklindeki sorusuna da "Sürekli artıyorlar." cevabını verdim. "Dinine girdikten sonra, dini beğenmedikleri için geri dönenler var mı?" dedi. "Hayır, yoktur." dedim. "Peygamberliğini ilân etmeden önce kendisini yalanla suçladığınız oldu mu?" dedi. "Hayır." dedim. "Verdiği sözden caydığı olur mu?" diye sordu. Ben de: "Hayır, ancak şimdi biz bir süreliğine kendisiyle barış hâlindeyiz, ne yapacağını bilemiyoruz." dedim.

Ebû Süfyân der ki: Bu kelimeler dışında, katıştıracak bir şey bulamadım. Hirakl sormaya devam etti: "Peki, kendisiyle hiç savaştınız mı?" dedi. "Evet." dedim. "Savaş nasıl sonuçlandı?" diye sordu. "Aramızda harbi nöbetleşe kazanıyoruz; bazen o bizi yeniyor, bazen de biz onu yeniyoruz." dedim. " Size ne emrediyor? " diye sordu. "Tek Allah'a ibadet edin, O'na hiçbir şeyi ortak koşmayın, atalarınızın söylediklerini terk edin." diyor. Bize, namazı, doğruluğu, iffeti, sılâ-i rahimi emrediyor." cevabını verdim.

Hirakl, tercümana dönerek, ona şunları söyle dedi:

"Sana o zatın nesebini sordum; sen de soylu olduğunu söyledin. Peygamberler, kavimlerinin soyluları içinden gönderilirler. İçinizde, kendisinden önce bu sözleri söyleyen var mıydı, diye sordum. Yoktur, dedin. Ondan evvel bu sözü söylemiş biri olsaydı, bu da kendisinden önce söylenmiş bir sözü takip ediyor, derdim. Sana, atalarından hükümdar var mıdır, diye sordum. Yoktur, dedin. Şayet ataları arasında hükümdar olsaydı, babasının saltanatı peşinde olan bir adamdır, der ve önemsemezdim. Bu davaya kalkışmadan önce kendisini yalanla ittiham ettiniz mi, dedim. Hayır, cevabını verdin. Ben iyi bilirim ki, insanlara karşı yalan uydurmamış olan biri Allah'a karşı da yalan söyleyemez. Kendisine halkın eşrafı mı yoksa zayıfları mı ittibâ ediyor, diye sordum. Zayıfları, dedin. Evet, peygambere tâbi olanlar da genellikle onlardır. Artıyorlar mı, eksiliyorlar mı, dedim. Arttıklarını söyledin, iman davası kemâle erinceye kadar hep bu tarzda devam eder. Sana, "Dinine girdikten sonra dinini beğenmeyip irtidat edenler var mı?" dedim. Yoktur, dedin. Zira imanın huzuru gönüllere hâkim olunca böyle olur. Sözünden döner mi, diye sordum. Hayır, karşılığını verdin. Peygamberler de böyledir, insanları aldatmaz, verdikleri sözden caymazlar. Size ne emrediyor, dedim. Allah'a ibadet etmeyi, ona hiçbir şeyi ortak koşmamanızı emrettiğini; putlara tapınmaktan menettiğini, namaz kılmayı, doğru olmayı, iffetli yaşamayı emrettiğini söyledin. Eğer bu dediklerin doğruysa, çok sürmez o zat, şu iki ayağımın bastığı yere sahip olur. O'nun çıkacağını biliyordum. Ama sizden olacağını beklemiyordum. O'nun huzuruna ulaşacağımı bilsem bu uğurda güçlüğe katlanırdım. O'nun yanında olsaydım ayaklarını yıkardım!"

Sonra Hirakl, Hz. Dıhye (radıyallahu anh) tarafından Busrâ emirine götürülen, bu emîrin de Hirakl'a ulaştırdığı mektubu istedi. Mektupta şunlar yazılıydı:

"Rahmân ve Rahîm Allah'ın adıyla! Allah'ın kulu ve Resûlü Muhammed'den Rûm'un büyüğü Hirakl'a.

Hidayet yoluna ittibâ edenlere selâm olsun. Sözün özü, seni İslâm'a tâbi olmaya çağırıyorum. Müslüman ol ki, selâmet bulasın, Allah Teâlâ da sana ecrini iki kat versin. Yüz çevirirsen idare ettiğin fakir halkın vebali de sana ait olur.

"... Ey Ehl-i kitap! Bizimle sizin aramızda birleşeceğimiz, müşterek ve âdil şu sözde karar kılalım: "Allah'tan başkasına ibadet etmeyelim. O'na hiçbir şeyi şerik koşmayalım, kimimiz kimimizi Allah'ın yanı sıra rab edinmesin." Eğer bu daveti reddederlerse: "Bizim, Allah'ın emirlerine itaat eden müminler olduğumuza şahit olun." deyin. (Âl-i İmran, 3/64) "

Ebû Süfyân der ki: "Hirakl diyeceğini deyip mektubu okuduktan sonra yanında gürültü çoğaldı, sesler yükseldi. Biz de yanından çıkarıldık. Çıkınca arkadaşlarıma: "İbn Ebî Kebşe'nin (Resûlullah'ın süt annesi Halime'nin kocasının lâkabıdır. Kureyş müşrikleri, alay etmek maksadıyla Allah Resûlüne böyle hitap ederlerdi.) işi geçekten önem kazandı. Zira Rum kralı bile O'ndan korkuyor, dedim. Bundan böyle Peygamberin muvaffak olacağına olan inancım, Cenâb-ı Hak gönlüme İslâm'ı sevdirinceye kadar devam etti."

Zamanın İlyâ (Kudüs) valisi, Hirakl'ın dostu, Şam Hristiyanlarının piskoposu İbnü'n- Nâtur şöyle anlatmıştır: "Hirakl'ın, İlyâ'ya geldiği zaman bir gün pek ziyade hüzünlü olduğu görüldü. Patriklerinden biri: "Senin bu hâline bir anlam veremiyoruz." dedi. Hirakl müneccimdi, yıldızlara bakardı. Onlar, bu sorularını sorunca şöyle dedi: "Yıldızlara baktığımda, sünnet olanların kralının ortaya çıktığını gördüm. Bu bölgedeki milletlerden kimler sünnet oluyor?" diye sordu.

"Yahudilerden başka sünnet olan millet yoktur. Onların durumu da seni endişelendirmesin, hâkimiyetin altında bulunan şehir-

lerdeki adamlarına mektup yaz, içlerinde bulunan Yahudileri öldürsünler." dediler.

Onlar bu minval üzere konuşurlarken, Hirakl'ın huzuruna Gassan Meliki tarafından gönderilen bir adam getirildi. Bu kişi, Allah Resûlünden haberler sundu. Hirakl, Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) ile alâkalı haberleri alınca şöyle dedi:

"Gidin araştırın bakalım, o sünnetli midir, değil midir?" Araştırdılar ve sünnetli olduğunu söylediler. Arapların durumunu sordu. Onlar da sünnet oluyorlar, denildi. Hirakl: "Bu ümmetin meliki işte bu zattır, ortaya çıkmıştır!" dedi. Sonra Hirakl, Roma'da ilim bakımından kendi dengi olan bir dostuna mektup yazıp Humus'a gitti. Humus'tan ayrılmadan dostundan bir mektup aldı. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem)'in zuhuruna ilişkin görüşlerinde Hirakl'ın fikrine katıldığını, O'nun peygamber olduğunu söylüyordu. Bunun üzerine Hirakl, Humus'ta bulunan bir sarayına Rumların önde gelenlerini davet etti. Sonra emretti, kapılar kapatıldı. Akabinde yüksek bir yere çıktı ve:

"Ey Rum cemaati, dünya ve ukba saadetine var mısınız? Mülkünüzün elinizde kalmasını istiyorsanız, bu peygambere tâbi olunuz!" diye hitap etti.

Oradakiler bir şeyden ürken zebralar gibi kapılara doğru koşuştular. Ancak kapıların kapatıldığını gördüler. Hirakl onların nefretlerine şahit olup iman etmelerinden ümidini kesince, vazifelilere: "Bunların yönünü bana çeviriniz." diye emretti. Sonra onlara: "Az evvelki sözlerimi dininize olan bağlılığınızı denemek için söyledim ve bunu da gözlerimle gördüm." dedi.

Oradakiler, memnun kaldıklarını beyan ederek huzurunda hürmetle eğildiler. İşte, Hirakl'ın son durumu bundan ibarettir."[81]

---

[81] İbn Kesîr, *el-Bidâye* 4/266

Peygamberimizin İran Meliki Kisrâ'ya Mektubu

Ebû Seleme b. Abdurrahman (radıyallahu anh) anlatıyor: "Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'in mektubu Kisrâ'ya ulaşınca, Kisra mektubu okur okumaz parçaladı. Sonra Yemen'deki valisi Bâzân'a, "Hicaz'daki şu adamın yanına iki güçlü adamını gönder de O'nu alıp bana getirsinler." diye yazdı. Bâzân da kendi yardımcısı, vekili ve akıllı bir kâtip olan Ebânuh'u Farsça bir mektupla Allah Resûlüne gönderdi. Yanına da "Ced Cemire" adında İranlı bir şahsı yoldaş olarak verdi. Yazdığı mektupta Allah Resûlünün onlarla birlikte Kisrâ'nın yanına gitmesini emrediyordu. Vekiline de şöyle dedi: "O adama bak, neyin nesidir? Kendisiyle konuş, bana ondan haber getir." Adamlar yola çıktılar. Tâif'e varınca orada Kureyşli tüccarlarla karşılaştılar. Onlara Allah Resûlünü sordular. Oradakiler, Yesrip'te (yani Medine'de) olduğunu söylediler. Kureyş müşrikleri (Kisrâ'nın işe karışmasından dolayı) sevindiler ve birbirlerine:

"Kisrâ belâsını verir, artık bizim adamdan kurtuldunuz!" dediler. O iki kişi Tâif'ten çıkıp Medine'ye geldi. Allah Resûlünün yanına vardı. Ebânûh, Allah Resûlüne:

"Kisrâ, Bâzân'a mektup yazdı. Sana, seni kendisine götürecek adamlar göndermesini emretmişti. Bâzân da beraberimde gelmen için beni sana gönderdi." dedi.

Resûlullah: "Haydi siz şimdi gidin de, yarın gelin görüşelim." buyurdu. Ertesi gün bu iki kişi Resûlullah'ın huzuruna geldiğinde Peygamberimiz onlara Allah Teâlâ'nın, Kisrâ'yı filân ayın filân gecesinde oğlu Şireveyh'i başına musallat ederek öldürdüğünü haber verdi. O iki zat: "Ne dediğinin farkında mısın? Peki bunu Bâzân'a mektupla bildirelim mi?" dediler.

Allah Resûlü: "Evet, yazınız. Kendisine ayrıca şunu da söyleyiniz: Müslüman olursan elinin altındakileri sana veririm."

Sonra Allah Resûlü, kendisine hediye edilen, içinde altın ve gümüş olan bir kuşağı Ced Cemire'ye verdi. Bu iki kişi, geri dönüp Bâzân'ın yanına vardı, durumu kendisine haber verdi. Bâzân: "Vallahi, bunlar bir hükümdarın sözleri değildir. Söylediklerinin neticesini ve doğru olup olmadığını bekleyeceğiz." dedi. Çok sürmedi, Şireveyh'ten bir mektup aldı. Şunları yazıyordu:

"Fars halkının menfaati için Kisrâ'yı öldürdüm. Çünkü o, Farsların soylularını katlediyordu. Benim adıma, tarafında bulunanların bağlılıklarını kabul et. Kisrâ'nın sana yazıp da yanına göndermeni istediği adama (yani Hz. Peygambere) karşı sakın çirkin söz ve davranışta bulunma!" Bâzân mektubu okuyunca: "Bu adam, Allah tarafından gönderilmiş bir peygamberdir." deyip Müslüman oldu. Bunun üzerine, Yemen'de bulunan Farsların bütün eşrafı İslâm'a girdi."[82]

Peygamberimizin İskenderiye Meliki Mukavkıs'a Mektubu

Abdullah b. Abdülkârî (radıyallahu anh) şöyle demiştir: Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), Hatıb b. Ebi Beltea'yı (radıyallahu anh) İskenderiye'nin büyüğü Mukavkıs'a gönderdi. Peygamberimizin mektubu kendisine ulaşınca Mukavkıs mübarek mektubu öptü. Hatıb'a ikramda bulundu, onu güzelce ağırladı. Sonra bir elbise, koşumuyla birlikte bir katır ve iki cariye (Bu iki cariyeden biri olan Mâriye, Efendimizin oğlu İbrahim'in annesidir.) ile birlikte Hatıb'ı Peygamber Efendimizin yanına uğurladı." Diğer cariyeyi de Allah Resûlü, Muhammed b. Kays el-Abdi'ye hediye etmiştir.[83]

Hatıb b. Ebî Beltea (radıyallahu anh) anlatıyor: Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) beni İskenderiye meliki Mukavkıs'a gönderdi. Değerli mektubu götürüp verdiğimde Mukavkıs beni

---

82 İbn Hacer, *el-İsâbe* 1/259.

83 İbn Kesîr, *Sîre* 3/514

kendi evinde misafir etti. Bir süre yanında kaldım. Bir gün yüksek düzeydeki memurlarını toplayıp beni de çağırdı ve bana:

"Sana bazı şeyler soracağım, beni anlayacağını ümit ederim." dedi. "Pekâlâ buyurun sorun." dedim. "Bana şunu açıkça söyle: Senin büyüğün olan zat Peygamber değil mi?" diye sorunca "Evet, o Allah'ın Resûlüdür." dedim. "Peki, kavmi onu memleketinden çıkardıklarında neden helak olmaları için onlara beddua etmedi?" dedi. Ona: "Sen Meryem oğlu İsa'nın Allah'ın peygamberi olduğuna şehadet ediyorsun değil mi?" diye sordum. "Elbette şehadet ediyorum." dedi. "Pekâlâ, kavmi Hz. İsa'yı (aleyhisselâm) yakalayıp asmak istediklerinde Hz. İsa onları helak etmesi için neden Allah'a yalvarmadı da, Cenâb-ı Hak kendisini dünya semâsına kaldırdı?" diye sordum. Bunun üzerine bana: "Sen, gerçekten hikmet sahibi bir zatın yanından gelen hikmet ehli bir adammışsın! İşte şunlar da hediyeler... Bunları seninle Muhammed'e gönderiyorum. Ayrıca güvende olduğun yere kadar sana refakat etmeleri için yanına korumalar da veriyorum." dedi.

Hatıb der ki: "Mukavkıs, Allah Resûlüne birtakım hediyelerle birlikte üç cariye hediye etti. Bunlardan biri, sonraları Peygamberimizin eşi olma şerefini kazanarak Allah Resûlünün oğlu İbrahim'i dünyaya getirmiştir. Bir tanesini de Efendimiz, ünlü şair Hassan b. Sabit el-Ensâri'ye armağan etmiştir."[84]

Peygamberimizin Necrân Halkına Gönderdiği Mektup

Beyhakî, Yunus b. Bükeyr'den nakleder: "Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) kendisine Neml sûresi indirilmeden önce Necrân halkına bir mektup yazdı. Mektup mealen şöyledir:

"İbrahim, İshak ve Yakub'un ilâhının adıyla.

Allah'ın Resûlü Muhammed'den, Necrân piskoposuna ve tüm

84 İbn Kesîr, *el-Bidâye* 4/272.

Necrânlılara. Sizlere selam, İbrahim, İshak ve Yakub'un ilâhına da hamd ederim. Sizleri, kullara kulluktan Allah'a kulluk etmeye davet ediyorum. Kulların dostluk ve himayelerinden Allah'a dost olmaya ve O'nun himayesine girmeye çağırıyorum. Şayet bunu kabul etmezseniz cizye verirsiniz. Cizye vermekten de kaçınırsanız sizinle harp ilân edeceğimi bilesiniz. Selâm!"

Piskopos mektubu okuyunca endişeye kapıldı, bir hayli korktu. Hemen Necrân halkından Hemdânlı Şürahbil b. Vedâa denilen adama başvurdu. Genellikle büyük bir sıkıntıya maruz kaldığında Necrân halkı; Eyhem, Seyyid, Âkıb unvanlı üç büyük reislerine müracaat etmeden önce ona başvururlardı. Piskopos, Resûlullah'ın mektubunu Şürahbil'e verdi. O da okudu. Piskopos: "Söyle Ebû Meryem, görüşün nedir?" diye sordu.

Şurahbil: "Cenâb-ı Hakk'ın, İbrahim (aleyhisselâm) oğlu İsmail'in soyundan bir peygamber geleceğini vadettiğini biliyorum. Belki de bu adam o vadedilen peygamberdir. Nübüvvet hususunda bir fikir beyan edecek durumda değilim. Dünya işleriyle alâkalı bir mesele olsaydı sana yol göstermeye çalışırdım." dedi.

Piskopos: "O hâlde şöyle yan tarafa geç ve otur." dedi. O da, oturdu. Sonra piskopos, Necrân halkından Hımyer kabilesinin Zî-Esbah boyundan Abdullah b. Şürahbil denilen zatı çağırdı. Ona da fikirlerini sordu. O da aynı cevabı verdi. Piskopos: "Geç, sen de bir kenara otur." dedi. O da oturdu.

Bu kez, piskopos yine Necrân halkından Cebbar b. Feyz'i davet etti. Ona da görüşlerini sordu. O da ötekilerin söylediklerine benzer şeyler söyledi. Piskopos: "Şöyle geç, otur." dedi. O da oturdu.

Hepsi aynı görüşte ittifak edince piskopos çanların çalınmasını, ateşlerin yakılmasını, manastırlara bayrakların çekilmesini emretti. Gündüzleri mühim bir hâdise ile karşılaştıklarında, böyle yaparlardı. Geceleyin ani bir haber aldıklarında (bayrak görülemeyeceği

için) yalnız çanları çalar, manastır kulelerinde ateş yakarlardı. İşte o gün çanlar çalıp bayraklar asılınca vadinin aşağısında, yukarısında oturan bütün halk hemen toplanıverdi. Vadinin uzunluğu, süratli bir atın hızıyla bir günlük mesafe idi. Bu vadide yetmiş üç köy ve yüz yirmi bin muharip vardı. Piskopos onlara Allah Resûlünden gelen mektubu okuyup onların görüşlerini sordu. İçlerinden görüş beyan edebilecek durumdakilerin düşünceleri özetle şöyleydi:

"Şürahbil b. Vedâatü'l-Hemdâni'yi, Abdullah b. Şürahbil el-Esbahî'yi ve Cebbar b. Feyz el-Hârisî'yi gönderelim, Resûlullah'-tan bir haber getirsinler."

Heyet yola çıktı. Medine'ye vardıklarında yol elbiselerini çıkarıp Yemen işi pek süslü giysiler giyindiler ve altın yüzüklerini takındılar. Sonra Allah Resûlünün huzuruna varıp O'na selâm verdiler. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) selâmlarına mukabelede bulunmadı. Sırtlarında o süslü elbiseler, parmaklarında altın yüzükler olduğu hâlde, gün boyu kendisi ile konuşmaya çalıştılar. Resûlullah yine iltifat buyurmadı. Bunun üzerine, daha önceden tanıdıkları olan Osman b. Affan ile Abdurrahman b. Avf'ı aramaya başladılar. Onları bir mecliste Muhâcir ve Ensâr'dan bir grup arasında buldular ve:

"Ey Osman, ey Abdurrahman! Peygamberiniz bize mektup yazdı, biz de davetine icabet ederek geldik. Kendisini selâmladık, selâmımızı almadı; gün boyu konuşmaya uğraştık, ağırdan aldı ve bizimle konuşmadı. Fikriniz nedir? Geri mi dönelim?" dediler.

Hz. Osman ile Abdurrahman, o mecliste bulunan Hz. Ali'ye: "Ebu'l-Hasen, bu adamların durumu hakkında sen ne dersin?" diye sordular. Hz. Ali: "Şu elbiselerini ve şu yüzüklerini çıkarıp yol elbiselerini giyerek yeniden Allah Resûlünün huzuruna gitmelerini tavsiye ederim." dedi. Adamlar da öyle yaptılar. Sonra varıp Allah Resûlüne selâm verdiler. Efendimiz selâmlarını aldı ve:

"Beni hak ile gönderen Rabbime yemin ederim ki, ilk geliş-

lerinde şeytan yanlarındaydı." buyurdu. Daha sonra Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) onlara, onlar da Allah Resûlüne sürekli sorular yönelttiler. Sonunda Resûlullah'a:

"İsa hakkında ne dersin? Biz Hristiyanız, kavmimize döneceğiz. Eğer peygamber isen, İsa hakkında senden bir şeyler duymak bizi memnun eder." dediler. Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem):

"Şu anda yanımda İsa ile alâkalı bir bilgi yoktur. İsa hakkında Rabbimin bana vahyedeceklerini bekleyiniz, gelince size haber veririm." buyurdu. Ertesi gün Cenâb-ı Hak, şu mealdeki âyetleri indirdi: "Allah yanında İsa'nın durumu, aynen Âdem'in durumu gibidir. Allah Âdem'i topraktan yaratıp "ol" dedi, o da derhâl oluverdi. Hakikat, Rabbinin tarafından gelir. Bunda hiçbir tereddüdün olmasın. Artık sana bu ilim geldikten sonra, kim seninle Îsâ hakkında tartışmaya girerse, de ki: "Haydi gelin oğullarımızı ve oğullarınızı, hanımlarımızı ve hanımlarınızı ve bizzat kendimizi ve kendinizi çağırıp, sonra da gönülden Allah'a yalvaralım da bu konuda kim yalancı ise Allah'ın lânetinin onların üzerine inmesini dileyelim." (Âl-i İmrân, 3/59-61)

Bu âyette beyan edilen gerçekleri kabul etmediler. Bunun üzerine Cenâbı Peygamberimiz (Allah'ın emri muktezasınca kendilerini alenen lânetleşmeye çağırdı). Ertesi sabah Allah Resûlü, iki torunu Hz. Hasan ile Hz. Hüseyin'i saçaklı kadife yaygısına sarmış; o gün birkaç tane hanımı olmasına rağmen yalnız kızı Fâtıma arkasında olduğu halde mülâane[85] için karşıdan göründü. Şürahbil iki arkadaşına:

"Bilirsiniz ki Necid vadisinin altındaki ve üstündeki sakinleri toplandığında hepsi benim sözümü dinlerler. Vallahi, ben durumumuzu çok vahim görüyorum. Eğer bu adam gerçekten pey-

---

85 Mülâane, karşılıklı olarak lanetleşmek anlamına gelir. Lanete uğramak ise Allah'ın rahmetinden uzaklaştırılmak demektir. (Müt.)

gamber ise Araplar içinde onun gözüne batan, davasını yüzüne çarpan ilk biz olmuş oluruz. Bizi, mal ve ürünlerimizi belâya uğratmadan, ne onun ne de sahâbîlerinin öfkesinden kurtulabiliriz. Hâlbuki Araplar içinde, en yakın komşuları biziz. Bu zat, Allah tarafından gönderilmiş bir peygamber ise kendisiyle lânetleştiğimiz takdirde yeryüzünde bize ait ne bir kıl ne de tırnak kalır! Hepimiz helak oluruz! İşimiz biter!"

Arkadaşları: "Peki Ebû Meryem, ne düşünüyorsun öyleyse?" dediler.

Ebû Meryem: "O'nu aramızda hakem tayin edelim. O'nu hiç kimseye haksızlık etmeyecek biri olarak görüyorum." dedi.

Arkadaşları: "Sen ve O bu meseleyi halledin o hâlde." dediler. Şürahbil, Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'in huzuruna çıktı ve: "Seninle lânetleşmekten daha iyi bir fikrim var." dedi. Peygamberimiz: "Nedir o?" diye sordu.

Şurahbîl: "Yarın sabaha kadar düşün, hakkımızda ne hüküm verirsen kabulümüzdür. Allah Resûlü: "Ya arkandakilerden seni kınayan biri olursa?" diye sordu. "İki arkadaşıma sorabilirsin." dedi. Allah Resûlü sordu. Onlar da: "Şürahbil'in fikri olmadan kimse ne vadiye iner, ne de vadiden ayrılır." cevabını verdiler. Bunun üzerine Peygamberimiz geri döndü, onlarla mülâanede bulunmadı. Ertesi gün, Necrânlılar Allah Resûlüne geldiler. O da onlara şu mealdeki mektubu yazdı:

"Rahmân ve Rahîm Allah'ın adıyla.

Bu, Allah Resûlü Muhammed Peygamberin Necrân halkına -eğer onlar üzerinde yetkisi varsa- sunduğu barış antlaşmasıdır: İhtiyaçlarından artan bütün meyvelerde, altın, gümüş gibi her türlü madende vergi vardır. Ama bu verginin tamamı, her sene bin takımı Receb, bin takımı da Safer ayında verilmek kaydıyla iki bin takım elbise karşılığında kendilerine bırakılmıştır."[86]

---

[86] İbn Kesîr, *el-Bidâye* 5/55

el-Bidâye'deki rivayette şu ziyâdelere rastlıyoruz: "Allah Resûlünün Necrân halkına yazdığı barış antlaşmasına Ebû Süfyân b. Harb, Gaylân b. Amr, Beni Nasr'dan Mâlik b. Avf, Akrâ b. Hâbis el-Hanzalî ve Muğire şahitlik yaptılar. Heyet, mektupları alarak Necrân'a döndü. Necrân piskoposunun Ebû Alkame künyesiyle anılan Bişr b. Muâviye adında bir amcaoğlu vardı. Heyet mektubu piskoposa verdi. Piskopos, mektubu okurken Bişr de piskoposun yanındaydı; birlikte deve üzerinde gezinti yapıyorlardı. O arada Bişr'in devesi tökezleyip yüzükoyun düşünce Bişr, Allah Resûlünün adını anarak: "Allah seni kahretsin!" dedi. Piskopos: "Vallahi sen Allah tarafından gönderilmiş bir peygambere beddua ettin!" dedi.

Bişr: "Şüphe yok, vallahi ben şu devemin yularını çözmeden Allah Resûlüne gideceğim." diyerek devesinin yüzünü Medine istikametine çevirdi. Piskopos da onun peşinden devesini koşturarak: "Beni iyice anlamanı istiyorum! Onun hakkını gasbettiğimiz yahut onun sesine rıza göstermediğimiz, Arapların en güçlüleri ve en kalabalıkları olduğumuz hâlde, diğer Arapların baş eğmediği bu adama boyun eğdiğimizi sanmalarından korktuğum için, Araplar benden işitsinler diye bunları söyledim." dedi ise de, Bişr: "Hayır, vallahi artık senin kafandan çıkan hiçbir sözü kabul edemem!" deyip piskoposa arkasını döndü, devesini kamçıladı ve şiir mırıldanarak Medine'ye vardı.

Bişr, Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'in huzuruna varıp Müslüman oldu. Öldürülünceye kadar da onun yanından ayrılmadı.

Râvi devamla der ki: "Heyet Necrân'a girdi. İbn Ebî Şemr ez-Zebîdî manastırının damında bulunan papazın yanına gitti ve:

"Hicaz'da bir peygamber gönderilmiş." diyerek Necrân heyetinin Allah Resûlüne gidişlerini, Peygamberimizin onlara mülâane teklif edişini, onların buna yanaşamadıklarını, Bişr b. Muâvi-

ye'nin onun yanına giderek İslâm'a girişini nakletti. Rahip bunun üzerine: "Beni bu manastırdan indirin, yoksa kendimi aşağı atarım!" dedi.

İndirdiler. Rahip, yanına hediyeler alarak Allah Resûlüne gitti. O hediyelerden bir kısmı halifelerin giydiği şu hırka ile, kalın ve büyük bir kadeh ve bir asadır. Rahip, bir süre Peygamberimizin yanında kaldı. Gelen vahiyleri dinliyordu. Sonra kavminin yanına döndü. Kendisine İslâm nasip olmadı. Tekrar döneceğini vadetti ise de mukadder olmadı, Peygamberimiz vefat etti. Ancak Piskopos Ebu'l-Hâris, Seyyid ve Âkıb isimlerini taşıyan adamlarıyla kavminin diğer ileri gelenlerini yanına alarak Peygamber Efendimize geldi. Bir süre, Efendimizin yanında kalarak Cenâb-ı Hak'ın indirdiği vahiyleri ondan dinlediler.

Allah Resûlü, Muğire b. Şu'be'ye, bu piskopos ile Necrân'ın diğer Piskoposlarına hitaben şu mektubu yazdırdı:

"Rahmân ve Rahîm Allah'ın adıyla. Peygamber Muhammed'den piskopos Ebu'l-Hâris ile Necrân piskoposlarına! Kâhinlerine, rahiplerine ve bunların idareleri altında bulunan herkese! Allah ve Peygamberinin himayesine sığınmak, piskoposu piskoposluğundan, rahibi rahipliğinden, kâhini kâhinliğinden etmeyecek, haklarını elinden almayacak. Yetkilerine, sahip oldukları selâhiyetlerine dokunulmayacak! Zulüm ve zalimliğe müptelâ olmayıp halklarına karşı barışçı ve nasihatçi oldukları sürece, Allah ve Resûlünün himayesi daima onlarla olacaktır."[87]

14. PEYGAMBERİMİZİN ÜSTÜN AHLÂKI VE İNSANLARIN HİDAYETİNE VESİLE OLAN DAVRANIŞLARI

Abdullah b. Selâm (radıyallahu anh) şöyle demiştir: "Cenâb-ı Hak, Zeyd b. Sü'ne'nin hidayetini murat buyurunca Zeyd şöyle söyledi:

---

[87] İbn Kesîr, *el-Bidâye* 5/55.

"Ne kadar peygamberlik alâmeti varsa, ikisi hariç hepsini Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem)'in simasına baktığımda görmüştüm. O iki sıfatı hakkında bir haber alamamıştım. Bu iki sıfat: Hilm ve yumuşaklığının, öfkesini her zaman bastırması ve kendisine karşı yapılan kabalıkların onun hilm ve affediciliğini ziyadeleştirmesidir." Zeyd şöyle devam eder:

"Bir gün Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Hz. Ali ile birlikte hanımlarından birinin odasından çıktı. Tam o esnada, bineği üzerine binmiş vaziyette bedevî kılıklı birisi yanına geldi ve:

"Yâ Resûlallah, filân oğullarının köyünde birkaç adamım var, Müslüman oldular. Onlara, önceden "Müslüman olursanız rızkınız çoğalır ve bereketlenir." demiştim. Ama yağmursuzluktan dolayı ciddi bir kıtlığa maruz kaldılar. Yâ Resûlallah, mala tamah ederek İslâm'a girdikleri gibi yine bu tamahkârlıklarından dolayı İslâm'dan çıkarlar diye çok korkuyorum. Eğer onlara yardım göndermeyi uygun görürseniz bu işi yaparım." dedi.

Allah Resûlü yanı başında duran adama ki, sanırım o adam Hz. Ali'ydi - baktı. O zat:

"Yâ Resûlallah, hiçbir şeyimiz kalmadı." dedi. Bunun üzerine ben (Zeyd b. Sü'ne) kendisine yaklaştım ve: "Yâ Muhammed, filânların hurmalığından bir miktar hurmayı peşin parayla şu kadar süreliğine şu kadar fiyata satar mısın?" dedim. Allah Resûlü: "Filânların hurmalığı diye yer belirleme!" diyerek uyarıda bulundu.

– Pekalâ, dedim. Anlaşmamızı yaptık. Kesemi çözdüm, belirli bir sürede miktarı belli hurmalar için seksen miskal altın ödedim. O da altınları o bedevî görünümlü adama verdi ve: "Yanlarına git, onlara yardım et." buyurdu.

Zeyd b. Sü'ne devamla der ki: Anlaştığımız sürenin bitimine iki veya üç gün vardı. Resûlullah Efendimiz, beraberinde Ebû Bekir, Ömer, Osman ve sahâbîlerinden birkaç kişi daha olduğu hâlde

çıkageldi. Cenaze namazını kıldıktan sonra oturmak için duvara yaklaştı. Hemen yanına vardım, gömleği ile ridâsından yakaladım, sert bir çehre ile kendisine baktım ve: "Ey Muhammed, hakkımı bana ödesene! Vallahi, siz Abdulmuttaliboğulları borçları ertelemekten başka bir şey bilmezsiniz. Sizinle ilişkilerim var, sizi iyi bilirim." dedim.

O sırada Ömer'e baktım, gözleri fıldır fıldır dönüyordu. Bana bir göz attı ve: "Ey Allah düşmanı! Duyduklarımı sen mi Allah Resûlüne söylüyorsun? Gördüklerimi sen mi yapıyorsun ona? Allah'a yemin ederim ki, senin İslâm'dan nefret edeceğinden çekinmeseydim kılıcımla kelleni uçururdum!" dedi.

Allah Resûlü de sükûnet ve vakar içinde bana bakıyordu. Sonra Ömer'e: "Ömer, bizim, senin bu tavrına değil de, daha farklı bir şeye ihtiyacımız var! Bana borcumu güzellikle ödememi, ona da borcunu güzelce istemesini tavsiye etmeliydin! Haydi Ömer, onunla git, hakkını öde, kendisini korkuttuğun için ona yirmi sa' hurma fazladan ver!" buyurdu.

Ömer beni götürdü. Yirmi ölçek fazlasıyla hakkımı verdi. "Yâ Ömer, bu fazlalık da neden?" dedim. "Resûlullah emretti, seni korkuttuğuma bedel olarak." dedi.

"Beni tanıdın mı, ey Ömer?" diye sordum. "Hayır, tanımadım seni." dedi. "Ben, Zeyd b. Sü'ne'yim." dedim. "Haham?" diye hayretle irkildi. "Evet, Haham Zeyd." dedim. "Resûlullah'a neden öyle yaptın, niçin öyle söyledin?" dedi. Dedim ki: "Yâ Ömer, iki husus hâriç, ne kadar peygamberlik nişanesi varsa hepsini Allah Resûlünün simasına baktığımda ilk anda fark etmiştim. Ancak şu iki hususta kendisi hakkında bir bilgim yoktu: Hilm ve yumuşaklığının öfkesini bastırması ve kendisine karşı yapılan aşırı saygısızlık ve kabalığın hilmini ve hoşgörüsünü arttırması hususlarıydı. İşte bunları denemiş oldum böylece. Ömer! Seni şahit tutuyorum, Rab olarak Allah'a, din olarak İslâm'a, pey-

gamber olarak da Muhammed'e razı oldum. Seni şahit tutuyorum, malımın yarısı -ki servetim çoktur- Muhammed ümmetine sadakadır!" dedim. Ömer: "Muhammed ümmetinin bir kısmına de; çünkü hepsine yetiştiremezsin." dedi. Ben de: "Bir kısmına." diyerek vasiyetimi düzelttim.

Hadisin râvisi der ki: Hz. Ömer ile Zeyd, Resûlullah'ın yanına döndüler, Zeyd kelime-i şehâdet getirerek Allah Resûlüne iman etti. O'na biat etti. Peygamberimizle birlikte pek çok gazalara katıldı. Tebûk Gazvesi'ne katıldığı bir sırada vefat etti. Cenâb-ı Hak, Zeyd'e rahmetiyle muamele eylesin."[88]

15. HUDEYBİYE BARIŞI

Kureyşlilerin, Allah Resûlünün Kâbe'yi Ziyaretine Engel Olmaları

Misver b. Mahrame ve Mervân anlatıyor: "Allah Resûlü Hudeybiye barışının yapıldığı günlerde ashâbıyla birlikte yola çıktı. Yolun bir yerine gelince Efendimiz: "Hâlid b. Velid, Kureyş süvarileriyle birlikte şu anda "Ğamîm" mevkiinde. Sağ tarafı iyi koruyun." buyurdu. Vallahi, Halid çok geçmeden geldi ve askerlerin çıkardığı tozu fark eder etmez gerisin geriye dönerek durumu Kureyş'e haber verdi. Bu arada Resûlü Ekrem, ashâbıyla birlikte yüksekçe bir yere gelince O'nun devesi oraya çöküverdi. İnsanlar, deveyi kaldırmak için çalıştılarsa da deve bir türlü kalkmak bilmedi. "Kasvâ yerinden kalkamıyor! Kasvâ yerinden kalkamıyor!" dediler. Efendimiz: "Hayır, o kalkamadığından değil; Ebrehe'nin filini kim durdurdu ise onu da o durdurmuştur. Zira, böyle yapması onun âdeti değil." buyurdu. Sonra şöyle buyurdu Sevgili Peygamberimiz: "Allah'a kasem ederim ki, benden Allah'ın şeâirini tazim adına ne isterlerle ona razı olacağım.' Sonra devesine dürttü

---

88 İbn Hibbân, *Sahîh* 1/521(288); İbn Hacer, *el-İsâbe* 1/566

ve deve yerinden fırladığı gibi hızla yürümeye başladı. Hudeybiye'nin en uzak tarafına gitti ve orada devesinden indi. Az miktarda su vardı. Cemaat suyu azar azar çekti, derken su tükendi. Bir süre sonra susuzluktan dolayı Efendimize başvurdular. Efendimiz, sadağından bir ok çekti ve okun suyun kaynağına konmasını emretti. Oku koyduktan sonra vallahi öyle bir su geldi ki, o sudan hem kana kana içtiler hem de kaplarını doldurdular."

Büdeyl'in Allah Resûlüne Haberi

Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) ile ashâbı bu durumda iken Hicaz halkından Allah Resûlünün sırdaşı olan Hüzâa kabilesinden Büdeyl b. Verkâ el-Huzâî birkaç kişi ile birlikte geldi ve:

"Ben yanlarından geçerken Kâ'b b. Lüey ile Âmir b. Lüey kabilelerini, Hudeybiye sularının en zengin membalarına konmuş olarak gördüm. Sütlü ve yavrulu develeri de yanlarındaydı. Seninle savaşmak istedikleri ve seni Kâbe'yi ziyaretten engelleyecekleri besbelli." dedi.

Nebîler Nebîsi (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu: "Biz kimse ile savaşmak için gelmedik, yalnızca Umre yapmak için geldik. Bununla beraber Bedir ve Hendek Harpleri Kureyş'i zaafa uğrattı, onlara bir hayli zarar verdi. İsterlerse onlara aramızda bir ateşkes süresi belirleyeyim de, artık diğer insanlarla benim arama girmesinler. Şayet ben muzaffer olursam, diledikleri takdirde, halkın girdiği İslâm'a onlar da girerler. Galip gelmezsem zaten benden kurtulur ve rahata kavuşurlar. Bu ateşkes teklifimi kabul etmezlerse Allah'a yemin ederim ki şu dava uğrunda başım bedenimden ayrılıncaya kadar kendileriyle savaşacağım. Allah, muhakkak sözünü yerine getirecektir!" Büdeyl: "Söylediklerini onlara ileteceğim." dedi ve geri dönerek Kureyş'in yanına vardı ve:

"Biz şu adamın yanından geliyoruz, şöyle söylediğini duyduk, isterseniz size anlatalım." dediler. Kureyş'in ayyaş takımı Büdeyl'e:

"Onunla ilgili haberine ihtiyacımız yoktur." dedi. Biraz aklı başında olanlarsa: "Haydi ne duyduysan anlat bakalım!" diye cevap verdiler.

O da, Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem)'in söylediklerini kendilerine nakletti. Bunun üzerine Urve b. Mesud kalktı ve: "Ey Kureyş kavmi! Siz benim babam yerinde değil misiniz?" diye sordu. "Evet, baban yerindeyiz." dediler. "Peki, ben sizin çocuğunuz yerinde değil miyim? dedi. "Evet." dediler. "Beni bir şüphe ile itham eder misiniz?" dedi. "Hayır!" dediler. "Ukâz halkını size yardıma çağırdığımı, onların bundan kaçınmaları üzerine ailem, çocuklarım ve bana itaat edenlerle size yardıma geldiğimi hatırlarsınız, değil mi?" dedi. "Evet." dediler. "Öyle ise bu adam (Peygamberimizi ima ediyor) size hayırlı bir teklifte bulunuyor, bunu kabul edin. Beni bırakın da kendisine gideyim." dedi. "Pekâla, istiyorsan git o hâlde." dediler.

Urve Allah Resûlüne geldi. Peygamberimize durumu izah etmeye başladı. Allah Resûlü de Urve'ye, Büdeyl'e söylediği sözlere benzer ifadelerle cevap verdi. Peygamberimizin, "Kureyş bir ateşkes kabul etmezse başım vücudumdan ayrılıncaya kadar onlarla savaşacağım." demesi üzerine Urve:

"Ey Muhammed! Eğer kavminin kökünü kazırsan, söyler misin bana; senden önce Araplardan kendi kavminin tamamını yok eden birini duydun mu? Ya iş aksi şekilde tecelli ederse? Vallahi ben, aranızda eşraftan birtakım simaların yanında muhtelif kabilelerden toplanmış değişik adamlar da müşahede ediyorum. Ki bunların çoğu harp esnasında kaçar ve seni yalnız bırakırlar." dedi.

Ebû Bekir (radıyallahu anh) çok öfkelenerek: "Haydi oradan, biz mi ondan kaçacağız? Biz mi onu yalnız bırakacağız?" diye çıkıştı. Urve: "Kimdir bu adam?" diye sordu. Allah Resûlü: "Ebû Bekir'dir." dedi. Urve: "Şimdi, Allah'a yemin ederim ki, üzerimde henüz karşılık veremediğim iyiliklerin olmasaydı, elbette sana bir cevap verirdim!" dedi.

Urve, Peygamber Efendimize (sallallahu aleyhi ve sellem) karşı yine konuşmaya başladı. Her konuştuğunda, Resûlullah'ın sakalını tutup okşuyordu. Muğîre b. Şu'be de elinde kılıç, başında miğfer, Resûlullah'ın baş ucunda dikilmiş duruyordu. Urve ne zaman elini Allah Resûlünün sakalına uzatsa Muğîre kılıcının sapıyla Urve'nin eline vurarak: "Allah Resûlünün sakalından elini çek!" diyordu. Urve başını kaldırarak: "Kim bu?' diye sordu. "Muğîre b. Şu'be'dir." dediler. Urve: "A be vefasız adam! Ben, senin yaptığın haksızlıkları kapatmaya çalışmıyor muydum?" dedi.

Muğîre cahiliye döneminde yol arkadaşlığı yaptığı bazı kimseleri katlederek onların mallarını almış; sonra gelip Müslüman olmuştu. Peygamberimize bu malları arz ettiğinde Allah Resûlü: "Müslümanlığını kabul ediyorum. Amma bu mallardan hiçbir şeye elimi sürmem!" buyurmuştu.

Sonra Urve ashâb-ı kirâma göz gezdirmeye başladı ve: "Vallahi, bu ne hürmet! Allah Resûlü bir şey emredince, derhâl emrini yerine getirmeye koşuşuyorlar. Abdest aldığı zaman da, abdest suyunun fazlasını almak için neredeyse birbirleriyle yarışıyorlar! Konuştuklarında huzurunda seslerini kısıyor, kendisine hürmeten yüzüne bile bakamıyorlar!" dedi. Urve Kureyşli arkadaşlarının yanına dönünce de onlara şöyle söyledi:

"Ey kavmim! Vallahi, ben pek çok kralın huzuruna elçi olarak çıktım. Kayser'in, Kisrâ'nın, Necâşî'nin huzuruna sefir olarak gittim. Allah'a andolsun ki, sahâbilerinin Muhammed'e gösterdikleri hürmet ve tazimi hiçbir tebanın kendi krallarına gösterdiklerine şahit olmadım! Abdest aldığında dökülen abdest suyu için nerede ise yarış yapıyor, konuştuğunda huzurundakiler seslerini kısıyor, kendisine hürmeten dikkatle yüzüne bile bakamıyorlar. O gerçekten size hayırlı bir teklifte bulundu, geliniz onu kabul ediniz."

Bunun üzerine, Kinâneoğullarından bir adam Kureyş'e: "Bana izin veriniz, O'na ben gideyim!" dedi. "Peki, sen de git." dediler.

O kişi, Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) ile sahâbilerinin yanına doğru gelirken Allah Resûlü: "Bu falan kimsedir, Mekke'de hacıların kestikleri kurbanlık develere saygı duyan bir kabiledendir. Bütün kurbanlık develeri onun önüne salıveriniz." buyurdu. Develer salıverildi. Ashâb, "Lebbeyk allâhümme lebbeyk" diyerek o zatı karşıladı. Adam bu manzarayı görünce:

"Sübhânallah! Bu cemaatin, Kâbe'yi ziyaretten menedilmeleri uygun değildir." dedi. Kureyş'in yanına dönünce: "Ben, boyunlarına nişanlar takılmış, sağ tarafları işaretlenmiş kurbanlık develer gördüm. Onların Kâbe'yi ziyaretten menedilmelerini doğru bulmuyorum." dedi.

Bunun üzerine Mikrez b. Hafs denilen zât ayağa kalktı ve: "Müsaade ediniz, ben gideyim." dedi. "Peki, bu kez de sen git." dediler. Mikrez, Allah Resûlü ve ashâbına doğru gelirken Allah Resûlü: "Şu gelen Mikrez'dir, çok fena biridir!" buyurdu.

Mikrez, Peygamberimizle konuşmaya başladı. O esnada Süheyl b. Amr çıkageldi. Süheyl gelince Peygamberimiz, 'kolay, kolaycık' mânâlarına gelen bu isimle tefe'ül ederek sahâbîlerine, "Artık işiniz kolaydır." buyurdu. Süheyl gelince, Resûlullah Efendimize: "Haydi malzemeleri getir de sizinle aramızda bir barış antlaşması yapalım." dedi. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) bir kâtip çağırdı. Gelen kâtibe: "Bismillâhirrahmânirrahîm yaz!" buyurdu. Süheyl: "Rahmân mı? Ben onun ne olduğunu bilmiyorum. Daha önceleri yazıldığı gibi, 'Bismikellâhümme' diye yazdır." dedi. Müslümanlar, "Vallahi Bismillâhirrahmânirrahîm'den başkasını yazmayız." diye tepkilerini dile getirdiler.

Allah Resûlü: "Bismikellâhümme yaz." dedi. Sonra da ondan, "Bu metin, Allah'ın Peygamberi Muhammed'in, Kureyş ile mutabık kaldığı bir barış antlaşmasıdır." diye eklemesini istedi. Süheyl: "Vallahi, biz senin peygamber olduğunu kabul etseydik, zaten seni Kâbe'yi ziyaretten menetmez, seninle savaşmazdık da! Hayır olmaz, Abdullah oğlu Muhammed diye yazdıracaksın!" dedi.

Resûlullah: "Siz beni yalanlasanız da, vallahi ben Allah'ın Resûlüyüm." diyerek kâtibe: "Abdullah oğlu Muhammed yaz!" emrini verdi.

Bu hadisin râvilerinden Zührî der ki: Resûlullah'ın, Süheyl'in bu tekliflerini kabul etmesinin sebebi şu idi: Peygamberimiz daha önce şöyle demişti: "Kureyş, Allah'ın harem dahilinde muhterem kıldığı şeylere tazim etme maksadıyla benden ne isterse muhakkak onu kendilerine veririm!"

Resûlullah Efendimiz Süheyl'e: "Bizimle Beytullah arasından çekilin de onu tavaf edelim!" teklifinde bulunduysa da, Süheyl: "Vallahi, cebren istilâya uğradık diye Arapların dedikodu yapmasına meydan vermemek için bu sene sizi serbest bırakamayız. Ama, ziyaretler gelecek seneden itibaren başlasın." dedi. Bu madde de böyle yazıldı.

Süheyl: "Bizden sana, senin dinine mensup olan bir erkek gelirse onu bize iade edeceksin." dedi. Müslümanlar: "Sübhânallah! Müslüman olarak gelen biri müşriklere nasıl geri verilir?" diye itiraz ettiler.

Tam o sırada Süheyl'in oğlu Ebû Cendel (radıyallahu anh), ayaklarında bukağı, sekerek çıkageldi. Ebû Cendel, Müslüman olduğu için müşrikler tarafından hapsedilmişti. Mekke'nin alt tarafında kapatıldığı yerden her nasılsa çıkmış ve kendisini Müslümanlar içine atmıştı. Süheyl: "Yâ Muhammed! Bu seninle üzerinde anlaşacağımız maddelerin henüz ilki! Onu bana geri vermelisin." dedi. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem):

"Muahedenameyi henüz imza etmedik." buyurdu. Süheyl: "Vallahi, onu vermezsen seninle asla hiçbir hususta antlaşma yapmam!" dedi. Allah Resûlü: "O halde bunu bağışla, ondan sonra imza at." dedi. Süheyl: "Bağışlayamam!" diyerek diretti. Peygamberimiz: "Bunu benim için yap!" buyurdu. Süheyl: "Yapamam!" diyerek ısrar etti. O sırada Kureyş'in diğer elçisi olan Mikrez: "Peki, onu

sana bağışladık!" dediyse de Süheyl bunu kabule bir türlü yanaşmadı. Babasının tutumu karşısında ümitsizliğe kapılan Ebû Cendel:

"Ey Müslüman cemaati! Müslüman olarak aranıza gelmişken müşriklere geri mi verileceğim? Karşılaştığım şu hâli görmüyor musunuz?" diyerek haykırdı. Gerçekten Ebû Cendel, Allah yolunda pek ağır işkencelere maruz kalmıştı. Hz. Ömer (radıyallahu anh) der ki: Hemen Peygamberimizin yanına varıp: "Sen Allah'ın hak peygamberi değil misin?" diye sordum. "Evet, Allah'ın peygamberiyim!" buyurdu. "Biz hak, düşmanlarımız bâtıl üzere değiller mi?" dedim. "Evet, öyledir!" buyurdu. Peki, o halde niçin dinimizden taviz vererek zillete düşüyoruz?" diye sordum. "Ben Allah'ın Peygamberiyim, O'na isyan etmiş değilim, O benim yardımcımdır!" buyurdu. Dedim: "Peki, sen bize, yakında Beytullah'a varacağız, onu tavaf edeceğiz, demiyor muydun?" "Evet, diyordum! Ama ben sana bu sene varacağımızı söyledim mi?" diye sordu. "Yoo Hayır! Hayır, öyle demedin." dedim. Bunun üzerine: "Sen Kâbe'ye varıp onu mutlaka tavaf edeceksin!" buyurdu.

Sonra Ebû Bekir'in yanına gittim ve: "Ey Ebû Bekir! Bu adam Allah'ın hak peygamberi değil mi?" dedim. "Hak peygamberidir!" dedi. "Peki, o hâlde biz hak, düşmanlarımız bâtıl yolda değiller mi?" diye sordum. "Evet, öyle!" dedi. "O hâlde neden dinimizden taviz vererek zillete maruz kalıyoruz?" dedim. Bana şöyle dedi:

"Be adam! O, Allah'ın Resûlüdür, bunda asla şüphe yok! Rabbine isyan da etmiyor! O ona muhakkak yardım edecektir. Sen O'nun emrine sımsıkı sarıl. Vallahi O, hak üzeredir!"

"İyi de, O bize demiyor muydu, yakında Kâbe'ye varacağız, onu tavaf edeceğiz!" dedim. "Evet, diyordu. Ama sana bu sene geleceğini söyledi mi?" dedi. "Hayır." dedim. Ebû Bekir: "Sen muhakkak oraya varacak ve onu tavaf edeceksin." dedi.

Hz. Ömer der ki: "O günkü konuşmalarımdan pişmanlık duydum ve kefaret amacıyla sadaka, oruç, namaz, köle azadı gibi pek çok iyilik yaptım."

Hadisin râvisi diyor ki: "Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) sulh antlaşmasının yazım ve imza işi bitince ashâbına:

"Kalkın, kurbanlarınızı kesin, başlarınızı da tıraş edin." dedi. Vallahi içlerinden kimse kalkmadı. Hatta Allah Resûlü, bu emrini üç kez tekrar etti. Kimse kalkmayınca Peygamberimiz, hanımlarından Ümmü Seleme'nin yanına girdi; ashâbının tavrını ona nakletti. Ümmü Seleme:

"Ey Allah'ın Peygamberi, emrinizin yerine getirilmesini istiyor musun? O hâlde dışarı çık, kurbanlık develerini kesinceye ve berberini çağırıp seni tıraş edinceye kadar onlardan kimse ile konuşma!" dedi. Allah Resûlü de çıktı, kimse ile konuşmadan kurbanlık develerini kesti, berberini çağırdı ve kendisini tıraş ettirdi. Ashâb bu durumu görünce kalktı, kurbanlarını kesti, birbirlerini tıraş etmeye başladı. Hatta, üzüntülerinden tıraş esnasında birbirlerini yiyecek gibiydiler. Allah Resûlü tıraş olduktan sonra, huzuruna mümin kadınlar geldiler. Cenâb-ı Hak şu âyeti indirdi:

"Ey iman edenler! Mümin hanımlar size katılmak üzere hicret etmiş olarak geldiklerinde, onları imtihan edin! Gerçi, Allah onların imanlarını pek iyi bilir. Ama siz de onların mümin olduklarını anlarsanız, artık onları kâfirlere geri göndermeyin. Bundan böyle bu hanımlar kâfir kocalarına, kâfir kocaları da bu hanımlara helal olmazlar. Bununla beraber kocalarına da vermiş oldukları mehirleri, siz iade ediniz. Kendilerine mehirlerini vererek bu kadınlarla evlenmenizde bir sakınca yoktur. Kâfir kadınları nikâhınızda tutmayın." (Mümtehine, 60/ 10)

Bu âyet inince Hz. Ömer (radıyallahu anh) o gün, müşrik olan iki hanımını boşadı. Bunlardan birini Muâviye b. Ebû Süfyân, diğerini de Safvân b. Ümeyye nikâhlarına aldılar.

Bilâhare Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) Medine'ye döndü. Akabinde Kureyş'ten Müslüman olarak Ebû Basir (radıyallahu anh) geldi. Onu geri istemek üzere Kureyş iki adam göndererek: "Bize

verdiğin sözü hatırlatırız." dediler. Resûlullah onu o iki adama teslim etti. Bunlar, Ebû Basîr'i alarak yola çıktılar. Zü'l-Huleyfe'ye varınca hurmalarını yemek için indiler. Ebû Basîr bu iki kişiden birine: "Ey filân, ben senin bu kılıcının çok iyi olduğunu sanıyorum." dedi. Karşıdaki adam, kılıcını kınından çıkararak: "Evet, vallahi çok iyidir, birkaç kez denedim." dedi. Ebû Basîr: "Göster de bir bakayım." dedi ve bir fırsatını bulup elinden aldı, adama vurdu, adam öldü.

Diğeri kaçıp Medine'ye geldi, koşarak mescide girdi. Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) onun bu hâlini görünce: "Muhakkak, bu adam korkunç bir manzara ile karşılaşmış olmalı." dedi. Adam Resûlullah'ın yanına varınca: "Öldürüldü! Vallahi arkadaşım öldürüldü! Ben de öldürüleceğim!" dedi. O sırada Ebû Basîr geldi ve: "Yâ Resûlallah, Allah'a verdiğin sözü yerine getirdin ve beni onlara iade ettin. Sonra Cenâb-ı Hak beni onlardan kurtardı." dedi.

Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem): "Eyvah! Ebû Basîr bu gidişle yaptığımız antlaşmayı bozacak!" buyurdu. Ebû Basir, bu sözleri duyunca Resûlullah'ın kendisini tekrar onlara geri vereceğini anladı. Süratle çıkıp bir deniz sahiline doğru gitti.

Râvi der ki: Süheyl'in oğlu Ebû Cendel de kurtularak Ebû Basîr'e katıldı. İslâm'a girdi. Kureyş'ten kaçan herkes Ebû Basîr'e iltihak etmeye başladı. Sonunda bunlar büyük bir cemaat oluşturdular. Vallahi, Kureyş'in bir kervanının Şam'a gitmek üzere yola çıktığını işitmeye görsünler, hemen kervana saldırıyorlar, adamları öldürüp mallarını yağmalıyorlardı. Bunun üzerine Kureyş, Peygamberimize haber göndererek ondan aradaki hısımlık hakkı için Ebû Basîr cemaatini yanına alması için ricada bulundu. Mekke'den; kendisinin yanına gideceklerin bundan böyle emin olduğunu, iadelerini istemeyeceklerini, böylece kendilerinin koydukları maddeden vazgeçtiklerini bildirdiler. Allah Resûlü de Ebû Basîr ve arkadaşlarına haber göndererek onlardan Medine'ye gelmelerini istedi. Bunun üzerine, Cenâb-ı Hak şu mealdeki âyetlerini indirdi:

“Mekke vadisinde size kâfirlere karşı zafer nasip ettikten sonra, onların ellerini sizden; sizin ellerinizi de onlardan çeken O’dur. Allah, bütün yaptıklarınızı görür. İnkârda ısrar edip sizi Mescid-i Haram’ı ziyaret etmekten ve bekletilmekte olan hediye kurbanlıkları yerine ulaştırmaktan geri çevirenler onlardır. Eğer orada kendilerini tanımadığınız için tepeleyeceğiniz ve bilmeyerek tepelemenizden ötürü zor durumda kalacağınız mümin erkekler ve mümin kadınlar olmasaydı, Allah ellerinizi birbirinizden çekmez, savaşmanıza engel olmazdı. Dilediği kimseleri rahmetine nail etmek için Allah böyle takdir buyurdu. Şayet onlar birbirlerinden seçilip ayrılmış olsalardı, elbette kâfirleri gâyet acı bir cezaya çarptırırdık. Kâfirlerin kalplerine taassubu, cahiliye taassup ve tarafgirliğini yerleştirdikleri o sırada, Allah da elçisinin ve müminlerin gönüllerine huzur ve güven duygusu verdi. Takvâ kelimesini onlara yoldaş etti. Zaten onlar bu söze pek lâyık ve ehil idiler. Allah her şeyi hakkıyla bilir.” (Fetih, 48/24-26)

Onların cehalet ve bağnazlığı; Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)’in Allah’ın Nebî’si olduğunu inkâr etmeleri, besmeleyi dahi kabullenmemeleri ve Müslümanların Kâbe’yi tavaf etmelerine engel olmak istemeleridir.[89]

Peygamberimizin Hz. Osman’ı Mekke’ye Göndermesi

Urve (radıyallahu anh) anlatıyor: “Kureyş Peygamberimizin Hudeybiye’ye inmesinden korkuya kapıldı. Bunun için Cenâb-ı Peygamber, sahâbîlerinden bir adamı onlara göndermek istedi. Bu amaçla, Hz. Ömer’i yanına çağırdı. Hz. Ömer:

“Yâ Resûlallah, ben hep onlara lânet okuyorum. Eza ve cefaya maruz kaldığım takdirde, Mekke’de kavmim Kâ’boğullarından beni himaye edecek hiç kimse yok. Osman’ı gönder, onun aşireti ve akrabaları oradalar; isteklerini o daha rahat iletebilir.” dedi.

---

[89] Buhârî, *Sahîh* 2/974 (2581)

Allah Resûlü de Hz. Osman'ı görevlendirdi ve gönderirken de: "Onlara bizim savaşmak için gelmediğimizi, umre yapmak için geldiğimizi haber ver. Bir de onları İslâm'a davet et." diye emir verdi. Hz. Osman'a ayrıca; Mekke'deki mümin erkek ve kadınları ziyaret ederek teselli etmesini, onlara fetih müjdesi vermesini, yakın bir gelecekte Allah'ın dinini Mekke'de hâkim kılacağını bildirmesini de söyledi. Hz. Osman yola çıktı. Mekke-i Mükerreme'ye yakın bir yerde bulunan 'Beldah' mevkiinde Kureyş ile karşılaştı. Kureyşliler: "Nereye?" dediler. Hz. Osman:

"Sizi aziz ve celîl olan Allah'a inanmaya davet etmek, İslâmiyet'e çağırmak ve herhangi bir kimse ile savaşmak için değil; umre yapmak için geldiğimizi size haber vermek için Resûlullah beni gönderdi." diyerek Allah Resûlünün emrettiği şekilde onlara gerekenleri anlattı. Kureyşliler: "Dediklerini duyduk, haydi ne yapacaksan yap!" dediler.

Ebân b. Said b. el-Âs kalktı, Hz. Osman'ın yanına giderek, ona: "Hoşgeldin!" dedi, atını eğerledi ve Hz. Osman'ı himayesine aldı ve birlikte Mekke'ye vardılar..."[90]

Hz. Ömer'in Hudeybiye Sulhu Hakkındaki Mülahazası

İbn Abbâs (radıyallahu anh), Hz. Ömer'in (radıyallahu anh) şöyle söylediğini bildirmiştir: "Allah Resûlü Mekke halkıyla öyle bir madde üzerinde antlaşma yaptı, onlara öyle bir ayrıcalık verdi ki eğer Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) birisini başıma emir yapsaydı ve şahıs, Resûlullah'ın yaptığı gibi yapsaydı, ne onu dinlerdim ne de ona itaat ederdim. O madde şuydu: "Müslüman olup da müşriklerden kaçarak Müslümanlara sığınanları, Müslüman taraf geri verecekti. Müşrikler ise kendilerine iltihak edenleri iade etmeyeceklerdi."[91]

---

90 el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl* 10/754 (30152)

91 el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl* 10/749 (30137)

Hz. Ebû Bekir'in Hudeybiye Sulhu Hakkındaki Mülahazası

Ebû Bekir (radıyallahu anh) şöyle diyordu: "İslâm'da hiçbir fetih, Hudeybiye Fethi'nden daha muhteşem olmamıştır. Ama o gün, Nebîler Nebîsi ve Rabbimizin direktifleri karşısında, halkın ufku pek dardı. İnsanlar acele ediyordu. Ama Allah işleri murat buyurduğu noktaya getirinceye kadar, kullar gibi acele etmez. Vedâ Haccında, Hudeybiye'de Kureyş'in elçi olarak gönderdiği ve antlaşmanın maddelerini tespit eden Süheyl b. Amr'a baktım. Kurbanların kesildiği yerde ayakta duruyor, Resûlullah'ın kurbanlık develerini getiriyor, Peygamberimiz de eliyle kurbanlarını kesiyordu. Sonra Peygamberimiz berberi çağırdı, berber gelip başını tıraş etti. Ben yine Süheyl'e bakıyordum. Allah Resûlünün kıllarını topluyor, sanırım o mübarek kılları iki gözü üzerine koyuyordu. O sırada onun; Hudeybiye günü antlaşmaya "Bismillâhirrahmânirrahîm" yazılmasını kabul etmekten kaçınmasıyla "Muhammed Resûlullah" cümlesinin yazılmasına itiraz edişini hatırladım da, onu İslâm'la şereflendiren Allah'a hamdettim!"[92]

16. AMR B. ÂS'IN İSLÂM'A GİRİŞ HİKÂYESİ

Amr b. Âs (radıyallahu anh) şöyle demiştir: "Hendek Savaşı'ndan döndüğümüz gün, Kureyş'ten görüşümü benimseyen, sözümü dinleyen adamları bir araya getirdim ve onlara: "Vallahi siz de biliyorsunuz, ben, Muhammed'in davasının görülmemiş bir gelişme ile hâkim olduğunu görüyorum. Benim bir düşüncem var, siz ne dersiniz?" diye sordum. "Nedir senin düşüncen?" dediler.

"Habeşistan'a gidip Necâşî'ye sığınalım. Onun yanında kalalım. Biz Necâşî'nin himayesinde iken Muhammed kavmimizi yenerse, kralın himayesinde olmamız Muhammed'in emri altına girmemizden daha iyidir. Eğer kavmimiz üstün gelirse bizi tanı-

---

92 el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl* 10/749 (30136)

yorlar, onlardan bize iyilikten başka bir şey dokunmaz." dedim. "Hakikaten bu güzel bir fikir!" dediler. "Madem öyle, o hâlde Necâşî'ye takdim etmek için aranızda hediye toplayın." dedim.

Ülkemizden ona götürebileceğimiz en makbul hediye işlenmiş deri idi. Pek çok deriyi toplayıp yola çıktık. Nihayet Necâşî'nin huzuruna vardık. Biz onun nezdinde iken Allah Resûlünün, Ebû Ca'fer ve arkadaşlarının durumlarını araştırmak üzere gönderdiği Amr b. Ümeyyetü'd- Damrî çıkageldi. Necâşî'nin yanına girdi, biraz durduktan sonra çıktı. Arkadaşlarıma: "Bu, Amr b. Ümeyye'dir! Necâşî'nin huzuruna çıkınca onu bana teslim etmesini isteyeyim, sonra onu alıp onun boynunu vurayım. Eğer bunu yaparsam, Kureyşliler, Muhammed'in elçisini öldürdüğüm için intikamlarını aldığımı düşünürler." dedim.

Necâşî'nin huzuruna çıktım, her zaman yaptığım gibi kendisine secde ettim. Necâşî: "Merhaba dostum! Ülkenden bana bir hediye getirdin mi?" dedi. "Evet, ey kralım! Sana pek çok deri getirdim." dedim. Sonra derileri önüne koydum. Hoşuna gitti, memnun kaldı. Ben:

"Ey Melik! Huzurundan çıkan bir adam gördüm. O, bizim düşmanımız olan herifin elçisidir. Onu bana ver de geberteyim; çünkü eşraf ve ayanımızdan birçoklarını öldürmüştür." dedim.

Necâşî kızdı. O anda yer yarılsaydı da korkumdan yerin dibine girseydim diye düşündüm. Sonra: "Ey Melik, vallahi bu talebimden hoşlanmayacağını bilseydim onu senden istemezdim!" dedim. Necâşî:

"Yani sen, Musa'ya gelen Namûs-u Ekber'in (Cebrail'in) kendisine geldiği bir zâtın elçisini, öldürmek için benden izin istiyorsun, öyle mi?" dedi. "Ey kralım, gerçekten o öyle birisi midir ki?" diye sordum.

"Yazık sana, ey Amr! Beni dinle, O'na tâbi ol. Vallahi O, hak üzeredir. Musa b. İmrân, Firavun'a ve ordusuna galip geldiği gibi o da muhaliflerini yenecektir!" dedi. "O'nun hesabına ve namına

sana biat etsem biatımı kabul eder misin?" dedim. "Evet, kabul ederim." dedi.

Elini uzattı, İslâm üzere kendisine biat ettim. Sonra arkadaşlarımın yanına, daha önceki fikrim değişmiş olarak çıktım; ama Müslüman olduğumu arkadaşlarımdan gizli tuttum. Resûlullah'ın yanına gitmek üzere, Habeşistan'dan ayrıldım. Yolda Hâlid b. Velîd'e rastladım. Mekke'nin fethinden az bir zaman önce idi. Halid Mekke'den geliyordu. Ona:

"Ebû Süleyman, nereye gidersin böyle?" dedim. "Vallahi, (Peygamberimizi kastederek) O işini başardı. O adam, gerçekten bir peygamber! Şimdi O'nun yanına gidiyorum. Artık Müslüman olacağım! Bu çekişme, daha ne zamana dek sürecek böyle?" dedi. "Vallahi, benim de başka gayem yok, Müslüman olmak için geldim." dedim.

Medine'ye, Hz. Peygamberin huzuruna vardık. Hâlid b. Velid ileri geçip Müslüman oldu, biatta bulundu. Sonra ben yaklaştım ve:

"Yâ Resûlallah, önceki suçlarımdan dolayı beni bağışlaman şartıyla sana biatta bulunuyorum." dedim. Gelecekteki günahlarımı şimdi zikretmeyeyim. Bu isteğim üzerine Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem): "Ey Amr, biat et! Çünkü İslâm kendinden önce işlenen suçları siler. Hicret etmek daha önce kötülükleri ortadan kaldırır." buyurdu. Ben de biat edip geri döndüm."[93]

Beyhakî'nin, Vâkıdî tarikiyle gelen rivayetindeki ayrıntılar da ilginçtir:

"... (Amr b. Âs der ki:) Sonra yoluma devam ettim. Tâif ile Mekke arasında bulunan Hidde'ye geldiğimde baktım; çok değil benden biraz önce, iki adam gelmiş, çadırdan içeri girmek üzere idiler. Biri çadırın içinde duruyor, öteki de dışında iki bineği tutuyordu. Baktım: Hâlid b. Velid. "Nereye?" dedim. Hâlid: "Muhammed'e

---

93 Ahmed b. Hanbel, *Müsned* 4/198 (17812)

gidiyorum. Aklı başında kimse kalmadı, hepsi İslâm'a girdi. Vallahi, az daha geç davransam, sırtlanların boynundan yakalanıp ininden çıkarıldığı gibi, biz de boynumuzdan tutup yakalanacağız!" dedi.

"Vallahi ben de Muhammed'e gidiyorum, İslâm'a girmeye karar verdim." dedim. Baktım, o sırada çadırdan Osman b. Talha çıktı, bana "Hoşgeldin!" dedi. Hep birlikte orada konakladık. Sonra, Medine'ye kadar beraber gitmek üzere sözleştik. Ebû Utbe kuyusuna ulaştığımızda bir adamın, "Ey Rebâh! Ey Rebâh!" diye seslendiğini hiç unutmam. Biz, o adamın "kazanç" anlamına gelen bu sözünü hayra yorup yolumuza devam ettik. Sonra adamın bize bakarak, zannederim Hâlid ile beni kastederek:

"Bu ikisi de İslâm'a girdikten sonra, artık Mekke anahtarlarını teslim etti demektir." diye mırıldandığını işittim.

Adam, koşarak mescide doğru gitti. Sanırım, Allah Resûlüne bizim gelişimizi müjde verecekti. Zannettiğim gibi de oldu. Develerimizi Harre'de çöktürüp en iyi elbiselerimizi giydik. Sonra, ikindi ezanı okundu. Yürüyüp Allah Resûlünün karşısına geçtik. Yüzü dolunay gibi parıldıyordu. Müslümanlar da, etrafında halka olmuşlardı. Bizim İslâm'a girişimize hepsi sevinmişlerdi. Hâlid b. Velîd geçip biat etti. Akabinde, Osman b. Talha geçip biatini sundu. Sonra ben geçtim. Vallahi, önünde oturunca utancımdan gözlerimi kaldırıp da ona bakamadım. Geçmiş günahlarımı bağışlaması kaydıyla, kendisine biatta bulundum. Gelecek günahlarımı söylemek hatırıma gelmedi. Bunun üzerine: "İslâm kendinden önceki bütün günahları tertemiz eder, hicret daha önce yapılan günahları siler." buyurdu. "Allah'a and ederim ki Müslüman olduğumuzdan beri Resûlullah, önemsediği herhangi bir mevzuda hiçbir sahâbîsini bana ve Hâlid'e denk saymamıştır."[94]

---

94 İbn Kesîr, *el-Bidâye* 4/238.

17. HÂLİD B. VELÎD'İN İSLÂM'A GİRİŞİ

Hz. Hâlid (radıyallahu anh) anlatıyor: "Cenâb-ı Allah, hakkımda hayır dileyince gönlüme İslâm'a yönelik bir sevgi kıvılcımı attı, aklımı başıma getirdi. Kendi kendime : "Muhammed'e karşı yapılan savaşların hepsinde bulundum. Savaştan dönüşte faydasız bir iş peşinde olduğumu, Muhammed'in yakında muzaffer olacağını görüyordum." dedim. Resûlullah, Hudeybiye'ye çıkınca ben de müşriklerden bir atlı kafile içinde yola çıktım. Kendisine sahâbîleriyle birlikte Usfân mevkiinde rastladım. Tam hizasına dikilerek kendisine görünmeye çalıştım. Öne geçti ve ashâbına öğle namazı kıldırdı. Üzerlerine yürümek istediysek de olmadı. Bunda da hayır vardı. O, içimizden geçeni sezmiş olmalıydı ki, ashâbına ikindi namazını salât-ı havf olarak kıldırdı. Bu hâl, beni etkiledi; içimden, "Bu adam gerçekten koruma altında." dedim. Bizden uzaklaşıp bizim kafilenin yolundan ayrılarak sağ tarafa doğru saptı. Hudeybiye'de Kureyş ile sulh yapıp Kureyş onu geri çevirince içimden, "Peki, geriye ne kaldı? Nereye gideyim? Necâşî'ye mi gitsem? Ama o Muhammed'e iman etti, ashâbı da onun yanında güven içinde. Hirakl'a gidip, dinimi bırakarak Hristiyanlığı veya Yahudiliği mi kabul etsem? Veya İran'da mı kalayım? Yoksa geride kalanlarla birlikte kendi vatanımda mı durayım? İşte zihnim bu düşüncelerle meşgulken, Hz. Peygamber Hudeybiye yılında niyet edip de yapamadığı umresini kaza etmek üzere Mekke'ye girdi. Ben, o sırada kimseye görünmediğim için O'nun gelişine de şahit olamadım. Kardeşim Velîd b. Velîd de Allah Resûlüyle birlikte Umre kazasında Mekke'ye girmiş, beni aramış, bulamayınca da şu mektubu bırakmıştı:

"Rahmân ve Rahîm Allah'ın adıyla... Bu kadar akıllı olmana rağmen İslâm'dan kaçman kadar şaşırtıcı bir şey görmedim. İslâm gibi bir dine karşı kim cahil kalabilir? Allah Resûlü bana seni sordu, "Hâlid nerede?" dedi. "Allah getirir." dedim. Bunun

üzerine Resûlullah, "Onun gibisinin İslâm'a kayıtsız kalması hayret edilecek bir durum! Cesaret ve ciddiyetiyle Müslümanların safında olsaydı kendisi için daha hayırlı olurdu, onu diğerlerinden aziz tutardık." buyurdu. O hâlde kardeşim, elinden kaçırdığın pek çok hayırları telâfi etmelisin."

Hâlid b. Velid (radıyallahu anh) der ki: "Kardeşimin mektubu gelince ortaya çıkmak için kendimde bir rahatlama hissettim, İslâm'a karşı sempatim arttı, Resûlullah'ın beni sorması ise beni oldukça sevindirdi. Uykumda, dar ve çorak bir memlekette iken oradan yeşil ve geniş bir ülkeye çıktığımı gördüm ve içimden, "Bu rüya gerçek olacak. Medine'ye gidince rüyamı Ebû Bekir'e anlatacağım." dedim. Ebû Bekir rüyamı şöyle tâbir etti:

"Çıktığın yeşil ve ferahfeza yer, Allah'ın seni İslâm'a hidayet buyurmasına işarettir. Bulunduğun dar mekân ise şirktir. "

"Allah Resûlünün huzuruna çıkmaya karar verdiğimde kiminle gideyim?" dedim. Safvân b. Ümeyye'ye rastladım. Ona: "Ey Ebû Vehb, durumumuzu görmüyor musun, azınlıkta kaldık; Muhammed Arap ve Arap olmayan milletlere galip geldi. Ona gitsek de iman etsek! Muhammed'in şerefi aynı zamanda bizim şerefimizdir!" dedim. Şiddetle kaçındı ve: "Benden başka herkes O'na tâbi olsa yine de ona ittibâ etmem!" dedi.

Ayrıldık. Kendi kendime: "Bu, biraderi ve babası Bedir'de katledilen bir adam." dedim! Ebû Cehil'in oğlu İkrime ile karşılaştım, ona da aynı şeyleri söyledim. O da Safvân gibi karşılık verdi. İkrime'ye; "Sana söylediklerim aramızda kalsın." dedim. "Olur." dedi. Evime gittim, bineğimin hazırlanmasını emrettim. Bineğimle çıktım. Osman b. Talha'ya rastladım. Kendi kendime, "Bu, benim dostumdur, içimden geçenleri ona söylesem." dedim. Sonra akrabalarından katledilenleri hatırlayınca ona da bir şey söylemekten çekindim. Tam yola çıkarken: "Onun akrabalarından bana ne, en iyisi ben de ona bu davanın nereye ulaştığını

söyleyeyim." dedim. "Biz indeki tilki gibiyiz, bir kova su dökülse hemen fırlayıp çıkıvereceğiz." dedim. Ona da, iki arkadaşıma söylediklerimi söyledim. O hemen davetimi kabul etti. Kendisine: "Ben bugün yola çıktım, yoluma devam etmek istiyorum, işte bineğim!" dedim.

Ye'cüc mevkiinde buluşmak üzere sözleştik. Önce kim varırsa orada bekleyecekti. Seher vakti hareket ettik. Şafak atmadan Ye'cüc'de buluştuk. Hidde'ye varıncaya dek yolumuza devam ettik. Orada Amr b. Âs ile karşılaştık. Bize "Hoşgeldiniz." dedi. "Sen de hoşgelmişsin." diyerek mukabele ettik. Bize "Yolunuz nereye böyle?" diye sordu. Biz de ona: "Seni yolculuğa çıkmaya iten sebep neydi?" dedik. O da, bize aynı soruyu sordu. Biz de: "İslâm'a girmek, Muhammed'e iman etmek için yola çıktık." dedik. "Beni de yola çıkaran bu düşünceydi." dedi.

Yol arkadaşı olduk, birlikte Medine'ye ulaştık. Harre sırtlarında develerimizi çöktürdük. Geldiğimiz, O'na hemen bildirildi. O da geldiğimize çok sevinmiş. Hemen en iyi elbiselerimi giydim, sonra Resûlullah'a gitmek üzere yürüdüm. Kardeşim Velid Beni karşıladı: "Koş! Allah Resûlü haberini aldı, gelişine çok sevindi, sizi bekliyor!" dedi.

Biz de süratlice yürüdük. Yukarıdan yanına doğru indim. Durmadan bana tebessüm buyuruyordu. Karşısında durdum; kendisini, peygamberlerin selâmıyla selâmladım. Gülümseyen yüzüyle selâmıma mukabele buyurdu. Ben: "Şehâdet ediyorum ki, Allah'tan başka ibâdete lâyık ilâh yoktur, sen kesinlikle Allah Resûlüsün." dedim. Resûlullah, "Gel! Seni hidayete erdiren Allah'a hamd olsun. Seni akıllı bir kimse bilirdim. Hep isterdim ki, bu aklın seni yalnız hayra yönlendirsin!" dedi.

"Yâ Resûlallah, sana karşı yapılan o savaşların hepsinde, inatla Hakk'a karşı geldiğimi gördüm. Allah'a dua et de, günahlarımı bağışlasın." dedim. Resûlullah:

"İslâm kendinden önce işlenmiş olan bütün günahları siler." buyurdu. Buna rağmen siz yine de dua edin!" dedim. Ricamı kırmadı ve: "Allah'ım! Hâlid b. Velid'in kötülüklerini Allah yolundan menetmek için yaptığı bütün hareketlerini affeyle!" diye dua etti…"[95]

18. MEKKE'NİN FETHİ

Hz. Abbas'ın Kureyş'i Peygamberimizden Aman Dilemeye Teşvik Etmesi

Resûlü Ekrem (sallallahu aleyhi ve sellem) Merrü'z-Zahran'da konaklayınca Abbâs (radıyallahu anh):

"Vay, Kureyş'in hâline! Vallahi, eğer Allah Resûlü, Kureyş kendisinden aman dilemeden zorla Mekke'ye girerse, Kureyş'in işi ebediyen bitik demektir!" dedi.

Daha sonra şöyle devam etti: "Peygamberimizin beyaz katırına bindim, onun sırtında ordunun içinden çıkarak Erak mevkiine geldim. Belki bir oduncu, çoban yahut iş için çıkan biriyle karşılaşırım da ona söylerim; o gider Mekkelilere Allah Resûlünün yerini haber verir, Mekkeliler Efendimizden emân dilerler; Allah Resûlü de Mekke'ye güç kullanarak girmez." diye plan yapıyordum.

Vallahi; ben katırın sırtında ordudan ayrılış maksadını gerçekleştirmek için dolaşırken Mekke'ye dönmekte olan Ebû Süfyân ile Büdeyl b. Verkâ'nın sözlerini duydum. Ebû Süfyân şöyle diyordu: "Bugünkü gibi katiyen ne ateş, ne de ordu görmüşüm! Büdeyl de: "Vallahi bu Huzâa kabilesinin ateşi! Savaş sebebiyle yakılan bir ateş bu." diyordu. Ebû Süfyân ise: "Huzâa kabilesinin ateşi ve askerleri bu kadar olamaz, daha azdır." karşılığını veriyordu. Ebû Süfyân'ı sesinden tanıdım ve: "Ebû Hanzele!" diye ona seslendim. O da benim sesimi tanıdı: "Ebu'l-Fadl, sen misin?" dedi.

---

95 İbn Kesîr, *el-Bidâye* 4/238; el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl* 13/352 (37024)

"Evet, benim." dedim. "Anam babam sana kurban olsun, burada ne işin var senin?" diye sordu. "Yazık sana Ebû Süfyân! İşte Peygamber ordunun başında! Vallahi Kureyş'in durumu vahim! dedim. Ebû Süfyân: "Peki çözüm nedir?" diye sordu. "Seni ele geçirirse boynunu vuracak. Gel, benimle birlikte şu katıra bin de seni ona götüreyim, senin için emân dileyeyim." dedim.

Ebû Süfyân katırımın terkisine bindi, iki arkadaşı geri dönünce hareket ettik. Müslümanların yaktıkları ateşlerin yanından her geçişimde: "Kim bu?" diye soruyorlardı. Peygamberimizin katırını görünce: "Resûlullah'ın amcası, onun katırına binmiş." diyorlardı. Ömer b. Hattâb'ın yaktığı ateşin yanına vardığımda Hz. Ömer: "Kim bu?" deyip bana doğru yürüdü. Katırın terkisinde oturan Ebû Süfyân'ı görünce: "Ebû Süfyân! Allah'ın düşmanı! Allah Resûlünün desturu olmadan seni buraya getiren Allah'a hamd olsun!" dedi. Sonra ayrıldı, Allah Resûlünün bulunduğu tarafa doğru hızlıca gitti. Ayaklarımla katırı dürterek bir hayvanın ağır yürüyen bir adamı geçeceği şekilde Ömer'i geride bıraktım, hemen katırdan indim, Resûlullah'ın yanına girdim. O sırada Ömer de girdi:

"Yâ Resûlallah! Bu, Ebû Süfyân! Senin iznin olmadan Allah Teâlâ onu senin ayağına kadar getirtti. Bana izin ver de onun boynunu vurayım!" dedi.

"Yâ Resûlallah, onu ben himayeme aldım." dedim. Sonra Peygamberimizin yanına oturdum ve: "Hayır vallahi, bu gece onun yanında benden başka kimse kalmayacak, o benim çadırımda kalacak!" dedim.

Ömer, çok ısrar edince kendisine: "Artık sus Ömer! Vallahi eğer o, senin bağlı olduğun Adiyyoğullarından biri olsaydı böyle demezdin; ama biliyorsun ki o Abdi Menâfoğullarından, onun için böyle söylüyorsun!" dedim. Hz. Ömer:

"Sus, ey Abbâs! Sen Müslüman olduğunda duyduğum sevinci,

eğer babam Müslüman olsaydı hissetmezdim! Çünkü senin Müslüman olman, Allah Resûlünü, eğer hayatta olsaydı babam Hattâb'ın İslâm'a girmesinden daha çok memnun ederdi! Bunu çok iyi biliyorum." dedi.

Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem): "Haydi Abbâs, onu al ve kendi çadırına götür, sabah olunca da yanıma getir." buyurdu. Ben de Ebû Süfyân'ı kendi çadırıma götürdüm, yanımda geceledi. Sabah olunca alıp Allah Resûlünün huzuruna geldim. Efendimiz onu görünce: "Yazık sana Ebû Süfyân! Artık Allah'tan başka ibadete lâyık bir ilâh olmadığına şehadet getirme zamanın gelmedi mi?" dedi. Ebû Süfyân:

"Anam ve babam sana kurban olsun! Sen, ne kadar âlicenapsın! Ne kadar halim ve selimsin! Akrabalık hukukuna ne kadar da bağlısın! Ben Allah'ın yanında başka ilâhlar da olduğu zaman, onların bana faydaları dokunacağını zannederdim." dedi. Resûlullah:

"Hey gidi Ebû Süfyân! Hâlâ Benim Allah Resûlü olduğumu tasdik etme vaktin gelmedi mi?" buyurdu. Ebû Süfyân:

"Sen ne kadar halim ve ne kadar civanmertsin! Ne kadar akraba hukukuna bağlısın! Vallahi şu ana kadar zihnimde bazı soru işaretleri vardı."

Hz. Abbâs (radıyallahu anh) der ki: "Bak Ebû Süfyân! Kendine acıyorsan, boynun vurulmadan önce Müslüman ol. Allah'tan başka ibadete layık ilâh olmadığına, Muhammed'in Allah'ın peygamberi olduğuna şehadet ediver." dedim. Bunun üzerine, Ebû Süfyân gerçekten şehadet getirdi ve Müslüman oldu.

Hz. Abbâs (radıyallahu anh) devamla şöyle dedi: "Yâ Resûlallah, Ebû Süfyân fahr ve imtiyazı sever, ona iftihar vesilesi olacak bir ayrıcalık lütfetseniz!" dedim. Resûlullah Efendimiz:

"Pekâlâ, her kim Ebû Süfyân'ın evine girerse güvendedir, kim kendi evine girer de kapısını kapatırsa o da emindir. Mescid-i Haram'a iltica eden de emniyettedir." buyurdu.

Ebû Süfyân geri dönmek için gitmeye yeltenince Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem): "Abbâs! Onu al, askerlerin geçeceği dağ yolunun dar bir yerine götür, oradaki vadide tut, Allah'ın ordusu geçerken seyretsin!" dedi.

Birlikte çıktık. Allah Resûlünün bana emrettiği şekilde, Ebû Süfyân'ı vadinin dar bir yerinde beklettim. Kabileler kendi özel sancaklarıyla Ebû Süfyân'ın önünden geçmeye başladılar. Her kabile geçtiğinde Ebû Süfyân: "Abbâs, bunlar kimlerdir?" diye soruyordu. Ben de: "Süleymoğullarıdır." diyordum. Ebû Süfyân: "Benimle Süleymoğulları arasında ne mesele var ki onlar buraya kadar geliyorlar?" diyordu.

Her kabile geçtiğinde Ebû Süfyân aynı soruyu soruyor, ben de, "Filânoğulları" diye cevaplıyordum. O da, "Benimle onlar arasında ne problem var ki buralara kadar geliyorlar?" diyordu. Böylece bütün kabileler geçti. Nihayet demirden zırhlar giyinmiş, gözlerinden başka hiçbir yerleri gözükmeyen Muhâcir ve Ensâr'ın oluşturduğu ve Resûlullah'ın içinde bulunduğu alay, bütün ihtişam ve debdebesiyle geçti. Ebû Süfyân: "Sübhânallah! Abbâs, bunlar da kim böyle?" diye sordu. "Bu gördüklerin, içlerinde Allah Resûlünün bulunduğu Muhâcir ve Ensâr kafilesidir." dedim.

"Ey Ebu'l-Fazl, vallahi bunların önüne kimse geçemez, onlara kimse güç yetiremez. Andolsun ki kardeşin oğlunun devlet ve saltanatı pek ihtişamlı!" dedi Ebû Süfyan. "Hayır, onunki saltanat değil, nübüvvettir." dedim. "Peki, öyle olsun!" dedi.

"Haydi, kavmine git!" dedim. Ayrılıp gitti. Yanlarına varınca Ebû Süfyan olanca sesiyle şöyle bağırdı:

"Ey Kureyş! Bu gelen Muhammed'dir! Kendisine karşı gücünüzün yetmediği bir kuvvetle size geldi. Kim Ebû Süfyân'ın evine girerse canı emniyettedir."

Bunun üzerine karısı Hind, kendisine doğru kalktı, bıyıkların-

dan tuttu ve: "Bu alçağı gebertin! Kavminin ne kötü koruyucusu!" dedi. Ebû Süfyân:

"Sakın ha! Şu kadın sizi aldatmasın. Hakikaten Muhammed, sizin kendisine karşı koyamayacağınız bir güçle geldi. Ebû Süfyân'ın evine giren emniyettedir." dedi.

"Yazık sana! Senin evin hiç bize kâfi gelir mi?" dediler. Bunun üzerine Ebû Süfyân, Allah Resûlünün şu sözlerini naklederek şöyle dedi:

"Evine girip kapısını kapayan emniyettedir. Mescid-i Haram'a sığınan da emniyettedir." Böylece halk da evlerine ve mescide dağıldı"[96]

Rivayet eden kişi der ki: Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'in kafilesinde iki bin zırhlı asker vardı. Resûlullah sancağını Sa'd b. Ubâde'ye vermişti. Sa'd, alayın önünde, Peygamberimizin sancağıyla Ebû Süfyân'ın yanından geçerken şöyle seslendi:

"Ey Ebû Süfyân! Bugün savaş günüdür. Bugün Mekke'de kan dökmenin helâl görüldüğü gündür! Bugün Allah Teâlâ'nın Kureyş'i zelil kıldığı gündür!"

Resûlullah karşıdan geliyordu o esnada. Tam Ebû Süfyân'ın hizasına gelince Ebû Süfyân:

"Yâ Resûlallah, kavminin öldürülmesini mi emrettin? Sa'd ve beraberindekiler önümden geçerlerken, "Ey Ebû Süfyân, bugün savaş günüdür, bugün Kâbe'de kan dökmenin helâl kılındığı bir gündür, bugün Allah'ın Kureyş'i zelil kıldığı gündür." dediler. Kavmin hakkında senden -Allah aşkına- merhamet diliyorum. Sen gerçekten insanların en iyisi, akraba hukukunu en çok gözetensin!" diye seslendi.

Abdurrahman b. Avf ile Osman b. Affân da: "Yâ Resûlallah, Sa'd'ın Kureyş'e saldırmayacağından emin değiliz!" diyerek endişelerini izhar ettiler.

---

96 Taberânî, *Mu'cemu'l-Kebîr* 7/76 (6419)

Bunun üzerine Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem): "Ey Ebû Süfyân! Bugün merhamet günüdür, bugün Allah Teâlâ'nın Kureyş'i aziz kıldığı gündür." dedi.

Sonra Peygamber-i Zîşan, Sa'd'a haber göndererek onu vazifesinden azletti. Gönlü kırılmasın diye de, sancağı oğlu Kays'a vermesini bildirdi. Sa'd, Peygamberimizden bir işaret gelmedikçe sancağı teslim etmeyeceğini söyledi. Bunun üzerine, Nebîler Nebîsi (sallallahu aleyhi ve sellem) sarığını gönderdi. Sa'd sarığı alınca, elindeki sancağı oğlu Kays'a verdi."[97]

Süheyl b. Amr'ın İslâm'a Girişi ve Peygamberimizin Yüce Ahlâkına Şahit Olması

Süheyl b. Amr (radıyallahu anh) anlatıyor: "Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) Mekke'ye girip fethe muvaffak olunca evime kapandım. Sonra oğlum Abdullah'a haber göndererek benim için eman dilemesini istedim. Bunun üzerine Abdullah gitti ve: "Yâ Resûlallah, babam kendisine eman vermeni istiyor." dedi. O da:

"Evet, Süheyl, Allah'ın izniyle güvendedir, ortaya çıkabilir." buyurdu. Sonra da çevresindekilere şöyle dedi: "İçinizden her kim Süheyl'e rastlarsa ona kötü nazarla bakmasın, çekip gitsin. Yemin ederim ki, Süheyl akıllı ve şerefli bir kişidir. Süheyl gibisi İslâm'a karşı kayıtsız kalamaz. Allah'ın takdiri muhakkaktır! Onun takdirini hiçbir şey önleyemez!"

Râvi şöyle der: "Abdullah, babasının yanına giderek Resûlullah'ın sözlerini babasına aktardı. Süheyl: "Vallahi Muhammed, küçüklüğünde de iyiliksever biriydi, büyüklüğünde de öyle, hiç değişmemiş!" dedi.

Süheyl Allah Resûlünün huzuruna gitmek üzere yola çıkıyor, sonra geri dönüyordu. Allah Resûlü ile birlikte; henüz Müslüman

---

[97] İbn Kesîr, *el-Bidâye* 4/291

olmadan Huneyn Savaşı'na çıkmış olan Süheyl, Ci'râne'ye vardığında İslâm'a girdi. Peygamberimiz kendisine, o gün Huneyn ganimetlerinden yüz deve verdi."[98]

Peygamberimizin Fetih Günü Mekkelilere Yaptığı Konuşma

Hz. Ömer (radıyallahu anh) şöyle demiştir: "Mekke fethedildiği gün Peygamberimiz, Safvân b. Umeyye ile Ebû Süfyan b. Harb ve Hâris b. Hişâm'a görüşmek için haber gönderdi. Kendi kendime:

"Allah onlara karşı bana şimdi bir fırsat verdi, yaptıklarını yanlarına bırakmayacağım!" dedim. Bu düşüncem, Allah Resûlü onlara karşı şöyle buyuruncaya kadar sürdü:

"Benimle sizin durumunuz, Yûsuf Peygamber ile kardeşlerinin durumuna benzer. O, kardeşlerine şöyle demişti: "Bugün sizi kınayacak, serzenişte bulunacak değilim! Ben hakkımı helâl ettim Allah da sizi affetsin. Çünkü merhamet edenlerin en merhametlisi O'dur." (Yusuf, 12/ 92)

Hz. Ömer (radıyallahu anh) der ki: "Zihnimden geçirdiğim o anki öfke dolu düşüncelerimden dolayı Allah Resûlünden utandım. Peygamberimiz, o gün onlara ne demesi gerekiyorsa o şeyleri söyledi."[99]

Ebû Hureyre (radıyallahu anh) de bu olayı şöyle nakletmiştir: "Fetih gerçekleştikten sonra Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem) Kâbe'ye geldi. Kapının iki söğesini tuttu ve:

"Nasıl bir muamelede bulunacağımı bekliyorsunuz?" diye sordu. Onlar:

"Sen, kardeşimizin oğlusun, halim ve pek merhametli bir amcaoğlusun!" dediler ve bu sözlerini üç kez tekrar ettiler. Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) de:

98 Hâkim, *Müstedrek* 3/317 (5225)
99 el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl* 10/757(30158)

"Ben de Yûsuf Peygamberin kardeşlerine dediği gibi, size bugün hiçbir kınama ve suçlamada bulunmuyorum. Allah sizi affetsin, O Erhamürrâhimîn'dir, diyorum, "Hepiniz özgür ve serbestsiniz." buyurdu.[100]

19. EBÛ CEHİL'İN OĞLU İKRİME'NİN İSLÂM'A GİRİŞİ

Abdullah b. Zübeyr (radıyallahu anh) anlatıyor: "Mekke'nin fethedildiği gün Ebû Cehil'in oğlu İkrime'nin hanımı Ümmü Hakîm Müslüman olunca Allah Resûlüne:

"Yâ Resûlallah, İkrime senin kendisini öldüreceğinden korkarak Yemen'e kaçtı. Hayatı için güvence verin de geri gelsin." dedi. Resûlullah: "Pekâlâ, hayatına dokunulmayacaktır." diyerek güvence verdi. Bunun üzerine Ümmü Hakîm, Rum asıllı kölesi ile birlikte kocasını aramaya başladı. Kölesi, yolda kendisine şehvet kastıyla yaklaşmak istedi. O da, köleyi oyalaya oyalaya en sonunda canını "Akk" kabilesinden bir ailenin yanına attı. Onlardan yardım istedi. Onlar da, köleyi sıkıca bağladılar. Ümmü Hakîm, Hicaz sahillerinin ücra bir köşesinde İkrime'yi buldu. Bulduğunda İkrime bir gemiye binmişti. Geminin kaptanı ona: "Seni kurtaracak şeyi söyle!" diyordu. İkrime: "Ne söyleyeyim?" demiş. Kaptan da "Allah'tan başka ibâdete lâyık bir ilâh yoktur, de!" diye cevap vermiş. İkrime: "Ben de bunu söylememek için kaçtım!" demiş. Gemi kaptanıyla İkrime arasında bu konuşmalar geçerken Ümmü Hakîm çıkagelmişti. Ümmü Hakîm İkrime'ye ısrarla: "İnsanların en vefalısının, en iyisinin, en hayırlısının yanından geliyorum; kendini ferah tut, bu kadar üzülme!" diyordu.

Bunun üzerine İkrime durdu. Ümmü Hakîm yanına gitti ve: "Allah Resûlünden senin için güvence istedim." dedi. "Bunu sen

---

[100] el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl* 10/677 (29931)

mi yaptın?" dedi İkrime. "Evet, ondan eman istedim, o da senin için eman verdi." diye karşılık verdi Ümmü Hakîm.

Birlikte geri döndüler. Hanımı, Rum kölesinin yaptıklarını İkrime'ye anlatınca İkrime kölesini öldürdü. O zaman, İkrime henüz Müslüman olmamıştı. İkrime Mekke'ye yaklaşınca Peygamberimiz, ashâbına: "Ebû Cehil'in oğlu İkrime mümin ve muhâcir olarak size geliyor. Sakın onun babasına küfretmeyiniz. Çünkü ölüye küfretmek, ölüye zarar vermemekle birlikte, hayatta bulunanı incitir!" buyurdu.

Râvi der ki: İkrime hanımıyla birlikte Mekke'ye doğru giderken ona yaklaşmak istedikçe hanımı karşı koyarak: "Sen kâfirsin, ben ise Müslümanım!" diyordu. İkrime de: "Seni benden uzaklaştıran bu dava, çok büyük bir dava olmalı." diye mukabelede bulunuyordu.

Peygamberimiz, İkrime'yi görünce sevincinden ona doğru fırlayıp ayağa kalktı. İkrime, Allah Resûlünün önünde durdu. Hanımı da yanındaydı. İkrime: "Yâ Muhammed, (hanımını işaret ederek) şu kadın senin bana eman verdiğini söyledi, doğru mudur?" dedi. Efendimiz:

"Doğrudur, sen güvencemiz altındasın." buyurdu. İkrime: "Bizi neye çağırıyorsun?" diye sordu.

Allah Resûlü: "Seni, Allah'tan başka ibadete layık bir ilâh olmadığına inanmaya, benim; Allah'ın Peygamberi olduğuma şehadet getirmeye, namaz kılmaya, zekât vermeye, şunları ve şunları yapmaya çağırıyorum." buyurarak İslâm'ın esaslarını saydı. İkrime:

"Vallahi sen sadece hakikate ve pek güzel bir işe çağırıyorsun. Allah'a yemin ederim ki, sen bu davetini yapmadan önce de içimizde en doğru sözlü, en çok iyiliksever insandın. Şehadet ederim ki, Allah'tan başka Hak Ma'bûd yoktur. Şehadet ediyorum ki, Muhammed Allah'ın kulu ve Resûlüdür!" dedi.

Allah Resûlü, buna pek memnun oldu. Sonra İkrime: "Yâ

Resûlallah, daima söyleyebileceğim en hayırlı sözü bana öğret." dedi. Resûlü Ekrem: "Eşhedü en lâ ilâhe illâllah ve eşhedü enne Muhammeden abduhu ve Resûluh" dersin." buyurdu. İkrime: "Başka ne söyleyeyim?" dedi. Resûlü Ekrem Efendimiz:

"Allah ve burada bulunanlar şahit olsun ki; artık ben bir Müslüman, mücahid ve muhâcirim, diye söylersin." buyurdu. İkrime de bunları söyledi.

Peygamberimizin İkrime'ye Dua Buyurmaları

Sevgili Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), İkrime'ye: "Herhangi bir kimseye verebileceğim bir şeyleri bugün benden iste, onu muhakkak sana veririm." buyurdu. İkrime:

"Sana karşı yaptığım bütün düşmanlıklarım, düşmanlık için attığım her adımım, düşmanlık için seninle karşılaştığım her yer, yüzüne karşı yahut gıyabında söylediğim her söz için benim nâmıma Allah'tan af dilemeni istiyorum." dedi. Peygamber Efendimiz de: "Allah'ım! Bana karşı yaptığı her türlü düşmanlığı, senin nurunu söndürme maksadıyla attığı bütün adımları bağışla. Yüzüme karşı yahut da gıyabımda şahsıma yaptığı hakaretlerden dolayı onu mağfiret et!" buyurdu. İkrime:

"Yâ Resûlallah, artık senden razıyım! Vallahi yâ Resûlallah, Allah yolundan menetmek için harcadığım enerjinin iki katını bundan böyle Allah yolunda harcayacağım. Yine, Allah'ın yolundan insanları engellemek için yaptığım savaşların iki mislini Allah rızası için yapacağım!" dedi.

İkrime daha sonra katıldığı savaşlarda, var gücüyle çarpıştı. Hz. Ebû Bekir'in hilafeti zamanında 'Ücnâdeyn Harbi'nde şehit oldu. Allah Resûlü, onu Veda Haccı'nın olduğu sene, Hevazin'deki zekâtları toplamak üzere görevlendirmişti. Efendimiz vefat ettiğinde, İkrime Tebâle beldesinde görev yapıyordu.[101]

---

[101] Hâkim, *Müstedrek* 3/270 (5057)

20. SAFVAN B. ÜMEYYE'NİN İSLÂM'A GİRİŞİ

Abdullah b. Zübeyr (radıyallahu anh) naklediyor: "Fetih günü Safvan b. Ümeyye'nin karısı, Kinâne kabilesinden Beğûm binti Muaddal İslâm'a girmişti. Kocası Safvan ise kölesi Yesar ile birlikte kaçıp Şi'b civarına sığınmıştı. Yolda giderken Yesar'a:

"Ara sıra arkaya bak da takip eden birileri olabilir." diye tembih etti. Sık sık arkayı gözetleyen kölesi, bir seferinde: "İşte, Umeyr b. Vehb!" diye çığlık attı. Safvan: "Umeyr ile ne işim olabilir ki? Vallahi, beni öldürmek için gelmiştir. O, bana karşı Muhammed'e destek oluyor." dedi. Umeyr kendilerine yetişince Safvan: "Umeyr, bana yaptıkların yetmedi mi? Borçlarını ve ailenin geçimini üzerime yıktın; şimdi de beni öldüreceksin değil mi?" dedi. Umeyr cevap verdi:

"Ey Ebû Vehb, sana kurban olayım. Ben insanların en iyisinin, akrabalarına en vefalı olanının yanından geliyorum." Hâlbuki Umeyr, Peygamberimize, "Yâ Resûlallah! Kavmimin efendisi korkusundan çıkıp gitti, kendini denize atacak. Kendisine güvence vermeyeceğinizden korkmuştu. Anam, babam sana kurban olsun, ona teminat verin." demiş, Allah Resûlü de, "Ona emân verdim." buyurmuştu. Bunun üzerine Umeyr, Safvan'ın ardı sıra onu aramaya çıkmıştı. Bunun için Umeyr ısrarla: "Allah Resûlü sana güvence verdi!" dediyse de Safvan : "Hayır, vallahi, bana ikna edici bir delil getirmedikçe seninle geri dönemem!" dedi.

Umeyr döndü ve durumu Allah Resûlüne haber verdi. Resûlullah: "Sarığımı al, ona götür!" buyurdu. O da sarığı alıp Safvan'ın yanına döndü. Peygamberimizin; Mekke'ye girdiği gün başında bu sarık vardı. Sarığı başına dolamış, bir ucunu da yüzüne sarkıtmıştı. Umeyr, Safvan'ı ikinci defa aramaya çıkıp onun yanına varınca:

"Ey Ebû Vehb, ben insanların en iyisi, akrabalarına en sadık olanı, en iyilikseveri ve en yumuşak olanının yanından geldim.

O'nun şerefi senin şerefin, gücü senin gücün, mülkü senin mülkündür. Sana bir kere daha Allah'ı düşünmeni hatırlatırım!" dedi.

Safvan: "Öldürülmekten korkuyorum!" dedi. Umeyr:

"O seni İslâm'a davet etti. Hoşuna giderse İslâm'a girersin, gitmezse seni iki ay yanında gezdirecek. O, insanların en vefakârı, en iyilikseveridir. Bak, sana bir ucunu yüzüne sarkıtarak başına sarık diye sardığı yeleğini de gönderdi." dedi ve sarığı çıkardı.

Safvan: "Evet o, o!" dedi ve sarığı tanıdı. Peygamberimizin yanına geldiğinde, Allah Resûlü Mescid-i Harâm'da ikindi namazını kılıyordu. Durup beklediler. Safvan sordu:

"Bir gün ve gecede ne kadar namaz kılıyorlar?"

"Beş kere."

"Muhammed mi kıldırıyor?"

"Evet."

Peygamberimiz selâm verince Safvan bağırdı: "Yâ Resûlallah! Umeyr b. Vehb sarığını bana getirdi. Beni yanına çağırdığını, hoşuma giderse ne âlâ, hoşuma gitmezse beni iki ay dolaştıracağını söyledi." Resûlullah: "Ebû Vehb, hele in!" buyurdu. Safvan: "Hayır vallahi, Benim için açıklama yapana kadar inmeyeceğim." dedi. Resûlullah ona: "Sana herkesten farklı olarak, iman etmen için dört ay mühlet verilecek!" buyurdu. Bunun üzerine Safvan aşağıya indi.

Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) Hevâzin tarafına çıktığında Safvan da onunla birlikte gitti. Henüz Müslüman olmamıştı. Allah Resûlü ona haber göndererek ileride teslim etmek üzere silahlarını istedi. O da diğer malzemeleriyle birlikte emanet olarak yüz zırhını verdi. Safvan: "Bunları benden gönlümün rızasıyla mı yoksa cebren mi istiyorsun?" diye sordu. Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem): "İade edilmek üzere emaneten istiyorum." buyurdu.

O da emanet olarak verdi. Sonra Allah Resûlünün emri üze-

rine onları Huneyn'e götürdü. Bu münasebetle de Huneyn Savaşı'nda bulundu, Tâif Gazası'nı gördü. Müteakiben Allah Resûlü Ci'râne'ye döndü. Peygamberimiz, Safvan ile birlikte ganimet malları arasında dolaşırken Safvan'ın gözü dağın eteğinde otlayan koyunlara, develere ve çobanlara takıldı. Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) de göz ucuyla sürekli ona bakıyordu:

"Ey Ebû Vehb, bu dağın yamacı herhalde hoşuna gitti?" buyurdu. "Evet." Dedi Ebû Vehb. "Öyleyse orası içindekilerle birlikte senin olsun." buyurdu Resûlullah. Safvan bunu duyunca:

"Peygamberden başkası bu cömertliği yapamaz! Şehâdet ediyorum ki Allah'tan başka ibadete layık bir ilâh yoktur ve yine şehâdet ediyorum ki Muhammed O'nun kulu ve Resûlüdür." deyip hemen oracıkta Müslüman oldu."[102]

Ahmed b. Hanbel'in rivayetine göre; Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) Huneyn günü Safvan b. Umeyye'den emaneten zırhlarını istedi. Safvan: "Zorla mı, yâ Muhammed?" diye sordu. Peygamberimiz de: "Hayır, ödemek şartıyla, emaneten istiyorum." buyurdu.

Râvi der ki: Zırhlardan bir kısmı zayi olunca Allah Resûlü zayi olanların bedellerinin ödenmesini istedi. Bunun üzerine Safvan:

"Yâ Resûlallah! Kaybolan zırhlar benim için bir önem arzetmiyor. Ben bugün İslâm'a girmek istiyorum." dedi.[103]

21. TÂİF HALKINDAN URVE B. MESUD'UN VE SAKÎF KABİLESİNİN İSLÂM'A GİRMESİ

İbn İshak anlatıyor: "Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) Sakîf'ten dönerken Urve b. Mesud da onu peşinden takip etti. Resûlullah Medine'ye varmadan yetişti, Müslüman oldu ve geri dönüp kavmine İslâm'ı tebliğ etmek için izin istedi. Allah

102 el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl* 10/761(30170)
103 Ahmed b. Hanbel, *Müsned* 3/400 (15337)

Resûlü: “Seni öldürürler!” buyurdu. Peygamberimiz, Sakîf halkında kendilerinden olan birinin sözlerini dinlememe gibi bir özellik, kibir olduğunu sezmişti. Urve: “Yâ Resûlallah, onlar beni kızlarından daha çok severler!” dedi.

Gerçekten de, Urve kavmi tarafından sevilip sayılıyordu. Urve, kavmini İslâm’a davet etmek için döndü. Onlar nazarındaki itibarını düşünerek kendisine itiraz etmeyeceklerini bekliyordu. Evinin damına çıktı. Sakîflileri; İslâm’a çağırıp Müslüman olduğunu ilan edince her taraftan üzerine ok yağdırmaya başladılar. Öldürücü bir ok isabet etti. Henüz ölmemiş vaziyetteyken ona: “Urve! Akan kanında ne görüyorsun?” diye sordular. “Allah’ın bana ikramını görüyorum! Cenâb-ı Hakk’ın, beni şehadet şerbetiyle suladığını görüyorum. Benim için de, Allah Resûlünün beraberinde şehit düşenlere (Tâif Muhasarası’nda öldürülenere) vadedilen mükâfat vardır. Beni o şehitlerin yanına defnediniz.” diyordu.

Urve’yi şehitlerin yanına defnettiler. Peygamber Efendimizin, Urve hakkında şöyle buyurduğunu naklederler: “Urve ile kavminin durumu Yâsîn sûresinde geçen adamla (Antakya halkını İsâ (aleyhisselâm)’ın elçilerine iman etmeye çağıran Habib-i Neccâr adlı zattır. Hakka davet edince, Antakyalılar onu öldürmüşlerdi.) kavminin durumuna benzer.”

Urve’nin şehadetinden sonra, Sakîfliler birkaç ay beklediler. Daha sonra aralarında istişare ettiler. Çevrelerindeki Araplara karşı koyacak güçleri kalmadığını anladılar ve biat edip İslâm’a girme kararı aldılar. Bunu gerçekleştirmek için de, içlerinden bir heyeti Peygamberimize göndermek üzere söz birliği ettiler. Müttefiklerinden iki kişi ile Mâlikoğullarından üç kişiyi Abdi Yâleyl başkanlığında gönderdiler. Heyet, Medine’ye yaklaşınca bir vadide konakladı. Orada Muğîre b. Şu’be’ye rastladılar. Muğire, nöbet kendisinde olduğu için sahâbe-i kirâmın develerini otlatıyordu. Onları görünce gelişlerini müjdelemek için koşarak gitti. Yolda Ebû Bekir’e rastladı. Ona, Sakîf heyetinin biatta bulunmak, İslâ-

m'a girmek üzere geldiğini; Allah Resûlü kendilerine birtakım şartlar koştuğu takdirde durumu kavimlerine yazı ile bildirerek nihaî kararı vereceklerini haber verdi. Ebû Bekir: "Allah aşkına bırak, Allah Resûlüne ben söyleyeyim!" dedi. Muğîre de kabul etti.

Hz. Ebû Bekir içeri girdi ve onların geleceklerini Resûlü Ekrem'e arz etti. Muğire, heyetin yanına döndü. Onlarla birlikte develeri getirirken Allah Resûlüne nasıl selâm vereceklerini öğretti. Fakat onlar yine de onu Câhiliye selâmıyla selâmladılar. Sakîf heyeti için mescitte bir çadır kuruldu. Hâlid b. Saîd b. As, Peygamberimizle heyet arasında elçilik yapıyordu. Onlara yemek getirdiğinde, kendisi yemeden o yemekten yemiyorlardı. Antlaşma metnini de, onlar nâmına Hâlid yazmıştı.

Allah Resûlüne ileri sürdükleri şartlardan biri şu idi: "Üç sene süreyle Lât putlarını kendilerine bırakacaktı" Bu istekleri kabul edilmeyince iki seneye, sonra bir seneye indiler. Bu da kabul görmeyince, döndüklerinde ayak takımının alışabilmesi için bari bir ay süre ile puta mühlet istediler. Allah Resûlü bunu da reddetti. Put diye adlandırılan ne varsa yıkıp yok etmek için yanlarında Ebû Süfyân b. Harb ile Muğîre b. Şu'be'yi göndereceğini bildirdi. Heyet namaz kılmamak ve putlarını kendi elleriyle kırmamak gibi şartlar da ileri sürünce Allah Resûlü:

"Putlarınızı kendi ellerinizle kırmanızdan sizi muaf tutarız. Namaza gelince; Namaz olmayan bir dinde hayır yoktur!" buyurdu. Onlar da: "Zillet de olsa bunu senin için yapacağız." dediler.[104]

22. HUVEYTIB B. ABDÜLUZZA'NIN İSLÂM'A GİRİŞİ

Abdüluzzâ'nın oğlu Huveytıb anlatıyor: "Fetih yılı Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem) Mekke'ye girince çok korktum, evimden çıktım,

[104] İbn Kesîr, *el-Bidâye* 5/30

ailemi ve çocuklarımı güvende olabilecekleri yerlere yerleştirdim. Kendim de, Avf'ın hurma bahçesine gittim. Ben orada iken, bir de baktım ki Ebû Zer Gıfâri geliyor. Onunla aramızda öteden beri bir dostluk vardı. Dost ise, dostuna asla kötülük yapmayı düşünmezdi. Kendisini görünce kaçmaya başladım. Arkamdan, "Ebâ Muhammed!" diye seslendi. "Buyur!" dedim. "Neyin var?" dedi. "Korkuyorum!" dedim. "Korkmana gerek yok! Sen Allah'ın verdiği emanla güvendesin, canın ve malın güvende!" dedi. Geri dönüp kendisine selâm verdim. Bana: "Haydi evine git!" dedi. "Evime gidebilmem için yol emniyeti var mı? Evime sağ olarak ulaşacağımı sanmıyorum. Belki yakalanıp öldürülürüm, belki evimde iken katledilirim. Zaten çoluk çocuğum da ayrı ayrı yerlerde!" dedim.

"Aileni ve çocuklarını bir yere topla, ben de seninle geleceğim." dedi. Bana refakat etti. Ebû Zer, yolda giderken: "Huveytıb emniyet ve güvendedir, ona kimse ilişmesin!" diyordu. Sonra Ebû Zer, Efendimizin yanına döndü, olanları haber verdikten sonra:

"Öldürülmelerini emrettiklerin hariç bütün insanlar güvencedeler, öyle değil mi?" diye sordu. O böyle söyleyince rahatladım, aile fertlerimi eve getirdim. Sonra Ebû Zer tekrar bana geldi ve:

"Nereye kadar, daha ne zamana dek bu böyle sürecek? Pek çok savaştan geri kaldın, birçok hayrı kaçırdın. Ama daha pek çok hayırlar var. Haydi Peygamber Efendimize gel ve İslâm'a gir ki huzura eresin. O, insanların en iyilikseveri, akrabalarına karşı en vefalı olanı, en halim selimidir. O'nun şerefi senin şerefin, O'nun gücü senin gücündür." dedi.

"Madem öyle söylüyorsun o halde birlikte O'na gidelim!' dedim. Gittik ve O'nu Ebû Bekir ve Ömer'le birlikte Bathâ'da otururken bulduk. Baş ucunda durduktan sonra Ebû Zer'e: "Kendisine nasıl selâm veriliyor?" diye sordum. "Esselâmü aleyke eyyühennebiyyü ve rahmetullahi ve berekâtüh diyeceksin." dedi.

Ben de öyle söyledim. Resûlullah: "Sana da selâm, ey Huvey-

tıb!" buyurdu. Ben: "Şehadet ediyorum ki Allah'tan başka ibadete layık bir tanrı yoktur. Muhakkak sen Allah Resûlüsün." dedim. O da: "Seni hidayete erdiren Allah'a hamd ederim!" diyerek bana mukabelede bulundu. Benim Müslüman olmama sevinmişti. Benden borç para istedi. Ben de kırk bin dirhem verdim. O'nunla birlikte Huneyn Savaşı ve Tâif Seferi'ne iştirak ettim. Huneyn ganimetlerinden bana yüz deve verdi"[105]

Hâkim'in diğer bir rivayetinde, Huveytıb'ın sonra şunları söylediği kaydediliyor:

"Atalarının dini üzere kalan Kureyş büyüklerinden hiç kimse, Mekke'nin fethine kadar yenilgilerden benim kadar etkilenmemişti. Ama kader! Ben müşriklerle birlikte Bedir Savaşı'na katıldım, ibretâmiz hadiseler müşahede ettim, ufukta melekleri gördüm, öldürüp esir alıyorlardı. Kendi kendime, "Bu adam manevi olarak destekleniyor." dedim, ama gördüklerimi kimseye söylemedim. Mağlûp olduk, perişan bir hâlde Mekke'ye döndük, Mekke'de kaldık. Kureyş'in erkekleri, tek tek İslâm'a giriyordu. Hudeybiye Musâlahası'nda elçi olarak bulundum. Sulhnâme tamamlanıncaya kadar çalıştım. Aslında bütün bunlar İslâm'ı güçlendiriyor, Allah'ın muradı tahakkuk ediyordu. Hudeybiye sulhnâmesini yazdığımızda en son şahit ben idim. İçimden, "Kureyşliler Muhammed hakkında kendi aleyhlerine olan şeylerden başkasını göremez. Bundan da, Kureyşliler eninde sonunda zararlı çıkacaktır." dedim. Ben Kureyş'in ona mızraklarla karşı koymasını istemiştim. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) Hudeybiye Antlaşması gereğince ertesi sene umre haccını kaza etmek üzere Mekke'ye gelince Kureyş, Mekke'den çıktı. Ben ve Süheyl b. Amr, çıkmayıp Mekke'de kalanlar arasındaydık. Maksadımız, sulhnâmede belirtilen müddet dolunca Allah Resûlünü çıkarmaktı. Üç gün bitince Süheyl b. Amr ile birlikte yanına gittik ve:

---

[105] Hâkim, *Müstedrek* 3/561(6084)

"Süreniz doldu, beldemizden çıkın artık!" dedik. O da: "Ey Bilâl, güneş batmadan bizimle beraber gelen Müslümanlardan hiç kimse Mekke'de kalmasın!" diye ilan et, buyurdu."[106]

22. ASHÂBIN TEK TEK İNSANLARI İSLÂM'A DAVET ETMESİ

Hz. Ebû Bekir'in İnsanları İslâm'a Daveti

İbn İshak anlatıyor: "Ebû Bekir (radıyallahu anh) İslâm'a girip Müslümanlığını ilan edince insanları Allah'ın birliğine iman etmeye davete başladı. Hz. Ebû Bekir, kavmi tarafından sevilen yumuşak huylu bir insandı. Kureyş'in nesebini, iyi ve kötü yönlerini çok iyi bilirdi. Güzel huylu, doğru ve dürüst bir tacirdi. Bilgili ve hoş sohbet olduğu için pek çok konuda kavmine mensup adamlar ona gelir ve onun sözünü dinlerlerdi. O da kendisine güvenen, akşam sabah kendisiyle birlikte bulunan kimseleri Allah'a ve İslâm'a davet ederdi. Bildiğime göre, onun vesilesiyle şu insanlar hidayete ermişti: Zübeyr b. Avvam, Osman b. Affan, Talha b. Ubeydullah. Sa'd b. Ebî Vakkas, Abdurrahman b. Avf. (radıyallahu anhum) Bu zatlar, Hz. Ebû Bekir ile birlikte Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'in yanına gittiler. O da, onlara İslâm'ı anlattı, Kur'ân okudu, İslâm'ın hak din olduğunu beyan etti. Onlar da iman ettiler. İslâm'a ilk giren erkekler bunlardı ve bu şahıslar, Allah Resûlünü tasdik ederek onun Allah katından getirdiği bütün âyetlere iman ettiler."[107]

Mus'ab b. Umeyr'in, Üseyd b. Hudayr'ı İslâm'a Daveti

İbn İshak anlatıyor: "Es'ad b. Zürâre, Mus'ab b. Umeyr ile birlikte Abdüleşheloğullarıyla Zaferoğullarının yurtlarına gitmek üzere yola çıktılar. Sa'd b. Muâz, Es'ad b. Zürâre'nin kuzeni idi.

---

106 Hâkim, *Müstedrek* 3/561(6084)
107 İbn Kesîr, *el-Bidâye* 3/29.

Zaferoğullarının hurmalıklarından Merak kuyusu civarında bulunan bir hurmalığa girip oturdular. İslâm'a girmiş bulunan birkaç adam da onların başlarına toplandı. O sıralarda Sa'd b. Muâz ile Üseyd b. Hudayr, Abdüleşheloğullarının liderlerindendi. Aynı zamanda, ikisi de henüz Müslüman olmamıştı. Mus'ab ile Es'ad'ın geldiklerini duyunca Sa'd b. Muaz, Üseyd'e:

"Babasız kalasıca! Bilgisiz olan insanlarımızı aldatmak için yurdumuza gelen şu iki adamın yanına git, onları kov, bir daha da buraya gelmesinler. Eğer Es'ad akrabam olmasaydı, bu işi sana bırakmazdım. O, teyzemin oğludur; ona benim çıkışmam doğru olmaz." dedi.

Bunun üzerine, Üseyd b. Hudayr mızrağını alarak gitti. Es'ad b. Zürare, Üseyd'in geldiğini görünce Mus'ab'a dedi ki: "Bak, şu gelen adam, bu kavmin efendisidir, sana geliyor." Mus'ab da: "Eğer oturursa kendisiyle konuşurum." dedi.

Üseyd ise ileri geri söylenerek gelip onların başlarına dikildi ve: "Bizim yanımıza niçin geldiniz? Bilgisiz insanlarımızı aldatmaya mı? Yaşamak istiyorsanız çekin gidin buradan!" dedi.

Mus'ab: "Oturup beni bir dinler misin? Sana söyleyeceklerimizi beğenirsen kabul edersin, beğenmezsen bizden uzak durursun, olmaz mı?" dedi.

Üseyd, "İnsaflı konuştun." deyip mızrağını yere dikerek onların yanlarına oturdu.

Mus'ab ona İslâm'ı anlattı, kendisine Kur'ân okudu. Mus'ab ve arkadaşının şöyle söyledikleri nakledilir: "Vallahi Üseyd'in; daha konuşmadan çehresinin parıldamasından ve yumuşamasından İslâm'a gireceğini anlamıştık." Üseyd sonra şöyle dedi:

"Bu söylediğiniz şeyler ne kadar güzel, ne cezbedici! Sizler, bu dine girmek istediğinizde ne yaptınız?"

Mus'ab, "Gusleder, iyice temizlenirsin. Alt ve üst elbiselerini

temizler, sonra da şehadet getirirsin ve namaz kılarsın." dedi. O da kalktı, boy abdesti alıp üstüne ve altına giydiği elbiselerini temizledi, şehadet getirdi. Daha sonra iki rekât namaz kıldı. Hemen akabinde onlara: "Bakın, benim arkamda bir adam var. Eğer size tâbi olursa kavminden hiç kimse onun peşinden ayrılmaz, hepsi onun arkasından gider. Şimdi size Sa'd b. Muâz'ı göndereceğim." dedi.

Mus'ab b. Umeyr'in Sa'd b. Muâz'ı İslâm'a Daveti

Daha sonra Üseyd mızrağını alıp Sa'd ve kavminin yanına döndü. Toplantı yerlerinde oturuyorlardı. Sa'd b. Muâz karşıdan gelmekte olan Üseyd'e bakınca: "Vallahi, Üseyd'in yüzü yanınızdan gittiği gibi değil, değişmiş!" dedi.

Üseyd gelip toplantı mahallinde durunca Sa'd: "Ne yaptın?" diye sordu. "O iki adamla konuştum. Vallahi, pek de zararlı bulmadım onları. 'Buralarda fazla durmayın!' dedim onlara. Onlar da: 'Peki.' dediler. Haber aldığıma göre Hâriseoğulları, Es'ad b. Zürâre'yi öldürmek için yola çıkmışlar, gayeleri de seni küçük düşürmekmiş! Çünkü Es'ad'ın senin kuzenin olduğunu biliyorlarmış." dedi Üseyd.

Sa'd b. Muâz kendisine anlatılan bu haberden dolayı, endişeli ve öfkeli bir vaziyette, hızla yerinden kalktı, mızrağını eline aldı ve: "Zaten şimdiye kadar senin bir iş bitirdiğini görmedim ya!" deyip o iki sahâbinin yanına gitti.

Sa'd b. Muâz, onları endişesiz ve rahat görünce Üseyd'in kendisini aldattığını, onları dinlemesini sağlamak için öyle davrandığını fark etti. Sövüp sayarak yanlarında durdu ve Es'ad b. Zürâre'ye dönerek: "Bana bak Ebâ Ümâme! Aramızda hısımlık olmasaydı bunu benden istemezdin. Kendi obamızda mı bizim başımıza çorap öreceksin?" dedi.

Es'ad, Mus'ab'a: "Bak Mus'ab, vallahi sana gelen bu adam var

ya, kavminin efendisidir. Eğer o senin dediklerine tâbi olursa, onun kavminden sana tâbi olmayan hiç kimse kalmaz!" diye fısıldadı.

Mus'ab: "Oturup dinler misin? Anlatacaklarımı beğenir ve ilgi duyarsan kabul edersin, ama beğenmezsen çeker gideriz!" dedi.

Sa'd da:"İnsaflı konuştun." diyerek mızrağını dikti ve oturdu. Mus'ab ona İslâm'ı anlattı. Sonra ona Zuhrûf sûresinin şu ilk âyetlerini okudu:

"Bismillâhirrahmânirrahîm. Hâ. Mîm. Açık olan ve gerçekleri açıklayan bu kitaba yemin olsun. Biz düşünüp anlamanız için, onu Arapça bir Kur'ân olarak indirdik. O, bizim nezdimizdeki ana kitapta saklı olup çok yücedir, hikmet doludur. Siz haddi aşan bir topluluksunuz diye bu hakikatli mesajla sizi uyarmaktan vaz mı geçeceğiz? Bu mümkün değil!" (Zuhruf, 43/1-5)

Adı geçen sahâbîler demişlerdir ki, "Vallahi Sa'd'ın; henüz konuşmadan yüzündeki parıltı ve yumuşamadan İslâm'a gireceğini anladık." Sa'd b. Muaz onlara şunu sordu: "Müslüman olduğunuzda ve bu dine girdiğinizde nasıl hareket ediyorsunuz?"

"Gusleder, iyice paklanırsın; iç ve dış bütün kıyafetlerini temizler, sonra kelime-i şehadet getirir, akabinde de iki rekât namaz kılarsın." dediler.

O da kalktı gitti ve boy abdesti aldı, elbiselerini temizleyip şehadet getirdikten sonra da iki rekât namaz kıldı. Daha sonra, mızrağını alarak Üseyd b. Hudayr ile birlikte kavminin toplantı mahalline döndü.

Sa'd b. Muaz'ın Abdüleşheloğullarını İslâm'a Daveti

Adamları, Sa'd'ın karşıdan geldiğini görünce birbirlerine: "Vallahi Sa'd, yüzü değişmiş bir halde geliyor!" dediler. Sa'd, gelip yanlarında durdu ve: "Ey Abdüleşheloğulları! Beni nasıl bilirsiniz?" diye sordu. "Efendimizsin, en üstün görüşe sahip olanımız

ve en güçlümüzsün!" dediler. Sa'd: "Madem öyle diyorsunuz, o halde sizler Allah ve Resûlüne iman edinceye kadar erkekleriniz ve kadınlarınızla konuşmak bana haramdır! Hiç kimseyle konuşmayacağım!" dedi.

Onun bu konuşması üzerine o gün akşam olmadan Abdüleşheloğulları aşiretinde İslâm'a girmeyen bir tek erkek ve kadın kalmadı. Es'ad ile Mus'ab, Sa'd b. Muaz'ın evine gittiler. Mus'ab, burada kalarak insanlara İslâm'ı anlatıyordu. Öyle bereketli bir davet olmuştu ki, Evs kabilesinden olan Beni Ümeyye b. Zeyd, Hatme, Vâil ve Vâkıf'ın evleri dışında, Ensâr'dan İslâm'a girmeyen hiçbir hâne kalmadı."[108]

Hz. Umeyr b. Vehb'in İslâm'a Girişi ve Daveti

Urve b. Zübeyr şöyle demiştir: "Umeyr b. Vehb el-Cümehî ile Safvan b. Ümeyye, Bedir hezimetinden sonra Mekke'de Hicr'de oturuyorlardı. Umeyr b. Vehb Kureyş'in azılı müşriklerinden, Allah Resûlüne ve onun sahâbilerine çok eziyet edenlerden biriydi. Mekke'de iken ondan çok kötülük görmüştü Müslümanlar. Oğlu Vehb b. Umeyr, Bedir'de esir alınanlar arasındaydı. Umeyr, Bedir'de öldürülerek cesetleri bir çukura atılan (Ashâbı Kalîb) ile uğradıkları felaketten bahsetti. Safvan:

"Vallahi, onlardan sonra artık hayatın tadı kalmadı." dedi. Umeyr: "Haklısın. Vallahi ödemek mecburiyetinde bulunduğum borcum ile aile efradımın perişan olacaklarından endişe duymasam, Muhammed'e gider, O'nu öldürürdüm. Çünkü mazeretim de var: Oğlum ellerinde esir durumda." dedi.

Safvan b. Ümeyye onun bu sözlerini fırsat bilerek:

"Pekâlâ, tüm borcunu üzerime alıyorum, senin adına öderim. Çoluk çocuğun da benimkilerle birlikte kalır. Yaşadıkları sürece

---

[108] İbn Kesîr, *el-Bidâye* 3/153

onlara yardım ederim, onlardan hiçbir şeyi esirgemem." dedi. Umeyr: "Öyleyse konuştuklarımız aramızda kalsın." dedi. Safvan: "Pekâlâ, kabul!" dedi.

Sonra Umeyr kılıcının bilenmesini ve kılıcına zehir sürülmesini emretti. Zaman kaybetmeden yola çıktı ve Medine'ye ulaştı. O sırada Ömer b. Hattâb Müslümanlardan birkaç kişi ile Bedir Savaşı, bu savaşta Allah'ın kendilerine olan ikramları ve düşmanlarının yenilgisi hakkında sohbet ediyordu. Hz. Ömer, Umeyr b. Vehb'in geldiğini fark etti. Umeyr; devesini mescidin kapısında bırakmış, kılıç kuşanmış bir halde bekliyordu. Hz. Ömer: "Bu köpek Umeyr, Allah düşmanıdır; muhakkak kötülük yapmak için gelmiş olmalı. Bedir günü aramıza fesat sokan ve sayımız hakkında tahminde bulunan kişidir." diye söylenerek Peygamberimizin yanına girdi ve:

"Ey Allah'ın Peygamberi! Bu Allah düşmanı Umeyr, kılıcını kuşanmış gelmiş!" dedi. Allah Resûlü: "Onu yanıma getir, yâ Ömer!" buyurdu.

Ömer geri döndü. Umeyr'i, boynuna astığı kılıcının kayışından yakalayarak arkasından çekmeğe başladı. Yanında bulunan Ensâr'a da:

"Allah Resûlünün huzuruna girin, yanında oturun. Şu çirkef herife dikkat edin, güvenilir biri değildir." dedi. Umeyr'i içeri soktu. Peygamberimiz, Umeyr'i o halde görünce: "Ömer, onu bırak! Umeyr, sen de yaklaş!" diye emretti. Umeyr yaklaştı ve:

"Hayırlı sabahlar!" diyerek selâm verdi. Allah Resûlü: "Yâ Umeyr, Allah senin selamından daha iyi bir selâmla, cennet halkının selâmıyla bize ikramda bulundu!" buyurdu. Umeyr: "Vallahi yâ Muhammed, ben o selâmı henüz yeni duyuyorum." dedi.

Efendimiz ona: "Ey Umeyr, niçin geldin?" diye sordu. Umeyr: "Elinizde bulunan esir oğlum için geldim, ona iyi davranınız!" dedi Umeyr.

Resûlü Ekrem: “Peki, şu boynundaki kılıç neyin nesi o halde?” diye sordu. Umeyr: “Allah, bu kılıçların belasını versin! Hiç işimize yaramadı bunlar!” dedi.

Resûlullah: “Bana gerçeği söyle, neden geldin?” dedi. Umeyr: “Başka değil, yalnızca dediğim maksat için geldim!”dediyse de Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem):

“Hayır öyle değil! Sen ve Safvan b. Ümeyye Hicr’de oturdunuz, Kureyş’in Bedir’de kaybettiği büyüklerini yâd ettiniz. Sonra sen, “Geride borçlarım ve evlad ü ıyalim olmasa gider Muhammed’i öldürürüm.” dedin. Safvan da, Beni öldürmen şartıyla borcunu üzerine alıp senin aile fertlerinin bakımını üstlendi. Ama Allah aranıza girdi ve sana bu fırsatı vermedi!” buyurdu. Umeyr bunları dinledikten sonra:

“Şehadet ediyorum ki sen Allah Resûlüsün. Yâ Resûlallah, biz seni yalanlıyor, göklerden getirmekte olduğun haberleri, sana inen vahiyleri tekzip ediyorduk. Safvan ile o meseleyi konuşurken, yanımızda kimse yoktu. Vallahi şimdi kesinlikle biliyorum ki, sana gelen haberler Allah tarafından gönderiliyor. Beni İslâmiyet’le doğru yola erdiren ve beni bu güzel yola sevk eden Allah’a hamd ederim!” deyip iman ederek şehadet getirdi.

Peygamberimiz: “Kardeşinize dinini iyice anlatın, ona Kur’ân’ı öğretin, esirini de serbest bırakın.” buyurdu. Sahabiler, denilenleri yerine getirdiler. Sonra Umeyr şöyle dedi:

“Yâ Resûlallah, Allah’ın nurunu söndürmek için çok çalıştım. Allah’ın dinine bağlı olanlara çok işkence yaptım. Bana izin verin, Mekke’ye gideyim, onları Allah’a, Resûlüne, İslâm’a çağırayım. Ola ki, Allah onlara da hidayet lütfeder. Kabul etmezlerse vaktiyle senin sahâbilerine yaptığım gibi onların da başına bela olayım.”

Peygamberimiz Umeyr’e izin verdi ve Umeyr Mekke’ye döndü.

Umeyr b. Vehb, Allah Resûlüne suikast yapmak amacıyla Medine’ye gittiğinden beri, Safvan b. Ümeyye her gün Mek-

kelilere, “Yakında size öyle bir olayın müjdesini vereceğim ki, Bedir hadisesini unutturacak.” diyordu. Bu nedenle Safvan, gelip giden kafilelere hep Umeyr’den haber soruyordu. Nihayet birisi gelip Umeyr’in Müslüman olduğunu bildirince Safvan bir daha onunla konuşmamaya, ona hiçbir surette yardım etmemeye and içti.”[109]

Urve b. Zübeyr anlatıyor: “Umeyr’in İslâm’a girişine Müslümanlar çok sevindi. Hatta Hz. Ömer şöyle söyledi: “İlk geldiğinde, nazarımda domuz ondan daha sevimli idi. Ama şimdi onu bazı oğullarımdan daha çok seviyorum!“[110]

Vâkıdî rivayet ediyor: “Umeyr b. Vehb İslâm’a girdikten sonra, Mekke’ye dönünce doğruca ailesinin yanına gitti. Safvan b. Umeyye’ye uğramadı. Müslüman olduğunu açıklayıp herkesi İslâm’a çağırmaya başladı. Safvan bunu haber alınca:

“Bunu, bana uğramadan evine inmesinden anlamıştım. O da tehlikenin içine düştü, dininden çıktı. Kendisiyle bir daha konuşmayacağım, çoluk çocuğuna da yardım da etmeyeceğim.” dedi. Safvan, Hicr’de bulunduğu bir sırada Umeyr yanı başında durup kendisine seslendi. Safvan yüzünü çevirdi. Umeyr:

“Sen büyüklerimizden birisin! Taşa tapıyor, onun için hayvan kesiyorduk. Söyle bakalım, bu bir din midir? Şehadet ediyorum ki; Allah’tan başka ibadete lâyık bir tanrı yoktur. Muhammed O’nun kulu ve Resûlüdür.” dedi. Safvan, Umeyr’e bir kelime olsun söylemedi.”[111]

Hz. Ebû Hureyre’nin, Anne ve Babasını İslâm’a Daveti

Ebû Hureyre (radıyallahu anh) şöyle demiştir: “Şirk içinde olan annemi sürekli İslâm’a çağırıyordum. Bir gün, anneme yine böyle

---

[109] İbn Kesîr, *el-Bidâye* 3/313

[110] Heysemî, *Mecmau’z-Zevâid* 8/508 (14064)

[111] İbn Abdi’l-Berr, *el-İstîâb* 2/486.

davetimi yenilediğimde Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) hakkında hoşlanmadığım bazı şeyler söyledi. Allah Resûlünün yanına geldim, ağlıyordum.

"Yâ Resûlallah, annemi İslâm'a davet ediyordum, yanaşmıyordu. Bugün de davet ettim. Senin aleyhinde hoşlanmadığım şeyler söyledi. Allah'a dua et, anneme hidayet versin." dedim.

Allah Resûlü: "Allah'ım! Ebû Hureyre'nin anasını hidayete erdir." diye dua buyurdu.

Sevinerek dışarı çıktım. Eve varıp kapıya yaklaşınca baktım kapı kapalı. Annem ayak seslerimi duymuştu. "Ebû Hureyre, bekle" dedi. Su sesi duydum. Biraz sonra annem elbisesini giymiş, başını da örtmüş olarak kapıyı açtı ve: "Şehadet ediyorum ki Allah'tan başka ibadete lâyık bir ilâh yoktur. Şehadet ediyorum ki Muhammed, Allah'ın Resûlüdür." dedi. Ben hemen geri dönüp Peygamberimize bildirdim. O da, Allah'a hamdetti ve: "Hayırlı olsun." buyurdu.[112]

Hz. Ümmü Süleym'in, Kendisiyle Evlenmek İsteyen Ebû Talha'yı İslâm'a Çağırması

Hz. Enes (radıyallahu anh) anlatıyor: "Ebû Talha Müslüman olmadan önce, annem Ümmü Süleym'in nikâhına talip olunca Ümmü Süleym dedi ki: "Ebû Talha, tapındığın ilâhın topraktan bittiğini bilmiyor musun?" "Evet, biliyorum!" dedi Ebû Talha. Ümmü Süleym: "Peki, ağaca tapınmaktan utanmıyor musun? Müslüman olursan senden başka mehir istemem." dedi. Ebû Talha da: "Bir düşüneyim." deyip gitti. Sonra geri geldi ve: "Şehadet ediyorum ki, Allah'tan başka ilâh yoktur, Muhammed de Allah'ın Peygamberidir." diyerek Müslüman oldu. Bunun üzerine Ümmü Süleym

[112] Müslim, *Sahîh* 4/1938 (2491)

bana: “Enes, Talha’nın evlenmesine yardımcı ol.” dedi. Ben de evlenmelerine yardımcı oldum.”[113]

23. SAHÂBENİN ARAP KABİLELERİNİ İSLÂM’A DAVETİ

Dımâm b. Sa’lebe’nin Sa’doğulları Kabilesini İslâm’a Daveti

İbn Abbâs (radıyallahu anh) şöyle nakletmiştir: “Beni Sa’d b. Bekr kabilesi, Dımâm b. Sa’lebe’yi elçi olarak Peygamber Efendimiz’e (sallallahu aleyhi ve sellem) gönderdi. Dımâm, Medine’ye geldi, devesini mescidin kapısında çökertti ve bağladı. Sonra mescide girdi. Allah Resûlü, ashâbı arasında oturuyordu. Dımâm iri yapılı, gür saçlı ve saçları iki örgülü bir adamdı. İlerleyip Allah Resûlünün huzurunda durdu ve: “Abdulmuttalib’in oğlu hanginiz?” diye sordu. Resûlullah: “Abdulmuttalib’in oğlu benim.” buyurdu. “Muhammed değil mi?” diye sordu. “Evet.” dedi. “Bak Abdulmuttalib’in oğlu, sana kabaca bazı sorular soracağım, sakın alınma!” dedi. Resûlü Ekrem: “Alınmayacağım, aklına geleni sorabilirsin!” dedi. “Senin, senden öncekilerin ve senden sonra geleceklerin ilâhı olan Allah aşkı için söyle; seni bize, peygamber olarak Allah mı gönderdi?” diye sordu. Efendimiz: “Allah gönderdi! Evet!” buyurdu. “Peki, senin, senden öncekilerin ve senden sonra geleceklerin ilâhı olan Allah aşkı için söyle; yalnız kendisine ibadet etmemizi, O’na hiçbir nesneyi ortak koşmamamızı, atalarımızın tapageldikleri şu putları boynumuzdan çıkarıp atmamızı bize emretmeni sana Allah mı dedi?” diye sordu. Allah Resûlü: “Evet, Allah!” diye karşılık verdi. “Senin, senden öncekilerle senden sonra geleceklerin ilâhı olan Allah aşkı için söyle, şu beş vakit namazı kılmamızı sana Allah mı emretti?” diye sordu. “Allah emretti! Evet! Allah emretti!” dedi Efendimiz.

---

113 İbn Hacer, *el-İsâbe* 4/461

İbn Abbâs der ki: Dımâm bu minval üzere İslâm'ın diğer farzlarını, zekâtı, orucu ve haccı tek tek soruyor, Efendimize İslâm'ın esaslarıyla alâkalı sorular yöneltiyor, hepsinde de Allah adına yemin ediyordu. Soruları bitince: "Eşhedü en lâ ilâhe illallah ve eşhedü enne Muhammeden abdühû ve Resûlüh" dedi ve ekledi: "Bu farzların hepsini yerine getireceğim, bana yasakladıklarından da kaçınacağım, ne fazla ne de eksik yapacağım. Allah Resûlü: "İki örgülü adam sözünde durursa cennete girer." buyurdu.

Dımâm devesinin yanına gitti, bağını çözüp Medine'den çıktı. Kavminin yanına varınca insanlar başına toplandılar. Onun ilk sözü şu oldu: "Lât ve Uzza putları ne kötü!" "Sus, ey Dımâm! Abraşa, cüzzama yakalanırsın, delirirsin! Nasıl konuşuyorsun öyle?" dediler. Dımam: "Yuh size! O iki put vallahi ne zarar verir, ne de fayda. Cenâb-ı Hak bir peygamber gönderdi ve O'na, sizi içinde bulunduğunuz durumdan kurtaracak bir kitap indirdi. Ben şehâdet ediyorum ki bir olan, ortağı olmayan Allah'tan başka ilâh yoktur, Muhammed O'nun kulu ve Resûlüdür. Ben, O'nun size yönelik emir ve yasaklarını getirdim." dedi.

Hadisin râvisi der ki: "Allah'a yemin ederim ki, o gün daha akşam olmadan Dımâm'ın kabilesinde İslâm'a girmeyen bir tek erkek ve kadın kalmadı!"

Vâkıdî'nin rivayetinde şu ziyâde vardır: "O gün akşam olmadan Dımâm'ın kabilesinde İslâm'a girmedik erkek ve kadın kalmadı. Mescid inşa ettiler, namaz için ezan okudular."[114]

Amr b. Mürre el-Cühenî'nin İslâm'a Davet Edilmesi ve İslâm'a Girişi

Amr b. Mürre el-Cüheni (radıyallahu anh) anlatıyor: "Câhiliye döneminde kavmimden bir grupla haccetmek üzere yola çık-

[114] İbn Kesîr, *el-Bidâye* 5/601.

tık. Mekke'de iken, rüyamda, Kâbe'den yayılan bir nurun Yesrib dağıyla Cüheyne kabilesinin Es'ar dağını aydınlattığını gördüm. Bu nurun içinden şöyle bir ses duydum: "Karanlıklar giderildi, aydınlıklar saçıldı, Peygamberlerin sonuncusu gönderildi." Sonra önümü başka bir ziya aydınlattı. Tâ Hîre şehrinin köşklerini, Medâin'in beyaz kâşânelerini gördüm. Bu nur içinden de bir ses işittim, şöyle diyordu: "İslâm ortaya çıktı, putlar kırıldı, hısım akrabalarla irtibat sağlandı!" Korkarak uyandım. Arkadaşlarıma: "Vallahi Kureyş'in bu boyu içinde bir hadise zuhur edecek!" deyip rüyamı kendilerine anlattım."

Beldemize vardığımızda, "Ahmed" adında birinin peygamber olarak gönderilmiş olduğunu haber aldık. Hemen yola çıktım. Allah Resûlünün yanına geldim, rüyamı kendisine anlattım. Şöyle buyurdu:

"Ey Amr b. Mürre, ben kulların hepsine gönderilmiş Peygamberim! Onları İslâm'a çağırıyor, kendilerine canlarını korumalarını, akraba ilişkilerini kesmemelerini, yalnız Allah'a ibadet etmelerini, putları terk etmelerini, Kâbe'yi haccetmelerini, on iki aydan biri olan Ramazan ayında oruç tutmalarını emrediyorum. Bu davetimi kabul edene cennet, inkâr edip yüz çevirene de cehennem ateşi var! Ey Amr, iman et ki Allah seni cehennem azabından korusun!"

Amr: "Şehadet ediyorum ki Allah'tan başka ibadete lâyık bir ilâh yoktur, muhakkak ki sen Allah Resûlüsün. Getirdiğin helâl ve haram her şeye inandım." deyip sonra peygamber olarak çıktığını duyduğumda söylediğim beyitleri okudum. Şöyle ki: "Babamın hizmetçiliğini yaptığı bir putumuz vardı. Peygamberin adını işitince kalktım, putu kırdım. Sonra şu şiirlerimi okuyarak Allah Resûlünün kervanına katıldım:

"Şehadet ettim ki, Allah haktır/Taştan yapılma tanrıları ilk bırakan benim/ Muhâcir olarak paçalarımı sıvadım/Sana gelen

yoldaki engelleri, sarp yolları aşıyorum/Şahsiyeti ve soyu bakımından insanların en hayırlısına arkadaş olmak için/İnsanların gökler ötesindeki Sultanının elçisi!"

Bunun üzerine Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem): "Hoşgeldin, ey Amr!" buyurdu. "Anam babam sana feda olsun! Beni kavmime gönder. Allah senin ile bana lütufta bulunduğu gibi ümit ederim ki benimle de onlara ihsanda bulunur." dedim.

Nihayet beni gönderdi ve gönderirken şöyle tembih etti: "Yumuşak ol! Doğru söyle, kaba olma, kibirden kaçın, hasetten uzak dur!" Kavmime geldim ve:

"Ey Rifâaoğulları! Hayır hayır! Ey Cüheyne cemaati! Ben Allah Resûlünün size gönderdiği elçisiyim, sizi İslâm'a davet ediyorum. Size kan dökmemeyi, sıla-i rahimde bulunmayı, bir olan Allah'a ibadet etmeyi, putları bırakmayı, Kâbe'yi ziyaret etmenizi, on iki aydan biri olan Ramazan ayında oruç tutmanızı emrediyorum. İcabet edene cennet, karşı gelene de ateş var!

Ey Cüheyne topluluğu, Allah sizi bağlı bulunduğunuz Arapların en seçkinlerinden kıldı. Sizin dışınızdaki Araplara hoş gösterdiği bazı şeyleri cahiliye döneminizde bile size çirkin gösterdi. Mesela onlar, iki kızkardeşi birlikte nikâhlıyor, haram ayda savaş yapıyor, analıklarıyla da evleniyorlardı. Ama siz böyle değilsiniz. Sözün özü, Beni Lüey b. Galib arasından gönderilen bu peygambere icabet edin de dünyanın şerefine, ahiretin üstün nimetlerine kavuşabilsin." dedim.

Bu konuşmam üzerine, içlerinden yalnız biri yanıma geldi ve: "Ey Amr b. Mürre, Allah seni perişan etsin! Bize ilâhlarımızı bırakmamızı, toplumumuzu parçalamamızı, atalarımızın o üstün ve yüce dinine sırt çevirmemizi mi emrediyorsun? Mekke halkından şu Kureyşlinin çağırdığı şeye mi bizi çağırıyorsun? Sevimsiz ve itibarsız!" dedi.

Sonra da o iğrenç adam şu beyitleri söyledi:

"Mürre'nin oğlu öyle sözlerle geldi /Ki bunlar salâh isteyenin sözleri değil/ Sanıyorum onun söz ve davranışları /Uzun zaman geçse de bir gün onun başına acılar getirecek /Geçmiş büyüklerini akılsız yerine koyuyor! Zira zina atalarına sataşan iflah olmaz!"

Amr der ki: Ben de ona: "Hangimiz yalancıysak Allah onun hayatını zehir etsin, dilini tutsun, gözbebeğini alıp kör etsin." şeklinde karşılık verdim. Vallahi, adam ölmeden ağzı yamuldu, gözleri kör oldu, yemeklerden tat alamaz hâle geldi.

Râvi der ki: Amr, kavminden Müslüman olanlarla birlikte çıkıp Peygamber Efendimizin (sallallahu aleyhi ve sellem) huzuruna geldi. Allah Resûlü onları selâmlayarak, "Hoş geldiniz." dedi ve kendilerine şu mektubu yazıp verdi:

"Rahmân ve Rahîm Allah'ın adıyla.

Bu, Allah'ın Peygamberinin, Amr b. Mürre aracılığıyla Cüheyne b. Zeyd kabilesine gönderdiği mektuptur. Araziniz dağları, ovaları, vadi içleri ve sırtlarıyla birlikte hayvanlarınızı otlatmanız, sularını içmeniz için beşte birini vermeniz ve beş vakit namazı eda etmeniz şartıyla size bırakılmıştır. Koyun ve sığır sürüleri birlikte olduklarında vergi olarak iki koyun, ayrı ayrı olduklarında koyun sürüsü için yalnız bir koyun vardır. Binek hayvanlarıyla kuyudan su çeken hayvanlar için vergi yoktur. Aramızdaki bu anlaşmaya Allah ve buradaki Müslümanlar şahittir."[115]

Tufeyl b. Amr ed-Devsî'nin Kavmini İslâm'a Daveti

Muhammed b. İshak anlatıyor: "Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) kavminden gördüğü onca eza ve cefaya rağmen bütün gücü ile onlara iyilikte bulunuyor, kendilerini içinde bulundukları

[115] İbn Kesîr, *el-Bidâye* 2/351.

durumdan kurtuluşa davet ediyordu. Allah, Kureyş'e karşı Peygamberini aziz kılınca, bu kez onlar, halkı ve Araplardan onun davetine icabet edenleri tehdit etmeye başladılar. Tufeyl b. Amr ed-Devsî'nin naklettiğine göre, Allah Resûlü henüz Mekke'de iken Tufeyl de oraya gidiyordu. Bu zât itibarlı, akıllı bir kişi ve şair idi. Mekke'ye varınca Kureyş'ten bazıları onun yanına giderek:

"Ey Tufeyl, sen beldemize gelen bir yabancısın. İçimizden çıkan şu adam işlerimizi karmakarışık etti, cemiyetimizi böldü, sözleri sanki sihir gibi! Kişiyle babasını, öz kardeşini, hatta karı ve kocayı birbirinden ayırıyor. Bizim başımıza gelenin senin ve kavminin başına gelmesinden korkarız, ne olursun onunla konuşma, onun sözlerini dinleme!" dediler.

Tufeyl der ki: "Vallahi o kadar ısrar ettiler ki nihayet şuna karar verdim: O'nun hiçbir sözünü dinlemeyecek, kendisiyle konuşmayacaktım. O kadar ki Mescid-i Harâm'a gittiğimde, sözlerini duymamak için kulaklarıma pamuk tıkıyordum. Derken bir gün Mescid-i Harâm'a vardım. Baktım, Hz. Peygamber Kâbe'nin yanında, ayakta namaz kılıyor. Kendisine yakın bir yerde dikildim. Demek, Allah bana onun sesini duyurmayı irade buyurmuş. Güzel bir kelâm dinledim. İçimden dedim: "Ben ki akıllı, şair bir adamım; kelâmın güzelini çirkin olanından ayırt etme kabiliyetine sahibim. Peki, bu adamın sözlerini dinlemekten beni alıkoyan nedir? Güzel bir şey söylüyorsa kabul ederim, söyledikleri çirkinse bırakırım." deyip bekledim. Nihayet, Allah Resûlü evine gitmek üzere ayrıldı. Kendisini izledim. Tam evine gireceğinde yanına vardım ve: "Yâ Muhammed, kavmin bana şöyle şöyle söyledi. Vallahi sürekli senin davan hakkında beni öyle korkuttular ki, sözlerini duymamak için kulaklarımı pamukla kapattım. Sonra Allah bana sözlerini duyurmayı dilemiş olmalı ki, sende güzel bir kelâm işittim. Haydi davanı bana anlatıver şimdi!" dedim.

Bunun üzerine, Allah Resûlü bana İslâm'ı anlattı ve Kur'ân-okudu. Vallahi o sözden daha güzelini ve o davadan daha mükemmelini o güne kadar duymamıştım. Hemen Müslüman oldum, kelime-i şehâdet getirdim ve: "Yâ Resûlallah, ben kavmi arasında saygı gören bir kişiyim. Yanlarına dönüp onları İslâm'a davet edeceğim. Benim için Allah'a dua et de kendilerini İslâm'a çağırdığımda, davetimde onlara karşı bana yardımcı olacak bir alâmet yaratsın." dedim.

Allah Resûlü: "Allah'ım! Ona bir alâmet ver." diye dua buyurdu.

Sonra, kavmimin yanına gitmek üzere Mekke'den ayrıldım. Köyümüzün görüldüğü vadiye vardığımda, iki gözüm arasında kandile benzer bir nur peyda oldu. Ben, "Allah'ım! Yüzümden başka bir yerimde olsun, dinlerini bıraktığım için cezaya çarptırıldığımı sanmalarından korkarım!" diye niyazda bulundum. O nur, hemen kamçımın başına düştü. İnsanlar kamçımın başında asılı kandil gibi duran o nuru görmeye uğraşırken, ben de vadiden aşağıya doğru iniyordum. Kavmimin yanlarına vardım. Evime indiğimde, çok ihtiyar olan babam yanıma geldi.

"Baba, benden uzak dur, sen benden ben de senden değilim!" dedim. "Neden oğlum?" dedi. "Müslüman oldum, Muhammed'in dinine girdim." dedim. Babam: "Oğlum, benim dinim de senin dinindir." deyip gusletti, elbiselerini temizledi, sonra geldi. Kendisine İslâm'ı anlattım, Müslüman oldu. Sonra hanımım geldi, ona da: "Benden uzak dur, aramızda irtibat kalmadı." dedim. "Anam babam sana feda olsun, niçinmiş o?" dedi. "İslâm bizi birbirimizden ayırdı." dedim. Hemen, o da Müslüman oldu. Kavmim Devs ise, davetimi ağırdan aldılar. Müteakiben Mekke'ye Peygamberimizin yanına geldim ve: "Yâ Resûlallah, Devs bana gâlip geldi, onlar için beddua et." dedim. "Allah'ım, Devs kabilesine hidayet eyle." diye onlar için dua etti

ve: “Haydi, kavminin yanına dön, onları İslâm’a davet et ve çok yumuşak davran.” buyurdu.

Ben de kabileme döndüm. Durmadan kabilemi İslâm’a çağırıyordum. Bu arada Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) Medine’ye hicret buyurmuştu. Bedir, Uhud, Hendek savaşlarını yapmıştı. Daha sonra, ben kavmimden İslâm’a giren yetmiş veya seksen evin halkıyla Medine’ye geldim. Medine’ye geldiğimizde Allah Resûlü Hayber’de idi.”[116]

Ebu’l-Ferec el-Isbâhânî’nin rivayetinde şu farklı bilgilere de rastlıyoruz: “Tufeyl Mekke’ye gelince Kureyş’ten pek çok kimse kendisine Peygamberin durumunu anlatıp onu sınamasını istediler. O da Resûlullah’ın yanına giderek şiirlerinden okudu. Allah Resûlü de İhlâs ile Muavvezeteyn (Felâk ve Nâs) sûrelerini okudu. Tufeyl hemen İslâm’a girdi ve kavminin yanına döndü.

Tufeyl ebeveynini İslâm’a çağırdı. Babası Müslüman oldu, ancak annesi olmadı. Kavmini çağırdı. Yalnız Ebû Hureyre (radıyallahu anh) icabet etti. Sonra Tufeyl, Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)’in yanına geldi ve: “Devs’in bulunduğu yeri batıracak gücün var mı?” diye sordu. Resûlullah onlara beddua değil de, dua buyurunca Tufeyl: “Ben bunu istemiyordum.” dedi. Allah Resûlü de: “İçlerinde senin gibi çok insan var.” buyurdu.

Cündüb b. Amr ed-Devsî Câhiliye devrinde hep şöyle derdi: “Kesinlikle kâinatın bir yaratanı var! Ama kimdir, bilmiyorum.”

Bu zat, Peygamber Efendimizin haberini alınca kavminden yetmiş beş adamla geldi; önce kendisi, sonra da arkadaşları Müslüman oldular. Ebû Hureyre der ki: “Cündüb, İslâm’a giren arkadaşlarını teker teker Allah Resûlüne takdim etmiş ve tanıtmıştı.”[117]

---

[116] İbn Kesîr, *el-Bidâye* 3/100

[117] İbn Hacer, *Fethu’l-Bârî* 8/102(4131)

24. ASHÂB-I KİRÂM'IN İSLÂM'A DAVET ETMEK AMACIYLA ELÇİ OLARAK GÖNDERİLMESİ

Hişâm b. Âs ile Arkadaşlarının Hirakl'e Gönderilmesi

Hişâm b. Âs el-Emevî anlatıyor: "Hz. Ebû Bekir'in hilâfeti döneminde bir arkadaşla beraber Roma imparatoru Hirakl'a elçi olarak gönderildim. Onu İslâm'a davet edecektik. Yola çıktık. Şam'a varınca Cebele b. Eyhem el-Gassâni'nin konuğu olduk. Yanına vardığımızda, koltuğunda oturuyordu. Kendisiyle konuşmamız için birisini gönderdi. Biz: "Vallahi elçisiyle konuşmayız, bizzat kralla görüşmek ve konuşmak üzere gönderildik, izin verirse onunla konuşuruz; aksi halde elçiyle konuşmayacağız." dedik.

Elçi geri döndü ve bu isteğimizi bildirdi. Kral da görüşme talebimizi kabul etti ve: "Buyurun ne söyleyecekseniz söyleyin." dedi.

Hişâm b. Âs söze başladı ve krala İslâm'ı anlattı. Kralın sırtında siyah bir giysi vardı. Hişâm: "Üzerindeki bu elbise nedir?" diye sordu. Kral: "Yemin ettim, sizi Şam'dan çıkarıncaya kadar bu elbiseyi üstümden çıkarmayacağım!" dedi.

"Vallahi şu oturduğun koltuğu bile senden alacağız. Şüphen olmasın, büyük hükümdar Kisrâ'nın saltanatını da elinden alacağız! Bunu bize Peygamberimiz Muhammed haber verdi." dedik. Kral: "Bu dediğinizi siz değil; gündüzleri oruç, geceleri de namazla geçiren bir topluluk gerçekleştirecek." dedi.[118]

25. ALLAH'A İMANA DAVET İÇİN ASHÂBIN MEKTUPLAR GÖNDERMESİ

Ziyâd b. Hâris es-Sudaî (radıyallahu anh) şöyle demiştir: "Allah Resûlüne (sallallahu aleyhi ve sellem) geldim. Kendisine biat ettim. O sırada haber aldım ki, Resûlullah kavmime asker göndermiş. "Yâ Resûlallah, lütfen askerleri geri çek. Kavmimin İslâm'a girip itaat edecek-

---

118 el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl* 10/817 (30309)

lerini ben taahhüt ediyorum." dedim. "Peki, sen git ve askeri geri çevir." buyurdu. "Yâ Resûlallah, hayvanım çok yoruldu." dedim.

Bunun üzerine, başka birini gönderip askerleri geri getirtti. Müteakiben ben kavmime bir mektup yazdım. Mektubum üzerine, İslâm'a girdiklerini bildirmek amacıyla kavmimin gönderdiği heyet geldi. Resûlullah: "Sudalı kardeş, sen cidden kavmin içinde saygın biriymişsin!" buyurdu. "Aksine Allah onları İslâm'a hidayet etmiştir." dedim. Bana: "Seni başlarına emir yapayım mı?" diye sordu. "Olur, yâ Resûlallah." dedim.

Bunun üzerine Allah Resûlü, beni emir yaptığını ifade eden bir mektup yazdı. "Yâ Resûlallah, bana zekâtlarından bir miktar vermeleri için de bir emir buyurunuz." dedim. "Olur." dedi ve arkasından ikinci bir mektup daha yazdı. Bu hadise Allah Resûlünün seferlerinden birinde meydana gelmişti. Resûlullah, bir yerde konaklayınca oranın halkından bazıları gelerek valilerini şikâyet ettiler ve: "Câhiliye döneminde onun kavmiyle aramızda bir olay yaşanmıştı, şimdi onun intikamını bizden alıyor." dediler. Resûlullah: "O, bunu gerçekten yaptı mı?" diye sordu. "Evet." dediler.

Nebîler Nebîsi sahâbîlerine döndü (ben de aralarında bulunuyordum) ve birdenbire: "Mümin bir adam için başkanlıkta hayır yoktur!" buyurdu.

Sudaî diyor ki: Allah Resûlünün bu sözü bana tesir etti. Yine o esnada bir başkası gelerek: "Yâ Resûlulah, bana bir şeyler ver." dedi. Peygamberimiz de: "Her kim muhtaç olmadığı halde insanlardan bir şey isterse verilen şeyler baş ağrısı ve karın sancısı hâsıl eder!" buyurdu.

İstekte bulunan şahıs: "O halde zekâttan ver!" dedi. Resûlullah:

"Allah'u Teâlâ zekâtlar konusunda ne Peygamberin ne de başkalarının hükmüne rıza gösterir. Zekât hakkında hükmü o vermiş, zekâtın verilebileceği kimseleri sekiz gruba bölmüştür. Eğer sen, bu gruplardan birine giriyorsan elbette sana da veririm." buyurdu.

Efendimizin bu sözü beni çok etkiledi. Çünkü zengin olduğum hâlde sadaka istemiştim. Allah Resûlü namazını kaza ettikten sonra verdiği o iki mektubu kendisine getirdim ve: "Yâ Resûlallah, bu ikisinden de beni bağışlayınız." dedim. "Aklına ne geldi?" diye sordu. "Yâ Resûlallah, az evvel senden duydum: "Mümin bir adam için başkanlıkta hayır yoktur." buyurdun. Hâlbuki ben Allah'a ve O'nun Resûlüne inanıyorum. Yine senden işittim, o istek sahibine, "Her kim muhtaç olmadığı hâlde bir şey isterse verilen şeyler baş ağrısı ve karın sancısı yapar." diyordun. Hâlbuki ben zengin olduğum hâlde senden istedim." dedim.

Resûlullah: "Bu böyledir, ister kabul et ister vazgeç, sen bilirsin." buyurdu. Ben: "Vazgeçiyorum." dedim. "Peki! O hâlde bana bir adam göster, onu başınıza başkan tayin edeyim." buyurdu. Ben de gelen heyet arasından birini gösterdim, onu tayin etti."[119]

26. PEYGAMBERİMİZİN ZAMANINDA, SAHÂBİLERİN İNSANLARI SAVAŞ ALANLARINDA İSLÂM'A DAVETLERİ

Müslim b. Hâris et-Temîmî'nin Daveti

Hâris b. Müslim babasının şöyle naklettiğini anlatır: "Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) bizi bir müfreze hâlinde bir yere gönderdi. Çarpışma mahalline vardığımızda atımı ileri sürerek arkadaşlarımı geride bıraktım. Uğultu çıkararak gelen bir kabile ile karşılaştık. Ben hemen, "Lâ ilâhe illâllah deyiniz ki kurtulasınız." dedim. Onlar da isteğimi yerine getirdiler. Arkadaşlarım gelince beni kınadılar ve:

"Elimize düşmüş bir ganimetten bizi mahrum ettin." dediler. Geri döndüğümüzde olayı Allah Resûlüne anlattılar. Peygamberimiz beni çağırdı, yaptığımı çok güzel bulup överek: "Şunu iyi bil ki, Cenâb-ı Hak o insanlardan her birine mukabil sana şöyle şöyle sevap yazdı." buyurdu. Çünkü kurtulmalarına vesile olmuştum.

[119] el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl* 13/375 (37075)

Sonra Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem): "Bak, benden sonra gelecek Müslümanların imamlarına senin için bir mektup yazacak, onun seni kollayıp gözetmelerini tavsiye edeceğim." buyurdu. Dediğini yaptı. Mektubunu mühürleyip bana verdi ve ardından şöyle buyurdu: "Sabah namazını kılınca hiç kimse ile konuşmadan yedi kere, "Allah'ım! Beni ateşten koru" diyeceksin. Eğer o gün ölürsen Allah senin için 'Ateşten korunmuştur.' diye yazar. Akşam namazını kılınca yine kimse ile kelâm etmeden yedi defa, 'Allah'ım ! Beni ateşten koru.' diyeceksin. O gece vefat edersen senin için Allah, 'Ateşten korunmuştur.' diye yazar."

Allah Teâlâ, Peygamberinin ruhunu kabzedince mektubu Hz. Ebû Bekir'e getirdim. Açıp okudu, bana yardım edilmesini emir buyurdu ve mektubu mühürleyip iade etti. Sonra mektubu Hz. Ömer'e getirdim, o da aynısını yaptı. Sonra Hz. Osman'a getirdim, o da öyle hareket etti."

Bu zatın oğlu Müslim der ki: "Babam Hâris, Hz. Osman'ın halifeliği döneminde öldü. Ömer b. Abdülazîz, halife oluncaya kadar mektup yanımızda kaldı. Ömer b. Abdülaziz hilâfet makamına geçince bizim yörenin valisine şu talimatı verdi : "Müslim b. Hâris'i Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'in babasına yazdığı mektupla birlikte bana gönder!" Ben de mektubu götürdüm. Okudu, bana yardım yapılmasını buyurdu ve sonra mektubu mühürledi."[120]

27. HAZRETİ EBÛ BEKİR DÖNEMİNDE, SAHÂBÎLERİN HARP ESNASINDA İSLÂM'I TEBLİĞ ETMELERİ

Hz. Ebû Bekir'in Komutanlarına Verdiği Emir

Said b. Müseyyeb anlatıyor: Hz. Ebû Bekir (radıyallahu anh) ordularını Şam yönüne gönderdiğinde kumandan olarak başlarına Yezid

---

120 el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl* 13/343 (37003)

b. Ebi Süfyân, Amr b. Âs ve Şürahbil b. Hasene'yi getirdi. Askerler bineklerine binip yola çıktıklarında Ebû Bekir, Seniyyetü'l-Vedâ'ya kadar yürüyerek kendilerini uğurladı. Askerler: 'Ey Allah Resûlünün halifesi, biz bineklerimizin sırtındayız ama sen yürüyorsun!' dediler. Müslümanların Halifesi: 'Bu adımlarımın Allah yolunda olduğunu düşünüyorum.' diyerek şu tavsiyelerde bulundu:

"Size Allah'ın emirlerine muhalefetten sakınmanızı tavsiye ediyorum. Allah yolunda cihad ediniz. Allah'a inanmayanlarla savaşınız. Allah, dininin yardımcısıdır. Ganimet mallarından çalmayınız, hıyanet etmeyiniz, korkmayınız, yeryüzünde fesat çıkarmayınız, emirlere karşı gelmeyiniz. İnşaallah, düşmanla karşılaştığınızda onları üç şeye çağırınız. Tekliflerinize icabet ederlerse öyle kabul ediniz ve artık onlara ilişmeyiniz. Önce onları Müslüman olmaya davet ediniz. Kabul ederlerse siz de onların Müslümanlıklarını kabul ediniz ve onlara dokunmayınız. Sonra, onları Muhâcirlerin yurdu Medine'ye göç etmeye çağırınız. Bunu yaptıkları takdirde muhâcirlerin leh ve aleyhlerine olan bütün hakların onlar için de geçerli olduğunu bildiriniz. İslâm'a girip de kendi yurtlarında kalmak isterlerse, diğer Müslüman Araplar gibi onlara da Allah'ın farz kıldığı hükümlerin icra edileceğini; ama Allah yolunda cihada katılıncaya kadar fey' ve ganimet mallarından kendilerine pay verilmeyeceğini özellikle belirtiniz. İslâm'ı kabule yanaşmazlarsa cizye vermeye çağırınız. "Evet, kabul!" derlerse kabul edip onlardan ellerinizi çekiniz. Buna da yanaşmazlarsa Allah'tan yardım dileyerek onlarla savaşınız. Hurma ağaçlarını kesmeyiniz, yakmayınız, hayvanları öldürmeyiniz, meyve ağaçlarına dokunmayınız. Hristiyan ve Yahudilerin ibadet yerlerini yıkmayınız, çocukları, ihtiyarları, kadınları öldürmeyiniz! Kendilerini kiliselere bağlamış birtakım kimseler göreceksiniz: Bir şeye karışmadıkları sürece, onları kendi hâllerine bırakınız. Yine bazı kimseler bulacaksınız: Şeytan için başlarının

ortalarını tıraş etmiş olanlar. Bunlara rastladığınız vakit, bunların boyunlarını vurunuz."[121]

Hz. Hâlid'in, Rum Komutanı Cerece'yi İslâm'a Daveti ve Cerece'nin Müslüman Olması

Vâkıdî ve daha başkaları rivayet ediyorlar: "Yermük Savaşı'nda Rum komutanlarından biri olan Cerece, saftan dışarı çıkarak Hâlid b. Velîd'i istedi. Hâlid geldi. Birbirlerine o kadar yaklaştılar ki, atları karşılıklı olarak boyun boyuna geldi. Cerece: "Ey Hâlid, bana haber ver ve doğruyu söyle, yalan konuşma! Çünkü hür kimse yalan söylemez. Bana hile de yapma, zira asil olan ve Allah adına elçilik yapan biri asla hileye sapmaz! Allah sizin peygamberinize gökten bir kılıç indirmiş, o da onu sana vermiş. Sen o kılıcı çekip saldırdığında karşında kimse tutanamazmış, onları muhakkak yenermişsin, bu doğru mu?" diye sordu. Hâlid "Hayır!" dedi. "Peki, o hâlde sana neden 'Allah'ın kılıcı' deniyor? Bunu izah etmelisin!" diye sorunca Hz. Hâlid:

"Allah, bize peygamberini gönderdi. O da bizi İslâm'a davet etti. Biz de önceleri topyekûn kendisinden kaçtık. Sonra kimimiz onu doğrulayıp kendisine katıldı, bazılarımız ise tekzip edip uzak durmaya devam etti. Ben de yalanlayıp uzak duranlar arasındaydım. Sonra Allah, cebrî bir lütufla hidayet bahşetti. Biz de Efendimize biatimizi sunduk. Bunun üzerine bana:

"Sen, Allah'ın müşriklere çektiği Allah kılıçlarından bir kılıçsın!" buyurdu ve Allah'a, bana yardım etmesi için dua etti. Bunun için "Seyfullah" adıyla anılırım. Müslümanlar içinde yer alan ve müşriklerin en yaman düşmanlarından biriyim." cevabını verdi. Cerece: "Peki, Hâlid, neye çağırıyorsunuz?" diye sordu. "Allah'tan başka ibadete lâyık bir ilâh olmadığına inanmaya, Muhamme-

---

[121] el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl* 4/654(11008)

d'in Allah'ın kulu ve Resûlü olduğuna şehadet getirmeye ve Allah katından gelen hakikatlere iman etmeye!" cevabını verdi.

Cerece: "Bu davetinizi kabul etmeyenlere karşı tutumunuz nedir?" diye sordu. Hz. Hâlid: "Cizye isteriz. Eğer cizye verirlerse kendilerini koruruz." dedi. "Peki, ya vermezlerse?" dedi Rum komutan. Hz. Hâlid: "Harp ilân eder, kendileriyle savaşırız." diye cevapladı. Cerece: "Size icabet edip bugün bu davaya girenin pozisyonu ne olur?' diye sordu. Hz. Hâlid: "Allah'ın bize farz kıldığı emirler karşısında soylularımızla sıradan halkımız, İslâm'a ilk girenlerimizle sonradan katılanlarımız arasında hiçbir fark yoktur, konumumuz aynıdır." diye karşılık verdi.

Cerece: "Aranıza bugün katılacak birinin mükâfatı da sizlerinki gibi midir?" diye sordu. Hz. Hâlid: "Evet! Hatta daha da fazla." dedi.

Cerece: "İyi ama, siz ondan daha önce Müslüman olduğunuz hâlde nasıl olur da size eşit olabilir ki?" diye sordu.

Hz. Hâlid: "Biz bu davayı zorunlu olarak benimsedik. Peygamberimize biatta bulunurken, o aramızdaydı, kendisine semadan vahiyler geliyordu, bize Kur'ân'la haberler veriyordu, mucizeler gösteriyordu. Gördüklerimizi görenlerin, duyduklarımızı duyanların İslâm'a girip biat etmeleri kaçınılmazdı. Ama sizler bizim gördüğümüz harikulâde hâlleri ve delilleri ne gördünüz ne de duydunuz! Bu nedenle, sizden samimiyetle bu dine girenler bizden daha üstündür." cevabını verdi. Cerece: "Allah için söylemek gerekirse, bana doğruları söyledin, hileye ve aldatmacaya sapmadın." dedi. Hâlid: "Vallahi sana doğru söyledim. Çünkü sorduğun meselelere verdiğim cevaplar bana değil Allah'a aittir." deyince, Cerece, kalkanını çevirip Hâlid'in yanıbaşına geçti ve: "Bana İslâm'ı öğret." dedi.

Hz. Hâlid, onu çadırına götürdü. Üzerine bir kırba su döktükten sonra kendisine iki rekât namaz kıldırdı. Rumlar, Cerece'nin

Hâlid ile birlikte döndüğünü görünce Müslümanlara öyle bir saldırdılar ki, İkrime b. Ebi Cehl ile Hâris b. Hişâm'ın komutasındaki fırkaların dışında kalan bütün İslâm ordusu geri çekilmek zorunda kaldı. Bunun üzerine Hâlid ile Cerece atlarına bindiler. O sırada, Rumlar İslâm ordusunun tâ ortalarına varmışlardı. Hâlid orduya seslenince Müslümanlar hücuma geçtiler. Rumlar eski yerlerine çekildiler. Hâlid düşman üzerine yürünmesini emredince kılıç kılıca çarpışmaya başladılar. Hâlid ile Cerece, güneşin yükselmeye başlamasından güneş batmaya yüz tutuncaya kadar kılıç salladılar. Müslümanlar, öğle ve ikindi namazlarını imâ ile kıldılar. Cerece, Allah rahmet etsin şehit düştü. Hâlid ile kıldığı o iki rekâttan başka namaz kılamadı."[122]

28. HAZRETİ ÖMER DÖNEMİNDE, SAHÂBENİN HARPLERDE İSLÂM'I TEBLİĞ ETMESİ

Hz. Rib'î b. Âmir'in, Rüstem'i İslâm'a Davet Etmesi

O gün orada bulunanlar anlatıyorlar: "Rüstem'in isteği üzerine Sa'd b. Ebî Vakkas (radıyallahu anh), Rib'î b. Âmir'i gönderdi. Rib'î, Rüstem'in huzuruna girince, ne görsün! Rüstem'in meclisi altın işlemeli yastıklarla, saçaklı ipek halılarla bezenmiş! Yakutlarla, pahalı incilerle, gösterişli zinet eşyalarıyla süslenmiş! Rüstem de başında gösterişli bir taç olduğu hâlde altından yapılmış taht üzerinde oturuyordu. Rib'î ise, sırtında eski bir elbise, yanında kalkanı ile bacakları kısa bir atla içeri girdi. Atıyla ipek halılar üzerine basıp ilerledi. Sonra inerek atını o yastıklardan birine bağlayıp ilerledi. Üzerinde silahı, sırtında zırhı, başında da miğferi vardı. Ona "Silahını bırak!" dediler. O ise "Kendiliğimden gelmedim, davetiniz üzerine geldim. Beni bu hâlimle bırakırsanız ne âlâ, yoksa geri döner giderim." karşılığını verdi. Rüstem: "Bırakın."

---

[122] İbn Kesîr, *el-Bidâye* 7/12.

dedi. O da mızrağına abanarak halıları dele dele ilerledi. Ona "Niçin geldiniz?" diye sordular. Şu cevabı verdi:

"Bizi Allah gönderdi. Vazifemiz; dilediği kullarını, kullara kulluktan kurtarıp Allah'a kulluk etmeye yöneltmek. Onları darlık ve fakirlikten kurtarıp zenginliğe, zulüm ve haksızlıklardan kurtarıp İslâm'ın adaletine çıkaracağız. Allah bizi hak din ile insanlara gönderdi ki, onları ona çağıralım. Her kim bunu kabul ederse biz de onun olumlu cevabını kabul eder ona dokunmayız. Kabule yanaşmayanlarla da şehit oluncaya kadar savaşırız."

Rüstem: "Allah'ın vaadi nedir?" diye sordu. "Savaşırken ölenler için cennet, sağ kalanlar için de zafer demektir." Rüstem: "Sözlerinizi dinledim, bize mühlet verir misiniz? Böylece biz de düşünmüş oluruz, siz de." dedi.

Rib'î: "Hay hay, olur! Ne kadar süre istersiniz, bir gün mü, iki gün mü?"

Rüstem: "Yoo! Hayır, daha çok. Çünkü danışmanlarımız ve kavmimizin ileri gelenleriyle mektuplaşmamız lâzım bu süre zarfında."

Rib'î: "Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) düşmanla karşılaştığımız zaman üç günden fazla ek süre verme yetkisini bize vermedi. Sen kendini ve halkını düşün, üç gün sonra şu üç şeyden birini seç: Müslüman olmak, cizye vermek, harpetmek."

Rüstem: "Onların efendileri sen misin?" diye sordu. Rib'î: "Hayır! Ama Müslümanlar bir vücut gibidir, en aşağı olanları en yüksekleri nâmına güvence verebilirler." dedi. Bunun üzerine Rüstem kavminin önde gelenlerini topladı ve: "Bu adamın sözlerinden daha güçlü ve daha tercihe şayan bir söz hiç duydunuz mu?' dedi.

Adamları: "Maazallah! Buna mı meylediyorsun? Dinini bırakarak bu köpeğin yanına mı geçeceksin? Şunun elbiselerini görmüyor musun?" dediler.

Rüstem: "Yazık size! Elbiseye bakmayınız, görüşe, söze, davranışa dikkat ediniz. Kaldı ki Araplar giyime ve yemeğe önem vermez, daha ziyade soylarını muhafazaya önem verirler." dedi.

Sa'd b. Ebî Vakkas'ın, Arkadaşlarından Bir Grubu Savaştan Önce Kisrâ'ya Göndermesi

Ebû Vâil anlatıyor: "Hazeti Sa'd (radıyallahu anh) geldi ve Kadisiye'de konakladı. Kesin bilmiyorum; ama yedi veya sekiz binden fazla değildik. Müşrikler ise otuz bin kişi idiler. (İbn Kesir'in el-Bidâye'de Seyf ve daha başka tarihçilerden naklettiğine göre o gün düşmanın mevcudu seksen bin imiş. Diğer bir rivayette de; Rüstem'in maiyetinde yüz yirmi bin kişi olduğu, seksen bin askerin de yedekte onları izledikleri kaydedilir.) Ayrıca Rüstem'in ordusunda otuz üç tane de fil vardı. Bu fillerden beyaz fil, eski Kisrâlardan "Sâbûr"un fili idi. En büyükleri ve en önde olandı, öteki filler onun peşinden gidiyorlardı. İranlılar: "Gücünüz yok, silahınız yok, niçin geldiniz? Haydi, geri dönünüz!" dediler. "Dönmeyeceğiz!" karşılığını verdik. Oklarımıza bakıp gülüyor ve: "Dük dûkiğ, iğ (teşi) " diyorlar, oklarımızı kirmana benzetiyorlardı. Dönmeyeceğimizi bildirince: "Bize akıllılarınızdan bir adam gönderin de geliş sebebinizi iyice izah etsin." dediler.

Hz. Muğîre b. Şube, "Ben varım!" deyip onların tarafına geçti, tahta çıkıp Rüstem'in yanına oturdu, İranlılar homurdanıp bağrıştılar. Muğire:

"Buraya oturmam benim şerefimi artırmaz, sahibinizin de değerini düşürmez." dedi. Rüstem: "Doğru söyledin. Peki, niçin geldiniz?" diye sordu.

Hz. Muğîre: "Biz fenalık ve sapkınlık içinde idik, Allah Teâlâ bize peygamber gönderdi, onunla bizi doğru yola iletti, onun sayesinde bize rızıklar bahşetti. Şu beldede biten buğday tanelerini yiyip evlad ü ıyalimize de tattırınca: "Bunu yemeye alıştık, bundan böyle yemezsek dayanamayız! Bizi o topraklara götürün,

buğday ekmeği yiyelim!" dediler. Rüstem: "Öyle ise sizi öldürürüz!" dedi. Muğîre: "Bizi öldürürseniz cennete gireriz, biz sizi öldürürsek cehenneme girersiniz, geride kalanlarınız da cizye verir." dedi. Muğîre "Cizye verirsiniz." deyince Farslılar homurdanıp bağrıştı: "Sizinle barış yapmayız!" dediler.

Muğîre: "Pekâlâ, şimdi, savaşmak için siz mi bizim tarafa geçeceksiniz, yoksa biz mi? diye sordu. Onlar: "Biz sizin tarafınıza geçeceğiz!" dediler. Bunun üzerine, İslâm ordusu geri çekildi, Farslılar geçince Müslümanlar ani bir hücumla düşmanı bozguna uğrattılar"[123]

Muâviye b. Kurre (radıyallahu anh) anlatıyor: Kadisiye Harbi'nin vuku bulduğu gün, Muğîre b. Şu'be (radıyallahu anh) İranlıların emirlerine gönderildi. Muğire: "Yanımda benimle on kişi daha gelsin." dedi. İsteği yerine getirildi. Muğire elbisesini sıkıca bağladı, sırf deri olan kalkanını alarak yürüdü. Fars komutanının yanına varınca arkadaşlarına: "Yere bir kalkan koyun." dedi. Konulan kalkanın üzerinde oturdu. Farslı uzun boylu bir adam:

"Araplar! Ülkemize geliş sebebinizi biliyorum. Kendi beldenizde karınlarınızı doyuracak yiyecek bulamıyorsunuz. Alın, size ihtiyacınız kadar yiyecek verelim. Biz Mecusî bir toplumuz, sizi öldürmek istemeyiz, sizi öldürürsek toprağımız kirlenir." dedi.

Muğîre cevap verdi: "Vallahi biz bu düşüncelerle gelmedik. Bizler taşlara ve putlara tapan bir kavim idik. Tapındığımız taştan daha güzelini gördüğümüzde onu atar, başkasını alırdık. Nihayet, Allah bize içimizden bir peygamber gönderdi. O bizi İslâm'a çağırdı, biz de O'na tâbi olduk. Biz, asla yiyecek temini için gelmedik. İslâm'a girmeyen düşmanlarımızla savaşmakla memuruz. Savaşçılarınızı öldürmek, zürriyetlerinizi esir almak için geldik. Yiyecek meselesine gelince; yemin ederim ki doyacak kadar yiye-

---

[123] İbn Kesîr, *el-Bidâye* 7/38

cek bulamıyorduk ; hatta çok zaman kanıncaya kadar içecek su bile sağlayamıyorduk. Sizin topraklarınızda ise pek çok yiyecek, bol su bulduk. Vallahi bu nimetleri bırakmayacağız, bunlar ya sizin olacak ya da bizim!" Rüstem Farsça olarak: "Doğru söyledi." dedikten sonra Muğîre'ye: "Yarın gözün çıkacak." dedi. Ama ertesi gün isabet eden bir okla kendi gözünü kaybetti."[124]

el-Bidâye'de tarihçi Seyf'in şunları naklettiği kaydediliyor: "Sa'd b. Ebî Vakkas (radıyallahu anh) arkadaşlarından bir cemaati harpten önce Kisrâ'ya gönderdi. Kendisini İslâm'a çağıracaklardı. Kisrâ'nın huzuruna çıkmak için izin istediler, izin verildi. Müslüman heyetin kılık kıyafetini görmek için belde sakinleri sokaklara çıktılar. Baktılar ki omuzlarında yelek, ellerinde kamçı, ayaklarında çarık, altlarında çelimsiz ayaklarını sürüyen atlar! Çok şaşırdılar. Bu adamlar sayıca daha kalabalık ve daha çok askerî imkânlara sahip olan muhteşem ordularını nasıl yeneceklerdi?

Müslüman heyet, Melik Yezdücerd'in huzuruna varınca kral onları önüne oturttu. Yezdücerd çok kibirli, terbiyesi kıt ve kaba bir adamdı. Sonra heyete giysilerinin, yeleklerinin, çarıklarının ve kamçılarının isimlerini sormaya başladı. Onların verdikleri her cevabı bir uğur telâkki ediyordu. Ama Allah, onun lehine olan düşüncelerini aleyhine çevirdi. Sonra onlara sordu: "Bu ülkeye sizi getiren nedir? Kendi kendimizle çekişmemiz ve içimizdeki bazı karışıklıklar mı sizi cesaretlendirdi?" Nu'man b. Mukarrin şu karşılığı verdi:

"Allah bize acıdı ve bir peygamber gönderdi. O bize hayrı gösteriyor, onu yapmamızı emrediyor; şerri tanıtıyor, ondan da sakındırıyordu. Kendisine itaat etmemize karşılık bize dünya ve ahiretin hayırlarını vadediyordu. Hangi kabileyi çağırdıysa muhakkak o kabile ikiye bölündü; bir fırka ona yaklaşırken diğerleri ondan uzak duruyordu. Onun dinine kabilenin seçkinleri giri-

---

[124] Hâkim, *Müstedrek* 3/510 (5901)

yordu. O peygamber, Allah'ın dilediği kadar bu şekilde kaldıktan sonra Allah O'na kendisine karşı gelen Arapların üzerlerine varmasını, ilk önce onlardan başlamasını emretti. O da böyle yaptı. Bunun üzerine Arapların hepsi iki şekilde onun yanında yer aldı: Kimi zorla kimi de kendi arzularıyla İslâm'a girdi. İstemeyerek Müslüman olanlar, sonra memnun kaldılar. Kendi arzularıyla İslâm'a katılanların şevkleri daha da arttı. Onun bize getirdiği dinin, içinde bulunduğumuz düşmanlıklardan üstün olduğunu anladık. O bize önce yakın komşumuz olan milletlerden başlamamızı, onları adalete çağırmamızı tavsiye etti. Biz, sizi dinimize çağırıyoruz. Bu, İslâm dinidir. O, güzeli beğenen, çirkini takbih eden bir dindir. Kabul etmezseniz savaşırız, dinimize girerseniz size Allah'ın kitabını bırakır onun ahkâmıyla hükmetmeniz şartıyla geri döneriz, işlerinize ve ülkenize karışmayız. Bize cizyeler getirirseniz cizyelerinizi kabul eder, sizi koruruz, yoksa sizinle harp ederiz.

Yezdücerd: "Yeryüzünde sizden daha barbar, daha azgın, birbirleriyle geçinemeyen, kötü huylu bir topluluk bilmiyorum. Şimdiye kadar, bâdiyedeki köyleri size bırakıyorduk. Farslılar sizlerle savaşmıyor, sizler de onlara karşı baş kaldırmıyordunuz. Sayınız çoğaldı ise, bu sizi aldatmasın. Eğer geçim sıkıntısı sizi bu yola itti ise, bolluğa kavuşuncaya kadar size erzak takdir ederiz, ileri gelenlerinize ikramda bulunur, hepinizi giydiririz. Başınıza size mülayim davranacak birisini de kral yaparız." dedi.

Müslüman heyet sustu. Muğîre b. Şu'be ayağa kalktı ve:

"Ey Melik! Bu gördüklerin Arapların reisleri, ileri gelenleridir, soylu kimselerdir. Soylular, soylulardan utanır; asillere ancak asiller ikram eder, eşrafın hukukunu yine eşraf gözetir. Onlar niçin gönderildiklerini sana tamamiyle açıklamadılar, her sözünü cevaplamadılar. İyi de yaptılar! Onlar gibilerine, ancak böyle hareket yaraşır. Benden cevap iste, sana gerçekleri ben iletmiş

olayım, onlar da şahit olsunlar. Sen bize birtakım sıfatlar yakıştırdın ki, gerçekte sen onları bilmiyorsun!

Bizim çok kötü bir durumda olduğumuzu söylemiştin, doğru! Bizden daha fenası yoktu. Açlığımız kimsenin açlığına benzemiyordu; kurtçukları, akrepleri, yılanları yiyor, bunları tabiî yiyeceklerimizden sayıyorduk. Konaklarımız ise toprağın sırtı idi, giysilerimiz de deve tüyünden, koyun yününden ördüklerimizdi. Dinimiz ise birbirimizi öldürmek, birbirimize zulüm yapmaktı. Yemeğine ortak olmasını istemediği için, içimizden herhangi biri kız çocuğunu diri diri gömebiliyordu. Önceki hâlimiz bu idi. Sonra, Allah bize herkesçe tanınan bir adamı peygamber olarak gönderdi. Biz onun soyunu, kişiliğini ve doğumunu biliyorduk. Toprağı arzımızın en hayırlı yeri, nesepçe en soylumuz; evi evlerimizin en iyisi, kabilesi kabilelerimizin en üstünü idi. Şahsiyeti itibariyle peygamber olmadan önce de en doğrumuz, en yumuşak huylumuzdu.

Bizi öyle bir davaya çağırdı ki, ilk anda O'na, dostu ve kendisinden sonra halifesi olan Ebû Bekir'den başkası icabet etmedi. O bir şey dedi, biz başka şey dedik; O doğruyu haykırdı biz yalanladık! Ama O artarken biz eksildik. Âlemlerin Rabbi ile bizim aramızda olan oldu! Bize söyledikleri Allah'ın sözü, bize emrettikleri Allah'ın emirleri idi. Bize, Rabbimizin şöyle buyurduğunu söyledi:

"Allah benim! Tekim, ortağım yok. Hiçbir nesne yokken ben vardım. Zâtım müstesna, her şey yok olacak! Bütün varlıkları ben yarattım. Her şey bana ulaşacak. Rahmetim size yetişti. Ölümden sonra azabımdan kurtaracağım yolu göstermek, sizi kendi evim olan selamet yurduna yerleştirmek için size bu zâtı gönderdim!"

Biz de, onun Hak katından Hakk'ı getirdiğine şehadet ediyoruz. Cenâb-ı Allah bize iletmesi için Peygamberine şöyle buyurdu: "Bu davada kim size tâbi olursa lehinize olan onun da lehine,

aleyhinize olan onun da aleyhinedir. Kabul etmeyenlere de cizye teklif edip kendi canlarınızı koruduğunuz gibi onları da himayenize alın. Cizye vermeye yanaşmayanlarla da savaşın, aranızda hakem benim. Sizden, öldürüleni cennetime sokacağım. Sağ kalanınıza da düşmanına galip gelmesi için yardım edeceğim."

Muğire bunları naklettikten sonra şöyle dedi: "Şimdi, istersen hor ve zelil olarak cizye ver, istersen kılıcı seç! Dilersen İslâm'a gir, canını kurtar." Yezdücerd: "Bunları bana karşı mı söylüyorsun?" dedi. Muğîre: "Ben, benimle kim konuşuyorsa ona karşı söyledim, eğer benimle başkası konuşsaydı, bunları sana söylemezdim!" dedi. Yezdücerd: "Elçileri öldürmemek teamülden olmasaydı derhâl sizi öldürürdüm. Benim yanımda size verecek hiçbir şey yoktur!" dedi ve adamlarına: "Bir çuval toprak getirin, bunların en soylularının sırtına yükleyin, sonra Medâin'den çıkıncaya kadar sokakta taşıtın." diye emir verdi. Müslüman heyete de: "Komutanınızın yanına dönünüz ve ona şunu bildiriniz ki kendisine Rüstem'i gönderiyorum, onu ve ordusunu Kadisiye hendeklerine gömsün, onu ve sizi cezalandırsın. Daha sonra da Rüstem'i ülkenize göndereceğim, Kisrâ Sâbûr'un yaptığı işkencelerden daha ağırını size yapsın, sizi birbirinize düşürsün!" dedi ve sordu: "En asiliniz kim?"

Kimse ses çıkarmadı. Yalnız Âsım b. Amr (radıyallahu anh) toprağı yüklenmek için: "En soyluları benim, bunların efendisiyim, toprağı bana yükleyin." dedi. Yezdücerd: "Dediği gibi en soylunuz bu adam mı?" diye sordu. Onlar da 'Evet.' diye karşılık verdiler.

Âsım toprağı omuzuna alıp eyvan ve evleri geçerek hayvanının yanına geldi, toprağını bineğinin sırtına yükledi. Yola çıktılar. Âsım arkadaşlarını geçti, Kudeys kapısını geçince:"Komutanımızı zaferle müjdeleyin! İnşallah muzaffer olacağız!" dedi.

Yoluna devam ederek, yanındaki toprağı Arap topraklarına bıraktı. Sonra geri döndü, başkomutan Sa'd b. Ebî Vakkas'ın (radı-

yallahu anh) yanına girdi, son durumu anlattı ve: "Müjde size! Vallahi Allah, onların mülklerinin anahtarlarını bize verdi!" dedi.

İslâm ordusu Yezdücerd'in Âsım'ın sırtına yüklettiği toprağı hayra yorarak, ülkelerini fethe muvaffak olacaklarının bir işareti saydılar."[125]

Hz. Amr b. Âs'ın, Mısır'ın Fethi Esnasında İnsanları İslâm'a Daveti

Hâlid ve Ubâde (radıyallahu anhumâ) anlatıyorlar: "Hz. Ömer (radıyallahu anh) Medine'ye döndükten sonra Amr b. Âs Mısır'a gitmek üzere yola çıktı. Mısır'daki Elyûn kapısına geldi. Peşinden Zübeyr de gitti, orada birleştiler. Burada kendilerini, İslâm beldelerinde yaşayan Hristiyanların reisi olan Ebû Meryem karşıladı. Yanında, beldelerini korumak için Mukavkıs'ın gönderdiği ordunun başında bulunan piskopos da vardı. Amr b. Âs (radıyallahu anh) yanlarına inince, kendisine karşı savaş vaziyeti aldılar. İslâm kumandanı haber gönderdi:

"Bize karşı savaşmak için acele etmeyin. Size geliş sebebimizi beyan edelim, ondan sonra görüşünüzü bildirirsiniz." Bunun üzerine adamlarını geri çektiler. Amr tekrar haber gönderdi: "Ben meydana çıkıyorum. Ebû Meryem ile Ebû Miryâm da benim karşıma çıksınlar." Bu teklifi kabul ettiler. Birbirlerine teminat verdikten sonra Amr bu iki kişiye:

"Siz bu beldenin rahiplerisiniz, beni iyi dinleyiniz: "Allah Teâlâ, Muhammed'i (sallallahu aleyhi ve sellem) hak din ile gönderdi, O'na hakkı emretti. Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem) de, kendisine verilen her emri bize iletti. Sonra O Allah'ın salât ve rahmeti üzerine olsun, ahirete göçtü; vazifesini yerine getirmiş olarak ve bize apaçık bir sünnet bırakarak gitti. O'nun bize getirdiği emirlerden

---

[125] İbn Kesîr, *el-Bidâye* 7/41, Taberî, *Târîh* 4/94.

biri de insanlara davamızı ve niçin buraya geldiğimizi anlatmaktır. Binâenaleyh sizi İslâm'a çağırıyoruz, her kim İslâm'ı kabul etmek üzere bize icabet ederse o da bizim gibidir. Kabul etmeyene cizye teklif ederiz, onu korumak için tüm gücümüzü seferber ederiz. Peygamberimiz, bize sizin ülkenizi fethedeceğimizi bildirmiş, aramızdaki yakınlıktan dolayı (Çünkü İsmâil Aleyhisselâm'ın annesi Hâcer, Mısır Kıptîlerindendi. Allah Resûlü bunu akrabalık vesilesi kabul etmiştir.) sizi gözetmemizi vasiyet buyurmuştu. Bize icabet ve itaat ederseniz daha da yakınlaşmış ve dostluğumuzu pekiştirmiş oluruz. Ayrıca Müminlerin Emiri Hz. Ömer'in bize: "Kıptîlere iyi davranınız; zira Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) Kıptîlere iyi muamelede bulunmamızı öğütledi." şeklinde bir tavsiyesi olmuştu.

Dediler ki: "Bu kadar uzak bir akrabalık, bu derecede eski akrabalık hukukunu yalnız peygamberler gözetebilir. Evet, Hâcer soylu biri idi, hükümdarımızın kızı idi, Menf ailesindendi, mülk ve saltanat onlardaydı. Sonra Ayn-ı Şems halkı onları yenip öldürdü, onların mülklerini aldılar, sağ kalanları da gurbete gitti. Bu sebeple, Hâcer de İbrahim'in (aleyhisselâm) yanına gitti. Evet, işte böyle. Peki, ey Amr, merhaba, hoşgeldiniz! Bize mühlet ver, durumu müzakere eder, size geri döneriz."

Amr b. Âs: "Benim gibi biri aldatılamaz, kendi aranızda ve kavminizle görüşmeniz için size üç gün mühlet veriyorum, yoksa sizinle savaşırım!" dedi. Mısırlılar: "Mühleti arttırsanız." dediler. Hz. Amr bir gün daha verdi. Yine, 'Artır!' dediler. Hz. Amr, bir gün daha verdi. Sonra Mukavkıs'ın yanına döndüler. Mukavkıs önce sulh yapmayı düşündü. Fakat orada bulunan Rum komutanı Ertabûn, olumlu cevap verilmesine engel olarak Müslümanlara hücum edilmesini ve savaşmayı teklif etti. O iki rahip Mısır halkına: "Biz bütün gücümüzle sizi müdafaa edeceğiz, Müslümanların yanına dönmeyeceğiz. Dört gün daha var. Bu süre zarfında başınıza hiçbir şey gelmeyecek, güvendesiniz." dediler.

Hz. Amr ve Hz. Zübeyr bir gece ansızın Ferekab'ın baskınına uğradılar. Ama Amr hazırlıklıydı, onu ve yanındakileri kıskıvrak yakalayıp öldürdü. Daha sonra Hz. Amr ile Hz. Zübeyr, Ayn-ı Şems'e doğru hareket ettiler"[126]

Ebû Hârise ile Ebû Osman anlatıyorlar: "Hz. Amr b. Âs (radıyallahu anh), Ayn-ı Şems'te Mısırlıların yanında konaklayınca Mısır halkı hükümdarlarına:

"Kisrâ'yı, Kayser'i bozguna uğratıp onları ülkelerinde yenen bir kavme karşı ne yapmak istiyorsun? Onlarla hemen antlaşma yap; kendini de bizi de tehlikelere maruz bırakma!" dediler.

Bu konuşma, Hz. Amr tarafından verilen beş günlük mühletin dördüncü gününde cereyan etti. Melik, halkının bu teklifine sıcak bakmadı, İslâm ordusuna hücum etti. Vuruşmaya başladılar. Hz. Zübeyr şehrin sûruna çıktı. Mısır halkı, Hz. Zübeyr'i orada görünce Hz. Amr'a şehrin kapılarını açtı; ona doğru koşarak barış istediler. Amr b. Âs da tekliflerini kabul etti. Hz. Zübeyr ise gökten iner gibi, orayı ansızın abluka altına aldı."[127]

Hz. Seleme b. Kays el-Eşcaî Komutasındaki Sahâbilerin Muarızlarını İslâm'a Daveti

Süleyman b. Büreyde anlatıyor: "Herhangi bir yere gönderilmek üzere müminlerden bir ordu toplandığında Hz. Ömer (radıyallahu anh), ordunun başına âlim ve fakih birini kumandan tayin ederdi. Bir defasında huzurunda toplanan ordunun başına Seleme b. Kays el-Eşcaî'yi getirdi, nasihat olarak da şunları söyledi:

"Allah adına yürü, Allah'ı inkâr edenlere karşı Allah yolunda cihad et. Müşrik düşmanlarınızla karşılaştığınızda kendilerini üç şeye çağırın: Önce İslâm'a davet edin. Müslüman olup kendi

---

[126] Taberî, *Târîh* 4/227.
[127] Taberî, *Târîh* 4/288.

yurtlarında kalmak isterlerse, mallarından zekât alınacağını, İslâm ordularının aldıkları ganimetlerden kendilerine verilmeyeceğini, sizinle beraber olmak ve cihada katılmak isterlerse lehinize olanın lehlerine, aleyhinize olan hususların da aleyhlerine olacağını söyleyiniz. İslâm'a girmezlerse cizye vermeye çağırınız. Kabul ederlerse düşmanlarına karşı onları koruyunuz, güçlerini aşan oranda cizye yüklemeyiniz. Cizye vermeye de yanaşmazlarsa onlarla savaşınız. Allah, onlara karşı yardımcınızdır. Şayet bir kaleye sığınırlar da, sonra oradan Allah ve Resûlünün hükmüne razı olarak ineceklerini teklif ederlerse Allah'ın hükmü üzere inme isteklerini kabullenmeyiniz. Zira Allah ve Resûlünün onlar hakkında ne hüküm verdiğini bilemezsiniz. Sizden Allah ve Resûlü adına teminat isterlerse bu teminatı da vermeyiniz. Ancak kendi adınıza söz veriniz. Sizinle savaşırlarsa ganimet mallarını aşırmayınız, hıyanet etmeyiniz. El, ayak, burun keserek işkence yapmayınız, çocukları öldürmeyiniz."

Hz. Seleme (radıyallahu anh) der ki: "Yürüdük. Müşrik düşmanlarımızla karşı karşıya geldik. Onları Müminlerin Emiri'nin talimatı üzere, İslâm'a davet ettik; kabul etmediler. Cizye vermeye çağırdık, yanaşmadılar. Bunun üzerine onlarla savaştık. Neticede Allah bize zafer lütfetti. Savaşçılarını öldürdük, evlad ü ıyalini de esir aldık, dökülen saçılan eşyalarını da topladık."[128]

29. ASHÂBIN, İNSANLARIN HİDAYETİNE VESİLE OLAN GÜZEL AHLÂK VE DAVRANIŞLARI

Amr b. Cemûh'un İslâm'a Girmesi İçin Oğlu ile Muaz b. Cebel'in Yaptıkları

İbn İshak anlatıyor: "Ensâr Akabe'de Peygamberimize (sallallahu aleyhi ve sellem) biat ettikten sonra Medine'ye geldiğinde, İslâm burada daha da güçlendi. Ama yine de aralarında müşrik artıkları vardı.

[128] Taberî, *Târîh* 5/9.

Bunlardan biri de Amr b. Cemûh idi. Oğlu Muâz, Akabe'de bulunmuş, Peygamberimize biatini sunmuştu. Amr, Selemeoğullarının büyüklerinden ve asillerinden biri idi. Diğer soyluların yaptıkları gibi evinde "Menât" adında işlemeli ağaçtan bir put edinmişti. Her gün onun bakımını yapıp temizliyordu. Selemeoğullarının gençlerinden Muâz b. Cebel ile Amr b. Cemûh'un oğlu Muâz ve daha bir grup genç, İslâm'a girince geceleyin Amr'ın bu putunu alıyor tepesi üstüne Selemeoğullarının çöplüğüne atıyorlardı. Sabah olunca putunu yerinde bulamayan Amr: "Yazıklar olsun size! Bu gece tanrımıza kim tecavüz etti?" diyor, putu aramaya koyuluyordu. Bulunca yıkayıp paklıyor, kokular sürüyor: "Allah'a yemin ederim ki, bunu yapanı bir bilsem perişan ederim." diyordu. Akşam olup da Amr uyuyunca, gençler yine aynı şekilde yapıyorlardı. Bu hadise pek çok kez tekrar edince Amr yine bir gün putunu attıkları yerden çıkarıp yıkadı, pakladı, ona kokular sürdü. Sonra getirip kılıcını boynuna astı ve "Vallahi bu gördüklerini sana kim yapıyor bilmiyorum, bir hünerin varsa işte kılıç! Onu, yanına bırakıyorum." dedi.

Gece olunca Amr yatıp uyudu. Gençler yine geldiler, putun boynundan kılıcı aldılar, iple çekip ölü bir köpekle birlikte Selemeoğullarının hela çukurlarından birine attılar. Ertesi gün Amr kalktı, putunu yerinde bulamayınca aramaya başladı. Atıldığı hela çukurunda ölü bir köpekle yan yana ve tepesi üstü görünce kavminden Müslüman olanlarla konuşarak İslâm'a girdi, iyi de bir Müslüman oldu."[129]

Ebu'd-Derdâ'nın İslâm'a Girişi ve Bunun İçin İbn Revâha'nın Yaptıkları

Vâkıdî'de şöyle anlatılır: "Ebû'd-Derdâ (radıyallahu anh) aile fertleri arasında İslâm'a giren sonuncu kişidir. Putuna hâlâ bağlıydı. Onun yüzünü bir mendille örtmüştü. Abdullah b. Revâha onu

---

[129] İbn Kesîr, *el-Bidâye* 3/166

İslâm'a çağırıyor, fakat o bir türlü kabul etmiyordu. İbn Revâha ki, İslâm'dan önce Ebû'd-Derdâ'nın kardeşliği idi. Bir gün İbn Revâha Ebu'd-Derdâ'ya doğru gelirken, baktı ki Ebu'd-Derdâ evinden çıkmış, başka bir yöne doğru gidiyor. Hemen onun evine girdi, hanımı başını tarıyordu. "Ebû'd-Derdâ nerede? diye sordu. "Az önce çıktı." dedi hanımı.

İbn Revâha elinde bir keserle, putun bulunduğu yere girdi; içinden şeytanların isimlerini sayarak ve "Dikkat edin, Allah'ın yanında tanrı diye çağırılan her şey asılsızdır." mısraını terennüm ederek putu paramparça etti. Keserin sesini duyan evin sahibesi: "İbn Revâha, beni mahvettin!" dedi. Sonra İbn Revâha, hiçbir şey olmamış gibi çıkıp gitti. Ebû'd-Derdâ evine dönünce baktı ki hanımı oturmuş ağlıyor. "Nedir bu hâlin?" diye sordu hanımına. Kardeşin İbn Revâha geldi, şu gördüğün şeyleri yaptı.

Ebû'd-Derdâ buna çok kızdı. Sonra kendi kendine düşündü: "Putun elinden bir hayır gelseydi kendini korurdu." dedi. İbn Revâha'yı bularak birlikte Peygamber Efendimizin (sallallahu aleyhi ve sellem) yanına gidip Müslüman oldu"[130]

Hz. Ömer'in, Amr b. Âs'a Gönderdiği Cizye ve Esirlerle İlgili Mektubu

Ziyâd b. Cez' ez-Zübeydî anlatıyor: "Hz. Ömer'in (radıyallahu anh) halifeliği döneminde İskenderiye'yi fethettikten sonra Belhib'de oturduk ve Hz. Ömer'in mektubunu beklemeye başladık. Derken mektup geldi. Amr b. Âs bize mektubu okudu. Şöyle diyordu:

"Mektubunu aldım. İskenderiye reisinin, esirlerini iade etmen şartıyla sana cizye teklifinde bulunduğunu yazıyorsun. Yemin ederim ki; bize ve bizden sonraki Müslümanlara sürekli gelir kaynağı olacak bir cizye, paylaşılıp tükenen ve devamlılık arz

---

[130] Hâkim, *el-Müstedrek* 3/380 (5449)

etmeyen fey'den (sulh yoluyla alınan ganimet) daha iyidir. Binâenaleyh elinizdeki esirleri, İslâm olmakla kavimlerinin dinlerini seçmek arasında serbest bırakarak İskenderiye reisine cizye vermesi teklifinde bulunun. İslâm'ı tercih eden esir, artık Müslümanlar arasına katılmış sayılır. Müslümanların leh ve aleyhlerine olan esaslar onun da leh ve aleyhinedir. Kavminin dinini seçenlere de dindaşlarına yapıldığı gibi cizye yükümlülüğü getirilecek. Aldığınız esirlerden Arap topraklarına dağılarak Mekke, Medine ve Yemen'e gidenleri geri getirtmek imkânı yoktur. Bu sebepten, yerine getiremeyeceğimiz bir mesele üzerinde sulh yapmak istemiyoruz."

Hz. Amr (radıyallahu anh), Mü'minlerin Emiri'nin yazdığı mektubun muhtevasını bildirmek üzere İskenderiye reisine elçi gönderdi. O da, "Kabul ettim." dedi.

Râvi der ki: "Yapılan anlaşma gereğince elimizdeki esirleri topladık. Hristiyanlar da içtima ettiler. Sonra birer birer elimizdeki esirleri getiriyor, kendisini İslâm'la Hristiyanlık arasında muhayyer bırakıyorduk. Birisi İslâm'ı seçince İskenderiye'yi fethederken aldığımız tekbirlerden daha canlı tekbir getiriyor, onu kendi aramıza alıyorduk. Esirlerden biri, Hristiyanlığı seçtiğinde de Hristiyanlar genizlerinden sesler çıkararak onu kendi taraflarına alıyorlardı. Biz de ona cizye yazıyorduk. Bununla beraber adeta içimizden biri onlara katılmış gibi çok üzülüyorduk. Bunu sonuna kadar devam ettirdik.

Getirilen esirler arasında, Ebû Meryem Abdullah b. Abdurrahman adında biri vardı. Zübeydoğullarının bilgesi idi. Onu durdurduk ve İslâm ile Hristiyanlık arasında bir tercih yapmasını söyledik. O adam, babası, annesi ve kız kardeşleri Hristiyan olmasına rağmen, İslâm'ı seçti. Biz de onu aramıza çektik. Babası, annesi ve kız kardeşleri üzerine atılarak elimizden onu almaya uğraştılar; hatta çekerken sırtındaki elbisesini parçaladılar. Gördüğünüz gibi o, bugün artık bizim bilginimiz.."[131]

---

[131] Taberi, *Târîh* 4/227.

Hz. Ali ile Bir Hristiyan Arasında Geçen Zırh Hikâyesi ve Hristiyan'ın İslâm'a Girişi

Hâkim'in Şa'bî'den yaptığı bir rivayete göre; Cemel vakasında Ali'nin (radıyallahu anh) zırhı kayboldu. Birisi zırhı bulup sattı. Zırh bir Hristiyanda görüldü. Bunun üzerine Hz. Ali, Hristiyanı Şüreyh'e dava etti. Şahitleri de oğlu Hasan ile azatlı kölesi Kanber'di. Şüreyh: "Hasan'ın yerine başka şahit göster." dedi. "Hasan'ın şehâdetini kabul etmiyor musun?" Kâdî Şüreyh: "Evet, bunu ben senden öğrenmiştim: Çocuğun babası lehindeki şehâdeti caiz değildir, demiştin" dedi.

Hâkim'in başka bir rivayetinde de, şu ziyâdelere rastlıyoruz: "Şüreyh, Hz. Ali'ye hitaben: "Azatlı kölenin şehadetini kabul ederiz. Amma oğlunun senin lehindeki şehâdetini kabul edemeyiz." dedi. Hz. Ali: "Allah canını alsın! Hz. Ömer'in (radıyallahu anh) "Peygamber Efendimizden (sallallahu aleyhi ve sellem) 'Hasan ile Hüseyin cennet halkı içindeki gençlerin efendileridir.' buyurduğunu rivayet ettiğini duymadın mı?" dedi. Sonra Şüreyh, Hristiyana: "Zırhı al, senindir." diye hüküm verdi.

Hristiyan şöyle dedi: "Mü'minlerin Emiri benimle birlikte Müslümanların kadısının yanına geldi. Kadı onun aleyhine hüküm verdi, o da hükme rıza gösterdi. Ey Mü'minlerin Emîri, vallahi sen doğru söyledin, o senin zırhındır. Devenden düşmüştü, ben de almıştım. Şehâdet ediyorum ki, Allah'tan başka ibâdete lâyık bir ilâh yoktur; Muhammed Allah'ın Resûlüdür."

Adam, İslâm'a girince Hz. Ali zırhını ona bağışladığı gibi yedi yüz dirhem de nakit bahşiş verdi. Bu zât, Hz. Ali'nin yanından ayrılmadı. Sonunda Sıffin Savaşı'nda şehit düştü."[132]

---

[132] el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl* 7/44 (17795)

BİAT

Sahâbe, Peygamberimize ve halifelerine nasıl biat ediyordu? Biatın esasları nelerdi?

1. MÜSLÜMAN OLMAK ÜZERE YAPILAN BİAT

Bu konuyla ilgili olarak, Cerîr (radıyallahu anh) şu hadisi rivayet etmiştir: "Peygamberimize (sallallahu aleyhi ve sellem) kadınların biat ettikleri esaslar üzerine biat ettik.[1] Şöyle ki: Büyük günahlardan hiçbirini yapmamış olarak ölenlerimize cenneti vadediyordu. Büyük günahlardan birini yapıp da şerî cezayı çekmiş olarak ölen kimse için de bu verilen cezanın kefaret olduğunu söylüyordu. Bir de büyük günahlardan birini işlediği hâlde günahı gizli kalanların hesabının da Allah'a ait olacağını beyan ediyordu."[2]

---

1 Bundan maksat şu âyet olmalıdır: "Ey Peygamber! Mümin hanımlar; Allah'a hiçbir sûrette ortak tanımamak, hırsızlık yapmamak, zina etmemek, çocuklarını öldürmemek, hiç yoktan yalan uydurup iftira atmamak, bulduğu bir çocuğu, kocasına isnat etmemek veya gayrimeşru bir çocuk dünyaya getirip onu kocasına mâl etmemek, senin kendilerine emredeceğin meşru olan herhangi bir konuda sana karşı gelmemek hususlarında sana biat etmeye geldiklerinde, sen de onların biatlarını kabul et ve onlar için Allah'tan af dile. Çünkü Allah, ğafûrdur, rahîmdir. (Mümtehine, 60/12)

2 Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid* 6/40 (9856)

Mekke Fethedildiği Gün, Herkesin Allah ve Resûlüne Biat Etmesi

Hz. Esved (radıyallahu anh) anlatıyor: "Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) Mekke fethedildiği gün Safâ tepesinde oturdu ve halkın Müslüman olmak ve şehadet etmek üzere sunduğu biatları kabul etti. "Şehâdet üzere biattan maksat nedir?" diye sordum"- Allah'a iman etmek, Allah'tan başka ibâdete lâyık bir ilâh olmadığına, Muhammed'in Allah'ın kulu ve Resûlü olduğuna şahitlik yapmaktır." diye cevap verdi.

Beyhakî'nin rivayeti ise şöyledir: "Fetih günü büyük küçük, kadın erkek halkın tümü Allah Resûlüne geldi. O da İslâm ve şehadet cümlesi üzere biatlarını kabul buyurdu."[3]

2. İSLÂM'IN PRATİKLERİ ÜZERİNE BİAT

Beşîr b. Hasâsıye'nin Biati

Beşîr şöyle demiştir: Biat etmek üzere Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem)'e geldim ve: "Benden hangi konularda biat alacaksın yâ Resûlallah?" diye sordum.

Allah Resûlü elini uzattı ve: "Tek ve ortağı bulunmayan Allah'tan başka ibadete lâyık bir tanrı olmadığına, Muhammed'in Allah'ın kulu ve Resûlü olduğuna şehadet getireceksin, beş vakit namazı vaktinde kılacaksın, farz olan zekâtı vereceksin, Ramazan orucunu tutacaksın, Beytullah'ı haccedeceksin ve Allah yolunda mücahedede bulunacaksın." buyurdu.

Dedim ki: "Yâ Resûlallah, ikisi hariç hepsine gücümüz yeter. Ancak ikisini yapamam: Birisi zekâttır. Vallahi, benim hepsi on kadar devem var. Bunlar da, aile fertlerimin süt ve binek ihtiyacını ancak karşılıyorlar. Güç yetiremeyeceğim diğer husus da

---

3 İbn Kesîr, *el-Bidâye* 4/318.

cihad. Ben korkak bir adamım. Ama halk, harpten kaçanın Allah'ın gazabına uğrayacağını söylüyor. Savaş başladığında nefsim adına korkup harpten firar edebilirim endişesini duyuyorum. Dolayısıyla harpten kaçarsam Allah'ın gazabına maruz kalırım." dedim. Bunun üzerine Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) elini sıktı, sonra açtı ve sonra şöyle buyurdu: "Beşîr! Zekâta yok, cihada yok, diyorsun. O zaman ne ile cennete gireceksin, söyler misin?" Dedim ki: "Yâ Resûlallah, elini uzat sana biat edeyim." Allah Resûlü elini uzattı, ben de söylediği bütün görevleri yapmak üzere kendisine biat ettim"[4]

Cerîr b. Abdullah'ın, İslâmî Esaslar Üzerine Biatini Sunması

Cerîr (radıyallahu anh) şöyle demiştir: "Namaz kılacağıma, zekât vereceğime ve her Müslümana nasihatte bulunacağıma dair Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'e biat ettim"

İmam Ahmed b. Hanbel'in Cerir'den (radıyallahu anh) yaptığı diğer bir rivayette Cerir (radıyallahu anh) diyor ki: "Yâ Resûlallah, neler üzerine biat edeceğimi sen belirle, çünkü sen benden daha iyi bilirsin." dedim.

Allah Resûlü: "Bir olan Allah'a ibadet etmen, O'na hiçbir şeyi ortak tanımaman, namaz kılman, zekât vermen, her Müslümana nasihatte bulunman ve şirkten uzak durman şartıyla senin biatını kabul ediyorum." buyurdu.

Taberânî'nin rivayeti ise şöyledir: "Cerir (radıyallahu anh), Peygamberimizin huzuruna gelince Resûlullah: "Cerîr, bana elini uzat." dedi. Cerir: "Ne üzerine biat edeceğim ey Allah'ın Resûlü?" dedi. Efendimiz : "Allah'a bütün varlığınla teslim olman ve her Müslümana nasihatte bulunman şartıyla biat edeceksin." buyurdu. Zeki

4 el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl* 13/281 (36865)

ve akıllı biri olan Cerîr: "Yâ Resûlallah, gücüm yettiği kadar." diye ekledi. Cerîr'in bu sözü, kendinden sonraki insanlar için de bir ruhsata vesile oldu.[5]

Avf b. Mâlik ile Arkadaşlarının, İslâmî Esaslara Uyma ve İnsanlardan Bir Şey İstememe Üzerine Biat Etmeleri

Avf b. Mâlik el-Eşcai (radıyallahu anh) anlatıyor: "Bizler dokuz veya sekiz yahut yedi kişi, Resûlullah'ın huzurundaydık. Bize: "Sizler Allah'ın Resûlüne biat etmeyecek misiniz?" dedi ve bu sorusunu üç defa tekrarladı.

Biz de ellerimizi uzattık, biatlerimizi kabul etti. Biz: "Yâ Resûlallah, sana biat ettik; ama hangi esaslar üzerine?" diye sorduk.

"Allah'a ibadet etmeniz, O'na hiçbir şeyi ortak koşmamanız, beş vakit namazı kılmanız." dedikten sonra gizlice şu cümleyi de ilave etti: "…ve insanlardan hiçbir şey istememeniz!"

Râvi der ki: Ben bu cemaatten bazılarını gördüm : "Kamçısı düşerdi de hiç kimseye kamçımı bana ver!" demezlerdi, yani bineğinden iner, kendileri alırlardı"[6]

Sehl b. Sa'd'ın ve Diğerlerinin, İslâm'ın Emirleri Üzerine Allah Resûlüne Biat Etmeleri

Sehl b. Sa'd (radıyallahu anh) anlatıyor: Ben, Ebû Zer, Ubâde b. Sâmit, Ebû Saîd-i Hudrî, Muhammed b. Mesleme ve bir altıncı kişi ile birlikte, Allah uğrunda hiçbir kınayanın kınamasından şikâyet etmeyeceğimize dair Peygamberimize (sallallahu aleyhi ve sellem) biat ettik. Yalnız altıncı kişi, sunduğu biatin iptalini istedi. Peygamberimiz de onunla olan biatini feshetti"[7]

5 el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl* 1/529 (2365)
6 Müslim, *Sahîh* 2/721 (1043)
7 el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl* 1/530 (1516)

Ubâde b. Sâmit (radıyallahu anh) de şöyle demiştir: "Peygamberimize (sallallahu aleyhi ve sellem) biat eden o altı kişiden biri de ben idim. Allah'a hiçbir şeyi ortak koşmamak, hırsızlık yapmamak, zinaya yaklaşmamak, Allah'ın haram kıldığı cana haksız yere kıymamak, yağmacılık yapmamak ve isyan etmemek üzere Allah Resûlüne biat ettik. Bunlara riâyet ettiğimiz takdirde karşılığında cennetin vadedildiği; bu günahlardan birini işleyen hakkında ise nihaî hükmün Allah'a ait olduğu özellikle belirtilmişti."[8]

İbn Cerîr'in Ubâde b. Sâmit'ten rivayet ettiğine göre, Ubâde şöyle demiştir: "Bir gün Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'in huzurunda idik. Bize, "Hiçbir şeyi Allah'a ortak koşmamak ve zina yapmamak üzere bana biat ediniz. Sizden, ahdine vefa gösterenin ecrini Allah verecektir. Bu fenalıklardan birine bulaşıp da günahını, Allah'ın gizlediği kimselerin kesin hükmü Allah'a kalmıştır: Dilerse azap eder, dilerse de mağfiret eder." buyurdu.[9]

Hz. Ubâde b. Sâmit ve Arkadaşlarının Birinci Akabe'deki Biatleri

Ubâde b. Sâmit şöyle demiştir: Bizler Birinci Akabe'de on bir kişi idik. Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'e kadınların biatleri gibi biatte bulunduk. Çünkü bu biat, savaş farz kılınmadan önce idi. Allah Resûlüne şu esaslar üzerine biatimizi sunduk: "Allah'a hiçbir şeyi ortak tanımayacağız, çalmayacağız, zina yapmayacağız, namuslu kişilere iftira atmayacağız, çocuklarımızı öldürmeyeceğiz, herhangi bir iyilikte size isyan etmeyeceğiz."

Allah Resûlü daha sonra şöyle buyurdu: "Ahdine vefa gösterene cennet vardır. Bu fenalıklardan birini yapanın durumu da Allah'a kalmıştır: Dilerse azap eder, dilerse bağışlar!"[10]

---

8 el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl* 1/531 (1519)

9 el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl* 1/531 (1521)

10 İbn Kesîr, *el-Bidâye* 3/150.

3. MEKKE FETHİNDEN SONRA HİCRET ETMEK ÜZERE BİAT

Ya'lâ b. Münye'nin, Babasına Vekâleten Biati

Ya'lâ b. Münye (radıyallahu anh) şöyle demiştir: Fethin ikinci günü Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'e gittim ve: "Yâ Resûlallah, hicret etmek üzere babamın biatini kabul eyle." dedim. Efendimiz: "Hayır" dedi. Onun biatini cihât etmesi şartıyla alırım. Çünkü hicret Mekke'nin fethedildiği gün bitmiştir, zorunlu olmaktan çıkmıştır" buyurdu.[11]

Hz. Mücâşi' ile Kardeşlerinin Biatleri

Mücaşi' b. Mesud (radıyallahu anh) şöyle demiştir: "Kardeşimle birlikte Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'in yanına gittim ve: "Yâ Resûlallah, hicret etmek üzere biatimizi kabul et!" dedim. Efendimiz: "Hicretin zamanı artık geçti." buyurdu. "O hâlde bizim hangi hususlarda biat etmemizi istiyorsun?" diye sordum. "Müslüman olmanız ve Allah rızası için mücahede etmeniz üzerine." buyurdu.[12]

4. PEYGAMBERİMİZ'İN DAVASINA DESTEK OLMAK ÜZERE BİAT

Ensâr'dan Yetmiş Kişinin, Peygamberimize Yardım Etmek Üzere Akabe'de Biat Etmesi

Hz. Câbir (radıyallahu anh) şöyle demiştir: "Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), Mekke'de on sene kaldı. Ukâz ve Mecenne panayırlarında hac mevsimlerinde halkı izliyor, onların çadırlarına kadar gidiyor ve: "Rabbimin mesajlarını tebliğ etmem için kim beni koruyacak, kim bana yardım edecek? Yardım edenlere karşılık olarak ona ebedi cennet verilecek!" diyordu. Ama kendi-

11 Beyhakî, *Sünen* 9/16 (17547)
12 Buhârî, *Sahîh* 3/1086 (2802)

sini himaye edip kendisine destek olacak bir çehre bulamıyordu. Hatta Yemenlilerden yahut Mudar kabilesinden birisi yardım için ortaya çıktığında, derhâl kavmi ve yakınları adamın yanına geliyor ve ona: "Bu Kureyşli delikanlıdan uzak dur, sakın seni aldatmasın!" diyorlardı.

Allah Resûlü, çadırlar arasında dolaşırken halk parmaklarıyla birbirlerine onu gösteriyordu. Neticede, Cenâb-ı Hak bize onun yanına gitmeyi nasip etti. Kendisini himaye ettik, getirdiği hakikatleri tasdik ettik. İçimizden biri ona gelip iman ediyor, Efendimiz de ona Kur'ân okuyordu. Bu şahıs ailesinin yanına döndüğünde, onun İslâm'a girişi ile bütün hane halkı da Müslüman oluyordu. Böylece Ensâr'ın mahallesinden İslâm'a girmeyen tek bir hâne kalmadı, her evde muhakkak İslâmiyet'ini ilan eden birkaç kişi bulunuyordu. Bilâhare Medineliler olarak toplanıp istişare ettik:

"Artık ne zamana kadar Allah Resûlünü yalnız bırakacağız? Mekke dağlarında dolaşmaya, şuradan buradan kovulmaya, korkulu hayatını sürdürmeye daha ne kadar kayıtsız kalacağız?" dedik.

Aramızdan yetmiş adam, hac mevsiminde onun yanına gitti. Kendisiyle Akabe'de buluşmak üzere sözleştik. Birer ikişer orada toplanmaya başladık. Hepimiz toplanınca sorduk: "Yâ Resûlallah, sana hangi şeyler üzere biat edeceğiz?" Cevap verdi:

"Aktif ve pasif olsun her durumda dinlemek, itaat etmek, bollukta ve darlıkta infakta bulunmak, iyiliği emredip fenalıklardan sakındırmak, Allah için hak ve hakikatleri dile getirmek, Allah için hiçbir kınayanın kınamasından çekinmemek, sizin yanınıza geldiğimde canlarınızı, eşlerinizi ve oğullarınızı koruduğunuz gibi tehlikelere karşı beni de koruyup, bana destek olmak üzere biat ediyorsunuz. Buna mukabil sizlere cenneti vadediyorum."

Hemen kendisine doğru ilerledik. Bizim yaşça en küçüğümüz olan Es'ad b. Zürare Allah Resûlünün elini tutu ve şöyle dedi:

"Bakın Medineliler! Acele etmeyin! Biz bu zatın Allah Resûlü olduğuna inandığımız için, konaklamadan ve nefes nefese buraya koştuk geldik. O'nu bugün Mekke'den çıkarmak ve Medine'ye kabul etmek bütün Araplara karşı savaş ilân etmek demektir. Bu durumda, en iyi savaşçılarınız öldürülebilir, kiminiz de yaralanabilir. Şayet bütün bunları göze alacak ve sabredecekseniz ona sahip çıkınız, ecrinizi verecek olan da Allah'tır. Eğer canından korkan varsa baştan iyi karar versin ve durumunu ona iyice açıklasın. O, sizin mazeretinizi Allah huzurunda daha iyi izah eder!" dedi.

Oradakiler: "Ey Es'ad, git şuradan! Vallahi, bu biatten vazgeçmeyiz, ebediyen de başımıza konan bu talih kuşunu kimseye kaptırmayız!" dediler.

Bu konuşmaları müteakip kalktık ve Nebîler Nebîsine biat ettik. Bizden güvence aldı ve bazı şartlarını beyan etti ve bu sözümüzde durmamız mukabilinde bize cenneti vadetti"[13]

Bu Konuda İbn İshak'ın Rivayeti

Hz. Kâ'b b. Mâlik (radıyallahu anh) anlatıyor: "Akabe'de toplanıp Peygamber Efendimizi (sallallahu aleyhi ve sellem) beklemeye başladık. Amcası Abbâs ile birlikte geldi. Abbâs henüz Müslüman değildi. Fakat yeğeninin yanında hazır bulunarak ona manevi destek olmak istemişti. Allah Resûlü oturunca ilk sözü amcası Abbâs b. Abdülmuttalip aldı ve:

"Ey Hazreç cemaati! Bildiğiniz gibi Muhammed bizdendir. Biz O'nu şimdiye kadar kavmimizden aynı görüşe sahip bulunduğumuz kimselerden hep koruduk. O, kavmi arasında çok değerli ve güçlüdür. Fakat her nedense sizin yurdunuza gelmek ve size katılmak istemiştir. Eğer davet ettiği şeyde kendisine destek olabileceğinizden ve düşmanlarına karşı O'nu koruyabilece-

---

[13] Ahmed b. Hanbel, *Müsned* 3/322 (14496)

ğinizden eminseniz sizi sorumluluğunuzla baş başa bırakıyorum! Ama size geldikten sonra O'nu düşmanlarına teslim edecekseniz, kendisini maddi-manevi desteksiz bırakacaksanız şimdiden bu işten vazgeçin. O kavmi arasında ve beldesinde zaten güçlü ve himaye altındadır." dedi.

"Ey Abbâs, senin sözlerini dinledik. Yâ Resûlallah, sen konuş; kendin ve Rabbin için bizden ne istiyorsan iste, her şeye hazırız!" dedik.

Allah Resûlü konuştu. Kur'ân'dan âyetler okudu. Allah'ın yoluna davet etti, İslâm'ın güzelliklerini anlatarak teşviklerde bulundu ve: "Sizlerle, eşlerinizi ve oğullarınızı nasıl koruyorsanız beni de aynı şekilde korumanız ve himaye etmeniz üzere biatleşiyorum." buyurdu. Bunun üzerine Berâ b. Ma'rur, Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'in elini tuttu ve:

"Evet! Seni hak ile gönderen Allah'a yemin ederim ki, canlarımızı koruduğumuz gibi seni de tehlikelere karşı himaye edeceğiz. Biatimizi lütfen kabul buyur yâ Resûlallah! Biz, vallahi yâ Resûlallah, büyüklerimizden miras kalan harplerin çocuklarıyız." dedi.

Ebu'l-Heysem'in Biati ve Arkadaşlarına Söyledikleri

Hz. Urve (radıyallahu anh) naklediyor: "Peygamber Efendimize (sallallahu aleyhi ve sellem) ilk biat eden Ebu'l-Heysem b. et-Teyyihân idi. Biat esnasında:

"Yâ Resûlallah, bizimle diğer insanlar arasında eskiden beri süregelen ilişkiler ve antlaşmalar var. Muhtemelen sana tâbi olmakla bu bağları koparacağız. Peki sen kavmine dönersen, biz de öteki insanlarla ipleri kopardığımızdan dolayı, onlar da bizimle yeniden savaşırlarsa ne olacak?" dedi.

Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), Ebu'l-Heysem'in sözlerine gülümseyerek şöyle buyurdu:

"Benim kanım sizin kanınızla beraber, ölümüm de sizin ölümünüzle beraber olacaktır!"

Ebu'l-Heysem, Allah Resûlünün bu cevabından çok memnun kaldı ve arkadaşlarına dönerek şöyle dedi:

"Ey cemaat! Bu, gerçekten Allah'ın Resûlü! Şehâdet ediyorum ki o muhakkak Sâdık ve Masdûk'tur, doğru söylemektedir. O, bugün zaten Allah'ın koruması altında, O'nun teminatında, kavmi ve yakınları arasında. Onu yurdunuza kabul ettiğiniz takdirde Arapların topyekûn üzerinize ok yağdıracağını iyi biliniz. Eğer seve seve Allah yolunda çarpışmayı göze alıyorsanız, bu uğurda mallarınızı ve evlatlarınızı feda edecekseniz, o zaman onu beldenize çağırın ve ona bağrınızı açın. Hakikaten o Allah'ın Resûlüdür. Rezil ve rüsva oluruz diye endişe ediyorsanız şimdiden vazgeçin bu işten!"

Onlar da şu cevabı verdiler: "Biz Allah ve Resûlünün bize vereceği her görevi peşinen kabul etmişiz. Yâ Resûlallah, bizden istediğin her şeyi seve seve bu uğurda feda edeceğimize dair sana söz veriyoruz! Ebu'l-Heysem, aramızdan çekil de Allah Resûlüne biat edelim!"

Ebu'l-Heysem der ki: "İlk defa ben biat ettim. Sonra oradakilerin hepsi Allah Resûlüne biatlerini sundular."[14]

Biat Esnasında Abbas b. Ubâde'nin Söyledikleri

İbn İshak naklediyor: "Ensâr, Peygamber Efendimize (sallallahu aleyhi ve sellem) biat etmek üzere toplandığında Salimoğullarından Abbâs b. Ubâde b. Nadla şöyle seslendi:

"Ey Hazreç cemaati! Bu adama ne üzerine biat edeceğinizi biliyor musunuz?" "Evet." dediler. Abbas sözünü şöyle sürdürdü: "Sizler kızıl ve siyahî bütün insanlarla savaşmak üzere ona biat ediyorsunuz. Size sorarım: Bir savaş neticesinde mallarınızın

---

14 Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid* 6/56 (9885)

yağmalandığını, soylularınızın katledildiğini görseniz onu, düşmana teslim etmeyi düşünür müsünüz? Eğer, dünya ve ahirette rezil olma anlamına gelen böyle bir düşünceye veya tavra sahip olacaksanız yol yakınken şimdiden vazgeçin. Yok mallarınızın yağmalanıp, eşrafınızın katledilmeleri pahasına da olsa sizi davet ettiği hususlarda kendisine sadakat gösterecekseniz ona sahip çıkın. Vallahi o ve onun davasına sahip çıkmak, dünya ve ahiretiniz adına en hayırlı bir iştir."

Ensâr: "Mallarımızın gitmesi, eşrafımızın öldürülmesi pahasına dahi olsa onu himayemize alıyor ve ona sinemizi açıyoruz!" diye karşılık verdikten sonra Allah Resûlüne: "Yâ Resûlallah, sözümüzde durduğumuz takdirde buna mukabil bize ne verilecek?" diye sordular. Allah Resûlü: "Cennet!" buyurdu. "O halde uzat elini Yâ Resûlallah!" dediler. Efendimiz, mübarek elini uzattı. Onlar da ona biat ettiler"[15]

İbn İshak'ın diğer rivayetinde, bu hadisin sonunda şu ek bilgi vardır: "Biat işi bitince Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem): "Haydi, bineklerinizin yanına gidiniz!" buyurdu. Abbâs b. Ubâde: "Yâ Resûlallah, seni hak olarak gönderen Allah'a yemin ederim ki, istersen yarın hemen kılıçlarımızla Minâ halkı üzerine yükleniriz!" dedi.

Allah Resûlü: "Hayır! Biz böyle yapmakla emrolunmuş değiliz, haydi şimdi bineklerinizin yanına dönünüz!" buyurdu.[16]

5. CİHAD ÜZERİNE BİAT

Hz. Enes (radıyallahu anh) şöyle demiştir: "Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) Hendek Harbi öncesi ashâbın çalışma yaptığı mıntıkaya doğru yürüyüşe çıktı. Baktı ki; Muhâcir ve Ensâr sabahın soğuğunda hendek kazıyorlar. Bu işte kendilerine destek olacak

---

15 İbn Kesîr, *el-Bidâye* 3/162.
16 İbn Kesîr, *el-Bidâye* 3/164.

hizmetçileri de yok! Allah Resûlü onların çektiği sıkıntıyı ve açlığı görünce şöyle buyurdu:

"Allah'ım! Gerçek hayat ahiret hayatıdır; Ensâr ve Muhacirleri sen bağışla" Onlar da Allah Resûlüne şöyle cevap verdiler: "Bizler ki Muhammed'e (sallallahu aleyhi ve sellem) biat etmişiz, hayatta kaldığımız müddetçe cihada devam etmek üzere."[17]

6. SÖZ DİNLEMEK VE İTAAT ETMEK ÜZERE BİAT

Hz. Ubâde b. Sâmit'in Sözleri

Ubeydullah b. Râfi (radıyallahu anh) şöyle demiştir: Şarap tulumları getirilmişti. Ubâde b. Sâmit de oradaydı. Ubâde tulumları deldi ve:

"Biz gençlikte ve yaşlılıkta dinleyip itaat etmek, darlıkta ve bollukta Allah yolunda harcamak, iyiliği emredip, fenalıklardan sakındırmak, Allah uğrunda hakkı söylemek ve bu hususta hiçbir kınayanın kınamasından korkmamak, eğer Resûlü Ekrem Medine'yi şereflendirirse canlarımızı, eşlerimizi ve çocuklarımızı koruduğumuz tehlikelerden onu da korumak üzere kendisine söz verdik. O da buna mukabil bize cenneti vadetti. İşte Peygamberimiz ile üzerinde biat ettiğimiz esaslar bunlar." dedi.

Bu hadisle ilgili olarak İbn İshak'ın rivayetinde ayrıca şu farklı ifadelere rastlıyoruz: "Hz. Ubâde (radıyallahu anh) demiştir ki:

"Peygamberimize, darlık ve bolluk zamanımızda, kolaylıkta ve zorlukta başkaları bize tercih edilmiş olsa dahi dinlemek ve itaat etmek, yöneticilerle didişmemek, nerede olursak olalım hakkı söylemek, Allah yolunda hiçbir kınayanın kınamasından korkmamak üzere aynen savaşa gidenlerin biati gibi biatte bulunduk."[18]

---

17 Buhârî, *Sahîh* 4/1504 (3874)

18 İbn Kesîr, *el-Bidâye* 3/163

7. PEYGAMBERİMİZ MEDİNE'YE AYAK BASTIĞINDA, ENSÂR KADINLARININ BİATLERİ

Ümmü Atıyye (radıyallahu anhâ) anlatıyor: Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) Medine'ye geldiklerinde Ensâr kadınlarının bir evde toplanmasını istedi. Sonra onlara Ömer b. Hattâb'ı gönderdi. Ömer, gitti ve evin kapısında dikildi. Kadınlara selâm verdi, onlar da Ömer'in selâmını aldılar. Ömer: "Ben Allah Resûlünün size gönderdiği elçisiyim." dedi. Biz de: "Allah Resûlüne ve Allah Resûlünün elçisine merhaba!" dedik.

Hz. Ömer: "Allah'a hiçbir şeyi denk tutmamak, hırsızlık yapmamak, zina etmemek, çocuklarınızı öldürmemek, hiç yoktan yalan uydurup iftira atmamak, bulduğunuz bir çocuğu, kocanıza isnat etmemek veya gayrimeşru bir çocuk dünyaya getirip onu kocanıza mâl etmemek ve herhangi bir iyilikte isyankâr olmamak üzere biat ediyor musunuz?" diye sordu. "Evet, biat ediyoruz." dediler.

Bunun üzerine Hz. Ömer kapının dışından uzaktan elini uzattı. Kadınlar da içeriden (musafaha ediyormuş gibi) ellerini uzattılar. Hz. Ömer: "Allah'ım sen şâhit ol." dedi.

"Âdet görmekte olanlarımızın ve yeni yetişmekte olan genç kızlarımızın, iki bayramda dışarı çıkmasına izin verildi. Cenazelere katılmaktan menolunduk. Bizlere cuma namazı da farz kılınmadı." Hz. Ömer'e: "Herhangi bir iyilikte isyankâr olmamaktan neyi kastettiğini sordum. Âsi olmak, ölünün ardından ağıt yakarak ağlamaktır." diye cevap verdi.[19]

Peygamberimizin teyzesi ve her iki kıbleye doğru namaz kılmış olan Adiyy b. Neccâroğullarının kadınlarından Selmâ binti Kays (radıyallahu anhâ) şöyle demiştir: "Resûlullah'a geldim. Ensârlı kadınlardan bir cemaat içinde, kendisine biat ettim. Bize Allah'a hiçbir nesneyi eş tutmamamızı, hırsızlık yapmamamızı, zinadan

---

[19] Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid* 6/42 (9864)

kaçınmamızı, çocuklarımızı öldürmememizi, iftira atmamamızı, herhangi bir iyilik hususunda kendisine karşı gelmememizi şart koştu ve "Kocalarınızı aldatmayınız." buyurdu. Biz de kendisine öylece biat ederek söz verdik. Sonra eve dönerken kadınlardan birine: "Git ve Allah Resûlüne sor bakalım, kocalarımızı aldatmak ne demekmiş? Bunu bir öğren." dedim.

Kadın bunu sordu ve Allah Resûlü: "Kocasının malını onun haberi olmadan karşılıksız olarak başkasına vermektir." buyurdu.[20]

Ubeyd b. Hâris'in kızı Gufeyle anlatıyor: "Annem Karîre ve Muhâcir kadınlardan birkaç kişiyle birlikte Peygamberimize gelerek biat ettik. Allah Resûlü, Abtah'ta kendisi için kurulan çadırdaydı. Mümtehine sûresinin şu mealdeki âyetini okuyarak bizden biat aldı:

"Ey Peygamber! Mümin hanımlar; Allah'a hiçbir sûrette ortak tanımamak, hırsızlık yapmamak, zina etmemek, çocuklarını öldürmemek, hiç yoktan yalan uydurup iftira atmamak, bulduğu bir çocuğu kocasına isnat etmemek veya gayrimeşru bir çocuk dünyaya getirip onu kocasına mâl etmemek, senin kendilerine emredeceğin meşru olan herhangi bir konuda sana karşı gelmemek hususlarında sana biat etmeye geldiklerinde, sen de onların biatlarını kabul et ve onlar için Allah'tan af dile. Çünkü Allah gafurdur, rahîmdir." (Mümtehine, 60/12)

Biz kabul edip biat için elimizi uzattığımızda: "Ben, yabancı kadınlarla tokalaşmam." buyurdu. Bizim için Allah'a istiğfarda bulundu. Böylece biat etmiş olduk."[21]

Rukayka'nın kızı Ümeyme şöyle demiştir: "Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'e biat etmek üzere, bir grup kadınla beraber Peygaberimizin yanına gitmiştim. Biz:

---

20 Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid* 6/42 (9863)
21 İbn Kesir, *Tefsîr* 4/353.

"Yâ Resûlallah, Allah'a hiçbir şeyi eş tutmayacağımıza, çalmayacağımıza, zina yapmayacağımıza, çocuklarımızı öldürmeyeceğimize, iftira atmayacağımıza, herhangi bir iyilikte sana isyan etmeyeceğimize dâir sana biat ediyoruz!" dedik. Allah Resûlü: "Gücünüz ve takatiniz yettiğince." buyurdu. Biz de: "Gerçekten Allah ve Resûlü bize, bizden daha çok merhametli! Yâ Resûlallah, elini uzat da sana biat edelim!" dedik. Efendimiz: "Ben kadınlarla musafaha yapmam, benim yüz kadına olan sözümle bir kadına olan sözüm aynıdır." buyurdu."[22]

Hz. Ümeyme binti Rukayka'nın Müslüman Olurken Biati

Abdullah b. Amr (radıyallahu anh) anlatıyor: "Ümeyme binti Rukayka Peygamberimize (sallallahu aleyhi ve sellem) gelerek İslâm'a girmek üzere kendisine biatini arz etti. Allah Resûlü: "Allah'a hiçbir şeyi eş tutmamak, hırsızlık yapmamak, zina etmemek, çocuğunu öldürmemek, iftira atmamak, ölülerin ardından ağıt yakmamak, cahiliye dönemindeki kadınlar gibi açılıp saçılarak dışarıya çıkmamak üzere biatini kabul ediyorum." buyurdu."[23]

8. BÜLUĞ ÇAĞINA GELMEMİŞ ÇOCUKLARIN BİATİ

Hz. Hüseyin'in torunlarından Muhammed b. Ali naklediyor: "Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) çocuk olup henüz sakalı çıkmamış olan Hasan, Hüseyin, Abdullah b. Abbas ve Abdullah b. Ca'fer ile biatleşti. Ehl-i beytin dışındaki çocuklardan ise, özel olarak biat aldığı görülmemiştir."[24]

Taberânî naklediyor: "Abdullah b. Zübeyr ile Abdullah b. Ca'fer (radıyallahu anhumâ) Peygamber Efendimize (sallallahu aleyhi ve sellem) biat

---

22 İbn Hacer, *el-İsâbe* 4/240

23 Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid* 6/41 (9858)

24 Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid* 6/46 (9875)

ettiklerinde yedi yaşlarındaydılar. Allah Resûlü, onları görünce tebessüm buyurdu, elini uzattı ve biatlerini kabul etti."[25]

9. ASHÂBIN HALİFELERE BİATİ

Ashâbın Hz. Ebû Bekir'e Biat Etmesi

İbrahim b. Münteşir naklediyor: Allahu Teâlâ: "Gerçek, sana biat edenler ancak Allah'a biat etmiş olurlar." (Fetih, 48/10) âyetini indirdiği zaman Resûlullah'ın insanlarla biatleşmesi, Allah'a söz vermek ve Hakk'a itaatten ibaretti. Hz. Ebû Bekir (radıyallahu anh) ise biat alırken, "Allah'a itaat ettiğim sürece bana itaat etmek üzere biatte bulununuz!" demişti. Hz. Ömer ve daha sonraki halifelerin biatleri Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'in biati gibi idi.[26]

İbn Afif (radıyallahu anh) anlatıyor: "Allah Resûlünün vefatından sonra Hz. Ebû Bekir'i gördüm. Halkın biatini kabul ediyor, çevresinde toplanan cemaate:

"Allah'a ve kitabı Kur'ân'a kulak verip itaat etmek, sonra da başınızdaki halifeyi dinleyip itaatinden çıkmamak üzere bana biat ediyor musunuz?" diye soruyordu. Onlar da hep bir ağızdan: "Evet!" diyorlardı. Bundan sonra, kalkıp onlarla karşılıklı biatleşiyordu.

Yanında bir süre kalıp onu takip ettim. O günlerde ya ergenlik çağına girmiştim, yahut da biraz daha büyüktüm. Biat esnasında insanlardan talep ettiği şartları öğrenince Hz. Ebû Bekir'in yanına vardım ve: "Öncelikle Allah'a ve kitabına kulak verip itaat etmek, sonra da yöneticileri dinleyip itaat etmek üzere sana biat ediyorum." dedim.

Beni baştan aşağıya süzdü, sonra gözlerini indirdi. Biatımdan dolayı sevindiğini fark etmiştim."[27]

---

[25] Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid* 9/466 (3402)

[26] İbn Hacer, *el-İsâbe* 3/458.

[27] Beyhakî, *Sünen* 8/146 (16339)

PEYGAMBERİMİZİN İNSANLARI ALLAH YOLUNA DAVET EDERKEN KARŞILAŞTIĞI MEŞAKKATLER

Peygamber Efendimizle (sallallahu aleyhi ve sellem) sahâbîleri İslâmiyet'i tebliğ yolunda zorluklara, işkencelere, açlığa ve susuzluğa nasıl katlandı? Allah'ın adını aziz kılmak için onun yolunda canlarını nasıl hiçe saydılar?

1. RESÛLÜ EKREM'İN KATLANDIĞI EZİYETLER

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem): "Çekmediğim eza ve cefa kalmadı!"

Hz. Enes (radıyallahu anh) anlatıyor: Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu: "Yemin ederim ki, Allah yolunda, kimsenin görmediği eziyetleri gördüm. Allah için, hiç kimsenin yaşamadığı korkulara maruz bırakıldım. Öyle bir otuz gün ve gece geçirdim ki, Bilâl'in koltuğu altında sakladığı yiyecek dışında, ne bende ne de Bilâl'de bir canlının yiyebileceği bir şey vardı!"[1]

---

1 İbn Kesîr, *el-Bidâye* 3/47

Peygamberimizin, Kendisine Olan Desteğini Çektiğini Zannettiği Amcasına Söyledikleri

Beyhakî'nin rivayeti şöyledir: "Ebû Tâlib, Peygamber Efendimiz'e (sallallahu aleyhi ve sellem):

"Yeğenim! Kavmin bana geldi, şöyle şöyle dedi. Bana ve kendine acı, ikimizin de güç yetiremeyeceğimiz işi bana yükleme. Kavminin hoşlanmadığı sözleri onlara söylemekten vazgeç!" dedi.

Allah Resûlü, amcasının kendisi hakkındaki kanaatinin değiştiğini, desteğini çektiğini, kendisini hasımlarına teslim edeceğini ve himaye etmekten vazgeçtiğini zannederek şöyle buyurdu:

"Ey amca! Güneşi sağıma, ayı da soluma koysalar, yine de bu davadan vazgeçmem! Ya Allah dinini muzaffer kılar ya da ben bu uğurda canımı feda ederim!" Sonra gözyaşlarını tutamayarak ağladı. Dönüp gitmek üzere iken Ebû Tâlib:

"Yeğenim! Bak bana!" dedi. Allah Resûlü, geri döndü. Ebû Tâlib:

"Davanı devam ettir, istediğini yap. Allah'a yemin ederim ki seni hiç kimseye teslim etmeyeceğim!" dedi.[2]

Peygamberimizin, Amcasının Vefatından Sonra Maruz Kaldığı İşkenceler

Abdullah b. Ca'fer (radıyallahu anh) anlatıyor: Ebû Tâlib ölünce Kureyş'in sefihlerinden biri Peygamber Efendimiz'e (sallallahu aleyhi ve sellem) laf attı ve onun üzerine toprak saçtı. Allah Resûlü evine döndü. Kızlarından biri hem ağlıyor hem de babasının yüzünden toprakları siliyordu. Allah Resûlü de şöyle diyordu:

"Canım kızım, ağlama! Şuna inan ki, Allah babanı muhafaza

---

2 İbn Kesîr, *el-Bidâye* 3/42

edecek." Başına gelenleri zikrettikten sonra Fahr-i Kâinat Efendimiz:

"Ebû Tâlib'in ölümüne kadar, Kureyş bana karşı nahoş bir harekette bulunmamıştı. Onun vefatından sonra yine başladılar." buyurdu.

Ebû Hureyre (radıyallahu anh) anlatıyor: "Ebû Tâlib'in ölümü üzerine Kureyş, Peygamber Efendimiz'e (sallallahu aleyhi ve sellem) daha kaba ve sert davranıp surat ekşitmeye başladılar. Bunun üzerine Allah Resûlü: "Ey amcacığım! Yokluğunu ne kadar da çabuk hissetmeye başladım!" diyerek amcasına olan özlemini dile getirdi.[3]

Peygamber Efendimizin, Kureyş'ten Gördüğü Eziyetler ve Bundan Dolayı Duyduğu Üzüntü

Hâris b. Hâris şöyle demiştir: Bir gün babama: "Bu kalabalık nedir?" diye sordum. "Kendilerinden olan, dininden dönmüş (sâbiî) adam var ya, işte onun başına toplanmışlar." dedi.

Yanlarına vardığımızda baktım ki, Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), insanları Allah'a ve ona iman etmeye çağırıyor. Onlar da, onun teklifine olumsuz karşılık veriyor ve ona eziyet ediyorlardı. Nihayet gün yarılandı, halk da başından dağıldı. Karşıdan telaşla geldiğinden boynu açılmış, elinde bir sürahi, bir de mendil bulunan bir kadın çıkageldi. Allah Resûlü sürahiyi aldı, su içti, abdest aldı, sonra başını kaldırdı ve: "Canım kızım, boynunu ört, baban için de sakın endişelenme!" dedi.

Biz: "Bu kadın kimdir?" diye sorduğumuzda, onun, kızı Zeynep olduğunu söylediler."

Menbitü'l-Ezdi şöyle demiştir: "Cahiliye devrinde Peygamber'i (sallallahu aleyhi ve sellem) gördüm, şöyle diyordu: "Ey insanlar, 'Lâ ilâhe illâllah' deyiniz ki kurtuluşa eresiniz!" Davet ettiklerinden

---

[3] İbn Kesîr, *el-Bidâye* 3/134

kimi yüzüne tükürük atıyor, kimi üzerine toprak saçıyor, kimileri de ona hakaret ediyordu. Nihayet öğle vakti oldu. Karşıdan bir genç kız çıkageldi. Elinde su dolu büyükçe bir sürahi vardı. Allah Resûlü o suyla yüzünü ve ellerini yıkadıktan sonra şöyle buyurdu: "Kızcağızım, korkma! Babana ne bir suikast yapabilirler ne de onu zillet içinde bırakabilirler!" Ben: "Bu kız kimdir?" diye sordum. "O Allah Resûlünün kızı Zeyneb'dir." dediler. Nur yüzlü, pırıl pırıl bir kızdı."[4]

Urve b.Zübeyr (radıyallahu anh) anlatıyor:

"İbnü'l-Âs'a sordum: "Müşriklerin Peygambere düşmanlıklarını gösterirken ona ettikleri en ağır hakaret ne idi, bana söyler misin?" dedim. Şöyle dedi:

"Bir gün Resûlü Ekrem Efendimiz Kâbe'nin Hicr kısmında namaz kılarken Ukbe b. Ebî Muayt çıkageldi. Elbisesini boynuna doladı ve onu var gücü ile boğmaya başladı. Derken Ebû Bekir geldi. Ukbe'nin omuzundan yakalayıp geri çekti ve: "Ne yani, bu adam Rabbim Allah dediği için onu öldürecek misiniz? Hâlbuki, o size Rabbinizden birtakım mucizeler getirdi. Bununla beraber, eğer o bir yalancı ise yalanı kendisine, doğru söyleyen biriyse o zaman hazır olun: Sizi tehdit edegeldiği azabın bir kısmı da olsa gelir, sizi çarpar. Şüphesiz Allah, haddi aşan ve çok yalancı olan kimseleri muvaffak etmez." (Mümin, 40/28) âyetini okudu."[5]

İbn Ebî Şeybe, Amr b. el-Âs'tan naklediyor: Ben, Kureyş'in Peygamberimizi öldürmek istediği tek bir gün biliyorum. O gün de şöyle olmuştu: Kureyş'in eşrafı toplanmış, Kâbe'nin gölgesinde oturmuşlardı. Allah Resûlü de Makam-ı İbrahim'de namaz kılıyordu. Ukbe b. Ebî Muayt kalktı, yeleğini Peygamberimizin boynuna dolayarak çekmeye başladı. Resûlullah, iki dizi üzerine düştü. Halk öldüğünü sanarak bağrışmaya başladı. Ebû Bekir,

---

4 Taberânî, *Mu'cemu'l-Kebîr* 22/432 (1052)

5 Buhârî, *Sahîh* 3/1400 (3643)

karşı yönden koşarak geldi. Peygamber'i (sallallahu aleyhi ve sellem) arka tarafından, kollarından tutarak kaldırdı. Kaldırırken şöyle diyordu: 'Rabbim Allah'tır!' dediği için adamı öldürecek misiniz?

Oradakiler Allah Resûlünün yanından uzaklaşınca, Allah Resûlü namazını kılmaya devam etti. Namazını bitirince, Kâbe'nin gölgesinde oturan Kureyşlilerin yanlarına uğradı ve:

"Ey Kureyş topluluğu! Muhammed'in nefsi elinde olan Allah'a yemin ederim ki -eliyle boğazına işaret ederek- size boğazlanmanız için gönderildim!" dedi. Allah Resûlünün bu sözü onlara çok ağır geldi. Ebû Cehil:

"Sen cahil ve kaba bir adam değildin!" diyerek Peygamberimizi yadırgayınca, Allah Resûlü celallendi ve: "Sen de onlardan (yani ölecek olanlardan) birisin!" buyurdu."[6]

Urve b. Zübeyr anlatıyor: Abdullah b. Amr'a (radıyallahu anh) dedim ki: "Kureyş'in Peygamber Efendimiz'e (sallallahu aleyhi ve sellem) karşı düşmanlık izhâr ettikleri dönemlerde gördüğün en dayanılmaz hareketler nelerdi?" Bana şöyle anlattı:

"Bir gün, Kureyş'in eşrafı Kâbe'deki Hicr'de toplanmışlardı. Yanlarına vardığımda: "Bu adama karşı gösterdiğimiz sabrı, kimseye göstermedik. Bizi beyinsizlikle itham etti, atalarımıza sövdü, dinimizi ayıpladı, birlik ve bütünlüğümüzü parçaladı, tanrılarımıza küfretti. Çok büyük ithamlarına katlandık." gibi sözler söylediler. Onlar böyle konuşurlarken Allah Resûlü uzaktan göründü. Karşı yönden yürüyerek geliyordu. Rüknün karşısında durdu. Kâbe'yi tavaf ederken onların yanlarından geçti. Geçerken Kureyşliler söylediklerinden ötürü, kendisiyle alay ederek göz kırptılar. Nebîler Nebîsi'nin (aleyhisselâm) bundan alındığını yüzünden anladım, ikinci defa yanlarından geçtiğinde yine göz kırptılar. Bunun üzerine Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem):

6 Ahmed b. Hanbel, *Müsned* 2/218 (7036)

“Ey Kureyş topluluğu! Dinliyor musunuz? Muhammed’in ruhu elinde olan Allah’a yemin ederim ki vallahi ben size boğazlanmanız için geldim.” buyurdu.

Efendimizin bu sözleri, oradakilere çok dokundu. Herkes, başına kuş konmuş gibi donakaldı. Allah Resûlü, bu sözleri söylemeden önce ona karşı en ağır eziyetin yapılmasını öğütleyenler, şimdi Resûlullah’ı teskin için akıllarına gelebilen en güzel sözleri söylüyor, şöyle diyorlardı: “Yâ Eba’l-Kâsım, git, selâmetle git! Vallahi sen böyle sert ve kaba konuşan biri değildin! Ne oldu sana böyle!” Allah Resûlü de oradan ayrıldı ve gitti.

Ertesi gün yine toplandılar, ben de yanlarındaydım. Birbirlerine: “Sizin ona, onun da size yaptığını biliyorsunuz. Hoşunuza gitmeyen bir cevap verdiği hâlde, ona hiçbir tepki göstermediniz!” dediler.

Onlar bu şekilde konuşurlarken Allah Resûlü yine çıkageldi. Hepsi birden, onun üzerine yürüyüp etrafını kuşattılar ve: “Demek sen bizim ilâhlarımızı ayıplıyor, dinimizi kötülüyorsun, öyle mi?” dediler.

Allah Resûlü: “Evet, bunları ben söylüyorum.” buyurdu. Bunun üzerine içlerinden biri, Hz. Muhammed Mustafa’yı (sallallahu aleyhi ve sellem) elbisesinden yakaladı. Hz. Ebû Bekir, adamın önüne geçti ve ağlayarak: “Rabbim Allah dediği için adamı öldürecek misiniz?” dedi. Bunun üzerine Resûlullah’ın yanından ayrıldılar. İşte Kureyş’in, Allah Resûlüne yaptıklarını gördüğüm en ağır işkencesi bu olmuştur.”[7]

Yine Hz. Ebû Bekir’in kızı Esma’ya: “Senin gördüğün kadarıyla müşriklerin Peygamber Efendimize yaptıkları eziyetlerin en ağırı nasıldı?” diye sorulunca şunları anlatmıştır:

“Müşrikler bir gün Kâbe’de oturmuş; Peygamber Efendi-

---

7 Heysemî, *Mecmau’z-Zevâid* 6/9 (9812)

mizin, taptıkları tanrıları hakkında söylediği şeyleri birbirleriyle müzakere ediyorlardı. O sırada Allah Resûlü çıkageldi, hepsi birden onun üzerine doğru ayaklandılar. Ebû Bekir bir ses duydu. Bu ses "Çabuk arkadaşına yetiş!" diyordu. Babamın saçları dört örgülü idi. Saçlarını düzeltmeden hemen yanımızdan çıktı. Şöyle diyordu o esnada: "Yazık size! Rabbim Allah diyor diyen bir adamı öldürecek misiniz?"

Bu sefer, müşrikler Resûlü Ekrem'i bırakıp Ebû Bekir'in üzerine yürüdüler. Sonra Ebû Bekir eve döndüğünde, elini attığı her saç örgüsü elinde kalıyordu. Kendisi şöyle söylüyordu: "Ey celâl ve ikram sahibi Rabbim! Sen ne kadar yücesin!"[8]

Enes b. Mâlik (radıyallahu anh) ise şöyle demiştir: "Bir defasında müşrikler Peygamberimizi öyle dövmüşlerdi ki Efendimiz baygın düşmüştü. Ebû Bekir kalkıyor ve şöyle bağırıyordu: "Yazık size! Rabbim Allah diyor diye adamı öldürecek misiniz?" Müşrikler "Bu adam da kim?" diye soruyorlardı. Onlar, "Şu Ebû Bekir denen mecnun!" cevabını veriyorlardı."[9]

Hz. Ali'nin, Hz. Ebû Bekir'in Cesaretini Takdir Etmesi

Muhammed b. Akîl anlatıyor: "Hz. Ali (radıyallahu anh) bir konuşmasında "Ey cemaat, insanların en cesaretlisi kimdir, biliyor musunuz?" diye sordu. "Sensin, ey Mü'minlerin Emiri!" dediler.

"Evet! Kimle yaka paça olduysam, onu muhakkak yenmişimdir; ama en cesaretli insan yine ben değilim. O Ebû Bekir'dir. Çünkü biz, Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) için bir çardak yapmış; müşriklerin hücum etmemesi için "Allah Resûlünün yanında kim duracak?" dediğimizde, vallahi Ebû Bekir hariç, hiçbirimiz bu göreve yanaşmamıştı. O kılıcını çekerek Allah Resûlü-

8 Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid* 6/11 (9814)
9 Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid* 6/12 (9815)

nün baş ucunda durmuş ve saldırana hücum etmişti. İşte bunun için o, insanların en cesurudur bana göre. Yine bir gün Peygamber Efendimizi (sallallahu aleyhi ve sellem) görmüştüm. Kureyş kendisini yakalamış, onunla tartışıyor; tartışırken de onu tartaklıyor, itip kakıyor ve "Tanrıları tek tanrı yapan sen misin?" diyordu. Vallahi, bizden hiç kimse bu duruma ses çıkaramazken Ebû Bekir koşarak gitti. Birine vuruyor, öbürüyle çatışıyor, diğerini de itip şöyle diyordu: "Yûh size! 'Rabbim Allah' diyor diye adamı öldürecek misiniz?"

Râvi der ki: Sonra Hz. Ali sırtındaki hırkasını çıkarıp ağlamaya başladı, öyle ağladı ki gözyaşları sakalını ıslattı. Daha sonra şunları söyledi: "Allah aşkına söyleyiniz! Firavun hanedanından olan o mümin mi üstün, yoksa Ebû Bekir mi?" Kimse ses çıkarmayınca Hz. Ali: "Allah'a yemin ederim ki Ebû Bekir'in bir anı Firavun hanedanından olan o mümin gibilerinin yüzlercesinden daha hayırlıdır. Çünkü o, imanını gizliyordu. Ebû Bekir ise imanını açıktan ilan ediyordu."[10]

Kureyş, Peygamberimizin Üzerine İşkembe Bırakmıştı

Abdullah b. Mesud (radıyallahu anh) şöyle demiştir: "Bir gün Peygamberimiz Kâbe'de namaz kılıyordu. Ebû Cehl, Rebîa'nın oğulları Şeybe ile Utbe, Ukbe b. Ebî Muayt, Ümeyye b. Halef ve iki kişi daha Hicr mevkiinde oturuyordu. Resûlullah, secdeye varınca secdesini uzattı. Ebû Cehl dedi ki: "Hanginiz filân oğullarının yeni boğazlanan develerinin yanına gidip işkembesini getirecek? Sonra hep birlikte işkembesini Muhammed'in üzerine boşaltacağız!"

En çirkefleri olan Ukbe b. Ebî Muayt gitti. Pislik dolu işkembeyi getirip secdede bulunan Allah Resûlünün iki küreği üzerine bıraktı.

---

[10] İbn Kesîr, *el-Bidâye* 3/271.

İbn Mesud der ki: "Ben de öyle dikilip kaldım, konuşamıyordum bile! Karşı koyacak gücüm yoktu ki gidip engelleyeyim! Derken, Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'in kızı Fâtıma, Kureyş'in gülüşmelerini duymuş olmalı ki, hemen geldi; işkembeyi babasının omuzlarından attı. Kureyş'in karşısına geçip ağzına geleni saydı. Fâtıma'ya hiç cevap vermediler. Allah Resûlü, secdesini tamamladığında, başını kaldırdı. Namazını tamamlayınca da üç kere "Allah'ım! Kureyş'i sana havale ediyorum! Utbe'yi, Ukbe'yi, Ebû Cehl'i ve Şeybe'yi sana havale ediyorum. Elimden bir şey gelmiyor!" diye dua buyurdu.

Sonra Mescid-i Harâm'dan çıktı. Yolda giderken Ebu'l-Bahteri'ye rastladı. Ebu'l-Bahterî değneğine yaslanmış; duruyordu. Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'i görünce Efendimizin yüzünün rengini beğenmedi. "Ne oldu sana?" dedi. Allah Resûlü: "Çekil yolumdan!" buyurdu. Ebu'l-Bahteri: "Allah biliyor, durumunu haber verinceye kadar yolundan çekilmeyeceğim. Sana bir şey olmuş muhakkak!" dedi. Allah Resûlü onun ısrarı karşısında konuştu ve: "Ebû Cehil emir verdi ve üzerime pislik atıldı! dedi. Ebu'l-Bahteri "O zaman benimle gel!" dedi ve birlikte Mescid-i Harâm'a girdiler. Ebu'l-Bahteri, Ebû Cehil'e dönerek:

"Ebu'l-Hakem, senin emrin üzerine mi Muhammed'in üzerine pislik atıldı?" diye sordu. Ebû Cehil: "Evet!" dedi. Ebu'l-Bahteri onun bu cevabı üzerine elindeki asasını kaldırdı, Ebû Cehil'in tam kafasına indirdi. Bu arada, oradakiler birbirlerine girdiler. Ebû Cehil bağırdı: "Yazık size! Bu tutumunuz onun menfaatine! Muhammed aramıza düşmanlık sokarak kendisini ve arkadaşlarını kurtarmak istiyor!" dedi."[11]

Buhârî'nin rivayetinde ise olay şöyle kaydedilir: "... Ukbe b. Ebî Muayt işkembeyi Allah Resûlünün sırtına koyunca gülüşme-

---

[11] Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid* 6/13 (9818)

ye başladılar, öyle kaykılarak gülüyorlardı ki düşmemek için birbirlerine yaslanıyorlardı."

Ahmed b. Hanbel'in rivayetinde de bu olayla ilgili şöyle bir kayıt mevcuttur: "Abdullah b. Mesud der ki: "Vallahi Allah Resûlünün isimlerini sayarak Allah'a havale ettiği o müşriklerin hepsi birer birer Bedir Savaşı'nda öldüler.""[12]

Ebû Cehil'in Peygamberimize Eziyeti ve Hz. Hamza'nın Ebû Cehil'i Paylaması

Taberânî naklediyor: Bir gün Ebû Cehil, Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'e Safa tepesinde ileri geri laflar ederek onu rencide etti. Hz. Hamza avcıydı. O gün de avlanmaya gitmişti. Geri döndüğünde, Ebû Cehil'in Peygamberimize yaptıklarına tanık olan hanımı:

"Ey Ebâ Umâre! Ebû Cehil'in, biraderinin oğluna yaptıklarını bir görseydin!" dedi. Bunun üzerine Hz. Hamza öfkelendi, evine girdiği gibi çıktı. Yayı, boynunda asılıydı. Doğruca Mescid-i Harâm'a girdi. Ebû Cehil'i, Kureyş meclislerinden birinde buldu. Hiç konuşmadan yayını kaldırdı, Ebû Cehil'in kafasına indirdi, başını yardı. Kureyşli birtakım adamlar kalktı, Hz. Hamza'yı tuttu. Hz. Hamza:

"Benim dinim Muhammed'in dinidir, şehadet ediyorum ki o Allah'ın Resûlüdür. Bundan dönmeyeceğim. Davanızda samimi iseniz haydi bana engel olun!" dedi.

Hz. Hamza'nın İslâm'a girmesiyle, Peygamberimiz ve Müslümanlar güçlendi, ayakları daha sağlam basmaya başladı. Kureyş ise korkmuştu. Çünkü Hz. Hamza'nın (radıyallahu anh) Nebîler Nebîsini koruyacağını anlamışlardı."[13]

---

12 İbn Kesîr, *el-Bidâye* 3/44.

13 Taberânî, *Mu'cemu'l-Kebîr* 3/140 (2926)

Peygamber Efendimize, Komşuları Ebû Leheb'in ve Ukbe b. Ebî Muayt'ın Verdiği Eziyetler

Rebîa b. Ubeyd ed-Dîlî (radıyallahu anh) şöyle demiştir: "Kureyş'in Peygamber Efendimize (sallallahu aleyhi ve sellem)'e neler yaptığını hiç konuşmuyorsunuz. En çok şahit olduğum eziyetleri şu idi: Allah Resûlünün evi, Ebû Leheb ile Ukbe b. Ebi Muayt'ın evleri arasında yer alıyordu. Resûlullah, evine döndüğünde kapısının önüne atılmış hayvan işkembesi, kan ve çöp ile karşılaşırdı. Bu pislikleri yayının ucuyla kenara iterdi ve: "Bu ne kötü komşuluk ey Kureyşliler!" derdi"[14]

Resûlü Ekrem Efendimizin Tâif'te Gördüğü İşkenceler

Urve b. Zübeyr (radıyallahu anh) naklediyor: "Ebû Tâlib ölünce Allah Resûlünün çile ve sıkıntısı kat kat arttı. Kendisini himaye ederler ve yardım ederler ümidiyle Tâif'teki Sakîf kabilesine gitti. Orada Sakîf kabilesi önderlerinden Abdi Yâleyl, Hubeyb ve Mesud'u buldu. Kureyş'in gerek kendi gerekse ashâbı hakkında reva gördüğü zulümlerden yakınarak onlardan kendisini korumalarını istedi. Bu üç kardeşten biri:

"Eğer Allah seni bir vazife ile göndermişse ben Kâbe'nin örtüsünü çalayım!" dedi. Diğeri ise: "Vallahi bundan böyle seninle katiyen tek bir kelime konuşmayacağım. Gerçekten peygamber isen senin ile konuşulamayacak kadar üstün bir makama gelmişsin!" demektir." dedi.

Üçüncüsü ise: "Allah, senin dışında birini gönderemedi mi? Senden başka birini göndermekten âciz mi?" dedi.

Bu kişiler, Peygamber Efendimizin (sallallahu aleyhi ve sellem) söylediklerini Sakîf kabilesi arasında yayınca, kabile mensupları toplanıp Allah Resûlüyle alay etmeye durdular. Ellerine taşlar alıp

---

14 Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid* 6/18 (9120)

geçtiği yolun iki yanına iki saf hâlinde oturdular. Attıkları taşlarla Resûlullah'ın bacaklarını yaralıyor, yaptıkları bu fenalığa da gülüyorlardı. Resûlullah, onlardan iyice uzaklaşmıştı, ama kurtulduğunda mübarek ayaklarından kanlar akıyordu. Nihayet, bir üzüm bağına sığındı. Üzüntü ve acı içinde kıvranarak, bir üzüm asmasının gölgesine oturdu. Ayaklarının kanları hâlâ akıyordu, durmamıştı. Bağa girdiğinde baktı ki Rebîa'nın iki oğlu Utbe ve Şeybe de oradalar. Nebî (aleyhisselâm) onları görünce yanlarına gitmek istemedi. Çünkü kendisine olan düşmanlıklarını biliyordu. Utbe ve Şeybe, Ninovalı ve Hristiyan olan Addâs isimli kölelerini bir miktar üzümle Peygamberimizin yanına gönderdiler. Addâs üzümleri getirip Resûlullah'ın önüne koyunca Peygamberimiz:

"Bismillah." dedi. Bu söz karşısında Addâs şaşırdı. Resûlullah: "Addâs, hangi ülkedensin?" diye sordu. "Ninovalıyım!" dedi. Efendimiz: "Salih adam Yunus b. Mettâ'nın hemşehrisi oluyorsun, öyle mi?" dedi. Addâs: "Yunus b. Mettâ'nın kim olduğunu nereden biliyorsun?" diye sorunca, Allah Resûlü ona Hz. Yunus'la ilgili bilgiler verdi.

Başka bir rivayette Efendimiz: "O benim kardeşimdir, bir peygamberdir. Ben de onun gibi bir peygamberim." buyurdular. Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) risaletini tebliğ ederken hiç kimseyi küçümsemezdi. Addâs:

"Yâ Resûlallah, bana Yunus b. Mettâ'yı anlatır mısın? dedi. Allah Resûlü Hz. Yunus'la alâkalı olarak kendisine vahyedilen âyetleri bildirir bildirmez, Addâs hemen Resûlullah'ın önünde secdeye kapanarak henüz kanları dinmemiş olan mübarek ayaklarını öpmeye başladı. Utbe ile kardeşi Şeybe, kölelerinin yaptığına tepki göstermediler. Addâs yanlarına gelince ona:

"Nedir senin bu hâlin? Muhammed'e secde ettin, onun ayaklarını öptün. Bizden birine böyle yaptığını şimdiye kadar hiç görmedik!" dediler. Addâs:

"Bu salih bir adam, Allah'ın bize gönderdiği Yunus b. Mettâ adındaki peygambere dair bildiğim hakikatlerden bana bahsetti, Yunus'un Allah Resûlü olduğunu bildirdi." dedi. Utbe ile Şeybe gülüştüler ve: "Sakın seni Hristiyanlığından etmesin; o hilekâr biridir!" dediler. Nebîler Nebîsi, buradan tekrar Mekke'ye döndü."[15]

Allah Resûlünün Tâif Dönüşü Ettiği Dua

Rivayete göre Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) Tâiflilerden kurtulup güvenli bir yere gelince şu duayı etti:

"Allah'ım! Güçsüzlüğümü, çaresizliğimi, halk nazarında horlanmamı ancak sana şikâyet ediyorum. Ey merhametlilerin en merhametlisi, sensin bîçârelerin Rabbi! Sen Benim Rabbimsin. Sen Beni, bana surat ekşiten bir yabancıya, yahut işimi eline terk ettiğin bir düşmana bırakmayacak kadar bana merhamet edersin! Bana karşı kızgın değilsen hiçbir şeyi kâle almam. Ama senin vereceğin afiyetin, bana bunları göstermeyecek kadar geniştir. Allah'ım, gazabının üzerime inmesinden yahut gazabını hak etmekten; senin o karanlıkları aydınlatan, dünya ve ahiret işlerinin salâhını temin eden nuruna sığınırım. Sen razı oluncaya kadar kapının eşiğinden ayrılmayacağım. Güç ve kuvvet ancak sendendir ve seninle kâimdir."[16]

Peygamberimizin Uhud Savaşı'nda Çektiği Eziyetler

Hz. Enes (radıyallahu anh) şöyle nakletmiştir: "Uhud Savaşı'nda atılan bir taş Peygamber Efendimizin (sallallahu aleyhi ve sellem) ön dişlerinden birini kırmış, başı da yarılmıştı. Allah Resûlü, yüzündeki kanları silerek şöyle diyordu:

"Kendilerini Allah'a imana çağıran peygamberlerinin başını yarıp, dişlerini kıran bir halk nasıl kurtuluşa erebilir?"

15 Halebî, *Sîre* 2/56

16 İbn Kesîr, *el-Bidâye* 3/136.

Peygamberimizin bu sözleri üzerine: "Bu hususta sana ait bir iş yoktur: Allah ister onlara tövbe nasip edip bağışlar, ister nefislerine zulmettikleri için onları cezalandırır. Senin görevin sadece uyarıp irşad etmektir." (Âl-i İmran, 3/128) âyeti nazil oldu."[17]

Hz. Âişe (radıyallahu anhâ) şöyle demiştir: "Uhud Savaşı anıldığında babam Ebû Bekir, 'O gün bütünüyle Talha'nın günü idi.' der ve hadiseyi şöyle anlatırdı:

"Uhud Savaşı'nda muvakkat hezimet sonrasında ilk dönen ben idim. O esnada bir adam gördüm, Allah Resûlünün önünde Allah için kıyasıya savaşıyordu. Kendi kendime, "Ben çok şey kaçırdım; umarım ki sen Talha'sındır. Çünkü böyle sebat sahibi birinin akrabalarımdan biri olması beni ziyadesiyle mutlu ve memnun eder." dedim. Müşriklerle aramda, tanıyamadığım biri daha vardı. Ama ben Allah Resûlüne daha yakındım. O zat sür'atle yürüyordu, ben ise ona yetişemiyordum. Baktım ki o adam, Ebû Ubeyde b. Cerrah (radıyallahu anh) imiş. Peygamberimizin yanına ulaştığımızda gördüm ki; yan dişleri kırılmış, yüzü yarılmış, miğferinin iki halkası yanağına batmış. Yarası kanamakta olan Resûlullah, Talha'yı göstererek: "Arkadaşınıza yardım ediniz!" buyurdu. Sözüne pek aldırış etmeyip halkaları çıkarmaya kalkışınca: "Yemin ederim, beni bırakmazsan sana hakkımı helâl etmem!" dedi.

Ben de halkaları çıkarma işini Ebû Ubeyde'ye bıraktım. Resûlullah'a acı verir diye, Ebû Ubeyde elini halkalara değdirmeden halkanın birini dişleriyle tutup çıkardı. Halkayla birlikte, Ebû Ubeyde'nin ön dişlerinden biri de yerinden çıktı. Ebû Ubeyde'nin yaptığı gibi yapmaya davrandığımda Resûlullah, bırakmadığım takdirde hakkını helâl etmeyeceğine dair yine yemin etti. Ebû Ubeyde, birinci defada yaptığı gibi ikinci halkayı da çıkardı. Bu kez de diğer ön dişi düştü. Hakikaten Ebû Ubeyde ön dişleri kökünden çıkan gedik insanların en güzeli olmuştu. Peygam-

---

17 Buhârî, *Sahîh* 4/1493 (3842); İbn Kesîr, *el-Bidâye* 4/29

ber Efendimizi (sallallahu aleyhi ve sellem) tedavi ettikten sonra Talha'ya gittik, çukurlardan birinde idi. Mızrak batması, ok saplanması, süngü darbesi olmak üzere yetmiş kûsür yara almış ve üstelik parmağı kopmuştu. Onun da tedavisini yaptık."[18]

2. ASHÂB-I KİRÂMIN ÇİLELERE TAHAMMÜL ETMESİ

Hz. Ebû Bekir'in Eziyetlere Tahammülü ve Açıktan Tebliğ İçin Israrı

Hz. Âişe (radıyallahu anhâ) anlatıyor: "Bir gün Peygamberimizin (sallallahu aleyhi ve sellem) sahâbileri bir araya gelince –ki hepsi otuz sekiz adamdan ibaretti– Hz. Ebû Bekir ortaya çıkma ve açıktan tebliğ konusunda Allah Resûlüne ısrarda bulundu. Peygamberimiz de: "Bunun için henüz sayımız az!" buyurdu. Hz. Ebû Bekir ısrarını sürdürünce Resûlullah aleni tebliğ için ortaya çıktı. Müslümanlar, mescidin muhtelif köşelerine dağıldı. Herkes, kendi yakınlarının bulunduğu yere gitti. Hz. Ebû Bekir kalktı ve halka konuşma yaptı. Resûlullah da oturuyordu. Bu hutbesi ile Ebû Bekir, Allah ve Resûlüne iman etmeye çağıran ilk Müslüman oldu. Müşrikler, Ebû Bekir ile öteki Müslümanların üzerine yürüdüler ve Müslümanları ciddi şekilde dövdüler. Hz. Ebû Bekir, ayaklar altında çiğnendi ve çok kötü dövüldü. En kötülerden biri olan Utbe b. Rebîa, Ebû Bekir'e yaklaşarak yamalı sert ayakkabılarıyla onu dövmeye, ayakkabılarını yüzünde gezdirmeye başladı. Sıçrayarak karnına çıktı. Öyle ki babacığımın ağzı ve burnu ayırt edilmez hale geldi. Teymoğulları koşarak geldiler, üzerine çullanan müşrikleri Ebû Bekir'den uzaklaştırdılar. Bir bezin içinde taşıyarak evine götürdüler. Öleceğinden şüpheleri yoktu. Sonra Teymoğulları Mescid-i Harâm'a girdiler ve: "Ebû Bekir ölürse Utbe b. Rebîa'yı muhakkak gebertiriz!" dediler.

---

[18] İbn Kesîr, *el-Bidâye* 4/29; İbn Sa'd, *Tabakâtu'l-Kübrâ* 3/298

Tekrar Ebû Bekir'in yanına döndüler. Babası Ebû Kuhâfe ile Teymoğulları, Ebû Bekir'i konuşturmaya çalıştılar. Nihayet akşama doğru cevap verdi ve ilk sözü: "Resûlullah ne yapıyor, nasıldır?" oldu. Oradakiler kendisini azarlayıp kalktılar. Annesi Ümmü-'l-Hayr'a: "Ona iyi bak, bir şeyler yedir, su ver." dediler. Annesi oğluyla baş başa kalınca ona bir şeyler yedirmeye uğraştı. Fakat Ebû Bekir: "Resûlullah ne yaptı?" sorusundan başka bir şey telaffuz etmiyordu. Annesi: "Vallahi arkadaşın hakkında hiçbir bilgim yok!" dedi. Ebû Bekir: "O halde Ümmü Cemil binti Hattab'a git, Allah Resûlünün durumunu ondan sor!" dedi. O da çıktı, Ümmü Cemil'e gitti ve: "Ebû Bekir, Muhammed hakkında senden malûmat istiyor." dedi. Ümmü Cemil: "Ben ne Ebû Bekir'i tanırım, ne de Muhammed'i! Ama istersen seninle birlikte oğlunun yanına giderim." dedi. O da "Olur gidelim." deyip birlikte geldiler. Ebû Bekir'i baygın ve ağır yaralı bir hâlde buldular. Bunu gören Ümmü Cemil, bir çığlık atarak Ebû Bekir'e yaklaştı ve:

"Vallahi bunu sana yapan insanlar, fâsık ve kâfirdir. Ümit ederim ki Allah intikamını onlardan alır." dedi. Ebû Bekir: "Peygamber Efendimiz ne yaptı? O'na ne oldu?" diye sordu. Ümmü Cemil: "Annen var, duyar." dedi. Ebû Bekir: "Ondan bir zarar gelmez." dedi. Ümmü Cemil: "Sağdır, iyidir." dedi. "Nerededir şimdi?" dedi. Ümmü Cemil: "O şimdi İbn Erkam'ın evinde." diye cevap verdi.

Hz. Ebû Bekir: "Allah'a yemin ederim ki, Peygamberin yanına gitmedikçe ne bir şey yiyeceğim, ne de bir şey içeceğim!"

Hz. Ebû Bekir'in annesi ile Ümmü Cemil beklediler; sokakta ayak sesleri kesilip insanlar evlerine çekilince Ebû Bekir'i kolları arasına aldılar ve Resûlullah'ın huzuruna getirdiler. Peygamber Efendimiz ve Müslümanlar üstüne kapanıp onu teselli ettiler. Allah Resûlü onun bu durumuna çok üzüldü. Hz. Ebû Bekir: "Annem babam sana feda olsun yâ Resûlallah! O fasıkın yüzüme

yaptıkları dışında bende ciddi bir şey yok. İşte annem! Evladına karşı çok merhametlidir. Sen duası makbul birisin, onu Allah'a iman etmesi için davet et, onun için Allah'a dua buyur. Belki Allah senin duan hürmetine onu cehennem ateşinden kurtarır." dedi.

Allah Resûlü de dua buyurdu ve onu tek ve yektâ olan Vâhid-i Ehad'e çağırdı. Kadın da hemen oracıkta İslâm'a girdi ve Müslüman oldu.

Müslümanlar, İbn Erkam'ın evinde bir ay kaldılar. Hepsi otuz dokuz adamdan ibaretti. Ebû Bekir'i dövdükleri gün, Efendimizin amcası Hz. Hamza (radıyallahu anh) Müslüman olmuştu."[19]

Peygamberimizin Duasıyla Hz. Ömer'in İslâm'a Girişi

Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), Hz. Ömer yahut Ebû Cehil'in Müslüman olması için Cenâb-ı Allah'a dua etmişti. Allah Resûlü çarşamba günü dua etmiş, perşembe günü de Hz. Ömer İslâm'a girmişti. Ömer Müslüman olunca Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) ile ashâbı öyle bir tekbir getirmişlerdi ki, sesleri Mekke'nin tâ yukarı mahallelerinde yankılandı. Öyle ki kör ve müşrik olan Ebu'l-Erkam dışarı çıkarak şöyle dedi: "Allah'ım! Oğlumu, Erkam'ın zavallı oğlunu bağışla; çünkü o kâfir oldu!"

Hz. Ömer (radıyallahu anh) ayağa kalktı ve: "Yâ Resûlallah, biz haklı ve hak üzere olduğumuz halde neden dinimizi gizliyoruz? Öte yandan, onlar bâtıl yolu izledikleri hâlde dinlerini izhâr ediyorlar!" dedi.

Allah Resûlü: "Yâ Ömer, bizim sayımız henüz azdır, işte çektiklerimizi gördün!" buyurdu. Hz. Ömer:

"Seni hak ile gönderen Allah'a yemin ederim ki şimdiye dek kâfir olarak bulunduğum bütün meclisleri dolaşacak ve gidip hepsinde Müslüman olduğumu ilân edeceğim!" deyip dışarıya ok

---

[19] İbn Kesîr, *el-Bidâye* 3/31

gibi fırladı. Kâbe-i Muazzama'yı tavaf etti. Kendisini gözetleyen Kureyş'in yanına vardı. Ebû Cehil, Hz. Ömer'e:

"Ya Ömer, falan şahıs senin dininden çıktığını söylüyor, doğru mu?" dedi. Ömer'in cevabı şu oldu: "Şehâdet ediyorum ki Allah'tan başka ibadete lâyık bir ilâh yoktur, O birdir, O'nun ortağı yoktur. Muhammed O'nun kulu ve Resûlüdür! "

Müşrikler, Ömer'e hücum ettiler. Hz. Ömer de sıçrayıp Utbe'nin üzerine atladı, neredeyse parmaklarıyla gözlerini oyacaktı. Utbe, feryada başladı. Oradakiler uzaklaşınca Ömer, Utbe'nin üzerinden kalktı. Hz. Ömer, kendisine yaklaşanlar arasından en soylu olanı tutup yakalayarak diğer saldırganları etkisiz hâle getiriyordu. Bu şekilde küfür döneminde girip çıktığı meclisleri bir bir dolaşıyor ve korkmadan imanını açıklıyordu. Bir süre sonra, müşrikleri mağlup etmiş olarak Allah Resûlünün yanına döndü ve:

"Yâ Resûlallah, anam babam sana feda olsun, sana hiç kimse elini süremez! Küfür dönemimde oturduğum meclislerin hepsini dolaştım ve korkup çekinmeden sana imanımı ilân ettim!" dedi.

Bunun üzerine Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), önünde Hz. Ömer ve Hz. Hamza olduğu hâlde dışarıya çıktı ve Kâbe'yi tavaf etti. Güvenli bir şekilde öğle namazını eda etti. Sonra Hz. Ömer'le birlikte İbn Erkam'ın evine döndü."[20]

Hz. Ebû Bekir'in Habeşistan'a Hicret İçin Yola Çıkması

Hz. Âişe (radıyallahu anhâ) şöyle demiştir: "Aklım erdiğinden beri annem ile babamı Müslüman olarak hatırlıyorum. Bir günümüz geçmezdi ki, o günün akşam ve sabahında Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) bize uğramış olmasın. Müslümanlar eziyetlere ve işkencelere maruz kalınca Hz. Ebû Bekir de Habeşistan'a hicret etmek üzere yola çıktı. Mekke'ye beş gece uzaklığındaki

---

[20] İbn Kesîr, *el-Bidâye* 3/3; İbn Hacer, *el-İsâbe* 4/447.

Berkü'l-Ğımâd mevkiine gelince, orada kendisini Kâre kabilesinin büyüğü İbnü'd- Duğunne karşıladı: "Ya Ebû Bekir, nereye gitmek istiyorsun?" dedi.

Ebû Bekir: "Beni yurdumdan çıkaran kavmimin bana reva gördüğü eziyetlerdir. Yeryüzünde gezmek, seyahat etmek ve Rabbime daha rahat kulluk etmek istiyorum." dedi.

İbnü'd-Duğunne: "Bak Ebû Bekir, senin gibi biri ne memleketinden çıkar ne de çıkarılır! Çünkü sen çok kıymetli şeylerini halkla paylaşır, hısım-akrabanı gözetir, âcizlere yardım edersin. Misafirlerini ağırlar, tabii afetlerden zarar görenlere destek olursun. Bak, ben senin komşunum. Geri dön ve Rabbine kendi beldende ibadet et." dedi.

Bunun üzerine, Ebû Bekir İbnü'd-Duğunne ile birlikte geri döndü. İbnu'd-Duğunne, o akşam Kureyş'in eşraf ve ekabirini dolaşarak onlara şunları söyledi:

"Ebû Bekir gibi biri ne yurdundan çıkarılır ne de çıkar. Siz başkalarının sahip olmadığı eşyaları halka infak eden, akrabalarını gözeten, âcizlere destek olan, misafiri ağırlayan, tabii afetlerden zarar görenlere yardım eden bir adamı nasıl memleketinden atarsınız?" Kureyş, İbnü'd-Duğunne'nin bu sözlerini ne yalanladı ne de Ebû Bekir'in himayesini üstlenmesine karşı çıktı. Ona şöyle dediler:

"Bak, Ebû Bekir'e söyle: Rabbine evinde ibadet etsin, namazını evinde kılsın, dilediğini okusun; ama okuduğuyla bizi rahatsız etmesin. Açıktan ve aleni okumasın! Çünkü karılarımızın ve çocuklarımızın aklını çelmesinden endişe duyuyoruz!"

İbnü'd-Duğunne, Kureyş'in bu sözlerini Hz. Ebû Bekir'e iletti. O da bu şartlara riâyet kaydıyla memleketinde kaldı. Artık o kendi evinde Rabbine ibadet ediyor, dışarıda ne namaz kılıyor ne de Kur'ân okuyordu. Sonra Hz. Ebû Bekir'in aklına bir fikir

geldi. Bu fikir, evinin önüne bir namazgâh yapmaktı. Artık namazını burada kılar, Kur'ân'ını da burada okurdu. Bu düşüncesini de gerçekleştirdi. Müşriklerin kadınları ve çocukları onun bu hâline hayret ederek, onu izlemek için başına yığılmaya, izdihamdan dolayı birbirleriyle itişip kakışmaya başladılar. Babam Hz. Ebû Bekir merhametli ve yufka yürekli biriydi; Kur'ân okuduğunda gözyaşlarını tutamazdı. Hz. Ebû Bekir'in bu hâli, Kureyş müşriklerini endişelendirdi. İbnü'd-Duğunne'ye haber gönderdiler, o da hemen geldi. Ona şöyle dediler:

"Biz Hz. Ebû Bekir'e Rabbine evinde ibadet etmesi şartı ve kaydıyla izin vermiştik. Hz. Ebû Bekir ise haddi aştı, evinin önünü mescit yaptı, orada açıktan namaz kılıyor, Kur'ân okuyor. Eş ve çocuklarımızın aldatılmalarından korkuyoruz. Kendisini, hemen bu tutum ve davranışından vazgeçir. Rabbine, yalnız evinin içinde ibadet etmesini söyle. Kabul ederse teminatımız devam eder; yok ille de açıktan kılacağım diye ısrar ederse, ona verdiğin kefalet sözünü sana iade etmesini söyleyeceksin. Sana verdiğimiz sözden caymayı istemeyiz. Ama Ebû Bekir'in aleni olarak ibadetini de kesinlikle kabul edemeyiz!"

İbnü'd-Duğunne, Ebû Bekir'e geldi ve:

"Bak Ebû Bekir, benim seninle neler üzerinde sözleştiğimi pekâlâ biliyorsun. Ya bununla yetinirsin ya da sana verdiğim kefaletimi bana iade edersin! Çünkü ben Arapların; ahd ü eman verdiğim bir kimsenin verdiğim ahdi bozduğunu işitmesini asla istemem!" dedi. Hz. Ebû Bekir: "O halde ben senin himayeni sana geri iade ediyorum. Allah'ın himayesine razı oluyorum! Onun himayesi bana kâfidir!" dedi."[21]

Hz. Ebû Bekir (radıyallahu anh), İbnü'd-Duğunne'nin kefalet ve himayesinden çıkıp Kâbe'ye doğru giderken Kureyş çapulcula-

---

21 İbn Kesîr, *el-Bidâye* 3/94

rından biri, Ebû Bekir'in başına toprak attı. O arada, Velid b. Muğire yahut Âs b. Vâil de oradan geçiyordu. Hz. Ebû Bekir:

"Şu alçağın yaptığını görmüyor musun?" diye şikâyette bulundu. O da: "Sen kendi elinle kendine kötülük yaptın!" dedi. Hz. Ebû Bekir ise kendi kendine:

"Ey Rabbim, ne kadar da Halîmsin! Rabbim, ne kadar Halîmsin! Rabbim, ne kadar Halîmsin!" diyordu."[22]

Hz. Ömer'in Zorluklara Katlanması

İbn Ömer (radıyallahu anh) anlatıyor: Hz. Ömer Müslüman olunca: "Kureyş içinde en çabuk söz taşıyan kimdir?" diye soruşturdu. "Cemîl b. Ma'mer el-Cümehî'dir." dediler. Babam onun yanına gitmek üzere çıktı. Ben de peşi sıra ne yapacağını merak ederek ona takıldım. O yaşlarımda, gördüğüm her şeyi hemen kavrayan bir çocuktum. Babam, Cemil'in yanına vardı. Ona: "Cemil, biliyor musun ben Müslüman olup Muhammed'in dinine girdim." dedi.

Hz. Ömer bu sözünü bitirir bitirmez, Cemil sırtındaki ridâsını sürükleyerek apar topar kalktı. Biz de, onu arkasından takip ettik. Mescid-i Harâm'ın kapısına vardı ve Kâbe'nin çevresindeki toplantı mahallerinde oturan Kureyşlilere sesinin çıktığı kadar bağırdı: "Ey Kureyşliler, Beni dikkatle dinleyin! Hattâb'ın oğlu Ömer dininden çıkmış!"

Arkasında bulunan Hz. Ömer: "Yalan söyledi! Ben Müslüman oldum, Allah'tan başka ilâh olmadığına, Muhammed'in Allah'ın Resûlü olduğuna iman ettim." der demez oradakiler Hz. Ömer'in üzerine hücum ettiler. Güneş tepelerine yükselinceye kadar, Hz. Ömer onlarla mücadele etti ve nihayet Hz. Ömer yoruldu ve oturdu. Kureyşliler ise onun başından ayrılmadı. O esnada Ömer şöyle diyordu:

---

[22] İbn Kesîr, *el-Bidâye* 3/95.

"Aklınıza geleni yapın. Allah'a yemin ederim ki, biz eğer üç yüz kişi olsaydık, burayı ya size bırakırdık ya da siz bize bırakırdınız!"

Onlar bu şekilde tartışırlarken, sırtında Yemen işi bir hırka ve desenli bir gömlek bulunan Kureyşli bir ihtiyar çıkageldi. "Nedir bu hâliniz?" diyerek tepki gösterdi. "Ömer dinden çıkmış!" dediler. "Rahat bırakın adamı. O kendi adına bir tercihte bulunmuş. Siz ne yapmak istiyorsunuz bu şekilde? Adiyyoğullarının, adamlarını böyle size rahatlıkla teslim edeceklerini mi sanıyorsunuz? Onu bırakınız gitsin." dedi. Bunun üzerine, hepsi Ömer'in başından dağılıverdiler. Babam Medine'ye hicret ettikten sonra kendisine: "Baba! Müslüman olduğun gün Mekke'de seninle kavga eden o kalabalığı yanından uzaklaştıran adam kimdi?" diye sordum. "Oğlum, o adam, Âs b. Vâil es-Sehmî idi." dedi.[23]

Hz. Osman b. Affan'ın Baskılara Tahammülü

Muhammed b. İbrâhim naklediyor: "Osman b. Affân (radıyallahu anh) İslâm'a girince amcası Hakem b. Ebu'l-Âs, Osman'ı yakalayıp sıkıca bağladı ve: "Atalarının dinini bırakıp da sonradan çıkan yeni bir dine mi giriyorsun? Vallahi, bu dinden vazgeçmedikçe iplerini katiyen çözmeyeceğim!" dedi.

Osman'ın karşılığı şu oldu: "Allah'a yemin ederim ki katiyen, ne dinimi bırakacağım ne de Muhammed'i terk edeceğim!" Amcası, Osman'ın dinine olan bağlılığını görünce onu kendi hâline terk etti"[24]

Hz. Talha b. Ubeydullah'ın Baskılara Tahammülü

Mesud b. Hırâş şöyle demiştir: "Cahiliye devrinde Safa ile Merve arasında tavaf ettiğimiz bir sırada, baktık ki bir grup

---

23 İbn Kesîr, *el-Bidâye* 3/82.

24 İbn Sa'd, *Tabakâtu'l-Kübrâ* 3/37.

insan, elleri boynuna bağlanmış bir gencin peşine takılmış gidiyor. Arkasında da bir kadın, öfkeli bir hâlde gence küfrediyor ve hakaretler yağdırıyor. "Nedir bu adamın hâli böyle?" dedim. "Bu Talha b. Ubeydullah'tır! Atalarının dininden dönmüş. Kadın da annesi Sa'be bint el-Hadremi'dir." dediler.[25]

İbrahim b. Muhammed b. Talha naklediyor: Talha b. Ubeydullah bana şöyle anlatmıştı: "Busra panayırına gitmiştim. Baktım bir rahip, manastırında: "Panayıra gelenlere sorun bakalım, aralarında Mekkeli biri var mı?" diyor. Ben hemen atıldım ve: "Evet, ben varım!" dedim. "Ahmed çıktı mı?" dedi. "Ahmed de kim?" diye sordum. "Ahmed, Abdullah b. Abdulmuttalib'in oğludur! Bu ay, onun zuhur edeceği aydır, o bütün peygamberlerin sonuncusudur. Mekke'den çıkacak; hurmalık, çok taşlı, sulak ve tuzlu bir toprağa hicret edecek. Onu sakın kaçırma!" dedi.

Rahibin söyledikleri beni gerçekten etkilemişti. Busra'dan çıktım ve Mekke'ye geldiğimde ilk olarak "Yeni bir haber var mı?" diye sordum. "Evet, var. Abdullah oğlu Muhammedü'l-Emîn peygamberlik iddiasında bulundu. Hatta Ebû Bekir de ona iman etti." dediler. Ben çıkıp Ebû Bekir'in yanına gittim ve: "Sen gerçekten bu adama tâbi oldun mu?" dedim. "Evet! Sen de ona git ve iman et. Çünkü o hakka ve hakikate çağırıyor." dedi.

Talha b. Ubeydullah, rahibin dediklerini Hz. Ebû Bekir'e anlattıktan sonra birlikte Peygamberimizin (sallallahu aleyhi ve sellem) huzuruna gittiler. Talha İslâm'a girdi ve Müslüman oldu, rahibin söylediklerini Allah Resûlüne bildirince buna çok sevindi.

Hz. Ebû Bekir ile Talha Müslüman olunca, Kureyş arslanı diye çağırılan ve Allah Resûlünün "Allah'ım! İbnü'l-Adeviyye'nin şerrinden bizi muhafaza eyle!" dediği Nevfel b. Huveylid onları yakalayıp onların ikisini bir ipe bağladı. Bu duruma Teymoğulları

---

25 İbn Sa'd, *Tabakâtu'l-Kübrâ* 3/410.

engel olmadı. Bu nedenle Ebû Bekir ile Talha'ya birbirine bitişik anlamında 'el-Karîneyn' lâkabı verilmiştir."[26]

Hz. Zübeyr b. Avvâm'ın Zorluklara Katlanması

Ebu'l-Esved naklediyor: "Zübeyr b. Avvâm sekiz yaşında İslâm'a girmiş, on sekiz yaşında da hicret etmiştir. Amcası, Zübeyr'i bir hasıra sararak ateşe karşı tutar ve onun küfre dönerek İslâm'ı inkâr etmesini emrederdi. Zübeyr ise, "Asla inkâr etmeyeceğim!" cevabını verirdi."[27]

Hafs b. Hâlid naklediyor: "Musul'dan bize gelen yaşlı bir zat, bana şöyle anlatmıştı: Zübeyr b. Avvâm'a yolculuklarından birinde arkadaş olmuştum. Issız ve çorak bir yerde cünüp oldu. "Bana siper ol, önümde dur." dedi. O yıkanırken siper oldum. Bir ara göz ucuyla baktığımda, vücudunun her tarafının kılıç yarası izleriyle dolu olduğunu gördüm. "Vallahi, kimsede görmediğim yara izlerini sende gördüm." dedim. "Onları gördün mü?" dedi. "Evet gördüm." dedim. "Allah'a yemin ederim ki, o yaraların tamamını Peygamber Efendimizin (sallallahu aleyhi ve sellem) yanında Allah için savaşırken almıştım!" dedi.

Diğer bir rivayette şöyle denilmiştir: "Zübeyr'i görenler anlatırdı: Onun göğsünde göz çukurları gibi derin kılıç ve mızrak yaralarından kalan izler vardı."[28]

Peygamberimizin Müezzini Hz. Bilâl'in Baskılara Tahammülü

İbn Mesud (radıyallahu anh) şöyle demiştir: "Müslüman olduklarını ilk ilân edenler şu yedi kişidir: Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), Ebû Bekir, Ammar, Ammar'ın annesi Sümeyye, Suheyb-i Rûmî, Bilâl-i Habeşî ve Mikdâd (radıyallahu anhum)."

---

26 İbn Kesîr, *el-Bidâye* 3/29.

27 Hâkim, *Müstedrek* 3/406(5547); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid* 9/212 (14833)

28 Ebû Nuaym, *Hilye* 1/90.

Allah Resûlüne amcası Ebû Tâlib, Ebû Bekir'e de kabilesi destek olduğundan müşrikler ikisinin üzerine fazla gidemiyorlardı. Ancak, diğer Müslümanları müşrikler yakalıyor, demirden zırhlar giydirerek kızgın güneşin kavurucu sıcaklığına terk ediyorlardı. Bilâl hariç diğerleri müşriklerin isteklerini yapıyorlardı. Ama Bilâl Allah yolunda nefsini ayakları altına almıştı. Kabilesi ise, onu önemsemediklerinden yakalamış ve çocuklara teslim etmişlerdi. Çocuklar kendisini Mekke sokaklarında dolaştırırken Bilâl, "Ehad, Ehad, yani Allah birdir! Allah birdir!" diyordu.[29]

Ebû Nuaym'ın kitabında ise şu bilgileri okuyoruz: *"Müşrikler boynuna ip bağladıkları Bilâl'i, Mekke'nin iki dağı arasında dolaştırırlardı."*

Urve b. Zübeyr'in rivayetine göre Bilâl, Cumahoğullarından bir bayanın kölesi idi. Allah'a şirk koşması için sırtını Mekke'nin kızgın kumlarına yapıştırır ve ona eziyet ederlerdi. Ama bütün bunlara karşı o, "Ehad! Ehad!" diyordu. O bu hâlde iken Varaka b. Nevfel yanına gelir ve: "Ehad! Ehad! Söyle Ey Bilâl!" der ve şunu eklerdi: "Eğer onu öldürürseniz kabrini türbe yaparım!"[30]

Hişâm b. Urve, babasının şöyle naklettiğini bildirmiştir: "Varaka b. Nevfel işkenceler altında "Ehad! Ehad!" demekte olan Bilâl'in yanına uğrar ve: "Ey Bilâl, Ehad! Allah bir!" derdi. Daha sonra Varaka, Bilâl'e işkence yapan Ümeyye b. Halef'-in yanına varır ve: "Allah'a yemin ediyorum, onu öldürürseniz mezarını ziyaretgâh yapacağım!" derdi.

Yine bir gün müşrikler Bilâl'e işkence ederlerken Ebû Bekir onların yanlarına geldi ve Ümeyye'ye: "Şu zavallıya ettiklerinden dolayı Allah'tan korkmuyor musun? Bu işkenceleriniz daha ne kadar devam edecek?" dedi. Ümeyye: "Madem onu sen yoldan çıkardın, o hâlde sen kurtar!" dedi. Hz. Ebû Bekir: "Benim ondan

29 İbn Kesîr, *el-Bidâye* 3/28
30 İbn Hacer, *el-İsâbe* 3/634.

daha cüsseli ve daha güçlü siyahî bir kölem var. Üstelik senin dininden. Gel Bilâl'i onunla değişelim, ne dersin?" dedi. Ümeyye: "Kabul ettim." dedi. Hz. Ebû Bekir kölesini verdi, Bilâl'i alır almaz da hürriyetine kavuşturdu. Hz. Ebû Bekir'in Medine'ye hicret etmeden önce satın alıp azat ettiği kölelerin sayısı, Bilâl ile yedi kişiyi bulmuştu."

İbn İshak naklediyor: Öğle sıcağı bastırınca Ümeyye, Bilâl'i sahraya çıkarır; sırtı üzerine Mekke kayalıklarına bırakır, sonra emir vererek göğsü üzerine büyük bir kaya koydurur, arkasından da şunları söylerdi: "Ya ölene kadar böyle eziyet çekersin, yahut Muhammed'i inkâr edip Lât ve Uzza putlarına ibadet edersin!" Bu işkenceler altında dahi Bilâl: "Ehâd! Ehâd!" demekten vazgeçmiyordu.

Ammar b. Yâsir, Bilâl ve arkadaşlarını, onların uğradıkları belaları, Ebû Bekir'in Bilâl'i azat edişini hatırlıyor ve şu beyitleri terennüm ediyordu:

"Allah, Bilâl'i ve arkadaşı Atîk'i (Ebû Bekir'i) hayırla mükâfatlandırsın! Fâkih b. Muğîre ile Ebû Cehl'in de belâlarını versin. Akşam vakti Bilâl için bir kötülük düşündüler. Akıl sahibi herkesin çekindiği şeyi yapmaktan geri durmadılar. Bilâl'in tek kabahati; insanların Rabbinin bir ve tek olduğuna inanması ve "Rabbim Allah'tır." diye şehâdet etmesiydi! "Beni öldürürlerse öldürsünler; ölüm korkusuyla Rahmân'a asla ortak koşmam!" demesiydi. Şöyle niyaz ediyordu Bilâl: "Ey İbrahim'in, Yunus'un, Musa'nın ve İsa'nın Rabbi, kurtar beni. Beni, iyilik ve adaletten yoksun, zulmetmekten zevk alan Ğâlip hanedanının vicdanına terk etme."[31]

Hz. Ammar'ın ve Ailesinin Sıkıntılara Katlanması

Câbir (radıyallahu anh) anlatıyor: "Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) işkence altındaki Ammar ve ailesinin yanından geçer-

[31] Ebû Nuaym, *Hilye* 1/148.

ken, "Müjdeler olsun size ey Yâsir ailesi! Şüpheniz olmasın, size vadedilen yer cennettir!" buyurdu."[32]

Hz. Osman (radıyallahu anh) şöyle demiştir: "Bir gün Peygamberimizle birlikte Bathâ'da geziniyorduk. Baktık ki Ammar'a, Ammar'ın babasına ve annesine İslâm'dan dönmeleri için güneş altında işkence ediliyor. Ammar'ın babası: "Yâ Resûlallah, ne zamana kadar bu işkenceler devam edecek?" diye yakındı. Allah Resûlü:

"Sabredin Yâsir ailesi! Sabredin." dedi ve şöyle dua buyurdu: "Allah'ım! Yâsir ailesini bağışla! Onları bağışlamışsındır ümit ederim."[33]

Mücâhid'den gelen rivayete göre, İslâm'ın ilk şehiti Ammar'ın annesi Sümeyye'dir. Ebû Cehil, Sümeyye'yi hayasına mızrak saplayarak şehit etmişti."[34]

Hz. Ammar'ın, İşkenceyle Küfre Dönmeye Zorlanması

Ebû Ubeyde b. Muhammed b. Ammar naklediyor: "Müşrikler Ammar'ı yakaladılar. Allah Resûlüne sövüp tanrılarını da hayırla yâd etmedikçe bırakmayacaklardı. Ammar, Peygamber Efendimizin (sallallahu aleyhi ve sellem) yanına gelince Nebîler Nebîsi: "Arkanda ne bıraktın?" diye sordu. "Çok kötü yâ Resûlallah! Sana dil uzatıp tanrılarını hayırla anmadıkça beni serbest bırakmadılar!" dedi Ammar. Allah Resûlü: "Kalbini nasıl buluyorsun?" diye sordu. Ammar: "Kalbimin imanla dopdolu ve huzur içinde olduğunu hissediyorum!" dedi. Bunun üzerine Resûlü Ekrem Efendimiz: "Eğer bir daha aynı şeyi yaparlarsa sen yine önceki gibi davran!" buyurdu."[35]

Muhammed anlatıyor: "Bir gün Peygamberimiz Ammar'a

---

32 Hâkim, *Müstedrek* 3/432 (5646)

33 el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl* 13/494 (37369); İbn Sa'd, *Tabakâtu'l-Kübrâ* 3/177.

34 İbn Kesîr, *el-Bidâye* 3/59.

35 Ebû Nuaym, *Hilye* 1/140.

rastlamış, Ammar'ı ağlıyor vaziyette görmüştü. Allah Resûlü, Ammar'ın gözyaşlarını silmeye başladı ve: "Kâfirler seni yakalayıp boğmak için suya batırdılar, sen de şöyle şöyle söyledin. Eğer yine öyle yaparlarsa aynı şekilde söyle!" buyurdu."

Amr b. Meymûn'un naklettiğine göre, müşrikler Ammar b. Yâsir'i bir tarafından ateşle tutuşturmuş ve yakmışlardı. Peygamberimiz, Ammar'ın yanına uğramış, eliyle başını sıvazlamış ve: "Ey ateş! İbrahim'e nasıl olduysan Ammar için de serin ve selâmetli ol! Seni, doğru yoldan çıkmış bir topluluk öldürecek." demişti.[36]

Hz. Habbâb b. Eret'in İşkencelere Tahammülü

Ebû Leylâ el-Kindî anlatıyor: Habbâb b. Eret (radıyallahu anh), Hz. Ömer'in (radıyallahu anh) yanına gelmişti. Hz. Ömer: "Yaklaş! Bu meclise Ammar b. Yâsir dışında senden daha lâyık biri yoktur!" dedi. Ammar da sırtını açtı ve müşriklerin işkencelerinden kalma yara izlerini gösterdi"[37]

Habbâb (radıyallahu anh) anlatıyor: "Ben demirci idim. Âs b. Vâil'den alacağım vardı. Gidip kendisinden alacağımı istediğimde: "Hayır! Vallahi Muhammed'in peygamberliğini inkâr etmezsen alacağını vermem!" dedi. Ben de ona: "Sen ölsen, sonra tekrar dirilsen, yine de Muhammed'i inkâr etmem!" dedim. Bana alay ederek dedi ki: "Tamam, öldükten sonra dirildiğim zaman bana gel; orada malım da olacak, evladım da olacak! Borcumu o vakit veririm!" dedi. Bunun üzerine Cenâb-ı Hak şu mealdeki âyetleri inzal buyurdu:

"Ne o, bu adam gaybı öğrenmenin yolunu mu buldu, yoksa Rahmân'dan kesin bir söz mü aldı? Asla! İşte onun bu sözünü

36 İbn Sa'd, *Tabakâtu'l-Kübrâ* 3/177-178.
37 el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl* 13/353 (37026)

deftere kaydedeceğiz ve azabını da artırdıkça artıracağız. O sözünü ettiği mal ve evlada biz vâris olacağız, nesi var nesi yoksa bize kalacak ve o, huzurumuza tek başına gelecektir." (Meryem, 19/78-80) [38]

Yine Habbâb b. Eret (radıyallahu anh) anlatıyor: "Müşriklerin çok şiddetli işkencelerine maruz kaldığımız bir gün, Peygamberimizin yanına vardım. Hırkasını yastık yapmış ve Kâbe'nin gölgesine uzanmıştı. Ben: "Allah'a bizim için dua etmez misin?" dedim. Doğruldu ve oturdu. Yüzü kıpkırmızı kesilmişti. Şöyle buyurdu:

"Sizden önceki milletlerde öyle kimseler vardı ki, demirden taraklarla etleri kemiklerine yahut damarlarına varıncaya kadar taranırdı da yine de bu işkenceler onları dinlerinden geri döndüremezdi! Şüphe yok ki Allah, bu davayı tamamlayacak. Öyle bir zaman gelecek ki, bir süvari, Allah'tan başka hiç kimseden korkmadan San'â'dan Hadramevt'e kadar güven içinde seyahat edebilecek. Ancak sizler acele ediyorsunuz!" buyurdu."[39]

Hz. Ebû Zer Ğıfârî'nin Eza ve Cefalara Katlanması

İbn Abbâs (radıyallahu anh) anlatıyor: "Ebû Zer, Allah Resûlünün ortaya çıktığını haber alınca kardeşine: "Şimdi şu bineğine bin ve Mekke'ye git ve peygamber olduğunu, kendisine göklerden haber geldiğini iddia eden zatın yanına var. Benim için onun hakkında bilgi topla, sözünü, sohbetini dinle ve sonra hemen bana geri gel!" dedi.

Ebû Zer'in (radıyallahu anh) kardeşi, Mekke'ye gitti. Peygamber Efendimizin (sallallahu aleyhi ve sellem) yanına vardı, sözlerini dinledi, daha sonra Hz. Ebû Zer'in yanına döndü ve: "Onun, güzel huylu olmayı emrettiğini ve şiire benzemeyen bazı sözler söylediğini müşahede ettim." dedi. Ebû Zer: "İstediğim ve beklediğim haber-

---

[38] Ahmed b. Hanbel, *Müsned* 5/111 (21112)

[39] İbn Kesîr, *el-Bidâye* 3/60

leri anlatıp da gönlüme huzur veremedin!" dedi ve yanına biraz azık, bir de su dolu eski küçük bir kırba alarak yola koyuldu.

Mekke'ye ulaştığında, ilk önce Mescid-i Harâm'a geldi. Allah Resûlünü aramaya başladı. Ama onu tanımıyordu. Başkasına sormak da istemiyordu. Gece olunca Mescid-i Harâm'da uykusu geldi ve yattı. Hz. Ali (radıyallahu anh) onu gördü ve yabancı biri olduğunu anladı. Hz. Ali onu evine davet etti ve Ebû Zer, Hz. Ali'nin peşini takip ederek evine gittiler. İkisi de, sabaha kadar birbirlerine hiçbir şey sormadı. Ertesi gün Ebû Zer azığını ve kırbasını sırtlandı ve Mescid-i Harâm'ın yolunu tuttu. Akşama kadar burada bekledi, ancak Nebîler Nebîsi'ni yine göremedi. Yattığı yere çekildi. Yine Hz. Ali yanına uğradı ve kendi kendine: "Bu adamın hâlâ yerini öğrenme zamanı gelmedi mi?" dedi. Onu alıp evine götürdü. Yine birbirlerine bir şey sormadılar. Nihayet üçüncü gün aynı şekilde Hz. Ali, Ebû Zer'in yanına uğrayıp yine evine götürdü ve ona: "Niçin geldiğini bana söylemeyecek misin?" diye sordu. Ebû Zer: "Bana yol göstereceğine söz verirsen söylerim." dedi. Hz. Ali de, ona söz verdi. O da geliş sebebini izah etti. Hz. Ali:

"O, haktır. O, Allah'ın Resûlüdür. Sabah olunca beni takip et. Giderken senin hesabına endişe verici bir durum görürsem beklerim ve su döküyormuş gibi yaparım. Eğer yoluma devam edersem arkamdan gel, girdiğim yere sen de gir." dedi.

Ebû Zer denileni yaptı, Hz. Ali'nin peşinden yürüdü. Hz. Ali, Allah Resûlünün huzuruna varınca Ebû Zer de onunla birlikte girdi. Resûlullah'ın sözlerini dinledi ve orada Müslüman oldu. Allah Resûlü: "Bak Ebû Zer, bu davayı şimdilik mahrem tutacaksın, kimseye anlatmayacaksın. Şimdi kavminin yanına dön, ortaya çıktığımızı haber aldığında kavmine de gider tebliğ edersin." diye tembihte bulundu. Ebû Zer: "Allah'a yemin ederim ki ben bu şehadet kelimesini müşriklerin tam ortasında haykıracağım!" dedi.

Sonra Allah Resûlünün huzurundan çıkıp Kâbe'ye vardı ve en yüksek sesle, "Eşhedü en lâ ilâhe illâllah ve eşhedü enne Muhammeden Resûlullah!" dedi. Oradakiler kalktı ve fena bir şekilde onu dövdüler. Abbâs gelip: "Yuh size! Onun Gıfâr'dan biri olduğunu, Şam'a giden tacirlerinizin yollarının onların köyünden geçtiğini bilmiyor musunuz?" diyerek Ebû Zer'i onların ellerinden kurtardı.

Ertesi gün Hz. Ebû Zer yine Mescid-i Harâm'a gitti, aynı şekilde kelime-i şehadeti haykırdı. Müşrikler üzerine saldırıp yine dövdüler. Yine Abbâs ellerinden aldı ve onu ölümden kurtardı."[40]

Peygamberimize Müslüman Selamı Veren İlk Kişi: Ebû Zer

Müslim'de Ebû Zer'in İslâm'a giriş kıssası şöyle nakledilir: "Kardeşim gitti ve Mekke'ye ulaştı. Döndükten sonra bana: "Mekke'ye vardığımda, bir adam gördüm. Halk ona sâbii (dininden dönmüş) diyordu. Sana çok benziyor." dedi. Kardeşimin verdiği bu bilgiler üzerine Mekke'ye geldim. Bir adam gördüm, tam da ondan bahsediyordu. "Bahsini ettiğin sâbiî nerededir?" dedim. Adam avazı çıktığı kadar bağırarak: "İşte sâbii, işte sâbiî!" diyerek beni hedef gösterdi. Halk, beni taşa tuttu. Kıpkırmızıya boyanmış dikili kurban taşları gibi, her tarafım kan revan içinde kaldı. Kâbe duvarı ile örtüsü arasına gizlenip saklanarak, burada on beş gün gizlice kaldım. Zemzem suyundan başka ne yiyeceğim ne de içeceğim vardı! Sonra bir gün, Hz. Resûlullah ile Ebû Bekir'in Mescid-i Harâm'a girdiklerini gördüm. Kendisini İslâm'ın selâmıyla selâmlayan ilk insan olarak: "Esselâmü aleyke yâ Resûlallah!" dedim. "Ve aleykesselâmu ve rahmetullah." diye selâmımı aldı ve bana "Sen kimsin?" diye sordu.

"Gıfâroğullarından bir adam!" dedim. Arkadaşı Ebû Bekir: "Yâ Resûlallah, bana müsaade buyurun, bu gece onu misafir ede-

---

40 Buhârî, *Sahîh* 3/1401 (3648)

yim!" dedi. Ebû Bekir, beni Mekke'nin aşağı tarafında bulunan evine götürdü ve bana bir miktar kuru üzüm ikram etti.

Akabinde kardeşimin yanına döndüm, ona Müslüman olduğumu söyledim. Kardeşim: "O hâlde ben de senin dinine giriyorum." dedi. Sonra birlikte annemizin yanına gittik. Annem: "Sizin dininize ben de giriyorum." dedi. Daha sonra kavmimin yanına vardım, kendilerini İslâm'a davet ettim. Bir kısmı kabul ederek Müslüman oldu."[41]

Hz. Osman b. Maz'un'un, Eziyetlere ve Zorluklara Tahammülü

"Velid b. Muğîre'nin himaye ve güvencesiyle her an rahat rahat gezebilen Osman b. Maz'ûn, Allah Resûlünün sahâbilerinin çektikleri sıkıntıları görünce, kendi kendine: "Vallahi ben, müşriklerden bir adamın verdiği güvenceyle rahat rahat gezerken benim arkadaşlarımın ve dindaşlarımın eza ve cefâlara maruz kalması benim için ne utanılacak bir durum!" diyerek Velid b. Muğîre'ye gitti ve: "Bak Ebû Abdi Şems! Bana verdiğin güvenceyi tekrar sana iade ediyorum." dedi. Velid: "Niçin yeğenim? Bak, kavmimden biri seni rahatsız eder yoksa!" dedi. Osman b. Maz'un: "Hayır, istemiyorum senin güvenceni. Ben artık Allah'ın himayesine giriyorum!" dedi. Bunun üzerine Velid: "O hâlde Mescid-i Harâm'a git. Sana herkesin huzurunda güvence verdiğim gibi, güvenceni bana geri iade ettiğini de deklare etmelisin." dedi. Birlikte Mescid-i Haram'a geldiler. Velid oradakilere hitaben: "Ey cemaat, bu Osman kendisine verdiğim emanımı/güvencemi iade ediyor." dedi. Osman b. Maz'un: "Evet, Velîd doğru söyledi. Onu vefakâr, sözünde sâdık buldum. Lâkin ben Allah'tan başkasının himayesine sığınmayı arzu etmediğim için onunkini şu andan itibaren iade ediyorum." dedi.

---

41 İbn Hacer, *el-İsâbe* 7/127

Osman b. Maz'un geri dönerken, baktı ki Lebid b. Rebîa Kureyş meclisinde şiir okuyor. O da yanlarına oturdu. Lebid: "İyi dinleyiniz! Allah'tan başka her şey bâtıldır." diye bir mısra okuyunca Osman: "Doğru söyledin." dedi. Lebîd: "Her nimet, şüphesiz ki zeval bulacaktır." deyince Osman, "Yalan söyledin! Cennetteki nimetler zeval bulmayacak!" dedi. Lebîd: "Ey Kureyş cemaati! Vallahi eskiden, sizin konuklarınız rahatsız edilmezdi, ne zamandan beri bu âdet zuhur etti içinizde?" dedi. Oradakilerden biri: "Bu, dinimizi bırakan akılsızlardan biridir, sözlerine aldırış etme!" diye cevap verdi. Osman bu adama da cevap verince aralarındaki kavga büyüdü. Adam kalktı ve Osman'ın gözüne bir yumruk vurdu. Osman'ın gözü mosmor oldu. Velid b. Muğîre de oradaydı, Osman'a yapılanları görüyordu. Şöyle dedi: "Vallahi, yeğenim, gözün boşu boşuna yaralandı. Hâlbuki sen güçlü bir himaye altında idin!" dedi. Osman: "Allah'a yemin ederim ki, diğer sağlam gözümün de Allah yolunda arkadaşının başına gelen musibete ihtiyacı var. Ey Ebû Abdi Şems! Ben, senden çok güçlü ve kudretli olan bir Zatın himâyesindeyim!" dedikten sonra şu mealdeki şiiri söyledi:

"Eğer gözüm, Rabbimin rızası yolunda, hidayetten yoksun bir dinsizin ellerinden zarar gördü ise, kuşkusuz Rabb-i Rahîmim buna mukabil sevabını verecek. Ey cemaat, Rahmân kimden hoşnut kalırsa, o ebediyen mutludur! Sizler, "Âsidir! Beyinsizdir! Sapıtmıştır!" deseniz dahi, ben Muhammed'in dini üzereyim. Bununla Cenâb-ı Hakk'ın rızasını talep ediyorum. Bize ne kadar zulüm de edilse, haddi aşan davranışlar da yapılsa hak olan din bizim dinimizdir!"[42]

Mus'ab b. Umeyr'in Zorluklara Tahammülü

Muhammed el-Abderî, babasından şöyle nakleder: "Mus'ab b. Umeyr, genç, yakışıklı ve saçlarının güzelliğiyle tanınan ve

---

42 Ebû Nuaym, *Hilye* 1/103.

Mekke'de parmakla gösterilen biriydi. Anne ve babası onu çok severdi. Annesi çok zengindi, ona en güzel ve en kıymetli elbiseler alır, giydirirdi. Mus'ab, Mekkeliler arasında en iyi esansları kullanır, Hadramevt'te imal edilen ayakkabılardan giyerdi. Resûlü Ekrem (sallallahu aleyhi ve sellem) onun bu hâlini andığı zaman, şöyle derdi: "Mekke'de Mus'ab b. Umeyr'den daha güzel saçlı, şık elbiseli, daha bol nimetlere sahip birini görmedim!" Mus'ab b. Umeyr, Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'in, İbn Erkam'ın evinde İslâm'a davet ettiğini duyunca hemen Allah Resûlünün yanına giderek Müslüman olmuş ve onu tasdik etmişti; fakat annesinin ve kavminin sert tepki göstermesinden çekindiğinden Müslümanlığını gizliyordu. Allah Resûlünün yanına gizlice gidip geliyordu. Bir gün Osman b. Talha onu namaz kılarken görmüş, annesine ve yakınlarına haber vermişti. Bunun üzerine, annesi ve yakınları onu tutup hapsettiler. Birinci Habeşistan hicretine kadar, hapsi devam etti. Habeşistan hicretinde Müslümanlarla birlikte o da Habeşistan'a gitti. Daha sonra, onlarla birlikte geri döndü. Döndüğünde yıpranmış ve eski gösterişini kaybetmişti. Annesi de, artık onu eleştirmekten vazgeçti."[43]

Abdullah b. Hüzâfe es-Sehmî'nin Eziyetlere Tahammülü ve Rum Melikinin Abdullah'a Ettiği Eziyetler

Ebû Râfi' naklediyor: Hz. Ömer (radıyallahu anh) Rumlar üzerine bir ordu göndermişti. Gönderilen orduda ashâb-ı kirâmdan Abdullah b. Hüzâfe adında bir zat da vardı. Rumlar onu esir edip krallarının huzuruna götürdüler ve: "Bu adam Muhammed'in ashâbındandır!" dediler. Zâlim kral ona: "Seni mülküme ve saltanatıma ortak etsem Hristiyan olur musun?" teklifinde bulundu. Abdullah: "Gözümü açıp kapayacak bir süre kadar dahi olsa, Muhammed'in dininden dönmem için bana kendi saltanatınla

---

[43] İbn Sa'd, *Tabakâtu'l-Kübrâ* 3/82.

birlikte bütün Arapların saltanatlarını da bahşetsen, bu dediğini yapmam!" dedi. Kral: "Madem öyle diyorsun, o zaman seni öldüreceğim!" dedi. Abdullah: "Bu senin vereceğin bir karardır." dedi. Kralın emri üzerine, Abdullah çarmıha gerildi. Kral, okçulara: "Ellerinin ve ayaklarının yakınlarına atınız!" dedi. Abdullah'a bu işkenceler altında sürekli Hristiyanlığı teklif ediyordu ama o kabul etmiyordu. Sonunda emir verdi ve Abdullah çarmıhtan indirildi. Sonra, bir kazan getirilmesini istedi. Getirilen kazan, su ile doldurulup su kaynatıldıktan sonra Müslümanlardan iki esir çağırdı. Getirilen esire de Hristiyanlığı teklif etti. Kabul etmeyince, onu kaynar suyun içine attılar. Bu kez kral, suyun içine Abdullah'ın atılmasını emretti. Abdullah getirilince ağladı. Krala: "Efendim, bu esir ağlıyor." dediler. Kral, Abdullah'ın korktuğunu düşünerek: "Onu yanıma getiriniz!" dedi. Abdullah, kralın huzuruna getirilince kral, ona yine Hristiyan olmasını teklif etti. Abdullah yine kabul etmedi. Kral: "O hâlde niçin ağladın?" diye sordu. Abdullah: "İçimden şöyle dedim: Abdullah, şimdi bu kazana atılacaksın, biraz sonra da öleceksin. İstedim ki, vücudumdaki kıllar sayısınca canım olsaydı da hepsini Allah yolunda böyle kazana atılarak feda etseydim!" dedi.

Kral bu kez şu teklite bulundu: "Eğer başımı öpersen seni serbest bırakırım." Abdullah: "Şayet bütün Müslüman esirleri de bırakırsan başını öpmeyi kabul ederim!" dedi. Kral: "Peki kabul. Onları da bırakacağım seninle birlikte!" dedi.

Abdullah der ki: "Kendi kendime dedim ki: 'Bu adam Allah düşmanlarından biridir. İyisi mi başını öpeyim de, hem beni hem de öteki esir Müslümanları serbest bıraksın; bundan ne zararım olabilir ki!"

Abdullah yaklaştı ve kralın başını öptü. O da diğer esirleri kendisine verdi. Abdullah esirleri alıp Medine'ye getirdi. Durumu Hz. Ömer'e haber verdi. Hz. Ömer: "Şimdi, her Müslümanın

Abdullah b. Huzafe'nin başını öpmesi bir görevdir: İşte ilk önce ben başlıyorum!" dedi, kalktı ve Abdullah'ın başını öptü."[44]

3. SAHÂBÎLERİN ZORLUKLARA GÖĞÜS GERMELERİ

Said b. Cübeyr naklediyor: "İbn Abbâs'a (radıyallahu anh) dedim ki: "Müşrikler, Efendimizin (sallallahu aleyhi ve sellem) sahâbîlerine, inançlarını dil ile inkâr ettikleri takdirde mazur sayılabilecekleri derecede ağır işkenceler yaparlar mıydı?"

İbn Abbas şu cevabı verdi: "Evet vallahi! Yakaladıkları bir Müslümanı öyle döver, öyle aç ve susuz bırakırlardı ki, o Müslüman, yapılan bu ağır eziyetlerden dolayı, teklif ettikleri inkâr sözlerini söylemek zorunda kalırdı. Hatta kendisine, "Lât ve Uzza putları, Allah'tan başka iki ilâh mıdır?" diye sorduklarında, "Evet" derdi. Yanlarından geçmekte olan böcekleri göstererek: "Bu tanrın, bu böcekler mi?" diye sorarlardı. O da yaptıkları işkencelerden yakayı kurtarmak için "Evet" derdi."[45]

Hz. Peygamber ile Sahabilerinin Hicret Sonrası Durumları

Übeyy b. Kâ'b (radıyallahu anh) şöyle demiştir: "Allah Resûlü ile ashâbı Medine'ye gelip de Ensâr onları korumaya ve gözetmeye başlayınca, bütün müşrik Araplar onlara karşı güçbirliği yaptılar. Bunun için Müslümanlar, gece ve gündüz silahlarını yanlarından ayırmıyorlardı. Hatta Müslümanlar'ın "Kendimizi güvenli ve rahat hissederek gecelememiz için nasıl yaşadığımızı görüyorsunuz. Ama biz Allah'tan başka hiç kimseden de korkmayız!" demeleri üzerine şu âyet indirildi:

"Allah içinizden iman edip makbul ve güzel işler işleyenlere kesin olarak vaad buyurur ki: Daha önce müminleri dünya-

---

44 İbn Hacer, *el-İsâbe* 2/297

45 İbn Kesîr, *el-Bidâye* 3/59.

da hâkim kıldığı gibi kendilerini de hâkim kılacak; kendileri için beğenip seçtiği İslâm dinini tatbik etme gücü verecek ve yaşadıkları korkulu dönemin arkasından, kendilerini tam bir güvene erdirecektir. Çünkü onlar, yalnız Bana ibadet edip hiçbir şeyi Bana şerik yapmazlar. Artık bundan sonra kim küfrâna saparsa, işte onlar yoldan çıkıp Allah'a karşı gelmiş olurlar." (Nur, 24/55) [46]

Zâtü'r-Rikâ Gazvesi'nde Hz. Peygamber ile Ashabının Çektiği Sıkıntılar

Ebû Musa (radıyallahu anh) şöyle demiştir: "Peygamberimizle (sallallahu aleyhi ve sellem) birlikte bir askeri sefere çıkmıştık. Altı kişi idik. Bir devemiz vardı, ona nöbetleşe biniyorduk. Yürümekten dolayı tabanlarımız delinmişti. Benim iki tabanım da delinmiş, tırnaklarım düşmüştü. Bu nedenle ayaklarımıza bezler sarıyorduk. Bunun için bu sefere 'yamalılar' anlamında 'Zâtü'r-Rikâ' denildi."[47]

4. ALLAH VE RESÛLÜNE DAVET YOLUNDA AÇLIĞA KATLANMAK

Peygamberimizin Açlığa Tahammülü

Nu'man b. Beşir (radıyallahu anh), şöyle demiştir: "Sizler dilediğiniz şeyleri yiyip içebiliyorsunuz, öyle mi? Allah'a yemin ederim ki ben sizin Peygamberiniz olan Resûlü Ekremin, karnını doyuracak âdi bir hurmayı dahi bulamadığını görmüşümdür."[48]

Açlık Çekenin Hesabı Ağır Olmayacak

Ebû Hureyre (radıyallahu anh) anlatıyor: "Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'in huzuruna girdiğimde Peygamberimiz oturarak namaz kılıyordu. "Yâ Resûlallah, oturarak namaz kılıyorsun,

[46] Hâkim, *Müstedrek* 2/434 (3512)
[47] Ebû Nuaym, *Hilye* 1/260
[48] Müslim, *Sahîh* 4/2285 (2978)

bir rahatsızlığın mı var?" diye sordum. "Açlık, yâ Ebâ Hureyre!" cevabını verdi. Ağlamaya başladım. Bunun üzerine Allah Resûlü: "Ağlama, Ebû Hureyre! Ecrini Allah'tan bekleyerek dünyada açlık çekenlerin hesabı kıyamet günü ağır geçmeyecek." buyurdu."[49]

Peygamberimizin Evinde Bazen Kandil ve Ateş Yanmazdı

Urve (radıyallahu anh), teyzesi Hz. Âişe'nin (radıyallahu anhâ) şöyle dediğini nakleder: "Vallahi yeğenim; biz bir hilâl görür, sonra yine bir hilâli görür, sonra bir hilâli daha görür, yani iki ayda üç hilâli görürdük de Peygamberin hanımlarının evlerinden hiçbirinde ocak yanmazdı. Ben: "Teyze, o hâlde ne ile yaşıyordunuz?" diye sordum.

Hz. Âişe: "İki siyah; yani hurma ve su ile! Bir de Allah Resûlünün Ensâr'dan komşuları vardı. Bunlar ödünç olarak yanlarında bulunan davarların sütlerinden Allah Resûlüne gönderirlerdi. Gelen sütten bize de içirirdi." cevabını verdi."[50]

Mesrûk anlatıyor: "Bir gün Hz. Âişe'nin (radıyallahu anhâ) yanına uğradım. Benim için yemek getirtti ve: "Ben doyuncaya kadar yemek yediğim zaman, ister istemez ağlarım." dedi. "Niçin ağlarsın?" diye sorduğum zaman dedi ki: "O anda hemen Peygamberimizin (sallallahu aleyhi ve sellem) dünyadan ayrıldığı anki vaziyetini hatırlarım. Vallahi o, bir günde iki kere ekmek ve eti bir arada yiyip de doymamıştır!" dedi."[51]

Hz. Âişe (radıyallahu anhâ) anlatıyor: "Muhammed'in (sallallahu aleyhi ve sellem) hane halkı, o vefat edinceye kadar peş peşe iki gün arpa ekmeği ile karınlarını doyurmadı."

Yine Hz. Âişe (radıyallahu anhâ) diyor ki: "Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) iki siyah denilen hurma ve su ile karnını doyurmadan ahiret yurduna irtihal etti."[52]

---

49 el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl* 7/348 (18628)

50 Buhârî, *Sahîh* 2/907 (2428)

51 İbn Sa'd, *Tabakâtu'l-Kübrâ* 1/401

52 Tirmizî, *Sünen* 4/579 (2356)

Âişe (radıyallahu anhâ) validemiz der ki: "Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem) aralıksız üç gün, doyuncaya kadar yemek yememiştir. Dileseydik biz de karnımızı doyurabilirdik. Ama Allah Resûlü başkalarını hep kendisine ve ailesine tercih ederdi."[53]

Peygamberimizin Çektiği Geçim Sıkıntısı

Hz. Hasan (radıyallahu anh) şöyle demiştir: "Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) bizzat insanlara yardım eder, üzerine giydiği elbisesini deri ile tamir ederdi. Mevlâ-yı Müteâline kavuşuncaya kadar aralıksız üç gün hem sabah hem akşam yemeği yememiştir. Yani sabah yemiş ise akşam yememiş, akşam yemiş ise sabah yememiştir."[54]

Hz. Enes (radıyallahu anh) diyor ki: "Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) yüksek masa üzerinde yemek yemedi. Vefat edinceye kadar buğday unundan yapılmış ince yufka ekmeği de yemedi." Diğer bir rivayette şu ilave vardır: "Allah Resûlü, vefat edene kadar hiçbir zaman kızartılmış bütün bir koyunu sofrasında görmedi."[55]

İbn Abbâs (radıyallahu anh) diyor ki: "Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) ile aile fertleri, yiyecek akşam yemeği bulamadıkları için, bazen peşi peşine birkaç gece aç yatarlardı. Yedikleri ekmekleri ise genellikle arpa ekmeği idi."[56]

Enes (radıyallahu anh) diyor ki: "Bir gün Fâtıma (radıyallahu anhâ) Fahr-i Kâinat olan babasına, bir parça arpa ekmeği verdi. Allah Resûlü, Fâtıma'ya, "Bu, babanın üç günden beri yediği ilk yemektir." dedi."[57]

Bu hadisi Taberânî şu ziyade ile rivayet etmiştir: "Hz. Fâtıma, babasına o bir parça arpa ekmeğini getirince Peygamberimiz

---

53 el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl* 7/340 (18605)
54 Münzirî, *et-Tergîb* 4/94 (4954)
55 Buhârî, *Sahîh* 5/2369 (6085)
56 İbn Hacer, *Fethu'l-Bârî* 11/293 (6094)
57 Ahmed b. Hanbel, *Müsned* 3/213 (13246)

sordu: "O nedir?" Fâtıma: "Pişirdiğim yuvarlak bir ekmek. İçim rahat etmedi, bu parçayı da sana getirdim." dedi.

Ebû Hureyre (radıyallahu anh) diyor ki: Bir gün Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) kendisine ikram edilen sıcak bir yemeği yiyip bitirdikten sonra, "Elhamdülillah! Şu kadar zamandan beri mideme sıcak bir yemek girmemişti!" dedi.[58]

Sehl b. Sa'd (radıyallahu anh) şöyle der: Resûlü Ekrem (sallallahu aleyhi ve sellem) nebî olarak görevlendirildiği günden, Rabbine kavuştuğu ana kadar sofrasında kepeksiz undan yapılmış ekmek görmedi. "Resûlullah zamanında ince elek var mıydı?" diye sordular. Dedi ki: "Allah Resûlü peygamber olarak gönderildiği zamandan itibaren ruhu kabzolunacağı ana kadar elek de görmedi. Denildi ki: "Peki, o hâlde elenmemiş arpayı nasıl yiyordunuz?" Şöyle cevap verdi: "Arpayı döverdik sonra da savururduk. Uçan uçardı. Kalanı da su ile yoğururduk."[59]

Hz. Âişe (radıyallahu anhâ) der ki: "Resûlü Ekrem'in sofrası üzerinde az veya çok arpa ekmeği kalmazdı." Diğer bir rivayet ise şöyledir: "Allah Resûlünün önünden üzerinde yemek artığı olan hiçbir sofra kaldırılmamıştır."[60]

Resûlü Ekrem'in ve Sahabe-i Kirâm'ın Açlıktan Dolayı Karınlarına Taş Bağlaması

Ebû Talha (radıyallahu anh) anlatıyor: "Allah Resûlüne ciddi açlık çektiğimizi söyleyerek dert yandık. Hatta ona, elbiselerimizi kaldırarak karınlarımıza bağladığımız taşları gösterdik. Bunun üzerine, Allah Resûlü de elbisesini kaldırdı. Bir de ne görelim: Karnına iki taş bağlamıştı!"[61]

---

58 İbn Kesîr, *el-Bidâye* 6/52
59 Buhârî, *Sahîh* 5/2066 (5097)
60 Taberânî, *Mu'cemu'l-Evsat* 1/273 (891)
61 Münzirî, *et-Tergîb* 4/96 (4964)

İbn Büceyr (radıyallahu anh) anlatıyor: "Bir gün Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) çok acıkmış, (yiyecek bir şey bulamadığından) bir taş alıp karnına bağlamış, sonra da şöyle buyurmuştu: "Sözlerime dikkat ediniz: Dünyada yiyip-içip nimetler içinde yüzen nice insanlar vardır ki; onlar, kıyamet günü aç ve çıplak kalacaklardır! İyi dinleyiniz! Nefislerine iyilik yaptığını zanneden pek çokları; hakikatte, nefislerine kötülük etmekteler. Diğer taraftan, nefislerinin istek ve arzularını önemsemeyen niceleri ise esasında kendilerine iyilik yapmaktalar."[62]

Hz. Âişe'nin (radıyallahu anhâ) toklukla alâkalı sözleri: "Peygamberimizin (sallallahu aleyhi ve sellem) ahirete irtihalinden sonra, bu ümmet arasında görülen ilk bela tokluk belasıdır. Müslümanların karınları doyup bedenleri de semizleşince, gönül hayatları zayıfladı ve şehvetleri azgınlaştı!"[63]

Rahmet Peygamberi ile Birlikte Ev Halkının, Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer'in de Açlıktan Kıvranmaları

İbn Abbâs (radıyallahu anh) anlatıyor: Bir gün Ebû Bekir, alabildiğine sıcak bir günün ortasında evinden çıkıp Mescid-i Nebevi'ye gitti. Ebû Bekir'in geldiğini duyan Ömer: "Yâ Ömer, bu saatte dışarıda ne arıyorsun?" diye sordu. Ebû Bekir: "Açlık canıma tak etti, bir şeyler bulurum ümidiyle çıktım!" dedi. Hz. Ömer: "Vallahi, ben de bu sebeple çıkmıştım!" dedi. Onlar, bu şekilde konuşurlarken Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) çıkageldi ve: "Sizi bu saatte dışarı çıkaran nedir böyle?" diye sordu. Onlar ise: "Vallahi şiddetli açlık çekiyoruz." dediler. Allah Resûlü: "Allah'a yemin ederim ki, benim dışarı çıkmamın nedeni de aynı, başka değil! Haydi kalkınız, gidelim." buyurdu. Yürüdüler, Ebû Eyyûb el-Ensârî'nin evinin kapısına geldiler. Ebû Eyyûb, her gün Peygamberimiz için yemek

---

62 el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl* 15/1335(43502)

63 Münzirî, *et-Tergîb* 3/100 (3239)

yahut süt ayırırdı. Allah Resûlü, o gün her zamanki vakitte gitmeyince onun için ayırdığı yemeği çocuklarına yedirmiş ve kendisi de hurmalığına çalışmaya gitmişti. Kapıya vardıklarında Ebû Eyûb'un hanımı çıktı ve: "Allah'ın Peygamberi ve arkadaşları, hoş gelmişsiniz!" dedi. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem): "Ebû Eyyûb nerede?" diye sorarken, hurmalığına çalışmaya gitmiş olan Ebû Eyyûb, Peygamberimizin sesini uzaktan duyunca koşarak geldi. "Allah'ın Habîbi ve beraberindekiler, hoş geldiniz! Yâ Resûlallah, her zamanki geliş vaktin değil, ama inşallah hayırdır!" dedi. Allah Resûlü: "Doğru söyledin, haklısın." buyurdu. Ebû Eyyûb hemen gitti ve üzerinde kurumuş, yaş ve daha tam olgunlaşmamış hurmaların yer aldığı bir hurma salkımı koparıp getirdi. Resûlullah: "Ben bunu istemedim, bize kuru hurma toplasan daha iyi ederdin." dedi. Ebû Eyyûb: "Yâ Resûlallah, her üç çeşidinden de yemeni arzu ettim. Ayrıca senin için bir de hayvan keseceğim." dedi. Allah Resûlü: "Kesersen sütlü olanını kesme!" diye uyarıda bulundu. Ebû Eyyûb henüz bir yaşına basmamış bir dişi oğlak, diğer bir rivayete göre ise bir yaşına basmış bir erkek oğlak kesti. Hanımına: "Sen de hamur yoğur, ekmek pişir; sen iyi ekmek yaparsın!" dedi.

Ebû Eyyub oğlağın yarısını haşladı, yarısını da kızarttı. Yemek pişip Habîbullah (sallallahu aleyhi ve sellem) ile iki arkadaşının önüne konunca Allah Resûlü oğlaktan biraz aldı, ekmeğin üzerine koydu ve: "Ebû Eyyûb, bunu al; kızım Fâtıma'ya gönder. Günlerdir böyle bir şey yememiştir." buyurdu.

O da alıp Fâtıma'ya götürdü. Yemeği yiyip karınları doyunca Nebîler Nebîsi (sallallahu aleyhi ve sellem): "Ekmek, et, kuru hurma, ham hurma, olgun hurma!" dedi. Gözleri yaşaran Allah Resûlü: "Allah'a yemin ederim ki şüphesiz kıyamet günü bu nimetlerden sorguya çekileceksiniz!" buyurdu. Bu sözleri sahâbilerine ağır gelince, şöyle buyurdu: "Böyle nimetlere kavuşup, bu nimetleri elinize aldığınızda 'bismillah' deyiniz. Doyduğunuz zaman da: "Bizi

doyuran, bize nimet veren, hem de fazlasıyla lütfeden Allah'a hamd olsun." deyiniz. İşte, bu şekilde ona hamd etmeniz yeter."

Allah Resûlü kalkınca Ebû Eyyûb'a, "Yarın bize gel!" dedi. Âdet olarak, Peygamberimiz kendisine bir iyilikte bulunana mutlaka karşılığında bir şeyler vermek isterdi. Ebû Eyyûb, Allah Resûlünün sözünü duymadığından Hz. Ömer: "Resûlullah yarın kendisine gelmeni istiyor." dedi. Ertesi gün, Ebû Eyyûb Allah Resûlüne gidince Resûlullah ona bir cariye verdi ve:

"Bak Ebû Eyyûb, ona iyi davran; bizim yanımızda iken ondan sadece iyilik gördük!" buyurdu. Ebû Eyyûb, cariyeyi alıp evine götürünce kendi kendine: "Allah Resûlünün tavsiyesini ancak onu azat etmekle yerine getirebilirim." dedi ve cariyeyi hemen hürriyete kavuşturdu.[64]

Peygamberimizin, Ümmü Süleym'e Sabrı Tavsiye Etmesi

Nebîler Nebîsi (sallallahu aleyhi ve sellem), Ümmü Süleym'e şöyle demiştir:

"Sabret! Allah'a yemin ederim ki yedi günden beri Muhammed'in ailesinin elinde yiyecek bir şeyi yoktur. Üç gündür çömlek kazanların altında ateş yanmadı! Vallahi Allah'dan bütün Mekke dağlarını altın yapmasını isteseydim, duamı gerçekleştirirdi!"[65]

Hz. Sa'd b. Ebî Vakkas'ın Açlıktan Kıvranması

Sa'd b. Ebî Vakkâs (radıyallahu anh) diyor ki: "Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) ile birlikte Mekke'de ağır geçim sıkıntılarına maruz kalan bir cemaat idik. Başımıza gelen kıtlık belasını kabullenmiş, ona alışmıştık. Allah Resûlü ile birlikte Mekke'de geçirdiğimiz o

---

64 İbn Hibbân, *Sahîh* 12/16 (5216). Taberânî, *Mu'cemu'l-Kebîr*'inde İbn Abbâs'tan (radıyallahu anh) Allah Resûlü ile iki dostu Ebû Bekir ve Ömer'in bir defa da bu şekilde Ebu'l-Heysem b. et-Teyyihân el-Ensârî'nin evine gittiklerini rivayet etmektedir.

65 el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl* 7/350 (18635)

günlerimizi hatırlıyorum: Bir gece, dışarı çıkıp küçük abdestimi bozarken idrarımın temasıyla yerde bir şeyin varlığını hissettim. Baktım ki kurumuş bir deve derisi! Onu alıp yıkadım. Ateşe tuttuktan sonra, iki taş arasına koydum. Ağzıma bir parça o deriden alıyor; sonra da üzerine su içiyordum. Bu deri parçasıyla üç gün idare etmiştim."[66]

Sa'd b. Ebî Vakkas anlatıyor: "Allah yolunda ok atan ilk Arap ben olmuşumdur. Nebîler Nebîsi'nin (sallallahu aleyhi ve sellem) yanında askerî harekâta çıkıyorduk. Semür bitkisinin yemişiyle yapraklarından başka yiyeceğimiz yoktu. Bunun için davarlar gibi def-i tabii yapardık."[67]

Hz. Mikdâd b. Esved ile İki Arkadaşının Aç Kalması

Mikdâd b. Esved anlatıyor: Açlıktan neredeyse kulaklarımızı ve gözlerimizi kaybedeceğimiz bir sırada iki arkadaşımla birlikte Allah Resûlünün ashâbına gittik. Fakat, hiç kimse bizi misafir kabul etmedi. Nihayet Nebîler Nebîsi, bizi kendi kaldığı yere götürdü. O sırada Ehl-i Beyt'in üç adet sağılan keçisi vardı. Resûlü Ekrem sağılan sütü aramızda bölüştürür; biz de onun payını gelince içmek üzere ayırırdık. Geldiğinde ancak uyanıkların duyacağı, uyuyanı uyandırmayacak şekilde selam verirdi. Bir gün şeytan bana, "Şu bir yudumu da içsen ne çıkar! Peygamber, Ensâr'a gider; onlar da kendisine orada ikramda bulunurlar." dedi ve durmadan bana vesvese verdi. Ben de dayanamadım ve içtim. Sütü içince bu kez, beni pişman ettirdi ve: "Ne yaptın? Şimdi Muhammed gelir, sütünü bulamazsa sana beddua eder, sen de mahvolursun!" dedi. O iki arkadaşım sütlerini içip uyumuşlardı. Ama beni bir türlü uyku tutmuyordu. Üzerimde kendime ait bir örtüm vardı ki başımı örttüğümde ayaklarım, ayaklarımı örttüğümde de başım açık

66 Ebû Nuaym, *Hilye* 1/93.
67 Buhârî, *Sahîh* 5/2371 (6088)

kalıyordu. Derken Allah Resûlü her zamanki gibi geldi, Allah'ın dilediği kadar namaz kıldı. Sonra sütüne baktı. Göremeyince elini kaldırdı. Ben, "Bana beddua ediyor, şimdi helak olacağım." diye kendi kendime söylenirken Allah Resûlü: "Yâ Rab! Beni doyuranı doyur, bana içirene içir." diye dua buyurdu. Bunu duyar duymaz, üzerimdeki örtüyü attım ve geniş ağızlı bıçağı aldığım gibi doğruca keçilerin yanına gittim. Amacım, hangisi daha semiz ise onu Allah Resûlü için kesmekti. Bir de baktım ne göreyim! Hepsinin de memeleri süt doluydu. Bunun üzerine, Peygamberimizin ailesinin süt sağdığı kabı aldım ve keçileri sağdım. Sütün üzerini köpük kapladı. Sütü getirip Allah Resûlüne takdim ettim. İçtikten sonra bana verdi. Ben de içtim. Ben tekrar ona verdim; o da içti. Sonra o yine bana verdi, ben de içtim. Sonra bu hadiseye o kadar güldüm ki anlatamam! Bana: "Yâ Mikdâd, açılan avret yerlerine dikkat et!" dedi. Ben, başımdan geçenleri kendisine anlatmaya başladım. Resûlü Ekrem: "Bu, Allah'ın rahmetidir. Keşke iki arkadaşını uyandırsaydın da onlar da sütten nasiplenseydiler!" buyurdu. "Seni hak din ile gönderen Allah'a yemin ederim ki, sen içip doydun, ben de senin artığını içip doydum ya, artık onları unuttuğum için üzülmüyorum bile!" dedim.[68]

Hz. Ebû Hureyre'nin Açlıktan Karnına Taş Bağlaması

Ebû Hureyre (radıyallahu anh) anlatıyor: "Vallahi açlıktan yere beleniyor ve karnıma taş bağlıyordum. Bir gün, halkın gelip geçtiği bir yere oturdum. Ebû Bekir (radıyallahu anh) yanımdan geçti. Peşine takar ve misafir eder beklentisiyle ona bir âyet sordum; ama beni götürmedi. Sonra Ömer (radıyallahu anh) geçti. Ona da aynı maksatla Allah'ın kitabından bir âyet sordum. O da beni evine davet etmedi. Derken Resûlü Ekrem (sallallahu aleyhi ve sellem) geçti. O, yüz ifadelerimden içimden geçenleri anladı ve: "Ebû Hureyre!"

---

68 Müslim, *Sahîh* 3/1325 (2055)

diye seslendi. "Buyurun yâ Resûlallah" dedim. "Haydi gel, gidelim!" buyurdu. Evine vardığımızda, içeri girmek için izin istedim; izin verdi. Bir bardak süt buldum. Resûlullah: "Bu süt nereden geldi?" dedi. "Falanlar hediye gönderdi." dediler. Allah Resûlü: "Ey Ebâ Hirr!' dedi. "Buyur yâ Resûlallah! dedim. "Haydi git, suffe halkını da buraya çağır." buyurdu.

Ebû Hureyre (radıyallahu anh) der ki: Suffe ashâbı İslâm'ın konukları idi. Ne çocukları ne de malları vardı. Peygamber Efendimize bir hediye geldiğinde Efendimiz bir kısmını kendine ayırır, geri kalanını da onlara gönderirdi. Sadaka geldiğinde ise, hepsini Suffe ashâbına gönderir, sadakaya elini sürmezdi. Resûlullah'ın onları çağırmamı istemesi beni üzmüştü. Ben o sütü içip günün geri kalan kısmını ve geceyi rahat geçireceğimi ümit etmiştim. Kendi kendime, "Ben elçiyim, cemaat gelince sütü onlara vereceğim, sütten de bana hiç kalmayacak. Ama Allah ve Resûlüne de itaat etmem lazım!" diye söylenerek gidip Suffedekileri davet ettim. Geldiler, içeri girmek için izin istediler; izin verildi ve yerlerine oturdular. Sonra Allah Resûlü: "Ebâ Hirr, süt dolu bardağı al, onlara ver!" dedi. Ben de bardağı aldım, dolaştırmaya başladım. Verdiğim kişi bardağı alıyor, doyuncaya kadar içiyor, sonra bana geri veriyordu. Bu şekilde, son kişiye kadar sütü tek tek ikram ettim. En sonunda bardağı Allah Resûlüne verdim. Alıp elinde tuttu, içinde biraz süt kalmıştı. Başını kaldırdı, bana bakıp gülümsedi ve: "Ey Ebâ Hirr!" dedi. "Buyur, yâ Resûlallah!" dedim. "Sen ve ben ikimiz kaldık." dedi. "Doğrudur yâ Resûlallah!" dedim. "Şimdi otur, sen de iç." buyurdu. Oturup içtim. Sonra "Yine iç!" dedi. İçtim. Durmadan bana iç diyor, ben de içiyordum. Nihayet: "Tamam artık, seni hak ile gönderen Rabbime yemin ederim ki iyice doydum!" dedim. En sonunda, "Bardağı bana ver." buyurdu. Bardağı kendisine verdim ve sütün geri kalanını içti.[69]

---

69 İbn Kesîr, *el-Bidâye* 6/101.

Ebû Hureyre (radıyallahu anh) anlatıyor: "Üç gündür, ağzıma bir yiyecek koyamamıştım. Suffe'ye doğru giderken açlıktan dolayı bazen düşüyor; bazen yürüyordum. Çocuklar, "Ebû Hureyre delirmiş!" diyorlardı artık. Ben de onlara: "Deli sizsiniz." diyordum. Nihayet Suffe'ye vardım. Baktım Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) kendisine hediye edilen iki kap yemeği getirmiş, konuklarına ikram etmişti. Onlar da yiyorlardı. Beni de çağırır ümidiyle boynumu uzatıp Allah Resûlüne görünmeye çalıştım. Cemaat kalktıktan sonra, kapların kenarlarındaki kalıntıdan başka bir şey yoktu. Allah Resûlü onları toparladı. Hepsi bir lokma oldu. Parmaklarıyla aldı, sonra bana: "Haydi bakayım, bismillah diyerek ye!" buyurdu. "Allah'a yemin ederim o lokmayı doyuncaya kadar yedim."[70]

İbn Sîrîn anlatıyor: "Bir gün Ebû Hureyre'nin (radıyallahu anh) yanındaydık. Üzerinde, kırmızı renkli iki parça keten elbise vardı. Bunlardan birine burnunu sildi ve:

"Pehpeh! Ebû Hureyre'ye bak hele! Burnunu ketene siliyor! Vallahi öyle anlarımı hatırlarım ki, Peygamberimizin minberi ile Âişe'nin (radıyallahu anhâ) hücresi arasında baygın bir halde yüzüstü düşerdim de birisi gelir, ayağıyla boynuma basar, benim hasta olduğumu sanırdı. Hâlbuki baygınlığımın nedeni, şiddetli açlıktan başkası değildi." dedi.[71]

Ebû Hureyre'nin bu durumunu anlatan şu detay da vardır: "Vallahi şu hâlimi hatırlıyorum: Affân'ın oğlu ile Gazvân'ın kızına, karın tokluğu ve bir çift pabuç karşılığında hizmetkârlık yapardım. Bir yere giderlerken bindikleri hayvanlarını koşar, evlerindeyken de işlerini görürdüm. Gazvân'ın kızı bir gün bana, 'Deveyi yalın ayak suya götüreceksin, dönüşte de deveyi çöktürmeden ayakta bineceksin!' demişti. Sonra Allah, bu kadınla

---

70 Münzirî, *et-Tergîb* 4/108 (5004)

71 Buhârî, *Sahîh* 6/2670 (6893)

benim evlenmemi nasip etti. Şimdi ben ona: 'Deveyi suya yalın ayak götürecek, çöktürmeden ayakta bineceksin!' diyorum."[72]

Hz. Ebû Bekir'in Kızı Esma'nın Açlık Çekmesi

Esma (radıyallahu anhâ) anlatıyor: "Bir gün, Peygamber Efendimizin Benî Nadir topraklarından Ebû Seleme ile Zübeyr'e tahsis ettiği arazide bulunuyordum. Zübeyr, Allah Resûlü ile birlikte çıkmıştı. Yahudi bir komşumuz vardı. Koyun kesmiş ve pişirmişti. Etin kokusunu almıştım ve canım eti çok çekmişti. O zaman kızım Hatice'ye hamile idim. Dayanamadım, "Belki bana da ikram eder." diyerek, ateş almak bahanesi ile Yahudinin karısına gittim. Doğrusu ateşe ihtiyacım da yoktu. Etin kokusunu yakından alıp kendisini de görünce isteğim iyice kabardı. Aldığım ateşi söndürdüm. Gittim tekrar ateş istedim. Sonra üçüncü bir kez daha ateş istedim. Daha sonra oturdum; hem ağlıyor hem de Allah'a dua ediyordum. O arada, Yahudi kadının kocası gelmiş. Karısına, "Yanınıza kimse geldi mi?" diye sormuş. Kadın, "Bir Arap kadın geldi, ateş istedi." demiş. Adam, "O kadına bu etten göndermedikçe bir lokma almayacağım." karşılığını vermiş. Bunun üzerine, bana bir kepçe et gönderdiler. O kadar memnun kalmıştım ki, yeryüzünde hiçbir şey beni o birkaç lokmalık etten daha fazla sevindiremezdi.[73]

5. ASHÂBIN AÇLIK ÇEKMESİ

Hendek Savaşı'nda Açlık ve Soğuk

Peygamber-i Zîşânın ashâbından olan Ebû Cihad'a, oğlu, bir gün şöyle der: "Babacığım, sizler Allah Resûlünü gördünüz, sohbetlerinde bulundunuz. Vallahi ben onu görmüş olsaydım kim bilir neler neler yapardım!" Babası: "Oğlum, Allah'ın azabından

---

72 İbn Sa'd, *Tabakât* 4/53

73 İbn Hacer, *el-İsâbe* 4/284.

sakın, doğru konuş! Allah'a yemin ederim ki, şunu iyi hatırlıyorum: Hendek Savaşı'nın olduğu günün gecesi Allah Resûlünün yanındaydık. Bize şöyle demişti: "Kim gidip düşmandan bize haber getirirse, Allah kıyamet günü cennette onu bana arkadaş yapacaktır!" Zor durumdaki o insanlardan hiçbiri açlık ve soğuktan dolayı yerinden kalkamayınca, Allah Resûlü üçüncü söyleyişinde: "Ey Ebû Huzeyfe, sen git!" buyurmuştu."[74]

İbn Mesud (radıyallahu anh) diyor ki: Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) aç oldukları yüzlerinden belli olan ashâbına baktı ve: "Sizlere müjde veriyorum! Pek yakında herhangi birinize sabah akşam kaplarla tirit yemeği ikram edilecek." dedi. Sahâbiler: "Yâ Resûlallah, 'O gün iyi durumda olacağız.' demektir." dediler. Allah Resûlü: "Aksine! Şimdiki hâliniz o günden daha hayırlıdır!" buyurdu.[75]

Muhammed b. Sîrîn diyor ki: "Öyle zaman olurdu ki, Fahr-i Kâinat Efendimizin sahâbîlerinden biri, art arda üç gün yiyecek bir şey bulamazdı da bir hayvan derisini kızartır ve onu yerdi. Bunu da bulamazsa karnına taş bağlardı."[76]

Bazı Ashabın Namazda Açlıktan Yere Düşmesi

Fudâle b. Ubeyd (radıyallahu anh) şöyle demiştir: "Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) cemaate namaz kıldırırken, Suffe ashâbı açlığın şiddetinden dolayı namazda ayakta duramaz, yüzleri üstü yere düşerdi. Bu hâli gören nâdanlar: "Bunlar delirmiş olmalı." derlerdi. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem) namazını bitirince onlara döner ve: "Allah katında sizler için hazırlanmış olan sürprizleri bir bilseydiniz, fakirliğinizin daha da artmasını isterdiniz!" buyururdu.[77]

---

74 İbn Hacer, *el-İsâbe* 4/35.

75 Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid* 10/581 (18278)

76 Münzirî, *et-Tergîb* 4/109 (5010)

77 Tirmizî, *Sünen* 4/583 (2368)

Ashabın Bitki Yaprakları Yemek Suretiyle Açlığa Sabretmesi

Enes (radıyallahu anh) şöyle demiştir: "Resûlü Ekrem'in ashâbından yedi kişi bir tek kuru hurmayı ortaklaşa emiyordu, hatta yere düşen ağaç yapraklarını bile yiyordu. Bu nedenle avurtları şişmişti."[78]

Ebû Hureyre (radıyallahu anh) diyor ki: "Ashâbdan yedi kişi aç kalmıştı. Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) bana yedi hurma verdi. Her biri için bir hurma düşüyordu."[79]

Ebû Hureyre (radıyallahu anh) anlatıyor: "Bir gün evimden çıkıp mescide gitmiştim. Dışarı çıkmamın tek sebebi açlıktı. Mescitte sahâbe-i kirâmdan yedi sekiz kişilik bir grupla karşılaştım. "Hayırdır Ebû Hureyre, seni bu saatte dışarı çıkaran nedir böyle?" dediler. "Açlık" dedim. "Vallahi biz de açlıktan buraya geldik." dediler. Hep birlikte kalktık, Allah Resûlünün huzuruna vardık. "Bu saatte gelmenizin sebebi nedir acaba?" diye sordu. "Yâ Resûlallah, açlık!" dedik. Bunun üzerine Peygamber Efendimiz bir tabak kuru hurma istedi. Tabaktaki hurmalardan her birimize ikişer hurma verdi ve: "Şu ikişer hurmayı yiyiniz, üzerine de su içiniz. Bugün size bunlar yeter." buyurdu. Ebû Hureyre devamla der ki: "Ben hurmanın birini yedim, diğerini de kuşağımın içine koydum. Allah Resûlü: "Ebû Hureyre, onu neden kaldırdın?" diye sordu. "Anneme ayırdım." dedim. "Onu sen ye! Annen için de iki tane veririz." buyurdu ve bana annem için de iki hurma verdi."[80]

Hz. Enes (radıyallahu anh) naklediyor: "Peygamber Efendimiz hendek kazılan yere çıkıp geldi. Ensâr ve Muhâcirler çok soğuk bir sabah vakti, hendek kazıyorlardı. Bu işi, onlar hesabına yapacak köleleri de yoktu. Sahâbilerinin çektikleri meşakkati, hissettikleri açlığı görünce şöyle buyurdu: "Allah'ım! Gerçek hayat ahiret hayatıdır, Sen bağışla Ensâr ve Muhâcirleri." Ashâb da ona

78 Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid* 10/579 (18274)

79 İbn Mâce, *Sünen* 2/1392 (4157)

80 İbn Sa'd, *Tabakât* 4/329.

şöyle cevap verdi: "Bizler Muhammed'e biat etmişiz yaşadıkça hep mücahede etmek üzere!"[81]

Câbir (radıyallahu anh) anlatıyor: "Biz Hendek günü kazı yaparken çok sert bir damarla karşılaşmıştık. Sahabiler, Allah Resûlüne geldiler ve "Yâ Resûlallah, hendekte çok sert bir damar karşımıza çıktı." dediler. Allah Resûlü, "Ben inip bir bakayım." diyerek kalktı. Açlık sebebiyle, karnı bir taş parçası ile sarılı idi. Çünkü, biz üç gündür ağzımıza bir şey almamıştık."[82]

Bazı Sahabeye Cuma Günleri Yemek Yediren Kadın

Sehl b. Sa'd (radıyallahu anh) anlatıyor: "Bizden bir kadın vardı, tarlasına pazı ekerdi. Cuma günü olduğunda, pazının köklerini bir tencereye koyar; sonra bir avuç arpa öğütür; yağsız olarak onunla pişirirdi. Pazı, kökleriyle birlikte olunca etli kemik yerine geçerdi. Cuma günü, namazdan dönünce kadının yanına uğrar; kendisine selâm verirdik. O da hazırladığı yemeği bize ikram ederdi. Bunun için cuma gününün gelmesini iple çekerdik."[83]

6. ALLAH'A DAVET UĞRUNDA ÇEKİLEN ŞİDDETLİ SUSUZLUK

Sahâbe-i Kirâmın Tebûk Gazvesi'nde Çektiği Susuzluk

İbn Abbâs (radıyallahu anh) anlatıyor: Hz. Ömer'e, "Bize (Tevbe sûresinin 117. âyetinde geçen) 'sâatü'l-usre/güçlük anı' ile alâkalı bildiklerini anlatır mısın?" denildi. O da şunları nakletti: "Çok sıcak bir günde Tebûk Seferi'ne çıkmıştık. Bir yerde konakladık. Öyle susamıştık ki boyunlarımız bedenimizden ayrılacak sanıyorduk. Hatta bazılarımız kafilesinin yanına gidiyor, yolda düşüp ölmek endişesiyle geri dönemiyordu. Dahası; adam devesini kesiyor, işkembesinden fışkıları çıkarıp sıkıyordu, süzülen sıvıyı içiyordu ve geri kalanını tekrar

81 Buhârî, *Sahîh* 4/1504 (3873)
82 Buhârî. *Sahîh* 4/1505 (3875)
83 Buhârî, *Sahîh* 1/317 (896)

devenin ciğerine koyuyordu. Sonunda Hz. Ebû Bekir: "Yâ Resûlallah, Cenâb-ı Hâk sana, devamlı hayırlı dualar yapmayı öğretti. Bizim için de dua buyursanız!" dedi. Efendimiz: "Gerçekten dua etmemi istiyor musun?" dedi. "Evet!" dedi Hz. Ebû Bekir. Allah Resûlü iki elini semaya doğru kaldırdı. Daha ellerini aşağı indirmeden, gökte bir bulut belirdi. İnceden inceye yağmaya başlayan yağmur, biraz sonra şakır şakır yağıyordu. Herkes, yanlarındaki kapları doldurdu. Sonra gidip baktık ki ne görelim: Yağmur, Müslüman askerlerin bulunduğu mıntıkanın dışına yağmamıştı."[84]

Yermük Savaşı'nda Hâris, İkrime ve Ayyâş'ın Çektikleri Susuzluk

Habib b. Ebî Sâbit (radıyallahu anh) anlatıyor: "Hâris b. Hişâm, İkrime b. Ebî Cehl ve Ayyaş b. Ebî Rebîa (Diğer bir rivayette ise üçüncü şahsın Ayyaş değil de Süheyl b. Amr olduğu kaydedilir) Yermük günü harp alanına çıktılar. Nihayet ayakta duramayacak kadar ağır şekilde yaralandılar. Hâris içmek için su istedi. Getirilen suya İkrime bakınca Hâris: "Suyu İkrime'ye ver!" dedi. İkrime suyu alınca öte taraftan Ayyaş baktı. İkrime bu kez: "Suyu Ayyaş'a uzat." dedi. Su dağıtan şahıs, suyu Ayyaş'a yetiştiremeden Ayyaş vefat etti. Üçü de suyu içemeden şehadet şerbetini içtiler.[85]

7. ALLAH YOLUNDA ŞİDDETLİ SOĞUKLARA KATLANMAK

Savaşta, Sahâbenin Soğuktan Korunmak İçin Bir Çukur Kazıp İçine Girmesi

Ebû Reyhâne (radıyallahu anh) anlatıyor: "Bir savaşta Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem) ile beraberdik. Geceleyin yüksek bir tepeye sığınmış ve burada çok şiddetli bir soğuğa maruz kalmıştık.

84 İbn Kesîr, *el-Bidâye* 5/9.
85 el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl* 10/792 (30255)

Hatta bazı Müslüman askerlerin çukur kazıp içine girdiklerini ve kalkanları ile de çukurun ağzını kapattıklarını görmüştüm. Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), bu durumu görünce: "Bu gece kim bizi koruma görevini yapacak? Kendisine dua ederim, büyük lütuflara erer." buyurdu. Ensâr'dan bir zat kalktı ve "Ben, yaparım yâ Resûlallah" dedi. "Sen kimsin?" diye sordu Nebîler Nebîsi. Adam: "Filân!" dedi. Efendimiz: "Yaklaş." dedi. Adam, yaklaştı. Peygamber Efendimiz, adamın elbisesinin bir tarafından tuttu, ona dua etmeye başladı. Ben Peygamber Efendimizin duasını işitince: "Ben de varım Yâ Resûlallah!" dedim. "Sen kimsin?" diye sordu Efendimiz. "Ebû Reyhâne'yim." dedim. Verdiğim cevaptan sonra Resûlü Ekrem, bana, arkadaşıma yaptığından daha kısa dua etti ve şöyle buyurdu: "Allah yolunda nöbet tutan göze cehennem ateşi haram kılınmıştır."[86]

8. ALLAH YOLUNDA ELBİSE SIKINTISI ÇEKMEK

Hz. Habbâb b. Eret (radıyallahu anh) anlatıyor: "Şehit düştüğünde Hz. Hamza'yı (radıyallahu anh) görmüştüm; onu kefenlemek için bir hırkadan başka bir şey bulamamıştık. Hırka ile ayaklarını örttüğümüzde başı, başını örttüğümüzde de ayakları açıkta kalıyordu. Bunun üzerine hırka ile başını örttük, iki ayağının üzerini de hoş kokulu izhir otu ile kapattık."[87]

Hz. Şürahbil b. Hasene'nin Hikâyesi

Abdullah'ın kızı Şifâ (radıyallahu anhâ) şöyle demiştir: "Efendimizin (sallallahu aleyhi ve sellem) yanına varıp kendisinden bir şeyler istedim. O, özür beyan ederek verecek bir şeyi olmadığını söyledi, ancak ben içimden onun hakkında verip veriştiriyordum. Derken namaz vakti geldi. Çıktım, doğru Şürahbil b. Hasene'nin nikâhın-

---

86 İbn Hacer, *el-İsâbe* 2/156.

87 Taberânî, *Mu'cemu'l-Kebîr* 4/73 (3680)

da bulunan kızımın yanına gittim. Baktım Şürahbil evde. Şurahbil'e: "Namaz vakti geldiği hâlde, sen hâlâ evde ne arıyorsun?" diye çıkıştım. "Teyze! Beni azarlama! Bir elbisem vardı, onu da Resûlü Ekrem Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) benden ödünç olarak aldı." dedim. "Anam babam sana feda olsun!" dedim. Ben de bugünden beri, onun hakkında kötü şeyler düşünüyordum içimden. Demek ki, durumu gerçekten bu imiş; hiç bilememişim!" dedim. Şürahbil: "Gerçekten, şu anda, Allah Resûlünün bizim yamalayıp verdiğimiz o elbiseden başka elbisesi yok!" dedi.[88]

Hz. Ali ve Hz. Fâtıma'nın Giyecek Sıkıntısı Çekmeleri

Hz. Ali (radıyallahu anh) şöyle demiştir: "Vallahi, Efendimizin (sallallahu aleyhi ve sellem) kızı Fâtıma ile evlendiğimde hiçbir şeyim yoktu. Onun verdiği koç postundan bir döşeğimiz vardı, geceleri üzerinde uyuyor, gündüzleri de yine onun üzerinde su taşıdığımız devemize yem veriyorduk. Fâtıma'dan başka evde hizmetimi gören biri de yoktu."[89]

Sahabenin O Sıcak Çöl İkliminde Yün Giymesi

İbn Büreyde (radıyallahu anh) anlatıyor: "Babam bana şöyle demişti: "Sen bizi bir görseydin! Bir gün Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'le birlikte yağmura tutulunca sırtımızdaki yün elbiselerden dolayı koyun gibi kokmuştuk!"[90]

Ashab-ı Suffe'nin Giyecek Sıkıntısı Çekmesi

Ebû Hureyre (radıyallahu anh) şöyle demiştir: "Suffe'de kalanlardan yetmiş kişi gördüm, hiçbirinin yelek-ceket türünden giysisi yoktu. Üzerlerinde ya boydan bir entari yahut boyunlarına bağlayarak

88 İbn Hacer, *el-İsâbe* 2/271
89 İbn Sa'd, *Tabakâtu'l-Kübrâ* 8/22
90 Ebû Dâvud, *Sünen* 2/442 (4033)

tutturdukları basit giysiler vardı. Bu giysiler kiminin baldırlarına, kiminin de topuklarına kadar inerdi. Öyle ki, içlerinden bazıları edep yerleri görünmesin diye örtülerini elleri ile tutarlardı."[91]

Hz. Âişe'den (radıyallahu anhâ) rivayet edildiğine göre, "Adamın biri Hz. Âişe'nin yanına uğradı. O sırada Hz. Âişe'nin cariyesi de yanındaydı ve cariyenin sırtında beş dirhem değerinde bir elbise vardı. Hz. Âişe, adama şöyle dedi: "Kafanı kaldır da şu cariyeme bir bak! Sırtındaki şu elbiseyi ev içinde bile giymek istemiyor. Hâlbuki Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) hayattayken benim bunun gibi tek bir elbisem vardı. Medine'de bir kadın süslenmek istediğinde adam gönderir, o elbiseyi benden ödünç olarak isterdi.""[92]

9. ALLAH YOLUNDA KORKULARA KATLANMAK

Ashab-ı Kirâmın Hendek Savaşı'nda Şiddetli Açlık, Korku ve Soğuğa Tahammül Etmesi

Hz. Huzeyfe'nin (radıyallahu anh) yeğeni Abdülazîz anlatıyor: Amcam Huzeyfe (radıyallahu anh) Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem) ile katıldığı savaşlardan bahsederken mecliste bulunanlar: "Vallahi biz o savaşlarda bulunsaydık, kesinlikle şöyle şöyle yapardık!" dediler. Hz. Huzeyfe: "Böyle düşünmeyiniz! Vallahi Hendek Harbi'nin olduğu günün gecesindeki durumumuzu çok iyi hatırlıyorum: Saflar hâlinde oturmuştuk. Düşmanlarımız Ebû Süfyân ve beraberindekiler üst tarafımızda, Kureyza Yahudileri de alt tarafımızda yerlerini almışlardı. Aile efradımıza baskın yapacaklarından endişe ediyorduk. O güne kadar öyle bir zifiri karanlık ve fırtınalı bir gece yaşamamıştık. Fırtına, gök gürültüsü gibi uğultulu ses çıkarıyordu. O müthiş karanlıkta kendi parmaklarımızı dahi göremez haldeydik. Böyle bir ortamda münâfıklar Peygamberimizden

---

91 Münzirî, *et-Tergîb* 4/111 (5016)

92 Buhârî, *Sahîh* 2/926 (2485)

"Evlerimiz açıktadır." diyerek izin istemeye başladılar. Hâlbuki evleri açıkta falan değildi, aksine kaçmak için yalan uyduruyorlardı. Allah Resûlü izin talep eden münafıklara izin veriyor, onlar da peyderpey evlerine gidiyorlardı. Sayımız üç yüz dolaylarında idi. Derken Allah Resûlü, bizleri tek tek kontrol etmeye başladı. Eşimin bana verdiği ve dizlerimi geçmeyen yün giysiden başka, düşmana ve soğuğa karşı kendimi koruyacağım bir şeyim yoktu. Allah Resûlü yanıma geldiğinde, üşüdüğüm için dizüstü duruyordum. "Kimsin? Adın ne senin?" diye sordu. "Huzeyfe." dedim. "Huzeyfe!" dedi. Ben elbisem kısa olduğu ve üşüdüğüm için yere çömelmiştim. "Buyurun Yâ Resûlallah!" dedim ve istemeyerek de olsa kalktım. Allah Resûlü: "Düşman hakkında çeşitli haberler geliyor, bana onlardan doğru bir haber getir!" buyurdu.

Askerler arasında en fazla korkan ve en çok üşüyen ben idim. Yola çıktım. Nebîler Nebîsi de benim için, "Allah'ım! Onu önünden, ardından, sağından, solundan, üstünden, altından koru!" diyerek dua buyurdu. Vallahi onun bu duası üzerine, Rabbim içimde ne korku ne de soğuk bıraktı. Önceden hissettiklerim de kayboldu gitti. Artık ne korkuyor, ne de üşüyordum. Dönüp giderken Peygamber Efendimiz beni: "Huzeyfe! Dönüp Benim yanıma gelinceye kadar düşman içinde bir olay çıkarma!" diye uyardı.

Gittim, gizlice düşman karargâhına yaklaştım. Yanmakta olan ateşlerin aydınlığında, onları takip ettim. Baktım; esmer, iri yarı bir adam, ellerini ateşte ısıtıp böğrüne sürüyor ve "Geri dönelim, geri dönelim." diyordu. Daha önce Ebû Süfyân'ı hiç görmemiştim. Yanan ateşin aydınlığında, o adama atmak için sadağımdan beyaz uçlu bir ok çıkardım ve yayıma yerleştirdim. Sonra Peygamberimizin "Dönüp yanıma gelmedikçe düşman içinde bir olay çıkarmayasın!" şeklindeki emrini hatırladım ve okumu tekrar sadağıma yerleştirdim. Sonra bana bir cesaret geldi, ordunun içine kadar girdim. En yakınımda Amiroğulları vardı. Birbirlerine: "Ey Amiroğulları, geri dönün, geri dönün, artık burada kalınmaz!" diyor-

lardı. Şiddetli rüzgâr onların ordularının bulunduğu alanda esiyor, bir karış bile onların sınırını geçmiyordu. Vallahi rüzgârın onların göçleri ve yatakları arasında savurduğu taşların seslerini duyuyordum. Sonra Allah Resûlüne gitmek üzere oradan ayrıldım. Yaklaşık olarak yolun yarısına geldiğimde, baktım; başları sarıklı, yirmi kadar süvari: "Arkadaşına haber ver, Allah ona yeterli yardımı gönderdi." dedi. Peygamberimizin yanına vardığımda, Peygamber Efendimiz bir örtüye bürünmüş namaz kılıyordu. Allah'a kasem ederim ki, döner dönmez yine korkmaya, titremeye başladım. Allah Resûlü namazda iken eliyle bana işaret etti. Yaklaştım, örtüsünü üzerime örttü. Peygamberimizin âdeti idi: Mühim ve zorlu bir hadise ile karşılaştığında namaz kılardı. Kendisine düşman hakkında bilgi sundum, "Ben gelirken geri dönüyorlardı." dedim.

Huzeyfe (radıyallahu anh) der ki: "Bu hadise ile ilgili olarak Cenâb-ı Hak şu mealdeki âyetleri indirdi:

"Ey iman edenler! Allah'ın üzerinizdeki nimetini hatırlayın. Hani birleşik ordular üzerinize saldırmıştı da, Biz onlara karşı, bir rüzgar ve sizin göremediğiniz ordular göndermiştik. Allah yaptığınız her şeyi görüyordu. O vakit onlar hem üstünüzden hem alt tarafınızdan gelmişlerdi. Gözleriniz şaşkınlıktan ötürü kaymış, yüreğiniz ağzınıza gelmişti. Siz de Allah hakkında türlü türlü zanlar beslemeye başlamıştınız. İşte orada müminler çetin bir imtihana tâbi tutulmuş, şiddetle silkelenmiş ve kuvvetli bir şekilde sarsılmışlardı. Hani münâfıklar ve kalplerinde şüphe hastalığı olanlar: "Allah ve Resûlünün bize zafer vadetmesi, meğer bizi aldatmak içinmiş!" diyorlardı. Bir kısmı: "Ey Yesribliler! Burada düşmana karşı koyamazsınız, mevzilerinizi bırakıp evlerinize dönünüz!" diyordu. Onlardan bir başka bölük: "Evlerimiz açıkta ve korumasız durumda!" diyerek Peygamberden izin istiyorlardı. Hâlbuki gerçekte evleri tehlikeye maruz değildi, onlar sadece savaştan kaçmak istiyorlardı." (Ahzâb, 33/9-13)[93]

[93] İbn Kesîr, *el-Bidâye* 4/114.

10. ALLAH YOLUNDA YARA VE HASTALIKLARA TAHAMMÜL ETMEK

Hz. Amr b. Cemûh'un Hikâyesi

Selemeoğullarının bazı büyükleri şöyle anlatmışlardır: "Amr b. Cemûh'un (radıyallahu anh) ciddi anlamda ayağı aksaktı. Ama arslanlar gibi dört tane oğlu vardı. Hepsi de Allah Resûlü ile bütün savaşlara katılıyordu. Onu, "Senin mazeretin var, ayağın sakat!" diyerek Uhud Savaşı'na iştirak etmekten alıkoymak istediler. Amr, Efendimize (sallallahu aleyhi ve sellem) geldi ve: "Yâ Resûlallah, oğullarım seninle birlikte harbe çıkmamı engellemek istiyorlar. Vallahi şu topal ayağımla cennette yürümek istiyorum!" dedi. Nebîler Nebîsi: "Allah senin özrünü kabul eder, bu nedenle sana cihad farz değildir!" buyurdu. Diğer taraftan Allah Resûlü, Amr'ın oğullarına: "Babanıza engel olmak size düşmez, buna hakkınız yok. Ümit ederim ki Cenâb-ı Hak ona şehadet lütfeder." buyurdu. Bunun üzerine Amr b. Cemuh, Resûlü Ekrem'in yanında Uhud Savaşı'na katıldı ve şehit düştü."[94]

Bu hadiseye şâhit olan Ebû Katâde (radıyallahu anh) der ki: "Amr b. Cemûh, Peygamber Efendimize geldi ve: "Yâ Resûlallah, ne dersiniz? Allah yolunda vuruşa vuruşa ölsem, cennette şu topal ayağımla sağlam olarak yürür müyüm?" diye sordu. Resûlü Ekrem Efendimiz: "Evet, yürürsün." buyurdu.

Uhud Savaşı'nda müşrikler, onu, yeğenini ve bir de azatlı kölesini öldürdüler. Harp sonrası Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) Amr'ın cesedinin yanına uğradığında: "Amr'ın aksak ayağıyla cennette sağlam olarak yürüdüğünü şu anda görür gibiyim." buyurdu.[95]

---

94 İbn Kesîr, *el-Bidâye* 4/37

95 Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid* 9/523 (15746)

HİCRET

Sahabiler ölünceye kadar dönmemek üzere vatanlarını nasıl terk ettiler? Allah yolunda yurt ve yuvalarından göçmek, onlara dünyadan ve dünya malından nasıl daha sevimli gelmişti? Dünyalıklarının elden gitmesine aldırış etmeden, dinlerini dünyalarından nasıl üstün tuttular? Dinlerini fitnelerden korumak için bir ülkeden diğer bir ülkeye nasıl göç ettiler? Sanki onlar ahiret için, dünya da onlar için yaratılmıştı!

1. ALLAH RESÛLÜ ve HAZRETİ EBÛ BEKİR'İN HİCRETLERİ

Kureyş İleri Gelenlerinin Peygamberimize Komplo Kurmak Üzere Toplanmaları

Urve (radıyallahu anh) anlatıyor: Peygamberimiz bi'setinin 13. yılının sonlarında, haccın akabindeki Muharrem ve Safer aylarında da Mekke'de kaldı. Bu arada Kureyş müşrikleri Allah Resûlünün Mekke'den ayrılacağını, Allah Teâlâ'nın onun için Medine'yi sığınak ve kale yaptığını haber almışlar; Medinelilerin İslâm'a girdiklerini, diğer Müslümanların da oraya göçtüklerini öğrenmişlerdi. Bunun üzerine, Allah'ın Resûlünü yakalayıp öldürmek, hapsetmek, Mekke'den sürmek yahut tutup bağlamak gibi seçenekleri aralarında istişare ettiler. Cenâb-ı Hak onların tasarlamakta

oldukları tuzakları Peygamber-i zîşânına haber vererek şöyle buyurdu:

"Bir vakit de o kâfirler senin elini kolunu bağlayıp zindana mı atsınlar, yahut öldürsünler mi, yahut seni ülke dışına mı sürsünler diye birtakım tuzaklar planlıyorlardı. Onlar tuzak kuradursunlar, Allah da tuzak kuruyordu. Allah, tuzak kuranların en hayırlısıdır." (Enfâl, 8/30)

Resûlü Ekrem (sallallahu aleyhi ve sellem), Ebû Bekir'in (radıyallahu anh) evine uğradığı günün akşamı yattığında müşriklerin kendisini yakalayacaklarını haber almıştı. Bunun üzerine, gece karanlığında Ebû Bekir ile birlikte "Sevr" dağındaki mağaraya doğru yola çıktı. Kur'ân'da, Tevbe sûresi 40. âyette zikredilen mağara bu mağaradır. O gece Hz. Ali (radıyallahu anh), kimseye görünmeden Peygamberimizin yatağında yatıp uyudu. Kureyş müşrikleri gece boyunca kesin bir karara varamadılar. Sabah olunca yataktan Ali'nin kalktığını gördüler. Ona, peygamberi sordular. "Haberim yok." dedi. Mekke'den çıktığını anlamışlardı. Atlarına binerek her tarafta onu aramaya başladılar. Su başlarında oturanlara haber gönderdiler, onu kim yakalarsa büyük mükâfatlar vereceklerini vadettiler. Peygamber Efendimiz ile Hz. Ebû Bekir'in bulunduğu Sevr dağına gelip dağın sırtında durdular. Allah Resûlü onların ayak seslerini duymuş, Hz. Ebû Bekir endişeye kapılmıştı. Bunun üzerine Peygamberimiz: "Tasalanma! Allah, bizimle beraberdir!" buyurdu. Peygamberimiz dua etti. Allah da Ebû Bekir'in üzerine sekîne ve huzur indirdi. Nitekim, Kur'ân'da şöyle buyurulur:

"Hani, kâfirler onu Mekke'den çıkardıklarında, iki kişiden biri olarak mağarada iken arkadaşına: 'Sen hiç tasalanma, zira Allah bizimle beraberdir.' diyordu. Derken Allah, onun üzerine sekinesini, huzur ve güven duygusunu indirdi ve onu, görmediğiniz ordularla destekledi. Kâfirlerin davasını alçalttı. Allah'ın dini ise zaten yücedir. Çünkü Allah azîzdir, hakîmdir." (Tevbe, 8/40)

Hz. Ebû Bekir'in (radıyallahu anh) Mekke'de bol süt veren koyunları vardı. Güvenilir ve iyi bir Müslüman olan Âmir b. Füheyre'ye haber gönderdi. O da bu işe yardımcı olması için Abd b. Adiyyoğulları kabilesinden İbnü'l-Eykat denilen adamı parayla kiraladı. Bu zat Kureyş'in müttefiki ve aynı zamanda müşrikti. Yolları çok iyi bilirdi.

Peygamberimiz Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) ile Hz. Ebû Bekir'in gizlendikleri o gecelerde Hz. Ebû Bekir'in oğlu Abdullah, akşamın karanlığı iyice çöktükten sonra onların yanlarına gelir; Mekke'de olup bitenleri haber verirdi. Âmir b. Füheyre de o civarda koyun otlatır, her gece koyunların bir kısmını onların yanına getirir, onlar da ihtiyaçlarına göre koyunları sağar, sütünden içer veya kesip etinden yerlerdi. Âmir sabahleyin erkenden kalkar, diğer çobanların yanına gider, kimse onun ne yaptığını fark etmezdi. Nihayet ortalık iyice yatışınca Âmir b. Füheyre ile İbnü'l-Eykat iki deve getirdiler. Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) ile Ebû Bekir mağarada iki gece iki gündüz kalmışlardı. Develere binerek Medine'ye doğru yola çıktılar. Kendilerine Âmir b. Füheyre refakat ediyor, onların hizmetlerini yapıyor; İbnü'l-Eykat da yol gösteriyordu. Yanlarında başka hiç kimse yoktu."[1]

Ebû Bekir'in Hicret Yolculuğu İçin Hazırlanması

Hz. Âişe (radıyallahu anhâ) anlatıyor: Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) her gün, ya akşam ya da sabah muhakkak babam Ebû Bekir'in yanına gelirdi. Allah Teâlâ'nın hicrete izin verdiği gün ise Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) Ebû Bekir'in alışkın olmadığı bir vakitte, öğleye doğru geldi. Ebû Bekir, onu görünce, kendi kendine: "Hayırdır inşallah, Allah Resûlü bu saatte gelmezdi, ama muhakkak önemli bir olay vardır!" dedi. Allah Resûlü içeri girince Ebû Bekir,

---

1 Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid* 6/63 (9902)

oturmakta olduğu sedirden geri çekildi. Peygamber Efendimiz, onun kalktığı yere oturdu. Ben ve kız kardeşim Esma'dan başka kimse yoktu. Allah Resûlü: "Yanındakileri dışarı çıkar!" diye işaret etti. Ebû Bekir: "Onlar benim kızlarım. Anam babam sana feda olsun, hayırdır yâ Resûlallah?" dedi. Allah Resûlü: "Allah Teâlâ buralardan çıkmak ve hicret etmek hususunda bana izin verdi." buyurdu. Ebû Bekir: "Yâ Resûlallah, ben de sizinle birlikte gelmek istiyorum." dedi. Allah Resûlü: "Evet, yanımda bana arkadaşlık edeceksin, beraber gideceğiz." karşılığını verdi.

Hz. Âişe der ki: "Vallahi daha önceleri bir insanın sevinçten ağladığını bilmezdim. O gün Ebû Bekir'i gördüğümde, sevincinden ağlıyordu.

Sonra Ebû Bekir: "Yâ Resûlallah, şu iki binek devesini bu iş için hazırlamıştım." dedi. Peygamberimiz: "Olmaz, onu satın almalıyım." buyurdu ve bedelini vererek satın aldı. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem) ile Ebû Bekir, Beni Düil b. Bekr'den Abdullah b. Eykat adında birini yol rehberi olarak kiraladılar. Rehber olan bu şahıs müşrikti. Annesi de, Sehm b. Amroğulları kabilesindendi. Binek develerini ona teslim ettiler. Sözleştikleri zamana dek onların bakımını yapacak, suyunu ve yiyeceğini verecekti."[2]

Ebû Bekir'in kızı Esma (radıyallahu anhâ) anlatıyor: (...) Daha sonra yol hazırlıklarını yaptık. Kuşağımdan bir parça kestim, sofranın ağzını bağladım. Yola koyuldular ve gittiler. Sevr dağındaki mağarada beklediler. Mağaranın önüne vardıklarında, Ebû Bekir daha evvel içeri girerek zararlı bir hayvan çıkar endişesiyle içerideki bütün delikleri parmağını sokarak kapattı. Diğer yandan Kureyş, onları aramaya başlamıştı. Hatta Allah Resûlünü kim yakalarsa ona yüz deve vereceklerini ilân ettiler. Mekke'nin bütün dağlarını arıyorlardı. Sevr dağına vardılar. Birisi, tam mağaranın ağzına gelip durunca Ebû Bekir endişelenerek: "Yâ Resûlallah, bu adam

2 İbn Kesîr, *el-Bidâye* 3/178

şimdi bizi görecek!" dedi. Allah Resûlü: "Hayır, göremez; çünkü melekler kanatlarıyla bizi örtüyorlar." buyurdu. Sonra adam çöktü ve mağaranın girişine küçük abdestini yaptı. Efendimiz: "Bizi görseydi böyle yapmazdı!" buyurdu. Mağarada, üç gece kaldılar.

Mağaradan Ayrılış

Mağaradan çıktılar. Sahil yolunu takip ederek Medine istikametine doğru yola koyuldular. Gelebilecek tehlikelere karşı önlem almak için Hz. Ebû Bekir yol boyunca Peygamberimizin bazen önünde bazen arkasında yürüyordu. Hz. Ebû Bekir, herkesçe tanınan ve bilinen biriydi. Rastladığı kimseler, "Yanındaki bu adam kim?" diye sorduklarında Ebû Bekir, "Rehberimdir, bana yol gösteriyor." diye cevap verirdi. Aslında o, bu sözü ile Peygamberimizin dinî önderliğini kastediyordu; ama, soruyu soranlar da zahirî yol gösterici mânâsını anlarlardı!

Yolları üzerinde bulunan Kudeyd adlı mezraya vardıklarında, kendilerini gören bir adam Müdlicoğullarının yanına koştu ve: "Sahile doğru giden iki binekli gördüm, sanırım Kureyş'in aradığı adamla arkadaşı olsa gerek!" dedi.

Sürâka b. Mâlik o adama: "Gördüğün o iki kişi, aramamız için bize haber salınan adamlar olmalı!" dedikten sonra cariyesini çağırdı, ona gizlice atını hazırlamasını söyledi. Atına binerek onların izlerini takibe başladı."[3]

Hz. Ömer'in Resûlullah'ın Hicret Arkadaşı Hz. Ebû Bekir'i Methetmesi

İbn Sirîn anlatıyor: Hz. Ömer'in (radıyallahu anh) halifeliği döneminde bazıları, Hz. Ömer'i Hz. Ebû Bekir'den üstün gördüklerini ima eden sözler söylemişlerdi. Bundan haberdar olan Hz.

3 Taberânî, *Mu'cemu'l-Kebîr* 24/106 (284)

Ömer: "Vallahi, Ebû Bekir'in tek bir gecesi Ömer'in aile efradının tamamından daha hayırlıdır. Ebû Bekir'in bir günü, Ömer'in tüm sülalesinden daha iyidir. Allah'a kasem ederim ki, Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) mağaraya gittiği gece yanında Ebû Bekir vardı. O, bazen Allah Resûlünün arkasında, bazen önünde yürüyordu. O, "Ebû Bekir, niye böyle bazen arkamda, bazen önümde yürüyorsun?" diyen Allah Resûlüne şu cevabı vermişti: "Yâ Resûlallah, peşimizden gelebilecekleri hatırlayınca arkanızdan, yolunuzu kesmeyi düşünenler aklıma gelince de önünüzden yürüyorum!" deyince Allah Resûlü: "Söyle Ebû Bekir, bana gelebilecek zararın senin başına gelmesini ister misin?" diye sordu. Ebû Bekir: "Evet! Seni hak din ile gönderen Rabbime yemin ederim ki isterim!" cevabını verdi. Mağaranın ağzına vardıklarında Ebû Bekir: "Yâ Resûlallah, sen burada bekle, senin için mağarayı temizleyeyim." diyerek içeri girdi. Mağarayı temizledi. Sonra çıktı. Bir haşerenin deliğini kapatamadığını hatırlayınca: "Yâ Resûlallah, biraz daha bekleyiniz." dedi ve tekrar içeri girdi, orayı da tıkadıktan sonra: "Buyur yâ Resûlallah." dedi. Hz. Ömer, bunları anlattıktan sonra şöyle dedi: "Allah'a yemin ederim ki Ebû Bekir'in işte bu hicret gecesi, Ömer'in bütün ailesinden daha hayırlıdır!"[4]

Hz. Ebû Bekir'in Resûlullah Efendimiz İçin Endişe Duyması

Hasan-ı Basrî anlatıyor: Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) ile Ebû Bekir mağaraya girdiler. Peygamberimizi aramakta olan Kureyş gelip mağaranın ağzında örümcek ağını görünce, "Buraya kimse girmemiş." dedi. Hâlbuki, içeride Allah Resûlü ayakta namaz kılıyor, Ebû Bekir ise nöbet tutuyordu. Ebû Bekir "Yâ Resûlallah, bunlar seni arıyorlar. Vallahi kendi adıma üzülmüyo-

4 İbn Kesîr, *el-Bidâye* 3/180.

rum, senin için endişe duyuyor, senin için kaygılanıyorum!" dedi. Allah Resûlü: "Ebû Bekir, korkma! Allah bizimle beraberdir." buyurdu." Bir başka rivayette ise Resûlü Ekrem: "Söyler misin Ebû Bekir; üçüncüleri Allah olan iki kişi hakkında endişeye kapılmak doğru mudur?" diye karşılık verdi.[5]

Sürâka'nın Hicret Kafilesinin Peşine Düşmesi

Hz. Berâ b. Azib (radıyallahu anh) anlatıyor: "Ebû Bekir, babam Azib'den on üç dirheme bir eğer satın almış ve "Berâ'ya söyle de, bunu evime götürüversin." demişti. Babam ise: "Olmaz, ancak bir şartla: Bize hicret olayını anlatırsan!" dedi. Bunun üzerine Ebû Bekir hicret kıssasını anlatmaya başladı:

"Karanlık bastırınca mağaradan yola çıktık. O gün ve gece çok hızlı yol almıştık. Öğle sıcağı bastırınca sığınabileceğim bir gölgelik görebilir miyim diye etrafa göz gezdiriyordum. Büyük bir kaya gördüm, inip baktım; gölgesi vardı. Orayı Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) için tesviye edip kürkümü serdim ve "Yâ Resûlallah, istirahat buyurun." dedim. Efendimiz uzandılar. Ben de yukarı çıkıp, takip eden var mı diye çevreyi gözetliyordum. Baktım; bir koyun çobanı. "Delikanlı, sen kimin çobanısın?" diye sordum. Kureyş'ten tanıdık bir adamın adını verdi. Sütlü koyunun var mı?' dedim. "Var." dedi. "Benim için sağabilir misin?" dedim. "Evet, olur." dedi. Hemen bir koyun yakaladı. Koyunun memelerindeki tozları silmesini, avuçlarını temizlemesini söyledim ve dediğimi yaptı. Yanımda, ağzı bez parçasıyla kapatılmış bir kırba vardı. Çoban benim için biraz süt sağdı. Alt kısmı soğusun diye sütü bardağın içine döktüm. Sonra hepsini Allah Resûlüne getirdim. Kendisi uyanmıştı, "Buyur iç yâ Resûlallah." dedim. Beni memnun edinceye dek içti. "Artık

---

5 İbn Kesîr, *el-Bidâye* 3/181.

göç zamanı geldi, değil mi?" diye sordum ve hemen yola koyulduk. Kureyş ve daha başkaları da bizi arıyorlardı. Ama atlı olan Sürâka b. Mâlik b. Cü'şum'dan başkası bize yetişememişti. Ben onu görünce, "Yâ Resûlallah, bu adam nerede ise bize yetişecek!" dedim. "Üzülme, Allah bizimle beraberdir!" buyurdu. Sürâka bize o kadar yaklaştı ki aramızda iki yahut üç mızraklık bir mesafe kalmıştı. "Yâ Resûlallah, bu adam bize kavuştu." deyip ağlamaya başladım. "Niçin ağlıyorsun?" dedi. "Vallahi, kendim için ağlamıyorum; senin için ağlıyorum!" dedim. Bunun üzerine, Allah Resûlü o gelen adamdan dolayı şöyle dua buyurdu: "Allah'ım! Dilediğin şekilde bizi ondan koru!" dedi. Birdenbire adamın atının ayakları karnına kadar o sert toprağa gömülüverdi. Adam, sıçrayıp aşağı indi ve: "Yâ Muhammed, iyi biliyorum ki bu senin işin. Allah'a dua et de beni, içinde bulunduğum bu durumdan kurtarsın. Vallahi, seni arayanlara izini kaybettireceğim. İşte sadağım; bundan bir ok al, ileride falan yerde benim deve ve koyun sürülerime rastlayacaksın. Bu oku gösterdiğin takdirde onlardan ihtiyacın kadar alırsın." dedi. Nebîler Nebîsi (sallallahu aleyhi ve sellem), "Onlara benim ihtiyacım yok!" dedi. Sonra Sürâka için dua etti ve Sürâka'nın atı kurtuldu ve Sürâka, arkadaşlarının yanına döndü. Biz yolumuza devam ettik. Nihayet, Medine yakınında bulunan Kubâ'ya ulaştık. İnsanlar Allah Resûlünü karşılamak için yollara dökülmüş, evlerinin damları üzerine çıkmışlardı. Hizmetçiler ve çocuklar ise yollarda el ele tutuşmuş şöyle diyorlardı: "Allah'u Ekber! Allah Resûlü geldi! Muhammed geldi!" Peygamberi ağırlama hususunda, Medineliler çekişmeye başladılar. Allah Resûlü: "Bu gece, Abdülmuttalip'in dayıları Neccâroğullarında kalacağım. Bu vesileyle akrabalarımı onurlandırmış olurum." buyurdu. Sabahlayınca da Allah'ın emri üzerine daha sonra ikamet edeceği yere gitti.[6]

---

6 İbn Kesîr, *el-Bidâye* 3/187-188

Peygamberimizin Medine'ye Teşrifleri, Kubâ'ya gelmeleri ve Medinelilerin Sevinçleri

Urve b. Zübeyr (radıyallahu anh) anlatıyor: Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) yolda, ticaret için gittikleri Şam'dan dönmekte olan Müslüman bir tüccar kafilesi içinde Zübeyr b. Avvâm ile karşılaştı. Zübeyr, Allah Resûlü ile Ebû Bekir'e beyaz giysiler giydirdi.

Medine'deki Müslümanlar, Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'in Mekke'den yola çıktığını duymuşlardı. Bunun için her sabah kuşluk vakti "Harre" denilen yere gelir, öğle sıcağı iyice bastırıncaya kadar onun yolunu gözlerlerdi. Yine bir gün bir hayli beklemişler ve sonra geri dönmüş, evlerine gitmişlerdi. O arada bir Yahudi kendisine ait bir iş için Yahudilere ait yüksek burçlardan birine çıkmıştı. Birden Resûlullah ile ashâbının beyazlara bürünmüş, serabı yararak gelmekte olduklarını gördü. Kendisini tutamayan Yahudi sesinin çıktığı kadar bağırdı: "Ey Araplar! Beklediğiniz adamınız işte geliyor!" Bu sesi duyan Müslümanlar hemen silahlarına sarıldılar ve Allah Resûlünü Harre sırtında karşıladılar. Allah Resûlü, yanındakilerle ve kendisini karşılayanlarla beraber Medine'nin sağ tarafına meylederek Amr b. Avfoğullarının mahallesine indi. Günlerden Rebîülevvel ayının bir pazartesi günü idi. Karşılayanlarla, Ebû Bekir muhatap olmuştu. Peygamberimiz ise, sesini çıkarmadan bir tarafa oturmuştu. Hatta Ensâr'dan daha önceleri Peygamberimizi görmeyenler, hoşgeldiniz demek için geldiklerinde önce Ebû Bekir'e selâm veriyorlardı. Ne zaman ki Ebû Bekir, Peygamberimizin gözüne güneş gelip de varıp ridâsını ona gölgelik yaptı, işte o zaman halk Allah Resûlünü tanımış oldu.

Allah Resûlü, Amr b. Avfoğullarında, on küsur gece kadar kaldı. (Bu süre zarfında takva esası üzere tesis edilen mescidini yaptı, mescidin içinde namaz kıldı.) Daha sonra devesine binerek büyük bir kalabalıkla hareket etti. Medine'nin içine vardığında deve, Resûlullah'ın

şimdiki mescidinin yerinde çöktü. Zaten Müslümanlardan bazıları namazlarını orada kılıyorlardı. Burası, Es'ad b. Zürâre'nin (radıyallahu anh) himayesinde bulunan Süheyl ve Sehl adlarındaki iki yetim gencin hurma harmanı idi. Peygamberimizin devesi buraya çökünce Allah Resûlü, "İnşallah menzil burasıdır." buyurdu. Sonra Resûlullah o iki yetim delikanlıyı çağırttı, onların yerlerini mescit yapmak üzere değeriyle almak istedi. Delikanlılar: "Hayır parayla olmaz, sana hibe ediyoruz Yâ Resûlallah!" dediler. Allah Resûlü yetim çocukların hediyelerini kabul etmek istemediğinden parasıyla satın aldı. Sonra oraya mescidini inşa etti.

Allah Resûlü sahâbîleri ile birlikte mescidin inşaatında, şu beyitleri mırıldanarak kerpiç taşıyordu:

"Bu yükler, Hayber'in o meşhur hurma yükleri değildir. Bu kerpiçler daha hayırlı ve daha temizdir. Şüphe yoktur ki, asıl mükâfat ahirettedir. Allah'ımız Ensâr ve Muhâcirlere sen merhamet et!"[7]

Enes b. Mâlik (radıyallahu anh) şöyle demiştir: "Çocukların arasında koşuyordum. "Muhammed geldi!" diyorlardı. Koşuyordum, ama bir şey göremiyordum. Sonra yine, "Muhammed geldi!" diyorlardı. Yine koşuyor, yine bir şey göremiyordum. Nihayet Peygamber Efendimiz ve arkadaşı Ebû Bekir geldiler. Biz, Medine harabelerinden birinde saklanmıştık. Geldiklerini Ensâr'a haber vermesi için, köyden gelen birini gönderdiler. Bunun üzerine Ensâr'dan beş yüz kadar kişi kendilerini karşılamak üzere yanlarına geldiler. Ensâr, "Artık güvenli yerdesiniz, emrinizi bekliyoruz, buyurun yürüyün." dedi. Bunun üzerine Allah Resûlü ve arkadaşı, Ensâr arasında yürüdüler. Bütün Medine halkı dışarı çıkmıştı. Yetişkin kızlar, damların üzerine çıkmış, birbirlerine: "Hangisi Muhammed, hangisi?" diyorlardı. Böyle bir manzaranın bir benzerini görmemiştik.

---

7 İbn Kesîr, *el-Bidâye* 3/186.

Hz. Enes (radıyallahu anh) der ki, "Peygamberimizin Medine'ye geldiği günü de, vefat ettiği günü de gördüm. Bu iki günün benzerini asla görmedim!"

Ayrıca Beyhakî rivayetine göre, "Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) Medine'ye geldiklerinde kadınlar ve çocuklar kendisini şöyle diyerek karşıladılar:

"Ay doğdu üzerimize Veda tepelerinden. Şükür gerekti bizlere Allah'a davetinden."[8]

2. HAZRETİ ÖMER VE DİĞER SAHÂBÎLERİN HİCRETLERİ

Mekke-i Mükerreme'den Medine-i Münevvere'ye İlk Hicret Edenler

Berâ b. Azib (radıyallahu anh) şöyle demiştir: "Peygamber'in (sallallahu aleyhi ve sellem) ashâbından bize ilk gelenler Mus'ab b. Umeyr ile İbn Ümmi Mektûm (radıyallahu anh) idi. Bize Kur'ân'ı öğretiyorlardı. Sonra Ammar, Bilâl ve Sa'd geldi. Ardından yirmi kişilik bir kafileyle ile birlikte Ömer b. Hattâb geldi. Daha sonra, Peygamberimiz teşrif buyurdu. Medinelilerin, O'nun gelişine sevindikleri kadar hiçbir şeye sevindiklerini görmemiştim. Allah Resûlünün Medine'yi şereflendirmesinden önce, ben A'lâ sûresi ile daha bazı sûreleri okumuştum."[9]

Ömer (radıyallahu anh) anlatıyor: "Medine'ye hicrete karar verince ben, Ayyaş b. Ebî Rebîa ve Hişâm b. As, Şerif mevkiinde, Gıfâroğullarının havuzunun bulunduğu vadide buluşmak üzere sözleştik ve "Sabahleyin hangimiz orada bulunmazsa, artık ötekiler onu beklemeyecek, yollarına devam edeceklerdir." dedik. Ben ve Ayyaş, vadide buluştuk. Hişâm gelmedi. "Hakkını kaybetti." dedik. Medine'ye varınca Kubâ'da Amr b. Avfoğullarının yur-

---

8 İbn Kesîr, *el-Bidâye* 3/197.

9 İbn Ebî Şeybe, *Musannef* 7/344 (36611)

duna indik. Bu arada Ebû Cehil ile Hâris b. Hişâm amcalarının oğlu ve ana bir kardeşleri olan Ayyaş'ı geri götürmek üzere Medine'ye geldiler. O vakit, Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) henüz Mekke'de idi. Ayyaş ile konuştular. Ona: "Annen yemin etti, seni görmedikçe başına tarak vurmayacak; gölgede oturmayacak." dediler. Ayyaş, annesine acımaya başladı. Dedim ki: "Vallahi onların maksadı seni dininden caydırmak, dikkat et! Vallahi, annenin başı bitlenir de rahatsızlık duymaya başladığı anda başını da tarar ve Mekke'nin sıcağına dayanamayıp gölgeli bir yere de sığınır! Sana bunları söylemiş olayım!" Ayyaş: "Hem annemin yeminini yerine getireyim, hem de orada malım var, onları alayım." dedi. "Vallahi, pekâlâ bilirsin ki Kureyş içinde malı en çok olan benim servetimin yarısı senin olsun, bırak onlarla gitme." dedim. Onlarla gitmekte ısrar edince kendisine: "Mademki ısrar ediyorsun, şu devemi al. Uysal ve asil bir hayvandır, sırtına ister bin, ister inme. Onlardan şüphelenmeye başladığın anda, onun sırtında canını kurtarabilirsin." dedim.

Birlikte Medine'den çıktılar. Biraz yol alınca Ebû Cehil, Ayyaş'a: "Kardeşim, vallahi benim devem yoruldu, develerimizi değişebilir miyiz?" der. Ayyaş da: "Olur." der ve devesini çöktürür. Ötekiler de çöktürürler. Yere inince Ayyaş'ın üzerine atlayıp Ayyaş'ı bağlarlar ve o şekilde Mekke'ye girerler ve onu dininden caydırırlar. Biz, "Allah Teâlâ dininden dönenin tevbesini kabul etmez." diye düşünürdük. Dinlerinden dönenler de aynı kanaatte idiler. Peygamberimiz, Medine'ye teşrif edince Cenâb-ı Hak şu mealdeki Zümer sûresinin 53-55. âyetlerini indirdi:

"De ki: "Ey çok günah işleyerek kendi öz canlarına kötülük etmede ileri giden kullarım! Allah'ın rahmetinden ümidinizi kesmeyiniz. Allah dilerse bütün günahları mağfiret eder. Çünkü O, gafûr ve rahîmdir (çok affedicidir, merhamet ve ihsanı fazladır) ." Size azap gelip çatmadan önce, Rabbinize dönün ve O'na teslim olun,

O'na itaat edin. Yoksa yardım göremezsiniz. Size azap farkına varmadığınız yerden ansızın gelip çatmadan önce, Rabbiniz tarafından size gönderilen hükümlerin en güzeline tâbi olun."

Ben, hemen bu âyetleri yazıp Hişâm b. Âs'a gönderdim."

Hişâm der ki: "Mektubu alınca Zîtuvâ mevkiinde okumaya başladım. Ama ne demek istediğini bir türlü anlayamıyordum. Sonra, "İlâhî, bunların mânâlarını bana ilham eyle" diye dua ettim. Bu duam üzerine Cenâb-ı Hak kalbime, bu âyetlerin, tövbelerimizin kabul edilmeyeceğini söyleyen bizler ve bizim gibiler hakkında söylenenlerle ilgili olarak indirildiğini ilham etti. Hemen devemin yanına döndüm, sırtına oturdum, süratle hareket ederek Peygamber Efendimiz'e (sallallahu aleyhi ve sellem) Medine'de iltihak ettim."[10]

3. HAZRETİ OSMAN B. AFFÂN'IN HİCRETİ

Katâde (radıyallahu anh) anlatıyor: "Ailesi ile birlikte Allah yolunda ilk hicret eden Osman b. Affân'dır. Ben, Nadr b. Enes'ten duydum. O da babası Enes'ten, şöyle anlatırken duymuş:

"Osman b. Affân ile hanımı Rukıyye, Habeşistan'a gitmek üzere yola çıktılar. Allah Resûlü kendilerinden haber alamayınca sokağa çıkıyor, onlardan haber bekliyordu. Derken bir gün Kureyşli bir kadın: "Yâ Muhammed, damadını gördüm, hanımı da yanındaydı." dedi. Efendimiz: "Peki durumları nasıldı?" diye sordu. "Hanımını, yürüyemeyecek derecede zayıf olan şu cılız hayvanlar gibi bir eşeğe bindirmişti; kendisi de eşeği önden çekiyordu." dedi. Allah Resûlü: "Cenâb-ı Hak ikisinin de yar ve yardımcısı olsun. Osman, Lût'tan (aleyhisselâm) sonra ailesiyle birlikte hicret eden ilk Müslümandır." buyurdu.[11]

10 İbn Hacer, *el-İsâbe* 3/604.

11 İbn Kesîr, *el-Bidâye* 3/66; İbn Hacer, *el-İsâbe* 4/305.

4. HAZRETİ ALİ'NİN HİCRETİ

Hz. Ali (radıyallahu anh) şöyle demiştir: "Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) Medine'ye hicret ederken benim bir süre Mekke'de daha kalmamı, kendisine bırakılmış olan emanetleri sahiplerine geri vermemi emir buyurmuştu. Zaten o emanete riâyet ettiği içindir "Emîn" lakabıyla anılırdı. Onlar gittikten sonra, üç gün kaldım. Ortalıkta geziniyordum, tek bir gün dahi gizlenmedim. Sonra Allah Resûlünün hicret buyurduğu yolu izleyerek Amr b. Avfoğullarının yurduna geldim. Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) burada ikamet buyuruyordu. Gülsüm b. Hidm'e misafir oldum. Allah Resûlü de burada ikamet ediyordu."[12]

5. HAZRETİ CA'FER B. EBÎ TÂLİB İLE BAZI ASHÂBIN ÖNCE HABEŞİSTAN'A DAHA SONRA DA MEDİNE'YE HİCRETLERİ

Sahabilerin İadesi İçin, Kureyşlilerin Amr b. Âs'ı Necâşî'ye Göndermesi

Ümmü Seleme (radıyallahu anh) anlatıyor: "Allah Resûlünün ashâbına; uğradıkları eza, gördükleri musibet ve bela yüzünden Mekke dar gelmeye başlamış, hatta bazıları dinlerini terk etmeye zorlanmışlardı. Kavminin ve amcasının himayesinde olan Allah Resûlüne kimse dokunamıyor, sahâbîlerine reva görülenler ona yapılamıyordu. Resûlullah, sahâbîlerine yapılan işkencelere engel olmaya güç yetiremediğinden onlara: "Habeşistan'da bir kral vardır, onun nezdinde bulunan kimse zulme uğramaz. Haydi, onun ülkesine gidiniz. Allah Teâlâ, sizler için rahatlama ve çıkış yolu gösterinceye kadar orada kalınız!" buyurdu. Biz de, Habeşistan'a hicret etmek üzere gruplar hâlinde yola çıktık. Nihayet orada buluştuk. İyi bir ülkeye ve iyi bir komşuya sığınmıştık. Dinimizden emindik,

---

12 el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl* 16/956 (46324)

dinimizden dolayı kimsenin bize zulmünden endişe duymuyorduk. Kureyşliler, güvenli bir ülke bulduğumuzu anlayınca bizleri çekemediler. Hakkımızda derhâl bir toplantı yaptılar ve bizi iade etmesi için Necâşî'ye elçi göndermeye karar verdiler. Elçi olarak Amr b. Âs ile Abdullah b. Ebî Rebîa'yı gönderdiler. Necâşî ile birlikte istisnasız bütün kumandanlarına verilmek üzere, aralarında hediyeler tedarik ettiler ve elçilerine:

"Onlar hakkında konuşmadan önce her kumandana hediyesini takdim edin. Sonra da Necâşî'ye hediyelerini takdim edin. Elinizden gelirse Necâşî Müslümanlarla konuşmadan onların sizlere teslim edilmelerini sağlayın!" diye tembih ettiler.

Amr ile Abdullah geldiler. Her kumandana hediyesini sundular. Görüştükleri bütün kumandanlara, "Bizler, dinleri uğruna kendi milletlerini terk eden, sizin dininize de girmeyen şu bizim beyinsizler hakkında görüşmek için kralınıza geldik, kavmimiz onların iadesini istemek için bizi gönderdi. Bu mevzuda kral ile konuşurken isteğimizi kabul etmesi için kendisine işaret ediniz." dediler. Onlar da kabul ettiler. Daha sonra Necâşî'ye hediyelerini takdim ettiler. Mekkelilerin sundukları içinde Necâşî'nin en çok memnun kaldığı hediye, tabaklanmış hayvan derileri idi. Kralın huzuruna çıkınca şöyle dediler:

"Ey kral! İçimizden bazı akılsız gençler, kendi milletlerinin dinini terk ettiler, senin dinine de girmediler. Bilmediğimiz, uydurma bir din ihdas ettiler. Şimdi senin yurduna sığındılar. Onlar hakkında görüşmek üzere akrabaları, babaları, amcaları bizi sana gönderdiler. Senden onları kendilerine iade etmeni rica ediyorlar. Çünkü bunları, onlar daha iyi bilirler. Senin dinine de girmemişler ki onları himaye edesin!"

Necâşî öfkelendi ve: "Hayır! Asla olmaz ! dedi ve ekledi: "Allah'a yemin ederim ki, kendilerini çağırıp konuşmadan, davalarını iyice anlamadan onları iade etmeyeceğim! Onlar benim

ülkeme sığınan, benim himayemi başkalarının himayelerine tercih eden insanlardır. Eğer akrabalarının dedikleri gibi iseler ne âlâ, o zaman geri iade ederim. Yok değillerse, onları himaye ederim; geri iade ederek onları rüsva etmem!

Ashâb ile Necâşî Arasında Geçen Konuşma

Müslümanlar, Necâşî'nin huzuruna girdiklerinde kendisini İslâm'ın selâmıyla selâmladılar. Secdeye kapanmadılar. Necâşî:

"Ey cemaat, beni neden, kavminizden gelenlerin selâmladığı gibi selâmlamadığınızı söyler misiniz? İsa Peygamber hakkında görüşünüz nedir ? Sizin dininiz nedir? Sizler Hristiyan mısınız?" buyurdu. "Hayır." dediler. "Peki, Yahudi misiniz?" "Hayır." dediler. "O hâlde dininiz nedir?" diye sordu. "Dinimiz İslâm'dır." dediler. "Peki İslâm nedir?" dedi. Dediler ki: "Bizler Allah'a ibadet eder, O'na hiçbir şeyi ortak tanımayız!" Necaşi: "Bu dini size getiren kimdir?" diye sordu.

Müslümanlar: "Bu dini getiren, içimizden biri. Onun hem kendisini hem de soyunu tanırız. Allah, bizden önceki kavimlere gönderdiği peygamberleri gibi onu da bize peygamber olarak gönderdi. Bize iyilik yapmayı, sadaka vermeyi, ahde vefayı, emanete riâyet etmeyi emretti. Bizlere, putlara tapmayı yasakladı. Bir olan, ortağı bulunmayan Allah'a ibadet etmemizi emretti. Biz de onu tasdik ederek Allah'ın kelâmını öğrendik, getirdiklerinin Allah katından olduğuna yakînen inandık. Biz, böyle yapınca kavmimiz bize ve o dosdoğru peygambere düşman kesildi: Onu yalanladılar, kendisini öldürmek istediler, putlara tapınmamız için ısrar ettiler. Biz de dinimizi ve canımızı korumak için kavmimizden firar ettik." diye karşılık verdiler.

Necâşî: "Vallahi, sizin tarif ettiğiniz bu din Mûsa'nın getirdikleriyle aynı kaynaktan gelmiştir." deyince Hz. Ca'fer (radıyallahu anh) devam etti: "Selâm meselesine gelince: Peygamber Efendimiz bize

cennet halkının selâmının "es-selâm" şeklinde olduğunu haber vermiş, bize bu şekilde selâm vermemizi emretmişti. Binâenaleyh, biz seni aramızda birbirimize verdiğimiz selâmla selâmladık. Meryem oğlu İsa'nın durumuna gelince: O, Allah'ın kulu ve elçisidir. O, Cenâb-ı Hakk'ın Meryem'e attığı bir kelimesidir. Bâkire ve iffetli olan Meryem'in oğludur." dedi. Bunun üzerine Necâşî bir sopa aldı ve: "Şu sopanın ağırlığı ne kadar ise, Meryem oğlu İsâ'nın söyledikleri de bu zatın söylediklerinden daha fazla değildir." dedi. Necâşî böyle deyince huzurundaki Habeşli önderler: "Vallahi, halk senin bu sözlerini duysa seni tahtından indirir." dediler. Necâşî:

"Allah'a yemin ederim ki İsa (aleyhisselâm) hakkında bunun ötesinde bir şey söylemem. Cenâb-ı Hak şu saltanatımı bana verirken benim hakkımda halkın isteklerine uymadı ki, ben Allah'ın dini hakkında insanların arzusuna boyun eğeyim. Allah beni bundan muhafaza buyursun!" dedi.[13]

İmam Ahmed'in, Peygamberimizin hanımı Ümmü Seleme'den (radıyallahu anh) yaptığı diğer bir rivayette şu ziyadelere rastlıyoruz: "... Necâşî, sahâbîleri çağırması için adam yolladı. Necâşî'nin elçisi, gelip durumu onlara haber verince hemen sahâbîler toplandılar. Bazıları, "Necâşî'nin yanına vardığınızda İsâ (aleyhisselâm) hakkında ne söyleyeceksiniz?" diye sorduklarında şöyle dediler:

"Vallahi, bildiğimizi söyleyeceğiz. Peygamberimiz bize bu hususta neyi emrettiyse onu söyleyeceğiz!"

Necâşî'nin yanına vardıklarında, Hristiyan bilginler önlerinde kitapları açılmış vaziyette ve Necâşî'nin çevresinde oturuyorlardı. Necâşî, ashâba şu soruyu yöneltti:

"Milletinizden ayrılmanıza sebep olan bu din neyin nesidir? Hâlbuki siz ne benim dinime ne de şu milletlerden birinin dinine girdiniz." Sahabenin sözcüsü Hz. Ca'fer, şu cevabı verdi:

---

13 Ahmed b. Hanbel, *Müsned* 1/201 (1740)

"Ey Kral! Bizler bilgisiz ve kaba bir toplumduk. Putlara tapar, leş yer, her türlü ahlâksızlığı irtikâp ederdik. Yakınlarımızla münasebetimizi keser, komşuluk hukukunu ihmal ederdik. Güçlülerimiz zayıflarımızı ezerdi. Biz bu hâlde iken Cenâb-ı Hak bize, içimizden nesebini tanıdığımız, doğruluğunu, emin ve iffetli olduğunu bildiğimiz birini peygamber olarak gönderdi. O bizi ; Allah'ı bir bilmeye, O'na ibadet etmeye, atalarımızın ve bizlerin tapageldiği taş ve putları terk etmeye çağırdı. Bize, doğru konuşmayı, emânete riayet etmeyi, sıla-i rahimde bulunmayı, komşulara iyi davranmayı, kan dökmemeyi emretti. Bizleri fuhşiyâttan, yalancı şahitlik yapmaktan, yetim malı yemekten, namuslu kadınlara iftira atmaktan nehyetti. Allah'a ibadet etmemizi, O'na hiçbir şeyi ortak tanımamamızı, namaz kılıp zekât vermemizi söyledi. Biz de onu tasdik ettik, ona inandık, getirdiklerine tâbi olduk. Bir olan Allah'a kulluk ettik, O'na hiçbir nesneyi ortak koşmamaya başladık. Allah'ın bize haram kıldıklarını haram, bize helâl kıldıklarını da helâl saydık. Bunun üzerine kavmimiz bize düşman kesildi, bize işkenceye başladı. Allah'a kulluktan vazgeçip putlara tapmamız, dinimizden dönmemiz, daha önceleri yapageldiğimiz pek çok pislikleri helâl saymamız için bizi zorladılar. Bize baskı yapıp zulmedince yaptıklarına dayanamadık, dinimizle aramıza girdiklerinden senin ülkene geldik, seni başkalarına tercih ettik, senin himayene bel bağladık.

Ey Kral! Senin yanında zulme uğramayacağımız ümidiyle geldik buraya."

Necâşî: "O Peygamberin Allah katından getirdiklerinden yanınızda bir şey var mı?" diye sordu. Cafer: "Evet, var." dedi. Necaşi: "O hâlde onu oku." dedi.

Bunun üzerine Ca'fer (radıyallahu anh), Meryem sûresinden bir miktar okudu. Necâşî ağladı, öyle ağladı ki gözyaşları sakalını ıslattı. Yanındaki din adamları da ağladılar, öyle ağladılar ki gözyaşlarından önlerindeki sahifeler ıslandı. Sonra Necâşî:

“Bu okuduğunuz hakikatler, Mûsâ’nın getirdiğiyle aynı kaynaktan çıkıyor!” dedi. Müşriklerin gönderdiği Amr b. Âs ile Abdullah’a da: “Haydi, siz de gidiniz. Vallahi ben, onları size hiçbir zaman teslim etmeyeceğim, bunu aklımdan bile geçiremem!” dedi.

Ümmü Seleme der ki: “İki elçi, yani Amr ile Abdullah b. Rebîa, Necâşî’nin huzurundan çıktıklarında Amr: “Vallahi yarın Necâşî’nin huzuruna varacağım, onları öyle bir kötüleyeceğim ki onların köklerini kazıyacağım!” dedi. Kanaatimizce biraz daha insaflı olan Abdullah b. Ebî Rebia: “Bak Amr, sakın bunu yapma, bize muhalif de olsalar aramızda akrabalık bağı var.” dedi. Amr: “Vallahi İsa Peygambere “kul” dediklerini Necâşî’ye söyleyeceğim!” dedi. Ertesi gün, Melik’in huzuruna vardıklarında Amr: “Ey Kral! Onlar Meryem oğlu İsâ hakkında çok ağır bir söz söylüyorlar. Kendilerine haber gönder de, onun hakkında ne dediklerini onlara bir sor bakalım!” dedi. Necâşî, Müslümanlara haber gönderdi ve İsa Peygamber hakkında sorular sormak için onları huzuruna çağırttı.

Ümmü Seleme Validemiz der ki: Aklımıza hiç böyle bir şey gelmemişti. Müslümanlardan bazıları “Meryem oğlu İsa hakkında size bir soru yöneltirse ne diyeceksiniz?” dediler. “Vallahi Cenâb-ı Hak ve Peygamberi onun hakkında ne söylemişse onu söyleriz!” dediler. Müslümanlar, Necâşî’nin huzuruna girdiklerinde kendilerine:

“Meryem oğlu İsa hakkında ne diyorsunuz?” diye sordu. Ca’fer b. Ebî Tâlib: “Onun hakkında söyleyebileceğimiz, Peygamberimizin bize bildirdiği şu hakikatlerdir: “İsa, Allah’ın kulu ve elçisidir. Allah Teâlâ’nın, iffet sahibi Meryem’e emanet ettiği bir kelimesidir.” cevabını verdi. Necâşî hemen elini uzatıp yerden bir çubuk aldı ve: “Vallahi, bu zatın söyledikleriyle İsa’nın söyledikleri arasındaki farklılık şu çubuktan öteye geçmez!” dedi.

Necâşî böyle söyleyince çevresindeki patrikler homurdanma-

ya başladılar. Necâşî: "Vallahi homurdansanız da, kızsanız da bu böyledir!" dedi. Müslümanlara da: "Haydi gidiniz, topraklarımda güvendesiniz. Kim size söverse cezasını görür, içinizden birini rahatsız etmem için bana dağlar kadar altın verilse bile kabul etmem!" dedi ve bu son cümlelerini üç defa tekrarladı. Beraberindeki yakınlarına da: "Şimdi o iki adamın verdiği hediyeleri iade ediniz, onlara ihtiyacım yoktur. Vallahi, Cenâb-ı Hak bu saltanatımı bana verirken benden rüşvet almadı ki, ben de O'nun dini uğrunda rüşvet alayım! Bana saltanatımı tevdi ederken insanlara danışmadı ki ben de O'nun dini hakkında insanlara boyun eğeyim!" dedi. Amr ile Abdullah, huzurundan hediyeleri suratlarına çarpılmış hâlde, fena bir vaziyette çıktılar.

"Biz artık güzel bir yerde, hayırlı bir komşunun himayesinde yaşıyorduk. O bize böyle ilgi gösterirken bir gün birisi saltanatını ele geçirmek için isyan etti. Vallahi o zamanki gibi üzüldüğümüzü hiç hatırlamıyorum. O adamın Necâşî'yi mağlup etmesinden korkmuş ve üzülmüştük. Çünkü hukukumuzu gözeten Necaşi gidecek, onun yerine bizi tanımayan biri gelecekti.' Necâşî onların üzerine yürüdü, isyancılarla arasında Nil Nehri vardı. Ashâb-ı Resûlullah kendi aralarında: "Kim gidip hadiseyi görüp bize haber getirebilir?" dediler. En gençleri olan Zübeyr b. Avvâm: "Ben giderim.' dedi. "Peki, sen git!" dediler. Bunun üzerine bir tulumu şişirdiler. Zübeyr tulumu göğsüne bağlayıp nehrin karşı yakasına yani iki grubun karşılaştığı yere yüzerek geçti ve onların yanlarına vardı. Biz, Necaşi'nin düşmanına galip gelmesi, yeniden ülkesine hâkim olması için Allah'a dua ettik. İşin neticesini beklerken Zübeyr göründü. Koşarak geldi ve elbiseleri sırılsıklamdı. "Müjde size, müjdeler olsun bize! Necâşî muzaffer oldu! Allah onun düşmanını mağlup etti ve onun tekrar ülkesine hâkim kıldı." diyordu. Zübeyr b. Avvam'ın bu sevinçli haberiyle öyle mutlu olduk ki, o kadar sevindiğimizi hatırlamıyorum. Necâşî muzaffer olarak geri döndü,

ülkesinde istikrarı sağladı. Bizler de Mekke'de bulunan Peygamberimizin yanına dönünceye kadar Necâşî'nin ülkesinde hayatımızı rahat biçimde devam ettirdik."[14]

Abdullah b. Mesud'dan (radıyallahu anh) duyan bir zat anlatıyor: Peygamberimiz bizi Necâşî'ye gönderdiğinde içimizde seksen erkek vardı. Habeşistan'a hicret edenler arasında Abdullah b. Mesud, Ca'fer, Abdullah b. Urfuta, Osman b. Maz'ûn ve Ebû Mûsâ (radıyallahu anhum) gibi zatlar da vardı. Muhacirler Necâşî'nin ülkesine gittikten sonra Kureyşliler, Amr b. Âs ile Umâre b. Velîd'i birtakım hediyelerle Necâşi'ye gönderdiler. Bu iki elçi, Necâşî'nin huzuruna çıkınca secde ederek kendisini selâmladı. Sonra biri Necâşi'nin sağına, diğeri soluna geçti. Söze başlayarak şöyle dediler: "Amcalarımızın oğullarından bir cemaat, senin topraklarına geldi. Onlar bize ve milletimize sırt çevirdiler." Necâşî sordu: "Onlar nerededir?" "Senin ülkendeler. Onlara haber gönder." dediler. Kral hemen Müslüman muhâcirlere haber gönderdi. Ca'fer (radıyallahu anh) arkadaşlarına: "Bugün sözcünüz benim." dedi. Onlar da onu kabul ederek onun peşinden gittiler. Ca'fer kralın yanına varınca onu, secdeye kapanmadan normal Müslüman selâmıyla selâmladı. Oradakiler: "Neden Melik'in huzurunda secde etmiyorsun?" dediklerinde, Ca'fer şu karşılığı verdi: "Biz ancak, Allah'a secde ederiz!" Necâşî bunun nedenini sorunca Ca'fer: "Allah bize bir peygamber gönderdi, bize o peygamberi aracılığıyla yalnız kendisine secde etmemizi, namaz kılmamızı ve zekât vermemizi emretti." dedi. Amr hemen söze girerek: "Onlar Meryem oğlu İsa hakkında senden farklı inanırlar!" dedi. Necâşi: "Peki, sizler Meryem oğlu İsa hakkında ne diyorsunuz?" diye sordu.

Cafer: "Allah Teâlâ'nın buyurduğu gibi inanıyoruz: O, Allah'ın, hiçbir beşerin kendisine dokunmadığı, iffetli ve bâkire Mer-

---

14 Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid* 6/24 (9842); İbn İshak, *Siyer* 9/144.

yem'e bıraktığı kelimesi ve ruhudur." cevabını verdi. Bu cevap üzerine Necâşî yerden bir çubuk aldı ve:

"Ey Habeş halkı, ey keşişler, ey rahipler! Vallahi onlar İsa hakkında bizim söylediklerimizden fazla bir şey söylemiyorlar!" dedi. Sonra Müslümanlara hitaben:

"Sizlere ve yanından geldiğiniz zata merhaba! Ben şehâdet ediyorum ki muhakkak ki o Allah Resûlüdür. Biz İncil'den onun evsafını okuyoruz. Meryem oğlu İsa'nın müjdelediği peygamber odur! Ülkemin dilediğiniz yerinde kalabilirsiniz. Vallahi, eğer şu saltanat vazifesi üzerimde olmasaydı onun huzuruna varır, terliklerini taşırdım!" dedi. Sonra emretti ve emri üzerine Kureyş'in hediyeleri elçilerine geri iade edildi.

Abdullah b. Mesud, Habeşistan'da daha fazla durmadı. Peygamberimiz Medine'ye hicret buyurunca oradan ayrıldı, Medine'ye geldi ve Bedir Harbi'ne katıldı."[15]

Ca'fer (radıyallahu anh) anlatıyor: "Kureyş, Amr b. Âs ile Umâre b. Velid'i bazı hediyelerle Ebû Süfyân adına Necâşî'ye gönderdiler. Necâşî'nin ülkesinde bulunduğumuz bir sırada Kureyş elçileri Kral'a: "Bizim beyinsizlerimizden bir grup sana gelmişlerdi, onları bize geri ver!" demişler. Necâşî: "Hayır, önce onları dinlemem gerekir!" diyerek bize haber gönderdi. Huzuruna vardığımız vakit: "Bunlar ne diyorlar?" dedi. Biz: "Bunlar putlara tapan bir millettir. Cenâb-ı Hak bize bir peygamber gönderdi. Biz ona iman edip sözlerini tasdik ettik." dedik. Necâşî, elçilere: "Peki bu adamlar sizin köleleriniz mi?" diye sordu. "Hayır." dediler. "Kendilerinden bir alacağınız var mı?" diye sordu. "Hayır" dediler. O halde onların yolundan çekiliniz, onların kılına dokunmayınız." diye çıkıştı. (...) En sonunda bize dönerek: "Sizleri rahatsız eden birileri var mı?" diye sordu. "Evet.' dedik. Hemen bir adamıyla,

15 İbn Kesîr, *el-Bidâye* 3/69.

"Her kim bunlardan birine dokunursa o kişi dokunduğu şahsa, ceza olarak dört dirhem verecektir." diye halka duyuru yaptırdı. "Bu ceza yeter mi?" dedi. "Hayır" dedik. Bunun üzerine cezayı iki katına çıkardı."

Muhacirlerin Medine'ye Dönüşleri, Necâşî'nin İslâm'a Girişi

Ca'fer b. Ebî Tâlib (radıyallahu anh) rivayetine devamla der ki: "Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) Medine'ye hicret buyurup orada hâkimiyetini sağlayınca bizler Necâşî'ye: "Allah Resûlü muzaffer oldu, Medine'ye hicret etti; sana kendilerinden bahsettiğimiz düşmanlarını öldürmüş. Onun yanına dönmek istiyoruz, artık bizi gönder." dedik. "Pekâlâ." dedi; bize binek ve azık temin ettikten sonra bana dönerek: "Size yaptıklarımı Peygamberinize haber verin. Bu, benim elçimdir; onu da sizinle gönderiyorum. Şehadet ederim ki, Allah'tan başka ilâh yoktur. O, Allah'ın Resûlüdür. Kendisine, benim için dua ve istiğfarda bulunmasını da söyleyin." dedi.

Habeşistan'dan çıktık. Medine'ye vardık. Beni Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) karşıladı ve boynuma sarıldı: "Bilemiyorum! Hayber'in fethine mi sevineyim, yoksa Ca'fer'in gelişine mi?" buyurdu. Bizim Medine'ye gelişimiz, Hayber'in fethine denk gelmişti. Sonra Allah Resûlü oturdu. Necâşî'nin bizimle gönderdiği elçi: "İşte Ca'fer! Kralımızın kendisine nasıl muamele ettiğini ondan sor." dedi. Ca'fer de: "Evet, bize şöyle şöyle yaptı." dedi. Dönerken de de bize binek ve azık verdi. Allah'tan başka ilâh olmadığına, senin Allah Resûlü olduğuna şehadet etti ve bana, "Peygambere söyle, benim için istiğfar etsin." dedi. Bunun üzerine Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem) kalktı, abdest aldı, sonra üç defa: "Allah'ım! Necâşî'yi mağfiret eyle!" diye dua buyurdu. Müslümanlar da bu duaya hep birlikte "amin" dediler. Elçiye

dedim ki: "Haydi geri dön ve Resûlullah'tan gördüklerini kralına haber ver."[16]

Habeşistan'a ve Ardından Allah Resûlünün Yanına Hicret Edenlerin Faziletleri

Ebû Hasme'nin kızı Leylâ anlatıyor: "Vallahi bizler, Habeşistan'a gitmek üzere hazırlık yapıyorduk. Âmir, bazı ihtiyaçlarımızı temin için dışarıya çıkmıştı. Henüz müşrik olan Ömer çıkageldi, başımda dikildi. Kendisinden çok çekmiş, en ağır eziyetleri ondan görmüştük. "Ey Ümmü Abdullah, bir yolculuk mu var?" dedi. "Evet, Allah'ın topraklarından bir yerlere çekip gideceğiz, siz bize eziyet edip baskı yapınca, Cenâb-ı Hak da bize bir çıkış kapısı gösterdi." dedim. "Allah yardımcınız olsun!" dedi. Ömer'de, o zamana kadar görmediğim bir yumuşama gördüm. Sonra üzgün bir hâlde dönüp gitti. Durumumuz, kendisini cidden üzmüştü. O arada Âmir geldi. "Ebû Abdullah! Biraz önce Ömer'in hâlindeki inceliği, bize karşı duyduğu şefkati bir görmeliydin!" dedim. "Sen onun İslâm'a gireceğini mi sandın yoksa?" diye sordu. "Evet." dedim. "Hattâb'ın eşeği Müslüman olur da o gördüğün kimse asla İslâm'a girmez!" dedi. Âmir'in, Ömer'in İslâm'a karşı olan katılığını ve şiddetini bildiğinden onun Müslüman olacağına dair hiç ümidi yoktu."[17]

Hâlid b. Saîd b. As'tan rivayet edilmiştir: "Hâlid ve kardeşi Amr, Habeşistan'a giden muhâcirlerdendi. Bu muhâcirler, Peygamberimizin yanına döndüklerinde onları Allah Resûlü karşılamıştı. Dönüşleri, Bedir Savaşı'ndan bir sene sonra idi. Habeşistan muhâcirleri Bedir Savaşı'na katılamadıkları için çok üzülmüşlerdi. Bunun üzerine Resûlü Ekrem (sallallahu aleyhi ve sellem): "Neden üzülüyorsunuz ki? İnsanlar bir defa hicret etmişken siz, iki defa hicret

---

16 İbn Kesîr, *el-Bidâye* 3/71.
17 İbn Kesîr, *el-Bidâye* 3/79

ettiniz. Habeşistan'a göçtünüz, sonra da Habeşistan sahibinin yanından yine hicret ederek yanıma geldiniz." buyurdu.[18]

Ebû Mûsâ (radıyallahu anh) anlatıyor: "Biz Yemen'de iken, Nebî'nin peygamber olarak gönderilmesi (ve Medine'ye hicret ettiği) haberini aldık. Bunun üzerine ben, Ebû Bürde ve Ebû Rühm adlı iki kardeşlerim -ki en küçükleri ben idim- ve kavmimizden elli üç yahut elli iki kişinin refakatinde Allah Resûlünün yanına hicret etmek üzere yola çıktık. Bir gemiye bindik. Olumsuz hava şartları nedeniyle, gemimizin kaptanı bizi Habeş kralı Necâşî'nin memleketine bıraktı. Burada Ca'fer b. Ebî Tâlib'e (radıyallahu anh) rastladık. Bir müddet Habeşistan'da birlikte kaldık. Sonra, hep beraber Medine'ye geldik. Peygamber Efendimiz'e (sallallahu aleyhi ve sellem) vardığımızda, Hayber henüz fethedilmemişti. Bazı Müslümanlar Habeşistan'dan gemi ile dönen bizler için, "Hicret şerefini elde etmede biz sizi geçtik." diyorlardı. Bir gün kocası Cafer ile birlikte Habeşistan'dan gelenlerden Esma binti Umeys, Peygamberimizin hanımı ve Hz. Ömer'in kızı olan Hafsa'yı (radıyallahu anhâ) ziyaret etmek üzere yanına geldi. Hafsa da, zamanında bir kafile içerisinde Necâşî'nin ülkesine hicret etmişti: O arada Ömer de Hafsa'nın yanına girdi. Esma'yı görünce kızına: "Bu kadın kimdir?" diye sordu. "Esma binti Umeys." dedi. Habeş'e hicret eden, deniz yolculuğu yapan bu mu?" dedi. Esma kendisi cevap vererek: "Evet" dedi. Ömer: "Hicrette biz sizi geçtik, biz Allah Resûlüne sizden daha yakınız." dedi. Esma, Ömer'in sözlerinden dolayı alındı ve: "Hiç de öyle değil. Vallahi siz Resûlullah ile beraberken o, açlarınızı doyuruyor, cahil olanlarınıza nasihat ediyordu. Biz ise uzak bir memlekette olan Habeşistan'da, bizlere kin ve nefret duyulan bir yerde bulunuyorduk. Bütün bunlara, Allah ve Resûlünün rızası için katlanıyorduk. Allah'a yemin ederim ki, söylediklerini Peygamberimize aktarıncaya ve durumu ona soruncaya kadar ne bir

---

[18] el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl* 16/949 (46302)

lokma yiyeceğim, ne de bir yudum su içeceğim. Vallahi ne yalan söyleyeceğim, ne de yalana teşebbüs edeceğim, söylediklerine bir şey de ilave etmeyeceğim!" dedi. Tam o esnada Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) geldi. Esma: "Yâ Resûlallah, az evvel Ömer şöyle şöyle dedi!" diyerek Ömer'in söylediklerini nakletti. Allah Resûlü: "Peki, sen ona ne cevap verdin?" buyurdu. "Ben de şöyle şöyle söyledim." dedim. Bunun üzerine Allah Resûlü: "Ömer bana, sizden daha yakın değildir. Çünkü Ömer ve arkadaşları için bir hicret sevabı vardır. Hâlbuki siz ey gemiyle hicret edenler! Sizler için iki hicret sevabı vardır." buyurdu.

Esma (radıyallahu anhâ) der ki: "Vallahi (bu vak'a duyulunca) baktım Ebû Mûsâ ve gemi ashâbı gruplar hâlinde bana geliyor, olayı benden soruyorlardı. Gerçekten hiçbir dünya malı onların gönüllerinde, Resûlullah'ın kendileri hakkında söyledikleri bu müjdeli beyandan daha fazla sevinç ve daha fazla tesir hâsıl edemezdi."[19]

6. HAZRETİ SUHEYB B. SİNAN'IN HİCRETİ

Saîd b. Müseyyeb anlatıyor: Suheyb (radıyallahu anh), Peygamberimize ve Medine'ye hicret etmek üzere yola çıktı. Kureyş'ten bir grup genç, Suheyb'in peşine takıldı. Suheyb bir yerde konaklayıp sadağındaki bütün okları çıkarttıktan sonra: "Ey Kureyş topluluğu! Pekâlâ bilirsiniz ki en iyi ok atanınız benim. Allah'a kasem ederim ki, sadağımdaki bütün okları size atmadıkça sizi yanıma yaklaştırmam. Oklarım bitince de kılıcımla dövüşürüm. Sonrası sizin bileceğiniz iştir! Yahut da isterseniz Mekke'deki malımın yerini göstereyim, benim önümden çekiliniz." dedi. "Pekâlâ" dediler ve bu konuda anlaştılar. Suheyb de, onlara Mekke'de bulunan mallarının yerini gösterdi. Bunun üzerine Cenâb-ı Hak, "İnsanlardan öylesi de vardır ki Allah'ın rızasını kazanmak için

19 İbn Kesîr, *el-Bidâye* 4/205.

kendini feda eder. Allah da kullarına pek merhametlidir." mealindeki Bakara sûresinin 207. âyetini indirdi. Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem), Suheyb'i görünce:

"Ey Ebâ Yahya, alışveriş kazançlı oldu. Ey Ebâ Yahya, alışveriş kazançlı oldu" buyurdu ve yukarıda mealini verdiğimiz âyeti okudu.[20]

Suheyb (radıyallahu anh) anlatıyor: Mekke'den Medine'ye Peygamber Efendimiz'in (sallallahu aleyhi ve sellem) yanına hicret etmek isteyince Kureyş:

Suheyb! Bizim yanımıza geldiğinde malın yoktu. Şimdi servete sahip olarak çıkıyorsun. Vallahi bu katiyen olmaz." dedi. Ben: "Ne dersiniz? Malımı size bırakırsam yolumdan çekilir misiniz?" diye sordum. "Olur." dediler. Ben de malımı onlara verdim, onlar da yolumdan çekildiler. Çıkıp Medine'ye geldim. Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) durumdan haberdâr olunca iki defa: "Suheyb kazandı, Suheyb kazandı!" buyurdu.[21]

7. HAZRETİ ABDULLAH B. ÖMER'İN HİCRETİ

Rivayete göre, İbn Ömer Mekke'deki eski evlerinin yanından geçerken gözlerini kapatır, eve bakamazdı; evin yanında duramazdı. Yine "İbn Ömer, Peygamber'i (sallallahu aleyhi ve sellem) andığında muhakkak ağlar, Mekke'deki hicret ettikleri evlerinin yanından geçerken gözlerini kapatırdı."[22]

8. HAZRETİ DAMRA B. EBİ'L-AYS'IN HİCRETİ

Said b. Cübeyr anlatıyor: "Özür sahibi olmaksızın cihaddan geri kalan müminlerle, Allah yolunda mallarıyla ve canlarıyla

---

[20] İbn Kesîr, *el-Bidâye* 3/173.

[21] İbn Kesîr, *Tefsîr* 1/247.

[22] Ebû Nuaym, *Hilye* 1/303; İbn Hacer, *el-İsâbe* 2/349.

cihad eden müminler elbette bir olmaz. Allah malları ve canları ile mücahede edenleri, derece bakımından, cihada gitmeyenlerden üstün kılmıştır." (Nisâ, 4/95) mealindeki âyet inince, âyette açıklanan özürlere sahip olan bazı Müslümanlar, Mekke'de ikametlerini sürdürdüler. Nihayet, "İman edip de hicret etmeyerek kendi öz nefislerine zulmeder vaziyette olanların canlarını alırken melekler onlara diyorlardı ki: 'Ne işte idiniz?' Onlar da: 'Biz bu ülkede, dinin emirlerini uygulayamayan, baskı altında yaşayan kimselerdik.' deyince, melekler bu sefer şöyle dediler: 'Peki Allah'ın dünyası geniş değil miydi? Siz de orada hicret etseydiniz ya?' İşte onların durağı cehennemdir. Ne fena bir dönüş yeridir orası!" (Nisâ, 4/97) âyeti nazil oldu. Bunun üzerine Mekke'deki Müslümanlar: "Bu, arzı yerinden oynatan bir ikaz. Artık hicretten başka çare yok." dediler. Sonra, "Ancak, her türlü imkândan mahrum ve hicret için yol bulamayan erkekler, kadınlar ve çocuklar bu hükmün dışındadırlar. Çünkü bunları Allah'ın affedeceği umulur. Allah gerçekten afüv ve gafurdur (affı ve mağfireti boldur)." (Nisâ, 4/98) âyeti indi.

Bu âyet inince, Leysoğullarından gözleri görmeyen, fakat çok zengin olan Damra b. Ays: "Ben istisna edilenlerden değilim, ben hicrete bir yol bulurum; çünkü hem malım var hem de kölem! Haydi beni bir deveye bindirin." dedi. Hasta hâliyle deveye bindirildi. Deve, ağır ağır yürümeye başladı. Damra b. Ays, Ten'îm denilen yere vardığında vefat etti. Cenazesi, Ten'îm mescidinin yanına defnedildi. "Kim Allah yolunda hicret ederse dünyada gidecek çok yer, genişlik ve bolluk bulur. Kim evinden Allah'a ve Resûlüne hicret niyetiyle çıkar da yolda ecel gelip kendini yakalarsa o da mükâfatı hak etmiştir ve onu ödüllendirme Allah'a aittir. Allah gafûrdur, rahîmdir." (Nisâ: 4/100) âyeti Damra hakkında nazil olmuştur.[23]

---

[23] İbn Hacer, *el-İsâbe* 2/212.

9. HAZRETİ VÂSİLE B. ESKA'NIN HİCRETİ

Vâsile b. Eska' anlatıyor (radıyallahu anh): "İslâmiyet'e girmek amacıyla ailemin yanından ayrılarak yola çıktım. Peygamber'in (sallallahu aleyhi ve sellem) yanına vardığımda o namaz kılıyordu. Ben de en son safta namaza durdum. Onlarla birlikte namaz kıldım. Allah Resûlü namazını bitirince yine en son safta idim, yanıma geldi ve: "İhtiyacın ve isteğin var mı?" dedi. "İslâm'a girmek istiyorum." dedim. "Senin için hayırlı olur. Peki hicret eder misin?" dedi. "Evet." dedim. "Peki hicret-i bâdiye mi, yoksa hicret-i bâtiye mi istersin?" diye sordu. Ben, "Hangisi daha iyi olanıdır?" deyince: "İyi olan, hicret-i bâdiyedir. Çünkü hicret-i bâdiye Allah Resûlünün yanında kalmaktır. Hicret-i bâtiye ise, kişinin bâdiyesine Resûlullah'tan uzakta, taşradaki mahalli ikametine dönmesidir." buyurduktan sonra: "Gerek sıkıntılı anlarda gerekse bolluk ânında; tasalı tasasız demlerinde ve başkaları sana tercih edildiğinde itaat edeceksin." buyurdu. "Evet, kabul ediyorum." dedim. Elini uzattı, ben de elimi uzattım. Nefsim için bir istisnada bulunmadığımı görünce: "Gücün yettiğince." buyurdu. Ben de: "Gücüm yettiğince." dedim. Sonra, elini elimin üzerine vurdu."[24]

10. SAFVÂN B. ÜMEYYE İLE BAZI KİMSELERE HİCRET KONUSUNDA SÖYLENEN SÖZLER

İbn Abbâs (radıyallahu anh) anlatıyor: "Mekke'nin kuzey mahallesinde oturan Safvân b. Ümeyye'ye, "Hicret etmeyenin dini yoktur." denilince, "Medine'ye gitmedikçe evime uğramayacağım." demiş ve Medine'ye gelmişti. Geldiğinde, babam Abbâs'a misafir

---

[24] el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl* 16/949 (46304)

oldu. Sonra Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'in huzuruna vardı. Allah Resûlü: "Seni buraya getiren nedir ey Ebû Vehb?" diye sordu. "Hicret etmeyenin dini yoktur, deniliyor; bunu sormaya geldim." dedi. Nebîler Nebîsi: "Bak Ebû Vehb, Mekke vâdilerindeki sel yataklarındaki evine geri dön. Evlerinizde kalmaya devam edin. Hicret sona erdi; ama cihad ve niyet bakidir, cihada çağrıldığınızda seferber olunuz." buyurdu.[25]

Tâvûs naklediyor: Safvân b. Ümeyye'ye, "Hicreti olmayanlar helâk oldular." denilince, Safvân Allah Resûlüne varıp bunun nedenini sormadıkça başını yıkamamaya yemin etti. Devesine bindi, yola Medine'ye doğru yola koyuldu. Mescid-i Nebî'nin kapısında Peygamberimize rastladı. "Yâ Resûlallah! Hicreti olmayanın helak olacağı söyleniyor. Ben de sana gelip bunun aslını sorup öğreninceye kadar başımı yıkamamaya yemin ettim." dedi.

Allah Resûlü: "Safvân İslâm'ı duymuş, onu din olarak gönülden kabul etmiştir. Mekke'nin fethinden sonra ise hicret sona ermiştir. Ama cihat ve niyet her zaman kalıcıdır. Cihada çağrıldığınız zaman cihada koşunuz." buyurdu.[26]

Atâ b. Ebî Rebah anlatıyor: "Ubeyd b. Umeyr el-Leysî ile birlikte Âişe'yi (radıyallahu anhâ) ziyaret ederek kendisine hicret ile alâkalı sorular sorduğumuzda Âişe şu cevabı verdi:

"Bugün artık hicret yoktur. Eskiden, müminler bir belaya maruz kalma endişesiyle dinleri uğrunda Allah ve Resûlü için hicret ediyorlardı. Ama, şimdi Allah İslâm'ı muzaffer kılmıştır. Bugün müminler, diledikleri yerde Rabbine ibadet edebiliyorlar, fakat cihat ve niyet her zaman bakidir.[27]

---

25 el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl* 16/952 (46312)

26 el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl* 5/615 (13441)

27 Buhari, *Sahîh* 4/1567 (4058)

11. KADINLAR VE ÇOCUKLARIN HİCRETİ

Resûlullah'ın Ehl-i Beyti ile Hz. Ebû Bekir'in Ev Halkının Hicretleri

Âişe (radıyallahu anhâ) anlatıyor: "Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) hicret buyurduğu zaman bizi ve kızlarını Mekke'de bıraktı. Medine'ye iyice yerleşince iki azatlısı Zeyd b. Hârise ve Ebû Râfi'i gönderdi. İhtiyaç duydukları kadar binek almaları için de onlara beş yüz dirhem para verdi. Parayı ve iki deveyi Allah Resûlünün nâm ve hesabına Hz. Ebû Bekir'den aldılar. Hz. Ebû Bekir, iki yahut üç deve ile birlikte Abdullah b. Üraykıt'ı da yanlarına kattı ve annem Ümmü Rûmân'ı, beni ve kızkardeşim Esma'yı bindirip göndermesi için oğlu Abdullah'a hitaben bir mektup yazdı. Üç arkadaş yola çıktılar. Kudeyd mevkiine ulaştıklarında, Zeyd b. Hârise o beş yüz dirhem ile üç tane deve aldı. Sonra birlikte Mekke'ye girdiklerinde Talha b. Ubeydullah'a rastladılar; o da hicret etmek istiyormuş, onu da yanlarına aldılar.

Zeyd ve Ebû Râfi', Fâtıma, Ümmü Gülsüm ve Sevde binti Zem'a'yı aldı. Ayrıca Zeyd, Ümmü Eymen ile oğlu Üsâme'yi de alarak Mekke'den hareket ettiler. Biz de kafile içindeydik. Beydâ mahalline vardığımızda annemle birlikte devenin sırtındaki hevdecde otururken devemiz ansızın ürktü. Annem, "Vah kızım!" diye ağlamaya başladı. Devemiz, Herşâ tepesinin eteğine varınca sakinleşti. Allah'ın lûtfuyla kurtulmuştuk. Sonra Medine'ye geldik. Ben, Ebû Bekir'in ailesi ile birlikte indim. Allah Resûlünün hane halkı da onun yanına indi. Allah Resûlü, o sırada mescidinin çevresinde odalar inşa ediyordu. Ehl-i beytini bu odalara yerleştirdi. Günlerce bu işlerin bitmesini bekledik.[28]

---

[28] İbn Abdilber, *el-İstiâb* 4/450

Peygamberimizin Kızı Hz. Zeyneb'in Hicreti

Hz. Zeyneb (radıyallahu anhâ) anlatıyor: "Hicret etmek üzere hazırlandığım bir sırada, Utbe'nin kızı Hind benimle karşılaşınca, "Muhammed'in kızı! Duyduğuma göre babanın yanına gidecekmişsin?" dedi. "Böyle bir şey yok." dedimse de Hind, "Amcamın kızı, gizleme. Neye ihtiyacın varsa bana söyle, ihtiyaçlarını ben karşılayabilirim. Benden bir şey saklama. Erkekler arasındaki düşmanlık kadınlar arasına da girmemeli." dedi. Vallahi o, bunları içten söylüyordu. Ama, ben korktuğum için hicret hazırlığımı inkâr ettim."

İbn İshak der ki, "Zeyneb hazırlığını tamamlayınca, kayınbiraderi Kinâne b. Rebî kendisine bir deve verdi. Zeyneb de devesine bindi. Kinâne yayını ve sadağını aldı. Zeyneb, devenin hevdecinde olduğu hâlde, güpegündüz Mekke'den aydıldılar. Kureyş'in erkekleri durumu görüştükten sonra, Zeyneb'in peşine düştüler. Zîtuvâ mevkiinde, onlara yetiştiler. İlk önce Hebbâr b. Esved el-Fihrî kavuştu. Mızrağının ucu ile Zeyneb'i korkuttu. Dediklerine göre, Zeyneb hamile imiş ve o anda korkudan çocuğunu düşürmüş. Kayını Kinâne diz çöküp oklarını yere döktü ve, "Vallahi yanıma yaklaşana oku atarım." dedi. Bunun üzerine, geri çekildiler. Biraz sonra Kureyş'ten bir cemaatle Ebû Süfyân geldi ve: "Be adam! Okunu indir de seninle konuşalım." dedi. O da okunu indirdi.

Ebû Süfyân, baş ucunda dikilerek: "Muhammed'in bize yaptıklarını, başımıza getirdiği felâketleri bile bile güpegündüz halkın gözleri önünde o kadını alıp Mekke'den çıkarmışsın. Göz göre göre onun kızını götürürsen halk bunu bizim zayıflığımıza, aczimize, gevşekliğimize bağlar. Hayatıma yemin ederim ki, babasından dolayı onu hapsetmek, intikam almak bize yakışmaz. Ama sen kadını geri götür, sesler dinip halk kadını bizim geri çevirt-

tiğimizi konuşmaya başlayınca onu gizlice al ve babasına götür." dedi. O da, dediği şekilde yaptı.[29]

Hz. Âişe (radıyallahu anhâ) anlatıyor: "Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) Mekke'den ayrılınca kızı Zeyneb (radıyallahu anhâ) da kayını Kinâne ile birlikte Mekke'den çıktı. Kureyşliler peşlerine takıldı. Hebbâr b. Esved, yetişip mızrağıyla Zeyneb'in devesine dürtmeye başladı. Deve ürküp kadını sırtından attı. Hamile olan Zeyneb, karnındaki bebeği düşürdü, ağır ıstırap ve acılar çekti. Olay üzerine, Hâşimoğulları ile Ümeyyeoğulları arasında kavga çıktı. Ümeyyeoğulları, "Biz Zeyneb üzerinde daha çok hak sahibiyiz; çünkü o, bizim amcamızın oğlu Ebu'l-Âs'ın nikâhındadır." diyorlardı. Peygamberin kızı, bu kavga esnasında Utbe'nin kızı Hind'in yanında bulunuyordu. Hind, Zeyneb'e, "Bu çekişmeler hep senin babanın yüzünden." diyordu. Daha sonra Allah Resûlü, Hârise'nin oğlu Zeyd'e, "Gidip Zeyneb'i getiremez misin?" dedi. O da, "Baş üstüne, yâ Resûlallah." dedi. Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem): "Şu yüzüğümü al; Zeyneb'e ver de, seni benim gönderdiğime iyice kanaat getirsin." buyurdu. Zeyd hareket etti. Zeyd çok nazik bir kimseydi. Yolda bir çobana rastladı. Ona: "Kimin çobanısın?" diye sordu. Çoban "Ebu'l-Âs'ın." dedi. "Bu koyunlar kimin?" diye sordu. "Bunlar, Muhammed kızı Zeyneb'in." dedi. Zeyd, çobanla birlikte biraz yürüdükten sonra:

"Bak, sana bir emanet versem kimseye söylemeden Zeyneb'e ulaştırır mısın?" diye sordu. Çoban, "Evet" dedi. Zeyd yüzüğü çıkardı ve çobana verdi. O da Zeyneb'e teslim etti. Zeyneb yüzüğü tanıdı. Çobana: "Bunu sana kim verdi?" dedi. Çoban "Bir adam." dedi. "Peki şimdi o nerede?" diye sordu. "Filân yerde." dedi. Zeyneb daha da bir şey söylemedi, geceyi bekledi. Karanlık bastırınca Zeyd'in yanına gitmek üzere evinden çıktı. Zeyneb gelince devesinin sırtında olan Zeyd: "Haydi gel, devemin önüne

---

29 İbn Kesîr, *el-Bidâye* 3/330.

bin." dedi. Zeyneb "Hayır, sen benim önüme bineceksin." dedi. Öyle yaptılar... Zeyneb, Peygamberimizin yanına geldikten sonra, Allah Resûlü hep şöyle derdi: "Zeyneb, kızlarımın en hayırlısıdır. Benim için pek çok musibetlere maruz kaldı."[30]

Ebû Leheb'in Kızı Dürre'nin Hicreti

İbn Ömer, Ebû Hureyre ve Ammar b. Yâsir (radıyallahu anhum) anlatıyorlar: "Ebû Leheb'in kızı Dürre, hicret ederek Râfi b. Muallâ ez-Zürakî'nin (radıyallahu anh) evine indi. Ziyaretine gelen Züreykoğullarının kadınları Dürre'ye: "Sen, Ebû Leheb'in kızısın. O Ebû Leheb ki, Allah onun hakkında, "Ebû Leheb'in iki eli kurusun. Kurudu da. Ona malı da kazandığı da fayda vermedi." buyurmuştur. Binâenaleyh, hicretin sana fayda sağlamaz!" dediler. Dürre, Efendimizin (sallallahu aleyhi ve sellem) yanına vardı. Bu sözleri söyleyen kadınları şikayet etti. Allah Resûlü onu sakinleştirerek: "Hele bir otur." dedi. Cemaate öğle namazını kıldırdıktan sonra bir süre minber üzerinde oturdu ve ardından:

"Ey insanlar! Neden ehl-i beytim hakkında rencide ediliyorum? Allah'a kasem ederim ki, kıyamet günü benim şefaatim, Hâ, Hakem, Sudâ ve Sehleb kabilelerine bile erişecektir." buyurdu."[31]

---

30 Taberânî, *Mu'cemu'l-Kebîr* 22/431 (1051)

31 Taberânî, *Mu'cemu'l-Kebîr* 24/259 (660)

MÜSLÜMANLARA SAHİP ÇIKMANIN SEMBOLÜ: ENSÂR

Ensâr, dosdoğru yola götüren bu ulvî dine, nasıl omuz verdi? İslâm'a omuz vermek, onlara, dünyadan ve dünyanın içindeki her şeyden daha sevimli hâle nasıl gelmişti? Bu yardımlarıyla ve fedakârlıklarıyla nasıl iftihar ediyorlardı? Bunun yanında, dünyanın lezzetlerini nasıl hafife alıyorlardı? Gerçekten onlar, bütün bunları Allah'ın rızasına erişmek ve Resûlüne tâbi olma istikametinde yerine getirmişlerdir.

1. ENSÂR'IN VAZİFEYE BAŞLAMASI

Hz. Âişe'nin Bu Konudaki Sözleri

Hz. Âişe (radıyallahu anhâ) şöyle demiştir: "Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), her sene Arap kabilelerine müracaat ediyor; Allah'ın kelâmını ve mesajlarını rahat bir ortamda tebliğ etmek için, onlardan kendisini barındırmalarını, aralarına almalarını istiyor; bunun mukabilinde ise onlara cenneti vadediyordu. Ama, henüz hiçbir Arap kabilesi onun çağrısına olumlu cevap vermemişti.

Nihayetinde Cenâb-ı Hak dinini galip kıldı. Resûlüne yardım ederek vaadini yerine getirmeyi murad buyurdu. Habib-i Ekremini Ensâr'ın yurduna gönderdi. Onlar Peygambere (sallallahu aleyhi

ve sellem) olumlu cevap verdiler. Allah Teâlâ da, onların beldesini Habîb-i Ekremi için hicret yurdu yaptı."[1]

Hz. Ömer'in Bu Konudaki Değerlendirmeleri

Hz. Ömer (radıyallahu anh) şöyle demiştir: "Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) Mekke'de iken, kendisini himaye etmeleri için hac mevsimlerinde kabile kabile Araplara müracaat ediyor, müspet cevap veren birini bulamıyordu. Nihayet Cenâb-ı Hak, Ensâr'ı lütfetti. Allah onlara mutluluk ve değer nasib etti de Peygamberi barındırdılar ve ona omuz verdiler. Allah, onların Peygamberlerine yaptıkları nusretten dolayı kendilerine bol hayırlar ve bereketler versin. Allah'a yemin ederim ki biz, onlara taahhüt ettiğimiz hakları tam yerine getiremedik. Onlara: "Biz Muhâcirler olarak idarecileriz, siz Ensâr da bizim yardımcılarımızsınız." dedik. Yemin ederim ki sene başına kadar yaşarsam bütün valilerimi Ensâr'dan yapacağım."[2]

Câbir b. Abdullah'tan Gelen Hadis

Câbir b. Abdullah (radıyallahu anh) şöyle demiştir: "Peygamberimiz, her sene hac mevsiminde Arap kabilelerinin Mekke'deki ikamet ettikleri çadırlara gidiyor ve: "Beni kavmine götürecek bir adam var mı? Zira Kureyşliler, Rabbimin kelâmını anlatmama engel oldular." diyordu. Bir defasında, Efendimizin bu çağrısını duyan Hemdân kabilesinden bir zat yanına geldi. Allah Resûlü ona sordu: "Sen kimlerdensin?" Adam: "Hemdân kabilesindenim." diye cevap verdi. Allah Resûlü: "Kavmin güçlü müdür? Beni korurlar mı?" diye sordu adama. Adam: "Evet, tabii ki koruyacak güçteyiz." dedi. Sonra adam, kavminin kendisini inci-

1 Taberânî, *Mu'cemu'l-Evsat* 6/294 (6454)
2 Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid* 6/49 (9879)

teceğinden endişe duyarak Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'e geldi ve: "Yâ Resûlallah, kavmimin yanına gideyim, durumu onlara haber vereyim; sonra gelecek sene yine sana gelirim." dedi. Resûlullah da "Peki o halde, öyle olsun." buyurdu. Adam gitti. Receb ayında da Ensâr heyeti geldi."[3]

Bu Hususta Urve'den Gelen Rivayet

Urve anlatıyor: Hac mevsimi gelince Ensâr'dan bir grup Müslüman hacca gitti. Bunlar, Mazin b. Neccâroğullarından Muâz b. Afra, Es'ad b. Zürâre; Züraykoğullarından Râfi b. Mâlik, Zekvân b. Abdülkays; Abdüleşheloğullarından Ebu'l-Heysem b. Teyyihân, Amr b. Avfoğullarından Uveym b. Sâide (radıyallahu anhum) idiler.

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem) bu zevatın yanına geldi. Onlara, Allah Teâlâ'nın kendisini peygamber olarak seçtiğini bildirdikten sonra Kur'ân'dan âyetler okudu. Peygamberimizin sözlerini dinleyince sustular, gönüller onun davetine iyice ısındı. Ahirzaman Nebîsinin vasıfları hakkında, Hristiyan ve Yahudilerden işitegeldikleri bilgileri hatırladılar ve bunun üzerine onu tanıyıp tasdik ve iman ettiler. Netice itibariyle, kendilerinden sonra geleceklerin de hayırlara kavuşmasına vesile oldular. Görüşme esnasında Efendimize:

"Evs kabilesi ile Hazreç kabilesi arasındaki kan davasını biliyorsun. Allah Teâlâ'nın senin davanı muvaffak kılmasını diliyoruz. Allah için ve senin uğrunda var gücümüzle çalışacağız. Şimdilik Allah adına yerinde dur, bekle. Biz kavmimize dönelim, durumu haber verip onları da Allah'a ve Resûlünün yoluna çağıralım. Ümit ederiz ki, Allah Teâlâ aramızı düzeltir ve bizi bir çatı altında birleştirir. Biz, bugün birbirimizden uzaktayız ve birbirimize kin güdüyoruz. Eğer kavmimize şimdi gelirsen, şu aşamada,

[3] Ahmed b. Hanbel, *Müsned* 3/390 (15229)

uzlaşarak senin cemaatin olamayız. Gelecek seneki hac mevsiminde buluşmak üzere, sana söz veriyoruz." dediler.

Ensâr'ın söyledikleri, Allah Resûlünün hoşuna gitmişti. Bu Müslümanlar, kavimlerinin yanlarına dönerek gizlice İslâm'ı anlatmaya başladılar. Onlara Resûlullah'ı anlattılar; Allah'ın onu peygamber olarak gönderdiğini, Kur'ân vasıtasıyla Allah'a iman etmeye çağırdığını bildirdiler. Bu davet sonunda, neredeyse Ensâr evlerinden, Müslüman ferdin olmadığı bir tek ev dahi kalmamıştı."[4]

Yahyâ b. Saîd anlatıyor: "Ensârlı ihtiyar bir kadından işittim, şöyle diyordu: Ben İbn Abbâs'ı görmüştüm, Sırma b. Kays'ın yanına gidiyor, ondan şu anlama gelen şiiri öğreniyordu:

Allah Resûlü on küsur sene Kureyş içinde kaldı.

Belki, samimi bir dost bulma ümidiyle onlara öğüt veriyor,

Hac mevsimlerinde kendini kabilelere arz ediyordu,

Ama ne himaye eden birini ne de davet eden birini görebiliyordu.

Bize geldiği vakit, kavmimiz onu bağrına bastı.

Gönlü hoş oldu, sevindi ve bizden razı oldu.

Artık uzaklardaki zalimlerin zulmünden korkmuyor,

Azgın insanlardan da endişe duymuyordu.

Mallarımızın en kıymetlilerini onun için harcadık.

Canlarımızı savaşlarda onun için feda ettik!

Hakk'a düşman olan herkese düşmanlık ediyorduk.

Samimi dost olsalar da!

Biz biliyorduk ki Allah'tan başka bâkî hiçbir şey yok!

Allah'ın kitabı tek rehberimizdir!"[5]

---

4 Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid* 6/46 (9876)

5 İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe* 1/518

2. MUHACİRLERLE ENSÂR ARASINDA TESİS EDİLEN KARDEŞLİK

Hz. Abdurrahman b. Avf ile Hz. Sa'd b. Rebî'nin Hikâyesi

Hz. Enes (radıyallahu anh) anlatıyor: "Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) Medine'ye geldiğinde Abdurrahman b. Avf'ı (radıyallahu anh) Sa'd b. Rebî el-Ensârî ile kardeş yaptı. Bunun üzerine Sa'd b. Rebî, Abdurrahman b. Avf'a: "Kardeşim, Medineliler içinde en çok serveti olan benim. Malımın yarısını sen al. Nikâhımda iki hanımım var; bak, hangisini beğenirsen onu boşayayım, sen nikâhla." dedi.

Abdurrahman b. Avf: "Allah, senin için hanımını da, malını da mübarek kılsın; sen bana pazarın yolunu göster yeter." dedi. O da pazarı gösterdi. Abdurrahman gitti, bir şey alıp sattı, kâr etti. Biraz çökelek, biraz da yağ alıp evine döndü. Aradan bir süre geçtikten sonra, Abdurrahman za'ferân kokusu yayarak geldi. Allah Resûlü: "Nedir bu hâlin?" diye sorunca Abdurrahman b. Avf, "Yâ Resûlallah, bir kadınla evlendim." dedi. Allah Resûlü: "Peki, ona mehir ne verdin?" diye sordu. "Bir çekirdek ağırlığında altın verdim." dedi. Resûlü Ekrem: "Bir koyunla da olsa düğün yemeği ver." buyurdu. Abdurrahman (radıyallahu anh) der ki: "Vallahi o kadar kazanıyordum ki, bir taşı kaldırsam altından altın ve gümüş çıkacağını ümit ederdim."[6]

Muhacirlerle Ensâr'ın Birbirlerine Mirasçı Olmaları

İbn Abbâs (radıyallahu anh) şöyle der: "Muhâcirler Medine'ye geldiklerinde, Allah Resûlünün tesis ettiği kardeşlikten dolayı Ensâr'a, kan bağı olan akrabalarından daha öncelikli olarak mirasçı olabiliyorlardı. Sonunda, "Anne ve babanın ve diğer akrabaların ölümlerinden sonra bırakacakları her terike için vârisler belir-

---

6 İbn Kesîr, *el-Bidâye* 3/228.

ledik." (Nisâ, 4/33) mealindeki âyet-i kerime indi de, Muhâcirler ile Ensâr'ın birbirine vâris olmaları hükmü iptal edildi."

Diğer bir rivayette, bu hükmü ortadan kaldıran âyetin, Enfâl sûresinin, "Allah'ın hükmüne göre, akrabalık yönünden yakınlıkları olanlar, birbirlerine vâris olmaya daha lâyıktırlar." (Enfâl, 8/75) âyeti olduğu kaydedilmektedir.[7]

Ensâr'ın Muhacirlere Mâlî Yardımda Bulunması

Ebû Hureyre (radıyallahu anh) rivayet ediyor: "Ensâr, Allah Resûlüne gelerek: "Yâ Resûlallah, hurmalıklarımızı bizimle muhâcir kardeşlerimiz arasında paylaştır." dedi. Allah Resûlü: "Hayır, olmaz." diye karşılık verdi. Muhâcirler: "Hayır olamaz. Hem bizim için çalışacaksınız, hem de mahsulde size ortak mı olacağız? Bunu asla kabul edemeyiz!" dediler. Ensâr: "Haklısınız, dinledik, itaat ettik." cevabını verdi."

Abdurrahman b. Zeyd b. Eslem (radıyallahu anh) rivayet ediyor: "Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem), Ensâr'a: "Bu Muhâcir kardeşleriniz mallarını ve çocuklarını bırakıp sizin yanınıza geldiler." deyince Ensâr: "Yâ Resûlallah, mallarımızı aramızda bölüşelim." dedi. Allah Resûlü: "Daha farklı bir şey yapabiliriz!" teklifinde bulundu. Ensâr: "O nedir, yâ Resûlallah?" dedi. Resûlullah Efendimiz: "Muhâcirler bahçe-tarla işlerinde çalışmayı bilmeyen insanlar, onların yerine çalışıp meyveyi onlarla bölüşseniz?" buyurdu. Ensâr: "Baş üstüne yâ Resûlallah." diye karşılık verdi"

Hz. Enes (radıyallahu anh) anlatıyor: Muhâcirler, "Yâ Resûlallah, yanına geldiğimiz bu Ensâr gibisine şahit olmadık! Ellerindeki az bir şey olsa paylaşmayı, çok olduğu takdirde ise bol bol vermeyi bilen böyle bir topluluğa hiç rastlamadık! Vallahi, bize sorumluluk yüklemedikleri gibi neleri varsa bizimle paylaşıyorlar. Bütün sevapları onlar alacak diye endişe duyuyoruz." dediler. Resûlul-

---

7 İbn Hacer, *Fethu'l-Bârî* 7/270 (3721).

lah, "Ensârın yaptıklarını övüp, onlar için Allah'a dua ettiğiniz sürece endişe etmeyin!" buyurdu.[8]

Hz. Câbir (radıyallahu anh) anlatıyor: "Ensâr hurmalarını topladığında, hurmalarını, biri diğerinden daha az olmak üzere ikiye ayırır, sonra hurma dallarını az olanın üzerine koyardı ve Muhâcirleri de tercihte serbest bırakırdı. Onlar fazla olan yığını, Ensâr da dalları için az olan yığını alırlardı. Hayber'in fethine kadar, bu böyle devam etti. Hayber fethedilince, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem) Ensâr'a hitaben:

"Sizler size düşen vazifeyi hakkıyla yerine getirdiniz. Uygun görürseniz Hayber hissenizden vazgeçin ve kendi meyveleriniz de artık size kalsın." buyurdu. Ensâr: "Senin bize koştuğun bazı şartların vardı. Biz de buna mukabil bizim için cenneti şart koşmuştuk. İstediğimiz cennet mukabilinde bizden istediğin her şeyi yaptık!" dediler. Resûlü Ekrem : "Peki, hakkınız mahfuzdur." buyurdu.[9]

Hz. Enes (radıyallahu anh) anlatıyor: Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) Ensâr'ı çağırdı. Bahreyn ganimetlerinden kendilerine pay verecekti. Onlar: "Muhâcir kardeşlerimiz için de aynı miktarda hisse vermezsen bunu asla kabul etmeyiz!" dediler. Allah Resûlü: "Hayır mı diyorsunuz? O halde, bana kavuşuncaya kadar sabrediniz, pek yakında size de yakınlarını ve akrabalarını başkalarına tercih etme hastalığı bulaşacak! Buna dikkat edin!" buyurdu."[10]

3. ENSÂR'IN, ALLAH VE RESÛLÜNÜN HOŞNUTLUĞUNU DÜNYA MALINA TERCİH ETMESİ

Huneyn Savaşı'nda Ensâr'ın Tutumu

Ebû Saîd-i Hudrî (radıyallahu anh) anlatıyor: "Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) Huneyn günü ganimetleri ele geçirin-

---

8 İbn Kesîr, *el-Bidâye* 3/228

9 Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid* 9/781 (16526)

10 Buhari, *Sahîh* 3/1381 (3581)

ce onları, Kureyş'ten henüz İslâm'a giren müellefe-i kulûb, yani gönülleri İslâm'a ısındırılmak istenenler ile diğer Araplar arasında bölüştürdü, Ensâr'a az veya çok hiçbir şey kalmadı. Ensâr'dan birkaç kişi bundan rahatsız oldu. Hatta içlerinden biri, "Vallahi artık Allah Resûlü kavmine kavuştu, bizi unuttu." gibi sözler sarf etti. Ensâr nâmına Sa'd b. Ubâde (radıyallahu anh), Peygamberimizin huzuruna vardı ve: "Yâ Resûlallah, Ensâr'dan şu kabile sana karşı içlerinde kırgınlık duydu." dedi. Resûlü Ekrem: "Hangi meselede kırılmışlar?" diye sordu. Sa'd b. Ubâde: "Şu ganimetleri kendi kavmin ile diğer Araplar arasında paylaştırıp kendilerine hiçbir hisse ayırmadığın için." dedi. Efendimiz: "Peki ey Sa'd, bu mevzuda sen ne düşünüyorsun?" diye sordu. Sa'd: "Ben sadece onların bir ferdiyim." dedi. Allah Resûlü: "O hâlde kavmini filan yerde topla. Toplandıkları vakit bana haber ver." diye emretti.

Sa'd çıktı ve Ensâr'ı çağırdı. Hepsini o denilen yere topladı. Muhâcirlerden gelen bazı kişilere izin verdi, bazılarını da geri çevirdi. Sonra Allah Resûlünün yanına giderek: "Yâ Resûlallah, emrettiğiniz şekilde Ensâr'ı topladım, teşrif etmenizi bekliyorlar." dedi. Allah Resûlü geldi. Ayakta konuşmaya başladı. Allah'a hamd ve senadan sonra şöyle buyurdu:

"Ey Ensâr topluluğu! Siz dalâlet içinde bocalarken ben size gelmedim mi? Benim vesilemle Allah sizi hidayete erdirmedi mi? Sizler muhtaç ve fakir iken Allah sizi zengin kılmadı mı? Birbirlerinizin düşmanı iken Allah gönüllerinizi birbirinize ısındırıp sizleri kardeş yapmadı mı?" "Evet, yâ Resûlallah." dediler. Efendimiz: "Ey Ensâr topluluğu, neden cevap vermiyorsunuz?" buyurdu. Ensâr: "Ne diyelim, yâ Resûlallah, nasıl cevap verelim? Minnet Allah ve Resûlünedir." dediler. Efendimiz devam etti: "İsteseydiniz şöyle diyerek doğruyu söylerdiniz ve sizi tasdik ederdik: "Ey Muhammed, herkes tarafından kovulmuş iken sen bize geldin, seni biz barındırdık. Muhtaçtın, biz sana yardım ettik. Korku-

yordun, biz senin güvenliğini sağladık. Kimin kimsen yoktu, biz sana yardımda bulunduk!" Ensâr yine "Minnet, Allah ve Resûlünedir." dedi.

Allah Resûlü sözlerini şöyle sürdürdü: "Ey Ensâr cemaati! Birtakım kimselerin kalplerini ısındırmak için verdiğim ve Allah'ın sizlere nasip ettiği İslâmiyet'e bağlılığınıza güvenerek sizleri mahrum ettiğim dünyanın fani mallarından ötürü, içinizde bana karşı bir kırgınlık mı hissettiniz? Söyleyin bana: Halk, aldığı koyunlar ve develerle obasına dönerken siz de Allah Resûlü ile birlikte evlerinize dönmekten razı değil misiniz? Allah'a yemin ederim ki, insanlar bir vadiye girse, Ensâr da başka bir vadiye yönelse ben Ensâr'ın gittiği vâdiden giderim. Hicret olmasaydı Ensâr'dan bir fert olurdum. Allah'ım, Ensâr'a, Ensâr'ın evlâdına, torunlarına merhamet eyle!" buyurdu.

Efendimizin bu hutbesi, üzerine Ensâr hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı, gözyaşları sakallarını ıslattı ve hepsi bir ağızdan: "Rab olarak Allah'tan, hisse olarak da Resûlünden hoşnut olduk." dediler. Sonra Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) oradan ayrıldı, Ensâr da evlerine dağıldı."[11]

Ensâr'ın Vasıfları

Enes (radıyallahu anh) diyor ki: Allah Resûlüne Bahreyn'den mallar gelmişti. Muhâcirler ve Ensâr bunu duyunca soluğu erkenden Allah Resûlünün evinde aldılar. Resûlü Ekrem, Ensâr'a: "Bildiğim ve tanıdığım kadarıyla sizler, hizmet ve külfet söz konusu olduğunda koşan, menfaat ve ücret zamanında da kaçan insanlardınız!" buyurdu.[12]

Enes'den (radıyallahu anh) rivayete göre, Ebû Talha (radıyallahu anh),

---

11 İbn Kesîr, *el-Bidâye* 4/358.

12 el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl*,14/53 (37951)

Peygamber Efendimizin (sallallahu aleyhi ve sellem) huzuruna girince ona, "Kavmin Ensâr'a selâm söyle, onlara şunu haber ver: "Onları tanıdığımdan beri Ensâr çok iffetli ve çok sabırlı insanlardan oluşmaktadır.""[13]

Peygamberimizin, Sa'd b. Muaz Vefat Ederken Ona Verdiği Müjde

Abdullah b. Şeddâd (radıyallahu anh) diyor ki: "Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) son nefeslerini vermekte olan Sa'd b. Muâz'ın yanına girdi ve: "Allah, Ensâr kavminin efendisine bol bol hayırlar ihsan etsin. Vallahi sen, Allah'a verdiğin sözü yerine getirdin, Allah da muhakkak sana olan vaadini yerine getirecektir." buyurdu.[14]

13 el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl*,14/53 (37950)
14 İbn Sa'd, *Tabakâtu'l-Kübrâ* 3/369.

CİHAD

Nebîler Nebîsi (sallallahu aleyhi ve sellem) ile sahabileri Allah yolunda nasıl cihad ediyorlardı? Genciyle yaşlısıyla, sıkıntılı ve neşeli anlarında, insanları Allah'a ve Resûlüne davet için nasıl sefere çıkıyorlardı? Fakiri, zengini, yaz kış demeden bu dava uğrunda nasıl koşturuyordu?

1. PEYGAMBERİMİZİN, SAHÂBİLERİNİ CİHADA TEŞVİK ETMESİ

Peygamberimizin Bedir Savaşı'nda Sahabileriyle İstişare Etmesi

Alkame b. Vakkas el-Leysî (radıyallahu anh) naklediyor: "Peygamberimiz, Bedir'e doğru yola çıkmıştı. 'Revhâ' mevkiine varınca yanındakilere hitap ederek: "Siz ne düşünüyorsunuz?" diye sordu.

Hz. Ebû Bekir: "Yâ Resûlallah, haber aldığımıza göre Kureyş, şöyle şöyle hazırlanmış." dedi. Allah Resûlü tekrar: "Sizin görüşünüz nedir?" diye sordu. Hz. Ömer (radıyallahu anh) kalktı, Hz. Ebû Bekir'in söylediklerini söyledi. Tekrar Nebîler Nebîsi (sallallahu aleyhi ve sellem): "Ne düşünüyorsunuz?" diye sordu. Sa'd b. Muâz (radıyallahu anh):

"Yâ Resûlallah! Bizi Ensâr'ı kastediyorsunuz herhâlde. Seni

nübüvvet nimetiyle yücelten ve sana Kur'ân'ı gönderen Allah'a yemin ederim ki, bu gideceğin yoldan şimdiye kadar hiç gitmediğim gibi, bu yol hakkında bilgim de yok! Yâ Resûlallah, sen tâ Yemen'deki Berk-i Gımâd'a kadar gitsen dahi senin yanında olacağız. Biz, Hz. Mûsâ'ya: "Sen ve Rabbin gidin düşmana karşı savaşın, biz burada oturuyoruz." diyenler gibi olmayacağız. Ama biz, "Sen ve Rabbin gidin, düşmana karşı savaşın, biz de sizinle beraberiz, size tâbi olacağız" diyoruz. Muhtemelen bir maksat için Medine'den çıkmıştın; ama sanırım Allah sana yeni bir şey emretti. Allah'ın sana olan emrine bak, yoluna devam et. Dilediğin kimselerle münasebetlerini sürdür, dilediklerinle de ipleri kopar. Dilediğine düşmanlık ilan et, dilediğinle anlaşma yap, mallarımızdan dilediğin kadar al!" dedi. Sa'd'ın bu sözleri üzerine, Enfâl sûresinin beşinci âyeti nazil oldu: "Nitekim pek yerinde ve gerekli bir iş için Rabbin seni evinden çıkardığı zaman, müminlerden bir kısmı bundan hoşlanmamıştı."[1]

Hz. Enes (radıyallahu anh) der ki: "Sonra Nebîler Nebîsi (sallallahu aleyhi ve sellem) halkın karşısına çıktı, onları cihada teşvik sadedinde şöyle buyurdu:

"Nefsim kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki bugün, bir kimse sevabını Allah'tan ümit ederek, kaçmadan, sabır göstererek müşriklere karşı savaşıp da öldürülürse, Allah ona muhakkak cenneti lütfeder."

Bunun üzerine Selimeoğullarından Umeyr b. Humâm, elindeki hurmaları yemekte iken: "Bak, bak!.. Benimle cennete girmem arasında şunların beni öldürmelerinden başka hiçbir engel yok, öyle mi?" deyip elindeki hurmaları attı, kılıcını aldı ve şehit düşünceye kadar savaştı.[2]

---

1 İbn Kesîr, *el-Bidâye* 3/264

2 İbn Kesîr, *el-Bidâye* 3/277.

Münafıklardan Ced b. Kays'ın Tebûk Gazvesi'ne Katılmamak İçin İzin İstemesi

Abdullah b. Ebî Bekr b. Hazm naklediyor: Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem) savaşa çıkmak istediğinde bu maksadını gizli tutar, başka bir amaçla yola çıkacaklarını hissettirirdi. Ancak Tebûk Gazvesi'nde böyle bir tedbire gerek görmeden, "Ey insanlar, Rumlara doğru sefere çıkmak istiyorum." diyerek niyetini açıkça ifade etti. Bu cihad çağrısı, yaz mevsiminin en kurak günlerinde yapılmıştı. Yerleşim alanlarında, kıtlık ve kuraklık hüküm sürüyordu. Buna karşılık meyvelerin olgunlaştığı, halkın meyve ağaçlarının gölgeleri altında oturmayı arzulayıp bahçelerinden uzaklaşmak istemedikleri demlerdi. Allah Resûlünün Tebûk Seferi'ne hazırlık yaptığı bir gün, münâfıkların başı Ced b. Kays'a: "Ey Ced! Beni Asfâr (Rumlar) ile savaşa var mısın?" diye sordu. Ced: "Yâ Resûlallah, bana izin veriniz, başımı belaya sokmayınız. Vallahi kavmim Ensâr da bilir ki, kadınlara benden daha düşkün biri yoktur! Beni Asfâr (Rum) kadınlarının aklımı çelmelerinden korkuyorum! Onun için, ey Allah Resûlü, bana izin veriniz" dedi. Resûlullah da yüzünü çevirerek: "Sana izin verdim." dedi.

Tevbe sûresinin 49. âyeti bu hadise ile ilgili olarak inmiştir: İçlerinden bazıları: 'Bana izin ver, beni fitneye ve isyana düşürme, başımı derde sokma!' der. Bilmiş ol ki, fitneye zaten kendileri düşmüşlerdir. Cehennem elbette kâfirleri her taraftan kuşatacaktır."

Münâfıklardan bir kısmı ise, izin istemekle yetinmeyip, havanın çok sıcak olduğunu bahane ederek: "Bu sıcakta sefere çıkmayınız." dediler. Allah Teâlâ bu münasebetle: "(O münâfıklar) Allah yolunda mallarıyla, canlarıyla cihat etmeyi çirkin gördüler ve "Bu sıcakta savaşa çıkmayın." dediler. De ki: Cehennemin ateşi daha sıcaktır! Gerçekten bilmiş olsalardı.." (Tevbe, 9/81) âyetini inzal buyurdu.

Allah Resûlü sefer hazırlığını ciddi olarak sürdürdü, halka ciha-

dı emretti. Zenginleri, Allah yolunda infaka ve binek hayvanı satın almaya teşvik etti. Onlar da, binek hayvanları alıp fakirlere verdiler, infakta bulundular. En büyük yardımı Hz. Osman (radıyallahu anh) yapmış ve mücahidler için iki yüz binek devesi satın almıştı."[3]

Ashabın, Tebûk Gazvesi'ndeki Mâlî Yardımları

Resûlü Ekrem (sallallahu aleyhi ve sellem) Müslümanları cihada teşvik buyurdu ve onlardan bu yolda infakta bulunmalarını istedi. Müslümanlar, ellerinde ne varsa yardım için kullandılar. Ebû Bekir Sıddîk (radıyallahu anh) dört bin dirhem olan parasının tamamını getirdi. Allah Resûlü: "Çoluk çocuğuna bir şey bıraktın mı? Onlara ne bıraktın?" diye sorunca "Allah'ı ve Resûlünü bıraktım!" cevabını verdi Ebû Bekir. Daha sonra, Hz. Ömer (radıyallahu anh) malının yarısını getirdi. Allah Resûlü sordu: "Aile efradına bir şey bıraktın mı?" Hz. Ömer: "Evet Yâ Resûlallah! Getirdiklerim, malımın yarısıdır." dedi. Ömer, Ebû Bekir'in bütün paralarını getirdiğini duyunca: "Biz ne zaman hayırda yarışsak Ebû Bekir muhakkak beni geçiyor!" dedi.

Abbâs b. Abdulmuttalib, Talha b. Ubeydullah da yardımda bulundular. Abdurrahman b. Avf, iki yüz ûkiyye gümüş getirdi. Sa'd b. Ubâde ile Muhammed b. Mesleme de aynı yardımda bulundular. Âsım b. Adiyy, doksan vesk hurma tasadduk etti. Osman b. Affân o gün ordunun üçte birini teçhiz etti. Ordunun tüm ihtiyaçlarını karşıladı, kırbalarının ağızlarını diktikleri çuvaldıza varıncaya kadar ordunun her şeyini temin etti. O gün, Nebîler Nebîsinin şöyle buyurduğu rivayet edilir: "Bundan sonra Osman'a, yaptıkları zarar vermez!"

Peygamberimiz, zenginleri hayra teşvik ediyordu. Onlar da hayırlarının karşılığını Allah'tan bekliyorlardı. Yukarıda adları

---

[3] İbn Kesîr, *el-Bidâye* 5/4

geçen sahâbiler kadar zengin olmayanlar da kendilerinden daha yoksul olanlara yardım ediyorlardı. Hatta birisi bir deve getiriyor, iki fakir mücahide veriyor ve: "Alın bunu, nöbetleşe binersiniz." diyordu. Kadınlar da güçleri nispetince bu yardıma iştirak ediyorlardı. Ümmü Sinân el-Eslemiyye (radıyallahu anhâ) şöyle demiştir, "Vallahi, ben Tebûk Seferi hazırlıkları yapılırken Hz. Âişe'nin evinde Resûlü Ekrem'in önüne serilmiş bir yaygı gördüm. O sergi, kadınların infak ettikleri bilezikler, halhallar, küpeler, yüzükler ile dolu idi. Halk büyük bir darlık içinde idi. Mevsim ise meyvelerin olgunlaştığı, gölgenin sevildiği günlerdi. İnsanlar yerlerinde kalmak istiyor, bulundukları yerden ayrılmak insanların nefislerine ağır geliyordu. Ama Peygamberimiz bu meseleyi sürat ve ciddiyetle ele aldı, otağını Medine çıkışındaki Seniyyetü'l-Vedâ denilen mevkide kurdu. Ordu öyle çok kalabalıktı ki, askerlerin isimleri yazılacak olsa bu bir deftere sığmazdı. ***Vahiy*** inmesinden endişe duyulmasaydı saklanıp gitmek istemeyenler sıvışabilirdi. Allah Resûlü hazırlıklarını ikmâl edip harekete karar verince Sibâ b. Urfuta el-Ğıfârî'yi Medine'de vekil bıraktı. Bir rivayete göre ise, vekil olarak Muhammed b. Mesleme'yi bırakmıştır. Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem): "Yanınıza çok ayakkabı alınız; çünkü kişinin ayağında ayakkabı oldukça kişi süvari sayılır." buyurdu.

Resûlullah hareket edince İbn Übeyy b. Selül bir grup münâfıkla geri döndü ve: "Muhammed, bu yoksul hâliyle ve bu sıcakta uzak beldelere gidip baş edemeyeceği Rumlarla harp edecekmiş! Muhammed, herhalde Rumlarla savaşmayı oyuncak sanıyor!" dedi. Yandaşları da onun görüşünü tasdik edip nifaklarını sürdürdüler. Daha sonra İbn Übeyy, Allah Resûlü ile ashâbı hakkında maksatlı ve çirkin haberler yayarak: "Vallahi ben, Muhammed ile ashâbının iplere bağlandıklarını görür gibiyim!" dedi.

Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) Seniyyetü'l-Vedâ'dan Tebûk'e doğru hareket edince sancak ve bayrakları bağladı.

En büyük sancağını Ebû Bekir'e, en büyük bayrağını da Zübeyr'e verdi. Evs kabilesinin sancağını Üseyd b. Hudayr'a, Hazreç kabilesinin sancağını da Ebû Dücâne'ye; diğer bir rivayete göre Hubâb b. Münzir'e (radıyallahu anhum) verdi.

Allah Resûlünün beraberindeki ordunun sayısı, on bini süvari olmak üzere otuz bine ulaşmıştı. Resûlü Ekrem, Ensâr'dan her boya kendi sancak ve bayraklarını taşımalarını emretmişti. Öteki bütün Arap kabileleri de kendi bayrak ve sancaklarını taşıyorlardı."[4]

2. PEYGAMBERİMİZ'İN ÖLÜM DÖŞEĞİNDEYKEN ÜSÂME'YE ORDUYLA SEFERE ÇIKMA EMRİ VERMESİ VE HAZRETİ EBÛ BEKİR'İN GÖREVE BAŞLADIĞI İLK GÜNLERDE BU HUSUSTA GÖSTERDİĞİ GAYRET

Urve anlatıyor: Peygamber Efendimiz, Üsâme b. Zeyd'i ordunun başına geçirdi ve ona Übnâ denilen yere baskın yapmasını emretti. Sonra Üsâme'ye, "Allah'ın izniyle ve inâyetiyle yürü." dedi. Sancağını düğümlü olarak kendisine verdi. O da Büreyde b. Husayb'a teslim etti. Allah Resûlünün emri üzerine, Üsâme ordugâhını Medine yakınlarındaki 'Cürf' mevkiinde kurdu. Halk toplanmaya başlamıştı. İşlerini bitirenler ordunun bulunduğu yere çıkıyor, bitiremeyenler de tamamlamaya çalışıyordu. İlk muhâcirlerden, bu gazaya çağrılmayan kimse kalmadı. Ömer b. Hattâb, Ebû Ubeyde, Sa'd b. Ebî Vakkas, Saîd b. Zeyd b. Amr b. Nüfeyl orduya ilk katılanlar arasındaydı. Muhâcirlerden bazıları -ki en ağır ifadeler kullanan kişi Ayyaş b. Ebî Rebîa'dır-: "Allah Resûlü, bu delikanlıyı ilk muhâcirlerin başına amir olarak nasıl geçiriyor?" diye itiraz ettiler. Bu mevzudaki dedikodular hızla yayıldı. Hz. Ömer, bu sözleri duyunca konuşanlara gereken cevabı verdi ve durumu hemen Allah Resûlüne haber verdi. Resûlullah, buna çok

4 İbn Sa'd, *Tabakâtu'l-Kübrâ* 2/39

kızmıştı. Başı sargılı ve sırtında da bir kadife olduğu halde minbere çıktı. Allah'a hamd ve sena ettikten sonra şöyle buyurdu:

"Ey insanlar! Üsâme'yi komutan tayin ettiğimden dolayı bazılarınızdan duyduğum bu sözler de ne demek oluyor? Allah'a yemin ederim ki, bazılarınız Üsâme'den önce onun babası Zeyd'i komutan olarak atamama da itiraz etmiştiniz! Allah'a yemin olsun ki, Zeyd kumandanlığa nasıl lâyık idiyse, oğlu Üsame de öylece lâyıktır. Zeyd bana nasıl insanların en sevimlisi idiyse, oğlu da nazarımda insanların en sevimlilerindendir. Her ikisi de hayra ve iyiliğe kilitlenmiş insandır. Binâenaleyh, Üsâme hakkında size hayır tavsiye ediyorum. O, sizin en iyilerinizdendir!"

Allah Resûlü konuşmasını bitirdikten sonra minberden indi ve odasına girdi. Bu hadise, Rebîülevvel ayının onuncu gününe rastlayan cumartesi günü vuku bulmuştu.

Üsâme'nin (radıyallahu anh) komutası altında sefere çıkacak Müslümanlar, vedalaşmak üzere Allah Resûlünün yanına gelmişlerdi. Aralarında, Hz. Ömer de vardı. Resûlullah onlara: "Üsâme'nin gönderilme işini bir an evvel tamamlayın." diyordu. O sırada Üsâme'nin annesi Ümmü Eymen içeri girerek: "Yâ Resûlallah, müsaade buyursanız da, Üsâme ordugâhında biraz daha beklese, Üsame'nin ordusu daha kalabalık olsa. Bu hâliyle, çıkarsa tek başına bir iş yapamaz." dedi.

Allah Resûlü yine: "Üsâme'yi artık gönderin." buyurdu. Halk ordugâha gitti, pazar gecesi orada kaldılar. Pazar günü Üsâme, Medine'ye indi. Allah Resûlü o esnada ağırlaşıp baygın düşmüştü. O gün, Allah Resûlünün ağzına ilâç koymuşlardı. Üsâme, Allah Resûlünün yanına girdiğinde gözyaşlarını tutamadı; içeride Hz. Abbâs ile kadınlar vardı. Üsâme eğilip Peygamberi öptü. Peygamberimiz hiç konuşmuyordu. Ellerini yukarı doğru kaldırıp Üsâme'nin üzerine koydu.

Üsâme (radıyallahu anh) der ki: "Ben o hareketi ile Allah Resûlünün bana dua etmekte olduğunu anlamıştım. Sonra ordugâhıma geri döndüm."

Üsâme ertesi gün yani pazartesi günü ordugâhında iken Allah Resûlü iyileşti, gözlerini açtı. Üsâme, Peygamberimizin yanına geldi. Resûlü Ekrem: "Allah'ın bereketi ve inâyetiyle hareket et." buyurdu. Üsâme kendisi ile vedalaştı. Allah Resûlü, o esnada gâyet iyi görünüyordu. Hatta hanımları, onun iyi görünmesinden duydukları sevinç ile saçlarını taramaya başlamışlardı.

O sırada Hz. Ebû Bekir içeri girdi ve: "Elhamdülillah, yâ Resûlallah! Bilinciniz yerinde olarak sabahladınız. Bugün Hârice'nin kızının (Ebû Bekir'in hanımlarından birinin adı) günüdür, izin verirseniz onun yanına gideyim." dedi ve izin alarak Resûlullah'ın yanından ayrıldı. Ebû Bekir-i Sıddîk, Medine'nin yukarı bölgesinde bulunan Sünha'daki evine gitti. Üsâme de ordugâhına gitmek üzere, atına bindi ve orduya katılmaları için arkadaşlarına seslendi. Karargâhına varınca atından indi, orduya harekete hazırlanmaları emrini verdi. Gün bir hayli ilerlemişti.

Peygamber Efendimizin Vefatı Üzerine, Ordunun Medine'ye İnişi

Üsâme, tam da Cürf mevkiinden ayrılmaya hazırlanırken, Üsame'nin annesi Ümmü Eymen (radıyallahu anh) telaş içinde gelerek, "Resûlullah vefat ediyor." haberini verdi. Üsâme, Ömer ve Ebû Ubeyde ile birlikte geri döndü ve doğruca Allah Resûlünün yanına vardı. Kâinatın Efendisi vefat ediyordu! Nebîler Nebîsi, Rebîülevvel ayının on ikinci gecesine denk gelen pazartesi günü, güneş batarken ruhunu Rahmân'a teslim etti. Bu arada Cürf mevkiinde toplanan İslâm ordusu, Medine'ye döndü. Büreyde b. Husayb (radıyallahu anh), Üsâme'nin (radıyallahu anh) düğümlü olan sancağını getirip Resûlullah'ın kapısının önüne dikti. Hz. Ebû Bekir'e hilafet biati tamamlanınca Halife Ebû Bekir; Büreyde'ye, sancağı Üsâme'nin evine götürmesini istedi ve "Üsâme ordu ile savaşmadıkça bu sancağı çözmeyeceğim!" dedi.

Büreyde der ki: “Sancağı aldım, Üsâme’nin evine götürdüm. Ardından, o sancağı düğümlü olarak Üsâme komutasında Şam’a kadar taşıdım. Oradan tekrar Üsâme’nin evine getirdim. Üsâme’nin vefatına kadar o sancak evinde düğümlü olarak kaldı.”

Hz. Ebû Bekir’in Orduyu, Üsame Komutasında Göndermekteki Israrı

Peygamber Efendimizin vefatını haber alan Araplardan bazıları irtidâd ettiler. Ebû Bekir (radıyallahu anh), Üsâme’ye: “Sen, Allah Resûlünün seni yönlendirdiği tarafa yürüyeceksin!” emrini verdi.

Bunun üzerine halk, önceki ordugâhlarında toplanmaya başladı. Büreyde sancağı alarak ilk karargâha gitti. Ebû Bekir’in, Üsâme komutasındaki orduyu gönderme hususunda ısrar etmesi önde gelen bazı Muhâcirler tarafından hoş karşılanmadı. Hz. Ömer, Hz. Osman, Ebû Ubeyde, Sa’d b. Ebî Vakkas ve Saîd b. Zeyd (radıyallahu anhum) Hz. Ebû Bekir’in huzuruna çıkarak:

“Ey Allah Resûlünün halifesi! Araplar, her taraftan senin aleyhine harekete geçtiler. Orduyu bölmekle bir şey yapamazsın. Bu orduyu, dinden dönenler için hazırla ve bununla mürtedleri cezalandır. Diğer taraftan, Medine’nin baskına uğramayacağından emin değiliz. İslâm iyice yerleşip mürtedler tekrar İslâm’a dönünceye, yahut kılıçla etkisiz hale getirilinceye kadar Rumlar üzerine yapılacak seferi ertele. Bu krizler, bertaraf edildikten sonra Üsâme’yi gönderirsin. Şu anda zaten Rumların bize karşı bir savaş hazırlığı içinde bulunmadıklarından eminiz.” dediler.

Hz. Ebû Bekir, onların bu konuşmalarını dikkatlice dinledikten sonra: “Başka bir şey söylemek isteyen var mı?” diye sordu. “Hayır, yok; sözlerimizi dinledin, hepsi bu kadar.” dediler.

Hz. Ebû Bekir: “Nefsim kudret elinde olan Allah’a yemin ederim ki; Medine’de canavarların beni yiyeceklerini bilsem, yine de bu gönderme işini muhakkak yerine getireceğim! Bu, derhâl

gerçekleştirilmelidir. Kendisine gökten vahiy inmekte olan Allah Resûlü, "Üsâme ordusunu gönderin." demişken, bu ordu nasıl seferden alıkonabilir? Ancak bir nokta var; o konuda da Üsâme ile konuşacağım. Kendisine, Ömer'i bana bırakmasını söyleyeceğim; çünkü Ömer'e ihtiyacımız var. Vallahi, Üsâme'nin bunu kabul edip etmeyeceğini de bilemiyorum. Kabul etmezse de kendisini çok fazla zorlamam." dedi. Heyet, Ebû Bekir'in Üsâme komutasındaki orduyu göndermekte kararlı olduğunu anlayınca sustu.

Hz. Ebû Bekir, Üsâme'nin evine gitti. Ömer'i bırakması hususunda kendisiyle görüştü ve ona "Ömer'e, gönül rızasıyla izin verdin mi?" diye birkaç defa üst üste sordu. Üsâme, "Evet" dedi. Bunun üzerine, Sıddîk-i Ekber dellâllarına: "Kararım şudur: Allah Resûlü hayatta iken Üsâme ile birlikte sefere çıkmaları emredilen hiç kimse burada kalmasın! Üsâme ile birlikte çıkmayıp ağır davranan birini görürsem onu, yaya olarak orduya katacağım!" diye çağrı yaptırdı. Sonra Üsâme'nin komutanlığını dillerine dolayan Muhâcirleri yanına çağırttı ve onlara ağır sözler söyledi, bu sefere iştirâk etmeleri noktasında onlardan teminat aldı. Böylece hiç kimse seferden geri kalmadı. Ebû Bekir, İslâm ordusunu uğurlamak üzere Medine'den çıktı. Ordu, Cürf'ten hareket ettiğinde, bini süvâri olmak üzere üç bin askerden müteşekkildi. Ebû Bekir, Üsâme'nin yanında bir süre yaya yürüdü. Ondan sonra Üsâme'ye hitâben:

"Dinini, emniyetini, yaptıklarının/yapacaklarının neticesini Allah'a havale ediyorum. Allah Resûlü sana vasiyette bulunmuştu. Onun emrini yerine getirmen gerekir. Ben sana bu işi, ne emretme ne de yasaklama yetkisine sahibim; benim yaptığım, Allah Resûlünün emrini gerçekleştirmekten ibarettir!" dedi.

Üsâme, süratle hareket edip Cüheyne ve Kuzâalılar gibi İslâm'dan dönmemiş kabilelerin topraklarından güvenli bir şekilde geçti. "Vâdi'l-Kura"ya inince Uzreoğullarından Hureys adında birini casus olarak ileriye gönderdi. Hureys önden gidip Übnâ'-

ya vardı, buradaki durumu ve yolun vaziyetini inceleyip hemen geri döndü. Üsâme, Hureys ile Übnâ'ya iki gecelik bir mesafede buluştu. Hüreys, halkın durumdan habersiz olduğunu; halkın toplanmış bir kuvvetlerinin bulunmadığını haber verince, Üsame Hüreys'e toparlanmalarına imkân bırakmadan seri hareket etmesini, onları gafil avlamasını tavsiye etti.'[5]

3. HAZRETİ EBÛ BEKİR'İN CİHAD İÇİN ETRAFA ORDULAR GÖNDERMESİ

Kâsım b. Muhammed anlatıyor: "Bir gün, Hz. Ebû Bekir hutbe irâd etmek üzere cemaatin karşısına çıktı. Allah'a hamd, Resûlullah'a salât ve selâm getirdikten sonra şunları söyledi: "Her işin önemli yönleri vardır, bunları elde edenlere o kâfidir. Her kim Allah için çalışırsa Allah ona yeter. Ciddi olunuz ve tek bir maksada kilitleniniz. Gaye çok mühimdir! Dikkat ediniz! İmanı olmayanın dini yoktur. Allah rızasını gaye edinmeyene de sevap verilmez. Niyetsiz amel geçersizdir, iyi dinleyiniz: Allah'ın kitabında vadedilmiş olan sevap, Allah yolunda cihad etmeye bağlıdır. Her Müslüman, seve seve bu cihada hazırlanmalı. Allah'ın gösterdiği kurtuluş yolu mücahededen geçer. Allah Teâlâ, cihad ile toplumları ve insanları rezillikten muhafaza eder; cihad ile dünya ve ahiretin şerefli makamlarına ulaştırır."[6]

Hz. Ebû Bekir'in, Hz. Hâlid b. Velid'e Cihad Hakkında Gönderdiği Mektup

Halife, Yemâme'de bulunan Hâlid'e şu mektubu göndermişti:

"Resûlullah'ın halifesi, Allah'ın kulu Ebû Bekir'den, Hâlid b. Velîd ile beraberinde bulunan Muhâcir ve Ensâr'a ve samimiyetle onların izinden gidenlere!

---

5 el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl* 10/798 (30266)

6 İbn Kesîr, *el-Bidâye* 7/3

Selâm sizlere. Sizin nâmınıza Allah'a hamd ederim. O Allah ki, kendisinden başka ibadete lâyık bir ilâh yoktur.

Allah'a hamd olsun ki, vaadini yerine getirdi, kuluna yardım etti, dostunu güçlü kıldı, düşmanını hor hakir yaptı, düşman gruplarını tek tek yenilgiye uğrattı. Kendisinden başka ilâh olmayan Allah şöyle buyurdu:

"Allah içinizden iman edip makbul ve güzel işler işleyenlere kesin olarak vaad buyurur ki: Daha önce müminleri dünyada hâkim kıldığı gibi kendilerini de hâkim kılacak, kendileri için beğenip seçtiği İslâm dinini tatbik etme gücü verecek ve yaşadıkları korkulu dönemin arkasından, kendilerini tam bir güvene erdirecektir. Çünkü onlar, yalnız Bana ibadet edip hiçbir şeyi Bana şerik yapmazlar. Artık bundan sonra kim küfrâna saparsa, işte onlar yoldan çıkıp Allah'a karşı gelmiş olurlar." (Nur, 24/55)

Bu, Allah'ın bir vaadidir, O, sözünden caymaz, O'nun söylediklerinde şek ve şüphe yoktur. Müminlere cihadı farz kılarak şöyle buyurmuştur: "Hoşlanmasanız da savaş size farz kılındı. Bazen hoşlanmadığınız bir şey sizin için hayırlı olur. Olur ki, sevip arzu ettiğiniz bir şey sizin için şer olur. Gerçeği Allah bilir, siz bilmezsiniz." (Bakara, 2/216)

Allah'ın size olan vaadini ikmâl etmeye çalışınız. Sıkıntısı büyük, musibetleri tahammülfersâ olsa, uğrunda malınız ve canınız bile gitse, Allah'ın size farz kıldığı hususlarda itaat ediniz. Gerçekten, vadettiği mükâfatların büyüklüğü karşısında, yapılan bu fedakârlıklar çok küçük kalır. Allah size merhametiyle muamele buyursun, haydi Allah yolunda savaşınız. "(Ey müminler) sizler gerek hafif, gerek ağırlıklı olarak seferber olunuz. Allah yolunda mallarınızla, canlarınızla cihad ediniz. Biliniz ki bu, sizin için çok hayırlıdır." (Tevbe, 9/41)

İyi dinleyiniz! Hâlid b. Velîd'e Irak'a yürümesini emretmiştim. Bu emrim ona ulaşıncaya kadar Irak'tan ayrılmasın. Siz de onun-

la gidin, ondan sakın ayrılmayın. Bu, öyle bir yoldur ki, Allah bu yolda ihlaslı olanlara ve hayra karşı çok istekli olanlara büyük mükâfatlar verecektir. Irak'a vardığınız vakit emrim gelinceye dek orada kalınız. Dünyevî ve uhrevî işlerde Allah bize ve size kâfidir. Allah'ın selâmı, rahmet ve bereketi üzerinize olsun."[7]

Hz. Ebû Bekir'in; Rumlarla Savaşma Konusunda Önde Gelen Sahabilerle Yaptığı İştişare

Abdullah b. Ebî Evfâ el-Huzâî (radıyallahu anh) anlatıyor: "Ebû Bekir Rumlar üzerine sefer düzenlemek isteyince Hz. Ali, Hz. Ömer, Hz. Osman, Hz. Abdurrahman b. Avf, Hz. Sa'd b. Ebî Vakkas, Hz. Saîd b. Zeyd, Hz. Ebû Ubeyde b. Cerrâh ile Muhâcir ve Ensâr'ın büyüklerinden bazı zevâtı huzuruna davet etti. Davetliler, Halife'nin yanına girdiler. (Abdullah b. Ebî Evfâ: "Ben de davetliler arasındaydım." der.) Ebû Bekir söze başlayarak şunları söyledi:

"Allah'ın nimetleri sayılamaz ve nimetlerine tam şükretmek hiçbir şeklinde mümkün değildir! Hamd ve övgü O'a mahsustur. Allah, sizi tek bir sözde birleştirdi, sizi birbirinize ısındırdı da İslâm'a hidayet buyurdu. Şeytanî ve cahilce mülâhazaları sizden uzaklaştırdı. Şeytan, Allah'a ortak koşmanızdan, başkasını ilâh edinmenizden artık ümidini kesmiştir. Bugün Araplar, ana-baba bir evlat durumundadırlar. Rumlarla cihad etmek üzere Müslümanları Şam'a göndermek istedim ki Allah'ın, Müslümanlara olan te'yidâtı ve kelime-i tevhidini nasıl üstün kıldığı açıkça görülebilsin. Bununla beraber bu cihadda Müslümanlar büyük kazançlar sağlayacaklar. Çünkü öldürülenleri şehit olacak. Allah nezdinde bulunan nimetler ise, iyiliğe kilitlenen ebrâr için daha hayırlıdır. Hayatta kalanlar da, Allah'ın mücâhidlere vadettiği sevabı kazanarak, dinini savunmuş gaziler olarak yaşayacaklardır. Benim görüşüm budur. Şimdi herkes düşüncesini söylesin."

---

7 Beyhakî, *Sünen* 9/179 (18391)

Hz. Ömer'in, Bu Konuda Hz. Ebû Bekir'i Teyit Edici Kısa Konuşması

Hz. Ebû Bekir (radıyallahu anh) sözlerini bitirince Hz. Ömer kalktı ve şu konuşmayı yaptı:

"Mahlûkatı arasından dilediği kimseleri hayırlarla serfiraz kılan Allah'a hamd olsun. Ey Müslümanların halifesi, vallahi hangi hayırlı işe koşmuşsak sen bizi muhakkak geçmişsindir. Bu, Allah'ın dilediği kimselere özel bir lütfudur. Allah, en büyük lütuf ve inâyet sahibidir. Yeminle söylüyorum: Ben bu hususu görüşmek üzere seninle bir araya gelmek istemiştim. Bunun benim tarafımdan ortaya konması kaderde yokmuş ki, sen ifade ettin. Çok isabetli de bir iş yaptın. Allah, seni doğru yol üzere devam ettirsin! İlk önce aralıklı olarak, daha sonra da peş peşe süvârileri gönder. Şüphesiz, Allah dininin yardımcısıdır; İslâm'ı ve mensuplarını aziz kılacağına inancımız tamdır.[8]

4. HAZRETİ OSMAN B. AFFÂN'IN CİHADA TEŞVİKİ

Hz. Osman b. Affân'ın (radıyallahu anh) azatlısı Ebû Salih naklediyor: "Hz. Osman'ı dinlemiştim, minber üzerinde şöyle diyordu:

Resûlullah'tan duyduğum bir hadisi, benim yanımdan ayrılıp gitmenizi istemediğim için sizden gizlemiştim. Ama şimdi herkesin kendi tercihini yapması için, o hadisi sizlere anlatma ihtiyacı duyuyorum. Allah Resûlünün şöyle buyurduğunu işitmiştim: "Allah rızası için bir gün sınırda nöbet tutmak, başka yerlerde geçirilen bin günden daha hayırlıdır."[9]

Diğer bir rivayette ise, minber üzerinde hutbe okurken Hz. Osman şöyle demişti: "Peygamber Efendimizden (sallallahu aleyhi ve sellem) duyduğum bir hadisi size söylüyorum. Şimdiye kadar onu,

---

8 Taberî, *Târîh* 3/473

9 Ahmed b. Hanbel, *Müsned* 1/65 (470)

sizlere aktarmamamın tek sebebi yanımda bulunmanızı çok arzu etmemdi. Allah Resûlünden şöyle dediğini işitmiştim: "Allah yolunda bir gün nöbet tutmak, geceleri ibadet; gündüzleri de oruçla geçirilen bin günden daha hayırlıdır!"[10]

5. ASHÂBIN CİHÂD ETMEYİ YÜREKTEN VE SAMİMİ OLARAK İSTEMESİ

Sahabinin Hayatından Bir Misal

Ebû Ümâme'den (radıyallahu anh): "Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), Bedir Savaşı'na çıkmaya karar verince, Ebû Ümâme de Allah Resûlü ile birlikte gitmeye azmeder. Bunun üzerine dayısı Ebû Bürde b. Neyyâr: "Sen, annenin yanında kal." der. Ebû Ümâme: "Ben değil de sen kalmalısın. Kız kardeşinin yanında sen kal." cevabını verir. Bu tartışma Allah Resûlüne intikal ettirilince Peygamberimiz, Ebû Ümâme'ye annesinin başı ucunda durmasını emreder. Cihada Ebû Bürde gider. Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'in döndüğü gün, Ebû Ümâme'nin annesi vefat eder. Cenaze namazını ise Resûlü Ekrem Efendimiz kıldırır."[11]

Hz. Ömer'in Söyledikleri

Hz. Ömer (radıyallahu anh) şöyle demiştir: "Şu üç meziyet olmasaydı bir an evvel Allah'a kavuşmayı çok arzu ederdim: Allah yolunda sefere çıkmak, alnımı toprağa koyarak secde etmek ve kuru hurmaların iyilerinin yerden toplanması gibi, güzel sözleri toplayan cemaatle hasbihâl ederek oturmak!"[12]

Hz. Ömer (radıyallahu anh) der ki: "Hac ibadetini yerine getiriniz. Hac, Allah'ın emrettiği bir amel-i salihtir; ama cihad ondan daha

10 Ahmed b. Hanbel, *Müsned* 1/61 (463)

11 Ebû Nuaym, *Hilye* 9/37.

12 Taberânî, *Mu'cemu'l-Kebîr* 1/272 (792)

üstün ve daha faziletlidir."[13]

Abdullah b. Ömer'in Cihada Olan İştiyakı

İbn Ömer (radıyallahu anh) anlatıyor: "Bedir günü Allah Resûlüne arz edildiğimde Allah Resûlü beni kabul etmedi. O gece kadar uykusuz, kederli ve ağlamaklı bir gece geçirdiğimi hatırlamıyorum. Çünkü Allah Resûlü, beni cihada kabul etmemişti. Fakat, ertesi yıl huzuruna götürüldüğümde kabul buyurdu. Bunun için Allah'a hamd ettim.

Mecliste bulunanlardan biri: "Ey Ebû Abdurrahman, (Uhud Savaşı'nda) iki ordu karşılaştığı gün kaçmıştınız!" diye lâf dokundurunca İbn Ömer: "Evet! Ama Allah hepimizi affetti. Ona sonsuz hamd ediyorum." cevabını verdi.[14]

Hz. Ömer'in, Allah Yolunda Nöbet Tutanlar Hakkında Söyledikleri

Ertât b. Münzir anlatıyor: "Hz. Ömer (radıyallahu anh), huzurunda oturanlara: "Hangi Müslüman en çok sevap kazanır?" diye sordu. Oradakiler, oruç ve namazdan söz ederek: "Emîru'l-Müminîn'den sonra şu ve şu vasıftaki kimselerdir." dediler.

Hz. Ömer: "Sizin söylediklerinizden de Müminlerin Emiri'nden de daha fazla sevap kazananı size haber vereyim mi?" deyince "Evet, ver!" dediler. Hz. Ömer: "Kendisini bir canavar mı parçalayacak, zehirli bir hayvan mı sokacak, yahut düşman mı düşünmeksizin atının yularından tutarak İslâm'ın merkezinden kalkıp Şam'a giden er oğlu er var ya! İşte en büyük mükâfatı o kazanır!" dedi.[15]

---

13 el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl* 4/766 (11324)
14 el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl* 13/448 (37253)
15 el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl* 4/771 (11338)

Süheyl b. Amr'ın, Arap Liderlerine Bu Konuda Söyledikleri

Hasan Basri anlatıyor: "Bir gün, aralarında Süheyl b. Amr, Ebû Süfyân b. Harb ve Kureyş eşrâfından daha pek çok zevatın bulunduğu bir cemaat, Hz. Ömer'in (radıyallahu anh) kapısının önünde toplanmışlardı. Hz. Ömer'in hizmetlisi çıktı ve ilk önce, Suheyb ve Bilâl gibi Bedir Savaşı'nda bulunanları içeri kabul etti ve: "Vallahi, Ömer'in kendisi de Bedir'de bulunmuştu. Onları çok seviyor, ilk önce onların içeri alınmasını bizzat o istedi." dedi. Ebû Süfyân: "Ömrümde, bugünkü gibi bir muameleyle hiç karşılaşmadım. Şu kölelere izin veriyor da, bizim yüzümüze bile bakmıyor!" dedi.

Bunun üzerine Süheyl şunları söyledi:

"Ey cemaat! Vallahi yüzlerinizde beliren öfkeyi görüyorum. Öfkelenmeniz icap edecekse kendinize öfkeleniniz. O köle dediğiniz insanlar, İslâm'a çağrıldıklarında sizler de aynı davete muhatap olmuştunuz. Ama onlar davete koşarken sizler işi ağırdan aldınız, geç kaldınız. Allah'a yemin ederim ki; övünmekte olduğunuz, başkalarıyla yarıştırdığınız şerefinizi, şu kapıda yitirdiğinize üzülmeyin de asıl onların sizi geçerek elde ettikleri fazileti düşünerek dizlerinize vurun. Gördüğünüz gibi, onlar fazilette sizi geçtiler, bunu telâfi etmenin de çaresi yoktur. O halde cihada bakınız, ona sarılınız; umulur ki Allah sizleri cihad ve şehitlikle rızıklandırır." dedi. Sonra elbisesini silkeledi, kalktı ve Şam'a gitti."

Hasan-ı Basrî bu hadiseyi naklettikten sonra: "Vallahi, Süheyl haklıdır ve doğru söylemiştir. Zira Allah Teâlâ kendisine koşan bir kul ile ağırdan alan bir kulu eşit tutmaz." dedi.[16]

Süheyl'in Ölünceye Kadar Allah Yolunda Mücahede Etmesi

Peygamber Efendimizin (sallallahu aleyhi ve sellem) sohbetinde bulunan Ebû Sa'd b. Fudâle anlatıyor: Süheyl b. Amr ile birlikte Şam'a

---

16 Hâkim, *Müstedrek* 3/318 (5227)

gittim. Orada, Allah Resûlünden şu sözü işittiğini bana nakletti: "Herhangi birinizin Allah yolunda cihadda geçirdiği bir an, âilesinin içinde ömrü boyunca yaptığı amellerden daha hayırlıdır." Süheyl bu hadisi naklettikten sonra: "Ölünceye kadar sınırlarda nöbet bekleyeceğim, Mekke'ye bir daha dönmeyeceğim." dedi. Gerçekten, o Amvâs'taki veba salgını esnasında ölünceye kadar Şam'da kaldı.[17]

Hâris b. Hişâm'ın Cihad İçin Mekke'den Ayrılışı

Ebû Nevfel b. Ebî Akreb anlatıyor: "Hâris b. Hişam cihad gayesiyle Mekke'den çıkınca Mekke halkı çok üzüldü; herkes istisnâsız onu uğurlamak üzere yollara döküldü. O, Bathâ'nın üst kısmına veya Bathâ civarında bir yere varınca durdu. Mekkeliler de çevresine toplanmışlar, ağlıyorlardı. Hâris, halktaki üzüntüyü görünce şunları söyledi:

"Ey insanlar! Vallahi ben, aranızda kalmak istemediğimden dolayı veya başka bir beldeyi tercih ettiğim için yola çıkmadım. Şu İslâm davası ortaya çıkınca Kureyş'ten öyle adamlar Mekke'yi terk ettiler ki, vallahi onlar Kureyş'in ileri gelenleri değildiler. Mekke dağları altın olsa ve biz bu altınları Allah yolunda harcasak, o Müslümanların bir tek günlerinde kazandıkları faziletlere ulaşamayız. Vallahi dünyada bizi geçtiler, bari ahirette kendilerine ortak olmaya çalışalım!"

Hadisin ravisi şöyle der: "Bir insan Allah'ın himayesine girer ve ona sığınırsa yücelir. Gerçekten de Hâris Şam'a hareket etti, kıymetli eşyaları ve göçü de arkasından gitti. Orada şehit düştü. Allah rahmetiyle muamele buyursun."[18]

---

17 İbn Sa'd, *Tabakâtu'l-Kübrâ* 5/453

18 İbn Abdi'l-Berr, *el-İstîâb* 1/304

Halid b. Velid'in Cihada Olan İştiyakı

Hâlid'in (radıyallahu anh) ailesine ait bir köle olan Zeyyâd anlatıyor: Hâlid vefat ederken şunları söylemişti: "Yeryüzünde, Muhâcirlerin teşkil ettiği bir seriyye içinde geçirdiğim son derece soğuk ve dondurucu havadan daha çok sevdiğim bir gecem yoktur! O gece düşmana hücum etmek için, o arkadaşlarla birlikte sabaha kadar beklemiştim. Sizler de cihada sarılın, sakın ola cihadı terk etmeyin!"[19]

Kays b. Ebî Hâzim anlatıyor: Hâlid b. Velîd (radıyallahu anh) şöyle demişti: "Sevdiğim bir kadınla evlendiğim, yahut 'Oğlun oldu!' haberiyle müjdelendiğim bir gecem, bana Muhâcirlerden oluşan bir askerî birlik arasında düşmana hücum etmek için sabaha kadar beklediğim soğuk ve dondurucu bir gecemden daha sevimli değildir."

Hâlid b. Velîd şöyle demiştir: "Allah yolunda cihad, çoğu kez beni, Kur'ân okumaktan alıkoymuştur." Başka bir rivayette Hâlid'in (radıyallahu anh) şöyle dediği nakledilmiştir: "Cihad, Kur'ân'ın pek çok yerini öğrenmeme bile fırsat vermemiştir."[20]

Ebû Vâil anlatıyor: Hz. Hâlid (radıyallahu anh) vefatı esnasında şunları söyledi: "Vallahi, savaşlarda, kıran kırana öldürmelerin cereyan ettiği yerlerde savaşarak öldürülmeyi çok arzu etmiştim. Ama yatağımda ölmek mukaddermiş! Amellerim arasında "Lâ ilâhe illallah" kelime-i tevhidinden sonra, sağanak yağmur altında kalkanım elimde kâfirlere baskın yapmak için sabaha kadar beklediğim bir geceden daha ümit verici bir amelim de yoktur!" Daha sonra şunları söyledi: " Öldüğüm vakit silahıma ve atıma dikkat ediniz, silahımı Allah yolunda kullanınız."

Hâlid ölünce, Hz. Ömer (radıyallahu anh) cenazesine iştirâk etti

---

19 İbn Hacer, *el-İsâbe* 1/414.

20 İbn Hacer, *el-İsâbe* 1/414.

ve: "Yakalarını yırtmamak, yüksek sesle olmamak kaydıyla Velîd ailesi kadınlarının Hâlid için gözyaşı dökmelerinde bir mahzur yoktur!" dedi.[21]

Hz. Bilâl'in Cihada Olan İştiyakı

Hz. Bilâl (radıyallahu anh), Hz. Ebû Bekir'in (radıyallahu anh) huzuruna çıktı ve: "Ey Allah Resûlünün halifesi! Peygamber Efendimizin, 'Müminlerin en faziletli ameli, Allah yolunda cihaddır.' buyurduğunu işitmiştim. Ben de artık ölünceye kadar Allah yolunda, sınır boylarında nöbet tutacağım." dedi. Ebû Bekir: "Ne olur Bilâl, Allah aşkına! Bana hürmeten, aramızdaki hukuku düşünerek burada kal. Zaten yaşım ilerledi, kuvvetten düştüm, ecelim de yaklaştı." dedi.

Bilâl onu kıramadı ve kaldı. Hz. Ebû Bekir ölünce Hz. Ömer de, selefi Hz. Ebû Bekir gibi Bilâl'den Medine'de kalmasını istedi. Bilâl kabul etmedi. Ömer: "Pekâlâ Bilâl, ezanı kime bırakıyorsun?" deyince Bilâl: "Sa'd'a bırakıyorum. Çünkü o, Peygamber Efendimizin (sallallahu aleyhi ve sellem) sağlığında Kuba'da ezan okumuştu." dedi. Bunun üzerine Hz. Ömer, ezan okumayı Ukbe ile Sa'd'a havale etti.[22]

Mûsâ b. Muhammed b. İbrâhîm Teymî'nin rivayetine göre babası şöyle nakletmiştir: "Hâtemü'l-Enbiya (sallallahu aleyhi ve sellem) vefat ettiği zaman, henüz defnedilmemişken Bilâl ezan okudu. Müslümanlar, cemaat hâlinde ağlamaya başladı. Allah Resûlü defnolununca Ebû Bekir: "Bilâl, ezan oku!" dedi. Bilâl: "Beni, hep seninle olmam şartıyla azat ettiysen zorunlu olarak dediğini yaparım. Yok, Beni Allah için hürriyete kavuşturduysan, ne olursun Allah için beni bırak!" dedi. Hz. Ebû Bekir : "Evet, ben seni Allah için azad etmiştim." dedi. Bilâl: "Öyleyse ben, Allah Resûlünden sonra kimse için ezan okumayacağım." dedi. Hz. Ebû Bekir: "Bu, senin bileceğin bir iştir, karar senindir!" dedi. Şam'a

---

21 İbn Hacer, *el-İsâbe* 1/415.

22 İbn Sa'd, *Tabakâtu'l-Kübrâ* 3/168.

asker gönderilinceye kadar Bilâl Medine'de kaldı. Sonra askerlere katıldı ve onlarla birlikte Şam'a gitti."

Saîd b. Müseyyeb anlatıyor: "Hz. Ebû Bekir (radıyallahu anh), cuma hutbesinde minbere çıkıp oturunca, Bilâl: "Ey Ebû Bekir!" dedi. Ebû Bekir: "Buyur." dedi. Bilâl: "Beni Allah için mi, yoksa nefsin için mi âzad ettin?" dedi. Hz. Ebû Bekir: "Allah için azat ettim." diye cevap verdi. Bilâl: "Madem öyle, bana izin ver Allah yolunda cihad edeyim!" dedi. Hz. Ebû Bekir de Bilâl'e izin verdi ve Bilâl Şam'a gitti, burada vefat etti."[23]

Ebû Talha'nın Cihad Hikâyesi

Hz. Enes (radıyallahu anh) naklediyor: Bir gün, Ebû Talha Berâe sûresini okuyordu. "Ey müminler! Sizler gerek hafif, gerek ağırlıklı olarak hep birlikte seferber olunuz, Allah yolunda mallarınızla ve canlarınızla cihad ediniz." (Tevbe, 8/41) âyetine gelince: "Görüyorum ki Rabbimiz bizden, genç de olsak ihtiyar da olsak topyekûn savaşa çıkmamızı istiyor. Oğullarım! Beni hemen cihada hazırlayınız." dedi. Evlâtları: "Allah sana merhamet etsin! Resûlullah'ın yanında cihad ettin, Ebû Bekir ve Ömer vefat edinceye kadar ikisinin yanında da cihad ettin. Bırak artık, senin yerine biz cihad edelim." dediler. Ebû Talha: "Hayır olmaz! Beni hazırlayın! Beni hazırlayın!" dedi. Bir süre sonra Ebû Talha bir deniz savaşına çıktı. Denizde iken eceli geldi ve öldü. Kendisini gömebilecekleri bir adayı ancak yedi günde bulabildiler. Onu adaya gömdüklerinde cesedi bozulmamıştı bile."[24]

Hz. Ebû Eyyûb el-Ensârî'nin Cihad Hikâyesi

Muhammed b. Sîrîn anlatıyor: "Ebû Eyyûb el-Ensâri (radıyallahu anh), Resûlü Ekrem'in arkasında Bedir Harbi'ne katılmıştı. Bir

[23] Ebû Nuaym, *Hilye* 1/150.
[24] İbn Abdilber, *el-İstiâb* 1/550

sene hariç bütün savaşlarda Müslüman gaziler arasındaki yerini almıştı. Katılmadığı yıl da, ordunun başına genç bir komutan getirildiği için sefere iştirak etmemişti. O sene, cihada gitmediğinden dolayı hep üzülür, zaman zaman şöyle derdi: "Bana ne, başıma getirilen komutan beni ne ilgilendirirdi!" Sonra hastalandı. O sırada, ordunun başında Yezid b. Muâviye vardı. Yezîd, Ebû Eyyûb'u ziyaret ettiğinde "Bir isteğin var mı?" diye sormuş, o da, "İsteğim şudur: Öldüğüm vakit cesedimi bir hayvanın sırtına koy ve bağla, sonra düşman toprağında ilerleyerek gidebileceğin yere kadar beni götür. İlerleme imkânı bulamazsan da bulunduğun yere göm ve sonra geri dön." dedi.

Râvi der ki: Ebû Eyyûb ölünce Yezîd cesedini bir hayvana yükledi, düşman toprağına götürdü, ilerleme imkânı bulamayınca bulunduğu yere defnedip geri döndü.

Ebû Eyyûb: "Allah, 'Ey müminler, sizler gerek hafif gerek ağırlıklı olarak cihada seferber olunuz.' buyuruyor. Ben ise kendimi bazen hafif bazen de ağır buluyorum, öyleyse savaşa gitmek zorundayım." diyordu.[25]

Ahmed b. Hanbel'deki rivayet ise şöyledir: "Ebû Eyyub Yezid b. Muaviye ile savaşa çıktı. Bir ara şöyle dedi: "Ben ölürsem şayet, beni düşman topraklarına götürün ve nerede düşmanla karşılaşırsanız oraya defnedin." Sonra Ebû Eyyub şöyle dedi: "Ben Allah Resûlünden, 'Kim Allah'a şirk koşmaksızın ölürse cennete girer.' dediğini işittim."[26]

Hz. Ebû Hayseme'nin Dünya Nimetlerini Bırakarak Cihada Çıkması

İbn İshak naklediyor: Bir cihad yolculuğu esnasında Ebû Hayseme, Allah Resûlünün refakatinde birkaç gün yürüdükten sonra

25 İbn Sa'd, *Tabakâtu'l-Kübrâ* 3/49.
26 İbn Kesîr, *el-Bidâye* 8/59.

onlardan ayrılarak geri döndü. Çok sıcak bir günde, evine geldi. İki hanımını, hurma bostanlarındaki çardakları altında buldu. Her biri su serperek çardağı serinletmiş, kocası için soğuk su ve yemek hazırlamıştı. Ebû Hayseme içeri girince çardağın kapısında durdu, hanımlarına ve onların kendisi için yaptıklarına baktıktan sonra: "Allah Resûlü kızgın güneş altında ve kum fırtınaları içinde kalsın, Ebû Hayseme ise serin bir gölgelikte hazırlanmış yemekler ve güzel hanımlar arasında malının başında bulunsun! Bu, adalet ve insafa sığmaz. Vallahi, hiçbirinizin çardağına girmeyeceğim ve dönüp Resûlullah'a katılacağım! Hemen yol azığımı hazırlayın!" dedi.

Hanımları da, onun dediğini yaptılar. Sonra devesini getirdi, yükünü yükledi, Allah Resûlüne iltihak etmek üzere yola çıktı. Yolda Umeyr b. Vehb el-Cümahî kendisine kavuştu, ona yol arkadaşı oldu. Peygamberimize, tam Tebûk'e varacağı sırada kavuştular. Tebûk'e yaklaştıkları vakit, Ebû Hayseme arkadaşına: "Ben günahkârım, sen geri kal da Allah Resûlünün yanına ben yalnız varayım." dedi. O da kabul etti. Orduya yaklaşınca Sahâbe: "Bakın bakın, karşıdan bir süvâri geliyor." dedi. Resûlullah: "İnşaallah, Ebû Haysem'edir." dedi. Sahâbîler: "Evet Yâ Resûlallah, o! Vallahi Ebû Hayseme!" dediler. Ebû Hayseme devesini çöktürdü, gelip Peygamberimize selâm verdi. Allah Resûlü: "Ebû Hayseme, neredeyse helâk olacaktın!" dedi. Sonra Ebû Hayseme de başından geçenleri bir bir anlattı. Allah Resûlü, "İyi yapmışsın!" buyurarak ona hayır duasında bulundu.[27]

6. CİHADA ÇIKMAYA VE ALLAH YOLUNDA İNFAKA GÜCÜ OLMAYANLARIN HÜZNÜ

Ebû Leylâ ve Abdullah b. Muğaffel'in Hikâyesi

İbn İshak naklediyor: Tebûk seferi için hazırlıkların yapıldığı bir günde; İbn Yâmîn en-Nadrî, Ebû Leylâ ile Abdullah b.

---

27 İbn Kesîr, *el-Bidâye* 5/7.

Muğaffel'e rastladı ve ikisinin de ağladıklarını gördü. "Niçin ağlıyorsunuz?" diye sorunca, şu karşılığı verdiler:

"Allah Resûlü ile birlikte sefere çıkmak istiyoruz. Bizlere binek hayvanı vermesi için kendisinin huzuruna vardık. Bize verecek bineği yoktu. Dolayısıyla onunla çıkamayacağız!" Bunun üzerine İbn Yâmîn, ikisine bir binek deve ve bir miktar da hurma vererek onların cihada gitmelerine vesile oldu.

Yunus b. Bükeyr, İbn İshak'tan naklen anlatıyor: Tebûk Seferi için yolculuğa hazırlanma imkânı olmayanlardan biri de Ulbe b. Zeyd idi. Ulbe, o gecelerden birinde uzun uzun namaz kıldıktan sonra ağlayıp Rabbine şöyle niyazda bulunmuştu:

"Ey Allah'ım! Cihad etmemizi sen emrettin, bizi cihada teşvik buyurdun. Sonra da Peygamberle birlikte cihada gitme imkânını bana lütfetmedin. Resûlünün elinde de, beni üzerine bindireceği bir şey bırakmadın. Ben de, bana zulmeden her Müslümanın yaptığı zulmü sadaka olarak bağışlıyorum."

Sabah olunca Allah Resûlü cemaatine: "Bu gece sadaka veren nerededir?" diye sordu. Kimse kalkmadı. Tekrar, "Sadaka veren nerede ise kalksın." buyurdu. Bunun üzerine Ulbe, kalkarak durumunu izah ve arz etti. Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem):

"Müjdeler olsun sana! Nefsim kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki senin sadakan makbul ameller arasına kaydedildi!" buyurdu.[28]

7. CİHADA ÇIKMAYI ERTELEYENLERİN DURUMU

İbn Abbâs (radıyallahu anh) anlatıyor: Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), Abdullah b. Revâha'yı bir müfrezenin başında cihada gönderdi. Hareket saati cuma namazına rastlamıştı. Abdullah, arkadaşlarını önceden göndererek, kendi kendine: "Ben kalayım,

---

28 İbn Kesîr, *el-Bidâye* 5/5.

Peygamberimizle cuma namazını kılayım, sonra onlara yetişirim." dedi. Allah Resûlü namazı kıldırdıktan sonra Abdullah'ı gördü. Ona, "Sabahleyin arkadaşlarınla birlikte neden gitmedin?" diye sordu. Abdullah: "Cuma namazını senin arkanda kılmak istedim ve daha sonra kendilerine yetişirim, diye düşündüm." dedi.

Resûlü Ekrem: "Yeryüzünde bulunan varlıkların hepsini Allah yolunda harcasan, yine de onların sabahki yürüyüşlerinin sevabına ve mertebesine erişemezsin!" buyurdu.[29]

8. CİHADA KATILMAYIP EVLERİNDE KALAN KİMSELERİ İKAZ

Hz. Ebû Eyyûb el-Ensârî'nin "Kendinizi Tehlikeye Atmayın!" Mealindeki Âyeti Tefsiri

Ebû İmrân'dan yapılan bir rivayet şöyledir: "Abdurrahman b. Hâlid b. Velîd komutasında Kostantiniye şehrine, cihada gitmiştik. Rumlar, sırtlarını şehir surlarına yaslamışlardı. İçimizden biri, açıktan düşmana hamle etti. İslâm cemaati, "Şuna bak hele! Lâ ilâhe illallah! Kendisini göz göre göre tehlikeye atıyor!" dedi.

Bunun üzerine Ebû Eyyûb el-Ensârî: "Kendinizi tehlikeye atmayın.." mealindeki âyet biz Ensâr hakkında nâzil olmuştur. Şöyle ki: Allah Teâlâ ne zaman ki Peygamberine yardım edip İslâm'ı hâkim kıldı, o zaman biz Ensâr olarak: "Artık mallarımızın başında duralım, daha çok ürün almak için çalışalım." demeye başlamıştık. Bunun üzerine Allah, "Allah yolunda infakta bulunun ve sakın kendinizi tehlikeye atmayın.." (Bakara, 2/195) âyetini indirdi. Böylece anladık ki, mallarımızın başında durup daha iyi verim almakla meşgûl olmak ve cihadı terk etmekle kendimizi tehlikeye atmış olacaktık." dedi.

Ebû İmrân demiştir ki: Ebû Eyyûb hayatının sonuna kadar

---

[29] İbn Kesîr, *el-Bidâye* 4/242.

Allah yolunda cihad etti ve nihayet vefat etti, Kostantiniyye'de defnolundu."[30]

Ebû Imrân'dan yapılan başka bir rivayet de şöyledir: "Muhâcirlerden bir zat Kostantiniyye'de düşman saflarına hamle yapıp safı yardı. Ebû Eyyûb el-Ensârî de aramızdaydı. İslâm askerleri, "Kendisini tehlikeye attı." dediler. Bunun üzerine Ebû Eyyûb el-Ensârî:

"Kendinizi tehlikeye atmayınız." âyetini biz daha iyi biliyoruz. Bu âyet, biz Ensâr hakkında indirilmişti. Allah Resûlüne sahip çıkmış, kendisiyle harplere katılmış, yardımına koşmuştuk. Ne zaman ki İslâm yayılıp küfre ve şirke galip geldi; biz Ensâr cemaati gizlice toplandık ve: "Allah bizi, peygamberine sahâbî olmakla ve dinine yardım etmekle şereflendirdi. Artık İslâm yayıldı, Müslümanların sayısı çoğaldı. Biz Allah Resûlünü hanımlarımıza, mallarımıza, evlatlarımıza tercih etmiştik. Ama şimdi fiilî savaş sona erdi, artık aile efradımızın yanına dönelim, yanlarında kalalım." diye aramızda istişare ettik. Bunun üzerine Cenâb-ı Hak, "Allah yolunda infakta bulunun ve sakın kendinizi tehlikeye atmayın.." (Bakara, 2/195) âyetini indirdi. Dolayısıyla gerçek tehlike, aile efradının yanında kalmak, malın mülkün başında durmak ve cihadı terk etmekti.[31]

9. RESÛLULLAH'IN ALLAH YOLUNDAKİ TOZUN TOPRAĞIN DAHİ KIYMETLİ OLDUĞUNU İFADE EDEN SÖZLERİ

Rebî b. Zeyd anlatıyor: Bir gün Nebîler Nebîsi (sallallahu aleyhi ve sellem), her zamanki gibi yolda yürürken Kureyşli bir delikanlının yoldan ayrılarak yürüdüğünü gördü. "Bu, filân değil mi?" diye sordu. "Evet, odur." dediler. "Onu çağırınız!" buyurdu. Genç adam gelince, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem): "Neden yoldan ayrılarak yürüdün?" diye sordu. Genç: "Tozlardan korunmak için." dedi.

---

30 Beyhakî, *Sünen* 9/99 (17974)

31 Taberânî, *Mu'cemu'l-Kebîr* 4/176

Efendimiz o gence: "Yoldan ayrılarak yürüme! Allah'a yemin ederim ki, Allah yolundaki bu tozlar, cennetin güzel kokularına denktir!" buyurdu.[32]

Câbir b. Abdullah'ın Hikâyesi

Ebu'l-Musabbih el-Mukrâî anlatıyor: Bir gün, bir grupla Mâlik b. Abdullah el-Has'amî komutasında Rum topraklarında yürürken Mâlik, katırını çekerek götürmekte olan Câbir b. Abdullah'ın yanına gelerek: "Ey Ebû Abdullah, Allah bunu binmen için vermiş, binsene!" dedi. Câbir: "Bineğimi dinlendiriyorum, hem arkadaşlarıma da yük olmuyorum. Kaldı ki ben, Allah Resûlünden şöyle dediğini duymuştum: 'Allah yolunda ayakları tozlanan kimseye, Allah cehennem ateşini haram kılmıştır!' Mâlik yürüdü. Sesini duyurabileceği bir yere varınca Câbir'e: "Allah bunu sana binmek için vermiş, binsen ya!" diye tekrar seslendi. Câbir, Mâlik'in ne maksatla söylediğini anlayınca: "Hayvanımı dinlendiriyorum, arkadaşlarıma da yük olmuyorum. Kaldı ki, Allah Resûlünün şöyle buyurduğunu işitmiştim: 'Allah yolunda ayakları tozlanan kimseye Allah cehennem ateşini haram kılmıştır!'

Bunun üzerine bütün askerler, hayvanlarının sırtlarından indiler. Askerlerin o günkü kadar yaya yürüdüğüne şahit olmamıştım."[33]

10. CİHAD ESNASINDA ORUÇ VE NAMAZ

Allah Yolunda Savaş Sırasında Oruç

Ümmü'l-Derdâ (radıyallahu anh), kocası Ebû'd-Derdâ'nın (radıyallahu anh) şöyle anlattığını rivayet etmiştir: İyi biliyorum, Allah Resûlü ile beraber (bir Ramazan ayında) çok sıcak günlerden birinde seferde bulunuyorduk. Aşırı sıcaktan dolayı, insan elini başına koyu-

32 Taberânî, *Mu'cemu'l-Kebîr* 5/69 (4608)
33 İbn Hacer, *Fethu'l-Bârî* 6/30

yordu. Aramızda Allah Resûlü ile Abdullah b. Revâha'dan başka oruçlu yoktu."[34]

Ebû Saîd el Hudrî (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) ile bir Ramazan'da gaza ediyorduk. Kimimiz oruçlu, kimimiz değildi. Ne oruç tutan tutmayanı ne de tutmayan tutanı yadırgıyordu! Herkes, oruç tutabilenlerin tutmasının iyi olduğunu düşünüyordu; tutamayanların da yemelerinin iyi olduğu kanaatini taşıyordu."[35]

Peygamberimizin Bedir'de Namaz Kılması

Hz. Ali'den (radıyallahu anh) rivayet edildiğine göre Hz. Ali şöyle demiştir: "Bedir günü aramızda Mikdâd'dan başka süvâri yoktu. İyi biliyorum, o zaman Allah Resûlü hariç hepimiz uyumuştuk. Habîb-i Zîşan (aleyhi ekmelü't-tehâyâ) ise sabaha kadar bir ağaç altında namaz kılıp gözyaşı dökmüştü."[36]

Abbâd b. Bişr el-Ensârî'nin Cihad Esnasında Kıldığı Namaz

Câbir (radıyallahu anh) anlatıyor: Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) ile birlikte Zâtü'rrika Seferi'ne çıkmıştık. 'Nahl' mevkiine ulaştığımızda adamın biri, müşriklerden birinin kadınına sözle sataşmıştı. O sırada, kadının kocası evde yokmuş. Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), hareket ettikten sonra müşrik adam evine gelmiş. Vaziyeti öğrenince, Hz. Muhammed'in sahâbîlerinden birinin kanını akıtmadıkça geri vazgeçmeyeceğine dair yemin ederek Allah Resûlünün izini takiben yola çıkmış. Efendimiz bir yere konakladı ve: "Bu gece muhafızlığımızı kim yapacak?" diye sordu. Muhâcirlerden Ammar b. Yâsir ile Ensâr'dan Abbâd b. Bişr: "Biz, yâ Resûlallah." dediler. Allah Resûlü: "Tamam, o hâlde vadideki

34 İbn Kesîr, *el-Bidâye* 4/258
35 İbn Hibbân, *Sahîh* 8/324 (3558)
36 İbn Kesîr, *Sîre* 2/401

yolun ağzında bekleyin." buyurdu. Bu iki kişi çıkıp yolun ağzına geldiklerinde Abbâd, Muhâcir arkadaşına: "Gecenin başında mı yoksa sonunda mı istirahat etmek istersin?" diye sordu. Muhâcir "Başında." dedi ve yatıp uyudu.

Abbâd b. Bişr kalktı, namaz kılmaya başladı. O sırada hanımına sataşılan müşrik geldi. Bir karaltı görünce gözcü olduğunu anladı ve hemen bir ok attı. Abbâd'ın vücuduna isabet etti. Abbâd, oku çıkardı. Adam ikinci ve üçüncü kez ok atıp oku isabet ettirdi. Her defasında da Abbâd, ayakta sabit durarak okları çekip çıkarıyordu. Rükû ve secdesini yaptıktan sonra arkadaşını uyandırarak: "Kalk artık, ben yaralandım." dedi. Ammar, yerinden fırlayıp kalktı. Müşrik, iki kişi olduklarını görünce kaçtı. Ammar, Abbâd'ın kanlar içinde olduğunu görünce: "Sübhânallah! İlk oku attığında beni uyandırsaydın ya!" dedi.

Abbâd: "Bir sûre (Beyhakî'nin rivayetine göre Kehf sûresini) okuyordum, onu bitirmeden namazdan çıkmak istemedim. Ama, peşi peşine ok atınca rükûa eğildim ve seni uyandırdım. Allah'a yemin ederim ki, Peygamber Efendimizin (sallallahu aleyhi ve sellem) korunmasını emrettiği bu vadi ağzını koruyamama endişesi taşımasaydım, namazı yarıda bırakmaktansa ölümü tercih ederdim!" dedi.[37]

Cihadda Gece Namazı Kılmak

Urve (radıyallahu anh) şöyle demiştir: "Yermük Savaşı'nda iki ordu (Müslümanlar ve Rum orduları) birbirlerine yaklaşınca, Rum komutanı, adamlarından bir Arap'ı, Müslüman askerlerinin durumunu araştırmak üzere görevlendirdi. Adam dönüp gelince komutan "Durum nasıl?" diye sordu. Casus şöyle dedi: "Bunlar geceleri ruhbanlar gibi ibadetle meşgûl olan, gündüzleri de binekleri üzerinde cihad eden bir kavim efendim!"[38]

---

[37] İbn Kesîr, *el-Bidâye* 4/85.
[38] Taberî, *Târîh* 2/347

Ebû İshak naklediyor: "Hıraklı, askerlerine, "Size ne oldu, niçin Müslümanlara yeniliyorsunuz?" diye sordu. Rum büyüklerinden birisi: "Çünkü onlar, geceleri ibadet ediyor, gündüzleri de oruç tutuyorlar." karşılığını verdi.[39]

11. CİHÂD ESNASINDA ALLAH'I ÇOKÇA ANMAK

Sahâbilerin, Mekke Fethi'nde Geceyi Zikirle Geçirmeleri

Saîd b. Müseyyeb anlatıyor: "Müslümanlar Mekke'ye girdiklerinde fethin ilk gecesini sabaha kadar tekbir, tehlîl ve Kâbe'yi tavâf ile geçirmişlerdi. Ebû Süfyân, karısı Hind'e: "Ne dersin? Bütün bunlar sence Allah'tan mıdır?" diye sordu. Hind: "Evet, Allah'tan." dedi. Sabah olduğunda Ebû Süfyân hemen Allah Resûlünün yanına koştu. Nebîler Nebîsi (sallallahu aleyhi ve sellem): "Ey Ebû Süfyân, sen Hind'e, 'Ne dersin, bu Allah'tan mı?' diye sordun. O da, 'Evet, Allah'tan.' dedi." buyurdu ve ikisi arasında geçen konuşmadan haberdâr olduğunu ona bildirdi. Bunun üzerine Ebû Süfyân:

"Şehadet ediyorum ki sen muhakkak Allah'ın kulu ve Resûlüsün. Sizi temin ederim ki benim o sözlerimi Hind'den başka kimse duymamıştı!" dedi.[40]

Hayber Seferi'nde Sahâbilerin Yüksek Sesle Zikretmeleri

Ebû Mûsâ el-Eş'arî (radıyallahu anh) şöyle demiştir: "Nebîler Nebîsi (sallallahu aleyhi ve sellem) Hayber Gazvesi'nde yahut Hayber'e doğru ilerlerken, Müslümanlar bir vadiye ulaşınca yüksek bir sesle tekbir getirerek, "Allah'u Ekber, Lâ ilâhe illallah" dediler. Bunun üzerine Allah Resûlü:

---

39 İbn Kesîr, *el-Bidâye* 7/15

40 İbn Kesîr, *el-Bidâye* 4/304.

“Kendinize eziyet etmeyin böyle! Siz ne sağır birini ne de burada olmayan birini çağırıyorsunuz! Şüphe yok ki sizi iyi işiten, size çok yakın olan, sizinle beraber bulunan birine duâ ediyorsunuz.” buyurdu. Hadisin râvisi Ebû Mûsâ der ki: “O sırada ben Allah Resûlünün bineğinin arkasında idim. Benim: “Lâ havle ve lâ kuvvete illâ billâh, kulun hiçbir kuvvet ve kudreti yoktur; her şey Allah’ın kuvvet ve inayetiyle meydana gelir.” dediğimi işitince Resûlullah: “Ey Abdullah b. Kays?” diye seslendi. “Buyurunuz, yâ Resûlallah.” dedim. “Sana, cennet hazinelerinden bir kelimeyi bildireyim mi?” dedi. “Bildir, yâ Resûlallah! Anam babam sana feda olsun!” dedim.

Resûlü Ekrem (sallallahu aleyhi ve sellem): “O kelime, ‘Lâ havle ve lâ kuvvete illâ billâh’tır.” buyurdu.”[41]

Sahabenin Bir Yokuşu Çıkarken Tekbir Getirip, Yokuştan İnerken de Tesbih Etmesi

Hz. Câbir (radıyallahu anh) diyor ki: “Biz bir yokuşu çıkarken tekbir getirir, inerken de tesbih ederdik.” Bir başka rivayet şöyledir: “İnince de tesbih getirirdik.”[42]

Abdullah b. Ömer’in Savaşanların İki Gruba Ayrıldığını İfade Eden Sözleri

İbn Ömer (radıyallahu anh) şöyle diyor: “İnsanlar, savaşta iki gruba ayrılırlar: Bir kısmı vardır ki savaşa çıktıklarında Allah’ı çokça zikrederler. Allah’ı hatırlatırlar sürekli ve hareket hâlinde iken de bozgunculuktan kaçınırlar, birbirleriyle yardımlaşırlar, en değerli mallarını harcarlar, kazanmaktan çok Allah yolunda sarf etmekten zevk alırlar, savaş meydanına vardıklarında, içlerindeki farkında

41 İbn Kesîr, *el-Bidâye* 4/213.
42 Buhârî, *Sahîh* 3/1091 (2832)

olmadıkları bir şüpheye yahut Müslümanların yenilmelerini temenni gibi nâhoş şeylere muttali olur diye, Allah'tan çok haya eder, tir tir titrerler. Ganimet mallarından aşırma imkânları olduğu halde bunu gönüllerinden dahi geçirmezler. Şeytan, onları aldatamadığı gibi, onların yüreklerine vesvese de sokamaz. Allah, dinini bunlarla aziz kılar, düşmanlarını bu insanlarla mağlup ve baş aşağı eder.

İkinci gruba gelince; onlar harp için çıktıklarında ne Allah'ı anarlar ne de Allah'ın anılmasına vesile olurlar. Bozgunculuktan kaçınmazlar, mallarını istemeye istemeye gönülsüz infak ederler. Harcadıklarını da, geri almaları gereken bir borç gibi telâkki ederler. Şeytan kendilerini sürekli dürter, savaş alanında en gerilerde dururlar. Dağ başlarına sığınarak askerlerin ne yapacağını uzaktan seyrederler. Cenâb-ı Allah, fethi müyesser kılınca da yalan söyleyerek herkesten çok işin lafazanlığını yapar ve zaferde çok katkılarının olduğundan dem vururlar. Ganimet mallarından aşırma fırsatını bulduklarında Allah'ın yasaklarına rağmen buna dahi cür'et ederler. Şeytan, "Ganimet malıdır, almanızda beis yoktur." diyerek onları aldatır. Rahata ve zenginliğe kavuştuklarında şımarırlar. Sıkıntıya düştüklerinde de şeytan, onları dünya hırsıyla imtihan eder. Böylelerinin müminlere vadedilen mükâfattan zerre kadar nasipleri olamaz. Yolda birlikte bulunmaktan başka müminlerle irtibatları yoktur. Çünkü niyetleri başka, amellerinin hedefi başkadır. Allah, müminlerle birlikte savaşan bu kimseleri kıyâmet günü bir araya getirir ve sonra onların aralarını tekrar ayırır."[43]

12. CİHADA ÇIKARKEN DUAYA ÖNEM VERMEK

Peygamberimizin Mekke'den Hicret Ederken Yaptığı Dua

Muhammed b. İshak anlatıyor: "Resûlü Ekrem (sallallahu aleyhi ve sellem), Allah rızası için Mekke'den Medine'ye hicret ederken şöyle dua buyurmuştu:

---

[43] el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl* 4/774 (11347)

"Ben hiçbir şey değilken beni yaratan Allah'a hamd olsun. Allah'ım! Dünyanın korkularına, zamanın felaketlerine, gecelerin ve günlerin musibetlerine karşı bana yardım et Allah'ım! Yolculuğumda bana arkadaş, aile efradım hakkında da bana hayırlı halef ol. Bana bahşettiğin rızkı, benim için bereketlendir. Beni kendine kul eyle. Güzel ahlâk üzere beni sabit-kadem eyle. Rabbim, beni kendine sevdir, beni halkın eline bırakma.

Ey çaresizlerin çaresi olan Rabbim! Sensin benim Rabbim! Gazabına uğramaktan, öfkene maruz kalmaktan, senin o gökleri ve yeri parıl parıl parlatan, zulmetleri aydınlatan, bizden evvelkileri ıslah eden kerem sahibi Zatına sığınırım.

Yâ Rabbi, nimetini elimizden geri almandan, gazabının aniden gelmesinden, verdiğin sıhhat ve afiyetin musibete dönüşmesinden ve bütün gazaplarından senin rahmetine iltica ediyorum. Benim görüşüme göre senin rızanı kazanmak, yapabileceğim şeylerin en hayırlısıdır!

Allah'ım! Her türlü kuvvet ve kudret ancak sendendir."[44]

13. CİHADA BAŞLARKEN DUA ETMEK

Peygamberimizin Bedir'de Dua Etmesi

Hz. Ömer (radıyallahu anh) diyor ki: "Bedir günü gelip çatınca Peygamber Efendimiz sahâbîlerine baktı, üç yüz küsur kadardılar. Müşriklere baktı. Onlar binin üzerinde idiler. Üzerine yeleğini ve izârını giymiş olduğu hâlde, kıbleye karşı durup şöyle niyazda bulundu:

"Allah'ım! Bana verdiğin sözü yerine getir. Allah'ım, eğer şu bir avuç İslâm cemaati yok edilirse bundan sonra yeryüzünde sana kulluk yapılmaz!"

---

44 İbn Kesîr, *el-Bidâye* 3/178.

Allah Resûlü durmadan Rabbine yalvarıyor, dua ediyordu. Hatta sırtındaki yeleği düştü. Hz. Ebû Bekir (radıyallahu anh) gelip Resûlullah'ın ridâsını sırtına koydu ve arkasında durarak: "Yâ Resûlallah, yeter Rabbine dua ettiğin! O muhakkak sana verdiği sözü yerine getirecektir!" diyordu.

Bunun üzerine Cenâb-ı Mevlâ, Enfâl sûresinin şu mealdeki 9. âyetini indirdi: "O vakit siz Rabbinizden yardım istiyordunuz. O da: 'Ben size peş peşe gelecek bin melek ile yardım edeceğim.' diye duanızı kabul buyurdu." (Enfâl, 8/9) [45]

Abdullah b. Amr b. Âs (radıyallahu anh) anlatıyor: "Peygamber Efendimiz, Bedir Harbi'ne üç yüz on beş kişilik bir kuvvetle çıkmıştı. Harbin vuku bulduğu mahalle varınca Allah Resûlü şöyle niyazda bulundu:

"Allah'ım! Bunlar yaya ve yalın ayak! Onlara binek nasip eyle. Allah'ım, bu ashâbım çıplak! Onları giydir Allah'ım! Yâ Rabbi, bunların karınları açtır, onları doyur Allah'ım!"

Allah Resûlünün bu duaları üzerine Cenâb-ı Hak Müslümanlara zaferi nasip etti. Geri döndüklerinde giyiniktiler ve karınları da toktu. Her bir mücâhid bir veya iki deve ile dönmüştü.[46]

İbn Mesud (radıyallahu anh) diyor ki: "Bedir Harbi'nin vuku bulduğu gün, Rabbine, Muhammed Mustafa'dan (sallallahu aleyhi ve sellem) daha fazla dua edeni duymadım. Allah Resûlü şöyle yalvarıyordu:

"Allah'ım! Bize verdiğin ahdini ve vaadini yerine getirmeni diliyorum! Allah'ım! Bu cemaati helâk edersen yeryüzünde sana bir daha kulluk yapılmaz!"

Sonra Resûlullah bize doğru döndü. Yüzünün bir tarafı ay gibi parlıyordu; şöyle buyurdu: "Sanki ben şu anda, müşriklerin akşama doğru yıkılıp serilecekleri yerleri seyrediyor gibiyim!"[47]

45 Müslim, *Sahîh* 3/1383 (1763)

46 Beyhakî, *Sünen* 9/57(17763)

47 İbn Kesîr, *el-Bidâye* 3/276.

14. ALLAH YOLUNDA HALİS NİYETLE CİHAD ETMEK

Dünyalık ve Şöhret İçin Cihad Edene Mükâfat Verilmez

Ebû Ümâme (radıyallahu anh) anlatıyor: Bir adam Allah Resûlüne gelerek: "Yâ Resûlallah, dünyalık ve şöhret temin etmek amacıyla cihad eden kimseler hakkında ne dersiniz? Onlar için bir sevap var mıdır?" diye sordu. Allah Resûlü: "Böyle birine hiçbir şey yoktur!" buyurdu. Adam, aynı sorusunu üç kere sordu. Peygamberimiz de her defasında: "Hiçbir sevap yoktur." karşılığını verdi. Akabinde Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu: "Doğrusu, Allah ancak katışıksız olan ve kendi rızası için yapılan bir ameli kabul eder!"[48]

Kuzman'ın Hikâyesi

Âsım b. Ömer b. Katâde (radıyallahu anh) anlatıyor: İçimizde Kuzman adında tanımadığımız bir adam vardı; kim olduğu tam bilinmiyordu. Bu kişinin adı anıldığında Cenâb-ı Peygamber, "Şüphesiz o, cehennemliklerdendir." buyururdu. Uhud Savaşı vuku bulunca bu zat kıyasıya savaştı, tek başına müşriklerden yedi sekiz kişiyi kırdı geçti. Bedenen güçlü biri idi. Nihayet, savaşırken aldığı yaralardan hareket edemez hâle geldi. Zaferoğullarının mahallesine götürüldü. Müslümanlar: "Vallahi ey Kuzman, bugün büyük bir imtihan verdin, sana müjde!" dediler. Kuzman: "Neden müjdeleniyorum? Ben sadece kavmimin şan ve şerefi için savaştım, yoksa ben savaşmazdım ki!" dedi. Yarası ağırlaşınca Kuzman, sadağından çektiği bir okla kendisini öldürdü."[49]

el-Usayrım'ın Hikâyesi

Ebû Hureyre (radıyallahu anh) yanında bulunanlara: "Hiç namaz kılmadığı halde cennete giren kimseyi bana söyleyin." demiş-

---

48 Münzirî,*et-Tergîb* 2/193 (2070)

49 İbn Kesîr, *el-Bidâye* 4/36.

ti. Halk bilemeyince kendisine: "Sen söyle, kimmiş o bakalım?" demişti. O da: "Abdüleşheloğullarından Usayrım diye anılan Amr b. Sâbit b. Vakş." karşılığını vermişti.

Hadisin râvilerinden Husayn diyor ki: Ben Mahmud b. Esed'e: "Usayrım'ın durumu ne imiş? Ne yapmış?" diye sordum. Şöyle anlattı: "Usayrım, kavminin İslâm'a girmesine hep engel oluyordu. Uhud Savaşı yaşandığı gün, gerçeği anladı ve Müslüman oldu. Sonra kılıcını aldı, yürüdü. Savaş alanına girip savaştı. Aldığı yaralarla hareket edemez hâle geldi. O sırada, Abdüleşheloğullarından bazıları savaş meydanında kendi cenazelerini arıyordu. Derken Usayrım'a rastladılar, "Vallahi bu, Usayrım! Burada ne arıyor, biz ondan ayrılırken Müslümanlık davasına karşı idi." dediler. Yanına yaklaşarak, "Ey Amr, niçin geldin? Kavmine acıdığın için mi yoksa İslâm'a girmek istediğin için mi?" diye sordular. "İslâm'a girmek için geldim. Allah'a ve Peygamberine iman ettim, Müslüman oldum. Sonra kılıcımı aldım. Resûlullah ile birlikte yürüdüm, şu yaraları alıncaya kadar savaştım." dedi. Çok sürmedi, onların elleri arasında ruhunu teslim etti. Durumu Allah Resûlüne bildirdiklerinde, "O, cennet ehlindendir." buyurdu.[50]

Bedevîlerden Bir Adamın Hikâyesi

Şeddâd b. Hâd naklediyor: Bir bedevî Nebîler Nebîsi'ne gelerek iman ve intisap etti ve sonra : "Senin yanına hicret etmek istiyorum." dedi. Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) de onu, sahâbîlerinden birine ilgilenmesi için tavsiye etti. Hayber Savaşı olup Resûlullah ganimetleri taksim edince, onun payını ayırdı ve payı, develerini otlatan bu zata verilmek üzere ashâbına teslim etti. Gelince, ganimetten ona düşen payı verdiler. Bedevî, "Nedir bu?" diye sordu. "Bu, Allah Resûlünün senin için takdir ettiği payındır!"

50 İbn Kesîr, *el-Bidâye* 4/37

dediler. Bunun üzerine bedevî, Allah Resûlünün yanına vararak: "Ganimet için sana intisap etmedim ben!" dedi ve eliyle boğazını göstererek : "Atılan bir ok ile, işte buramdan vurulup ölerek cennete girmek için sana tâbi oldum." dedi. Nebîler Serveri (sallallahu aleyhi ve sellem): "Eğer, Allah'a karşı samimi isen, şüphesiz Allah seni bu isteğinde yalancı çıkarmaz, seni istediğine muhakkak kavuşturur." buyurdu.

Düşmanla savaşmaya gittiler. Bir süre sonra adamın cesedini getirdiler. Tam gösterdiği yere, bir ok saplanmıştı. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem): "O, o! Bu o adam!" dedi. Ashâb da: "Evet o!" dedi. Resûlullah: "O, Allah'a doğru söyledi. Allah da onu istediğine kavuşturmak suretiyle doğruladı." buyurdu. Resûlü Ekrem onu, kendi cübbesiyle kefenledi ve geçip cenaze namazını kıldırdı. Namazda iken Resûlullah'ın: "Allah'ım! Bu, senin kulundur, senin yolunda hicret etmek üzere çıkmıştı. Şehit oldu. Ben de buna şâhidim!" dediği duyuldu."[51]

Bir Siyahînin Hikâyesi

Hz. Enes (radıyallahu anh) anlatıyor: "Bir zat, Resûlü Ekrem'e gelerek: 'Yâ Resûlallah! Ben, siyah tenli, çirkin yüzlü, malı olmayan bir adamım. Şu müşriklerle savaşıp öldürülürsem, cennete girer miyim?" diye sordu. Efendimiz: "Elbette!" buyurdular. Adam ileriye atıldı, savaşa başladı ve öldürülünceye kadar kılıç salladı ve şehit düştü. Cesedini Resûlullah'a getirdiklerinde Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem): "Vallahi Allah, senin yüzünü güzelleştirdi, kokunu güzelleştirdi ve malını da çoğalttı." buyurduktan sonra şunları söyledi: "Cennet hûrilerinden güzel gözlü iki eşini gördüm: Onun cübbesinin altına girmek için birbirleriyle adeta yarışıyorlardı."[52]

---

51 İbn Kesîr, *el-Bidâye* 4/191.
52 İbn Kesîr, *el-Bidâye* 4/191.

Hz. Ömer'in Şehitlerle Alâkalı Sözleri

Ebu'l-Bahterî et-Tâî anlatıyor: el-Muhtar b. Ebû Ubeyd'in babası ile yanında bulunan askerler, Kûfe'de Ebû Ubeyd köprüsü civarında meydana gelen savaşta şehit düşmüştü. Ancak iki yahut üç kişi hücum edip düşman saflarını yararak kurtulmuş ve Medine'ye gelmişti. Oturmuş, halka hadiseyi anlatıyorlardı ki, Hz. Ömer çıkageldi. "Onlar hakkında ne söylediniz?" diye sordu. "Kendileri için istiğfâr ve dua ettik." dediler. Hz. Ömer: "Bana, onlarla ilgili olarak söylediklerinizi aynen aktarın, yoksa benden çekeceğiniz var!" dedi. "Onların şehit olduklarını söyledik." dediler. Hz. Ömer: "Kendisinden başka ilâh olmayan, Muhammed'i hak ile gönderen, kıyametin ancak izniyle gerçekleşeceği Zât'a yemin ederim ki; hayatta olan bir insan, ölmüş birinin Allah katındaki mertebesini bilemez. Bunu, ancak bütün günahları bağışlanmış ve günahsız olan Resûlü Ekrem bilir. Kendinden başka ilâh olmayan, Muhammed'i hak ve hidayetle gönderen Allah'a yemin ederim ki, bir adam gösteriş için de savaşabilir, asabiyet dürtüsü ile de savaşabilir, dünyalık için de savaşabilir, mal için de savaşabilir! (Niçin savaştıklarını ve gerçek niyetlerini bilemeyiz.) Harbe katılanların Allah katındaki mertebeleri, gönüllerinde taşıdıkları niyetlere göredir." dedi.[53]

15. PEYGAMBERİMİZİN, "YOL KESMEK VE EV BASMAK CİHAD OLAMAZ" ŞEKLİNDEKİ İKAZI

Sehl b. Muâz el-Cühenî, babasının şöyle naklettiğini rivayet etmiştir: "Peygamber Efendimizle (sallallahu aleyhi ve sellem) şu, şu gazalarda bulundum. Askerlerin bazıları, evlere baskın düzenledi veya yol kesti. Bunu işiten Allah Resûlü, halk arasına bir dellâl göndererek: "Ev basan, yol kesen cihad yapmış sayılmaz." diye yüksek sesle halka ilan ettirdi."[54]

---

53 el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl* 4/782 (11367)

54 Beyhakî, *Sünen* 9/152 (18239)

16. HASTALIKLARA TAHAMMÜL GÖSTERİRKEN CİHADI DA İHMAL ETMEMEK

Hz. Übey b. Kâ'b'ın Hikâyesi

Ebû Saîd'den rivayete göre Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: "Müminin vücudunu rahatsız eden hiçbir şey yoktur ki, Allah onu günahlarına kefaret yapmış olmasın." Übeyy b. Kâ'b, Allah Resûlünün bu sözünü duyunca: "Allah'ım! Namazdan, oruçtan, hacdan, umreden ve senin yolunda cihaddan alıkoymaması şartıyla Übeyy b. Kâ'b'ın vücudunun sıtmaya yakalanmasını ve sana kavuşuncaya kadar sıtmanın devam etmesini senden niyaz ediyorum." diye dua etti ve hemen oradan ayrılmadan da sıtmaya tutuldu. Ölünceye kadar da sıtma hastalığı devam etti. Bununla beraber namaz vakitlerinde mescide gelir, oruç tutar, hacceder, umre yapar, savaşlara da katılırdı."[55]

17. SAVAŞTA VURULUP YARA ALMAK

Peygamberimizin Yaralanması

Cündüb b. Süfyân (radıyallahu anh) anlatıyor: "Yolda yürürken ayağı bir taşa takılarak süren Efendimiz'in (sallallahu aleyhi ve sellem) parmağı kanamıştı. Bunun üzerine Allah Resûlü kendi kendine: "Sen, sadece kanayan bir parmaktan ibaret değil misin? Karşılaştığın bu olay Allah yolundadır!" buyurmuştu."[56]

Hz. Enes b. Nadr'ın Kahramanlığı

Adiyyoğullarından Kâsım anlatıyor: Uhud Savaşı'nda Enes b. Mâlik'in amcası Enes b. Nadr, Muhâcir ve Ensâr'dan bir grupla oturmakta olan Hz. Ömer ve Hz. Talha'nın (radıyallahu anh) yanına vardı ve: "Niçin böyle şaşkın şaşkın duruyorsunuz?" diye sordu.

---

55 el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl* 3/1289 (8637)

56 Nesâi, *Sünen* 6/143 (10393)

Onlar "Allah Resûlü öldürüldü." dediler. Enes b. Nadr: "O'ndan sonra yaşayıp da ne yapacaksınız? Allah Resûlünün öldüğü dava uğrunda, siz de ölünüz!" diyerek düşmanın içine doğru ilerleyip öldürülünceye kadar savaştı.[57]

Hz. Enes (radıyallahu anh) şöyle anlatır: Amcam Enes b. Nadr, Bedir Harbi'nden uzak kalmış, savaşa katılamamıştı. Bundan dolayı: "Yâ Resûlallah, müşriklere karşı savaştığın ilk harpten, Bedir'den uzak kalmıştım. Eğer Allah beni müşriklerle karşılaştırırsa onlara ne yapacağımı Allah gösterecektir." demişti. Uhud Harbi'nin yaşandığı gün, Müslümanlar çözülünce amcam Hz. Enes, "Allah'ım, şu Müslümanların yaptıklarından ötürü senden özür diliyorum. Şu müşriklerin yaptıklarından da sana sığınıyorum." dedi. Sonra ileriye, savaş meydanına doğru bir ok gibi fırladı. O sırada Sa'd b. Muâz'a rastladı. Enes b. Nadr : "Ey Sa'd b. Muaz, tek isteğim cennete girmektir. Enes b. Nadr'ın Rabbine yemin ederim ki, muhakkak ben Uhud'un eteklerinden cennetin kokusunu alıyorum!" dedi. Sa'd b. Muaz, "Yâ Resûlallah, onun yaptıklarını ben yapamadım." dedi.

Hz. Enes der ki: "Amcamı bulduğumuzda bedeninde kılıç darbesi, mızrak yarası ve ok isabet eden yerlerinde seksen kadar yara vardı. Müşrikler ona; kulaklarını, burnunu ve diğer uzuvlarını birer birer keserek öyle işkence yapmışlardı ki onu kimse tanıyamamıştı. Yalnız, onu kız kardeşi parmaklarının uçlarından tanımıştı. Biz, şu âyetin Enes b. Nadr ve benzerleri hakkında indiğini zannediyoruz:

"Müminlerden öyle yiğitler vardır ki Allah'a verdikleri sözü yerine getirip sadakatlerini ispat ettiler. Onlardan kimi adağını ödedi, canını verdi, kimi de şehitliği gözlemektedir. Onlar verdikleri sözü asla değiştirmediler." (Ahzâb, 33/23) [58]

---

[57] İbn Kesîr, *el-Bidâye* 4/34.

[58] Beyhakî, *Sünen* 9/43 (17696)

Cafer b. Ebî Tâlib'in Aldığı Yaralar

İbn Ömer (radıyallahu anh) anlatıyor: Resûlü Ekrem (sallallahu aleyhi ve sellem) Mûte Gazvesi'nde Zeyd b. Hârise'yi komutan tâyin etmiş ve şöyle buyurmuştu: "Zeyd ölürse Ca'fer komutan olacaktır. Ca'fer de öldürülürse Abdullah b. Revâha komutanlığı devr alacaktır."

Ben de harbe katılanlar arasındaydım. Ca'fer b. Ebî Tâlib'i aradık, öldürülenler arasında bulduk. Vücudunda doksan kadar süngü ve ok yarası tespit ettik. Bir rivayette: "Bu yaralardan hiçbiri arkasında değildi." ziyadesi de vardır.[59]

Ebû Süfyan'ın Tâif'te Gözünü Kaybetmesi

Saîd b. Ubeyd es-Sakafî (radıyallahu anh) anlatıyor: "Tâif günü, Ebû Süfyân b. Harb'i (radıyallahu anh) görmüştüm. Ebû Ya'lâ'nın hurmalığında oturmuş, bir şeyler yiyordu. Kendisine bir ok attım, gözüne isabet etti. Ebû Süfyan Allah Resûlüne gelerek: "Yâ Resûlallah, şu gözüme Allah yolunda bir ok isabet etti." dedi. Efendimiz şöyle buyurdu: "İstersen Allah'a duâ edeyim, gözünü eski hâline getirmesi için. Dilersen de mükâfatı cennet olsun." buyurdu. Ebû Süfyân da "Cenneti tercih ediyorum." dedi.[60]

18. ALLAH YOLUNDA ŞEHİT OLMAYI İSTEMEK

Peygamberimizin, Allah Yolunda Şehadeti Arzu Etmesi

Ebû Hureyre (radıyallahu anh), Allah Resûlünden şöyle duyduğunu nakleder: "Allah'a yemin ederim ki, kendilerini bindirip cihada götürecek vasıta bulamadığımdan benimle harbe katılamamayı içlerine sindiremeyen bazı yoksul müminler olmasaydı, Allah yolunda savaşa çıkan bir seriyye içinde bulunmaktan bir an bile geri dur-

59 İbn Kesîr, *el-Bidâye* 4/245
60 İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe* 1/538

mazdım. Allah'a kasem ederim ki, Allah yolunda öldürülüp sonra diriltilmeyi, sonra öldürülüp yine diriltilmeyi, bir daha öldürülüp yine diriltilmeyi, akabinde yine öldürülmeyi çok isterdim."[61]

Ebû Hureyre'den (radıyallahu anh): Allah Resûlü şöyle buyurdu: "Allah Teâlâ, kendi rızası için evinden çıkan bir kimse hakkında şöyle buyurmuştur: "Kulum başka bir sebeple değil, sırf Benim yolumda cihad etmek, bana inanmak, peygamberlerimi tasdik etmek amacıyla evinden çıkarsa kendisini cennete koyacağıma veya ganîmet elde ederek, ayrıldığı evine geri döndüreceğime söz veriyorum."

"Allah'a yemin ederim ki Allah yolunda yaralanan bir kimse, kıyamet gününde muhakkak o yaralandığı andaki hâliyle, kanı akarak, kanının kokusu ise etrafa misk kokusu saçarak Allah huzuruna gelir. Yine Allah'a yemin ederim ki; Müslümanlara ağır gelmesinden endişe duymasam, Allah yolunda gazaya çıkar, hiçbir seriyyeden de geri kalmazdım. Ama ne yapayım ki onlara binek temin edecek imkân bulamıyorum, bu imkânı kendileri de bulamıyorlar. Benden geri kalmak da onlara zor geliyor. Nefsim elinde olan Rabbime kasem ederim ki; Allah yolunda gaza edip öldürülmeyi, diriltilip tekrar savaşıp öldürülmeyi, yine diriltilip tekrar savaşıp şehid olmayı ne kadar çok isterdim!"[62]

Hz. Ömer'in Şehadete Duyduğu İştiyak

Kays b. Ebî Hâzim naklediyor: Bir gün, Hz. Ömer (radıyallahu anh) cemaate bir konuşma yapmış ve şunları söylemişti: "Adn cennetlerinde beş yüz kapılı bir köşk vardır. Bu kapılardan her birinin önünde beş bin cennet hûrisi bulunmaktadır. Buraya, ancak bir peygamber girebilir." Sonra Hz. Ömer, Allah Resûlünün kabrine dönerek: "Ey bu kabrin sahibi, vardığın yer sana kutlu ve müba-

61 Buhârî, *Sahîh* 1/22 (36)
62 Müslim, *Sahîh* 3/1495 (1876)

rek olsun!" dedi. Sonra, "... ve sıddîk girer" diyerek Hz. Ebû Bekir'in mezarına baktı ve: "Ey Ebû Bekir, sana da kutlu olsun!" dedi. "Sonunda, "... bir de şehit girer." dedi ve kendine dönerek, "Yâ Ömer! Sen nerede, şehitlik nerede?" diye söylendikten sonra: "Beni Mekke'den Medine'ye hicret ettiren Allah, bana şehitliği nasip etmeye de kâdirdir!" dedi.

İbn Mesud (radıyallahu anh) der ki: "Gerçekten de Cenâb-ı Allah Ömer'e, yaratıkların en kötüsü ve Muğîre'nin kölesi eliyle şehadet mertebesini lütfetti."[63]

Hz. Ömer (radıyallahu anh) şöyle dua ederdi: "Allah'ım! Beni, senin yolunda şehit olmakla rızıklandır. Bana Peygamberinin beldesinde vefat etmeyi nasip eyle!"

Hz. Hafsa (radıyallahu anhâ) der ki: Babam Ömer'in, "Allah'ım, senin yolunda öldürülmek, peygamberinin beldesinde ruhumu teslim etmek istiyorum." diye dua ettiğini duyduğum zaman, "Bu nasıl olacak?" diye sordum. Bana: "Allah, vakti geldiğinde ve dilediği zaman bunu yapacaktır." buyurdu.[64]

Abdullah b. Cahş'ın Şehadeti İstemesi

Sa'd b. Ebî Vakkas'dan gelen rivayete göre Uhud Harbi'nde Abdullah b. Cahş (radıyallahu anh) kendisine: "Benimle birlikte Allah'a dua etmek istemez misin?" der. İkisi birlikte bir kenara çekilirler. Önce Sa'd b. Ebî Vakkas (radıyallahu anh) duaya başlar: "Allah'ım! Düşmanla karşılaştığımda bana çok güçlü ve yaman savaşçı bir adam gönder ki, onunla karşılıklı bir güzel vuruşayım. Sonra beni ona karşı muzaffer eyle ve onu öldürüp onun ganimetlerini alayım." Abdullah b. Cahş da bu duaya "Âmin" der. Arkasından Abdullah b. Cahş duaya başlar: "Allah'ım! Karşıma öyle bir adam çıkar ki, gücü yerinde yaman bir savaşçı olsun, senin uğrunda

63 Taberânî, *Mu'cemu'l-Evsat* 9/163 (9430)
64 İbn Hacer, *Fethu'l-Bârî* 4/101 (1791).

onunla vuruşayım. Sonra o, tutup benim burnumu ve kulağımı kessin. Yarın huzuruna geldiğimde sen: "Burnunu ve kulağını kim kesti?" diye sorasın. Ben de, "Allah'ım, onlar Senin ve Resûlünün yolunda kesildi." diyeyim. Sen de, "Doğru söyledin, diyesin!" diyerek duasını tamamlar.

Hadisi rivayet eden Sa'd b. Ebî Vakkas kıssayı naklettiği kişiye şöyle der: "Bak oğlum, aslında Abdullah b. Cahş'ın duası benim duamdan daha güzeldi. Akşama doğru kendisini gördüğümde duası kabul olmuş idi."[65]

Hz. Berâ b. Mâlik'in Şehadet Arzusu

Hz. Enes (radıyallahu anh) rivayet ediyor: Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem) buyurdular ki: "Elbiseleri eski, halkın kendisine değer vermediği niceleri vardır ki Allah adına yemin ederek bir şey isteseler, Allah hemen onların arzularını yerine getirir ve onları yeminlerinde yalan çıkarmaz. İşte Berâ b. Mâlik de onlardandır.

Tüster Harbi'nde Müslümanlar bozguna uğrayınca bu hadisi bildiklerinden, Berâ'ya: "Ey Berâ, Rabbine yemin ederek bir niyazda bulunsan!" dediler. Bunun üzerine Berâ:

"Yâ Rab, bahtına düştüm. Ne olur, bizi onlara karşı muzaffer eyle! Beni de Peygamberine vâsıl eyle." dedi ve bir süre sonra şehit edildi.[66]

Hz. Nu'man b. Mukarrin'in Şehadet Arzusu

Ma'kıl b. Yesâr anlatıyor: "Hz. Ömer (radıyallahu anh) İran üzerine ordular göndereceği zaman Hürmüzân ile istişare ederek: "Fikrin nedir? İran'dan mı başlayayım, yoksa Azerbaycan veya Isfahan'dan mı?" diye sordu. Hürmüzân: "Fars ile Azerbaycan iki kanat-

65 Beyhaki, *Sünen* 6/307 (12549)
66 Ebû Nuaym, *Hilye* 1/350

tır, Isfahan ise baştır. Kanatlardan birini kessen dahi diğeri kalır. Ama başı kopartırsan kanatlar kendiliğinden düşer. Bana sorarsan işe baştan başla." dedi. Sonra Hz. Ömer Mescid-i Nebevî'ye girdi. O sırada Nu'man b. Mukarrin namaz kılıyordu. Yanına oturdu. Nu'man namazını bitirince Hz. Ömer: "Seni yönetici yapmak istiyorum." dedi. Nu'man: "Bak eğer haraç toplamak içinse, asla! Bunu kabul edemem. Harbe gitmek söz konusu ise tamam, kabul." dedi. Hz. Ömer: "Gazaya gideceksin." diyerek onu Isfahan'a gönderdi.(…) Muğîre b. Şu'be (radıyallahu anh), Nu'man'a (radıyallahu anh) şöyle dedi: "Allah sana merhamet etsin. Bak, düşman daha çevik davrandı, Müslümanlara ok atıyorlar, sen de yükleniver." dedi. Nu'man:

"Vallahi sen, akıllı ve ileri görüşlü bir adamsın. Ben, Peygamberimizle birlikte savaşlara katıldım. Günün ilk saatlerinde harp etmediği zaman, savaşı, güneş zevâl vaktine gelinceye ve rüzgârlar eserek ilâhi yardım ininceye kadar geciktirirdi. Bakın, ben sancağımı üç defa sallayacağım. Birinci sallayışımda, herkes ihtiyacını görüp abdest alsın. İkinci sallayışımda herkes silahını ve ayakkabısını kontrol etsin, göreceği eksiklikler varsa gidersin. Üçüncü sallayışımda da hücum edin, birbirinize bakmayın! Eğer Nu'man öldürülürse kimse başında durmasın. Şimdi ben Allah'a dua edeceğim. Duama hep birlikte 'Âmin' derken şu duayı da yapmanızı emrediyorum: "Allah'ım! Bugün Müslümanların muzaffer olması için Nu'man'a şehâdet nasip eyle, Müslümanlara de fetih lütfeyle!"

Birinci defa sancağını salladı. Sonra ikinci kez salladı. Üçüncü defa salladıktan sonra zırhını giyip hücuma geçti. Yere ilk yıkılan Nu'man oldu. Ben hemen onun yanına vardım. Sonra onun, "Nu'man öldürülürse kimse yanında durmasın" sözünü hatırlayarak üzerine bir işaret koyup ayrıldım. Biz, düşmanlardan birini öldürdüğümüz vakit onun arkadaşları bizi unutur, onunla meşgûl olurlardı. Sonra İran ordu komutanı Zü'l-Hâcibeyn'in katırından düş-

tüğü için karnı parçalandı. Cenâb-ı Hak onları mağlup etti. Sonra ben Nu'man'ın yanına gittim. Yanımda su dolu bir kırba vardı, yüzündeki toprakları yıkadım. "Kimsin?" dedi. "Ma'kıl b. Yesâr." dedim. Bana, "Mücâhidler ne yaptılar?" diye sordu. "Allah onları muzaffer etti!" dedim. "Allah'a sonsuz hamd olsun. Bunu hemen Ömer'e yazın ve ulaştırın." dedi ve ruhunu oracıkta teslim etti."[67]

19. SAHÂBENİN, ALLAH YOLUNDA CİHADA KOŞARAK GİTMESİ

Bedir Savaşı'na İştirak Etme Konusunda, Hz. Hayseme ile Oğlu Sa'd'ın Kur'a Çekmesi

Süleyman b. Bilâl (radıyallahu anh) anlatıyor: Resûlü Ekrem (sallallahu aleyhi ve sellem) Bedir Savaşı'na çıkmaya karar verince Sa'd ile babası Hayseme de gitmek istemişlerdi. Durumu Allah Resûlüne bildirdikleri zaman, Efendimiz onlardan yalnız birisinin katılabileceğini ifade etti. Bunun üzerine aralarında kura çektiler. Kur'a çekmeden evvel Hayseme oğluna: "İkimizden biri muhakkak burada kalacak; o hâlde sen hanımlarının yanında kal." dedi. Sa'd: "Cennetten başka bir şey olsaydı seni tercih ederdim. Ben bu sefer şehâdeti ümit ediyorum." dedi ve oklarla kura çektiler. Kur'a Sa'd'a çıktı. Sa'd, Peygamberimizin yanında Bedir'e gitti. Amr b. Abd-i Vüdd tarafından şehit edildi."[68]

Hz. Ubeyde b. Hâris'in Şehâdet Hikâyesi

Hz. Ali'nin Hüseyin'den olan torunu Muhammed naklediyor: "Bedir Savaşı'nda Utbe, Müslümanları düelloya çağırdığında, Velîd b. Utbe'nin karşısına Hz. Ali çıktı. İkisi de genç ve birbirlerinin dengi idiler. Hz. Ali, Velîd'i bir hamlede yere çarparak

---

67 Hâkim, *Müstedrek* 3/332 (5279)
68 İbn Abdi'l-Berr, *el-İstîâb* 1/176

öldürdü. Sonra İbn Rebîa ortaya çıktı. Onun karşısına da Hz. Hamza dikildi, ikisi de birbirinin akranıydı. Hamza, Şeybe'yi bir çırpıda yere serdi ve öldürdü. Sonra Utbe b. Rebîa çıktı. Onun karşısına da, Ubeyde b. Hâris dikildi. İkisi de dalyan gibi, iri yarı idiler. Karşılıklı hamle yaptılar. Ubeyde, indirdiği bir darbe ile Utbe'nin sol küreğinde ciddi bir yara açtı. Utbe yaklaştı ve kılıcıyla Ubeyde'nin ayağını baldırından kesti. Hz. Hamza ile Hz. Ali geri dönerek Utbe'nin işini bitirdiler. Yaralı Ubeyde'yi de yüklenip çardak altında duran Allah Resûlünün yanına götürdüler. Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), Ubeyde'yi yatırdı, ayağını onun başına yastık yaptı ve yüzündeki toprakları silmeye başladı. Ubeyde (radıyallahu anh): "Ebû Tâlib beni bu halde görseydi, şu sözlerine bizim kendisinden daha müstehak olduğumuzu anlardı: Oğullarımızı ve kadınlarımızı unutup Muhammed'in çevresinde savaşarak hepimiz yere serilmedikçe onu asla düşmanlarına teslim etmeyiz!" Daha sonra Ubeyde: "Yâ Resûlallah, ben şehit değil miyim?" dedi. Resûlü Ekrem: "Evet, ben, senin şehadetine şahidim." buyurdu. Sonra Ubeyde vefat etti. Allah Resûlü onu Medine ile Bedir arasında bulunan 'Safra' vadisine defnetti. Hatta onun, bizzat kabrine indi. Efendimiz, Ubeyde'den başka kimsenin kabrine inmemiştir."[69]

Hz. Ali'nin Allah Yolunda Ölüm Arzusu

Hz. Ali (radıyallahu anh) şöyle demiştir: Uhud günü Müslümanlar Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'in yanından dağılınca onu öldürülenler arasında araştırdım. Göremeyince, kendi kendime şöyle dedim: "Allah'a yemin ederim ki, o savaştan kaçmaz! Maktuller arasında da görmedim. O halde Allah, bizim yaptığımız hataya razı olmadığı için peygamberini göğe kaldırdı. Artık benim için öldürülünceye kadar savaşmaktan daha hayırlı bir şey

---

69 el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl* 10/705 (30008)

yoktur !" Yalın kılıç düşman safları arasına daldım ve düşmanlara saldırdım. Çekilerek bana yol açtıklarında gördük ki, Allah Resûlü müşriklerin arasında kalmış![70]

Sa'd b. Rebî'nin Hikâyesi

Zeyd b. Sâbit (radıyallahu anh) anlatıyor: Uhud Savaşı'nda Resûlü Ekrem beni, Sa'd b. Rebî'yi aramaya gönderdi ve bana, "Onu görürsen selâmımı söyle ve: "Allah Resûlü, sana 'Kendini nasıl buluyorsun?' diye sormamı emretti, de!" dedi. Ben de onu ölenler arasında aramaya başladım. Sonunda buldum, ama ne yazık ki bulduğumda son anlarını yaşıyordu. Mızrak yarası, süngü darbesi, ok saplanması olmak üzere yetmiş yerinden isabet almıştı. "Ey Sa'd! Allah Resûlünün sana selâmı var. 'Kendini nasıl buluyorsun?' diye soruyor." dedim. Sa'd: "Resûlullah'a da, sana da selâm! Ona şöyle söylediğimi ilet: "Yâ Resûlallah, ben ölmek üzereyim, kendimi cennetin kokusunu hissediyor gibi buluyorum." Kavmim Ensâr'a da şunları ilet: "İçinizde, göz kapakları hareket eden bir tek kişi dahi bulunduğu sürece Allah Resûlünün başına bir şey gelirse, Allah'ın huzurunda hesap veremezsiniz!" dedi ve ruhunu Allah'a teslim etti.[71]

RECİ' VAK'ASI

Âsım b. Ömer b. Katâde (radıyallahu anh) anlatıyor: Uhud Harbi'nden sonra Adal ve Kâra kabilelerinden bir cemaat Allah Resûlüne gelerek: "Yâ Resûlallah, aramızda Müslüman olanlar var, sahâbîlerinden bir grubu bizimle gönder de, dinî konuları bize öğretsinler; Kur'ân ve İslâm'ın hükümlerini bize anlatsınlar." dediler.

Bunun üzerine Allah Resûlü sahâbîlerinden altı kişilik bir grubu

---

70 el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl* 10/712 (30027)
71 Hâkim, *Müstedrek* 3/221 (4906)

onlarla birlikte gönderdi. Bu altı kişi, gelen heyetle birlikte yola çıktı. Usfân ile Mekke arasında bulunan Hed'e'nin girişinde ve Hüzeyl kabilesinin suyu olan Reci'ye vardıklarında, onlara hıyânet ettiler. Hüzeyl kabilesine seslenip onları yardıma çağırdılar. Birden çevreleri sarıldı. Hemen kılıçlarına sarıldılar. Hüzeylliler: "Vallahi, biz sizi öldürmek niyetinde değiliz. Sizi Mekkelilere teslim ederek onlardan bir şeyler almak istiyoruz. Size, Allah adına söz veriyoruz, asla sizi öldürmeyeceğiz!" dediler. Mersed, Hâlid b. Bükeyr ve Âsım b. Sâbit: "Allah'a yemin ederiz ki, biz hiçbir zaman bir müşriğin sözünü ve yeminini kabul etmeyiz!" cevabını verdiler.

Sonra Âsım b. Sâbit'in (radıyallahu anh) lisanından şu beyitler döküldü:

"Size teslim olmam için mazeretim yok! / Çünkü ben, güçlü ve iyi ok atarım. / Sağlam ve iyi gerilmiş bir yayım var. / Geniş ve uzun temrenli oklar yayımın üzerinden kayarak hedefine varır. / Ölüm hak, hayat ise fânidir! / Allah ne takdir buyurmuşsa kişinin başına o gelir. / Her insan, kaderine doğru gitmekte. / Eğer sizinle savaşmazsam kahrolayım! / Âsım okların uçlarına demir takar, ben yaman bir okçuyum. / Tutuşturulmuş cehennem gibi yayım var. / Bahadırların iyi koşan develere binmeleri / Kaygan öküz derilerinden yapılmış zırh giyinmeleri beni asla korkutamaz. / Çünkü ben, Muhammed'e inen Kur'ân'a inanmışım. / Ben ve benim gibiler ok atarlar. / Benim kavmim şerefli bir topluluktur."

Âsım (radıyallahu anh) bunları söyledikten sonra düşmanların içine daldı ve vuruşmaya başladı. Sonunda kendisi ve iki arkadaşı şehit oldu. Âsım şehit düşünce Hüzeyl kabilesi, Sülâle binti Sa'd isimli kadına satmak için Âsım'ın başını almak istediler. Çünkü bu kadın, oğlu Uhud Savaşı'nda Âsım tarafından öldürülünce, "Onun başını ele geçirirsem kafatasına şarap koyup içeceğim." diye yemin etmişti. Ne var ki, Hüzeylliler cesede yanaşamadılar. Zira, Allah bal arılarını adeta onu korumak için göndermiş-

ti. Hüzeylliler, "Bırakın, akşamı bekleyelim. Akşam olunca arılar çekilir, biz de kafasını ayırırız." dediler. Fakat bir müddet sonra; Allah bir sel gönderdi ve gelen sel Âsım'ın cesedini sürükleyip götürdü. Çünkü Âsım, murdar oldukları için hiçbir putpereste el sürmeyeceğine ve onları da kendisine dokundurtmayacağına dâir Allah'a yemin etmişti.

Hz. Ömer (radıyallahu anh), arıların Âsım'ı koruduklarını haber alınca şunları söyledi:

"Allah, mümin kulunu korur. Âsım, hayatta iken hiçbir putpereste el sürmemeye ve onları kendisine dokundurtmamaya dair nezretmişti. Allah da onu, sağlığında yeminini bozmaktan koruduğu gibi ölümünde de korudu."[72]

Hz. Zeyd b. Desine'nin Hikâyesi

Âsım b. Sâbit'in arkadaşları olan Hubeyb, Zeyd ibni'd-Desine ve Abdullah b. Târık yumuşadılar, yaşamayı tercih ettiler ve kendiliklerinden teslim olup esir düştüler. Hüzeylliler onları satmak üzere Mekke'ye götürdüler. Mekke yakınlarındaki Zahrân vadisine vardıklarında, Abdullah b. Târık ellerini ipten kurtarıp kılıcını aldı. Hüzeylliler, arayı biraz açtıktan sonra kendisini taşa tutup öldürdüler. Abdullah'ın kabri Zahran'dadır.

Hubeyb ile Zeyd'i, Mekke'ye götürerek orada esir bulunan iki Hüzeylli ile takas ettiler. Hubeyb'i, Huceyr b. Ebî Ihab et-Temîmî aldı. Zeyd'i ise babasının intikamını almak için Safvân b. Ümeyye satın aldı. Safvân, Zeyd'i azatlı kölesi Nistâs'a teslim etti. Nistâs, Zeyd'i öldürmek için Harem'in dışına Ten'îm denilen yere götürdü. Aralarında Ebû Süfyân'ın da bulunduğu bir grup, Zeyd'in katlini görmek için toplandılar. Zeyd, öldürülmek üzere getirilince Ebû Süfyân:

72 Buhârî, *Sahîh* 3/1108 (2880)

"Bak Zeyd, Allah'a yemin ediyorum! Şu anda bizim yanımızda Muhammed'in olmasını, senin yerine onun boynunu vurmamızı, sen de aile efradının yanında kalmayı arzu eder miydin?" diye sordu. Hz. Zeyd (radıyallahu anh): "Vallahi, bırak ailemin yanında oturmayı, Muhammed'in (sallallahu aleyhi ve sellem) ayağına bir diken batmasına bile razı olamam!" karşılığını verdi.

Ebû Süfyân: "Muhammed'in arkadaşlarının Muhammed'i sevdikleri gibi başka hiçbir kimsenin bir şahsı sevdiğini görmedim!" dedi. Sonra Nistâs, Zeyd'i öldürdü.

Hubeyb'in Mekke'de Hapsedilişi

Abdullah b. Ebî Necîh'in anlattığına göre, Huceyr b. Ebî İhâb'ın azatlı cariyesi Mâviyye (ki bu kişi sonradan İslâm'a girmiştir) şöyle nakletmiştir: Hubeyb, benim evimde hapisti. Vallahi bir gün, Hubeyb'i elinde insan kafası büyüklüğündeki bir salkım üzümü yerken görmüştüm. O mevsimde yeryüzünde taze üzüm yendiğini bilmiyorum."

İbn İshak devam ediyor: "Sonra Hubeyb'i asmak üzere Ten'îm'e getirdiler. Hubeyb müşriklere: "İzin verin de iki rekât namaz kılayım." dedi. "Peki, kılabilirsin." dediler. Hubeyb, âdâb ve erkânına riâyetle iki rekât namaz kıldı. Sonra oradakilere dönerek: "Vallahi öldürülmekten korktuğum için namazı uzattığımı zannetmeseydiniz daha çok namaz kılardım!" dedi.

İdam olmadan önce, iki rekât namaz kılma sünnetini ilk defa ihdâs eden Hubeyb olmuştur. Sonra, kendisini bir tahta üzerine kaldırıp bağladılar. O anda Hubeyb şöyle niyazda bulundu: "Allah'ım! Biz, Resûlünün mesajlarını tebliğ ettik. Sen bize reva görülenleri Habib-i Ekremine öğle vakti girmeden duyur. Allah'ım, o müşrikleri tek tek say! Onları birer birer öldür, içlerinden tek kimseyi bile bırakma!" Bu sözlerin hemen ardından Hubeyb'i şehit ettiler.

Muâviye b. Ebî Süfyân der ki: "O gün, ben de oradaydım. Babam, Hubeyb'in duasından korkarak beni tutup yere yatırdı. Çünkü cahiliye devri insanları "Bir adamın aleyhine dua edildiğinde adam yan tarafına yatarsa beddunın ona zarar vermeyeceğine inanırlardı."

Mûsâ b. Ukbe'nin "Megâzî"sinde şu rivayete rastlıyoruz: "Hubeyb ve Zeyd ibni'd-Desîne aynı gün içinde katledildiler. Onların öldürüldükleri gün Allah Resûlünün, "Size de yahut sana da selâm! Kureyş Hubeyb'i öldürdü!" dediği duyuldu.

Zeyd'i asacakları zaman, dininden döndürürler düşüncesiyle önce ok attılar. Ama onların bu davranışı, Zeyd'in sadece imanını arttırdı.

Urve ile Mûsâ b. Ukbe anlatıyorlar: Müşrikler Hubeyb'i sehpaya çıkardıklarında: "Allah aşkına söyle, şimdi Muhammed'in senin yerinde olmasını ister miydin?" dediler.

Hubeyb: "Asla, vallahi beni kurtarmanız karşılığında onun ayağına bir diken batacak deseniz, buna dahi gönlüm razı gelmez!" dedi. Müşrikler, onun bu cevabı karşısında kahkahalarla gülüştüler.[73]

Urve b. Zübeyr naklediyor: Hubeyb'i, Bedir Harbi'nde öldürülen müşriklerin oğulları katlettiler. Kendisini idam sehpasına çıkardıklarında; Hubeyb şu mealdeki beyitleri söyledi:

"Vallahi bütün düşmanlar çevremde toplandı. Kabilelerini, çocuklarını ve kadınlarını buraya getirdiler. Uzun ve sağlam bir kütüğe bağladılar beni. Garipliğimi, başıma inen bu musibeti, düşmanların ölüm anımda yaptıkları şu hazırlıkları ancak Allah'a şikayet ediyorum!

Ey Arş'ın sahibi! Yapılmak istenenlere karşı sabır ver bana. Etimi kestiler, ümitlerimi yıktılar. Bunların hepsine, Allah'ın

---

73 İbn Kesîr, *el-Bidâye* 4/63.

rızası yolunda katlanıyorum. O, dilerse cesedimin lime lime doğranmış parçalarını bile mübarek kılar. Yemin ederim ki, Müslüman olarak öldüğümden dolayı üzülmüyorum. Hangi hâlde olursa olsun ölümüm Allah içindir. Beni, inkâr etmekle ölüm arasında muhayyer bıraktılar. Üzülmedim ama yine de gözlerimden yaş döküldü. Hâlbuki, bende ölüm endişesi yoktur ki! Çünkü zaten öleceğim. Benim asıl endişem, kıvılcımlar saçan cehennem ateşidir. Düşmana boyun eğmiyorum, ona yalvarmıyorum, dönüşüm ancak Allah'adır!"[74]

MÛTE HARBİ

Hz. Abdullah b. Revâha'nın Duası

Urve b. Zübeyr anlatıyor: "Resûlü Ekrem (sallallahu aleyhi ve sellem) hicretin sekizinci yılının Cemâziye'l-evvel ayında Mûte'ye üç bin kişilik bir ordu gönderdi. Başlarına, Zeyd b. Hârise'yi komutan tayin etti ve: "Eğer Zeyd şehit olursa ordunun başına Ca'fer b. Ebî Tâlib, o da şehit düşerse Abdullah b. Revâha geçsin." diye emir verdi. Ordu donatılıp harekete hazır duruma gelince halk, Allah Resûlünün komutanlarını uğurladılar ve sağ salim dönmeleri dileğinde bulundular. Vedalaşma sırasında, Abdullah b. Revâha'nın ağladığı görüldü. Ona: "Niçin ağlıyorsun? diye sorduklarında: "Allah'a yemin ederim ki, ağlamamın nedeni, dünyayı sevmem yahut sizden ayrılacak olmam değil. Ben Allah Resûlünün Kur'ân'dan şöyle bir âyet okuduğunu işitmiştim: "Sizden hiç kimse yoktur ki cehenneme varmasın. Bu Rabbinin katında kesinleşmiş bir hükümdür." (Meryem,19/71) İşte ben cehenneme girince çıkıp çıkmayacağımı bilmiyorum! Onun için ağlıyorum!" dedi.

Müslümanlar, onlara: "Allah yâr ve yardımcınız olsun, sizi belâlardan ırak eylesin, sıhhat ve afiyetle geri döndürsün!" diye

[74] İbn Kesîr, *el-Bidâye* 4/67.

dua ettiler. O sırada Abdullah b. Revâha'nın dilinden şu sözler döküldü:

"Ama ben, Rahmân olan Allah'tan mağfiret istiyorum. Kanımı fışkırtacak geniş bir kılıç yarası yahut kana susamış birinin süngüyle bağırsaklarımı ve ciğerlerimi parçalamasını diliyorum. Hiç olmazsa halk, mezarımın yanından geçerken: 'Allah, burada yatana rahmet etsin ve cennetine koysun; dünyada da iyi bir hayat yaşamış zaten!' diyebilsin."

Allah Resûlü, orduyu uğurlamak üzere Medine dışına kadar çıktı. Efendimiz Medine'ye dönerken de İbn Revâha şu anlamdaki şiir mısralarını terennüm etti:

"Selâm olsun hurmalıkta vedalaştığıma/Uğurlayanların en hayırlısına!/…ve geride kalan dostlara!"

Hz. Abdullah b. Revâha'nın Şehadete Duyduğu İştiyak

Zeyd b. Erkam (radıyallahu anh) anlatıyor: "Ben, Abdullah b. Revâha'nın himayesinde büyümüş bir öksüzdüm. Mûte Seferi'ne beni de götürmüştü. Terkisindeki heybesinin üzerine oturmuştum. Vallahi o gece hem devesini sürüyor, hem de şu beyitleri durmadan terennüm ediyordu; devesine hitaben:

"Beni düşman bölgesine yaklaştırdığında serbestsin, artık sana yolculuk yaptırmayacağım. Çünkü geride kalan aileme bir daha dönmeyeceğim. Müslümanlar geldiler, Şam topraklarının en uç noktasında beni bıraktılar. En yakınlarından bile kardeşlik bağlarını keserek seni, Rahmân'a teslim ettiler. Ben burada ne meyvelere, ne hurmalara artık iltifat ediyorum!" dedi.

Ben, onun bu sözlerini duyunca ağladım. Kamçısıyla dürterek: "Uğursuz! Allah'ın bana şehadet bahşedecek olmasına mı ağlıyorsun yoksa? Ben ölünce sen de heybelerini doldurup geri dönersin!" diyerek beni teskin etti.[75]

---

75 Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid* 6/231 (10220)

İbn Revâha'nın Mûte'de Söylediği Beyitler

Abbâd b. Abdullah b. Zübeyr naklediyor: Süt annemin kocası şöyle anlatmıştı:

"Hz. Ca'fer (radıyallahu anh) katledilince sancağı Abdullah b. Revâha (radıyallahu anh) alıp atını ileriye sürdü. Sonra atından inip inmeme hususunda tereddüt etti ve ardından şu beyitleri söyledi:

"Ey nefsim! Ben yemin ettim, oraya ineceksin diye! İstemesen de başka çaren yok, ineceksin! Niçin seni cennete karşı isteksiz görüyorum? Uzun zaman rahat ve sükûnet içinde yaşadın...

Ey nefs! Katledilmesen bile zaten bir gün gelecek ve öleceksin. Bu ölüm mukadderdir, ona her an yakınsın, istemesen de başına gelecek ölüm! Eğer o iki arkadaşın Zeyd ve Ca'fer'in yaptığını yaparsan kurtuluşa erer, cennete girersin."

İbn Revâha, bu beyitleri söyledikten sonra atından indi. Amcasının oğlu, üzerinde biraz et bulunan bir kemik getirip verdi ve: "Bunu ye de biraz kendine gel. Bugünlerde çektiğin sıkıntıları hiçbir zaman çekmedin." dedi. İbn Revâha etli kemiği aldı, bir kere hafifçe eti kopardıktan sonra, askerlerin bulunduğu taraftan kılıç şakırtılarının sesini işitince, kendi kendine: "Sen hâlâ dünyadasın!" diyerek kemiği fırlattı. Kılıcını aldı, ileriye atılarak şehit düşünceye kadar savaştı."[76]

YEMÂME SAVAŞI

Hz. Ebû Akîl'in Yemâme'de Ensâr'ı Cihada Çağırması

Ca'fer b. Abdullah b. Eslem el-Hemdânî anlatıyor: "Yemâme Savaşı'nda ilk yaralanan Ebû Akîl el-Üneyfî oldu. Atılan bir ok; iki omuzu arasından girerek kalbine saplanmış, olduğu yere düşüvermişti. Ama henüz ölmemişti. Ok çıkartıldı, sol tarafı tut-

---

[76] İbn Kesîr, *Sîre* 3/462

maz ve mefluç olmuştu. Bu hadise, günün ilk saatlerinde vuku bulmuştu. Kendisini, çadırın içine çektiler. Sonra harp kızışıp İslâm askerleri hezimet yaşayıp göçlerini bırakarak geri çekilmeye başlayınca Ma'n b. Adiyy'in (radıyallahu anh) Ensâr'a: "Allah'tan korkunuz, Allah'tan korkunuz, düşman üzerine tekrar hücûma geçiniz!" diye bağırdığını duydu. Ma'n (radıyallahu anh) süratle askerin önüne geçti. Ma'n'ın bu çağrısı, Ensâr'ın, "Ey Ensâr, bizim tarafa ayrılın, bizim tarafa ayrılın!" diye birbirlerine seslenerek öteki savaşçılardan ayrıldıkları zaman olmuştur.

Abdullah b. Ömer (radıyallahu anh) der ki: Ebû Akîl, Ma'n'ın Ensâr'a seslendiğini duymuştu. Kavmi olan Ensâr'ın arasına katılmak için ayağa kalktı. Ben: "Ebâ Akîl, yaralısın, ne yapmak istiyorsun? Senin savaşacak durumun yoktur ki! dedim." Ebû Akîl, "Duymadın mı? Dellâl beni ismimle çağırıyor!" dedi. "O Ensâr'ı çağırıyor, yaralıları değil!" karşılığını verdim. "Ben de Ensârdanım, emekleyerek de olsa bu çağrıya uyacağım!" diyerek hazırlandı. Sonra zırh giymeden sadece eline bir kılıç alarak: "Ey Ensâr! Huneyn Savaşı'nda geri dönüp düşmana saldırdığınız gibi geri dönünüz!" diye bağırmaya başladı. Ebû Akîl'in bu çağrısı üzerine Ensâr toparlandı, büyük bir cesaretle askerlerin önüne geçerek düşmanlarını önlerine kattılar ve onları Müseylime'nin sığındığı bahçeye kadar sürdüler ve burada kıstırdılar. Artık iki ordu birbirine girmiş. Aramızda kılıçlar kaldırılıp indiriliyordu. Bir ara Ebû Akîl'i gördüm; yaralı kolu omzundan kopup yere düşmüştü. On dört yerinden yara almıştı ki, bunların hepsi de öldürücü darbelerdi. Bu son hücumda, Allah düşmanı Müseylime gebertilmişti. Ebû Akîl'in yanına vardım. Yere yıkılmıştı, son anlarını yaşıyordu. Ben: "Ebû Akîl!" diye seslendim. Ebû Akîl, zar zor dilini kıpırdatarak: "Söyle, savaşı kim kazandı?" diye sordu. "Müjde! Ey Ebû Akîl, Allah düşmanı gebertildi." dedim. Bu sevinçli haberim üzerine parmağını göğe doğru kaldırıp Allah'a hamd etti ve biraz sonra ruhunu teslim etti.

Medine'ye döndükten sonra hadiseyi olduğu gibi babam Ömer'e naklettim. O: "Allah, Ebû Akîl'e rahmet eylesin! Bütün arzusu şehit olmaktı. Bildiğim kadarıyla kendisi, Peygamberimizin hayırlı sahâbîlerinden ve ilk Müslümanlardandı." dedi.[77]

YERMÜK SAVAŞI

Hz. İkrime b. Ebî Cehil'in Şehit Olması

Sâbit el-Bünânî (radıyallahu anh) anlatıyor: "İkrime b. Ebî Cehil (radıyallahu anh), şöyle şöyle bir zamanda piyade olarak savaşmaya kalkınca Hâlid b. Velîd (radıyallahu anh): "İkrime, ne olur böyle yapma! Senin öldürülmen, Müslümanlar için acı bir kayıp olur!" dedi. İkrime: "Hâlid, yolumdan çekil! Senin Allah Resûlüne inanman benden daha eskiye dayanır. Hâlbuki ben ve babam, Nebîler Nebîsi'nin en yaman iki düşmanıydık." diyerek yürüdü ve vuruşarak şehit düştü.[78]

Hz. Ammar b. Yâsir'in Şehit Olma Arzusu

Ebu'l-Bahterî ve Meysere anlatıyorlar: Ammar b. Yâsir Sıffîn Savaşı'nda sürekli savaşıyor; ama ona bir türlü şehadet nasip olmuyordu. Bunun için Hz. Ali'ye (radıyallahu anh) geliyor ve: "Ey Müminlerin Emîri! Bugün şöyle şöyle savaştım, ama yine olmadı!" diyordu. Hz. Ali de ona: "Bu düşüncenden vazgeç." cevabını veriyordu.

Ammar, bu fikrini Hz. Ali'ye üç defa açtı. Sonra bir miktar süt getirildi. Onu içti ve "Kainatın İftihar Tablosu (sallallahu aleyhi ve sellem) bana, sütün dünyada en son içeceğim şey olacağını haber vermişti." dedi. Sonra kalktı, gitti ve şehit düşünceye kadar savaştı.[79]

---

77 İbn Sa'd, *Tabakâtu'l-Kübrâ* 3/474.
78 el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl* 13/510 (37419)
79 Ebû Nuaym, *Hilye* 1/141

20. ASHÂB-I KİRÂMIN CESARETİ

Hz. Ebû Bekir'in Cesareti

Bir gün Hz. Ali (radıyallahu anh): "Ey cemaat! Bana insanların en cesurunun kim olduğunu söyleyebilir misiniz?" diye sorar. "Sensin, ey Mü'minlerin Emîri!" derler. Hz. Ali: "Doğrusu ben, kiminle dövüşmüşsem ondan hakkımı almışımdır. Ama o ben değilim; siz bana halkın en yiğidini söyleyiniz!" der. Cemaat: "Biz bilmiyoruz ki kimdir o?" derler. Hz. Ali: "O Ebû Bekir'dir (radıyallahu anh). Çünkü Bedir Savaşı'nda biz, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem) için bir çardak yapmıştık. Müşriklerden birinin Resûlü Ekrem'e saldırmaması için "Peygamberin yanında kim kalacak?" dediğimizde vallahi buna Ebû Bekir'den başka yanaşan olmamıştı. Kılıcını çekerek Peygamberimizin başı ucunda bekleyen Ebû Bekir'di. Müşriklerden biri Resûlullah'a hücum ettiğinde hemen ona karşılık veren de Ebû Bekir'di. İşte, kısaca insanların en yiğidi Hz. Ebû Bekir'di!" dedi.[80]

Hz. Ömer b. Hattab'ın Yiğitliği

Hz. Ali (radıyallahu anh) anlatıyor: Mekke'den Medine'ye hicret edenlerden, Ömer hariç, bildiğim herkes gizlice göçmüştü. Ama Ömer, hicrete karar verdiğinde kılıcını kuşandı, yayını omzuna astı, eline de birkaç ok aldı ve Kâbe'ye geldi. O sırada Kureyş'in eşrafı ve ileri gelenleri de orada, Kâbe'nin avlusunda oturuyorlardı. Ömer, Kâbe'yi yedi kere tavaf edip Makam-ı İbrahim'in yanında iki rekât namaz kıldıktan sonra Kureyş müşriklerinin oluşturduğu halkalara birer birer uğradı ve: "Anasını ağlatmak, evladını yetim, karısını dul bırakmak isteyen varsa, şu vadinin arkasında bana yetişsin!" dedi. Kimse peşinden gitmeye bile cesaret edemedi.[81]

---

80 el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl* 12/759 (35690)
81 el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl* 12/797 (35796)

Hz. Ali'nin Amr b. Abdivedd'i Öldürmesi

Urve ile Abdullah, Kâ'b b. Mâlik el-Ensâri'den (radıyallahu anh) naklen şöyle anlatırlar: "Hendek Savaşı'nda Amr b. Abdivedd, yerinin iyice görülebilmesi için nişanlarını takmış olarak atıyla geldi ve harp alanında dikildi. Hz. Ali (radıyallahu anh): "Ey Amr! İşittiğime göre Kureyş'e, Allah adına söz vermişsin: Birisi seni iki şeyden birine çağırdığında o iki husustan birini muhakkak seçecekmişsin, doğru mu?" diye sordu. Amr: "Evet, doğrudur." dedi. Hz. Ali: "Peki, o hâlde ben şimdi seni Allah'a, O'nun Resûlüne ve İslâm'a davet ediyorum!" dedi. Amr, "Buna benim ihtiyacım yoktur!" diye karşılık verdi. Hz. Ali: "Öyleyse seni düelloya davet ediyorum!" diye teklifte bulundu. Amr: "Niçin yeğenim? Ben seni öldürmek istemem ki!" dedi. Hz. Ali: "Ama ben, vallahi seni öldürmek istiyorum." dedi. Hz. Ali'nin bu cevabına fena halde kızan Amr, ona doğru ilerledi. İkisi de atlarından indiler, meydanda dönerek dövüştüler. En sonunda Hz. Ali, Amr'ı öldürdü."[82]

Hz. Ali'nin Hayber'de Kale Kapısını Sökmesi

Hz. Câbir (radıyallahu anh) anlatıyor: "Hayber Savaşı'nda Hz. Ali, kale kapısını tutarak yerinden söküp kaldırdı ve Müslümanlar oradan içeri girip kaleyi fethettiler. Daha sonra kırk kişi kapıyı aynı kaldırmaya çalıştıysa da kaldırmayı bir türlü başaramadı"[83]

Talha b. Ubeydullah'ın Kahramanlığı ve Cesareti

Hz. Talha (radıyallahu anh) anlatıyor: Uhud Harbi'nin olduğu gün, şu mealdeki şiiri söylemiştim: Biz, yegâne Gâlip ve yegane Mâlik olan Allah'ın savunucularıyız, Mübarek Peygamberimizi savunuruz. Büyük hörgüçlü develerin yattıkları yerde ayakları-

---

82 İbn Kesîr, *el-Bidâye* 4/105

83 İbn Kesîr, *Sîre* 3/359

nı yere vuruşları gibi harplerde düşmanlara darbe üstüne darbe indiririz."

Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) Uhud Savaşı'ndan dönmeden Hassân b. Sâbit'e: "Talha hakkında bir şeyler söyle" dedi. O da şu mealdeki şiiri söyledi:

"Talha Uhud Harbi günü Muhammed'e yardım etti. /Ki bu yardımı Muhammed'in en sıkıntılı ve en zor anında idi. /Onu korumak için avuçlarını mızraklara siper ediyordu. /Kılıç darbeleri altında parmak damarları kesildi, kanlar içinde kaldı ve çolak oldu. /Muhammed hariç en ileride o idi. /İslâm'ın boyunduruğunu ayakta tuttu da İslâm istiklâline kavuştu"

Ebû Bekir-i Sıddîk (radıyallahu anh) da Talha'yı medih sadedinde şu mealdeki şiirleri okudu:

"Düşman süvarileri Allah Resûlünü izlerken /Talha hidayet peygamberini korudu. /Onlarla karşılaştığında bazı Müslümanlar kaçarken /O, süngü yaralarına katlanarak dini savundu. /Ey Talha b. Ubeydullah, cenneti hak ettin. Ceylân gözlü hurilerle evlenmeyi de!"

Hz. Ömer (radıyallahu anh) de şu mısrayı terennüm etmiştir:

"Bütün Müslümanlar savaş alanını bırakıp dağıldığında Talha, yalın kılıcıyla hidayet peygamberini korudu!" Hz. Ömer bunu söyleyince Allah Resûlü: "Doğru söyledin, yâ Ömer!" buyurdu.[84]

Zübeyr b. Avvam'ın Cesareti ve Kahramanlığı

Said b. Müseyyeb şöyle demiştir: Allah yolunda kılıcını ilk defa kınından çıkaran Zübeyr b. Avvâm'dır. Nitekim bir gün öğle üzeri uyurken, "Allah Resûlü öldürüldü." diye bir ses duymuş ve hemen yalın kılıç dışarı fırlamıştı. Çıktığında, Zübeyr'e, "Zübeyr, ne oldu?" diye sordu. Yâ Resûlallah senin katledildiğini

---

84 el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl* 13/179 (36607)

duymuştum!" dedi. Efendimiz: "Peki, öyle olsaydı ne yapardın?" diye sorduğunda Zübeyr, "Vallahi Mekkelilerden kimle karşılaşsam onu öldürürdüm!" cevabını verdi. Onun bu cevabı üzerine, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem) hayır duada bulundu. Bu hadise ile alâkalı olarak Esedî şunları söylemiştir:

"Allah rızası için öfkelenerek çekilen ilk kılıç, Zübeyr'in kılıcıdır. Bu, onun üstün kahramanlığının ilk emaresidir. Zamanı gelince, daha pek çok kahramanlıklarının görüleceğine de bir işarettir."[85]

Hz. Zübeyr'in Hendek ve Yermük Savaşları'ndaki Hücumları

Abdullah b. Zübeyr (radıyallahu anh) anlatıyor: Hendek Savaşı'nda, kadınların ve çocukların yanında kalede nöbetçi bırakılmıştım. Ömer b. Ebî Seleme de benimle birlikteydi. O eğiliyor, ben de onun sırtına çıkarak savaşı seyrediyordum. Babam Zübeyr'i görmüştüm. Bir o tarafa, bir bu tarafa hücum ediyordu. Nerede bir ihtiyaç görse hemen oraya koşuyordu. Akşam olunca babam, bulunduğumuz yere geldi. "Baba, bugün seni ve yaptıklarını gördüm." dedim. "Oğlum, gerçekten beni gördün mü?" dedi. "Evet!" dedim. Bana döndü ve "Anam babam sana feda olsun!" dedi.[86]

Hz. Hamza'nın Bedir Savaşı'ndaki Kahramanlığı

Hâris et-Teymî anlatıyor: "Hz. Hamza (radıyallahu anh) Bedir Savaşı'nda göğsüne devekuşu kanadı takarak kendisini işaretlemişti. Savaş sonrasında müşriklerden biri: "Devekuşu kanadı takmış olan o adam kimdi?" diye sordu. "Abdulmuttalib'in oğlu Hamza'dır." dediklerinde, "Başımıza bu felâketleri getiren işte odur!" diye söylendi.[87]

85 el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl* 13/184 (36621)
86 İbn Kesîr, *el-Bidâye* 4/107.
87 Hâkim, *Müstedrek* 2/128 (2548)

Hz. Hamza'yı Şehit Edilmiş Halde Gören Peygamberimizin Hüznü

Câbir b. Abdullah (radıyallahu anh) anlatıyor: "Uhud Savaşı bittikten sonra halk geri dönerken Allah Resûlü, Hamza'yı göremeyince sağına soluna bakındı. Adamın biri: "Ben onu şu ilerideki ağacın yanında görmüştüm. 'Ben Allah'ın arslanıyım, ben O'nun peygamberinin arslanıyım! Allah'ım, Ebû Süfyân ve yakınlarının yaptıklarından sana sığınıyorum, Müslümanların da bozguna uğramalarından dolayı senden özür diliyorum.' diyordu." dedi.

Resûlü Ekrem Efendimiz, hemen adamın gösterdiği tarafa doğru koştu. Hamza'yı alnından tanıyınca kendisini tutamadı ve ağladı. Müsle yapılarak, gözlerinin oyulduğunu, burnunun ve kulaklarının da kesildiğini görünce hıçkıra hıçkıra ağladı. Sonra, "Kefen yok mu?" diye sordu. Bir zat kalktı ve bir elbise attı. Ardından Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem): "Kıyamet günü Allah katında şehitlerin efendisi Hamza olacaktır." buyurdu.[88]

Vahşî'nin Ağzından Hz. Hamza'nın Katli

Ca'fer b. Amr b. Ümeyyetü'd-Damrî anlatıyor: "Muâviye zamanında Abdullah b. Adiyy b. Hıyâr ile birlikte Vahşî'nin yanına gitmek üzere yola çıktık. Yanına vardığımızda kendisine: "Hamza'yı nasıl öldürdüğünü bize anlatman için buraya kadar geldik. Onu nasıl öldürmüştün?" diye sorduk. Vahşî, "Bu olayı bana sorduğunda, Allah Resûlüne nasıl naklettiysem, size de öyle anlatacağım." diyerek söze başladı:

"O zamanlar Cübeyr b. Mut'im'in kölesiydim. Cübeyr'in amcası Tuayme b. Adiyy, Bedir Savaşı'nda öldürülmüştü. Kureyş, Uhud'a doğru hareket edince Cübeyr bana döndü ve: 'Amcama karşılık Muhammed'in amcası Hamza'yı öldürürsen özgürsün.'

---

88 Hâkim, *Müstedrek* 2/130

dedi. Bunun üzerine Kureyş ile birlikte yola çıktım. Habeşli idim ve iyi mızrak atardım. Attığım mızraklardan pek azı hedefinden şaşardı. İki taraf karşılaşınca dışarı çıktım, Hamza'yı arıyor, onu görmeye çalışıyordum. Derken onu kalabalığın kenarında gördüm, boz bir deve gibi toz toprak içinde kalmıştı. İnsanları kılıcıyla kırıp geçiriyor, karşısında kimse duramıyordu. Vallahi, ben de onu öldürmek için hazırlanıyordum. Bana biraz daha yaklaşması için bir ağaç veya taşın arkasına saklandım. Tam o sırada baktım, Siba b. Abdüluzza beni geçip Hamza'ya doğru gitti. Hamza onu görünce, "Sen de gel, ey sünnetçi kadının oğlu!" deyip öyle ani bir darbe ile Siba b. Abdüluzza'nın başını uçurdu ki sanki bir şey yapmamış gibi idi. O arada ben de mızrağımı ayarladım, kendisine isabet ettireceğimi kestirdiğimde mızrağı fırlattım. Mızrak, Hamza'nın göbeği ile iki kasığı arasından girip uylukları arasından çıktı. Ağır ağır bana doğru gelmeye çalıştı ise de başaramadı. Kendisini o şekilde bıraktım. Ruhu çıkınca yanına varıp kısa mızrağımı çektim. Sonra ordunun içine döndüm, orada sadece oturdum ve hiçbir şeye karışmadım. Hamza'yı, hürriyete kavuşabilmek için öldürmüştüm. Gerçekten de, Mekke'ye dönüşümüzde azat edildim.

Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem), Mekke'yi fethedinceye kadar Mekke'de ikamet ettim. Fetihten sonra Tâif'e kaçtım, orada yaşamaya başladım. Tâifliler İslâm'a girmek için Allah Resûlüne elçiler gönderince ben nereye gideceğimi şaşırdım. Kendi kendime, "Acaba Şam'a, Yemen'e veya başka yerlere mi gitsem." diyordum. Bu şekilde derin derin düşünürken adamın biri bana döndü ve: "Yazık sana! Vallahi Muhammed, dinine girip de gerçekten inanan hiç kimseyi öldürmez." dedi. Adam, bana bunları söyleyince yola çıktım, Medine'ye vardım. Resûlullah'a haber vermemiş ve ona hiç görünmemeye çalışmıştım. Beni görünce: "Sen Vahşî misin?" dedi. "Evet yâ Resûlallah!" deyince Allah Resûlü, "Otur. Hamza'yı nasıl öldürdüğünü bana anlat." buyurdu. Ben de size

naklettiğimin aynısını ona anlattım. Sözlerimi bitirince bana: "Bana görünmemeye çalış. Artık seni görmeye tahammül edemem!" buyurdu. Beni görmesin diye Allah Resûlünün olduğu yerlerde bulunmuyordum. Allah, Peygamberinin ruhunu kabzedinceye kadar bu vaziyet böyle sürdü.

Müslümanlar, Yemâme'de Müseylimetü'l-Kezzâb'ın üzerine yürüdüklerinde ben de onlarla birlikte sefere çıktım. Hamza'yı öldürdüğüm paslı mızrağımı da yanıma aldım. İki taraf karşılaştığında baktım; Müseylime, elinde kılıcıyla dikilmiş duruyor. Ben onu tanımıyordum. Hazırlığımı yaptım. Diğer taraftan Ensâr'dan bir zat da hazırlandı. İkimiz de onu öldürmek istiyorduk. Mızrağımı hazırladım, kendisine isabet ettireceğimi kestirdiğim bir anda fırlattım ve Müseylime'ye isabet ettirdim. Sonra Ensâr'dan olan zat da hamle yapıp onu kılıcıyla biçti. Onu hangimizin öldürdüğünü en iyi bilen Rabbimdir. Eğer onu ben öldürmüşsem, Allah Resûlü'nden sonra insanların en hayırlısı olan Hamza'yı öldürdüğüm gibi insanların en şerlisi olan Müseylime'yi de ben öldürmüş sayılırım."[89]

Bedir Savaşı'nda Allah Düşmanı Ebû Cehil'i Öldüren İki Yiğit Delikanlı: Muaz b. Amr b. Cemuh ve Muaz b. Afrâ

Abdurrahman b. Avf (radıyallahu anh) anlatıyor: "Bedir Harbi'nin olduğu gün, harp safında durup sağıma soluma baktığımda Ensâr'dan çok genç iki delikanlı arasında olduğumu fark ettim. Bunlardan en güçlüsü ile beraber savaşmayı içimden geçirdim ki, o iki gençten biri bana göz kırparak: "Amca, sen Ebû Cehil'i tanır mısın?" diye sordu. "Evet, tanırım da, Ebû Cehil'i ne yapacaksın?" dedim. "Bana haber verildiğine göre Ebû Cehil, Resûlullah Efendimiz'e sövüyor ve hakaret ediyormuş! Allah'a yemin ederim ki, onu görürsem izini takip edeceğim, hangimizin eceli

89 İbn Kesîr, *el-Bidâye* 4/18.

yakınsa birimiz hemen ölecek!" karşılığını verdi. Ben, onun bu sözlerine hayret ettim. Diğer genç de bana göz kırparak aynı şeyleri söyledi. Derken bir ara, gözlerim Ebû Cehil'e iliști. Kureyş askerlerinin içinde dolaşıyordu. O iki gence: "Görüyor musunuz? Bana sorduğunuz adam işte şudur!" dedim. Gençler, hemen kılıçlarına sarılarak Ebû Cehil'i öldürünceye kadar kılıç darbesine maruz bıraktılar. Sonra dönüp Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'in huzuruna gelip durumu arz ettiler.

Allah Resûlü: "Onu hanginiz öldürdü?" diye sordu. İkisi de: "Ben öldürdüm." diyordu. Resûlullah: "Kılıçlarınızı sildiniz mi?" diye sordu. "Hayır" dediler. Bunun üzerine Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem), iki kılıca da baktı ve "İkiniz birlikte öldürmüşsünüz." buyurdu. Fakat Ebû Cehil'in eşyalarını, sadece Muâz b. Amr b. Cemûh'a verdi. Çünkü, Ebû Cehil'i en çok yaralayıp hırpalayan o idi. Diğer genç de Muâz b. Afra idi."[90]

Hz. Ebû Dücâne'nin Kahramanlığı

Hz. Zübeyr b. Avvâm anlatıyor: Uhud gününde Resûlullah Efendimiz bir kılıç göstererek "Hakkını vermek şartıyla bu kılıcı kim benden alır?" diye sordu. Ebû Dücâne (radıyallahu anh) kalktı ve: "Yâ Resûlallah, hakkını vermek üzere ben alıyorum, hakkı nedir?" diye sordu. Resûlü Ekrem Efendimiz kılıcı Ebû Dücâne'ye verdi. Ebû Dücâne çıktı. Bir taraftan kendisini izliyordum. Rastladığı her müşriği kılıçla ikiye ayırıyordu. Derken dağ eteğinde bulunan bir grup kadının yanına vardı. Kadınlar arasında, Ebû Süfyân'ın karısı Hind de vardı. Hind şu şiirleri söylüyordu: "Biz sabah yıldızının kızlarıyız /Yastıklar üzerinde yürürüz./ Saç örgülerimizde misk var. /Bize gelirseniz size kucak açarız. /Sırt çevirirseniz sizlere iyi bakmaz, çeker gideriz!"

---

90 Buhârî, *Sahîh* 3/1144 (2972)

Ebû Dücâne der ki: "Ben Hind'in üzerine atıldım, kadın bağırdı. Kimse de yardımına gelmedi. Bunun üzerine kadını bıraktım." Zübeyr b. Avvâm der ki: "Ben Ebû Dücâne'ye: "Bugün yaptıklarının hepsini gördüm ve hayret ettim. Ama kadını öldürmedin, bunun sebebi nedir?" diye sordum. Şu karşılığı verdi: "Kendisine hücum ettiğimde feryat etti; ama kimse onun yardımına da gelmedi. Allah Resûlünün verdiği bir kılıçla, yardımcısı olmayan savunmasız bir kadını öldürmek bana yakışır mıydı?"[91]

Hz. Katâde b. Nu'man'ın Allah Yolunda Gözünü Kaybetmesi

Katâde b. Nu'man (radıyallahu anh) anlatıyor: "Peygamber Efendimiz'e (sallallahu aleyhi ve sellem) bir yay hediye edilmiş, o da o yayı Uhud Savaşı'nda bana vermişti. O gün o yay ile iki tarafı aşınıncaya kadar Resûlullah'ın önünde ok attım. Yerimden ayrılmıyordum, Allah Resûlüne atılan okları yüzümle karşılıyordum. Efendimizin yüzüne doğru bir ok geldiğinde hemen başımı o tarafa çeviriyordum. Atılan son oklardan biri gözüme isabet etmiş, gözbebeğim avucuma akmıştı. Gözbebeğimi avucuma alıp Peygamber Efendimizin (sallallahu aleyhi ve sellem) yanına vardım. Beni bu halde görünce gözyaşlarını tutamadı ve: "Allah'ım! Katâde, yüzünü senin peygamberin için siper etti. Çıkan gözünü gözlerinin en güzeli ve en keskini yap!" diye dua buyurdu. Hadis râvisi der ki: "Peygamberin duası üzerine, yerine konulan gözü Katâde'nin en güzel ve en keskin gözü oldu."[92]

Hz. Halid b. Velid'in Kahramanlığı

Hâlid b. Velid diyor ki: "Mûte Savaşı'nda elimde dokuz kılıç parçalandı. Yanımda sadece Yemen işi ağzı geniş bir kılıç kaldı."[93]

---

91 Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid* 6/156 (10069)

92 Taberânî, *Mu'cemu'l-Kebîr* 19/8 (12)

93 Buhârî, *Sahîh* 4/1555 (4017)

Hz. Halid'in, Yatakta Ölme Endişesiyle Ağlaması

Ebu'z-Zinâd naklediyor: "Hâlid öleceği sırada ağladı ve: "Şöyle şöyle savaşlara katıldım, vücudumda bir karış yer yoktur ki, kılıç darbesi, mızrak batması ve ok saplanmasından dolayı bir yara izi olmasın. Ama şimdi yatağımda, develerin öldüğü gibi ölüyorum. Korkakların gözlerine uyku girmesin!" dedi.[94]

Hz. Ammar b. Yâsir'in Kahramanlığı

İbn Ömer (radıyallahu anh) naklediyor: Yemâme Harbi gününde Ammar b. Yâsir'i görmüştüm, kesilen kulak kepçesi sallanırken o, büyük bir kayanın üzerine çıkmış ve şöyle bağırıyordu: "Ey Müslümanlar cemaati! Cennetten mi kaçıyorsunuz? Ben Yâsir'in oğlu Ammar'ım! Cennetten mi kaçıyorsunuz? Ben Ammar'ım, bana geliniz!" O gün Ammar, çok çetin bir mücahede ortaya koymuştu.[95]

21. SAVAŞTAN KAÇANLARIN KINANMASI

Ashâbın Seleme b. Hişâm'ı Kınaması

Ümmü Seleme (radıyallahu anh) anlatıyor: Ben, Seleme b. Hişâm el-Muğîre'nin hanımına: "Kocan Seleme'yi Allah Resûlü ve Müslümanların yanında mescitte namazda göremiyorum, sebebi nedir?" diye sordum. Şu cevabı verdi: "Vallahi, Seleme dışarı çıkamıyor. Çünkü ne vakit dışarı çıktı ise halk, "Ey kaçaklar! Allah yolunda savaşmaktan mı kaçtınız?" diye bağırdı. Bunun için o da evine kapandı, artık dışarı çıkmıyor." dedi. Seleme, Mûte Savaşı'nda Hâlid b. Velîd komutası altında savaşırken harpten kaçmıştı.[96]

---

94 İbn Kesîr, *el-Bidâye* 7/114.

95 Hâkim, *Müstedrek* 3/434 (5657)

96 İbn Kesîr, *el-Bidâye* 4/249.

22. SAVAŞTAN KAÇANLARIN DUYDUKLARI PİŞMANLIK

Mûte Harbi'ndeki Firarlarından Dolayı İbn Ömer'le Arkadaşlarının Hissettikleri Üzüntü ve Pişmanlık

Abdullah İbn Ömer (radıyallahu anh) anlatıyor: Resûlullah'ın gönderdiği seriyyelerden birinde bulunuyordum. Bir grup, seriyyeden ayrılıp kaçmıştı. Ben de onlar arasındaydım. Yolda pişman olduk, "Ne yapacağız şimdi? Savaş meydanından kaçtık, Allah'ın gazabına uğradık." dediler. Daha sonra, "Medine'ye girip evlerimizde gecelesek." diye bir fikir ileri sürdüysek de, bundan da vazgeçerek, "Allah Resûlüne görünelim, durumumuzu arz edelim. Tevbe imkânı varsa ne iyi! Yoksa, birliğimize geri döneriz." dedik. Öğle namazından önce Resûlullah'ın kapısına vardık. Dışarı çıktı ve: "Siz kimlersiniz?" diye sordu. "Savaştan kaçanlarız!" dedik. "Hayır! Siz geri dönmek üzere gelmiş kimselersiniz. Zira ben sizdenim, siz de bendensiniz." buyurdu. Hemen vardık ve elini öptük.[97]

23. ALLAH YOLUNDA SAVAŞANLARA SİLAH SAĞLAMAK, YARDIMDA BULUNMAK

Peygamberimizin Harbe Bizzat Katılmadığı Zaman, Silahını Hz. Üsâme veya Hz. Ali'ye Vermesi

Cebele b. Hârise (radıyallahu anh) rivayet ediyor: "Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) bizzat savaşmadığında silahını Ali'ye yahut Üsâme'ye verirdi."[98]

Allah Yolunda Savaşmak İsteyenlere Yardım Edenin Durumu

Ebû Mesud el-Ensârî (radıyallahu anh) anlatıyor: Bir adam, Peygamberimize geldi ve: "Yâ Resûlallah, bineğim yoruldu, yolda

---

97 Ahmed b. Hanbel, *Müsned* 2/70 (5384)

98 Taberânî, *Mu'cemu'l-Kebîr* 2/286 (2194)

kaldım, Beni bir bineğe bindir." dedi. Allah Resûlü: "Şimdi yanımda seni bindirecek bineğim yoktur." buyurdu. Öte taraftan bunu duyan bir başka adam: "Yâ Resûlallah, ben ona binek sağlayabilecek birini gösterebilirim." dedi. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem): "Bir hayra vesile olana, o hayrı işleyenin sevabının aynısı yazılır!" buyurdu.[99]

Konu ile ilgili başka bir rivayeti de şöyledir:

Enes b. Mâlik (radıyallahu anh) anlatıyor: "Eslem kabilesinden bir delikanlı Resûlü Ekrem'e: "Yâ Resûlallah, cihad etmek istiyorum; ancak, sefer hazırlığı yapabileceğim bir şeyim yok." dedi. Resûlullah: "Ensâr'dan falana git, o hazırlığını görmüştü; fakat hastalandı. Kendisine, "Allah Resûlünün selâmı var, yaptığın hazırlıkları bana vermeni emrediyor, de." buyurdu. O delikanlı da onun yanına vardı ve Hz. Peygamberin selâmını iletti. Adam, hanımına: "Kadın! Benim için yaptığın hazırlıklarımı buna ver, hiçbir şey bırakma, hepsini ver. Sakın ha, o hazırlıklardan hiçbir şeyi bırakma ki, senin sevabın da çok olsun!" dedi.[100]

Başkasının Yardım ve Desteğiyle Savaşa Gidenin veya Gönderenin Durumu

Hz. Meymûne binti Sa'd (radıyallahu anhâ), Efendimize (sallallahu aleyhi ve sellem) şu soruyu yöneltti: "Yâ Resûlallah, bize şu konuda fetva ver: Savaşa gidemeyip de malını veren ve malıyla cihada gidilen kimsenin durumu nedir? Cihadın sevabı ona mıdır, yoksa onun malıyla cihada gidene mi?" Allah Resûlü şu cevabı verdi: "Gönderene malının, cihada giden kimseye de ihlas ve niyetinin karşılığı vardır."[101]

99 Müslim, *Sahîh* 3/1506 (1893)
100 Ebû Dâvud, *Sünen* 2/99 (2780)
101 Taberânî, *Mu'cemu'l-Kebîr* 25/38 (69)

24. ALLAH YOLUNDA CİHADA ÇIKANLARI UĞURLAMAK

Hz. Ebû Bekir'in, Üsâme b. Zeyd Komutasındaki Orduyu Uğurlaması

Hasan-ı Basrî (radıyallahu anh) anlatıyor: Hz. Ebû Bekir (radıyallahu anh) Medine'den çıkarak ordunun yanına kadar geldi. Askerlere cesaret verip uğurladı. Üsâme'yi uğurlarken yaya yürüyordu. Abdurrahman b. Avf da Ebû Bekir'in bineğini yularından çekiyordu. Üsâme ise atının sırtında idi. Üsâme: "Ey Allah'ın Resûlünün halifesi, ya siz de binin yahut ben ineyim!" dedi. Hz. Ebû Bekir: "Vallahi ne sen in, ne de ben bineyim. Ayaklarım, Allah yolunda bir süre tozlansa ne olur? Bir gaziye, attığı her adımına mukabil yedi yüz sevap yazılır, yedi yüz derece yükselir, yedi yüz günahı da silinir. Savaş bitinceye kadar bu böyledir." dedi. Daha sonra Hz. Ebû Bekir, Üsâme'ye: "Ömer b. Hattâb'ı bana yardımcı olarak bırakmayı uygun görürsen iyi olur." dedi. O da Hz. Ömer'in kalmasına izin verdi.[102]

Yahya b. Saîd anlatıyor: Hz. Ebû Bekir (radıyallahu anh) Şam'a dört ordu göndermişti. Bu ordulardan birinin komutanı olan Yezid b. Ebî Süfyân'ı uğurlarken, Hz. Ebû Bekir (radıyallahu anh) yaya yürüyordu. Derler ki, Yezîd, Hz. Ebû Bekir'e: "Ya sen de bin, yahut ben ineyim" der. Hz. Ebû Bekir: "Ne sen ineceksin ne de ben bineceğim. Allah yolunda attığım bu adımlarımın sevabını Allah'tan bekliyorum!" buyurur.[103]

Câbir el-Bur'înî (radıyallahu anh) naklediyor: Ebû Bekir-i Sıddîk (radıyallahu anh) bir orduyu uğurlarken askerlerin yanında yaya yürümüş ve şöyle demişti: "Allah'a hamd olsun! Ayaklarımız Allah yolunda tozlandı." Soruldu: "Biz onları sadece uğurladık, ayaklarımız Allah yolunda nasıl tozlanır?" Hz. Ebû Bekir şu cevabı

---

102 el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl* 10/798 (30268)
103 Beyhakî, *Sünen* 9/89 (17927)

verdi: "Biz onların savaş hazırlıklarını yaptık, uğurladık ve kendilerine dua ettik!"[104]

Abdullah b. Ömer'in Gazileri Uğurlaması

Mücâhid anlatıyor: Bir gazaya gitmek üzere yola çıkmıştım. İbn Ömer de bizi uğurluyordu. Ayrılacağı sırada bize şöyle dedi: "Yanımda size vereceğim bir şey yok. Ama ben Resûlullah'ın şöyle buyurduğunu duymuştum: 'Cenâb-ı Hakk'a bir şey emanet edildiğinde Cenâb-ı Hakk onu muhafaza eder.' Ben de dininizi, bıraktığınız emanetinizi ve amellerinizin neticelerini Allah'a emanet ediyorum.[105]

Müslümanların, Tebûk Gazası'ndan Dönen Sahâbileri Karşılamaları

Sâib b. Yezîd (radıyallahu anh) diyor ki: "Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) Tebûk Seferi'nden döndüğünde, halk onu Seniyyetü'l-Vedâ'da karşıladı. Ben de o zaman henüz çocuktum ve çocuklarla birlikte oraya kadar gidip Allah Resûlü'nü karşılamıştım."[106]

25. ALLAH YOLUNDA SAVAŞA ÇIKACAKLARIN ADLARININ YAZILMASI

İbn Abbâs'tan (radıyallahu anh), Nebîler Nebîsinin şöyle buyurduğu rivayet olunmuştur: "Hiçbir erkek mahremi olmayan (nikâh düşen) bir kadınla baş başa bulunmasın; hiçbir kadın da yanında bir mahremi olmaksızın yolculuğa çıkmasın!" Allah Resûlü böyle buyurunca bir zat ayağa kalktı ve: "Yâ Resûlallah, ben şöyle bir

---

[104] Beyhakî, *Sünen* 9/173 (18360)
[105] Beyhakî, *Sünen* 9/173 (18358)
[106] Beyhakî, *Sünen* 9/175 (18368)

savaş için adımı yazdırmıştım, hâlbuki hanımım da hacca gitmek için hazırlandı ve yola çıktı, ne emredersiniz?" diye sordu. Resûlullah: "Git ve hanımınla hac ibadetini yerine getir." buyurdu.[107]

Allah İçin Çıkılan Yolculuk Dönüşünde Namaz Kılıp Yemek Vermek

Kâ'b'dan (radıyallahu anh) rivayet olunmuştur: "Resûlü Ekrem (sallallahu aleyhi ve sellem) herhangi bir seferden kuşluk vakti geldiğinde, henüz istirahat için oturmadan önce iki rekât namaz kılardı."[108]

Câbir b. Abdullah'dan (radıyallahu anh) rivayet olunmuştur: "Bir seferde Peygamber Efendimizle (sallallahu aleyhi ve sellem) beraberdim. Medine'ye geldiğimizde bana: 'Mescide gir, iki rekât namaz kıl.' buyurdu."[109]

26. KADINLARIN, ALLAH RIZASI İÇİN GAZALARDA GÖREV ALMALARI

Hz. Enes'in Teyzesi Ümmü Haram'ın Gazaya Katılması

Hz. Enes'ten (radıyallahu anh) rivayet olunmuştur: Bir gün Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), Ümmü Haram binti Milhan'ın'ın evine gitti, bir yere yaslanıp uyudu. Az sonra gülümseyerek uyandı. Ümmü Haram: "Yâ Resûlallah, neden tebessüm ettiniz?" diye sordu. Allah Resûlü: "Rüyamda, ümmetimden bazılarının, yeşil deniz üstünde padişahların tahtlara kuruldukları gibi gemilere binerek Allah yolunda gazaya gittikleri gösterildi. Ona gülümsüyorum." buyurdu. Teyzem Ümmü Haram: "Yâ Resûlallah, benim de onlardan biri olmam için dua buyurun." dedi. Allah Resûlü:

---

107 Buhârî, *Sahîh* 3/1094 (2844)
108 Buhârî, *Sahîh* 3/1123 (2922)
109 Buhârî, *Sahîh* 2/920 (2463)

"Allah'ım! Ümmü Haram'ı da onlardan eyle!" diye dua etti. Sonra Resûlullah başını yastığa koyarak bir süre daha uyudu. Yine gülümseyerek uyandı. Ümmü Haram: "Yâ Resûlallah, niçin gülüyorsun?" diye sorduğunda Resûlü Ekrem: "Bu defa da ümmetimden bir kısmının, padişahların tahtlarına kuruldukları gibi kara vasıtaları üzerinde, ihtişamlı bir şekilde cihada gittikleri gösterildi." diyerek cevap verdi. Teyzem: "Beni de onlardan kılması için Allah'a dua buyurun." dedi. Resûlullah: "Sen öncekilerdensin, sonrakilerden değilsin." buyurdu.

Enes (radıyallahu anh) diyor ki: "O sırada teyzem, Ubâde b. Sâmit'in nikâhı altında idi. Muâviye'nin hanımı Binti Karaza ile birlikte deniz seferine katılmıştı. Denizden karaya çıktığında, bindiği hayvanın ürkmesiyle düşerek vefat etti."[110]

Allah Yolunda Yapılan Savaşlarda Kadınların Ettiği Hizmet

Ümmü Süleym (radıyallahu anhâ) anlatıyor: "Allah Resûlü herhangi bir sefere çıktığında, Ensâr'dan bir grup kadın da yanında sefere iştirak ederek hastalara su verir ve yaralıları tedavi ederdi."[111]

Rübeyyi' binti Muavviz (radıyallahu anhâ) şöyle demiştir: "Biz Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem) ile birlikte savaşlara katıldığımızda su taşır, yaralıları tedavi eder ve savaş alanındaki ölen Müslümanların cesetlerini kaldırırdık."[112]

Ümmü Atıyyetü'l-Ensâriyye'den (radıyallahu anhâ) rivayete göre, o şöyle demiştir: "Allah Resûlü ile beraber yedi sefere katıldım. Mücâhidlerin eşyasını bekler, yemeklerini yapar, yaralıları tedavi eder, ölümcül hastaların da yanlarında durur, onlara bakardım."[113]

---

[110] Buhârî, *Sahîh* 3/1055 (2722)
[111] İbn Hibbân, *Sahîh* 11/26 (4723)
[112] Buhârî, *Sahîh* 3/1056 (2726)
[113] Müslim, *Sahîh* 3/1444 (1812)

Uhud Savaşı'nda Hizmeti Geçen Kadınlar

Hz. Enes (radıyallahu anh) anlatıyor: "Uhud Harbi'nde İslâm ordusu yenilgiye uğramış ve askerlerin büyük bir kısmı dağılmıştı. Vallahi, o gün Ebû Bekir'in kızı Âişe ile annem Ümmü Süleym'i şöyle görmüştüm: Paçalarını sıvamışlardı, o kadar ki ayak bileklerindeki halhalları görünüyordu. Kırbalarla su taşıyor, askerlere su dağıtıyorlardı. Sonra gidiyor, kırbaları tekrar doldurup getiriyorlar, askerlere içiriyorlardı."[114]

Sa'lebe b. Ebî Mâlik (radıyallahu anh) şöyle nakleder: Bir gün Hz. Ömer (radıyallahu anh) Medineli kadınlara yün giysiler dağıtmış, elinde de yeni bir elbise artmıştı. Yanında bulunanlardan biri: "Ey Mü'minlerin Emiri, onu da nikâhınızda bulunan Ümmü Gülsûm binti Ali'ye verin." dedi. Müslümanların halifesi Hz. Ömer: "Ümmü Selît bu elbiseye daha lâyıktır. Çünkü o, Allah Resûlüne biat eden Ensâr kadınlarındandır. Ayrıca Ümmü Selît, Uhud Harbi'nde su kırbalarımızı tamir etmiş ve dikmişti." dedi.[115]

Haşrec b. Ziyâd, büyükannesinin şöyle söylediğini nakletmiştir: Efendimizle (sallallahu aleyhi ve sellem) birlikte Hayber Gazası'na çıkmıştık. Allah Resûlü: "Siz neden bizimle geliyorsunuz?" diye sorunca şu cevabı verdik: "Yün eğirip bununla Allah yolunda yardımda bulunmak ve bir de yaralıları tedavi etmek için geliyoruz."[116]

27. KADINLARIN, ALLAH YOLUNDA FİİLEN SAVAŞMALARI

Hz. Ümmü Umâra'nın Uhud'da Savaşması

Sa'd b. Rebî'nin kızı Ümmü Sa'd (radıyallahu anhâ) anlatıyor: "Ümmü Umâra'nın (radıyallahu anhâ) yanına vardım ve: "Teyze, Uhud

---

[114] Buhârî, *Sahîh* 3/1055 (2724)
[115] Buhârî, *Sahîh* 3/1056 (2725)
[116] Ebû Dâvud, *Sünen* 2/82 (2729)

Harbi'nde nasıl savaştığını bana anlatır mısın?" dedim. Şöyle anlattı: "Günün ilk saatlerinde halk ne yapıyor diye bakmak üzere çadırdan çıktım. Yanımda su dolu bir kırba vardı. Allah Resûlünün yanına gittim. Peygamber Efendimiz sahâbileri arasında bulunuyordu. Müslümanlar zafer yolundaydı. Ama tâlih ters dönüp Müslümanlar bozguna uğrayınca koştum, Resûlullah'ın yanında savaşmaya başladım. Kendisini kılıç ve okla müdafaa ediyordum. Sonunda yaralandım."

Ümmü Umâra'nın omzunda çukurumsu bir yara izi görünce kendisine: "Bunu kim yaptı?" diye sordum. "İbn Kamie" dedi ve devam etti: "Allah onu kahretsin. Şöyle ki: O gün bazı sahâbiler, Resûlullah'ın yanından uzaklaşınca İbn Kamie, 'Bana Muhammed'i gösterin, eğer o kurtulursa benim yaşamamın da anlamı yok!' diye bağırmaya başladı. Bunun üzerine ben, Mus'ab b. Umeyr ve Allah Resûlü'nün yanından ayrılmayan daha birkaç kişiyle ona karşı koyduk. Adam bana bir kılıç indirip şu gördüğün yarayı açtı. Ben de kendisine birkaç kılıç indirdimse de onu öldüremedim. Çünkü Allah düşmanının üzerinde, üst üste iki zırh vardı."[117]

Hz. Ömer'den (radıyallahu anh) gelen rivayet ise şöyledir: "Efendimizin (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurduğunu işittim: "Uhud günü sağıma ve soluma baktığımda, hep Ümmü Umâre'yi (Nesîbe binti Ka'b) beni korumak için savaşırken görüyordum."[118]

Hz. Safiyye'nin Uhud ve Hendek'te Savaşması

İbn Sa'd'ın rivayetine göre; Uhud günü ashâbın bozguna uğradığı bir sırada, Safiyye (radıyallahu anhâ) elinde mızrak, savaş alanına giriyor; onunla müşriklerin yüzlerine vuruyordu. Bunu gören Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem), Safiye'nin oğlu Zübeyr b. Avvâm'a, "Zübeyr, kadını koru." buyuruyordu.

---

117 İbn Hacer, *el-İsâbe* 4/470.

118 İbn Hacer, *el-İsâbe* 4/479.

Abbâd anlatıyor: "Safiyye (radıyallahu anhâ), Peygamberimizin şâiri Hassan b. Sâbit'in kalesine sığındıkları anda başlarından geçen bir hadiseyi şöyle nakletmiştir:

"Hassan, biz kadınların ve çocukların yanındaydı. Yahudilerden biri, kalenin çevresinde dolaşmaya başlamıştı. O sırada Kureyzaoğulları Yahudileri de, Allah Resûlü'ne karşı harp açmış, Resûlullah ile olan irtibatlarını kesmişlerdi. Bu nedenle bize saldırdıkları takdirde, bizleri savunacak kimse yoktu. Resûlü Ekrem (sallallahu aleyhi ve sellem) ile Müslümanlar da düşmanlarıyla göğüs göğüse çarpışmakta idiler ve onları bırakıp da yanımıza gelmeleri, o an için mümkün değildi. Derken, birisi yanımıza çıkageldi. Dedim ki: "Bak Hassân, gördüğün gibi, şu Yahudi kalenin çevresinde dolaşıyor. Vallahi o, bizim durumumuzu öğrendiğinde gidip Yahudilere söylemeyeceğinden emin değilim. Resûlullah ile ashâbı düşmanla meşguller, haydi aşağı iniver de onu öldür." dedim. Hassan: "Allah iyiliğini versin Abdulmuttalib kızı! Vallahi sen bu işi benden daha iyi becerirsin, benim elimden gelmez." dedi.

O böyle söyleyince hemen belimi bağladım, elime de bir mertek aldım, kaleden aşağı indim, merteği adama vurup adamı öldürdüm; işimi bitirince de kaleye döndüm. Hassân'a: "Hassân, aşağıya iniver de adamın eşyalarını al. Erkek olduğu için ben almadım." dedim. Hassân: "Abdulmuttalib kızı, benim onun elbiselerine ihtiyacım yoktur ki!" cevabını verdi.[119]

Huneyn Savaşı'nda Hz. Ümmü Süleym'in, Savaşmak İçin Hançer Taşıması

Hz. Enes (radıyallahu anh) şöyle demiştir: "Ebû Talha (radıyallahu anh) Huneyn günü, gülerek Allah Resûlünün (sallallahu aleyhi ve sellem) yanına geldi ve: "Yâ Resûlallah, Ümmü Süleym'i gördün mü? Yanında

119 İbn Kesîr, *el-Bidâye* 4/108.
Beyhakî'de, "Safiyye, müşrik bir adamı öldüren ilk İslâm kadınıdır." kaydı vardır.

hançer taşıyor!" dedi. Allah Resûlü: "Ümmü Süleym, bununla ne yapmak istiyorsun?" diye sordu. Ümmü Süleym: "Müşriklerden biri bana yaklaştığında bunu karnına sokarım diye yanıma almıştım." cevabını verdi. Onun bu sözü üzerine, Allah Resûlü gülmeye başladı."[120]

Esma binti Yezîd'in Yermûk Savaşı'nda Dokuz Kişiyi Öldürmesi

Muhacir'den rivayet olunmuştur: Muâz b. Cebel'in amcası Yezîd'in kızı Esma Yermük Savaşı'nda bir çadır direği ile Rumlardan dokuz kişiyi öldürdü."[121]

Kadınların, Savaşa Çıkmayı Âdet Haline Getirmelerinin Hoş Karşılanmaması

Taberânî'nin rivayetine göre, Beni Kuzâa kabilesinin genç kadınlarından Ümmü Kebşe, Efendimize (sallallahu aleyhi ve sellem) gelerek: "Yâ Resûlallah, filân birlik içinde savaşa çıkmam için izin verir misin?" diye izin istedi. Allah Resûlü: "Hayır." dedi.

Kadın: "Yâ Resûlallah, bilfiil savaşmak niyetinde değilim, yaralıları ve hastaları tedavi etmek istiyorum!" dedi. Allah Resûlü: "Eğer bunun bir âdet olacağından ve 'Falan kadın savaşa gitmiştir!' denileceğinden endişe duymasaydım, muhakkak sana izin verirdim. Ama sen şimdi git ve evinde otur." buyurdu.[122]

Kadınlar İçin Cihada Denk Olan Ameller

İbn Abbâs (radıyallahu anh) naklediyor: Bir kadın Resûlü Ekrem Efendimize (sallallahu aleyhi ve sellem) geldi ve: "Yâ Resûlallah, ben,

---

120 İbn Ebî Şeybe, *Musannef* 7/416 (36937)
121 Taberânî, *Mu'cemu'l-Kebîr* 24/157 (403)
122 Taberânî, *Mu'cemu'l-Kebîr* 25/176 (431)

kadınların sana gönderdikleri elçiyim. Cihadı Allah erkeklere farz kılmıştır, onlar muzaffer olduklarında sevap kazanıyorlar, öldürüldüklerinde Rableri katında şehadet nimetine mazhar oluyorlar. Biz kadınlar cemaati ise onların işlerini görüyoruz, bu cihadda bize de yer yok mu?" diye sordu. Efendimiz şöyle buyurdu: "Sözcüsü olduğun kadınlara şunu ilet: "Kocanın haklarına saygı göstermek ve onun hakkını yerine getirmek, cihadın sevabına denktir. Ancak siz kadınlardan bunu hakkıyla yapan pek az!"[123]

28. ÇOCUKLARIN CİHADA İŞTİRAK ETMELERİ

Hz. Umeyr b. Ebî Vakkâs'ın Şehadeti

Sa'd b. Ebi Vakkas (radıyallahu anh) anlatıyor: Bedir Harbi'nde Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) bizi teftiş etmeden önce kardeşim Umeyr'i gördüm, büyükmüş gibi görünmeye çalışıyordu. "Kardeşim, neyin var?" dedim. "Allah Resûlü'nün beni fark etmesinden korkuyorum. Çünkü beni küçük bularak geri çevirebilir. Ben de savaşa gitmek istiyorum. Ümit ederim ki, Allah bana da şehadet nasip eder." dedi. Annesi Umeyr'i, Allah Resûlüne arz edince Allah Resûlü onu geri çevirdi. Kardeşim ağladı. Ağlayınca Resûlullah ona izin verdi. Umeyr, küçük olduğundan kılıcının kayışını ben bağladım. Şehit edildiğinde henüz on altı yaşında idi.[124]

---

123 Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid* 4/560 (7631)
124 İbn Hacer, *el-İsâbe* 3/149

ASHÂB-I KİRÂM'IN BİRLİK VE BERABERLİĞE VERDİĞİ ÖNEM

Sahabeler, birlik ve beraberliğe nasıl özen gösterdiler? İnsanları Allah ve Resûlünün yoluna çağırırken, mücahede ederken, ihtilâfa düşmekten ve birbirleriyle uğraşmaktan nasıl kaçındılar?

1. SAHÂBENİN TEFRİKAYA DAİR MÜLÂHAZALARI

Hz. Ebû Bekir'in Bu Konudaki Değerlendirmeleri

İbn İshak naklediyor: "Peygamber Efendimizin (sallallahu aleyhi ve sellem) vefatının ardından, sahabe Ensâr'ın Benî Sâide sofasında hilafet meselesini istişare ederken, Hz. Ebû Bekir (radıyallahu anh) bu konuda şunları söylemiştir: "Müslümanların başında iki imamın birden bulunması caiz değildir. Böyle durumlarda, Müslümanların işleri ve hükümleri bölünür, birlikleri bozulur, aralarında çekişmeler baş gösterir. Neticede, sünnet terk edilmeye, bidatlar ortaya çıkmaya, fitneler artmaya başlar. Yani, ülkeyi bir anda iki emirin yönetmesi hususunda ısrar etmenin hiç kimseye bir faydası yoktur!"[1]

---

1 Beyhakî, *Sünen* 8/145 (16327)

Hz. Ömer'in Bu Husustaki İfadeleri

Sâlim b. Ubeyd naklediyor: "Ebû Bekir'e biat etme hususu görüşülürken Ensâr'dan biri: "Bir başkan bizden, bir başkan da siz Muhâcirlerden olsun." dedi. Hz. Ömer, bu teklifi getiren kişiye şu cevabı verdi: "Bir kında iki kılıcın birbirine değmemesi nasıl mümkün değilse iki başkanın uzlaşması da öyle imkânsızdır!"[2]

Hz. Abdullah İbn Mesud'un Bu Konudaki Yaklaşımları

Abdullah b. Mesud (radıyallahu anh) şöyle demiştir: "Ey insanlar! Başınızdaki yöneticinize itaat ediniz, cemaatten ayrılmayınız; zira cemaat Allah'ın ipidir. Allah, o ipe tutunmanızı emretmiştir. Cemaat içinde hoşunuza gitmeyen şeyler, tefrika hâlinde iken beğendiklerinizden iyidir. Allah Teâlâ, yarattığı her şey için bir son da takdir buyurmuştur. İslâm'ın geleceği parlaktır ve artık tutunmuştur! Çok sürmez, İslâm da kendisi için takdir edilen zirveye ulaşır. Daha sonra, kıyamete kadar bazen güçlenir bazen zayıflar. Zayıflığın emaresi fakirlik ve yoksulluktur. Gün gelecek, yoksulluk o kadar artacak ki; fakir, yardım isteyecek birini bulamayacak. Zengin ise, elindeki servetin kendisine yetmediğini düşünecek. İnsan, sıkıntısını kardeşine veya amcaoğluna ilettiğinde onlardan yardım göremeyecek. Dilenci, bir hafta boyunca el açıp dolaşacak da kimse onun eline bir şey koymayacak. Bu hadiseler olduktan sonra, yerden bir ses duyulacak. Herkes, bu sesin yalnız kendi bölgelerinden çıktığını sanacak. Sonra, arz Allah'ın dilediği kadar sükûnet bulacak. Bu sükûnet devresinden sonra, yeryüzü içindekileri dışarı atacak."

"Ey Ebâ Abdurrahman, yeryüzünün içindekilerden kastın nedir?" diye soranlara Abdullah b. Mesud şöyle cevap vermiş-

2 Beyhakî, *Sünen* 8/145 (16326)

tir: "Altın ve gümüş damarları! Ama o günden itibaren kıyamete kadar altın ve gümüşten hiçbir fayda sağlanmayacak."[3]

Hz. İbn-i Mesud: "Tefrika şerdir!"

Katâde'den (radıyallahu anh) rivayet olunmuştur: "Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem), Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer, hilâfetinin ilk dönemlerinde de Hz. Osman Mekke'de ve Minâ'da seferî olduklarından farz namazları ikişer rekât olarak kılıyorlardı. Daha sonra Hz. Osman dört rekât olarak kılmaya başladı. Bu durum İbn Mesud'un (radıyallahu anh) kulağına gidince, İbn Mesud "İnnâ lillah ve innâ ileyhi râciûn" dedikten sonra kalktı ve farz namazı dört rekât olarak kıldı. Kendisine: "Hem yadırgadın hem de namazı dört rekât olarak kıldın; bunu nasıl izah edersin?" diye sorulduğunda İbn Mesud şu karşılığı verdi: "Tefrika şerdir!"[4]

Hz. Ali: "Ben ihtilâftan nefret ederim."

Hz. Ali'nin şöyle söylediği rivayet edilmektedir: "Namazlarınızı şimdiye kadar kılageldiğiniz gibi kılınız, ben ihtilâfı hoş görmem. Benden önceki arkadaşlarımın zamanında halk nasıl parçalanmadıysa ben ölünceye kadar da Müslümanların birlik ve beraberlikleri öyle sürecek!"[5]

Süleyman b. Kays el-Âmirî anlatıyor: "Hâricîlerin reislerinden İbnü'l-Kevvâ, Hz. Ali'ye (radıyallahu anh) "sünnet, bidat, cemaat ve tefrika" kelimelerinin mânâlarını sordu. Hz. Ali: "Bak İbnül'l-Kevvâ, soruyu ezberlediğin gibi cevabını da iyi belle. Sünnet dediğin şey, vallahi Hz. Muhammed'in (sallallahu aleyhi ve sellem) yoludur. Bidat, bu yoldan ayrılmaktır. Cemaat, vallahi azınlıkta da olsalar doğru ve

---

3 Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid* 7/634 (12457)
4 el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl* 8/411 (22759)
5 Buhârî, *Sahîh* 3/1359 (3504)

haklıdan yana olanlar ile bir arada bulunmaktır. Tefrika ise, çok da olsalar bâtıla taraf olanlarla birlikte olmaktır!" dedi.[6]

2. PEYGAMBERİMİZİN VEFATINDAN SONRA ASHÂBIN HİLÂFET MEVZUUNDAKİ TUTUMLARI

Sahâbe Efendilerimizin, Hz. Ebû Bekir'in Halifeliği Üzerinde İttifak Etmesi

Urve b. Zübeyr'den (radıyallahu anh) rivayet olunmuştur: "Peygamberimizin vefâtı üzerine Ebû Bekir, Sünh (Medine civarında Avâlî denilen birtakım mahalleler vardı. Sünh da bunlardan birinin adıdır.) mahallesindeki evinden çıkıp atına binerek Medine'ye geldi ve Mescid'in kapısında indi. Kederli idi. Kızı Âişe'nin odasına girmek için izin istedi. Hz. Âişe izin verdi. Ebû Bekir içeri girdiğinde Resûlullah yatakta yatıyordu. Kadınlar da onun etrafında idiler. Ebû Bekir, Allah Resûlünün yüzünden örtüyü kaldırdı, diz çökerek (iki kaşının arasını) öptü ve ağlayarak: "Ömer'in sözleri boştur! Allah Resûlü vefat etmiş, ruhumu elinde tutan Allah'a yemin ederim ki o ölmüş! Yâ Resûlallah, Allah'ın rahmeti üzerine olsun. Hayatın da, ölümün de ne kadar güzel!" dedi. Sonra tekrar örtüyü Resûlullah'ın yüzüne örttü. Ardından hızla Mescid'e çıktı, halkın omuzlarından atlaya atlaya ilerleyerek minberin yanına vardı. Hz. Ömer, Hz. Ebû Bekir'in kendisine doğru geldiğini görünce oturdu. Ebû Bekir-i Sıddîk minberin yanında dikildi ve oradan cemaate seslendi. Cemaat de bunun üzerine toparlandı. İnsanlar oturup lâkırdıyı kestiler. Hz. Ebû Bekir, şunları söyledi:

"Ey insanlar! Allah, Peygamberini kendi nezdine aldı. Ama Allah Bâkî'dir, sizin aranızdadır. Kendinize geliniz, bu ölümdür; sizden hiç kimse sağ kalmayacak. Ebediyen diri olan ancak Allah'tır! Daha sonra şu âyeti okudu:

---

6 el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl* 1/574 (1644)

"Muhammed, sadece bir resûldür, elçidir. Nitekim, ondan önce de nice resûller gelip geçmiştir. Şayet o ölür veya öldürülürse, siz hemen gerisin geriye dinden mi döneceksiniz? Kim geri döner, dinden çıkarsa, bilsin ki Allah'a asla zarar veremez. Ama Allah hidayetin kadrini bilip şükredenleri bol bol mükâfatlandıracaktır." (Âl-i İmrân, 3/144)

Hz. Ömer (radıyallahu anh) o günkü hâlini şöyle anlatıyor: "Vallahi, Ebû Bekir Âl-i İmrân sûresindeki âyeti okuyuncaya kadar Peygamberin vefatına inanamamıştım. O âyetin o günden önce indiğini sanki bilmiyordum!"

Hz. Ebû Bekir, hutbesinde şu âyetleri de bir bir okudu:

"Muhakkak sen de öleceksin, onlar da elbet ölecekler." (Zümer, 39/30)

"O'nun zatından başka her şey helak olucudur. Hüküm O'nundur ve siz ancak O'na döndürüleceksiniz." (Kasas, 28/88)

"Yeryüzünde bulunan her canlı fanîdir. Ancak azamet ve ikram sahibi olan Rabbinin zatı Baki kalacaktır." (Rahmân, 55/ 26-27)

"Her can ölümü tadıcıdır. Ecirleriniz (yaptıklarınızın karşılıkları) muhakkak kıyamet günü tastamam verilecektir." (Âli İmrân, 3/185)

Bu âyetleri okuduktan sonra Ebû Bekir (radıyallahu anh) sözlerine şöyle devam etti:

"Ey cemaat! Allah, dinini galip kılıncaya, Allah'ın ebedi mesajlarını tebliğ edinceye kadar Muhammed'e (sallallahu aleyhi ve sellem) ömür verdi. Bu vazifelerini tamamlayınca, Allah onun ruhunu kabzetti. Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem), sizi açık ve geniş bir cadde üzerinde bıraktı. Helâke sürüklenenler, ancak Hz. Muhammed ve Kur'ân geldikten sonra olacaktır. Her kim Allah'ı Rab biliyorsa, bilsin ki Allah Hayy'dır, ölmez. Her kim Muhammed'e tapıyor idiyse, onu tanrı mertebesine çıkartıyor idiyse şüphe yok ki artık o vefat etmiştir!

Ey insanlar! Allah'tan korkunuz, dininize sımsıkı sarılınız, Rabbinize güveniniz. Allah'ın dini dimdik ayaktadır. Allah'ın kelimesi tamdır ve Allah, dinine yardım edenin her zaman yardımcısıdır. O, dinini aziz kılacaktır. Allah'ın kitabı aramızdadır. O bir nur, o bir şifadır. Allah, Peygamberimize doğru yolu kitabıyla gösterdi, haram ve helâl kıldığı hususlar onun içindedir. Vallahi, bize baş kaldıracaklara aldırmayınız. Allah'ın kılıçları kınlarından çekilmiştir, bundan sonra onları yerlerine koymayınız. Allah Resûlünün yanında cihad ettiğimiz gibi, bundan sonra da bize karşı gelenlerle savaşmaya devam edeceğiz. Bize karşı duranlar, kendi kendilerine zarar vereceklerdir."

Hz. Ebû Bekir, konuşmasını tamamladıktan sonra minberden inerek Muhâcirlerle birlikte Allah Resûlünün cenazesinin yanına döndü.[7]

Hz. Ömer'in Hutbesi ve Hz. Ebû Bekir'e Yapılan Umumî Biat

Enes (radıyallahu anh), rivayete göre şöyle demiştir: "Efendimizin vefatının ikinci günü, Ömer (radıyallahu anh) minbere çıkarak bir hutbe irâd etti. Ebû Bekir bu sırada suskunluğunu muhafaza ediyor, konuşmuyordu. Ömer, şunları söyledi:

'Ben, Resûlullah Efendimizin hepimizden sonra öleceğini ümit ediyordum. Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem) öldü ise Allah Bâkîdir! Geride, yolunuzu aydınlatacak bir nur bırakmıştır. Cenâb-ı Allah, bu nur ile Muhammed'i hidayete erdirmişti. Ebû Bekir, Peygamberimizin arkadaşıdır, mağaradaki iki kişiden ikincisidir. Müslümanlar arasında işlerin idaresine en lâyık olan odur. Kalkınız, ona biat ediniz!'

Hz. Ömer'in bu hutbesinden biraz önce, bir cemaat Benî Sâide sofasında biatlerini sunmuştu. Genel biat ise minber üze-

---

7 İbn Kesîr, *el-Bidâye* 5/243

rinde oldu. Hz. Ömer (hutbesini bitirdikten sonra) Ebû Bekir'e: "Minbere çık!" diye ısrar etti. Sonunda, Ebû Bekir minbere çıktı, halk da ona biat etti."[8]

Hz. Ebû Bekir'e Benî Sâide Sofası'nda Yapılan Biat

Hz. Enes (radıyallahu anh) şöyle demiştir: "Ebû Bekir, Benî Sâide sofasında kendisine biat edilişinin ikinci günü çıkıp minberde oturdu. Ebû Bekir söze başlamadan önce, Hz. Ömer (radıyallahu anh) ayağa kalktı. Cenâb-ı Hakk'a lâyık sıfatlarla hamd ve sena ettikten sonra şunları söyledi: "Ey cemaat! Dün, ben size bazı şeyler söylemiştim. Bunlar ne Allah'ın kitabında vardı, ne de Resûlullah'ın bana vasiyet ettiği şeylerdi. Ama ben, Allah Resûlünün hepimizden sonra irtihal edeceğini sanıyordum. Allah, aranızda Kitab'ını bıraktı. Muhammed'i de onunla doğru yola iletmişti. Eğer ona sımsıkı sarılırsanız, Allah Muhammed'i hidayete erdirdiği gibi sizi de hidayete erdirir. Allah davanızı, en hayırlınız ve Allah Resûlünün arkadaşı, mağaradaki iki kişinin ikincisi olan Ebû Bekir üzerinde topladı. Kalkınız, kendisine biat ediniz."

Bunun üzerine, halk Hz. Ebû Bekir'e biat etti. Benî Sâide sofasından sonra, umumî biat burada yapıldı. Akabinde Hz. Ebû Bekir kalktı, Allah'a ona lâyık sıfatlarla hamd ve sena ettikten sonra halka şöyle hitap etti:

"Ey insanlar! Sizin en faziletliniz olmadığım halde başınıza yönetici oldum. İyi hareket edersem bana yardım ediniz; kötü davranırsam bana doğru yolu gösteriniz. Doğruluk emanet, yalancılık ise hıyanettir. Zayıfınız, benim yanımda güçlüdür ki inşallah onun hakkını güçlüden alıveririm. Güçlünüz de benim nazarımda zayıftır ki, inşallah ondan da başkasının hakkını alıveririm. Cihadı terk etmeyiniz. Çünkü Allah, cihadı terk eden

8 Buhârî, *Sahîh* 6/2639 (6793)

kavmi zillet içinde bırakır. Bir millet arasında fuhuş yaygınlaşırsa Allah, o kavmin umumuna toptan bela indirir. Allah'a ve Resûlüne itaat ettiğim sürece bana itaat ediniz. Allah'a ve Resûlüne isyankâr olursam bana itaat etmeniz gerekmez. Haydi namaza kalkınız! Allah, size merhametiyle muamele buyursun."[9]

Benî Sâide Sofasında Yapılan Biatle İlgili Diğer Rivayet

Hz. Ömer (radıyallahu anh) anlatıyor: Halk, Peygamber Efendimizin vefatını konuşurken bize "Ensâr, Sâideoğulları sofasında toplandı; Sa'd b. Ubâde'ye biat ediyor!" şeklinde bir haber geldi. Bu haber üzerine ben, Ebû Bekir ve Ubeyde b. Cerrah kalktık, Benî Sâide sofasına gitmek üzere yola çıktık. Müslümanların arasında ihtilâfın çıkmasından endişe ediyorduk. Yolda Ensâr'dan Uveym b. Sâide ile Ma'n b. Adiyy'e rastladık. İkisi de dürüst insanlardı. Bize: "Nereye gidiyorsunuz? " dediler. "Kavminizin yanına gidiyoruz, onlarla alâkalı bir şeyler duyduk da." dedik. Bize: "Geri dönün! Onların size karşı bir hareketleri olamaz; sizin hoşlanmayacağınız bir şey yapılmaz." dediler.

Biz, yolumuza devam ettik. Ben, orada konuşmayı düşündüğümden yürürken zihnimde konuyla alâkalı bazı cümleler planlıyordum. Ensâr'ın yanına vardık. Baktık, Ensâr, Sa'd b. Ubâde'nin başında toplanmış. Sa'd, bir sedirde hasta yatıyordu. Biz aralarına girince, Ensâr konuşmaya başladı ve: "Ey Kureyş cemaati, bir emir bizden, bir emir de sizden olsun." dediler.

Hubâb b. Münzir: "Ben develerin gelip kaşınarak rahat ettikleri hurma gövdesi gibiyim, yani halk, bir derdi olduğunda bana gelir; onların meselelerini ben hallederim. Vallahi, ey Evsliler isterseniz yeniden kuvvetli bir savaş yapalım." dedi.

Hz. Ebû Bekir: "Ağır olun, acele etmeyin." dedi. Ben konuşmaya davrandımsa da, Ebû Bekir: "Ömer, sus!" dedikten sonra

---

9 İbn Kesîr, *el-Bidâye* 5/248

Allah'a hamd ve sena edip şunları söyledi: "Ey Ensâr cemaati! Vallahi, biz sizin faziletinizi, dindeki yerinizi, üzerimizdeki hakınızı inkâr edemeyiz. Ama, siz de şunu çok iyi bilirsiniz ki; Arap kabileleri arasında Kureyş'in yerini hiçbir kabile tutamaz ve Araplar, ancak Kureyş kabilesinden olan birinin çevresinde bir araya gelirler. Biz ümerâyız, sizler de yardımcı vezirlerimizsiniz. Allah'tan korkunuz, İslâm'ı bölmeyiniz, İslâm'da ilk ihtilâfı çıkaran da siz olmayınız. Beni iyi dinleyiniz. (Hz. Ebû Ubeyde b. Cerrâh'ı göstererek) Ben, şu iki zattan birine biat etmenizi istiyorum. Bu ikisinden hangisine biat ederseniz edin, onların her ikisi de emin ve ehildir."

Ebû Bekir o gün, konuşmasında -son cümle hariç- benim söylemek istediğim bütün hususlara değindi. Allah'a yemin ederim ki, isyan sonucu olmamak şartıyla öldürülüp sonra diriltilmeyi, sonra öldürülüp yine hayata döndürülmeyi, aralarında Ebû Bekir'in bulunduğu bir milletin başına yönetici olmaya tercih ederim. Sonra ben kalktım ve: "Ey Ensâr cemaati, ey Müslümanlar topluluğu! Allah Resûlünün davasına Resûlullah'tan sonra en lâyık olan; hicret esnasında mağarada onunla bir arada bulunan, hayırda en ileri olanınız ve en yaşlınız olan Ebû Bekir'dir." deyip Ebû Bekir'in elini tuttuğumda, Ensâr'dan Beşîr b. Sa'd daha atak davrandı ve benden önce, Ebû Bekir'in eline vurup ona biat etti."[10]

3. SAHABİLERİN HİLÂFET MAKAMINA HAZRETİ EBÛ BEKİR'İ GETİRMELERİ ve BOZGUNA FIRSAT VERMEMELERİ

Ebû Ubeyde'nin, Hz. Ebû Bekir'in Halifeliği Konusundaki Değerlendirmeleri

Hz. Ebû Bekir, Ebû Ubeyde'ye şu haberi gönderdi: "Gel, hilâfet makamına seni geçireyim. Çünkü ben Resûlullah'ın: 'Her ümmetin bir emini vardır. Ey Ubeyde, bu ümmetin emini de sen-

---

10 İbn Kesîr, *Sîre* 4/486

sin!' dediğini duymuştum." Ebû Ubeyde ise, şöyle cevap verdi: "Resûlullah'ın bize namaz kıldırmasını emrettiği kişinin önüne asla geçemem."[11]

Hz. Osman'ın Görüşü

Humrân, Osman b. Affân'ın (radıyallahu anh) şöyle söylediğini rivayet etmiştir: "Ebû Bekir hilâfete en müstahak olan kişidir. Çünkü o; sıddıktır, mağaradaki iki kişiden ikincisidir, Allah Resûlünün hicret arkadaşıdır."[12]

Hz. Ebû Bekir'in Halifeliği Hakkında Hz. Ali ile Ebû Süfyân Arasında Geçen Bir Konuşma

Süveyd b. Gafle (radıyallahu anh) naklediyor: Ebû Süfyân, Hz. Ali ile Hz. Abbâs'ın (radıyallahu anhâ) yanına vardı ve: "Ey Ali ve sen ey Abbâs! Hilâfet, neden Kureyş'in en zayıf ve azınlıkta olan sülalesinin elinde! Vallahi, eğer isterseniz Ebû Bekir'in üzerine sevk etmek üzere Medine'yi atlılarla ve piyâdelerle doldururum." dedi. Hz. Ali (radıyallahu anh) şu cevabı verdi:

"Vallahi olmaz! Onun üzerine sevk etmek gayesiyle Medine'yi atlı ve piyâdelerle doldurmanı istemem. Eğer, biz Ebû Bekir'i bu işte ehil görmeseydik kendisini hilâfetle baş başa bırakmazdık. Ey Ebû Süfyân! İslâm, birbirlerine karşı samimi davranan, hayırhah olan müminlerden meydana gelen tek bir millettir. Müminler, yurtları ve bedenleri birbirlerinden uzak da olsa birbirlerini severler. Münafıklara gelince, onlar; yurtları ve bedenleri birbirlerine yakın da olsa, birbirlerini aldatır ve birbirlerinin ayağını kaydırmaya çalışırlar."[13]

---

11 el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl* 5/854 (14117)
12 el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl* 5/862 (14142)
13 el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl* 5/863 (14144)

Diğer bir rivayete göre, Hz. Ali (radıyallahu anh) şu karşılığı vermiştir: "Sen, İslâm'a ve müntesiplerine (uzun zaman) sürekli düşmanlık yaptın! Ama o adavetin İslâm'a ve mensuplarına hiç zarar vermedi. Ebû Bekir'i, hilâfet makamına biz ehil gördük!"[14]

Hz. Ebû Bekir'in Halife Seçilmesiyle Alâkalı Hz. Ömer ile Hz. Hâlid b. Saîd Arasında Geçen Bir Konuşma

Allah Resûlünün muhafızı Sahr anlatıyor: Hâlid b. Saîd b. As, Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) hayatta iken Yemen'de bulunuyordu. Allah Resûlü vefat ettiğinde de orada idi. Resûlullah'ın vefatından bir ay sonra, sırtında ipek bir cübbe ile Medine'ye döndü. Burada, Hz. Ömer'e ve Hz. Ali'ye rastladı. Hz. Ömer, arkadan kendisini takip etmekte olan kişilere: "Şunun üzerindeki cübbeyi parçalayın! İpek mi giyiyor ne? Barış esnasında giyilmesi erkeklerimize haram olan ipeği, harp hâlinde iken nasıl giyebiliyor?" dedi. Onlar da, Hâlid'in cübbesini parçaladılar. Hâlid, Hz. Ali'ye hitaben: "Ey Ebu'l-Hasen, ey Abdi Menâfoğulları! Yönetim işinde mağlûp mu oldunuz?" dedi. Hz. Ali (radıyallahu anh): "Sen bu davayı bir galip mağlûp meselesi olarak mı, yoksa hilâfet meselesi olarak mı görüyorsun?" dedi. Hâlid: "Ey Abdi Menâfoğulları! Bu işe sizden daha lâyığı yoktur ki." dedi. Hz. Ömer, Hâlid'e: "Allah senin canını alsın! Vallahi, yalancı birisi senin bu söylediklerini diline dolarsa ancak kendine zarar verir!" dedi.[15]

Hz. Ebû Bekir ile Hz. Hâlid b. Saîd Arasında Geçen Bir Hadise

Hâlid b. Saîd'in kızı Ümmü Hâlid anlatıyor: Ebû Bekir'e biat edildikten sonra, babam Yemen'den Medine'ye gelince Hz. Ali

---

14 İbn Abdi'l-Berr, *el-İstîâb* 1/298

15 Taberî, *Târih* 2/331

ile Hz. Osman'a (radıyallahu anhumâ): "Ey Abdi Menâfoğulları! Başkalarının, üzerinize basarak hilafet davasını üstlenmelerinden memnun musunuz?" dedi. Hz. Ömer (radıyallahu anh), babamın bu sözlerini Hz. Ebû Bekir'e iletti ise de o, babamın sözlerini asla yüzüne vurmadı ve onu kınamadı. Hâlid, üç ay Hz. Ebû Bekir'e biat etmedi. Sonra bir gün öğle üzeri, Hz. Ebû Bekir Hâlid'in evine geldi. Hâlid: "Sana biat etmemi ister misin?" diye sordu. Hz. Ebû Bekir: "Müslümanların iştirâk ettikleri anlaşmaya senin de katılmanı isterim tabii ki." cevabını verdi. Hâlid: "Pekâlâ, öğleden sonra gelip mescidde sana biat edeceğim." dedi. Hâlid, mescide geldiğinde, Hz. Ebû Bekir minberde idi; ona biat etti.

Ebû Bekir'in, Hâlid hakkındaki kanaati olumlu idi ve Ebû Bekir'le Hâlid'e değer verirdi. Şam üzerine ordular gönderdiğinde, onu İslâm ordusunun başına geçirmiş, kendi eli ile düğümlediği sancağı Hâlid'in evine bizzat getirmişti. Hz. Ömer, Hâlid'in komutan yapılmasına karşı çıkarak: "Ey Ebû Bekir, Hâlid'i komutan tayin ediyorsun. Hâlbuki, o sana şöyle şöyle söylemiş biridir." dedi ve itirazında ısrar etti. Bunun üzerine Hz. Ebû Bekir, Ebû Ervâ ed-Devsî'yi Hâlid'e gönderdi. Ebû Ervâ ed-Devsî Hâlid'e: "Allah Resûlünün Halifesi, sancağımızı geri versin, diyor." dedi. Hâlid, sancağı çıkarıp teslim etti ve: "Vallahi, komutan tayin etmeniz beni sevindirmemişti, azliniz de üzmedi. Bunu yaptıran, senden başkasıdır." diye haber gönderdi.

İyi hatırlıyorum, Hz. Ebû Bekir babamın yanına gelmişti ve Hz. Ömer aleyhinde hiçbir şey söylememesi hususunda sıkı sıkı tembihte bulunmuştu. Vallahi, babam da ölünceye kadar Ömer'i hep hayırla yâd etmiştir."[16]

---

16 el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl* 5/847 (14098)

Hz. Ebû Bekir'in Bizzat Savaşa İştirak Etme Teşebbüsü ve Hz. Ali'nin Bu Konudaki İkazı

Hz. Âişe (radıyallahu anhâ) anlatıyor: Babam kılıcını kuşanmış, atına binmiş, Zü'l-Kassa'ya doğru gitmek üzere yola çıkmıştı. Ali b. Ebî Tâlib (radıyallahu anh) geldi, babamın bineğinin yularından tuttu ve:

"Nereye, ey Allah Resûlünün halifesi! Ben sana, Uhud günü Resûlullah'ın sana söylediği şu sözleri söyleyeceğim: 'Kılıcını kınına koy, bizi de kendinle birlikte musibetlere maruz bırakma!'

Ey Allah Resûlünün halifesi! Allah'a kasem ederim ki, seni kaybedip de bir belâya uğrarsak senden sonra İslâm için katiyen bir dirlik ve düzen kalmaz!" dedi. Hz. Ali'nin bu ikazı üzerine, babam geri döndü ve orduyu gönderdi.[17]

Hz. Ebû Bekir'in, Uhdesindeki Hilâfeti İade Etme İsteği

Hz. Ebû Bekir (radıyallahu anh), bir hutbesinde cemaate şunları söylemişti:

"Ey insanlar! Eğer benim hilâfeti isteyerek yahut kendimi sizden ve diğer Müslümanlardan üstün görerek deruhte ettiğimi sanıyorsanız yanılıyorsunuz! Hayır vallahi! Allah'a yemin ederim ki hilâfeti, iştiyakla ve kendimi sizden yahut herhangi bir Müslümandan üstün tutarak üstlenmedim. Bir gün bile, hilâfete karşı hırsım olmadı. Allah'tan da, bunu ne gizli ne de aleni istedim. Güç yetiremeyeceğim büyük bir görev boynuma yüklendi, Allah'ın inayeti olmazsa hâlim perişandır. Şimdi, bu hilâfeti Allah Resûlünün sahâbîlerinden adaletle hareket edecek herhangi birine bırakıyorum! Artık, hilâfet size geri verilmiştir. Benim katımda biatiniz yoktur. Hilâfeti, istediğiniz kimseye veriniz. Bundan böyle, ben de içinizden biriyim!"

---

17 el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl* 5/871 (14166)

Sahâbenin Hz. Ebû Bekir'e Cevabı

İsâ b. Atıyye anlatıyor: Hz. Ebû Bekir (radıyallahu anh) kendisine biat edildikten bir gün sonra halka bir hitâbede bulunup şunları söyledi:

"Ey insanlar! Bana yaptığınız biati iptal ettim. Çünkü ben en hayırlınız değilim, en iyiniz ve hayırlınız kim ise ona biat ediniz."

Onun bu konuşması üzerine cemaat ayağa kalktı ve: "Ey Allah'ın Resûlünün halifesi! Yemin ederiz ki, sen bizim en hayırlımızsın!" dedi. Bunun üzerine, Hz. Ebû Bekir:

"Ey cemaat! İnsanlar isteyerek ya da istemeyerek İslâm'a girdiler ve Müslüman oldular. Artık onlar Allah'ın eman verdiği kimselerdir. Allah'ın, size yüklediği vazifelerden herhangi biriyle sizi hesaba çekmemesini temin etmeye çalışınız. Daima yanımda bulunan ve benden hiç ayrılmayan bir nefsim ve şeytanım var. Bu nedenle, öfkeli olduğumu gördüğünüzde benden uzak durunuz ki sizi incitmeyeyim.

Ey insanlar! Kölelerinizin getirdiği malların nereden geldiğini araştırınız. Çünkü haram malla beslenen bir vücut, cennete girmeye lâyık değildir. İyi dinleyiniz, beni ve faaliyetlerimi devamlı takip ediniz. Dürüst ve âdil davranırsam bana yardımcı olun. Haktan sapacak olursam da beni düzeltin. Allah'a itaat ettiğim sürece, siz de bana itaat edin. Allah'a isyankâr olursam bana itaat etmeyin."[18]

Hz. Ali'nin, Hz. Ebû Bekir'e Hitabı: "İstifanı Kabul Etmeyiz ve İstifa Etmeni İstemeyiz!"

Zeyd b. Ali, dedelerinden naklen şöyle demektedir: Hz. Ebû Bekir (radıyallahu anh), bir gün Peygamberimizin (sallallahu aleyhi ve sellem)

[18] el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl* 5/852 (14112)

minberine çıktı ve: "Aranızda benim hilâfetimi istemeyen var mı? Varsa biatini geri vereyim!" dedi ve bunu üç kez tekrarladı. Her defasında da Hz. Ali kalktı ve: "Hayır vallahi, ne istifanı kabul ederiz, ne de istifa etmeni isteriz. Seni Allah Resûlü öne geçirmişken kim geri bırakabilir?" diye karşılık verdi.[19]

Hz. Ebû Bekir'in, Hilafete Getirildikten Sonra İnzivaya Çekilmesi

Rebîa ailesinden bir zat anlatıyor: Hz. Ebû Bekir (radıyallahu anh) hilâfet makamına getirildiği zaman, üzgün bir vaziyette evinde inzivaya çekildi. Hz. Ömer (radıyallahu anh), onun yanına girince Ebû Bekir Hz. Ömer'e çıkıştı ve: "Bu işi sen bana yükledin!" dedi; insanlar arasında hüküm vermenin zorluğundan şikâyette bulundu. Hz. Ömer ise: "Yâ Ebû Bekir! Sen Allah Resûlünün: 'Bir hâkim içtihad ettiği zaman hakkı bulur ve isabet ederse kendisine iki sevap, içtihad edip de yanılırsa bir sevap vardır." buyurduğunu bilmiyor musun?" diyerek onu teselli etti."[20]

4. HALİFENİN VELİAHT TAYİN ETMESİ

Hz. Ebû Bekir'in, Hastalığında Hilâfet Meselesini Arkadaşlarına Danışması

Ebû Seleme b. Abdurrahman ve daha başkaları naklediyorlar: Ebû Bekir (radıyallahu anh), hastalığının ağırlaşması üzerine Abdurrahman b. Avf'ı (radıyallahu anh) çağırdı ve ona: "Ömer b. Hattâb'ın hilâfeti hakkında fikrin nedir?" diye sordu. O da: "Benden daha iyi bildiğin birini bana mı soruyorsun!" diye karşılık verdi. Hz. Ebû Bekir: "Öyle de olsa, sen düşünceni söyle!" buyurdu. Abdurrahman b. Avf: "Vallahi o, hilâfete ehil gördüklerinin en

---

19 el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl* 8/863 (14145)

20 el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl* 5/851 (14110)

âlâsıdır." dedi. Daha sonra, Hz. Ebû Bekir Osman b. Affân'ı çağırdı ve: "Ömer'in hilâfeti hakkındaki fikrin nedir?" diye sordu. Hz. Osman: "Onu, en iyi bilenimiz sensin." dedi. Hz. Ebû Bekir: "Buna rağmen sen yine de reyini söyle." buyurdu. Hz. Osman (radıyallahu anh) da: "Şunu açıkça söyleyeyim: Benim bildiğim şudur ki, onun içi dışından daha hayırlıdır ve içimizde onun bir benzeri yoktur." dedi. Hz. Ebû Bekir: "Allah seni bağışlaya, vallahi ondan vazgeçseydim senden başkasını düşünmezdim." dedi. Hz. Ebû Bekir, bu konuyla alâkalı olarak sırasıyla Saîd b. Zübeyr'le, Üseyd b. Hudayr'la ve Muhâcir ve Ensâr'ın diğer büyükleri ile istişare etti. Üseyd b. Hudayr: "Allah şahittir ki, senden sonra en seçkinimiz Hz. Ömer'dir. Allah için sever, sevinir; Allah için kızar; onun içi dışından hayırlıdır. Bu işi, ondan daha iyi yüklenecek kimse tanımıyorum!" dedi.[21]

Hz. Ebû Bekir'in, Hz. Ömer'i Veliaht Tayin Ettiğine Dair Vasiyetnamesi

"Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adıyla.

Bu, Ebû Bekir b. Ebî Kuhâfe'nin; dünyadan göçmek üzere olduğu son demlerinde ve ahirete girmek üzere bulunduğu ilk anlarında, kâfirin imana geldiği, fâcirin hakikati kavradığı, yalancının bile doğru söylediği bir anda ettiği vasiyetidir: Benden sonra Ömer b. Hattâb'ı hilâfete seçtim. Onu dinleyiniz, ona itaat ediniz. Hayrı ve fazileti aramada; Allah'a, Resûlüne, dinime, kendime ve size karşı kusur etmedim. Eğer adaletle davranırsa, ki onun hakkındaki zannım da bu yöndedir, ne âlâ! Şayet bu gidişatını değiştirirse, bilin ki herkese, yaptığı günahın karşılığı vardır. Ben ancak hayırlı olanı aramaya çalıştım, gaybı bilemem."

Hz. Ebû Bekir (radıyallahu anh), vasiyetnamesini Şuarâ sûresinin

---

21 el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl* 5/876 (14175)

şu meâldeki 227. âyetiyle bitirdi: "O zulmedenler, yakında hangi inkılâp ile sarsılacaklarını bileceklerdir!" Vesselâmü aleyküm ve rahmetullah." Hz. Ebû Bekir (radıyallahu anh), yazdırdıktan sonra vasiyetnamenin mühürlenmesini de istedi.[22]

Hz. Ebû Bekir'in, Hz. Ömer'i Veliaht Tayin Etmesine Karşı Çıkan Hz. Talha'ya Cevabı

(...) Hz. Ömer'in veliaht olduğu duyulunca Talha b. Ubeydullah, Hz. Ebû Bekir'in yanına girdi ve: "Ben, halkın sana gönderdiği elçiyim. Onlar: 'Senin sağlığında, Ömer'in bize nasıl sert davrandığını biliyorsun. İşlerimizi ona havale ettiğin takdirde, senin vefatından sonra neler yapmaz ki! Allah, sana bu kararından dolayı muhakkak hesap soracak, ne cevap vereceğini iyi düşün!' diyorlar." dedi. Hz. Ebû Bekir (radıyallahu anh): "Beni oturtunuz." buyurdu. Kaldırıp oturttuklarında: "Beni Allah'tan korkmaya çağırıyorsunuz, öyle mi? Sizin meselenizi önemsemiyorsam Allah beni perişan ve derbeder etsin! Allah Teâlâ bana orada sorarsa, 'Yâ Rabbi! Kullarının başına en hayırlılarını halife olarak bıraktım.' diyeceğim. Haydi git ve bu sözümü halka duyur!" diye cevap verdi.[23]

5. DEVLET BAŞKANLIĞINA GETİRİLECEK ŞAHSIN SEÇİMİNİN ŞÛRÂ İLE YAPILMASI

Hz. Ömer'in, Vurulması Üzerine Hilâfet Meselesini Altı Kişiye Havale Etmesi

İbn Ömer (radıyallahu anh) anlatıyor: Ebû Lü'lü, Hz. Ömer'i yaralamış ve hançerini iki defa Hz. Ömer'in vücuduna saplamıştı. Hz. Ömer, bu olay üzerine halka karşı, bilmeyerek bir suç işlediğini düşündü ve derhâl İbn Abbâs'ı çağırdı. Babam Ömer,

---

22 İbn Sa'd, *Tabakâtu'l-Kübrâ* 3/199.

23 el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl* 5/877 (14178)

İbn Abbâs'ı sever, ona yakınlık gösterir, onun sözlerini dinlerdi. Ona: "Bu işin iç yüzünü bilmek istiyorum, bunu halktan bir grup mu yaptı? Bir araştırıver." dedi. İbn Abbâs, sokak sokak dolaşmaya başladı. Nereye uğradıysa yanlarına vardığı her topluluk ağlıyordu. Hz. Ömer'in yanına geri döndü ve: "Ey Müminlerin Emîri! Hangi topluluğun yanına vardıysam ilk çocuklarını kaybetmiş gibi hepsi senin için ağlıyorlardı." dedi. Hz. Ömer: "Peki, beni vuran kim o halde?" diye sordu. "Seni vuran, Muğire b. Şu'be'nin kölesi Mecûsi Ebû Lü'lü imiş." dedi. İbn Abbas der ki: "Bunu duyan Hz. Ömer sevindi ve: "Beni, 'lâ ilâhe illâllah' diyen bir Müslümanla imtihan etmeyen Allah'a hamdolsun." diyerek Allah'a hamdetti. Sonra da: "Ben, Arap olmayan güçlü kuvvetli kâfirleri aramıza sokmanızı yasaklamıştım; ama siz benim bu sözüme itaat etmediniz. Şimdi bana kardeşlerimi çağırınız." diye emir verdi. "Kardeşleriniz kimler?" diye sorduklarında, "Osman, Ali, Talha, Zübeyr, Abdurrahman b. Avf ve Sa'd b. Ebî Vakkas'tır." dedi. Sonra başını kucağıma koydu, isimlerini verdiği zatlar gelince: "İstediğin şahıslar geldi." dedim. Hz. Ömer, "Şimdi, Müslümanların idaresi hakkında uzun uzun düşündüm! Ey altı kişi! Sizi, halkın reisleri ve önderleri olarak görüyorum. Bu dava, ancak sizin omuzlarınıza yüklenir. Siz doğru olduğunuz sürece, halkın işi de yolunda gider. Eğer bir ihtilâf olursa, bilin ki bu sizin ihtilâfınızdan ileri gelir." buyurdu.

"Babamın, 'İhtilâf ve tefrika olursa..' dediğini duyunca bunun muhakkak gerçekleşeceğini sanmıştım. Çünkü, onun geleceğe ait söylediklerinin hemen hemen hepsinin tahakkuk ettiğini görmüştüm. Daha sonra, babamın yarasından oluk oluk kan aktı. O altı zat, aralarında fısıldaşarak konuşmaya başladı. İçlerinden birine biat etmelerinden endişe duyduğum için kendi kendime: "Müminlerin Emîri henüz sağ, birbirinin yüzüne bakan iki halife olmaz." dedim.

Hz. Ömer: “Beni kaldırın.” buyurdu. Kaldırdık. Altı kişiye dönerek: “Üç gün istişare ediniz. Bu süre zarfında, cemaate namazı Suheyb kıldırsın.” dedi. “Ey Müminlerin Emîri, kiminle istişare edelim?” diye sorduklarında Hz. Ömer, “Muhâcirlere, Ensâr’a, burada bulunan ordu komutanlarının önde gelenlerine danışın.” dedi. Daha sonra, Hz. Ömer biraz süt istedi. Getirilen sütü içti. Süt, her iki yarasından da olduğu gibi dışarı çıktı. Vefat edeceğini anlayınca: “Şimdi bütün dünya benim olsa, kıyamet gününün dehşetinden kurtulmak için tamamını fidye olarak verirdim. Allah’a hamdolsun, ben bu durumu da hakkımda hayırlı görüyorum.” dedi.

İbn Abbâs şöyle dedi: “Sen her ne kadar böyle söylüyorsan da, şüphe yok ki Allah seni hayırla mükâfatlandıracaktır! Çünkü Müslümanlar Mekke’de korku içinde yaşarlarken, Allah Resûlü, bu dini ve Müslümanları seninle güçlendirmesi için Allah’a dua etmedi mi? Senin, İslâm’a girmenle birlikte Müslümanlık daha da güçlendi. Allah Resûlü ve sahâbîleri İslâm’ı senin sayende açıktan ilan etmeye başladılar. Medine’ye hicretin bir fetih kadar muhteşemdi. Peygamber Efendimizin (sallallahu aleyhi ve sellem) bulunduğu hiçbir harpten geri kalmadın ve Resûlullah, vefat ederken senden hoşnut idi. Allah Resûlü’nden sonra, onun yolunda Hz. Ebû Bekir’e destek oldun. Müslümanlarla birlikte mürtedlerin üzerine yürüdün. Tereddüt içinde olanların da İslâm’a girmelerine vesile oldun. Sonra, Allah Resûlü’nün halifesi Ebû Bekir de vefat ettiğinde senden razı idi. Ondan sonra, en iyi şekilde devlet işlerini idare ettin. Allah, senin vasıtanla yeni yeni şehirler ihsan etti. Yine senin zamanında hazinedeki mallar çoğaldı, düşmanlar uzaklaştırıldı ve Müslümanlar dinlerinde ve dünyevi geçimlerinde rahat ettiler. Derken, Allah senin hayatını şehadetle mühürledi! Şehadetin kutlu olsun, ey Ömer!”

Hz. Ömer (radıyallahu anh): “Vallahi sizin bu iltifatkâr sözleriniz-

le neredeyse gurura kapılacağım." dedikten sonra İbn Abbas'a dönerek: "Ey Abdullah! Kıyamet günü, Allah katında lehimde şahitlik yapar mısın?" diye sordu. İbn Abbas "Evet." dedi. Bunun üzerine İbn Ömer'e seslendi: "Abdullah b. Ömer, yanağımı yere koy!" İbn Ömer de Hz. Ömer'in başını kucağından kaldırıp baldırına koydu. Tekrar, "Yanağımı yere koy!" dedi. Sakalını ve yanağını, baldırından çekti. Başı, yere değdi. Kendi kendine, "Ey Ömer! Eğer Allah seni affetmezse vay hâline! Vay ananın hâline!" diye söylendi ve biraz sonra da Rahmet-i Rahmân'a kavuştu."

Hz. Ömer (radıyallahu anh) vefat edince, müşavere heyeti Abdullah b. Ömer'e haber göndererek ondan istişareye katılmasını istediler. Abdullah da: "Babamın size emrettiği gibi, Muhâcir, Ensâr ve buradaki ordu komutanlarının ileri gelenleri ile meşveret yapmazsanız yanınıza gelmem." diye cevap gönderdi.[24]

Hz. Ömer'in Borçları

Amr b. Meymûn anlatıyor: "Hz. Ömer (radıyallahu anh), Ebû Lü'lü tarafından yaralanıp tedaviye alındığında oğlu Abdullah'a: "Borçlarımı hesapla!" buyurdu. O da hesapladı ve "Seksen altı bin." dedi. Hz. Ömer: "Eğer Ömer ailesinin malları, bu borçları karşılarsa onların mallarından borçlarımı öde. Karşılamazsa Adiyy b. Kâ'boğullarından iste. Onların malları da yeterli gelmezse Kureyş'ten iste, daha başkalarına gitme. Hemen borçlarımı öde! Müminlerin annesi Âişe'ye (radıyallahu anhâ) de git, selâmımı söyle ve 'Hattâboğlu Ömer iki arkadaşının yanına defnolunması için sizden izin istiyor.' de. Sakın 'Müminlerin Emîri izin istiyor.' deme. Artık, bundan böyle ben Müminlerin Emîri değilim." diye uyarıda bulundu. Abdullah b. Ömer, Hz. Âişe'nin yanına vardığında Hz. Âişe oturmuş, ağlıyordu. Abdullah, Hz. Âişe'ye selâm verdi ve

24 Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid* 9/77 (579)

"Hattâboğlu Ömer'in selâmı var, iki arkadaşının yanına gömülmek için senden izin istiyor." dedi. Hz. Âişe (radıyallahu anhâ), "Vallahi orayı kendim için düşünüyordum. Ama, bugün onu kendime tercih edeceğim." dedi. Abdullah geri döndüğünde Hz. Ömer: "Bana ne haber getirdin?" dedi. "İzin verdi." dedi. "Elhamdülillah, en mühim işim bu idi." dedikten sonra Hz. Ömer konuşmasına şöyle devam etti: "Vefat ettiğimde, beni şu sedirim üzerinde Hücre-i Saadet'e götürünüz. Oğlum, oraya varınca Âişe'den yine izin iste. 'Ömer b. Hattâb izin istiyor.' de. İzin verirse beni oraya defnet, vermezse Müslümanların kabristanına götür!"

Hz. Ömer omuzlara alınıp Hücre-i Saadet'e doğru götürülürken, halkın üzerine sanki gökten bela ve musibet yağmış gibi insanlar üzüntü içindeydiler. Abdullah b. Ömer burada Hz. Âişe'ye, "Ömer b. Hattâb izin istiyor." dedi. Hz. Âişe de müsaade etti. Allah'ın bir lütfu olarak, Hz. Ömer Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) ve Hz. Ebû Bekir'in defnedildiği yere gömüldü.

Râvi diyor ki: Hz. Ömer (radıyallahu anh) vefat edeceği anlarda kendisine:"Veliaht tayin eyle." dediler. O da: "Ben bu makama, Allah Resûlünün kendilerinden hoşnut olarak vefat ettiği şu zatlardan daha müstahakını bilmiyorum. Benden sonra, onlardan hangisi halife seçilirse halife odur." diyerek Ali, Osman, Talha, Zübeyr, Abdurrahman b. Avf ve Sa'd b. Ebi Vakkas'ın isimlerini verdi ve: "Eğer hilâfete Sa'd seçilirse, o buna ehildir; seçilmezse halife olan kişi Sa'd'a bir görev vererek ondan yararlansın. Benim onu Kûfe valiliğinden azletmem, onun aczinden yahut hıyanetinden değildi." dedi. Hz. Ömer, oğlu Abdullah'ı sadece görüş bildirmek üzere istişare meclisine dahil etmiş, oğlunun halifeliğe seçilmemesini de şart koşmuştu. Yani Abdullah b. Ömer, şurâ heyeti ile yalnız meşveret ediyordu. Yukarıda isimleri geçen zevât, hilâfet meselesini müzakere etmek üzere toplandığı vakit Abdurrahman b. Avf: "Vekâletimizi içimizden üç kişiye verelim." dedi. Bunun

üzerine, Zübeyr vekâletini Ali'ye, Talha Osman'a, Sa'd da Abdurrahman b. Avf'a verdi. İş bu üç kişiye havale edilince Abdurrahman b. Avf: "Hanginiz hilâfet makamına geçmekten feragat eder?" diye sorduğunda Hz. Ali ile Hz. Osman bir şey söylemediler. Bunun üzerine, Abdurrahman b. Avf iki arkadaşına: "Öyle ise, bu seçme işi ile uğraşmayı bana havale ediyor musunuz? Allah şahittir ki, ben sizin en üstününüzü ve Müslümanlara en yararlınızı seçme konusunda elimden geleni yapacağım." dedi. Onlar da: "Evet, sana vekâlet veriyoruz." dediler. Abdurrahman b. Avf, önce Hz. Ali ile baş başa görüştü ve: "Yâ Ali, senin Allah Resûlüne akrabalığın ve İslâm'a girmede önceliğin vardır. Allah şahidimdir ki, eğer seni halife intihap edersem muhakkak adaletle iş görürsün. Ama Osman'ı seçersem onun sözlerini dinler, emirlerine itaat edersin, değil mi?" dedi. Hz. Ali, "Evet" diye karşılık verdi. Sonra Abdurrahman b. Avf (radıyallahu anh), Hz. Osman ile özel görüştü ve Hz. Ali'ye söylediklerini ona da söyledi. Osman da, aynı cevabı verdi. Abdurrahman b. Avf, her ikisinden de bu şekilde söz aldıktan sonra Osman'a: "Ey Osman, elini uzat!" dedi. Hz. Osman da elini uzattı. Hz. Osman'a biat etti. Önce Hz. Ali, daha sonra da halk gelerek Hz. Osman'a biatlerini sundu.[25]

6. HİLÂFET MAKAMINA NAMZET OLANLARIN HUSUSİYETLERİ

Hz. Ebû Bekir'in Bu Konudaki Görüşleri

Âsım anlatıyor: Ebû Bekir (radıyallahu anh) hastalandığı zaman halkın toplanmasını, kendisinin de minbere çıkarılmasını emretti. Bu, Ebû Bekir'in son hutbesi idi. Allah'a hamd ve senâ ettikten sonra şu hitâbede bulundu:

"Ey insanlar! Dünyadan çekinin, o aldatıcıya güvenmeyin.

---

25 İbn Sa'd, *Tabakâtu'l-Kübrâ* 3/339

Ahireti dünyaya tercih edin, ahireti sevin. Bu ikisinden birinin sevgisi, ötekine buğz ettirir. Bizi hükmü altına alan şu hilâfet meselesinin sonunun iyi olması, başlangıcının salâhına bağlıdır. Binâenaleyh hilâfeti en güçlünüz, nefsine en ziyade hâkim olanınız, şiddet göstermek gerektiğinde en çetininiz, yumuşak davranılması iktiza ettiğinde en mülâyiminiz, görüş sahiplerinin reylerinden istifade etmesini en iyi bileniniz; kendisini ilgilendirmeyen meselelerle uğraşmayan, bilmediklerini öğrenmekten utanmayan, ani hadiseler karşısında şaşkına dönmeyen, kamunun mallarını koruyan, kızarak kamu malına hainlik yapmayan, geleceği görmekte ve ferasette kusur etmeyen, şiârı ise her zaman ihtiyatlı davranmak ve Allah'a itaat etmek olan biri yüklenmelidir. Bu özellikleri şahsında toplayan ise Ömer'dir!"[26]

Hz. Ömer'in Bu Husustaki Fikirleri

Abdullah b. Abbâs (radıyallahu anh) anlatıyor: Hz. Ömer'in hizmetinde bulundum. Kendisine saygı duyar ve hürmet ederdim. Bir gün evine gittim. Hz. Ömer odasında yalnızdı. Öyle bir of çekti ki canı çıktı sandım. Sonra başını yukarıya doğru kaldırdı, derin bir nefes aldı. Ben cesaretimi topladım ve içimden: "Vallahi, ona bunun sebebini soracağım." dedim ve sordum: "Ey Müminlerin Emîri, vallahi sana bu derin soluğu aldıran ve of çektiren bir sıkıntın olmalı."

"Evet, sıkıntı; hem de ne sıkıntı! Şu hilâfeti emanet edeceğim birini bir türlü bulamıyorum. İhtimal ki sen, sevdiğin Ali'nin buna ehil olduğunu söylersin." dedi. "Ey Müminlerin Emîri! Hz. Ali, hicret etmesinden, Allah Resûlünün sohbetinde bulunmasından ve onun yakını olmasından dolayı hilâfeti hak etmiyor mu sizce?" dedim. Hz. Ömer: "Evet, o, anlattığın gibidir. Fakat

[26] el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl* 5/879 (14183)

şakacıdır. Bu vazifeyi ancak, zaafa düşmeden yumuşak davranan, sert olmakla beraber şiddetten kaçınan, israfa gitmeden cömert davranan ve cimrilikten kaçınmak şartıyla tutumlu olan birisi taşıyabilir." dedikten sonra şunları ekledi:

"Bu işi ancak kimseye boyun eğmeyen, riyadan kaçınan, arzularının peşinden gitmeyen, konuşmaktan ziyade harekete geçen, kendi yakınlarının aleyhine de olsa hak ile hükmeden, şerefini koruyan, tek başına da kalsa hakkı gizlemeyen biri taşıyabilir ve bu hususta başarılı olabilir."[27]

Selmân-ı Fârisî'den (radıyallahu anh) gelen rivayete göre bir gün Hz. Ömer (radıyallahu anh) kendisine:

"Ben kral mıyım yoksa halife miyim?" diye sormuş. Hz. Selmân da şu cevabı vermiş: "Sen, Müslümanların topraklarından bir dirhemden daha az veya daha çok vergi alıp da onu hakkı olmayan yere koyarsan halife değil, kral olmuş olursun!"

Hz. Ömer, Selmân'ın bu cevabı karşısında derin derin düşünmüş ve duygulanmış."[28]

Halifede Sertlik ve Yumuşaklık Dengesi

Said b. Müseyyeb (radıyallahu anh) anlatıyor: Hz. Ömer b. Hattâb (radıyallahu anh), hilâfet makamına geçince Allah Resûlünün minberine çıktı; Allah'a hamd ve senâ ettikten sonra, şu konuşmayı yaptı:

"Ey cemaat! Benden bazı sert ve kırıcı davranışlar gördüğünüzün farkındayım. Bunun sebebi şu idi: Ben Resûlullah Efendimizle beraber bulunuyordum; onun kölesi, bir hizmetkârı idim. O peygamber, Allah Teâlâ'nın Tevbe sûresi 128. âyetinde buyurduğu gibi, 'Müminlere karşı çok şefkatli ve çok merhametli' idi.

---

27 el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl* 5/907 (14255)

28 el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl* 12/800 (35805)

Ben ise, onun önünde kınından çekilmiş bir kılıç gibiydim. O beni kınıma koymadıkça yahut beni bir işten menetmedikçe, o çok yumuşak olduğundan halka gereken dersi ben verirdim. Resûlullah vefat edinceye kadar, onun yanındaki konumum bu idi. O, benden razı olarak öldü. Allah'a sonsuz hamd olsun, bunun için çok mutluyum! Sonra bu makamda, Allah Resûlünün halifesi Ebû Bekir'in (radıyallahu anh) yanında yer aldım. Onun âlicenaplığı, efendiliği, yumuşaklığı malûmunuz. Onun da hizmetkârı oldum. Onun önünde de bir kılıç gibiydim. Benim sertliğim ile onun yumuşaklığı birbirini tamamlıyordu. Hz. Ebû Bekir, önüme geçip beni engellemedikçe daima ileri atılıyordum. Allah Teâlâ, ruhunu kabzedinceye kadar Ebû Bekir'in yanındaki konumum da hep bu oldu. O da, benden razı olarak göçtü öteki âleme. Allah'a hamdolsun, bunun için de bahtiyarım.

Sizi idare etme görevi, bana henüz bugün intikal etti. İyi biliyorum ki kiminiz, "Bu, hilâfet kendisinde değilken bize sert davranıyordu; hilâfet kendisine geçince kim bilir nasıl şiddet gösterecektir!" diyecektir. Beni, hiç kimseye sormanıza gerek yok, beni tanıdınız ve denediniz. Benim bildiğim kadar, siz de Peygamberinizin sünnetini ve gittiği yolu biliyorsunuz. Bugün "Keşke Resûlullah Efendimize sorsaydım!" diye pişmanlık duyacağım hiçbir mesele yoktur; zira her şeyi ona sormuşumdur. Biliniz ki bugüne kadar benden gördüğünüz sertlik; idareyi üzerime aldığım bugünden itibaren, zayıf Müslümanların haklarını alıncaya kadar zalim ve mütecâvizlere karşı katbekat artmıştır. Bu kadar sertliğimin yanında, sizden iffetlilere, kötülüklerden kaçınanlara, Allah'ın emirlerine boyun eğenlere karşı ise yanağımı yere koyacağım. İçinizden biri ile bir konuda ihtilâfa düştüğümde, (mürafaa için) davacının istediği kimsenin yanına gitmekten asla çekinmem. Onun için, içinizden herhangi bir şahıs benimle arasında bir mesele olursa çekinmesin, hakkını arasın.

Ey Allah'ın kulları! Allah'a isyandan sakınınız. Bana hayırlı işlerde engel olmayarak, kendi hesabınıza bana yardımcı olunuz. İyiliği emretmem, kötülükten sakındırmam, Allah'ın bana yüklediği idare görevinde âdil davranmam için bana yardımcı olunuz!"[29]

Muhammed b. Zeyd (radıyallahu anh) anlatıyor: Bir gün Ali, Osman, Zübeyr, Talha, Abdurrahman b. Avf ve Sa'd (radıyallahu anhum) bir yerde toplandılar. İçlerinde, Hz. Ömer'le en rahat konuşan kişi Abdurrahman b. Avf idi. Ona: "Abdurrahman, halkı temsilen Mü'minlerin Emiri ile konuşsan ve ona: "İhtiyaç sahipleri yanına geliyorlar; fakat heybetinden çekindiklerinden ihtiyaçlarını sana anlatamıyorlar ve sıkıntılarını gideremeden geri dönüyorlar, desen iyi olur." dediler. Abdurrahman b. Avf, Hz. Ömer'in huzuruna çıktı ve: "Yâ Emire'l-Mü'minîn! Halka daha yumuşak davranmalısın; zira ihtiyaç sahipleri yanına geliyor. Fakat çekindiklerinden dolayı, ihtiyaçlarını sana iletemeden ve konuşamadan geri dönüyorlar." dedi. Hz. Ömer (radıyallahu anh): "Bak Abdurrahman, Allah aşkına söyle; bu meseleyi görüşmek üzere seni Ali, Osman, Talha, Zübeyr ve Sa'd mı gönderdi?" diye sordu. Abdurrahman b. Avf, "Allah şahit, onlar gönderdiler." dedi. Hz. Ömer: "Abdurrahman, vallahi önceleri halka çok yumuşak davrandım; hatta gösterdiğim bu aşırı müsamahadan dolayı Allah'tan korktum. Sonra, onlara otoriter davrandım. Şimdi de, bu katılığımdan ötürü Cenâb-ı Hakk'tan korkmaya başladım; çıkış kapısı neredir?" diye sordu. Ömer'in bu cevabı üzerine Abdurrahman b. Avf ayağa kalktı, ağlıyordu. Ridâsını sürükleyerek dışarı çıkarken: "Senden sonra, vay bu toplumun hâline! Senden sonra vay bu insanların hâline!" diyordu.[30]

Şa'bi'nin rivayetine göre Hz. Ömer (radıyallahu anh) şöyle demiştir:

---

29 el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl* 5/879 (14184)
30 el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl* 12/788 (35770)

"Vallahi, Allah rızası uğrunda kalbim öyle yumuşar ki kaymaktan daha yumuşak hâle gelir. Yine Allah rızası uğrunda, bazen de öyle sertleşir ki sert taştan daha katı kesilir."[31]

Halifenin, Ümmetin Arasına Karışmalarında Sakınca Gördüğü Bazı Kimseleri Belirli Bir Yerde İkamete Zorlaması

Şa'bî anlatıyor: Hz. Ömer (radıyallahu anh), vefat edinceye kadar Kureyşliler ondan usanmıştı. Çünkü, Hz. Ömer onları Medine'de ikamete mecbur etmiş, onların etrafa dağılmalarını yasaklamıştı. Bulundukları yerlerde, onlara her türlü imkânı sağlayarak şöyle demişti: "Bu ümmet hesabına en çok korktuğum husus, sizlerin memleketlere dağılmanızdır!"

Medine'de ikamete zorlanan Kureyş Muhâcirlerinden biri, gazaya çıkmak için izin istediğinde: "Sen Peygamber Efendimizle (sallallahu aleyhi ve sellem) birlikte yaptığın gazalarda, kazandığını kazanmıştın. Bugün senin dünyayı görmemen, dünyanın da seni görmemesi gaza yapmandan daha hayırlıdır." dedi.

Hz. Osman (radıyallahu anh) hilâfet makamına geçince, Kureyş Muhâcirlerini serbest bıraktı. Onlar da çeşitli beldelere dağıldılar, halk onların çevrelerinde kümelendi. Bu hadisin râvilerinden Muhammed ve Talha derler ki: "İslâm ümmeti arasında baş gösteren ilk gevşeklik ve zaaf, Kureyş Muhâcirlerinin serbest bırakılması olmuştur."[32]

Kays b. Ebî Hâzim anlatıyor: Hz. Zübeyr (radıyallahu anh), Hz. Ömer'e (radıyallahu anh) gelerek ondan harbe gitmek için izin istedi. Hz. Ömer: "Evinde otur, sen Allah Resûlü'nün beraberinde cihada katılmıştın, savaşmıştın; bu sana kâfidir." dedi. Zübeyr (radıyallahu anh) aynı konuda birkaç defa ricada bulununca Hz. Ömer

---

31 Ebû Nuaym, *Hilye* 1/51

32 el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl* 14/63 (37978)

(radıyallahu anh): "Evinde otur! Allah'a yemin ederim ki, sen ve adamların Medine dışına çıkmakla, Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem) ümmetinin ashâbının başına felaketler getireceksiniz!" dedi.[33]

7. DİRAYETLİ VE FERASETLİ İNSANLARIN GÖRÜŞLERİNDEN YARARLANMAK

Peygamberimizin, Sahâbileriyle İstişare Etmesi

Hz. Enes'ten (radıyallahu anh) rivayet olunmuştur: "Peygamberimiz, Ebû Süfyân'ın başında bulunduğu Kureyş ticaret kervanının Şam'dan döndüğünü haber alınca durumu ashâbıyla istişare etti."[34]

Hz. Ömer (radıyallahu anh), Bedir Harbi ile ilgili olarak rivayet ettiği hadisinde şunları anlatıyor:

"Bedir esirleri hakkında Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem); Ebû Bekir, Ali ve benimle istişare etti. Ebû Bekir: "Yâ Resûlallah! Bunlar amcaoğullarımız, hısımlarımız ve kardeşlerimizdir. Ben derim ki kendilerinden fidye alıp onları serbest bırakınız. Alacağımız fidyelerle kâfirlere karşı gücümüz artacağı gibi, belki Allah onları hidayete erdirir de bize destek dahi olurlar." dedi. Resûlü Ekrem: "Hattâboğlu Ömer! Senin görüşün nedir?" diye sordu. Ben de: "Vallahi ben, Ebû Bekir'in fikrine katılmıyorum. Ben derim ki bana; yakınım olan falanın, Ali'ye kardeşi Akîl'in, Hamza'ya da biraderi Abbâs'ın boyunlarını vurmayı emrediniz ki, gönüllerimizde müşriklere karşı bir acıma hissi beslemediğimizi Allah herkese göstersin. Bunlar müşriklerin ileri gelenleri, reisleri ve önderleridir." dedim.

Allah Resûlü, Ebû Bekir'in görüşüne meyletti. Benim sözlerimi tasvip etmedi. Neticede onlardan fidye aldı. Ertesi gün, sabahleyin Allah Resûlü'nün ve Ebû Bekir'in yanlarına gittim;

---

33 Hâkim, *Müstedrek* 3/129 (4612)

34 Müslim, *Sahîh* 3/1403 (1779)

ikisi de ağlıyordu. "Yâ Resûlallah, seni ve arkadaşını ağlatan nedir? Söyleyiniz ben de ağlayayım, ağlayamazsam ağlamaya çalışayım." dedim. Allah Resûlü: "Fidye alan arkadaşlarının üzerlerine inebilecek olan azaptan dolayı ağlıyorum. Yakınında bulunan bir ağacı göstererek, "Başlarına inecek belânın şu ağaçtan daha yakın olduğu bana gösterildi. Allah şu âyeti indirdi." diyerek şu âyeti okudu: "Bir Peygamberin, dünyada zafer kazanıp küfrü zelil kılmadıkça, esirler edinip onları fidye karşılığında serbest bırakması uygun düşmez. Siz dünya metâını istiyorsunuz. Allah ise ahireti kazanmanızı istiyor. Allah azizdir, hakîmdir." (Enfâl, 8/67)[35]

Peygamberimizin, Medine Hurmaları Hususunda Sa'd b. Ubâde ile Sa'd b. Muâz'a Danışması

Zührî anlatıyor: "Hendek Harbinin yapıldığı günlerde halk, ağır sıkıntılara maruz kalınca Resûlü Ekrem, Gatafân kabilesinin büyükleri Uyeyne b. Hısn ve Hâris b. Avf el-Mürrî'ye haber göndererek Müslümanlarla savaşmaktan vazgeçmelerini; buna karşılık, kendilerine Medine hurmalarının üçte birini vereceğini teklif etti. Neticede, Allah Resûlü ile karşı taraf arasında sulh yapıldı. Bu hususu bir yazı ile de belgeye döktüler. Ancak hazırlanan vesika henüz imzalanıp kesinleşmeden önce Resûlullah, Sa'd b. Muâz ile Sa'd b. Ubâde'ye haber göndererek onların bu konudaki fikirlerini sordu, konuyu onlarla da istişare etti. İki sahâbî de: "Yâ Resûlallah, bu işi kendin mi istiyorsun? Biz de arzuna uyalım! Veyahut hemen uymamız gereken ilâhî bir emir mi söz konusu? Yoksa bizim menfaatimiz için yaptığın bir anlaşma mıdır bu?" diye sordular. Allah Resûlü: "Hayır, bunu sizin için yapıyorum; çünkü görüyorum ki Araplar birleşerek tek bir yaydan size ok atmakta, her taraftan sizleri sıkıştırmakta. İstedim ki, bir derece-

[35] Müslim, *Sahîh* 3/1383 (1763)

ye kadar güçlerini kırayım." buyurdu. Sa'd b. Muâz (radıyallahu anh): "Yâ Resûlallah! Allah'a şirk koştuğumuz, putlara taptığımız, Allah'a kulluk etmeyip O'nu tanımadığımız bir dönemde bile, onlar misafirliğin ya da satın almalarının dışında bizim tek bir hurmamızı dahi yiyemezlerdi. Allah bizi İslâm'la şereflendirip hidayete erdirdiği, seninle ve İslâm'la bizi aziz kıldığı bir dönemde mi onlara mallarımızı vereceğiz? Böyle bir sulha ihtiyacımız yok. Allah, onlarla aramızda hüküm verinceye kadar onlara kılıçtan başka vereceğimiz bir şey yok!" dedi.

Allah Resûlü de: "Sen bilirsin." buyurdu. Bunun üzerine, Sa'd b. Muâz anlaşma metnini aldı ve: "Haydi üzerimize saldırsınlar!" dedi.[36]

Hz. Ömer (radıyallahu anh) diyor ki: "Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) beni yanına alarak geceleri Ebû Bekir'in (radıyallahu anh) yanına gider; birlikte Müslümanların meselelerini müzakere ederdik."[37]

Hz. Ebû Bekir'in Rey Sahiplerine Danışması

İbn Sa'd, Kâsım'dan naklediyor: "Ebû Bekir-i Sıddîk (radıyallahu anh), bir mesele ile karşılaştığında Muhâcir ve Ensâr'dan bazı kişileri; özellikle Hz. Ömer, Hz. Osman, Hz. Ali, Hz. Abdurrahman b. Avf, Hz. Muâz b. Cebel, Hz. Übeyy b. Kâ'b ve Hz. Zeyd b. Sâbit'i çağırırdı. Bunların hepsi, Ebû Bekir'in hilâfeti döneminde fetva verirlerdi. Halktan gelen sorular, bu şahıslara havale edilirdi. Hz. Ebû Bekir'den sonra hilâfet makamına geçen Hz. Ömer de bu zatları çağırır, onlara danışırdı. Hz. Ömer'in hilâfeti döneminde, fetva işlerine Hz. Osman, Hz. Übeyy ve Hz. Zeyd bakardı."[38]

---

36 İbn Kesîr, *el-Bidâye* 4/105

37 el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl* 7/364 (18670)

38 el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl* 5/849 (14105)

Çorak Bir Hazine Arazisinin Birilerine Tahsisi Hususunda, Hz. Ebû Bekir ile Hz. Ömer Arasında Geçen Diyalog

Abîde anlatıyor: Uyeyne b. Hısn ile Akra' b. Habis, Ebû Bekir'in yanına vardılar ve: "Ey Allah'ın Resûlünün halifesi! Yakınımızda kıraç bir arazi var, ne otu var ne de başka bir faydası. Uygun görür de orayı bize verirsen, belki sürüp ekeriz." dediler.

Ebû Bekir de, orayı onlara tahsis edip bu hususta kendilerine bir de yazılı vesika verdi; ancak onlardan Hz. Ömer'in de görüşünü/imzasını almalarını istedi. Fakat, o esnada Hz. Ömer orada yoktu. Bu iki zat, Hz. Ebû Bekir'in verdiği yazıyı imzalatmak üzere Hz. Ömer'e gitti. Hz. Ömer, vesikada yazılanları dinleyince vesikayı ellerinden aldı, imha etti. Uyeyne ile Akra' kızdılar, hatta Hz. Ömer'e yakışıksız lâflar ettiler. Hz. Ömer de onlara:

"Peygamber Efendimiz, İslâm'ın zayıf görüldüğü günlerde bazı imtiyazlar vererek sizleri İslâm'a ısındırıyordu. Ama bugün Allah, İslâm'ı güçlendirdi. Haydi, şimdi istediğiniz yere gidin! Bütün gücünüzle bana tuzak kurun. Eğer aleyhimde çalışmaktan vazgeçerseniz Allah belânızı versin!" dedi. Bu iki zât öfke ile Hz. Ebû Bekir'in yanına döndü ve: "Vallahi, anlamadık; sen mi halifesin yoksa Ömer mi?" dediler. Hz. Ebû Bekir: "Bilâkis O halifedir! İsteseydi işiniz olurdu." dedi. O sırada, Hz. Ömer öfkeyle Hz. Ebû Bekir'in yanına girdi, Ebû Bekir'in baş ucunda durdu ve: "Söyle bakalım, şu iki adama tahsis ettiğin o arazi senin şahsî malın mıdır, yoksa Müslümanların müşterek arazisi midir?" dedi. Hz. Ebû Bekir: "Bütün Müslümanların ortak mülküdür." diye cevap verdi. Hz. Ömer, "Öyleyse, o toprakları Müslümanlardan bir cemaate değil de neden bu iki zata tahsis ettin?" diye çıkışınca, Hz. Ebû Bekir: "Yanımda bulunan şu şu zatlara danıştım, onlar bana bu şekilde tavsiyede bulundular." dedi. Hz. Ömer: "Etrafında bulunan bu cemaate danışmakla bütün Müslümanlara danışıp onların rızalarını almış mı oluyorsun?" dedi. Hz. Ebû

Bekir: "Ben sana, 'Bu hilâfete sen benden daha ehilsin.' demiştim; ama beni ikna ederek hilâfeti benim sırtıma yükledin." karşılığını verdi.[39]

Hz. Ebû Bekir'in, Muharebelerde Sahabilere Danışması

Abdullah b. Amr (radıyallahu anh) anlatıyor: Hz. Ebû Bekir, Amr b. Âs'a şu mektubu yazmıştı: "Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) savaş konusunda istişarelerde bulunurdu, aman sen de istişareyi sakın ihmal etme!"[40]

Hz. Ömer'in Rey Sahiplerine Danışması

Ebû Ca'fer anlatıyor: Hz. Ömer (radıyallahu anh), Hz. Ali'nin (radıyallahu anh) kızı Ümmü Gülsüm'e talip oldu. Hz. Ali: "Kızlarımı Ca'fer'in oğullarına vermeyi düşünmüştüm." dedi. Hz. Ömer: "Yâ Ali, onu bana nikâhla! Vallahi, yeryüzünde ona benden daha iyi bakacak bir adam yoktur." dedi. Hz. Ali: "Peki, verdim." dedi. Bir süre sonra, Hz. Ömer Mescid-i Saâdet'te kabr-i şerîf ile minber arasında oturmakta olan Muhâcirlerin yanlarına geldi. Hz. Ali, Hz. Osman, Hz. Zübeyr, Hz. Talha ve Hz. Abdurrahman b. Avf birlikte oturuyorlardı. Hz. Ömer dışarıdan bir haber geldiğinde bu zatların yanına gelir, durumu kendilerine bildirir ve görüşlerini sorardı. Bu defa geldiğinde: "Beni evlendirin!" dedi. "Kimi istiyorsun?" diye sorduklarında "Ali b. Ebî Tâlib'in kızını!" dedi ve bunun sebebini de onlara şöyle anlattı:

"Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), 'Benim nesebim hariç, kıyamet günü bütün nesep bağları kesilir.' buyurmuştu. Ben, ona dünyada arkadaş olmuştum; istedim ki akrabalık yoluyla da kendisine yakın olayım."[41]

---

39 el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl* 3/1496 (9151)
40 Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid* 5/575 (9623)
41 Taberânî, *Mu'cemu'l-Kebîr* 3/44 (2633)

Hz. Ömer ile Hz. Osman'ın, İbn Abbâs'a Danışmaları

Atâ b. Yesâr anlatıyor: "Hz. Ömer ve Hz. Osman, İbn Abbâs'ı yanlarına çağırırlar, ona danışırlardı. İbn Abbâs, genç yaşına rağmen Bedir Harbi'ne katılanlarla birlikte iki halifeye de danışmanlık yapmış, halka da fetva vermişti. Vefatına kadar Müslümanların fetva işlerine bakmıştı."

Ya'kub b. Yezîd anlatıyor: "Hz. Ömer, mühim gördüğü işlerde İbn Abbâs'a danışır ve "Ey gavvas (dalgıç)! Dal bakalım şu meseleye!" derdi.

Sa'd b. Ebî Vakkas (radıyallahu anh) diyor ki: "Ben, meselelere İbn Abbâs'tan daha çabuk intikal eden; ondan daha akıllı, daha bilgili ve o nispette de yumuşak huylu birini görmedim. İyi hatırlıyorum, çözümü zor meselelerde Hz. Ömer, etrafında Bedir Harbi'ne katılanlar bulunmasına rağmen onu çağırır ve: 'Sana çözümü zor bir mesele daha geldi.' der ve onun dediğinden de dışarı çıkmazdı."

İbn Şihâb anlatıyor: "Hz. Ömer (radıyallahu anh) çözümü zor bir mesele ile karşılaştığında gençleri çağırır, akıllarının (zekâlarının) keskinliklerini ölçmek için kendilerine danışırdı."

İbn Sîrîn der ki: "Hz. Ömer (radıyallahu anh) kadınlar da dahil herkesle istişare ederdi. Bazen bir kadının görüşünü beğenir, onun reyi ile hareket ederdi."[42]

Hz. Ömer'in, İstişare Konusunda Belîğ Bir Hutbesi

Muhammed, Talha ve Ziyâd (radıyallahu anhum) anlatıyorlar: "Hz. Ömer (radıyallahu anh) bir sefere çıkmıştı. 'Sırar suyu' başında konaklayıp ordugâhını buraya kurdu. Halk, Hz. Ömer'in niyetini bilmiyordu: Ömer, yoluna devam mı edecekti yoksa bir süre burada mı kalacaktı? (...) Hz. Osman'ın "Ne yapmayı düşünüyorsun?" diye

42 Beyhaki, *Sünen* 10/113 (20119)

sorması üzerine Hz. Ömer "Essalâtü câmiatün" diyerek halkı namaza çağırdı. Herkes, onun çevresinde toplandı. Hz. Ömer (radıyallahu anh), Medine'de yerine bıraktığı Hz. Ali ile öncü kuvvetlerin başında gönderdiği Hz. Talha'ya da haber gönderip onları yanına getirtti. Daha sonra, ordunun sağ ve sol kanatlarına Hz. Zübeyr ile Hz. Abdurrahman b. Avf'ı geçirdi. Ardından, ayağa kalktı ve şu konuşmayı yaptı:

"Ey insanlar! Allah, Müslümanların kalplerini İslâm üzerinde birleştirdi, gönüllerini birbirlerine ısındırdı, onları din kardeşi yaptı. İnananlar, tek bir vücut gibidir ve vücudun herhangi bir organında meydana gelen bir hareketlilik, başka bir organ tarafından da hemen algılanır. Dolayısıyla, Müslümanlar da birlik ve beraberlik içinde olmalı ve bütün işleri kendi aralarında, feraset sahibi kimselerle istişare ederek gerçekleştirmelidir. Halk, üzerinde ittifak ettiği sürece, yönetim işini tevdi ettiği kimseye tâbi olmak zorundadır. Yönetici de, istişare heyetinin görüşlerine uymakla mükelleftir.

Ey insanlar! Ben de içinizden bir fert idim, sizinle beraber sefere çıkmak arzusunda idim. Ama rey ve fikir sahipleriniz, beni bu görüşümden caydırdılar. Bu nedenle, yerimde kalmayı, orduyu bir başkasının komutasında göndermeyi daha uygun gördüm. Bu kararı verirken yerime vekil olarak bıraktığım Ali ile öncü kuvvetlerin başında gönderdiğim Talha'yı da buraya getirttim."[43]

8. YÖNETİCİLERİN ATANMASI

İlk Atanan Komutan: Abdullah b. Cahş

Sa'd b. Ebi Vakkas (radıyallahu anh) anlatıyor: "Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) Medine'ye geldiğinde, Cüheyne kabilesinden bir heyet geldi ve: "Yâ Muhammed! Aramıza geldin, bize bir teminat

43 Taberî, *Târîh* 2/381

ver ki kavmimizi alıp topluca sana gelelim." dedi. Allah Resûlü-nün teminat vermesi üzerine, bu kavim İslâm'a girdi."

Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), bizi Receb ayında Cüheyne kabilesi komşularından Kinâneoğulları'ndan bir kabileye baskın yapmak üzere göndermişti. Yüz kişi bile değildik. Baskını gerçekleştirdik. Ama karşı taraf kalabalıktı. Bunun için Cüheyne kabilesine sığındık. Bizi korudular, ama "Niçin haram ayda, harbin yasak olduğu Receb ayında harp ediyorsunuz?" dediler. Biz de: "Durumumuz farklı. Bizler, kutsal ayda kutsal beldeden çıkaran kimselerle savaşıyoruz." diye kendimizi savunduk.

Sonra birbirimize, "Şimdi ne yapacağız?" dedik. Kimisi, "Gidip Allah Resûlü'ne haber verelim." dedi. Bazıları, "Hayır, burada duralım." dedi. Ben ve birkaç arkadaş da, "Hayır, gidelim; Kureyş kervanının yolunu keselim." dedik.

O zamanlar, ganimetler hakkındaki hüküm şöyle idi: "Kim ne alırsa aldığı kendisinin olurdu. Böylece, Kureyş kervanına baskın yapmak üzere yürüdük. Öteki arkadaşlarımız da Peygamberimizin yanına döndüler. Onlar, durumu kendisine arz ettiklerinde Allah Resûlü çok kızmış, Allah Resûlü'nün yüzü kıpkırmızı kesilmiş, kalkmış ve şöyle buyurmuş:

"Benim yanımdan birlikte ayrıldığınız halde tefrikaya düşerek mi döndünüz? Sizden öncekileri helak eden şey, yalnız ve yalnız tefrika olmuştur. Şimdi, sizin en hayırlınız olmamasına rağmen açlığa ve susuzluğa en mütehammiliniz olan kişiyi başınızda kumandan olarak göndereceğim!" buyurdu ve Abdullah b. Cahş el-Esedî'yi kumandan olarak gönderdi. Böylece, Abdullah b. Cahş İslâm'da tayin edilen ilk kumandan oldu."[44]

---

44 İbn Hacer, *el-İsâbe* 2/278

On Kişilik Bir Topluluğa Komutan Atanması

Şihâb el-Anberî anlatıyor: "Tüster şehrinin kapısında, ilk ateşi ben yakmıştım. Ebû Mûsa el-Eş'arî atılan bir okla yaralanmıştı. Müslüman askerler şehri fethettikleri vakit, Ebû Mûsa beni kavmimden on kişilik bir gruba komutan tayin etti."[45]

Yolculukta Birinin İmam Olması

Hz. Ömer (radıyallahu anh) şöyle demiştir: "Yolculuğa çıkanlar üç kişi olduklarında içlerinden birini imam yapsınlar. Bu kişi, Allah Resûlü'nün tayin ettiği bir imam hükmündedir."[46]

9. KİMLER AMİR YAPILMALIDIR?

Cemaat Arasında, Kur'ân'ı En İyi Bilen Kişinin Yöneticiliğe Lâyık Olması

Ebû Hureyre'den (radıyallahu anh) rivayet olunmuştur: "Bir defasında Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) sayıları oldukça fazla olan bir askerî birliği bir yere gönderirken, birliktekilerin her birine Kur'ân okutturdu. Herkes bildiğini okudu. Derken, Resûlullah içlerinden en genç olanlarının yanına vardı ve ona: "Ey falan, senin ezberinde ne kadar var?" diye sordu. O da: "Şu şu yerler ile bir de Bakara sûresi ezberimde." cevabını verdi. Allah Resûlü: "Bakara sûresi ezberinde, öyle mi?" dedi. Adam, "Evet." dedi. Bunun üzerine, Resûlullah "Öyleyse git! Onların komutanı sensin." buyurdu. Birliğin içinde bulunan eşrafa mensup birisi: "Vallahi, beni Bakara sûresini öğrenmekten alıkoyan, gereğince amel edememe endişesi duyuyor olmamdı; başka bir şey değil." dedi. Bunun üzerine Allah Resûlü: "Kur'ân'ı öğreniniz ve okuyunuz.

---

45 İbn Hacer, *el-İsâbe* 2/109.

46 Ebû Dâvud, *Sünen* 2/42 (2608)

Kur'ân'ı öğrenip okuyan, kokusu her tarafa yayılan misk dolu bir tuluma benzer. Kur'ân'ı öğrenip de ezberinde olduğu halde okumadan yatan bir kimse de, ağzı bağlı misk dolu bir tulum gibidir." buyurdu.[47]

Hz. Ebû Bekir'in, Bedir Harbi'ne Katılanları Amir Yapmaktan Kaçınması

Ebû Bekir b. Muhammed el-Ensâri anlatıyor: Hz. Ebû Bekir'e (radıyallahu anh): "Ey Allah Resûlü'nün halifesi! Bedir Harbi'ne katılanları neden yönetici olarak atamıyorsun?" diye sorulduğunda Hz. Ebû Bekir şu karşılığı verdi:

"Onların değerlerini biliyorum! Ama kendilerini dünya ile kirletmek istemiyorum!"[48]

Hz. Ömer'in Vali Ataması İle İlgili Bir Mektubu

Hârise b. Mudarrib anlatıyor: Hz. Ömer (radıyallahu anh) bize şu mektubu yazmıştı:

"Size Ammar b. Yâsir'i vali, Abdullah b. Mesud'u da muallim ve yardımcı olarak gönderdim. İkisi de Resûlü Ekrem'in seçkin ashâbından ve Bedir Harbi'ne katılanlardandır. Dininizi onlardan öğreniniz ve onlara uyunuz. Ben Abdullah b. Mesud'u göndermekle, gerçekten sizi kendi nefsime tercih ettim. Osman b. Huneyf'i de Irak'ın kasaba ve köylerine gönderdim. Ücret olarak, kendilerine her gün için bir koyun takdir ettim. Koyunun yarısı ile içindeki sakatat Ammar b. Yâsir'indir; diğer yarısı da üçü arasında bölüştürülecektir."[49]

---

47 Tirmizî, *Sünen* 5/156 (2876)

48 Ebû Nuaym, *Hilye* 1/37

49 el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl* 4/878 (11636)

Valilik Vazifesini Üstlenip de Kurtuluşa Erenler

Şakîk b. Seleme anlatıyor: Hz. Ömer, Hevâzin kabilesinin zekâtlarını toplamak üzere Bişr b. Âsım'ı (radıyallahu anh) görevlendirdi. Bişr, çekindiği için gitmedi. Hz. Ömer, onunla karşılaştığında: "Neden gitmedin? Bizi dinlemek ve itaat etmek zorunda değil misin?" diye sordu. Bişr b. Âsım, "Elbette! Devlet başkanımıza uymak zorundayım. Ama ben Peygamberin şöyle buyurduğunu duymuştum: 'Her kim Müslümanların bir işini üstlenirse kıyamet günü o kimse getirilir, cehennem köprüsü üzerinde durdurulur. İyi davranmışsa kurtulur, kötü hareket etmişse bastığı yer yarılır, derinliği yetmiş yıllık bir mesafe olan uçurumdan aşağı yuvarlanır." diye cevap verdi.

Bişr'in bu cevabı üzerine, Hz. Ömer mahzun ve kederli bir şekilde oradan ayrıldı. Yolda Ebû Zer ile karşılaştı. Ebû Zer: "Ey Müminlerin Emîri, seni bitkin ve üzgün görüyorum." dedi. Hz. Ömer: "Nasıl üzüntülü olmayayım ki, Bişr b. Âsım'ı gördüm. Bana Allah Resûlünden, "Her kim Müslümanların bir işini deruhte ederse..." diye başlayan hadisi nakletti." dedi. Ebû Zer: "Sen bunu Resûlullah'tan işitmemiş miydin?" diye sordu. "Hayır!" dedi Hz. Ömer. "Şehadet ederim ki, ben de Resûlullah'tan şöyle duymuştum: 'Her kim Müslümanlardan birine bir görev yüklemişse, o kişi kıyamet günü getirilir, cehennem köprüsü üzerinde durdurulur. Eğer görevli kişi görevini iyi yapmışsa görevlendiren de kurtulur. Görevli, görevini kötü yapmışsa köprü üzerinde durduğu kısım yarılır ve derinliği yetmiş yıllık bir mesafe ve zifiri karanlık olan uçurumdan aşağı yuvarlanır.' Ey Ömer, gönlünü bu iki hadisten hangisi daha çok sızlattı?" dedi Hz. Ebû Zer. Hz. Ömer: "İkisi de gönlümü sızlattı. Bu tehlikeler karşısında hilâfeti kim üstlenir?" dedi. Ebû Zer: "Hilâfete, ancak Allah'ın, burnunu yere sürttüğü ve zelil kıldığı kimse talip olabilir. Şu var ki yâ Ömer, biz senin hakkında

hayırdan başka bir şey bilmiyoruz. Şayet hilâfeti, adaleti gözetmeyecek birine bırakırsan bunun vebalinden kurtulamazsın!" dedi.[50]

10. SAHÂBENİN İDARÎ GÖREV KABUL ETMEMESİ

Allah Resûlünün Mikdâd b. Esved'e Söyledikleri

Hz. Enes (radıyallahu anh) anlatıyor: "Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), Mikdâd b. Esved'i bir yere idareci olarak göndermişti. Bir süre sonra dönüp geldiğinde, Allah Resûlü ona: "Yöneticiliği nasıl buldun?" diye sordu. Mikdâd: "Halkın beni bazen yükseltip bazen de alçalttığını gördüm. Öyle ki kendimden bile şüphe duymaya başladım!" dedi. Resûlullah Efendimiz: "Evet, yöneticilik öyledir." buyurdu. Mikdâd: "Seni hak din ile gönderen Allah'a yemin ederim ki, bundan böyle hiçbir idarî iş üstlenmeyeceğim." dedi.

Hz. Mikdâd'a: "Önümüze geç de, bize namaz kıldır." derlerdi de o namaz kıldırmaktan bile kaçınırdı."[51]

Diğer bir rivayette ise Mikdâd b. Esved (radıyallahu anh) şöyle demiştir: "Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), beni bir seriyyenin komutanı olarak bir yere göndermişti. Döndüğüm zaman bana: 'Kendini nasıl buluyorsun?' diye sorduğunda: 'Öyle bir hisse kapıldım ki yanımdakileri hizmetçilerim ve halâyıkım sandım. Vallahi, bundan böyle iki kişiden oluşan bir gruba dahi yönetici olmayacağım.' dedim."[52]

Hz. Ebû Bekir'in Yöneticilikle İlgili Öğütleri

Râfi et-Tâî anlatıyor:

"Bir gazada, Hz. Ebû Bekir'e (radıyallahu anh) yol arkadaşı olmuş-

---

50 Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid* 5/371 (9040)
51 Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid* 5/364 (9024)
52 Taberânî, *Mu'cemu'l-Kebîr* 20/258 (609)

tum. Döndüğümüzde: "Ey Ebû Bekir! Bana tavsiyede bulun." dedim. Şunları söyledi:

"Farz namazlarını vaktinde kıl, gönül rahatlığıyla malının zekâtını ver, Ramazan orucunu tut, hac görevini yerine getir. İslâm'da hicret güzeldir. Hicret esnasında, cihâd etmek de güzel bir ameldir. Ancak, sakın yönetici olma! Bugün, insanların çekindiği yöneticilik makamı çok geçmeden yayılacak, çoğalacak ve lâyık olmayanların eline geçecek. Kıyamette en uzun süre sorguya çekilip en ağır azaba uğrayanlar yöneticiler olacaktır. Yöneticilerin dışındaki kimselerin hesapları kolay, sıkıntıları hafif olacak. yöneticilerin konumları ise, müminlere zulmetmeye müsaittir. Müminlere zulmederlerse Allah'a verdikleri sözü bozmuş olurlar. Çünkü müminler; Allah'ın komşularıdır, Allah'ın has kullarıdır. Allah'a yemin ederim ki, sizden herhangi biriniz nasıl komşusunun koyununun veya devesinin başına bir şey geldiğinde gece rahatsız olur, sinirlenir ve: "Komşumun koyunu, komşumun devesi!" diye hayıflanırsa, Allah da bundan daha fazla kendi komşusu olan müminlerin zulme uğramasına gazaplanır."[53]

Râfi der ki: "Bu görüşme üzerinden bir sene geçmişti ki, Ebû Bekir'in halife seçildiğini duydum. Hayvana binip yola çıktım ve Ebû Bekir'in yanına vardım: "Benim adım Râfi; filân falan yerlerde senin verdiğin teftiş görevini yerine getirmiştim." dedim. "Evet, tanıdım." dedi. "Sen bana yönetici olmamamı söylemiştin; ama kendin en yüksek yöneticilik olan ümmetin hilâfetini üstlenmişsin!" dedim. "Evet, öyle oldu! Ama kim Muhammed ümmetine Allah'ın kitabıyla hükmetmezse, Allah'ın lâneti onun üzerine olsun!" dedi.[54]

---

53 el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl* 5/920 (14288)
54 Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid* 5/365 (9029)

Sahâbe-i Kirâm'ın, Allah Yolunda Cihâdı Yöneticiliğe Tercih Etmesi

Saîd b. Ömer b. Saîd b. Âs'tan rivayete göre, amcaları Hâlid, Ebân ve Amr b. Saîd, Peygamber Efendimizin (sallallahu aleyhi ve sellem) vefatını haber alınca görevlerinden ayrılıp Medine'ye döndüler. Hz. Ebû Bekir: "Bu vazifelere, Resûlullah'ın tayin ettiği kişilerden daha lâyıkı olamaz. Haydi, vazifelerinize geri dönün." dedi. Onlar ise: "Biz, Hz. Peygamber'den sonra kimsenin memuru olmayız." diyerek Şam yöresine hareket ettiler ve buradaki savaşlara katılarak şehit düştüler.[55]

Ebû Hureyre'nin, Hz. Ömer'in Valilik Teklifini Kabul Etmemesi

Ebû Hureyre'den (radıyallahu anh) rivayete göre; Hz. Ömer onu bir yere vali yapmak üzere çağırır. Ebû Hureyre, teklifi kabul etmez. Hz. Ömer: "Senden daha hayırlı birinin talip olduğu bir vazifeyi niçin istemiyorsun?" der. Ebû Hureyre: "Kimmiş benden hayırlı olan?" diye sorar. "Ya'kub Peygamberin oğlu Yûsuf Peygamber!" diye cevap verir Hz. Ömer. Ebû Hureyre: "Yûsuf, peygamber oğlu bir peygamberdir! Ben ise, Ümeyme oğlu Ebû Hureyre'yim. Ben iki veya üç şeyden korkuyorum." dedi. Bunun üzerine, Hz. Ömer: "Beş şeyden korkuyorum desen ya!" buyurdu. Ebû Hureyre: "Bilmediğim bir şeyi söylemekten, dayanaksız hüküm vermekten, sırtımdan vurulmaktan, malımın elimden alınmasından ve namusuma sövülmesinden korkuyorum." cevabını verdi.[56]

---

55 Hâkim, *Müstedrek* 3/278 (5085)

56 Ebû Nuaym, *Hilye* 1/380

İbn Ömer'in Hâkîmlik Teklifini Kabul Etmemesi

İbn Ömer'den (radıyallahu anh) rivayete göre, Hz. Osman kendisini hâkim tayin etmek isteyince İbn Ömer bu görevi kabul etmedi ve: "Ben Resûlullah'ın şöyle buyurduğunu işitmiştim: 'Hâkimler üç sınıftır: Birisi kurtulur, ikisi ateşe girer. Haksız yere veya nefsinin arzularına göre hüküm verenler helâk olur. Hak ile karar veren ise kurtulur!"[57] diye cevap verdi.

11. HALİFELERE, YÖNETİCİLERE SAYGILI OLMAK VE ONLARIN EMİRLERİNE İTAAT ETMEK

Hz. Hâlid b. Velid ile Hz. Ammar b. Yâsir Arasında Geçen Bir Hadise

İbn Abbâs (radıyallahu anh) anlatıyor: "Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), Hâlid b. Velîd kumandasında bir seriyye (askeri tim) göndermişti. Seriyyede Ammar b. Yâsir de vardı. Yola çıktılar. Geceleyin, gitmek istedikleri hedefe yakın bir yerde konakladılar. Baskın yapacakları topluluktaki insanlar, casusları vasıtasıyla durumdan haberdâr olduklarından, yurtlarını terk ederek varabildikleri yere kadar kaçmışlardı. Yalnız içlerinden bir adam yerinde kalmıştı. O da, aile fertleriyle İslâm'a girmiş, Müslüman olmuş biriydi. Bu zat, ailesine eşyalarını toplamalarını emretmiş ve "Ben gelinceye kadar bekleyin!" demişti. Adam Hâlid b. Velid komutasındaki seriyyenin konakladığı yere gelmiş, Ammar b. Yâsir'i sormuş, onun yanına varmış ve: "Ey Ebâ Yakzân, ben ve ev halkım Müslüman olduk. Bildiğiniz gibi kavmim kaçtı. Acaba İslâm'a girmiş olmamız, bize bir fayda sağlar mı?" diye sormuştu. Ammar da adama: "Yerinden ayrılma, güvendesin." demiş ve adam da ailesinin yanına dönmüştü.

[57] İbn Hibbân, *Sahîh* 11/440 (5056)

Sabahleyin, Hâlid oraya akın edince o Müslüman olan adamdan ve adamın ailesinden başka kimseyi bulamadı ve onları derdest etti. Ammar: "Bu adama dokunma! O Müslüman oldu." dediyse de Hâlid, "Senin bununla ne alâkan var? Komutan olarak ben dururken, benim gıyabımda nasıl ona güvence verirsin?" diye ona çıkıştı. Ammar: "Evet, komutan sensin. Ama, senin gıyabında teminat verebilirim. Çünkü adam iman etti. İsteseydi o da arkadaşları gibi kaçıp giderdi. Müslüman olduğu için yerinde durmasını ona ben söyledim." dedi.

Bu hususta epeyce tartıştılar. Medine'ye döndüklerinde, Allah Resûlü'nün huzurunda yargılandılar. Ammar, adamı ve davranışını anlattı. Resûlullah, Ammar'ın teminatını geçerli saydı; ama o günden itibaren komutandan habersiz olarak herhangi birine güvence verilmesini de yasakladı. Bu iki zat, Peygamber Efendimiz'in (sallallahu aleyhi ve sellem) huzurunda da atıştı. Hâlid: "Yâ Resûlallah, bu köle senin huzurunda bana nasıl hakaret edebiliyor? Allah'a yemin ederim ki, sen olmasaydın bana hakaret edemezdi!" dedi. Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem): "Hâlid! Ammar'a ilişme! Çünkü Ammar'a buğzedene Allah buğzeder, Ammar'a lânet okuyana Allah lânet eder." buyurdu.

Ammar hiddetle ve öfkeyle kalktı, arkasını dönüp gitti. Hâlid arkasından koştu ve elbisesine yapıştı; onun gönlünü almaya çalıştı. Ammar da, ona hakkını helâl ettiğini belirtti. Bu hadise ile alâkalı olarak şu âyet indi: "Ey iman edenler! Allah'a itaat edin. Resûlü'ne ve sizden olan ulu'l-lemre de itaat edin. Eğer Allah'a ve ahirete iman ediyorsanız, hakkında ihtilâfa düştüğünüz meseleyi Allah'a ve Resûlü'ne arz ediniz. Böyle yapmanız hem daha hayırlı hem de netice bakımından daha güzeldir." (Nisâ, 4/59) [58]

---

[58] el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl* 2/511 (4343)

Avf b. Mâlik ile Hâlid b. Velid Arasında Cereyan Eden Bir Hadise

Avf b. Mâlik el-Eş'ari (radıyallahu anh) anlatıyor: "Zeyd b. Hârise komutasında Mûte Savaşı'na giden Müslümanlar arasında, ben de bulunuyordum. Bu savaşa iştirak etmek üzere, Yemen'den gelen destek kuvvet içindeki bir zat da bana arkadaş olmuştu. Bu arkadaşın kılıcından başka hiçbir şeyi yoktu. Yolda Müslümanlardan biri, bir deve kesti. Yemenli arkadaşım, devenin derisinden bir parça istedi. O da verdi. Adam, onu kalkan gibi yaptı. Daha sonra, yolumuza devam ettik. Rum topluluklarıyla karşılaştık. Rumlar arasında, eğeri altın işlemeli kır at üzerinde bir adam vardı. Bu adamın silahı da altın kaplı idi. Bu Rûm süvari, Müslümanlara pek çok kayıp verdirmeye başladı. Yemenli arkadaşım, bir kayanın arkasında pusuya yattı. Rûm süvari yanına gelince fırlayıp onun atının ayaklarını kesti. Adam yere düştü. Hemen üzerine çıkıp onu öldürdü ve süvarinin atını ve silahını aldı. Allah, Müslümanlara zafer ihsan edince Hâlid b. Velîd (radıyallahu anh), o Yemenli mücahide haber gönderdi ve öldürdüğü o süvarinin eşyalarını getirtti. Ben, hemen Hâlid'in yanına vardım ve: "Hâlid! Allah Resûlü'nün, maktulün şahsî eşyasının öldürene ait olduğuna dair hüküm verdiğini bilmiyor musun?" dedim. Hâlid b. Velid: "Evet, biliyorum; ama bunlar onun için çok değerli ve fazla." dedi. "Hâlid, ya onları o adama geri verirsin ya da ben, Allah Resûlü'ne gidince seni şikâyet ederim!" dedim. Hâlid, eşyaları geri vermedi. Medine'ye döndüğümüzde, Resûlullah'ın huzurunda toplandık. Ben, Yemenli arkadaşımın durumu ile Hâlid'in ona olan davranışını anlattım. Allah Resûlü: "Hâlid! Seni o şekilde davranmaya sevk eden ne idi?" diye sordu. Hâlid: "Yâ Resûlallah! Öldürülen adamın eşyası çoktu, o nedenle eşyaları elinden aldım." dedi. Resûlullah: "Hâlid, aldıklarını iade et!" diye emretti. Ben de: "Hâlid, al işte gördün mü? Ben sana söylememiş miy-

dim?" dedim. Allah Resûlü: "Mesele nedir, ne oldu?" diye sorunca ben de durumu arz ettim. Allah Resûlü kızdı ve: "Hâlid, onları geri vermeyeceksin! Komutanlarımla benim arama girmeseniz olmaz mı? Mücadelenin sıkıntısını onlar çekiyor, kaymağını da siz yiyorsunuz!" buyurdu.[59]

Hz. Amr b. Âs ile Hz. Ömer Arasında Geçen Bir Hadise

Abdullah b. Yezîd anlatıyor: "Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) Zâtü's-Selâsil Gazvesi'ne bir seriyye göndermişti. Seriyyede, Hz. Ebû Bekir ile Hz. Ömer de vardı. Gitmek istedikleri yere vardıklarında Amr b. Âs, beraberindekilere ateş yakmamalarını emretti. Hz. Ömer kızdı, Amr'ın yanına gitmeye niyetlendi; ama Hz. Ebû Bekir bırakmadı ve: "Peygamber Efendimiz, onu harpten iyi anladığı için senin başına komutan olarak getirdi." dedi. Hz. Ebû Bekir'in bu ikazı üzerine Hz. Ömer sakinleşti.[60]

Komutana Saygı Hususunda Iyâz B. Ğunm'un Sözü

Cübeyr b. Nüfeyr anlatıyor: "Irak beldelerinden Dârâ fethedildiğinde lyâz b. Ğunm el-Eş'arî, Dârâ emirini dövmüştü. Hişâm b. Hakîm, lyâz'ın yanına geldi; herkesin içinde adamı dövdüğü için onu azarladı. Hişâm, birkaç gece bekledikten sonra özür dilemek için lyâz'ın yanına geldi ve: "Ey Iyâz! Sen Allah Resûlünün, 'Kıyamet günü en çetin azaba maruz kalacak olanlar, dünyada insanlara acı ve ızdırap verenlerdir.' buyurduğunu duymadın mı?" dedi.

Iyâz: "Ey Hişâm! Senin işittiğini biz de işittik, senin gördüklerini biz de gördük, senin sohbetine katıldıklarının sohbetine

59 Ebû Dâvud, *Sünen* 2/79 (2719)
60 el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl* 12/788 (35768)

biz de iştirak ettik. Fakat Ey Hişâm, sen Allah Resûlü'nün, 'Bir kimse, komutana ve devlet reisine bir nasihat edecekse onu açıktan söylemesin. Elinden tutsun, tenha bir yere çeksin, öyle söylesin. Kabul ederse eder, etmezse o kendisine düşeni yapmış olur!' buyurduğunu duymadın mı?

Ey Hişâm, sen meşru yöneticiye böyle davranmaya nasıl cüret ediyorsun! Allah'ın emirlerine uyan bir yöneticinin seni öldürmesinden, böylece meşru otoritenin öldürdüğü biri olmaktan korkmuyor musun?" dedi.[61]

Hz. Huzeyfe'nin Amire Silah Çekmenin Yanlışlığına Dair Sözleri

Zeyd b. Vehb anlatıyor: "Halk, Huzeyfe'nin (radıyallahu anh) bulunduğu yerin valisine bir meseleden dolayı baş kaldırmıştı. Huzeyfe, Mescidü'l-A'zam camiinde otururken adamın biri safları yararak ilerledi, Huzeyfe'nin baş ucunda dikildi ve: "Ey Allah'ın Resûlü'nün sahâbîsi! Marûfu emredip münkerden sakındırmaz mısın sen?" dedi. Huzeyfe, başını kaldırdı. Adamın niyetini anlamıştı. Ona şu cevabı verdi: "Emr-i bi'l-marûf ve nehy-i ani'l-münker iyidir; ama valiye karşı silah doğrultmak Allah Resûlü'nün sünnetinde yoktur!"[62]

Amire Hürmet Hususunda Başka Bir Rivâyet

Ziyâd b. Kesîb el-Adevî anlatıyor: "Abdullah b. Âmir cuma hutbesini okurken ince elbise giyer, saçlarını güzelce tarardı. Bir gün, yine namaz kılıp evine girdi. (Ashâbdan) Ebû Belere de minberin yanında oturuyordu. Ebû Bilâl Mirdâs isimli biri: "Halkın emirine, efendisine baksanıza! İnce elbise giyiyor, fâsıklara ben-

61 Hâkim, *Müstedrek* 3/329 (5269)

62 Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid* 5/404 (9134)

zemeye çalışıyor!" dedi. Ebû Bekre, Mirdâs'in sözlerini duyunca oğluna: "Ebû Bilâl'i bana çağır." buyurdu. O da çağırdı. Ebû Bilâl gelince Ebû Bekre: "Biraz önce, yöneticimiz hakkında söylediklerini duydum. Ben, Resûlullah'ın şöyle buyurduğunu işitmiştim: Her kim, meşru yöneticisine hürmet gösterirse Allah da ona lütufta bulunur. Kim de yöneticisine saygı duymaz ve onu aşağılarsa Allah da onu zelil kılar."[63]

Ancak Meşru Emirlerde, Komutana ve Yöneticiye İtaat Edilir!

Hz. Ali'den (radıyallahu anh) edilmiştir: "Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), Ensâr'dan bir adamı bir seriyyenin başına kumandan tayin etti. Onları yollarken, askerlere de komutanlarını dinleyip onların emirlerine saygı göstermeleri konusunda uyarıda bulundu. Seriyyedeki askerler, bir meseleden dolayı komutanı öfkelendirdiler. O da: "Bana odun toplayın." dedi. Odun topladılar. "Ateş yakın." diye emir verdi. Ateş yaktılar. Komutan: "Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) size, beni dinleyip bana itaat etmenizi emretmedi mi?" diye sorunca askerler "Evet, öyle buyurdu!" cevabını verdiler. "Öyle ise bu ateşe girin!" dedi. Askerler birbirlerine baktılar ve: "Biz, zaten ateşe (yani cehenneme) girmemek için Allah Resûlü'nün himayesine girdik, ona iman ettik." dediler. Biraz sonra komutanın öfkesi yatıştı, yakılan ateş de söndü. Döndüklerinde, Peygamber Efendimize olayı anlattılar. Allah Resûlü: "Ateşe girselerdi ahirette de ateşten çıkamazlardı! Yöneticilere ve komutanlara itaat, ancak meşru emirlerde gerekir." buyurdu.[64]

63 Beyhakî, *Sünen* 8/163 (16436)
64 İbn Kesîr' *el-Bidâye* 4/226.

Fahr-i Kâinat Efendimizin, Devlet Reisine İtaat ve Hürmet Hususunda Ebû Zer Ğıfârî'ye Tavsiyeleri

Esma binti Yezîd (radıyallahu anhâ) anlatıyor: "Ebû Zer (radıyallahu anh), Peygamber Efendimize (sallallahu aleyhi ve sellem) hizmet eder, hizmetini bitirince de mescide gelirdi. Onun evi mescitti, hep orada yatıp kalkıyordu. Bir gece, Resûlullah mescide girdiğinde Ebû Zer'i mescidin toprak zemininde uyur bir halde gördü. Onu, ayağıyla dürtüp uyandırdı. Ebû Zer doğruldu ve oturdu. Resûlullah: "Niçin seni hep burada uyur vaziyette görüyorum?" dedi. "Yâ Resûlallah, nerede uyuyayım? Buradan başka evim yok ki!" dedi. Allah Resûlü, Ebû Zer'in yanına oturdu ve: "Peki, seni mescitten çıkarırlarsa ne yaparsın?" diye sordu. "Şam'a giderim; çünkü Şam hicret yurdudur, mahşer yeridir ve peygamberler diyarıdır. Oranın halkından biri olurum." dedi. Resûlullah: "Ya seni Şam'dan da çıkarırlarsa?" dedi. Ebû Zer, "Yine bu mescide dönerim, evim, yuvam burası olur." dedi. Allah Resûlü: "Seni, ikinci kez buradan çıkarırlarsa ne yaparsın?" diye sorunca Ebû Zer "Kılıcımı alır, ölene dek savaşırım!" dedi. Allah Resûlü, onun bu cevabı üzerine gülümsedi, elini Ebû Zer'in omuzuna koydu ve: "Ben, sana bundan daha iyi bir yol göstereyim mi?" dedi. "Anam babam sana feda olsun yâ Resûlallah, göster!" dedi Ebû Zer. Efendimiz: "Seni nereye sürerlerse, nereye gönderirlerse onları dinleyecek ve onların istedikleri yere gideceksin. Bana kavuşuncaya kadar bu şekilde sabredeceksin!" buyurdu.[65]

Tâvus'un rivayetinde de, farklı olarak şu ifadeler yer alıyor: "Ebû Zer (radıyallahu anh) Rebeze'ye gönderildiğinde, orada Hz. Osman'a ait siyahî bir köle ile karşılaştı. Siyahî adam, ezan okuyup kamet getirdikten sonra Ebû Zer'e: "Ey Ebû Zer, imamet için sen öne geç, namazı kıldır!" dedi. Ebû Zer: "Hayır! Allah

---

[65] Ahmed b. Hanbel, *Müsned* 6/457 (27629)

Resûlü bana, (başımdaki) siyahî bir köle de olsa ona itaat etmemi emretmişti." cevabını verdi. Bunun üzerine, o siyahî zat öne geçti. Ebû Zer de, onun arkasında namazını kıldı.[66]

Amire Saygı Konusunda Hz. Ömer ile Alkame Arasında Geçen Bir Olay

Hasan-ı Basrî anlatıyor: "Bir gece yarısı Hz. Ömer (radıyallahu anh), Alkame b. Alâse'ye rastladı. Hz. Ömer, zahiren Hâlid b. Velîd'e benzetilirdi. Bu nedenle Alkame, Hz. Ömer'i Hâlid b. Velid sanarak: "Hâlid, bu Ömer sanırım seni cimriliğinden dolayı vazifenden azletti. Ben ve amcamın oğlu, Ömer'den bir şey istemek üzere gelmiştik; ama madem ki seni azletti, o halde ondan hiçbir şey isteyemeyeceğiz." dedi. Hz. Ömer: "Devam et, başka ne haberlerin var?" diye sordu. Alkame: "Bununla beraber, elbette idarecilerin bizim üzerimizde hakları vardır. Bak, sakın bir şey yapma, ona karşı çıkma olur mu? Biz haklarını yerine getirelim, mükâfatımızı verecek olan Allah'tır." dedi. Sabah olunca Hz. Ömer, Hâlid b. Velid'e: "Alkame bu gece sana neler anlattı?" diye sordu. Hâlid: "Vallahi bir şey anlatmadı." dedi. Hz. Ömer: "Bir de yemin ediyorsun!" dedi. Daha sonra Hz. Ömer, dürüst davrandığı için, Alkame'nin ihtiyaçlarını gidermek suretiyle onu mükâfatlandırdı."[67]

Devlet Başkanına İtaat Hususunda Cüzzamlı Bir Kadının Söyledikleri

İbn Ebî Müleyke anlatıyor: "Hz. Ömer (radıyallahu anh), cüzzamlı bir kadının Kâbe'yi tavaf ettiğini görünce, ona: "A be kadın, evinde otursan da bu hâlinle halkı rahatsız etmesen olmaz mı!" dedi. Kadın da evine kapandı. Bir müddet sonra, biri kadının

---

66 el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl* 5/950 (14376)

67 İbn Hacer, *el-İsâbe* 4/557

yanına uğradığında: "Dışarı çıkmanı yasaklayan adam artık öldü, dışarı çıkabilirsin." dedi. Kadın ise: "Sağ iken itaat ettiğim kimseye, öldükten sonra isyan edemem!" cevabını verdi."[68]

12. YÖNETİCİLERİN BİRBİRLERİYLE UYUM İÇİNDE OLMALARI

Amr b. el-Âs ile Ebû Ubeyde b. Cerrah Arasında Geçen Bir Olay

Urve b. Zübeyr anlatıyor: "Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), Kudâa kabilesinden Beliyy ve Abdullahoğullarıyla, onlara yakınlığı olan bazı Kudâalıları Amr b. Âs komutasında Şam'ın güzel kasabalarından biri olan Zâtü's-Selâsil'e gönderdi. Beliyyoğulları, Âs b. Vâil'in dayıları oluyordu. Amr oraya varınca, düşmanın kalabalık oluşundan endişe etti ve Allah Resûlüne haber göndererek destek istedi. Peygamberimiz de, aralarında Hz. Ebû Bekir ile Hz. Ömer'in bulunduğu, daha ziyade Muhâcirlerden oluşan bir cemaati, Ebû Ubeyde b. Cerrah komutasında destek kuvvet olarak gönderdi. Bu cemaat Amr'ın yanına varınca Amr: "Sizin komutanınız benim; çünkü Allah Resûlü'ne haber göndererek sizi yardıma ben çağırdım." dedi. Muhâcirler ise: "Hayır, sen kendi adamlarının komutanısın. Ebû Ubeyde ise Muhâcirlerin komutanıdır." dediler. Amr: "Hayır, siz benim isteğim üzerine gelen destek kuvvetsiniz." diye cevap verdi. Bunun üzerine güzel huylu ve halim-selim bir kişi olan Ebû Ubeyde: "Ey Amr, şunu iyi bilmelisin: Allah Resûlü'nün, beni gönderirken bana en son tavsiyesi şu oldu: 'Arkadaşının yanına vardığında birbirinizle uzlaşın.' Madem sen bana itaat etmiyorsun, ben sana itaat edeceğim." dedi ve komutayı Amr b. Âs'a teslim etti."[69]

---

68 el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl* 10/172 (28504)
69 İbn Kesîr, *el-Bidâye* 4/273

Devlet Reisinin Halk Üzerindeki Hakları

Seleme b. Şihâb el-Abdî (radıyallahu anh) anlatıyor: "Hz. Ömer (radıyallahu anh) şöyle demişti: "Ey insanlar! Bizim sizin üzerinizde haklarımız vardır: Gıyabımızda dahi bize destek olmanız ve iyilikte yardımlaşmanız. Allah nezdinde, bir devlet başkanının hilminden ve yumuşaklığından daha sevimli bir huy, daha yararlı bir şey yoktur. Allah'ın en sevmediği ise, devlet başkanının bilgisiz, kaba saba ve beceriksiz olmasıdır."[70]

Yöneticilerin Yüzüne Gerçeği Söylememenin Hükmü

Urve (radıyallahu anh) anlatıyor: "Abdullah b. Ömer'in yanına vardım ve: "Ey Ebû Abdurrahman! Biz, idarecilerimizin yanına gidiyor ve onlarla oturuyoruz. Onlar, bazen gerçeğin tam tersi sözler söylüyorlar, buna rağmen biz onları tasdik ediyor, onların adil olmayan kararlarını destekliyor ve hatta beğendiğimizi ifade ediyoruz! Bu durumumuzu nasıl değerlendiriyorsun?" diye sordum. İbn Ömer : "Bak yeğenim! Siz, nasıl karşılarsınız bilemem, ama biz Allah Resûlü zamanında bu tür davranışları iki yüzlülük kabul ederdik!"[71]

Şa'bi (radıyallahu anh) anlatıyor: "Biz, İbn Ömer'e: "İdarecilerin yanlarına girdiğimizde arzularına göre konuşuyor, huzurlarından çıktığımızda da yüzlerine karşı söylediklerimizin tam tersini söylüyoruz; buna ne dersin?" diye sorduk. İbn Ömer : "Biz, bu tür davranışları Allah Resûlü zamanında münâfıklık sayıyorduk!" diye cevap verdi.[72]

---

70 el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl* 5/936 (14334)
71 Taberânî, *Mu'cemu'l-Kebîr* 12/331 (13265)
72 Beyhakî, *Sünen* 8/164 (16438)

Yöneticilerin Yanında Boş Konuşmanın ve Gülmenin Sakıncaları

Alkame b. Vakkas (radıyallahu anh) anlatıyor: "İşsiz ve boş gezen bir adam vardı. İdarecilerin yanına giriyor, onları güldürüyordu. Dedem bu kişiye: "Yazık sana! Neden bu adamların yanına girip onları güldürüyorsun? Ben, Allah Resûlünün sahâbîlerinden Bilâl b. Hâris el Müzenî'den duymuştum; o Resûlullah'ın şöyle buyurduğunu naklediyordu: "Kul, Allah'ın hoşnut olduğu bir söz söyleyiverir. Gerçekte o sözün Allah katında ulaştığı mertebeyi bilemez. Hâlbuki Allah o kelime sayesinde o kulundan, büyük buluşma günü olan kıyamette hoşnut olur. Yine kişi, bazen Allah'ın gazabını celbeden bir kelimeyi, önemsemeden söyleyiverir. Bu sözünün Allah nezdinde ne anlama geldiğini bilemez. Oysaki, Allah Teâlâ o sözü sebebiyle ona, büyük buluşma günü olan kıyamet gününde azap verir."[73]

Ebû Huzeyfe'nin, Yöneticilerin Kapılarına Dair Sözü

Bir gün Ebû Huzeyfe (radıyallahu anh): "Aman fitne yerlerinden uzak durunuz!" dedi. Yanındakiler: "Ey Ebû Abdullah, fitne yerleri nerelerdir ki?" diye sorduklarında, Ebû Huzeyfe şu cevabı verdi: "Yöneticilerin kapıları, fitne yerleridir. Sizden biriniz, idarecinin huzuruna girip, onu yalan yere tasdik eder ve onu sahip olmadığı özelliklerle methederse fitneye düşmüş olur."[74]

Bu Konuda Hz. Abbâs'ın, Oğlu Abdullah'a Nasihatleri

İbn Abbâs anlatıyor: "Babam bana: "Oğlum, görüyorum ki Müminlerin Emîri (Hz. Ömer) seni çağırıyor, sana yakın duruyor; Allah Resûlü'nün ashâbı arasından senin fikirlerine başvuruyor.

---

73 Beyhakî, *Sünen* 8/165 (16442)

74 Ebû Nuaym, *Hilye* 1/277

Şu üç nasihatimi iyi tut: Allah'tan kork, yalan söyleme, onun sırlarını hiç kimseye ifşa etme ve onun huzurunda hiç kimsenin gıybetini etme!"[75]

13. YÖNETİCİLERİN HUZURUNDA HAKİKATLERİ SÖYLEME, ALLAH'IN EMİRLERİNE MUHALİF İCRAATLERİNİ DESTEKLEMEME

Hz. Ömer: "Huzurunda gerçeğin söylenmediği bir idarecide hayır yoktur!"

Hasan-ı Basrî anlatıyor: "Hz. Ömer (radıyallahu anh) Übeyy b. Kâ'b'ın okuduğu bir âyeti kabul etmeyip inkâr edince Übeyy: "Ey Ömer! Sen Bakî'de alışverişle uğraşırken ben bunu Allah Resûlünden duydum!" dedi. Hz. Ömer: "Doğru söyledin! Ben, 'Acaba içinizden hakkı söyleyen çıkar mı?' diye sizi denemek istedim. Zira, yanında gerçeklerin konuşulmadığı yöneticide ve hakkı söylemeyen idarecide hayır yoktur!" dedi.[76]

Beşîr b. Sa'd'ın, Hz. Ömer'i İkazı: "Eğer böyle yaparsan, oku düzelttiğimiz gibi seni de düzeltiriz!"

Hz. Ömer (radıyallahu anh) bir gün Muhâcir ve Ensâr'dan bir cemaatle otururken onlara: "Bazı işlerde bir kısım kimselere ayrıcalık tanıdığımı görseniz ne yaparsınız?" diye sordu. Cevap veren çıkmadı. Hz. Ömer, sorusunu iki veya üç kez daha tekrar etti. Bunun üzerine Beşîr b. Sa'd: "Eğer dediğin gibi davranırsan, oku düzelttiğimiz gibi seni de doğrulturuz." dedi. Hz. Ömer bu cevap karşısında: "İşte, o zaman görevinizi yapmış olursunuz! İşte o zaman görevinizi yapmış olursunuz!" dedi.[77]

---

75 Taberânî, *Mu'cemu'l-Kebîr* 10/265 (10619)

76 el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl* 13/236 (36766)

77 Buhârî, *Târîhu'l-Kebîr* 2/98 (1825)

Muhammed b. Mesleme'nin Hz. Ömer'in Yüzüne Söyledikleri

Mûsâ b. Ebû İsa anlatıyor: "Hz. Ömer (radıyallahu anh), bir gün Hâriseoğulları'nın kuyusunun başına geldi. Burada Muhammed b. Mesleme (radıyallahu anh) ile karşılaştı. Ona: "Muhammed, benim yönetimimi nasıl buluyorsun?" diye sordu.

Muhammed b. Mesleme: "Vallahi seni, tam arzu ettiğim gibi, senin iyiliğini isteyenler gibi görüyorum! Mesela, seni vergi toplama konusunda başarılı buluyorum. Ayrıca, hazine malına göz dikmediğin gibi, onu adaletli bir şekilde dağıtıyorsun. Eğer doğruluktan ve adaletten ayrılırsan, okun ateşe tutulup düzeltilmesi gibi biz de seni yola getirmeyi biliriz!" dedi. Hz. Ömer: "Yani, demek sen bana: 'Sen haktan saparsan okun ateşte tutuşturulup düzeltilmesi gibi biz de seni düzeltiriz!' diyorsun öyle mi? Allah'a hamd olsun ki beni, adaletten saptığımda doğruya iletecek bir cemaatin başına yönetici yapmış!" dedi.[78]

Hz. Muâviye'nin, Sözlerine İtiraz Eden Bir Adam Hakkında "Bu Adam Bana Manevî Hayat Sundu." Demesi

Ebû Kubeyl anlatıyor: Muâviye b. Ebî Süfyân, bir cuma günü minbere çıktı. Konuşması sırasında şunları söyledi: "Mal bizim malımız, barış yoluyla alınan ganimetler de bizim ganimetimiz! Dilediğimize veririz, dilemediğimize vermeyiz!" Kimse, Hz. Muâviye'ye cevap vermedi. İkinci Cuma, Muâviye yine aynı sözleri söyledi. Yine cevap veren çıkmadı. Üçüncü cuma aynı konuşmayı yapınca cemaatten biri kalktı ve: "Hayır, öyle değil! Mal bizim malımız, ganimet bizim ganimetimiz! Her kim bizimle hakkımız arasına girer ve haklarımızı vermezse onu kılıçlarımız-

---

78 el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl* 12/786 (35763)

la Allah'ın adaletine havale ederiz!" dedi. Hz. Muâviye hutbeden indi, namazdan sonra özel odasına girdi. Adam gönderdi ve itiraz eden zatı huzuruna çağırttı. Bu sırada cemaat: "Adamın işi bitti!" diye söylenmeye başladı. Ardından, halk Hz. Muâviye'nin yanına girdiğinde gördü ki, o kişi sedirde Muâviye ile oturuyor! Hz. Muâviye oradakilere: "Bu zat beni irşad etti, bana manen hayat verdi, Allah da onu ihya etsin! Ben Resûlullah'ın şöyle buyurduğunu duymuştum: 'Benden sonra birtakım yöneticiler gelecek, bir şeyler söyleyecekler; sözlerine itiraz edilmeyecek. Onlar, maymunların itişip kakıştıkları gibi cehennem ateşinde itişip kakışacaklar!' Ben, birinci cumada o sözleri söylediğimde kimse sözlerime karşı çıkmadı. 'Allah Resûlü'nün tarif ettiği idarecilerden miyim.' diye endişe duydum. İkinci cuma aynı sözleri söyledim; yine itirazla karşılaşmayınca içimden, 'Herhâlde ben o idarecilerdenim.' dedim. Üçüncü cumada ise bu adam kalktı, sözlerime karşı çıktı, beni ihya etti, rahatlattı. Allah da onu maddî-manevî ihya etsin." dedi.[79]

14. HALKIN YÖNETİCİLER ÜZERİNDEKİ HAKLARI

Hz. Ömer'in, Gelen Heyetlere Başlarındaki İdarecilerin Davranışlarını Sorması

Esved b. Yezid anlatıyor: Hz. Ömer (radıyallahu anh), huzuruna gelen heyetlere idarecilerini sorardı. Onlara "Yöneticiniz hastaları ziyaret ediyor mu, kölelerin davetine gidiyor mu? Size karşı tutum ve davranışı nasıl? Kapısında bekleyen insanlar var mı?" derdi. Bu sorulardan birine menfî cevap verdiklerinde oradaki idareciyi hemen görevinden azlederdi.[80]

---

79 Taberânî, *Mu'cemu'l-Kebîr* 19/393 (925)

80 Beyhakî, *Sünen* 10/108 (20083)

Hz. Ömer'in, Atadığı Yöneticilere İlk Talimatı

Âsım b. Ebi'n-Nücûd anlatıyor: Hz. Ömer (radıyallahu anh) valilerini atarken, onlara gösterişli atlara binmemelerini, has ekmek yememelerini, ince, alımlı elbiseler giymemelerini, kapılarını ihtiyaç sahiplerine her vakit açık tutmalarını şart koşar ve "Eğer bunlardan birine uymazsanız görevden alınırsınız!" derdi. Kendilerini uğurlarken de, "Ben sizleri Müslümanların canlarına, bedenlerine, namuslarına, mallarına musallat olasınız diye göndermiyorum! Sizi, onlara namaz kıldırmanız, sulh yoluyla alınan ganimetleri aralarında taksim etmeniz, adaletle hükmetmeniz için gönderiyorum. Çözümü müşkil olan problemlerinizi behemehâl bana iletin!" derdi.[81]

Ebû Huzeyme b. Sâbit diyor ki: "Hz. Ömer (radıyallahu anh), birisini vali olarak atadığında Ensâr'dan ve bazı kimselerden bir cemaati şahit tutarak ona: "Ben, seni Müslümanların canlarına musallat olasın diye yönetici yapmıyorum." derdi.[82]

Hz. Ömer'in, Yöneticilerin Görevleri Konusundaki Görüşü

Abdurrahman b. Sâbit naklediyor: Hz. Ömer (radıyallahu anh), Saîd b. Âmir el-Cümehî'ye haber gönderip onu huzuruna getirtti. Huzurundaki heyeti göstererek: "Biz, seni bunların başına vali olarak tayin ediyoruz, onlarla birlikte düşman topraklarına gider, cihad edersin." dedi. Saîd b. Âmir: "Yâ Ömer, beni idarecilik belasına lütfen bulaştırma!" dediyse de Hz. Ömer: "Vallahi, ben senin gibileri bırakmam! Hilâfeti benim boynuma yüklediniz, sonra beni yalnız bırakıyorsunuz. Şunu bilesin ki ; sen, başlarına gönderdiğim toplumun en faziletlisi değilsin. Seni, onların mallarını alıp ırzlarını çiğnemek için de göndermiyorum. Onlarla

81 Abdurrezzâk, *Musannef* 11/324 (20662)
82 İbn Ebî Şeybe, *Musannef* 6/461 (32920)

omuz omuza düşmanlarına karşı cihâd etmen ve ganimetlerini aralarında âdil bir şekilde paylaştırman için gönderiyorum." dedi.[83]

Ebû Mûsâ el-Eş'ari (radıyallahu anh) ise, vali olarak gönderildiği şehir halkına şöyle demiştir: "Müminlerin Emîri Hz. Ömer (radıyallahu anh), beni size, Rabbinizin kitabını ve Peygamberinizin sünnetini öğretmem, yollarınızı da temizletmem için gönderdi."[84]

Yöneticinin Halka Mesafeli Durması ve İhtiyaç Sahiplerine İlgisiz Kalması Konularında Hz. Ömer'in Amr b. Âs'a Gönderdiği Mektup

Ebû Temîm el-Ceyşânî (radıyallahu anh) anlatıyor: Ömer (radıyallahu anh), Amr b. Âs'a (radıyallahu anh) şöyle bir mektup yazdı: "Duydum ki bir minber yaptırmışsın. Oraya çıkıyor, halka tepeden bakıyormuşsun! Sen ayakta dikilip konuşurken, Müslümanların senin ökçelerinin altında bulunmaları sana yetmiyor mu? Sana emrediyorum: O minberi hemen kır ve kaldır!"[85]

Hz. Ömer'in, Aynı Konuda Ebû Osman En-Nehdî'ye Yazdığı Mektup

Ebû Osman (radıyallahu anh) anlatıyor: Biz Azerbaycan'da iken Hz. Ömer'den bir mektup aldık. Mektupta şunlar yazıyordu: "Ey Utbe b. Farkad! Sahip olduğun imkânlar ne senin ne babanın ne de ananın çalışmasının eseridir. Kendi evinde ne ile doyuyorsan Müslümanları da evlerinde onunla doyurmalısın. Sakın tüketimde aşırıya kaçmayın! Müşriklerin kıyafetlerine bürünmekten ve ipek giyinmekten de uzak durun!"[86]

---

83 el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl* 5/887 (14203)
84 el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl* 5/887 (14205)
85 el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl* 5/937 (14337)
86 Beyhakî, *Sünen* 3/269 (5875)

Hz. Ömer'in Humus Valisini Azarlaması

Urve b. Ruveym anlatıyor: Hz. Ömer (radıyallahu anh) halkın nabzını yoklamak, memleketlerdeki durumu sormak üzere, hac mevsiminde hacılar arasında dolaşmaya başladı. Humusluların yanına varınca onlara: "Valiniz nasıldır?" diye sordu. "İyi bir idarecidir; ancak yüksekçe bir oda yaptırdı, orada kalıyor." dediler. Bunun üzerine Hz. Ömer, valiye bir mektup yazdı. Postacıya da, oraya varır varmaz odayı yakmasını emretti. Postacı Humus'a varınca, odun toplayıp valinin evinin kapısını yaktı. Durumu valiye ilettiklerinde vali "Onu bırakın, çünkü o bir elçidir." dedi. Elçi mektubu verdi. Vali, mektubu eline alır almaz bineğine binip yola çıktı. Hz. Ömer onu görünce, "Peşimden gel!" diyerek zekât develerinin bulunduğu yere gitti. Valiye: "Elbiselerini çıkar." dedi. Ona deve tüyünden yapılmış, Arapların giydiği kalın çizgili bir aba verdi ve: "Kuyudan su çek ve şu develeri de sula." dedi. Vali, su çeke çeke yoruldu. Hz. Ömer (radıyallahu anh): "Ne zamandan beri Humus valisisin?" diye sordu. "Ey Müminlerin Emîri, daha yeniyim." dedi vali. Hz Ömer: "Bunun için mi yüksekçe bir oda yaptırıp oradan yoksullara, dullara ve yetimlere tepeden bakıyorsun? Şimdi görevine dön, sakın bir daha da böyle bir şey yapma!" dedi.[87]

15. İDARECİLERİN, DEVAMLI HALKIN NABZINI TUTMALARI

Bu Konuda Hz. Ömer ile Hz. Ebû Bekir'den İki Kıssa

Ebû Sâlih el-Ğıfârî anlatıyor: Hz. Ömer (radıyallahu anh) Medine'nin kenar mahallelerinden birinde oturmakta olan, gözleri görmeyen yaşlı bir kadını geceleri yoklar, ona suyunu götürür, kadının ihtiyaçlarını yerine getirirdi. Fakat, her gittiğinde bir başkasının kendisinden önce varıp kadının isteklerini temin ettiğini görürdü.

---

87 el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl* 5/937 (14339)

Bunun üzerine, bir gün erkenden çıktı, yolun kenarında beklemeye başladı. Bir de ne görsün: Halife Ebû Bekir Sıddîk! Hz. Ömer: "Yemin ederim ki, zaten senden başkası olamazdı!" dedi.[88]

el-Evzâî anlatıyor: "Hz. Ömer (radıyallahu anh), bir gece dışarı çıkmıştı. Hz. Talha, onu görüp takibe başladı. Hz. Ömer'in bir eve girdiğini, sonra oradan çıkıp başka bir eve daha girdiğini gördü. Sabah olunca Hz. Talha (radıyallahu anh), o evlerden birine gitti. Baktı ki, içeride gözleri kör ve yerinden kalkamayan ihtiyar bir kadın... Hz. Talha kadına: "O adam neden geceleri senin yanına geliyor?" diye sordu. Kadın: "Şu kadar zamandır o bana gelir, ihtiyaçlarımı giderir, temizliğimi yapar ve gider." dedi. Kadının bu cevabı üzerine, Hz. Talha (radıyallahu anh) kendi kendine: "Allah hayrını versin Talha, sana mı düştü Ömer'in kusurlarını araştırmak!" diye söylendi.[89]

"Davranışları Zâhirine Göre Değerlendirmek"

Abdullah b. Utbe b. Mesud (radıyallahu anh) naklediyor: Hz. Ömer'in (radıyallahu anh) şöyle dediğini duymuştum: "Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) hayatta iken, insanların gizli hâlleri, inen âyetlerle deşifre ediliyordu. Artık vahiy kesildi, âyet inmeyecek ve biz size artık amellerinize göre muamele etmek durumundayız. Hareketlerini iyi gördüğümüz kimseyi güvenilir kabul eder, onu yakınımıza alırız. Onun ruhî ve kalbî durumu bizi ilgilendirmez, iç âlemi tamamen Allah'a aittir. Davranışları kötü olan kişiye de, kalbinin temiz olduğunu söylese de, asla güvenmeyiz; itimat etmeyiz!"[90]

Devlet Reisinin, Atadığı Yöneticileri Denetlemesi

Tâvûs (radıyallahu anh) anlatıyor: "Hz. Ömer (radıyallahu anh), bir gün çevresindekilere: "Eğer en iyi bildiklerimin en iyisini başınıza

---

88 el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl* 12/731 (35607)
89 Ebû Nuaym, *Hilye* 1/48
90 Beyhakî, *Sünen* 8/201 (16627)

yönetici olarak tayin etsem ve ona size âdil davranmasını emretsem, üzerinizdeki sorumluluğumu eda etmiş olur muyum? Ne dersiniz?" diye sordu. "Evet, üzerine düşeni yerine getirmiş sayılırsın." dediler. Hz. Ömer: "Hayır! Emirlerimi yerine getiriyor mu getirmiyor mu diye icraatını denetlemedikçe, vazifemi ifa etmiş olamam!" dedi.[91]

Askerlerin, Belli Bir Süreliğine Münavebeli Olarak Gönderilmesi

Abdullah b. Kâ'b b. Mâlik el-Ensârî anlatıyor: İran cephesinde, başlarında kumandanlarıyla birlikte Ensâr'dan müteşekkil bir ordu bulunuyordu. Hz. Ömer (radıyallahu anh), her sene buradaki askerleri geri çeker, onların yerlerine başkalarını gönderirdi. Ama askerlerin nöbet değişim zamanı geldiği halde, buna fırsat bulamamıştı. Bunun üzerine, ordu kendiliğinden geri döndü. Hz. Ömer, ordu komutanına kızdı. Allah Resûlünün ashâbı olan bu askerleri, ceza vermekle tehdit etti. Onlar da: "Sen bizi unuttun. Peygamber Efendimizin (sallallahu aleyhi ve sellem), gazilerin nöbetleşe değiştirilmesi hakkındaki talimatına uymadın!" dediler.[92]

16. DEVLET REİSİNİN, TEHLİKELERE VE RİSKLERE KARŞI HALKINI KORUMASI

Amvâs'ta Çıkan Veba Hakkında Hz. Ömer ile Ebû Ubeyde b. Cerrah Arasında Geçen Bir Olay

Ebû Mûsâ anlatıyor: Halife Ömer (radıyallahu anh), halkın Şam'da veba hastalığına yakalandığını haber alınca Ebû Ubeyde b. Cerrâh'a şu mektubu yazdı: "Sana ihtiyacım var, hemen seninle

[91] Beyhakî, *Sünen* 8/163 (16432)
[92] Beyhakî, *Sünen* 9/29 (17627)

görüşmeliyim! Mektubumu gece alırsan sabahı, gündüz alırsan akşamı beklemeden yola çık! Emrediyorum!"

Ebû Ubeyde mektubu alınca, "Halifenin bana olan ihtiyacını anladım. O, ölümü muhakkak olan birini yaşatmak istiyor!" dedi ve ona şöyle bir cevap yazdı:

"Ben Müslüman bir ordunun başındayım, onları kendi hallerine bırakıp da gelemem, beni askerlerimle baş başa bırak. Ansızın ortaya çıkan ihtiyacının da ne olduğunu anladım. Sen, ölümü muhakkak olan birini yaşatmak istiyorsun. Bu mektubum eline geçtiğinde emrini geri çek ve burada kalmama izin ver."

Hz. Ömer (radıyallahu anh), Ebû Ubeyde'nin mektubunu okuyunca hıçkıra hıçkıra ağladı. Yakınında bulunanlardan biri: "Yoksa Ebû Ubeyde öldü mü?" diye sordu. "Hayır, ölmemiş ama sanki ölmüş gibi!" dedi Hz. Ömer.

Ebû Ubeyde'ye ikinci kez şu mektubu yazdı: "Ürdün toprakları nemli, bataklık, vebaya müsait bir yerdir. Câbiye toprakları temizdir ve vebanın baş gösterdiği yerden de uzaktır, Muhâcirlerle birlikte oraya çekil!" Ebû Ubeyde bu mektubu okuyunca, "Şimdi Müminlerin Emîrini dinleriz ve 'Emrin baş üstüne!' deriz." dedi.

Ebû Mûsâ diyor ki: "Ebû Ubeyde bana, bineğime atlayıp, askerleri Câbiye'ye nakletmemi emretti. Fakat, tam o sırada eşim veba hastalığına yakalandı. Durumu Ebû Ubeyde'ye bildirdim. Bunun üzerine, askerleri kendisi nakletmeye başladı. Derken, o da vebaya yakalanıp öldü. Onun ölümünden sonra da, veba etkisini kaybetti.

Ebu'l-Müveccih diyor ki: "Tahminlere göre Ebû Ubeyde'nin başında bulunduğu ordunun mevcudu otuz altı bin imiş. Otuz bini vebadan ölmüş, yalnız altı bini kurtulabilmiş."[93]

---

93 el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl* 4/918 (11749)

Devlet Reisinin Şefkatli Olması

Ebû Ca'fer (radıyallahu anh) anlatıyor: "Ebû Üseyd, Bahreyn'den aldığı birtakım esirlerle Peygamberimizin (sallallahu aleyhi ve sellem) huzuruna geldi. Resûlü Ekrem, esirlerden bir kadının ağladığını görünce: "Niçin ağlıyorsun?" diye sordu. "Şu adam oğlumu sattı." diye karşılık verdi. Allah Resûlü Ebû Üseyd'e: "Onun oğlunu gerçekten sattın mı?" diye sordu. "Evet" dedi Ebû Üseyd. Allah Resûlü "Kime sattın?" diye sordu. Ebû Üseyd "Absoğullarına sattım." dedi. Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem): "Sen, bizzat şu bineğine bin, hemen bu kadının oğlunu al ve onu hemen buraya getir!" buyurdu.[94]

Ebû Osman en-Nehdî anlatıyor: "Hz. Ömer (radıyallahu anh) Benî Esed kabilesinden bir adamı bir göreve tayin etmişti. Adam, memuriyetini belirten resmi belgeyi almak üzere Hz. Ömer'in huzuruna çıkmıştı. Tam o sırada, çocuklarından biri Hz. Ömer'in yanına geldi. Hz. Ömer çocuğunu öptü. O şahıs: "Ey Müminlerin Emîri! Sen bunu öpüyorsun öyle mi!? Vallahi ömrümde çocuk öpmedim!" dedi. Hz. Ömer: "O halde vallahi senin insanlara karşı da merhametin azdır, atama emrimizi geri ver. Bundan böyle sen benim memurum olamazsın!" dedi. Adam da, tayin emrini iade etti.[95] Diğer bir rivayete göre Hz. Ömer, o adama: "Senin kalbinden merhamet çekilmişse benim suçum ne? Allah, ancak merhametli kullarına rahmet eder. Sen çocuğuna şefkat göstermiyorsan, halka nasıl merhamet edeceksin?" dedi ve onu işinden azletti.[96]

17. RESÛLÜ EKREM VE SAHÂBENİN ADALETİ

Peygamber Efendimiz'in Adaleti

Urve anlatıyor: Mekke'nin fethedildiği sene, Benî Mahzûm kabilesinden bir kadın hırsızlık yapmıştı. Bunun üzerine, kadının

---

[94] el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl* 4/313 (10044)
[95] el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl* 5/933 (14326)
[96] el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl* 16/817 (45949)

kabilesi, hemen Hz. Üsâme b. Zeyd'e müracaat ederek Üsâme'den; Peygamberimiz'e giderek kadının kurtulması için aracı olmasını istedi. Hz. Üsâme, durumu Allah Resûlüne arz edince Efendimizin yüzünün rengi değişiverdi ve: "Yâ Üsâme! Sen Allah'ın belirlemiş olduğu cezalardan birinin affı için bana gelip de nasıl benden yardım istersin?" diye çıkıştı. Hz. Üsâme: "Özür dilerim. Benim için Allah'tan af dileyin ey Allah'ın Resûlü!" dedi. Akşam olunca Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) kalktı; Allah'a, O'na lâyık pek çok sıfatlarla hamd ü senâ ettikten sonra şöyle buyurdu:

"Sizden evvelkilerin helak olmalarının sebebi şu idi: Aralarında nüfuz sahibi ve soylu biri hırsızlık yapmışsa onu serbest bırakırlardı. Hırsızlığı yapan, kimsesiz ve zayıf ise gereken cezayı tatbik ederlerdi. Allah'a yemin ederim ki, eğer Muhammed'in kızı Fâtıma dahi çalsaydı onun da cezasını verirdim." Sonra, Resûlullah o kadını getirtip hakkındaki hükmü uyguladı. Kadın, bundan sonra güzelce tevbe etti ve evlendi. Hz. Âişe der ki: Bu kadın bana gelir giderdi. Ben de, kadının ihtiyaçlarını Resûlü Ekrem'e iletirdim."[97]

Bu Konuda Ebû Katâde ile İlgili Rivayet

Ebû Katâde (radıyallahu anh) anlatıyor: Huneyn Savaşı'nda, Peygamber Efendimizle birlikte Huneyn'e doğru yola çıkmıştık. Müşriklerle ilk karşılaştığımızda, Müslümanlar geri çekilmeye, dağılmaya başladı. O arada müşriklerden birinin, bir Müslümanın üzerine çullandığını gördüm. Müşriğin hemen arkasından omzuna bir kılıç vurdum ve zırhını parçaladım. Adam, geri dönüp bana da saldırdı ve beni öyle bir kucaklayıp sıktı ki neredeyse ölecektim. O arada adamın eceli geldi, öldü ve ben de kurtuldum. Koştum Hz. Ömer'in yanına ve: "İnsanların durumu nedir

---

97 İbn Kesîr, *el-Bidâye* 4/318.

böyle?" dedim. "Allah'ın emridir." karşılığını verdi. Bu konuşmadan sonra, dağılmaya başlayan Müslüman askerler toparlandılar; yeni bir hamle ile savaşı kazandılar. Zaferden sonra, Allah Resûlü oturdu ve "Kim birini öldürür ve buna dair şahit getirirse o maktulün üzerindeki şahsî eşyalar öldürene aittir." buyurdu. Allah Resûlünün bu sözleri üzerine kalktım ve "Kim benim için şahitlik yapar?" diye sorup yerime oturdum. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), aynı sözleri tekrar etti. Ben de kalktım, "Kim bana şahitlik yapar?" deyip oturdum. Resûlullah, yine aynı sözleri söyledi. Ben yine kalkmıştım ki Efendimiz: "Ey Ebû Katâde, senin neyin var?" diye sordu. Ben de, kendilerine durumu arz ettim. Birisi çıktı ve: "Ebû Katâde doğru söylüyor, öldürdüğü müşriğin eşyaları benim yanımda. Benim adıma onun rızasını al." dedi. Hemen Hz. Ebû Bekir söze karıştı ve: "Yok, olmaz vallahi! Eğer Allah Resûlü, o maktulün eşyalarını sana verirse Allah ve Resûlü uğrunda savaşan mücahitlerden birine göz göre göre haksızlık etmiş olur!" dedi. Peygamber Efendimiz: "Ebû Bekir doğru söyledi. O maktulün eşyalarını Ebû Katâde'ye vermelisin!" dedi. Adam da, onları bana verdi. Ben de, onlarla Benî Seleme yurdunda bir hurmalık satın aldım. İslâm dinine girdikten sonra edindiğim ilk mülk, işte bu hurmalık oldu.[98]

Abdullah b. Ebî Hadred ile Bir Yahudi Arasında Geçen Bir Hadise

Abdullah b. Ebî Hadred el-Eslemî (radıyallahu anh) anlatıyor: Bir Yahudi'ye dört dirhem borcum vardı. Adam beni Peygamber'e (sallallahu aleyhi ve sellem) şikâyet ederek, "Yâ Muhammed! Şu adamda dört dirhem alacağım var, vermiyor; bu konuda yardımını istiyorum." dedi. Resûlullah, "Onun hakkını ver." buyurdu. Ben, "Seni hak din ile gönderene yemin ederim ki şu anda dört dirhemi öde-

98 Buhârî, *Sahîh* 4/1570 (4066)

yecek gücüm yok." dedim. Allah Resûlü, "Onun hakkını ver." buyurdu. Ben yine, "Nefsim kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki ödeyecek gücüm yok! Kendisine, senin bizi Hayber'e göndereceğini, oradan bize ganimet vereceğini ümit ettiğimi ve Hayber dönüşü borcumu ödeyeceğimi söyledim." dedim. Allah Resûlü üçüncü defa, "Onun hakkını ver." buyurdu. Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) bir şeyi üç defa söylediği zaman artık mesele kapanırdı. Hadisin râvisi diyor ki: "Bunun üzerine Abdullah çarşıya çıktı. Başında bir sarık, üzerinde de peştemal olarak kullandığı bir hırka vardı. Sarığı çıkardı ve beline bağladı. Hırkasını da çıkardı. Kendisini takip etmekte olan alacaklı Yahudi'ye: "Al bu hırkayı sana vereyim." dedi. Yahudi de, o hırkayı dört dirheme satın aldı. O esnada, yaşlı bir kadın Abdullah'ın bu hâlini görünce yanına vardı ve: "Ey Allah Resûlünün arkadaşı, nedir bu hâlin?" diye sordu. O da durumu anlattı. Kadın: "Al benim bu hırkamı." diyerek hırkasını Abdullah'ın sırtına attı.[99]

Ensâr'dan İki Kişinin Yaşadığı Bir Olay

Ümmü Seleme (radıyallahu anh) anlatıyor: Ensâr'dan iki zat, Allah Resûlüne gelerek bir miras meselesinden dolayı birbirlerinden davacı oldular. Aradan uzun zaman geçtiğinden ikisinin de şahitleri yoktu. Nebiler Nebisi (sallallahu aleyhi ve sellem): "Sizler, benim huzurumda birbirinizden davacı olduğunuzu ileri sürerek kendinizi savunuyorsunuz. Ben, hakkında vahiy inmeyen meselelerde ancak kendi görüşümle karar veririm. Şayet ben, kardeşinizin hakkını elinden almak için ileri sürdüğünüz delile bakarak sizin lehinize hüküm verirsem, onu sakın almayın! Çünkü, ben ona cehennem ateşinden bir parça koparıp vermiş olurum. Kardeşinin hakkını gasbeden kimse, kıyamet günü bu ateş parçası boynunda asılı olduğu halde haşrolur!" buyurdu. Bunun üzerine, o

---

99 İbn Hacer, *el-İsâbe* 2/295.

iki hasım ağlamaya başladı ve onların ikisi de: "Yâ Resûlallah, hakkım onun olsun." dedi. Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) de: "Madem öyle söylediniz, o halde gidin, hakkı iyice araştırın, aranızda paylaşın, kura çekin. Birbirinize hakkınızı helal edin, helalleşin." buyurdu.[100]

Bir Bedevînin Hikâyesi

Ebû Said (radıyallahu anh) anlatıyor: "Bir bedevî, Peygamber Efendimize (sallallahu aleyhi ve sellem) geldi; alacağını istiyordu. Allah Resûlüne kaba saba davranarak: "Hemen borcunu ödeyeceksin." dedi. Sahâbe: "Yazık sana, kiminle konuştuğunun farkında mısın sen?" diyerek adamı azarladı. O da, "Ben hakkımı istiyorum." karşılığını verdi ve bunda ısrarcı oldu. Bunun üzerine Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem): "Hak sahibinin tarafında olmalı değil miydiniz?" buyurdu. Havle binti Kays'a: "Yanında hurma varsa bize ödünç ver, hurma geldiğinde sana öderiz. " diye haber gönderdi. Havle: "Anam babam sana feda olsun yâ Resûlallah, var." dedi ve Resûlullah'a istediği kadar borç hurma verdi. Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) de bedevîye hakkını ödedi ve onu doyurdu. Alacaklı adam: "Sen hakkını tam ödedin, Allah da sana eksiksiz versin." dedi. Bu hadise üzerine Allah Resûlü: "Borçlarını ödeyenler, insanların en hayırlı olanlarıdır. İçindeki zayıf ve güçsüzlerin alacağını ve hakkını eziyet görmeden ve incitilmeden alamadığı bir toplum, temiz bir toplum olamaz." buyurdu.[101]

Hz. Ebû Bekir'in Adaleti

Abdullah b. Amr b. Âs (radıyallahu anh) anlatıyor: Ebû Bekir (radıyallahu anh) bir Cuma günü cemaate: "Yarın sabah zekât develerini

[100] Ahmed b.Hanbel, *Müsned* 6/320 (26760)

[101] Münzirî, *et-Tergîb* 2/380 (2800)

getirin, taksim edelim. Ama kimse izin almadan yanımıza girmesin!" dedi. Bunun üzerine, kadının biri kocasına: "Bey, şu yuları al, belki Allah bize bir deve lütfeder." dedi. Adam geldiğinde, Hz. Ebû Bekir ile Hz. Ömer develerin bulunduğu yere girmişlerdi. Adam da, arkalarından girdi. Hz. Ebû Bekir: "Senin buraya böyle girmene kim izin verdi?" diyerek adamın elinden yuları aldı ve adama bir, iki de fiske vurdu. Develerin paylaştırılmasından sonra, Hz. Ebû Bekir o adamı çağırdı, yularını verdi ve: "İstediğin bir deveyi çek ve götür." dedi. Hz. Ömer: "Vallahi olmaz öyle ey Ebû Bekir! Bunu yol hâline getirme!" dedi. Efendimizin halifesi Hz. Ebû Bekir: "Bu adamı haksız yere dövdüm; beni kıyamet günü Allah'ın azabından kim kurtarır o zaman? " dedi. Hz. Ömer: "Madem öyle diyorsun, o halde onun gönlünü al." dedi. Bu konuşmadan sonra Hz. Ebû Bekir, kölesine takımlarıyla birlikte bir deve, bir kadife entari ve beş dinar getirmesini emretti. Bunları adama vererek adamın gönlünü aldı.[102]

Hz. Ömer'in Adaleti

Şa'bî anlatıyor: Hz. Ömer (radıyallahu anh) ile Hz. Übeyy b. Kâ'b arasında bir anlaşmazlık oldu. Hz. Ömer, "Bu meselenin halli için birini hakem yapalım." dedi. Bunun için Hz. Zeyd b. Sâbit'i seçtiler. Davalaşmak için onun yanına vardılar. Hz. Ömer, "Aramızda hüküm vermen için sana geldik." dedi. O zamanlar, dava duruşması için hakemin evine gidilirdi. İki hasım, Zeyd'in yanına girdiğinde Zeyd, oturduğu minderin baş tarafında yer açarak: "Ey Müminlerin Emîri, buraya otur." dedi. Hz. Ömer: "Bu, senin hakemliğinde yapmış olduğun ilk haksızlık! Ben, hasmımın yanında oturacağım." dedi ve ikisi de Zeyd'in önüne oturdu.

[102] Beyhakî, *Sünen* 8/49 (15804)

Hz. Übeyy b. Ka'b, davasını anlattı. Hz. Ömer de inkâr etti. İslâm Şeriatine göre inkâr edene yemin ettirileceğinden, Zeyd Übeyy: "Müminlerin Emîrini yeminden muaf tutalım." dediyse de Hz. Ömer yemin etti ve şöyle dedi: "Zeyd'in yanında, Ömer ile herhangi bir Müslüman eşit olmadıkça Zeyd hiç kimsenin davasına bakamaz."[103]

Mescid-i Nebevî'nin Genişletilmesi Sırasında, Hz. Abbâs ile Hz. Ömer Arasında Geçen Diyalog

Zeyd b. Eslem (radıyallahu anh) anlatıyor: Peygamber Efendimizin (sallallahu aleyhi ve sellem) amcası Hz. Abbâs'ın, Mescid-i Nebevî'nin yanında bir evi vardı. Hz. Ömer, orayı Mescid'e katmak istiyordu. Abbâs'a, "Orayı bana sat." diye teklif götürdüyse de Abbâs satmadı. Hz. Ömer, "Öyleyse bana bağışla." dedi. Abbâs, bu teklifi de kabul etmedi. Hz. Ömer, "O halde sen kendin kat." dedi. Abbâs (radıyallahu anh), buna da yanaşmadı. Ömer, "Çare yok, bu tekliflerden birini muhakkak kabul edeceksin." dedi. Abbâs (radıyallahu anh) yine aldırmadı. Bunun üzerine Ömer, "Aramızda hakemlik yapması için birini belirle." dedi. Abbâs da, Übeyy b. Kâ'b'ı teklif etti. Übeyy'in huzurunda kendilerini savundular. Übeyy b. Ka'b, Hz. Ömer'e: "Onu razı etmedikçe evinden çıkaramazsın!" dedi. Hz. Ömer: "Bu hükmü verirken, Allah'ın kitabında bulduğun bir delilin, yahut Peygamberin sünnetinden bir dayanağın var mı?" dedi. Übeyy b. Ka'b: "Resûlullah'ın sünnetine dayanıyorum." dedi. Hz. Ömer: "Nedir o?" deyince Übeyy: "Ben, Peygamber Efendimizden (sallallahu aleyhi ve sellem) işitmiştim; şöyle buyurmuştu: "Dâvud'un oğlu Süleyman (Allah'ın selâmı ikisinin de üzerine olsun) Beyt-i Makdis'i inşa ettirirken, ertesi sabah, bir önceki gün yaptırdığı duvarın enkazıyla karşılaşıyordu. Cenâb-ı Hak da ona, "Mülk sahibinin rızasını alma-

---

[103] Beyhakî, *Sünen* 10/144 (20297)

dıkça onun arazisinde bina yapma." diye vahyetti. Übeyy'in bu hadisi rivâyet etmesi üzerine Hz. Ömer, Hz. Abbâs'ın yakasını bıraktı. Hz. Abbâs da, evini gönüllü olarak hibe ederek Mescid'e kattı ve Mescid böylece genişletildi.[104]

Halife Hz. Ömer'in, Oğlu Abdurrahman'ı Cezalandırması

İbn Ömer (radıyallahu anh) anlatıyor: Kardeşim Abdurrahman ile Ebû Servea da denilen Ukbe b. Hâris, Hz. Ömer'in hilâfeti döneminde Mısır'da içki içip sarhoş olmuşlar. Sabah olunca, Mısır Emiri Amr b. Âs'ın huzuruna çıkmış ve: "Dinin verdiği cezayı bize tatbik ederek bizi bu kirden temizle; zira biz içki içip sarhoş olduk." demişler. Kardeşim Abdurrahman, sarhoş olduğunu bana da söylemişti. Ben de kendisine, "Evin içine gir, sana şer'i cezayı tatbik edeyim de seni vebalden kurtarayım." demiştim. Ama, ben onların Amr b. Âs'a gittiklerini bilmiyordum. Daha sonra, bana Amr b. Âs'a gittiklerini söyledi. Kendisine, "Başını halkın gözü önünde tıraş etme, eve gir ben tıraş edeyim." dedim. Çünkü o zamanlarda, şer'î cezanın yanı sıra suçlunun saçları da kesilirdi. Ben, kendi elimle kardeşimin başını tıraş ettim. Sonra, Amr b. Âs da onlara şer'î cezayı tatbik etti.

Bir süre sonra, Hz. Ömer meseleyi işitti. Amr b. Âs'a, "Abdurrahman'ı yüklü bir deveye bindir ve bana gönder!" diye haber yolladı. O da dediği gibi yaptı ve gönderdi. Abdurrahman yanına varınca, Hz. Ömer onu cezalandırdı ve tekrar Mısır'a gönderdi. Kardeşim Abdurrahman, Mısır'da sıhhat ve afiyet içinde bir ay kadar yaşadı. Sonra eceli geldi ve öldü. Halk, onun Ömer'in tatbik ettiği ceza sebebiyle öldüğünü zannetti; ama öyle değildi. İşin doğrusu, o eceliyle vefat etmiştir.[105]

---

104 el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl* 8/532 (23095)

105 el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl* 12/874 (36014)

Hz. Ömer ile Kocasını Kaybeden Bir Kadın

Hasan-ı Basrî anlatıyor: Kocası yanında olmayan bir kadın vardı. Bu kadının yanına bir kısım insanlar girip çıkıyorlardı. Hz. Ömer, bu durumu hoş karşılamadı. Kadına haber gönderip huzuruna çağırttı. Kadına, "Ömer seni çağırıyor" dediler. Kadın, "Eyvah, Ömer'in benimle ne işi var?" diyerek telaşlandı. Halifenin yanına gitmek üzere yolda yürürken korkunun etkisiyle kadının doğum sancısı tuttu. Bunun üzerine, hemen bir eve girdi ve karnındaki bebeğini düşürdü. Çocuk, iki defa bağırdıktan sonra öldü. Hz. Ömer (radıyallahu anh), Peygamberimizin önde gelen sahâbileriyle istişare etti. Bazıları, "Sana bir şey lâzım gelmez. Sen bir idareci ve insanları eğitici konumundasın." dediler. Bu arada, Hz. Ali susuyor, bir şey söylemiyordu. Hz. Ömer ona: "Yâ Ali, sen ne diyorsun?" diye sordu. Hz. Ali: "Bunlar kendi görüşlerini söyledilerse de, bana göre onların görüşleri hatalı! Ayrıca senin arzuna göre konuştularsa, sana nasihatte bulunmadılar ve sana hayrı tavsiye etmediler, demektir. Benim fikrim şudur: O çocuğun kan bedeli sana aittir; çünkü kadını sen korkuttun ve kadın çocuğunu da senin yüzünden düşürdü." dedi.

Hz. Ömer (radıyallahu anh), çocuğun diyetini Kureyş üzerine yüklemesi, diyeti ödemeleri için herkesin üzerine düşen payı belirlemesi için Hz. Ali'ye (radıyallahu anh) emir verdi. Çünkü bu öldürme yanlışlıkla gerçekleşmişti. Bu sebepten, diyetin de ölüme sebebiyet verenin kabilesine yüklenmesi gerekirdi."[106]

Hz. Ömer'in, Hac İçin Gelenlere Valileri Hakkında Söyledikleri

Atâ (radıyallahu anh) anlatıyor: Hz. Ömer (radıyallahu anh), valilerine hac mevsiminde yanına gelmelerini emreder ve halk da toplandığı zaman insanlara şöyle söylerdi: "Ey insanlar! Ben valilerimi

[106] el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl* 15/146 (40201)

sizi dövsünler, mallarınızı alsınlar, namuslarınıza tecavüz etsinler diye göndermedim. Onları, aranızda dirlik ve düzeni sağlamaları, ganimetlerinizi bölüştürmeleri için gönderdim. Kendisine başka türlü davranılan biri varsa kalksın, söylesin."

Bir sene, Hz. Ömer halkı yine böyle topladı ve onlara valilerinden şikâyetlerinin olup olmadığını sordu. Bunun üzerine, bir adam kalktı ve: "Ey Müminlerin Emîri, senin falan valin bana yüz kamçı vurdu." dedi. Hz. Ömer, adamın şikâyet ettiği valiye dönerek: "Onu neden dövdün?" diye valiyi azarladıktan sonra dövülen şahsa; "Kalk ve ona kısas tatbik et." dedi. Hz. Ömer, bu emri verince Amr b. Âs kalktı ve: "Ey Müminlerin Emîri, eğer bunu yaparsan şikâyetler çoğalır. Bu, senden sonra geleceklerin uymak zorunda kalacakları bir âdet olur." dedi. Hz. Ömer: "Allah Resûlünün kendisi hakkında kısas tatbik ettirmeye kalkıştığını görmüş biri olarak nasıl kısas yaptırmam, hiç öyle şey olur mu ?" dedi. Amr: "Öyleyse sen o adamı bize bırak, biz onu razı ederiz." dedi. Hz. Ömer: "Peki size bırakıyorum, onu hoşnut edin." buyurdu. Bunun üzerine, vurulan her kamçıya karşılık iki dinar fidye vermek suretiyle iki yüz dinara adamı razı ettiler."[107]

Amr b. Âs'ın Oğlu ile Bir Mısırlının Hikâyesi

Enes (radıyallahu anh) anlatıyor: Mısır halkından bir adam Hz. Ömer'in (radıyallahu anh) huzuruna çıktı ve: "Ey Müminlerin Emîri, ben zulümden kaçarak sana sığındım." dedi. Hz. Ömer: "Seni koruyacak bir sığınağa sığındın!" dedi. Genç adam: "Amr b. Âs'ın oğlu ile yarış yaptık, ben onu geçtim. Amr b. Âs'ın oğlu: 'Ben soylu anne ve babanın soylu çocuğuyum!' diyerek beni dövdü." diyerek şikâyette bulundu. Hz. Ömer, Amr b. Âs'a oğlunu yanına alarak hemen Medine'ye gelmesini bildiren bir mektup yazdı. Amr, bir

---

[107] el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl* 12/872 (36007)

süre sonra geldi. Hz. Ömer: "Mısırlı adam nerede?" diye sordu. Mısırlı gelince ona: "Al şu kırbacı, onun vurduğu gibi sen de ona vur." dedi. Mısırlı, kırbacı aldı ve Amr b. Âs'ın oğluna vurmaya başladı. Hz. Ömer de: "İki yaramazın çocuğuna iyi vur." diyordu. Allah'a kasem ederim, Mısırlı adam, Amr'ın oğlunu iyi bir dövdü; doğrusu bu bizim de hoşumuza gitmişti. Biz, "Yeter" diyene kadar onu dövdü. Sonra, Hz. Ömer (radıyallahu anh) Mısırlıya: "Kamçıyı Amr'ın kel kafasına da indir!" dedi ve Amr'a dönerek : "Analarının hür doğurduğu insanları ne çabuk köleleştirdiniz?" diye onu azarladı. Amr b. Âs (radıyallahu anh): "Ey Müminlerin Emîri, durumdan haberim yok; adam bana gelip durumu anlatmadı ki!" dedi.[108]

Hz. Ömer'in Bahreyn Valisini Azarlaması

Yezîd b. Ebî Mansûr anlatıyor: Bahreyn valisi İbnü'l-Cârûd, Müslümanların düşmanıyla yazışma yaptığına veya düşmanlara sığınma niyetinde olduğuna dair aleyhinde kesin deliller bulunan "Ediryâs" adında birinin boynunu vurdurmuştu. Ediryâs öldürülürken, "Ey Ömer, neredesin? Ey Ömer, yetiş?" diye feryat etmişti. Hz. Ömer durumu öğrenince Bahreyn valisine mektup yazdı ve onu Medine'ye çağırdı. Hz. Ömer elinde bir mızrak ile beklerken vali, Hz. Ömer'in yanına geldi. Hz. Ömer: "Evet, Ediryâs! Evet, Ediryâs!" diyerek elindeki mızrağı kaldırıp valinin sakalına vurdu. Vali: "Ey Müminlerin Emîri! O, Müslümanların gizli hâllerini düşmana yazan ve onlara katılma niyetinde olan biriydi." dedi. Hz. Ömer: "Demek, sen onu düşman tarafına geçmeye niyetlendiği için öldürdün, öyle mi? Hangimiz, suç işlemeyi gönlümüzden geçirmiyoruz ki! Eğer vali öldürmenin âdet hâline getirilmesinden çekinmeseydim, ona karşılık seni şimdi öldürürdüm!" dedi.[109]

---

108 el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl* 12/873 (36010)
109 el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl* 15/135 (40168)

Aynı Konuda Zeyd b. Vehb'in Hadisi

"Bir gün Hz. Ömer (radıyallahu anh), ellerini kulaklarına koymuş vaziyette: "Evet, ben buradayım? Evet, ben buradayım!" diyerek dışarı çıktı. Oradakiler, "Ömer'in nesi var?" diye sordular. Ömer'in yakınlarından birisi şunları anlattı:

"Komutanlarından birinden mesaj geldi: İslâm ordusu bir nehirden geçemememiş, gemi de bulamamış. Komutan, 'Bize nehrin derinliğini bilen bir adam bulun.' demiş, onlar da ihtiyar birini getirmişler. Hava da çok soğukmuş. İhtiyar, 'Ben soğuktan korkuyorum.' demişse de komutan onu zorlayıp nehre sokmuş. Adam soğuğa dayanamamış, 'Yâ Ömer, neredesin?' diye feryat ederek boğulmuş ve ölmüş. Hz. Ömer durumu öğrenince, komutanın Medine'ye gelmesini mektupla emretti. Komutan geldi. Hz. Ömer, birkaç gün adamın yüzüne bile bakmadı. Birisine kızdığında hep böyle davranırdı. Komutana: 'Öldürdüğün adam ne yapmıştı?' diye sordu. 'Ey Müminlerin Emîri, onu öldürmek kastında değildim. Nehirden geçebilecek bir yer bulamayınca, suyun derinliğini öğrenmek istemiştik. Üstelik şu şu yerleri de fethettik.' dedi. Hz. Ömer: 'Benim gözümde bir Müslümanın hayatı, getirdiğin her şeyden daha hayırlıdır! Eğer bir sünnet ve teâmül olacağından endişe duymasaydım, senin boynunu vururdum. Haydi git ve ölen adamın yakınlarına diyetini ver. Çık git buradan, seni bir daha görmeyeyim!' dedi."[110]

Ebû Mûsâ el-Eş'arî ile Bir Adamın Hikâyesi

Cerîr (radıyallahu anh) anlatıyor: Ebû Mûsâ el-Eş'arî (radıyallahu anh) kumandasındaki ordu, ganimet elde etmişti. Ebû Mûsâ, ganimetleri bölüştürürken bir adama hakkını tam vermedi. Adam, hakkının tam verilmesini ısrarla isteyince Ebû Mûsâ adama yirmi

---

[110] Beyhakî, *Sünen* 8/322 (17333)

kamçı vurdurdu ve adamın başını da tıraş ettirdi. Adam da saçlarını topladı ve Hz. Ömer'in (radıyallahu anh) huzuruna vardı. Cebinden saçlarını çıkarıp Hz. Ömer'in önüne koydu. Hz. Ömer: "Neyin var senin?" diye sordu. Adam da, olan biten hadiseyi anlattı. Hz. Ömer, Ebû Mûsâ'ya şu mektubu yazdı:

"Sana selâm olsun! Falan oğlu falan, bana şöyle şöyle bir olay nakletti. Sana emrediyorum: Adama yaptıklarını halkın önünde yaptıysan sen de halkın huzuruna geç, bu adamın önünde otur, senden hakkı alınsın. Tenha bir yerde yaptıysan sen de kimsenin olmadığı bir yerde otur, senden hakkını alsın!"

Ebû Mûsâ, mektubu alınca kısasın tatbik edilmesi için oturdu ise de adam, "Ben onu Allah için bağışladım." dedi.[111]

Fîrûz ed-Deylemî ile Kureyşli Bir Gencin Hikâyesi

Harmâvî anlatıyor: Hz. Ömer (radıyallahu anh), Fîruz ed-Deylemî'ye şu mektubu yazdı:

"Duyduğuma göre, bal ve has ekmek seni Allah yolunda gazaya çıkmaktan alıkoymuş! Bu mektubumu aldığında, Allah'ın inayetiyle yürü ve Allah yolunda cihada çık."

Fîrûz, mektubu alır almaz Medine'ye geldi. Hz. Ömer'in (radıyallahu anh) huzuruna çıkmak için izin istedi. İzin verildi. Fîrûz, Hz. Ömer'in huzuruna girerken Kureyşli bir genç, daha önce girmek için onu kapıda sıkıştırdı. Bunun üzerine, Fîruz gencin burnuna bir tokat vurdu. Gencin burnu kanadı ve o hâlde Hz. Ömer'in yanına girdi. Hz. Ömer: "Kim yaptı bunu sana?" diye sordu. Genç, "Fîruz yaptı." dedi. Fîruz da, o sırada kapıdaydı. Kendisine, içeri girmesi söylendi. Fîruz içeri girince Hz. Ömer: "Fîruz, bu ne hâl böyle?" dedi. "Ey Müminlerin Emîri! Biz krallık yönetiminden henüz çıktık. Bir kere sen, o gence değil; bana mektup

[111] Beyhakî, *Sünen* 8/50 (15806)

yazmıştın. İkinci olarak, içeri girmek için ona değil; bana izin vermiştin. Ama o, bana verdiğin izinle, benden önce huzuruna girmek istedi. Bunun için, sana söylediği olay başına geldi." dedi. Hz. Ömer: "Kısas yapılacak." dedi. Fîruz: "Kısas yapılması mecburî mi?" diye sordu. Hz. Ömer: "Kesinlikle." dedi. Bunun üzerine, Fîrûz diz çöktü. O genç, kısas yapmak üzere tam kalkmıştı ki Hz. Ömer: "Delikanlı, ağır ol! Önce sana, Allah Resûlünden duyduğum bir hadisi haber vereyim. Bir sabah, Resûlullah'tan duymuştum, şöyle buyurmuştu: 'Yalancı peygamberlik iddiasında bulunan Esved el-Ansî bu gece öldürüldü. Onu sâlih kul Fîruz ed-Deylemî katletti!' Şimdi, Peygamberin Fîrûz hakkındaki bu övgü dolu sözlerini duyduktan sonra hâlâ ona kısas uygulamayı düşünüyor musun?" diye sordu. Genç: "Peki, onu bağışladım öyleyse." dedi. Fîruz: "Benim suçumu itiraf etmem, onun da beni kimsenin zorlaması olmadan affetmesi beni vebalden kurtarır mı?" dedi. Hz. Ömer: "Evet." dedi. Bunun üzerine, Fîruz: "Seni şahit tutuyorum. Kılıcımı, atımı ve otuz bin dirhem değerindeki malımı ona bağışladım." dedi. Hz. Ömer: "Ey Kureyşli kardeşim! Sen, onu Allah'tan sevap ümit ederek affetmiştin; ama fazladan dünyevî ücretini de aldın!" dedi.[112]

Bir Cariye ve Hz. Ömer'in Adaleti

İbn Abbâs (radıyallahu anh) anlatıyor: Cariyenin biri, Hz. Ömer'in huzuruna çıktı ve: "Efendim olan kişi, beni günah işlemekle itham edip ateşe oturttu ve bu yüzden edep yerim yandı." dedi. Hz. Ömer sordu: "Efendin, senin günah işlediğini gözüyle gördü mü?" Cariye, "Hayır." dedi. "Pekâlâ, sen ona bir itirafta bulundun mu?" diye sordu. Cariye "Hayır" dedi. Hz. Ömer: "Öyleyse, o adamı bana getirin." buyurdu. Adam gelince Hz. Ömer sordu: "Demek sen Allah'ın azabıyla azap ediyorsun öyle mi?"

---

112 el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl* 13/537 (37474)

Adam: “Ey Müminlerin Emîri, kendisinden şüphelenmiştim!” dedi. “Peki gördün mü o suçu işlediğini?” diye sordu Hz. Ömer. Adam: “Hayır, görmedim.” dedi. Hz. Ömer “Kendisi, sana bir itirafta bulundu mu?” diye sordu. “Hayır, itirafta da bulunmadı.” dedi adam. Hz. Ömer: “Nefsimi kudret elinde bulunduran Allah’a kasem ederim ki, eğer ben Resûlullah’tan, ‘Kölesinden dolayı efendiye, çocuğundan ötürü de babaya kısas yapılmaz.’ dediğini duymasaydım bu cariye için sana kısas tatbik ederdim!” dedi. Hz. Ömer, adama yüz kamçı vurdu. Cariyeye de: “Haydi git, sen Allah rızası için özgürsün. Allah ve Resûlünün azatlısısın. Ben, Resûlullah’tan duymuştum: Ateşle yakılan veya müsle yapılan (yani gözleri oyulan, kulakları kesilen, burnu koparılan kimse) hürdür. O, Allah ve Resûlünün azatlısıdır.”[113]

Hz. Ömer’in, Bir Yahudi’nin Katliyle İlgili Olarak Ebû Ubeyde’ye Yazdığı Mektup

Kâsım b. Ebî Bezze anlatıyor: “Şam’da, bir Müslüman kendilerine eman verilen bir zimmîyi öldürdü. Durum, o gün oranın valisi olan Ebû Ubeyde’ye iletildi. O da, durumu Hz. Ömer’e yazdı. Hz. Ömer ise, ona şu cevabı gönderdi: “Eğer o Müslüman, adam öldürmeyi âdet hâline getirmişse onu ortaya çıkar ve onun boynunu vur. Şayet, bir öfke neticesi öldürmüş ise, ölenin ailesine dört bin dinar (veya dirhem) vermesine hükmet.”[114]

Hz. Ömer’in, Ordu Komutanına Müşrikleri Öldürmemesi İçin Yazdığı Mektup

Kûfeli bir zatın ifadelerine göre, Hz. Ömer (radıyallahu anh) savaşa gönderdiği bir ordu komutanına şu mektubu yazdı:

---

113 Beyhakî, *Sünen* 3/36 (15726)

114 el-Hindî, *Kenzu’l-Ummâl* 15/137 (40174)

"Duyduğuma göre, sizden bazıları Acemlerin peşine düşüyormuş; onlar da dağlara sığınıyorlarmış. Onları yakalama imkânı kalmayınca da: 'Korkmayın, size bir şey yapmayacağız.' diye güvence veriyor, sonra da tutup öldürüyorlarmış! Allah'a yemin ederim ki, bundan sonra böyle yapan birini duyduğumda onun boynunu vururum."[115]

Hz. Ömer ve Fars Komutanlarından Hürmüzân

Enes b. Mâlik (radıyallahu anh) anlatıyor: Tüster'i kuşatmıştık. Fars komutanlarından Hürmüzân, hakkında yalnız Hz. Ömer'in karar vermesi şartıyla indi ve teslim oldu. Onu, Hz. Ömer'in huzuruna ben götürdüm. Hz. Ömer, Hürmüzân'a: "Konuş!" dedi. Hürmüzân: "Az sonra ölecek biri gibi mi konuşayım, yoksa yaşayacak bir insan gibi mi?" diye sordu. Hz. Ömer: "Konuş, sana bir zararımız olmaz!" dedi. Hürmüzân: "Ey Arap kavimleri! Allah Teâlâ, peygamber göndermeden önceki zamanlarda sizleri köleleştiriyor, öldürüyor, sizin mallarınızı da gasbediyorduk. Ne zaman ki Allah size peygamber gönderdi ve sizinle beraber oldu, bizim kolumuz kanadımız kırıldı." dedi.

Hz. Enes diyor ki: Hz. Ömer bana: "Ona ne yapalım, ne dersin?" diye sordu. Ben de: "Ey Müminlerin Emîri, geride kalabalık bir düşman bıraktın. Onu öldürürsen, geride kalan kalabalık kitle hayattan ümidini keser, var gücüyle savaşa yönelir." dedim. Hz. Ömer: "Berâ b. Mâlik ile Miczee b. Sevr gibi iki büyük sahâbiyi şehit eden birini öldürmekten mi çekineceğim?" dedi. Hz. Ömer'in onu öldüreceğinden endişelendim. Bunun için ona: "Onu öldüremezsin; çünkü ona 'Konuş, başına bir şey gelmez.' diye güvence verdin." dedim. Hz. Ömer: "Sana rüşvet mi verdi, ondan bir şey mi aldın ki onu savunuyorsun?" dedi. "Vallahi rüşvet almadım,

---

115 el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl* 4/811 (11449)

ondan hiçbir şey almadım!" dedim. Hz. Ömer bana döndü ve: "Benim, Hürmüzân'a 'Konuş, zarar görmezsin.' diye güvence verdiğime dair bana bir şahit getireceksin! Aksi halde, önce seni cezalandırırım!" dedi. Bunun üzerine, ben şahit aramaya çıktım. Zübeyr b. Avvâm'a rastladım, o da benimle beraber şahitlik yaptı ve Hz. Ömer'i, Hürmüzân'ı öldürmekten vazgeçirdi. Hürmüzân bir süre sonra Müslüman oldu, Hz. Ömer de ona maaş bağladı.[116]

Hz. Ömer'in Bir Yahudiye Maaş Bağlaması

Abdullah b. Ebî Hadred el-Eslemî (radıyallahu anh) anlatıyor: Hz. Ömer (radıyallahu anh) ile birlikte Câbiye'ye gittiğimizde gayrimüslimlerden bir ihtiyarın orada dilendiğini gördük. Hz. Ömer, adamın durumunu sordu, "İhtiyar ve zayıf bir zimmîdir." dediler. Hz. Ömer, adamın ödemekle yükümlü olduğu vergiyi kaldırdı. Câbiye idarecilerine de: "Siz ona sağlıklı zamanında cizye yüklediniz, fakat ihtiyarlayınca da kendisini dilenmeye terk ettiniz, öyle mi?" diyerek onları bir güzel azarladı. Yaşlı ve ihtiyar adama ise, ona bakacak yakınları olmasına rağmen, hazineden on dirhem maaş bağladı.[117]

Hz. Ömer ve Bir Zimmî

Yezid b. Ebî Mâlik anlatıyor: Müslümanlar Câbiye'de iken Hz. Ömer de Câbiye'ye gelmişti. Bir gayrimüslim, Hz. Ömer'in huzuruna çıktı ve askerlerin üzümlerini yağmaladıklarından yakındı. Hz. Ömer çıkıp dolaşmaya başladı. O arada, arkadaşlarından birinin kalkanıyla üzüm taşıdığını görünce, "Sen de mi?" dedi. O da, "Ey Müminlerin Emîri, açlık fena sıkıştırdı!" diye cevap verdi. Bunun üzerine Hz. Ömer, alınan üzümlerin değerinin bağın sahibine ödenmesini emretti.[118]

---

116 Beyhakî, *Sünen* 9/96 (17962)

117 el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl* 4/825 (11491)

118 el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl* 4/814 (11457)

Hz. Ömer'in, Bir Müslümanla Bir Yahudinin Davasında Yahudi Lehine Hüküm Vermesi

Saîd b. Müseyyeb anlatıyor: Bir Müslüman ile bir Yahudi, Hz. Ömer'in huzurunda yargılandılar. Hz. Ömer, Yahudi'yi haklı görünce onun lehinde hüküm verdi. Yahudi: "Vallahi, adalet ve hakkaniyetle hükmettin!" dedi. Hz. Ömer, kırbaçla Yahudi'ye vurdu ve: "Bunu nereden biliyorsun?" diye sordu. Yahudi: "Vallahi, biz Tevrât'ta şunları okuyoruz: Bir hâkim adaletle hüküm verdiğinde, onu, sağında ve solunda bulunan iki melek tasdik eder. Melekler, hâkim hakkı ve adaleti uyguladığı sürece, onu muvaffak kılarlar. Hâkim hakkaniyeti terk ettiğinde de, o iki melek ondan yüz çevirir ve onu yalnız bırakır."[119]

HAZRETİ OSMAN'IN ADALETİ

Hz. Osman'la Kölesi Arasında Geçen Bir Hadise

Ebu'l-Furât anlatıyor: Hz. Osman'ın (radıyallahu anh) bir kölesi vardı. Bir gün, Müminlerin Emîri Hz. Osman, kölesine: "Senin kulağını çekmiştim, bana kısas uygula!" dedi. Köle, Hz. Osman'ın kulağını tutup çekmeye başladı. Hz. Osman: "Sertçe bük. Bu dünyada kısas yapılınca artık ahirette tekrar kısas yapılmayacak!" dedi.[120]

Hz. Osman'ın, Bir Güvercin Hakkında Verdiği Adilane Karar

Nâfi b. Abdülhâris anlatıyor: Hz. Ömer (radıyallahu anh) Mekke'ye gelmişti. Cuma günü Dârü'n-Nedve'ye girdi, Mescid-i Haram'a yakın olmak istemişti. Yeleğini, içeride bir yere astı. Bir güvercin gelip yeleğinin üzerine kondu. Pisletmemesi için güvercini ürkü-

---

[119] Beyhakî, *Sünen* 10/88 (19953)

[120] Muhammed Rızâ, *Osman b. Afvân* 1/37

terek uçurdu, o da başka bir yere kondu. Güvercinin konduğu yere, bir yılan geldi ve güvercini sokarak öldürdü. Hz. Ömer cuma namazını kıldırınca, ben ve Hz. Osman onun yanına girdik. Bize: "Bugün yaptığım bir şey hakkında hüküm verin!" diyerek hadiseyi anlattı: "Aslında, kuş emin bir yerdeydi. Ben onu uçurdum, o da gitti ve ölümün kucağına düştü. Buna, ben sebep oldum." O sırada, ben araya girdim ve Hz. Osman'a (radıyallahu anh): "Müminlerin Emîrinin üç yaşında, boz bir keçi kurban etmesine hükmetmeye ne dersin" dedim. Hz. Osman: "Evet, ben de aynı görüşteyim!" dedi. Bunun üzerine Hz. Ömer, bu evsafta bir keçinin kurban edilmesini istedi.[121]

HAZRETİ ALİ'NİN ADALETİ

Hz. Ali'nin, İsfahan'dan Gelen Malları Paylaştırması

Küleyb anlatıyor: Hz. Ali'ye, İsfahan'dan ganimet malları gelmişti. Bunları, yedi eşit parçaya ayırdı. Bu mallar arasında, bir de somun ekmek vardı; onu da yedi parça edip her bir parçayı, yedi hisseye ayırdığı mallar üzerine tek tek koydu. Sonra, yedi kumandanını çağırdı, kura usulüyle malları onlara teslim etti."[122]

Hz. Ali ile Arap Bir Kadın Arasında Geçen Konuşma

İsa b. Abdullah el-Hâşimî şöyle anlatmıştır:

Hz. Ali'ye iki kadın geldi; kadınlardan biri Arap, diğeri de onun azatlı cariyesi/hizmetçisi idi. Hz. Ali'den bir şeyler istiyorlardı. Hz. Ali, her birine altmışar ölçek buğday ve kırkar dirhem de para verilmesini emretti. Hizmetçi, kendisine verilenleri alıp gittikten sonra diğer kadın: "Ey Müminlerin Emîri, bana da mı hizmetçime verdiğin kadar veriyorsun? Hâlbuki ben bir Arap

---

121 Beyhakî, *Sünen* 5/205 (9782)

122 el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl* 5/940 (14347)

hanımıyım, o ise benim hizmetçim!" dedi. Hz. Ali (radıyallahu anh), o kadına şu cevabı verdi: "Ben, Allah'ın kitabı Kur'ân'ı inceledim; İsmail Peygamberin soyundan gelenlerin, İshak Peygamberin neslinden gelenlere üstün tutulduklarına dair bir hükme rastlamadım!"[123]

Hz. Ali ile Ca'de b. Hübeyre Arasında Geçen Bir Diyalog

Ali b. Rebîa anlatıyor: Ca'de b. Hübeyre, Hz. Ali'nin (radıyallahu anh) yanına geldi ve: "Ey Müminlerin Emîri! Yanına, seni kendi canından, ailesinden ve malından çok seven biri geliyor; bir de elinden gelse seni boğazlayacak ikinci bir adam geliyor. Sen ise tutuyorsun, sana kin besleyen adamın lehine ve seni sevenin aleyhine hüküm veriyorsun?" dedi. Hz. Ali, Ca'de'nin göğsüne bir vurdu ve: "Eğer iş nefsime ve hislerime kalsaydı, belki dediğin gibi yapardım; ama Allah'a ait bir hak söz konusu olunca, senin dediğin gibi asla yapamam!" buyurdu.[124]

ABDULLAH B. REVÂHA'NIN ADALETİ

Abdullah İbn Ömer (radıyallahu anh) anlatıyor: Abdullah b. Revâha (radıyallahu anh), her sene Hayber'e gider; Yahudilerin hurmalarının ve üzümlerinin miktarını tahmini olarak belirledikten sonra, onlardan, takdir ettiği miktarın yarısını vergi olarak vermelerini isterdi. Yahudiler, Allah Resûlüne, Abdullah b. Revâha'nın mahsullerin miktarını tahmin ederken çok titiz davrandığını şikâyet ettiler. Öte yandan, Abdullah b. Revâha'ya da rüşvet vermeye teşebbüs ettiler. Bunun üzerine, Abdullah b. Revâha: "Ey Allah düşmanları! Bana haram mı yedireceksiniz? Allah'a yemin ederim ki; sizin yanınıza, benim için insanların en sevimlisi olan Allah

---

123 Beyhakî, *Sünen* 6/349 (12769)

124 İbn Asâkir, *Târîh-i Dimeşk* 42/488

Resûlünün verdiği görevi yapmak üzere geldim. Sizler, benim gözümde maymun ve domuzlardan daha sevimsizsiniz. Ama size olan nefretim ve Allah Resûlüne karşı içimde beslediğim muhabbet, beni size haksızlık yapmaya asla sevk etmez! dedi. Onlar da İbn Revaha'yı takdir ederek: "İşte, bu adalet sayesinde yer ve gökler ayakta duruyor!" diye karşılık verdiler.[125]

MİKDÂD B. ESVED'İN ADALETİ

Hâris b. Süveyd anlatıyor: Mıkdâd b. Esved, cihada çıkan bir tim içinde bulunuyordu. Ansızın düşmanın kuşatmasına maruz kalınca, Müslümanların komutanı askerlerine, hayvanlarını otlağa çıkarmamalarını emretti. Ancak, birisi komutanın bu emrini duymadığı için hayvanını otlağa çıkarmıştı. Komutan durumdan haberdar olunca, adamı iyice hırpaladı. Adam dönerken, "Bugünkü kadar kötü bir durumla karşılaşmamıştım." diyordu. Bir süre sonra Hz. Mıkdâd, adamın yanına geldi ve: "Bu üzgün hâlin nedir böyle?" diye sordu. Adam da, başından geçenleri ve niçin üzgün olduğunu anlattı. Bunun üzerine Mıkdâd; kılıcını kuşandı, adamı yanına aldı, komutanın yanına gitti. Komutana: "Sana kısas tatbik etmesi için ona izin ver!" dedi. Komutan, her ne kadar buna izin verdiyse de adam komutanını affetti ve hakkını da helal etti. Hz. Mıkdâd geri dönerken şöyle diyordu: "Kesinlikle ben, İslâmiyet, güçlü ve galip olduğu halde öleceğim!"[126]

18. HALİFELERDEKİ ALLAH KORKUSU

Hz. Ebû Bekir'in Allah'a Karşı Hissettiği Sorumluluk Bilinci

Dahhâk anlatıyor: Ebû Bekir (radıyallahu anh), ağaca konmuş bir kuşa baktı ve şöyle dedi: "Ey kuş, ne mutlu sana! Senin gibi bir

[125] İbn Kesîr, *el-Bidâye* 4/199.

[126] Ebû Nuaym, *Hilye* 1/176.

kuş olmayı ne kadar isterdim: Ağacın meyvesini yiyor, sonra uçuyorsun. Ne hesap endişen var ne de azap korkun! Vallahi, yol kenarında bir ağaç olmak isterdim... Keşke insan olmasaydım!..”[127]

Hz. Ömer’in Allah’a Karşı Dyduğu Sorumluluk

Dahhâk’ın rivâyetine göre Hz. Ömer (radıyallahu anh) şöyle demiştir: “Âh! Keşke ailemin koçu olsaydım da beni besleselerdi. Bir dostları geldiğinde de kesseler, bir kısmımı kebap yapsalar, bir kısmımı da kurutup öyle yeselerdi... Keşke bir insan olmasaydım!”[128]

Hz. Ömer’le Ebû Mûsâ el-Eş’arî Arasında Geçen Bir Diyalog

İbn Ömer (radıyallahu anh) anlatıyor: Bir gün babam Ömer, Ebû Mûsâ el-Eşari’ye rastladı. Ona: “Ey Ebû Mûsâ, Allah Resûlü ile birlikte yaptığın amellerin sana kalsa, ondan sonra işlediğin amellerin iyileriyle kötüleri eşit; yani ne aleyhine ne de lehine olsa, bu durum seni sevindirir mi?” diye sordu. Ebû Mûsâ (radıyallahu anh): “Hayır efendim! Buna sevinmem. Vallahi, Basra’ya gittiğimde oraya zulüm ve cehalet hâkimdi. Oranın halkına Kur’ân’ı ve Allah Resûlünün sünnetini öğrettim. Onlarla birlikte, Allah yolunda savaştım. Bu nedenle, bu yaptıklarıma mukabil Allah’ın lütuf ve ihsanda bulunacağını ümit ediyorum.” dedi. Hz. Ömer ise şöyle buyurdu:

“Ben, Allah Resûlünden sonra yaptığım amellerimin iyileriyle kötülerinin başa baş gelmesini, ne lehime ne de aleyhime olmasını çok arzu ediyorum. Hatta Resûlü Ekrem ile birlikte yaptıklarım bana kalsın, kâfidir!”[129]

---

127 el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl* 12/764 (35703)

128 Ebû Nuaym, *Hilye* 1/52.

129 el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl* 12/839 (35917)

Hz. Ömer'in Vefatı Sırasında Gösterdiği Sorumluluk Şuuru

İbn Abbâs (radıyallahu anh) anlatıyor: Hz. Ömer (radıyallahu anh) yaralandığında yanına vardım ve: "Ey Müminlerin Emîri, sana müjdeler olsun! Allah, senin vesilenle yeni İslâm şehirleri kurdurdu, senin sayende nifakı ortadan kaldırdı, mal ve serveti çoğalttı." dedim. Hz. Ömer: "Ey İbn Abbâs, beni iyi bir idareci olarak mı övüyorsun?" dedi. "Hayır, idareciliğin dışındaki konuları da kastediyorum." dedim. Hz. Ömer: "Varlığımı elinde tutan Allah'a yemin ederim ki, dünyaya geldiğim gibi dünyadan günahsız çıkmayı çok arzu ederdim. İsterdim ki, ne sevabım olsun ne de günahım!"[130]

Diğer bir rivayete göre Hz. Ömer (radıyallahu anh) İbn Abbas'a şu cevabı verdi: "Beni cennetle müjdelemen konusuna gelince: Kendisinden başka ibadete lâyık bir ilâh olmayan Allah'a yemin ederim ki, dünya ve içindekiler benim olsaydı, önümdeki cehennem azabından kurtulmak için, neticenin ne olduğunu bilmeksizin hepsini fidye olarak verirdim. Müminlerin idaresini üstlenmiş olmamla ilgili sözlerine gelince; ne lehime ne de aleyhime olsun, bana yeter! Tek ümidim ise, Allah Resûlünün sohbetinde bulunmam."[131]

Bir diğer rivayete göre, Hz. Ömer (radıyallahu anh) etrafındakilere: "Beni oturtunuz!" dedi. Oturtulunca İbn Abbâs'a : "Biraz önce söylediklerini bir daha söyle." dedi. O da söyledi. Hz. Ömer, "İbn Abbas, mahşerde, Allah'ın huzuruna çıktığında da bu şekilde lehimde şehadet eder misin?" dedi. İbn Abbâs, "Evet, ederim." dedi. Hz. Ömer, İbn Abbâs'ın bu cevabına çok sevindi."[132]

---

130 Ebû Nuaym, *Hilye* 1/52.

131 İbn Sa'd, *Tabakâtu'l-Kübrâ* 3/353

132 İbn Sa'd, *Tabakâtu'l-Kübrâ* 3/354

Müminlerin Emîri, Eleştirilmekten Korkmalı mı?

Saîd b. Yezîd anlatıyor: Bir adam Hz. Ömer'e (radıyallahu anh): "İdarî bir vazifeyi üstlenerek eleştirilere Allah için tahammül etmeyi mi; yoksa, halktan uzak durup kendimi ibadete vermeyi mi tercih edeyim?" diye sordu. Hz. Ömer: "Müslümanların herhangi bir işini üstlenen bir kimse, Allah için eleştirilmekten korkmamalı; idarî bir görevi olmayan bir Müslüman da, kendi işiyle meşgul olmalı; başında bulunan yöneticiye daima hakkı tavsiye etmelidir." dedi.[133]

19. HALİFELERİN, BİRBİRLERİNE VE VALİLERE TAVSİYELERİ

Hz. Ebû Bekir'in Hz. Ömer'e Tavsiyeleri

Mâlikoğullarından el-Eğarr anlatıyor: Hz. Ebû Bekir (radıyallahu anh), Hz. Ömer'i (radıyallahu anh) veliaht yapmak istediği zaman onu huzuruna çağırarak şunları söyledi:

"Benden sonra, yorucu bir vazife olan hilâfet görevini üstlenmeni istiyorum. Ey Ömer, buyruklarına itaat etmek suretiyle Allah'tan kork; çünkü takva sahibi insan, daima emniyet ve sıyanet altındadır. Hilâfet makamı, onun gereğini yerine getirebilecek ve hakkını verebilecek olanlara teklif edilmeli. Bir kimse; başkalarına hakkı emredip kendisi bâtılın peşinden gider ve halka iyiliği anlatıp da kendisi kötülükleri işlerse çok sürmez, güvenilirliğini kaybeder ve yaptıkları tümüyle boşa gider. Müslümanların idaresini üzerine alırsan, ellerini onların kanlarından, mideni de mallarından uzak tut ve diline sahip ol, onurlarını kırma. Güç ve kuvvet Allah'ın elindedir."[134]

---

133 el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl* 5/930 (14316)
134 Taberânî, *Mu'cemu'l-Kebîr* 1/59 (37)

Hz. Ebû Bekir'in Vefat Ederken Ettiği Vasiyet

Abdurrahman b. Sâbit anlatıyor: Hz. Ebû Bekir (radıyallahu anh) vefat edeceği sırada Ömer'i (radıyallahu anh) çağırarak ona şu vasiyeti yaptı:

"Ey Ömer! Allah'tan kork! Şunu iyi bil: Allah'ın, gündüz yapılmasını istediği birtakım işler vardır ki, bunları gece yapıldığında kabul etmez. Gece yapılmasını istediği birtakım ameller de vardır ki, gündüz yapılırsa kabul buyurmaz. Farzlar hakkıyla eda edilmezse, nafile ibadetleri de kabul etmez. Kıyamet günü, terazide, bazı insanların sevap hanesinin ağır gelmesinin sebebi, dünyada iken Hakk'a tâbi olmalarıdır. Hakkın yerleştirildiği bir terazinin ahirette ağır çekmesi ise kesindir. Kıyamet günü, terazide, bazı insanların sevap hanelerinin hafif gelmesinin nedeni ise, dünyada iken bâtılın peşinden gitmeleridir. İçinde bâtılın bulunduğu bir terazinin de, yarın hafif gelmesi gayet normaldir. Allah Teâlâ, cennet ehlini anarken onları en güzel amelleri ile anmış, onların kötü hareketlerine hiç değinmemiştir. Ben, cennettekileri hatırladığımda 'Aralarına katılamam!' diye endişe duyuyorum. Cenâb-ı Hak, cehennemlikleri ise en kötü amelleriyle yâd etmekte, onların iyi davranışlarını ise yüzlerine çarpmakta! Bunları hatırladığım zaman da 'Onlardan olur muyum?' diye titriyorum."

Râviler derler ki: Ebû Bekir daha sonra Kur'ân-ı Kerîm'den pek çok rahmet ve azap âyetleri okudu ve akabinde şunları söyledi:

"Ey Ömer! Mümin bir kul ümit ve korku arasında olmalı. Allah'tan, hakkın dışında bir temennide bulunmamalı, Allah'ın rahmetinden de ümidini kesmemelidir. Nefsini, kendi eliyle tehlikeye atmamalı. Ey Ömer, eğer vasiyetimi iyice tutarsan muhakkak olan ölümü seve seve karşılarsın. Yok, vasiyetimi tutmazsan ölümden daha çok nefret ettiğin bir şey olamaz! Ölümden kaç-

man ise imkânsız!"[135]

Hz. Ebû Bekir'in Hz. Amr b. el-Âs'a Tavsiyeleri

Abdullah b. Ebî Bekir b. Muhammed b. Amr b. Hazm anlatıyor: Ebû Bekir (radıyallahu anh), Şam tarafına ordular göndermeye karar verdiğinde, ilk olarak Amr b. Âs riyasetinde bir orduyu, Filistin şehirlerinden "Eyle" üzerine gönderdi. Amr'ın maiyetindeki askerlerin sayısı üç bin idi, aralarında pek çok Muhâcir ve Ensâr da vardı. Ebû Bekir, orduyu uğurlamak üzere Amr ile yürürken Amr'a şu tavsiyelerde bulundu:

"Ey Amr! Gizli ve aleni her türlü işinde Allah'tan kork, O'ndan haya et. Çünkü O, seni ve yaptıklarını görür. Ey Amr! Ben seni; senden daha önce İslâm'a giren, senden daha çok İslâm'a ve müntesiplerine faydalı olan bazılarına tercih ederek ordunun başına geçirdim. O halde sen, ahiret için çalışanlardan ol, yapacaklarını Allah rızası için yap, yanında bulunanlara bir baba gibi şefkatli ol, onların gizli hallerini araştırma, gördüğün kadarıyla yetin, kararlarında azimli ol, düşmanla karşılaştığında sebat et, korkma, hıyanet edenleri derhâl cezalandır. Adamlarına öğüt verirken az ve öz konuş. Kendi nefsini düzelt ki halkın da senin emirlerini tutsun, sana itaat etsin!"[136]

Hz. Ebû Bekir'in Amr ile Velîd b. Ukbe'ye Tavsiyeleri

Kasım b. Muhammed anlatıyor: "Ebû Bekir (radıyallahu anh), Kudâa kabilesinin zekâtlarını toplamak üzere Amr b. Âs ile Velîd b. Ukbe'yi görevlendirmişti. Bu iki zat, yola çıkarken Hz. Ebû Bekir onları uğurlamış, her birine tavsiyelerde bulunmuştu.

Bir müddet sonra, ikisine de şu mektubu yazdı:

---

[135] el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl* 5/878 (14180)

[136] Ebû Nuaym, *Hilye* 1/36

"Gizli ve açık her türlü hareketinde Allah'tan kork. Allah, takva sahiplerine kurtuluş kapılarını ardına kadar açar, onu hayal bile etmediği şekilde rızıklandırır. Kim Allah'tan korkarsa Allah onun hatalarını bağışlar, kat kat mükâfatını verir. Allah'ın kullarının birbirlerine yaptıkları en hayırlı tavsiye, takvadır. Sen Allah'ın yollarından bir yoldasın, o yolda şahsî menfaatlerine öncelik vermen, gevşeklik göstermen, dinî ve dünyevî konularda duyarsız davranman doğru değildir. Bu nedenle, üzerine aldığın bu vazifede asla zaaf ve yılgınlık göstermemelisin."[137]

Hz. Ebû Bekir'in, Şürahbil b. Hasene'ye Tavsiyeleri

Muhammed b. İbrâhîm b. Hâris et-Teymî anlatıyor: Hz. Ebû Bekir (radıyallahu anh), Hâlid b. Saîd'i (radıyallahu anh) azlettiği zaman ordu komutanlarından Şürahbil b. Hasene'ye şunları tavsiye etti:

"Hâlid b. Saîd'e değer ver, onun senin üzerindeki hakkını unutma. O senin kumandanın olsaydı, ondan neler bekleyeceğini düşün ve ona o şekilde davran. Onun İslâm'daki konumunu biliyorsun. Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) vefat ettiğinde, Hâlid b. Saîd onun valisi idi. Ben de, onu aynı göreve atamıştım; ama sonra azlini uygun gördüm. Belki, bu onun için daha hayırlı olur. Kendisini, maiyetine gireceği ordu komutanını seçmekte serbest bıraktığımda; o, seni başkalarına, hatta amcasının oğlu Yezîd b. Ebî Süfyân'a tercih etti. Sen, hayrı tavsiye edecek muttaki bir kimsenin görüşlerine başvurmak zorunda kaldığında, ilk önce Ebû Ubeyde b. Cerrâh'a, sonra Muâz b. Cebel'e, üçüncü olarak da Hâlid b. Saîd'e danış. Muhakkak, bu zatlarda hayırlı görüşler bulacaksın. Onlarla istişare etmeden hiçbir şey yapma, aldığın haberleri onlarla mutlaka paylaş."[138]

---

137 el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl* 5/846 (14095)
138 el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl* 5/848 (14100)

Hz. Ebû Bekir'in Yezîd b. Ebî Süfyân'a Tavsiyeleri

Hâris b. Fudayl anlatıyor: Hz. Ebû Bekir (radıyallahu anh), Yezîd b. Ebî Süfyân'ı ordu komutanlığına getirince onun yanına oturdu ve şunları söyledi:

"Ey Yezîd, henüz gençsin, yaptığın bazı iyi işlerle tanınıyorsun. Bunlar, senin şahsını ilgilendiren davranışlarındır. Seni denemek istedim. Seni ailenden uzaklaştırmak suretiyle, durumuna, yeteneklerine bakacağım, komutanlığını deneyeceğim. Eğer iyi performans gösterir de başarılı olursan, sana daha büyük vazifeler veririm. Aksine, kötü bir idareci olursan hemen seni görevden alırım. Hâlid b. Saîd'in riyâset ettiği ordunun komutanlığını sana emanet ettim. Bak, Ebû Ubeyde b. Cerrâh'a karşı iyi davranmanı tavsiye ediyorum. Onun, İslâm'daki yerini biliyorsun. Çünkü Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem): 'Her ümmetin bir emîni vardır, bu ümmetin emîni de Ebû Ubeyde b. Cerrâh'tır.' buyurmuştu. Onun üstünlüğünü ve İslâmiyet'teki önceliğini aklından çıkarma. Muâz b. Cebel'e de saygı göster, onun sözlerine değer ver. Onun, Resûlullah'la birlikte bütün savaşlara katıldığını biliyorsun. Allah Resûlünün, onun hakkında: 'Kıyamet günü Muâz b. Cebel, ulemadan bir ok atımı mesafe kadar önde duracak.' buyurmuştur. Bu ikisine danışmadan kesin karar verme. Zaten, onlar da senden hiçbir iyiliği esirgemezler."

Hz. Ebû Bekir'in bu tavsiyeleri üzerine, Yezîd b. Ebî Süfyân: "Ey Allah Resûlünün halifesi! Onları bana tavsiye buyurduğun gibi, beni de onlara tavsiye et." dedi. Hz. Ebû Bekir: "Elbette, muhakkak tavsiye edeceğim." dedi. Yezîd: "Allah sana hep rahmetiyle muamele buyursun, İslâm'a yaptığın hizmetlerinden dolayı seni lütuflarıyla mükâfatlandırsın!" dedi.[139]

---

[139] el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl* 5/844 (14089)

Yezîd b. Ebî Süfyân (radıyallahu anh) bir rivayete göre şöyle demiştir: Hz. Ebû Bekir (radıyallahu anh) beni Şam'a gönderdiği sırada şu tavsiyelerde bulundu:

"Bak Yezîd! Senin yakınların, hısımların var. Senin hakkında en büyük endişem, idarî vazifelerde onları başkalarına tercih etme ihtimalindir. Peygamber Efendimiz: 'Müslümanların işlerinden birini üstlenen kimse, bir şahsı kayırarak haksız yere onların başına yöneticiliğe getirirse, Allah'ın lâneti üzerine olsun! Allah, onun ne farz ne de nâfile ibadetlerini kabul eder ve üstelik onu cehenneme atar. Her kim kardeşinin malını kayırarak bir başkasına verirse, Allah'ın lâneti onun da üzerine olsun!' buyurmuştu. Allah, insanları kendisine iman etmeye, böylece kendi himayesine girmeye davet etmiştir. Onun için, Allah'ın teminatı altında olan birine haksızlık yapan, kesinlikle Allah'ın gazabına ve lanetine maruz kalır."[140]

Hz. Ömer'in, Kendisinden Sonra Gelecek Halifeye Tavsiyeleri

Hz. Ömer (radıyallahu anh) şöyle demiştir: "Benden sonra gelecek halifeye, ilk Muhâcirlerin haklarını gözetmesini, onlara saygıda kusur etmemesini tavsiye ederim. Muhâcirlerin de, hicretten önce Medine'yi yurt ve iman evi edinmiş olan Ensâr'a iyi davranmasını, onların iyiliklerini kabul edip kusurlarını bağışlamasını öğütlerim. Halifenin, diğer şehirlerin halklarına da güzel muamelede bulunmasını öneririm. Çünkü onlar İslâm'ın yardımcıları, beytülmâlin mâlî destekçileridir. Onlardan, sadece gönüllü olarak verecekleri ihtiyaç fazlası mallarını alsın. Benden sonraki halifeye, bedevî Araplara da iyi muamele etmesini öğütlerim. Zira, onlar Arab'ın köküdür ve İslâm'ın neşv ü nema bulduğu çekirdektir. Onların zenginlerinden, küçük olan mallarını

140 Ahmed b. Hanbel, *Müsned* 1/6 (21)

alıp fakirlerine versin. Halifeye, Allah ve Resûlünün himayesine girmiş olanların haklarını tastamam yerine getirmesini, onları savunmasını, kendilerine güçleri ve takatleri üstünde yük yüklememesini tavsiye ederim."[141]

Kasım b. Muhammed'den rivayete göre, Hz. Ömer (radıyallahu anh) şöyle demiştir: "Benden sonra bu vazifeyi deruhte edecek şahıs, uzak ve yakın herkesin kendisinden bazı taleplerde bulunacağını bilmelidir. Ben bu konuda, insanlara karşı büyük mücadele veriyorum. Eğer halk arasında bu hilâfete karşı benden daha güçlü birinin bulunduğunu bilseydim onun başına yönetici olmaktansa boynumu uzatıp vurulmasını isterdim."[142]

Hz. Ömer'in, Ebû Ubeyde'ye Tavsiyeleri

Salih b. Keysân anlatıyor: Hz. Ömer'in (radıyallahu anh), hilâfet makamına geçtiğinde yazdığı ilk mektup, Hâlid b. Velîd'i azlederek, Ebû Ubeyde b. Cerrâh'ı ordunun başına komutan olarak atadığını ifade eden şu mektuptur:

"Sana, kendisinden başka her şeyin fânî olduğu Bâkî olan Allah'tan korkmanı tavsiye ederim. Odur ki; bizi dalaletten hidayete erdirdi, küfrün karanlıklarından imanın aydınlığına çıkardı. Seni, Hâlid b. Velîd'in komutanı olduğu ordunun başına tayin ettim. Askerlerinin senin üzerindeki haklarını eksiksiz olarak yerine getir, ganimet kazanma emeliyle Müslümanları maceralara sürükleme. Önceden öğrenmediğin ve giriş, çıkış yerlerini bilmediğin bir menzilde asla konaklama. Bir yere askerî tim göndereceğin zaman, askerlerin sayısı fazla olsun. Kendini ve Müslümanları tehlikelere atmaktan sakın. Allah seni benimle, beni de seninle imtihan ediyor. Gözünü dünyaya karşı kapat, kalbini onunla meşgul etme. Dünya, senden öncekileri helak ettiği gibi aman seni de

---

141 İbn Ebî Şeybe, *Musannef* 7/435 (37059)
142 el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl* 5/881 (14188)

felakete sürüklemesin. Onların yıkıldıkları, helak oldukları yerleri zaten biliyorsun!"[143]

Hz. Ömer'in, Sa'd b. Ebî Vakkas'a Tavsiyeleri

Muhammed b. Talha anlatıyor: Hz. Ömer (radıyallahu anh) Sa'd b. Ebî Vakkas'a (radıyallahu anh) haber gönderip onu yanına çağırttıktan sonra, Irak cephesi komutanlığına tayin ederek ona şu tavsiyelerde bulundu:

"Ey Sa'd, ey Vüheyboğullarının Sa'd'ı! Allah Resûlünün dayısı olarak anılman ve Resûlullah'ın sahabisi olman seni sakın aldatmasın. Cenâb-ı Mevlâ, kötülüğü kötülükle silmez, günahları ancak iyiliklerle imha eder. Allah ile kulları arasında geçerli olan kıstas, soyluluk değil; O'nun buyruklarına itaattir. Allah nazarında, insanların soyluları ile zayıf görülenleri birdir. Allah hepsinin Rabbidir, herkes de onun kuludur. Üstünlükleri, sahip oldukları takva ile ölçülür. İnsanlar Allah katındaki yüce mertebelere, ancak itaatleriyle ulaşabilirler. Efendimizin (sallallahu aleyhi ve sellem), peygamber olarak gönderildiği günden aramızdan ayrıldığı ana kadarki yaşayışını gördün. Buna çok dikkat etmelisin! O'nun yoluna uygun hareket et; kısaca sana öğüdüm bunlardan ibarettir. Eğer bu nasihatlerimi dinlemezsen bütün yaptıkların boşunadır; kazanma kuşağında kaybedenlerden olursun.

Hz. Ömer, Sa'd b. Ebî Vakkas'ı uğurlarken de ona şunları tavsiye etmiştir:

"Seni Irak cephesine komutan tayin ettim, tavsiyelerimi iyi tut. Çetin ve zor bir göreve gidiyorsun. Başarılı olman, ancak adaletli ve hakkaniyetli olmana bağlıdır. Kendini ve çevrendekileri iyiliklere alıştır, iyiliklerle işe başla. Bil ki, her işin bir ön hazırlık devresi vardır. Hayrın ön hazırlığı da sabırdır! Başına inebilecek

---

143 Taberî, *Târîh* 2/355

musibetlere sabret; çünkü sabırdan başka yolun yoktur. Sabır, sana beraberinde Allah saygısını da kazandırır. Allah'a saygı iki yerde zorunludur: Allah'a itaat etme ve O'na isyandan kaçınma. Allah'a itaat edenler, dünyayı kalben terk edip ahirete yönelenlerdir. O'na karşı gelenler ise, dünyayı seven, ahiretten de nefret edenlerdir. Kendini, halka sevdirmekten de geri durma! Çünkü peygamberler bile, Allah'tan kendilerini insanlara sevdirmesini niyaz etmişlerdir. Allah bir kulunu severse, onu insanlara da sevdirir; buğzettiği kimseye gelince onu da halka sevimsiz gösterir. O halde, Allah nezdindeki değerini, birlikte çalıştığın insanlar nazarındaki durumuna bakarak anlamaya çalış!"[144]

Hz. Ömer'in Utbe b. Ğazvân'a Tavsiyeleri

Abdülmelik b. Umeyr anlatıyor: Hz. Ömer, Utbe b. Gazvân'ı Basra'ya gönderdiği zaman şöyle dedi:

"Ey Utbe! Seni Basra valisi tayin ettim. Orası, düşman elinde bulunan büyük bir yerdir. Basra ve havalisinin fethinde, Allah'ın sana yardım edeceğini kuvvetle ümit ediyorum. Âlâ b. el-Hadramî'ye, Urfuce b. Herseme'yi sana destek olmak üzere göndermesi için yazılı talimat yolladım. Urfuce, düşmanla çok savaşmış ve onların tuzaklarını iyi kavramış, tecrübeli biridir. Yanına geldiğinde, onunla istişare et ve ona yakınlık göster.

Ey Utbe! Muhataplarını önce Allah'ın dinine çağır; icabet ederlerse onları kabul et. Buna yanaşmazlarsa cizye vermelerini teklif et. Cizye vermeye de yanaşmazlarsa, onlarla savaş. Bu görevi eda ederken Allah'tan kork. Nefsin, seni kibire sürükleyip de senin ahiret hayatını perişan etmesin. Sen Allah Resûlünün sohbetinde bulundun, bir zamanlar zillette iken şimdi izzete erdin, zayıf iken güçlü oldun, sözü dinlenir bir komutan ve saygı duyulan bir vali

---

[144] İbn Kesîr, *el-Bidâye* 7/35

oldun! Konuştuğunda, sözün dinlenir; buyurduğunda buyruğun yerine getirilir. Evet, bu ne büyük nimettir! Elverir ki, bu nimetler sana haddini aştırmasın ve seni, senden aşağıda bulunanlara karşı kibirlendirmesin! Kendini günaha girmekten koruduğun gibi, nimetlerin ve varlığın şerrinden de kaçın. Bana göre, senin için en büyük tehlike nimet tehlikesidir. Nimetler seni aldatabilir ve Allah korusun tepetaklak cehenneme yuvarlanmana sebep olabilir. Kendi adıma ve senin adına, bu duruma düşmekten Allah'a sığınırım. İnsanlar Allah'a doğru koşarlarken, dünya bütün cazibesiyle insanların yüzlerine güldü. Bu sefer, asıl gayeyi unutup dünyayı istemeye koyuldular. Sen ise Allah'ı iste, sakın dünyayı isteme; zalimlerin tepetaklak yıkılması gibi kötü bir akibetten titre!"[145]

Hz. Ömer'in Âlâ b. el-Hadramî'ye Tavsiyeleri

Şa'bî (radıyallahu anh) rivayet ediyor: Hz. Ömer (radıyallahu anh), Bahreyn'de bulunan Âlâ b. El Hadramî'ye şu mektubu yazdı:

"Utbe b. Ğazvân'a git, onun görevini sana verdim. Şunu iyi bilesin ki; sen, Allah nezdinde kendilerine büyük mükâfatlar vadedilen ilk Muhâcirlerden olan bir zatın yanına gidiyorsun. Ben onu iffetli, dininde salâbet sahibi ve dirayetli bulmadığım için azletmedim. Sadece, o bölgedeki Müslümanlara senin daha yararlı olacağını düşündüm. Bu nedenle, Utbe'nin kıymetini bil ve ona karşı saygıda kusur etme. Senden önce, bir adamı vali olarak atamıştım; fakat o, vazifesinin başına gidemeden öldü. Eğer Allah, senin bu görevi üzerine almanı istemişse alırsın; yok eğer Utbe'nin vali olarak kalmasını istemişse hüküm ve ferman âlemlerin Rabbi Allah'ındır. İyi bil ki, Allah'ın emri ve takdiri asla değiştirilemez. Yaratılış gayeni sakın unutma ve ona dikkat et, onun için çalış, onun dışındakileri terk et. Dünya geçici, ahiret ise ebedîdir. Muvakkat nimet-

[145] İbn Kesîr, *el-Bidâye* 7/47; Taberî, *Târîh* 2/440

lerin bulunduğu dünya, seni oyalayıp sana ebedî olan azap tehlikesini unutturmasın. Allah'ın gazabından Allah'a sığın. Allah, dilediği kimselere hikmet ve ilimde hususî lütuflar ihsan eder. Allah'tan niyaz ederiz ki, bizi ve seni, Kendisine itaat etme ve azabından sakınma hususunda lütfundan mahrum etmesin…"[146]

Hz. Ömer'in Ebû Mûsâ el-Eş'arî'ye Tavsiyeleri

Dabbe b. Mıhsân rivayet ediyor: Hz. Ömer, Ebû Mûsâ'ya şu mektubu gönderdi:

"İnsanlar, başlarındaki idarecilerden çekinirler. Böyle bir durumdan, yani halkın uzak durduğu yönetici olmaktan Allah'a sığınırım. Gün batımına çok az bir süre de kalsa, cezaları uygula. Biri Allah, öteki dünya için olan iki işten birini seçme durumunda kalırsan Allah için olanı tercih et. Çünkü dünya geçici, ahiret ise ebedîdir. İsyancıların gözünü korkut, onların toplu hâlde bulunmalarına imkân verme, onları dağıtmaya bak. Müslümanların hastalarını ziyaret et, cenazelerine katıl, kapını her zaman onlara açık tut. Onların işlerini, gerektiğinde bizzat yap. Çünkü, sen de onlardan birisin. Tek farkın, senin yükünün onlardan daha ağır olması. Duyduğuma göre sen ve ev halkın, giyim, yeme ve binek bakımından diğerlerinden farklıymışsınız. Diğer Müslümanlardan daha yüksek bir hayat sürüyormuşsunuz.

Ey Allah'ın kulu! Seni, otu bol bir vadiden geçerken otlayıp semizlenmekten başka düşüncesi olmayan, semizlenince de kesilen bir hayvan gibi olmaktan sakındırıyorum. Bil ki; yöneticiler haktan saptığında, halk da doğru yoldan uzaklaşır. İnsanların en bedbahtı, halkını sefalete sürükleyen idarecidir."[147]

Dahhâk'ın rivâyetine göre Hz. Ömer (radıyallahu anh), Ebû Mûsâ el-Eş'ari'ye (radıyallahu anh) şu mektubu yazdı:

---

146 el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl* 5/889 (14207)
147 el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl* 5/889 (14209)

"İşinizde başarılı olmanız, bugünün işini yarına bırakmamanıza bağlıdır. Eğer işlerinizi günü gününe yapmazsanız, işleriniz birikir; sonra onların hangisinden başlayacağınızı bilemez ve hepsini altüst edersiniz. Sizler, birisi dünyayı, öteki de ahireti ilgilendiren iki mesele ile karşılaştığınızda, ahiretin işini tercih ediniz. Çünkü, dünya fânî, ahiret bâkîdir. Allah'a, gereği gibi saygı gösteriniz, O'nun kitabını öğreniniz. Zira o, ilimlerin kaynağı, gönüllerin de baharıdır."[148]

Hz. Osman'ın Vasiyeti

Alâ b. el-Fazl annesinden naklen şöyle rivâyet eder: "Hz. Osman (radıyallahu anh) şehit edildiğinde hususi dolabını aradılar ve içinde kilitli bir sandukça buldular. Sandukçayı açtıklarında şu belgeyi buldular:

"Bu, Osman'ın vasiyetidir:

Bismillâhirrahmânirrahîm.

Osman b. Affân şahitlik eder ki, Allah'tan başka ilâh yoktur. O, birdir ve O'nun ortağı yoktur. Muhammed, O'nun kulu ve Resûlüdür. Cennet haktır, cehennem haktır. Allah, gerçekleşeceği konusunda şüphe olmayan kıyamet günü, kabirdekileri diriltecektir. Allah asla sözünden caymaz. Osman, bu inanç üzere yaşayacak, bu inançla ölecek, inşaallah bu inançla dirilecektir."[149]

İsyancılar Hz. Osman'ın Evini Kuşattığında, Hz. Osman ile Hz. Ali Arasında Geçen Diyalog

Şeddâd b. Evs (radıyallahu anh) anlatıyor: Hz. Osman, evindeyken âsiler tarafından kuşatılınca evinin damına çıktı ve: "Ey Allah'ın kulları!" diye seslendi. O sırada baktım; Allah Resûlünün sarığını

---

[148] el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl* 16/188 (44205)
[149] İbn Kesîr, *el-Bidâye* 7/184

sarmış, kılıcını kuşanmış olan Hz. Ali (radıyallahu anh) evinden çıkıyordu. Hz. Ali'nin önünde, aralarında oğlu Hasan ile Abdullah b. Ömer'in de bulunduğu Muhâcir ve Ensâr'dan bir cemaat de vardı. İsyancıların üzerine hücum edip onları dağıttıktan hemen sonra, Hz. Osman'ın yanına girdiler. Hz. Ali (radıyallahu anh): "Selâm sana, ey Müminlerin Emîri! Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) bu dini, dine karşı olanları bertaraf ederek ayakta tutmuştu. Vallahi ben, bunların seni öldürmek niyetinde olduklarını görüyorum. Bize emret de, onlarla savaşalım." dedi. Hz. Osman (radıyallahu anh): "Allah aşkına, üzerinde Allah'ın hakkı ve benim hakkım olduğuna inanan herkese söylüyorum; benim yüzümden ne başkasının ne de kendi kanlarının akmasına izin versinler!" dedi. Hz. Ali, önceki sözlerini tekrarladı ise de Hz. Osman düşüncelerinde ısrar etti. Hz. Ali kapıdan çıkarken: "Allah'ım, sen biliyorsun ki biz bütün gücümüzü sarf ettik." diyordu. Daha sonra, Allah Resûlünün mescidine girdi. Namaz vakti gelince kendisine: "Yâ Ali, önümüze geç de namaz kıldır." dediler. Hz. Ali, "Müslümanların halifesi kuşatılmış vaziyetteyken ben size namaz kıldıramam, tek başıma kılacağım!" dedi ve namazını yalnız kılıp evine gitti. Oğlu Hz. Hasan Hz. Ali'nin arkasından yetişti ve: "Vallahi babacığım, asiler Osman'ın evine girdiler." dedi. Hz. Ali: "Vallahi, onu şimdi öldürürler. İnnâ lillâhi ve innâ ileyhi raciûn" dedi.

Hz. Ali'ye: "Ey Ebu'l-Hasan! Osman'ın yeri neresidir?" diye sordular. "Vallahi cennettir, cennete çok yakındır!" dedi. "Onu öldürenler nerededir?" diye sorduklarında ise: "Vallahi, onlar ateştedir." dedi ve bunu üç kere tekrar etti.[150]

Bu Mevzuda Diğer Bir Rivayet

Ebû Hureyre (radıyallahu anh) şöyle der: "Asiler, Hz. Osman'ın evini kuşattıklarında ben de Hz. Osman'ın yanındaydım. Bizden birine

---

[150] Muhammed Rızâ, *Osman b. Afvân* 1/188

bir ok attılar. "Yâ Emîre'l-Mü'minin! Artık bizim için savaşmak helâl oldu. Çünkü, bir adamımızı öldürdüler." dedim. Hz. Osman: "Bak Ebû Hureyre, sana katiyen emrediyorum, kılıcını at. Onlar, beni öldürmek istiyorlar. Ben kendimi feda ederek Müslümanları anarşiden korumak istiyorum." dedi. Ben de kılıcımı attım; o kılıcın ne olduğunu, kimin eline geçtiğini bilmiyorum."[151]

Hz. Ali'nin Valilerine ve Komutanlarına Tavsiyeleri

Muâcir el-Âmirî anlatıyor: Hz. Ali (radıyallahu anh), valilerinden birine şu mektubu yazdı:

"Kapını, halka devamlı açık tutmalısın. Çünkü, yöneticilerin halk ile temaslarını kesmeleri sıkıntı verici bir durumdur. Valiler açısından bakıldığında şöyle bir sonuçla karşılaşırız: Valiler, halktan kopuk yaşarlarsa halkın problemlerinden haberdar olamazlar. Bu durumda halk, iyiyi kötüden ayırt edemez; büyüğü küçük, küçüğü büyük, güzeli çirkin, çirkini güzel görmeye başlar; neticede hak ile bâtıl birbirine karışır. Vali de bir insandır, halkın kendisinden gizlediği meseleleri bilemez. Konuşulan sözler üzerinde de, doğruyu yalandan ayırt ettirecek alâmetler yoktur ki gerçeğe vâkıf olabilsin ve diğer insanların haklarını koruyabilsin. O hâlde, sen şu iki tip insandan biri olmakla karşı karşıyasın: Ya hakkı yerine getirmekte titizlik göstererek halkla doğrudan temasa geçen ve hak sahiplerine haklarını veren biri olursun, ya da hakkı yerine getirmekte hassasiyet göstermeyen biri. Bu durumda halk senden çabucak uzaklaşır, ümidini kesince sana dertlerini anlatamaz olur. İşin doğrusu, onların sana iletmek istedikleri ihtiyaçlarının pek çoğu, seni zora sokmayacak şeylerdir. Benim bu anlattıklarımdan mutlaka yararlan. Nasibine ne düşerse düşsün onunla yetinmeye bak."[152]

---

151 Saîd b. Mansûr, *Sünen* 2/334 (2936)

152 el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl* 13/160 (36553)

Hz. Ali'nin Bir Başka Valisine Gönderdiği Mesaj

Medâinî anlatıyor: Hz. Ali, valilerinden birine şu mektubu göndermişti:

"Karar verirken sakın acele etme! Ölümün seni yakaladığı, nefislerine aldanan kimselerin "Eyvaaah! Eyvaaah!" diye inlediği, ameli olmayanların tevbe etmeye yöneldiği, zalimlerin, "Keşke dünya hayatına döndürülsek de Allah'a kulluk yapsak!" diye temennide bulunduğu bir yerde, amel defterinin sana verilmiş olduğunu farz et! Bunları düşün, ondan sonra karar ver."[153]

20. HALKIN DEVLET BAŞKANINA NASİHATLERİ

Saîd b. Âmir'in Hz. Ömer'e Nasihati

Mekhûl anlatıyor: Allah Resûlünün sahâbîlerinden Saîd b. Âmir b. Huzaym el Cümehî (radıyallahu anh), bir gün Hz. Ömer'e (radıyallahu anh): "Yâ Ömer, sana tavsiyelerde bulunmak istiyorum." dedi. Hz. Ömer de, "Olur, söyle bakalım." buyurdu.

Saîd b. Âmir, "İnsanların hukukunu gözetme hususunda Allah'tan korkmanı, Allah'ın hukukunu yerine getirirken de halktan çekinmemeni tavsiye ederim. Sözün, işine uygun olmalı. Çünkü sözün hayırlısı, davranışlarla tasdik edilenidir. Bir iş hakkında iki hüküm verme! Aksi hâlde, iş aleyhine döner ve haktan, adaletten ayrılırsın. Delili olan meselelerde lehte karar verirsen başarıya ulaşırsın, Allah sana yardım eder, halkını da senin vasıtanla hidayete erdirir. Allah'ın, sana idaresini tevdi ettiği Müslümanların uzak ve yakın akrabaları senin yanında eşit olsun. Hepsine eşit davran, kendin ve ailen için arzuladığını onlar için de iste. Nefsin ve ehlin için uygun görmediklerini, onlar hakkında da uygun görme. Hakka giden yolda her türlü sıkıntıya katlan. Allah yolunda yürürken, kınayanın ve dedikodu yapanın yaygarasından asla korkma!" dedi.

---

153 el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl* 13/160 (36554)

Hz. Ömer sordu: "Senin bu dediklerine kim güç yetirebilir?" Saîd b. Âmir: "Senin gibisi! Allah'ın, Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem) ümmetinin başına geçirdiği, kendisiyle Allah arasına kimsenin girmediği senin gibi biri bunda muvaffak olur." dedi.[154]

Hz. Ebû Ubeyde ve Hz. Muâz'ın, Hz. Ömer'e Mektubu ve Hz. Ömer'in Onlara Cevabı

Muhammed b. Sûka anlatıyor: Bir gün, Nuaym b. Ebî Hind'in yanına gittim. Nuaym b. Ebî Hind, bana yazılı bir sayfa çıkarıp verdi. Sayfada şunlar yazılıydı:

"Ebû Ubeyde b. Cerrâh ile Muâz b. Cebel'den Ömer b. Hattâb'a:

Selâm sana! Nefsini ıslah etmede hassas olduğunu bildiğimiz hâlde, sana yine de bazı tavsiyelerde bulunacağız: "Gerek siyah ırktan gerek esmer ırktan olsun, bu ümmetin tamamının idaresini üzerine aldın. Huzurunda soylular da oturuyor, sıradan kimseler de. Düşmanın da var, dostun da. Herkesin de, adaletten bir hissesi var. Ey Ömer! Bu nedenle, adil hareket edip etmediğini tekrar gözden geçir. Biz sana, başların eğileceği, yüreklerin duracağı, Allah Teâlâ'nın delillerinin yanında başka delillerin bir hiç olacağı günü, hatırından çıkarmamanı tavsiye ederiz. O, öyle bir gündür ki, o gün bütün yaratıklar O'nun huzurunda boyun eğecek, rahmetini ümit edecek, azabından tir tir titreyecek.

Ey Ömer! Önceleri bizler aramızda, "Bir zaman gelecek ki bu ümmetin fertleri, zahiren dost görünecek, fakat içten içe birbirlerine düşmanlık besleyecekler." diye konuşurduk. Gönlümüzden gelen samimi duygu ve düşünceleri anlattığımız şu mektubun, maksadının aksi istikametinde anlaşılmasından Allah'a sığınırız. Bunu, sırf sana nasihat için yazdık. Selâm ediyoruz!"

---

[154] el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl* 12/801 (35807)

Hz. Ömer de şu cevabı gönderdi:

"Ömer'den Ebû Ubeyde ile Muâz'a:

Selâm size. Mektubunuzu aldım. Nefsimin ıslahı için ciddi çaba gösterdiğimi bilmenize rağmen bana nasihatte bulunacağınızı, bu ümmetin tamamının idare sorumluluğunu üzerime aldığımı, huzurumda, hem soyluların hem de sıradan kimselerin oturduğunu, dostumun ve düşmanımın bulunduğunu, herkese âdil davranmam gerektiğini, âdil davranıp davranmadığımı gözden geçirmemi yazıyorsunuz.

Size şunu söyleyeyim ki: Ömer'in elinde hiçbir güç yoktur. Ömer, ancak Allah'ın verdiği güç ve kuvvetle işlerini yürütüyor ve çalışıyor. Bizden önceki toplumların uğradıkları âkıbete uğramama konusunda da, beni uyarıyorsunuz. Öteden beri, gece ile gündüzün birbirini takip etmesi insanların ömürlerini tüketmekte, uzak olanı yakınlaştırmakta, her yeniyi eskitmekte, vadedilen her şeyi getirmektedir. İnsanlar, cennet veya cehennemdeki yerlerini alıncaya kadar bu böyle sürüp gidecek!

Sonra, bu ümmetin fertlerinin son zamanlara doğru birbirlerine dost görüneceklerini, fakat sinelerinde birbirlerine karşı düşmanlık besleyeceklerini yazıyor; beni bu noktada ihtiyatlı olmaya çağırıyorsunuz. Sizler o kimselerden değilsiniz, bu zaman da o bahsettiğiniz devir değildir! O; dünyaya yönelişin çoğaldığı, insanların birbirlerinden korktuğu, dünya hayatlarını yoluna koymak için birbirlerine karşı zâhiren iltifat ettikleri bir dönem olacak!

Mektubunuzun, maksadınızın aksi istikametinde anlaşılmasından Allah'a sığınıyorsunuz. Mektubunuzu, sırf bana iyilik etmek için yazdığınızın farkındayım ve size gönülden inanıyorum. Mektup yazmayı ihmal etmeyin, nasihatlerinize ihtiyacım var. Selâmlar."[155]

---

[155] Ebû Nuaym, *Hilye* 1/238; Taberânî, *Mu'cemu'l-Kebîr* 20/32 (45)

Hz. Ebû Ubeyde b. Cerrâh'ın Vefat Ederken Ettiği Vasiyet

Saîd b. Müseyyeb (radıyallahu anh) anlatıyor: Ebû Ubeyde (radıyallahu anh) Ürdün'de vebaya yakalanınca, oradaki Müslümanları huzuruna çağırdı ve onlara şöyle seslendi:

"Sizlere bazı tavsiyelerde bulunacağım. Bunları kabul eder, gereğini yaparsanız daima bereket ve mutluluk içinde olursunuz: Namazı dosdoğru kılın. Ramazan orucunu tutun. Zekât verin, hacca gidin, umre yapın. Birbirinize iyilik tavsiye edin. İdarecilerinize nasihat edin, onlara sinsice davranmayın. Dünya hırsı, sizi felakete sürüklemesin. Bir adam bin sene dahi yaşasa, onun uğrayacağı akıbet, vebadan dolayı yerlere dökülen şu insanların akıbetinden farkı olmayacaktır! Allah, âdemoğullarına ölümü takdir buyurmuştur, mutlaka herkes ölecek! O hâlde onların en akıllıları, Rabb'e en itaatkâr olanlar ve ahiret için en çok gayret gösterenlerdir. Allah'ın selâm ve rahmeti üzerinize olsun. Muâz b. Cebel! Halka namazı sen kıldır."

Ebû Ubeyde (radıyallahu anh) vefat edince, Muâz (radıyallahu anh) kalktı; şu konuşmayı yaptı:

"Ey insanlar! Günahlarınızdan ötürü Allah'a tevbe ediniz. Herhangi bir kul, günahından tevbe etmiş olarak Allah'ın huzuruna varırsa, Cenâb-ı Hak onu muhakkak affeder. Kimin borcu varsa ödesin. Çünkü kul, borcu sebebiyle ahirette rehin tutulur. Aranızda dargınlar varsa barışsın. Çünkü, bir Müslümanın din kardeşinden, üç günden fazla küskün durması câiz değildir.

Ey Müslümanlar! Sizler öyle birinin ölümüyle sarsıldınız ki; inanın, ben, ondan daha temiz yürekli, kalbinde kötülük bulunmayan, Müslümanları ondan daha çok seven, onlara karşı ondan daha iyiliksever birinin olduğunu zannetmiyorum. Kendisine Allah'tan rahmet dileyin. Buyurun, namazını kılmak üzere hazırlanın."[156]

---

[156] el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl* 13/199 (36666)

21. HALİFELERİN VE İDARECİLERİN YAŞAYIŞ TARZLARI

Hz. Ebû Bekir'in, Halife Olduktan Sonraki Yaşayış Tarzı

İbn Ömer (radıyallahu anh), Âişe (radıyallahu anhâ), İbnü'l-Müseyyeb (radıyallahu anh) ve daha başkaları anlatıyorlar:

"Peygamber Efendimiz'in (sallallahu aleyhi ve sellem) vefat ettiği hicri 11. senenin Rebîülevvel ayının on ikisine rastlayan pazartesi günü, Hz. Ebû Bekir'e (radıyallahu anh) biat edilmişti. Ebû Bekir'in evi, Medine'nin Avâlî denilen mahallelerinden biri olan Sünh'te idi. Ebû Bekir, hanımı Habîbe'nin yanında kalıyordu. Ona, Sünh'te kıl çadırdan bir ev yaptırmıştı. Evini Medine'ye nakledinceye kadar burada ikamet etti. Hilâfet makamına geçtikten sonra da, altı ay kadar yine orada kalmaya devam etti. Her gün sabah erkenden yola çıkar, yürüyerek Medine'ye gelirdi. Nadiren ata bindiği olurdu ve oldukça mütevazi bir giyimi vardı. Medine'ye düzenli olarak gelir, cemaate vakit namazlarını kıldırırdı. Yatsıyı kıldırdıktan sonra Sünh'teki evine, ailesinin yanına geri dönerdi. Kendisi bulunmadığı zamanlarda, imamlığa Hz. Ömer geçerdi. Cuma günleri kuşluk vaktine kadar Sünh'te kalır, saçlarını ve sakalını boyar, sonra cuma namazı vaktine yakın şehre gelir, cuma namazını kıldırırdı.

Hz. Ebû Bekir, bir ticaret adamıydı. Her gün erkenden pazara iner, ticaret yapardı. Bir koyun sürüsü vardı, onları bazen kendisi bazen de başkaları otlağa çıkarırdı. Kendi koyunlarını sağdığı gibi, mahallenin koyunlarını da sağardı. Hatta, hilâfet için kendisine biat yapılınca kızcağızın biri: "Bundan böyle davarlarımız sağılmayacak." deyince Hz. Ebû Bekir, "Yemin ederim ki, onları sizin için yine sağacağım. Ümit ederim ki, üstlendiğim bu görev, daha önceki âdetlerimi değiştirmez." demişti. Gerçekten, Hz. Ebû Bekir halife olduktan sonra da mahallenin davarlarını sağmaya devam etti. Hatta bazen o kıza, "Köpüklü mü sağayım

köpüksüz mü? Nasıl istersin?" diye sorardı. Kız da: "Köpüklü sağ!" derdi. Hz. Ebû Bekir de, kızcağızın dediğini yapardı.

Hz. Ebû Bekir, Sünh'teki evinde bu şekilde altı ay kaldı. Daha sonra, şehir merkezine geldi ve burada oturmaya başladı. Biraz düşündü ve: "Yok vallahi, halkın işleriyle uğraşmak ticaretle uğraşmama engel oluyor. Halkın işleriyle ilgilenmek için daha fazla zaman ayırmam gerekir." diyerek ticareti bıraktı. Bunun üzerine, Hz. Ebû Bekir'in ve aile fertlerinin günlük geçimi ile hac ve umre ziyaretlerinde harcamak üzere, kendisine devlet hazinesinden altı bin dirhem yıllık maaş takdir edildi.

Vefat edeceği sıralarda, "Müslümanların mallarından yanımızda ne varsa iade edin. Bunlardan en ufak bir şey dahi bende kalmasın. Falan filân yerlerdeki arazilerimi, beytülmâlden şimdiye dek harcadıklarıma sayıyor ve Müslümanlara vakfediyorum." diye vasiyette bulundu. Bunun üzerine, bahsettiği araziyle birlikte bol süt veren bir deve, kılıçları parlatan bir köle ve beş dirhem değerindeki bir kadife parçası Hz. Ömer'e teslim edildi. Buna şahit olan Hz. Ömer, onun için: "Kendisinden sonra yaşanmaz bir hayat bıraktı!" demekten kendini alamadı.[157]

Humus Valisi Umeyr b. Sa'd'ın Yaşayış Tarzı

Hz. Ömer (radıyallahu anh), Umeyr b. Sa'd el-Ensârî'yi Humus'a vali olarak atamıştı. Aradan bir sene geçmesine rağmen, kendisinden bir haber alamayınca kâtibine, "Umeyr'e hemen bir mektup yaz; onun bize hıyanet ettiğini düşünüyorum." diyerek şu mektubu yazdırdı:

"Bu mektubumu alınca hemen gel! Şimdiye kadar Müslümanlardan aldığın vergileri de beraberinde getir."

Umeyr (radıyallahu anh) mektubu alınca çantasını aldı, yol azığı-

[157] el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl* 5/840 (14077)

nı ve çanağını çantasının içine koydu, matarasını beline bağladı, değneğini de eline aldı ve yürüyerek Humus'tan Medine'ye vardı. Medine'ye vardığında; rengi solmuş, yüzü toz toprak olmuş, saçları da uzamıştı. Bu vaziyette, Halife Hz. Ömer'in huzuruna çıktı ve: "Selâm sana ey Müminlerin Emîri! Allah'ın rahmet ve bereketi üzerine olsun." diyerek onu selâmladı. Hz. Ömer: "Nedir bu hâlin böyle?" diye sordu. Umeyr, "Hâlimde ne var? Vücudum sağlıklı, kanım tertemiz, dünyayı boynuzundan tutmuşum, arkamdan sürüklüyorum!" dedi. Hz. Ömer : "Yanında ne var?" diye sordu. Umeyr: "Yanımda, içinde azığım ve çanağım bulunan bir çantam var. Çanakta hem yemek yiyor hem de başımı ve elbiselerimi yıkıyorum. Abdest ve içecek suyumu koyduğum bir de mataram var. Ayrıca bir de değneğim var, yürürken dayanıyor, saldırganlara karşı kendimi savunuyorum. Vallahi, benim dünyalığım bu eşyalarımdan ibarettir." Hz Ömer: "Yürüyerek mi geldin?" diye sordu. Umeyr, "Evet" dedi. Hz Ömer: "Peki, halktan; içinde sana binebileceğin bir hayvan verecek kimse çıkmadı mı?" diye sordu. Umeyr: "Onlar kendiliklerinden vermediler, ben de istemedim!" diye karşılık verdi. Hz. Ömer: "Yanlarından geldiğin o Müslümanlar ne fena insanlarmış!" deyince Umeyr şöyle çıkıştı Hz Ömer'e: "Ey Ömer! Allah'tan kork! Allah, Müslümanların gıybetini yapmayı haram kılmıştır. Ben, onların sabah namazını kıldığına şahidim." Hz Ömer: "Ben, seni hangi vazife ile oraya göndermiştim? Sen orada ne yaptın?" diye sordu. Umeyr: "Ey Müminlerin Emîri, niye soruyorsun bunu?" dedi. Hz. Ömer: "Sübhânallah!" diyerek şaşkınlığını belirtince Umeyr: "Seni üzeceğimden korkmasaydım sana hiçbir şey anlatmazdım. Sen beni gönderince hemen gittim, belde halkının iyi ve düzgün adamlarını toplayıp vergi toplamak üzere görevlendirdim. Sonra, onları topladıkları vergileri dağıtmaları için gerekli yerlere gönderdim; bir şey artsaydı elbet sana da getirirdim!" dedi. Hz. Ömer: "Bize bir şey getirmedin mi?" dedi. Umeyr: "Hayır" diye cevap verdi. Bunun üzerine Hz. Ömer,

kâtiplerine: "Umeyr'in tayin emrini yenileyin!" dedi. Umeyr şöyle dedi: "İdarecilik arzu ettiğim bir görev değildi ve bu vazifeyi artık ne senin için ne de senden sonra gelecekler için yaparım! Kurtuluşum çok zor, hatta imkânsız, diyebilirim. Çünkü ben bir kere, bir Hristiyan'a 'Allah, seni rezil rüsva etsin.' dedim." Umeyr (radıyallahu anh), bu ifadesiyle o zimmîyi incitmiş olduğunu, bundan derin endişe duyduğunu belirtmiştir. Çünkü Resûlü Ekrem (sallallahu aleyhi ve sellem), zimmîlere ezâ ve cefayı yasaklamıştı. Umeyr konuşmasını şöyle tamamladı: "Ey Ömer! Buna sebep de sensin. Ey Ömer! Benim en uğursuz günlerim; ölen arkadaşlarım gibi ölmeyip senin verdiğin görevde geçirdiğim günlerdir!" Daha sonra, Umeyr izin isteyip evine döndü.

Umeyr'in evi, Medine'den birkaç mil mesafede idi. Hz. Ömer (radıyallahu anh), içindeki şüpheyi yenemedi ve: "Bu adam, yine de bize bir hainlik yapmış olabilir!" diyerek Hâris adında birine yüz dinar verdi ve: "Umeyr'in evine git, misafir gibi davran. Varlıklı olduğunu görürsen parayı geri getir. Şayet, onun fakir olduğunu görürsen bu yüz dinarı ona ver." dedi. Hâris gitti, köye vardığında baktı ki; Umeyr bir duvarın dibinde oturmuş, gömleğindeki bitleri temizliyor. Selâm verdi. Umeyr selâmını aldı ve: "Allah seni bağışlasın! Aşağı in, nereden geliyorsun?" dedi. Hâris, "Medine'den geliyorum." dedi. "Müminlerin Emîri nasıl?" diye sordu Umeyr. Hâris, "İyidir." dedi. "Müslümanlar nasıldır?" diye sordu Umeyr. Hâris, "Onlar da iyidirler." diye karşılık verdi. Umeyr, "Peki, Müminlerin Emîri cezaları uyguluyor mu?" dedi. Hâris, "Evet!" dedi. Umeyr: "Yâ Rabbi! Ömer'e yardım eyle. Ben onun, seni çok sevdiğini biliyorum." dedi. Hâris, Umeyr'in yanında üç gün kaldı. Umeyr, her gün ancak bir arpa ekmeği yapabiliyordu. Bunu da misafirine ikram ettiği için kendisi ve ailesi aç kalıyordu. Açlık canlarına tak edince Umeyr, Hâris'e: "Bizi aç bıraktın, gitmek istersen hemen yola çıkabilirsin!" dedi. Hâris dinarları çıkarıp Umeyr'e verdi ve:

“Bunları sana Müminlerin Emîri Hz. Ömer gönderdi, ihtiyaçların için kullanırsın.” dedi. Umeyr bağırdı ve: “Benim onlara ihtiyacım yoktur.” diyerek parayı reddetti. Umeyr’in hanımı: “Al efendi, ihtiyacın olursa harcarsın, yoksa tasadduk edersin.” dediyse de Umeyr: “Vallahi, onları koyacak bir kabım da yok ki!” dedi. Bunun üzerine, hanımı fistanının eteğinden bir parça yırtıp kendisine verdi. O da, paraları alıp beze sardığı gibi mahalleye çıktı. O paraları, şehit ve fakirlerin çocuklarına dağıttı. Hâris, o paradan kendisine de bir miktar vereceğini ümit etmişse de Umeyr vermemişti. Paraları dağıttıktan sonra: “Müminlerin Emîri’ne selâmlarımı söyle.” diyerek Hâris’i yolcu etti.

Hâris Medine’ye dönünce Hz. Ömer, Hâris’e Umeyr’i nasıl gördüğünü sordu. “Fakirlik ve zaruret içinde gördüm.” diye cevapladı Hâris. Bunun üzerine Hz. Ömer, “Verdiğim paraları ne yaptı?” dedi. “Bilmiyorum!” dedi Hâris. Hz. Ömer de, Umeyr’e, “Bu mektubumu alır almaz hemen yola çık.” mealinde bir mektup gönderdi. Umeyr mektubu alınca Medine’ye geldi, Hz. Ömer’in huzuruna çıktı. Hz. Ömer: “Dinarları ne yaptın?” diye sordu. Umeyr: “Ne yaptıysam yaptım! Niye soruyorsun ki?” dedi. Hz. Ömer: “Allah aşkına söyle, onları ne yaptın?” dedi. Umeyr: “Onları, kendim için ahiret azığı olsun diye tasadduk ettim!” dedi. Hz. Ömer, “Allah iyiliğini versin.” diyerek Umeyr’e bir deve yükü buğday ve iki kat elbise verilmesini emretti. Umeyr: “Yiyeceklere ihtiyacım yok. Çünkü buraya gelirken evde iki ölçek arpa vardı, onları yiyinceye kadar Allah rızık gönderir!” deyip yiyecekleri almadı. “Elbiselere gelince, falanın annesinin elbisesi yok, ona götüreyim.” diyerek elbiseleri alıp evine döndü ve bu hadiseden sonra fazla yaşamadı.

Hz. Ömer, Umeyr’in vefatını haber alınca çok üzüldü. Kendisine Allah’tan rahmet diledi, onun için çok dua etti. Arkadaşlarıyla birlikte, Bakî’ kabristanına kadar yürüdü. Bir ara yanındakilere:

"Her biriniz bir istek ve temennide bulunsun." dedi. Birisi: "Yâ Emîre'l-Mü'minîn! Malım olsaydı da Allah rızası için köle azat etseydim, bunu çok isterim!" dedi. Başka biri: "Ey Müminlerin Emîri! Malım olsaydı da Allah yolunda infak etseydim!" dedi. Başka bir şahıs da: "Çok güçlü olsaydım da, zemzem kuyusundan su çekerek Beytullah'ı ziyaret eden hacılara su dağıtsaydım!" dedi. Hz. Ömer: "Keşke Umeyr b. Sa'd gibi bir adamım olsaydı da Müslümanların işlerinde onun yardımına müracaat etseydim! Ben de bunu çok arzu ederdim!" dedi.[158]

Humus Valisi Saîd b. Âmir el-Cümehî'nin Yaşayış Tarzı

Hâlid b. Mı'dân anlatıyor: Hz. Ömer (radıyallahu anh), Saîd b. Âmir'i (radıyallahu anh), Humus'a vali tayin etmişti. Hz. Ömer Humus'a geldiğinde: "Ey Humuslular, valinizi nasıl buldunuz? Kendisinden memnun musunuz?" diye sordu. Humus halkı, Saîd'i şikâyet etti. Sık sık idarecilerini şikâyet etmeleri sebebiyle Humus'a "Mini Kûfe" denirdi. "Biz, dört hususta validen şikâyetçiyiz: Birincisi, güneş iyice yükselmedikçe bizim yanımıza gelmiyor!" dediler. Hz. Ömer: "Bu büyük bir hata! Başka?.." dedi. "Geceleyin kimseyi kabul etmiyor." dediler. "Bu da büyük hata! Daha başka?.. " dedi Hz. Ömer. "Ayda bir gün hiç yanımıza çıkmıyor!" dediler. "Bu da büyük bir kabahat! Başka başka?.. " diye sordu Hz. Ömer. "Bazı günler kendisine nöbet geliyor, sanki cinnet belirtileri görülüyor!" dediler. Hz. Ömer, şikâyetçilerle valiyi yüzleştirdi. Onun hakkında iyi bir kanaat taşıdığı için: "Allah'ım! Saîd hakkında yanılmadığımı göster." diye dua etti. Saîd gelince Hz. Ömer halka seslendi: "Şikâyetiniz neydi sizin?" Halk, "Gün yükselmedikçe yanımıza gelmiyor." dedi. Hz. Ömer, Saîd'e bunun sebebini sordu. O da: "Vallahi söylemek istemezdim, ama buna mecburum: Hizmetçim yoktur, hamurumu kendim yoğuruyo-

---

[158] Ebû Nuaym, *Hilye* 1/247

rum, sonra oturuyor, hamurumun mayalanmasını bekliyorum. Hamur mayalanınca da ekmeğimi pişiriyorum. Daha sonra, abdest alıp yanlarına çıkıyorum." dedi. Hz. Ömer tekrar sordu: "Öteki şikâyetleriniz neydi?" "Geceleri kimseyle görüşmeyi kabul etmiyor." dediler. Hz. Ömer: "Ya buna ne dersin Saîd?" diye sordu. Saîd: "Bunu da anlatmak istemezdim! Doğrusu ben gündüzlerimi halkıma, gecelerimi de Rabbime ayırdım!" Hz. Ömer sordu: "Üçüncü şikâyetiniz neydi?" "Ayda bir gün hiç yanımıza çıkmıyor." dediler. Hz. Ömer: "Buna ne dersin?" dedi. Saîd b. Âmir: "Elbiselerimi yıkayacak hizmetçim olmadığı gibi, değişeceğim ikinci bir elbisem de yok. Ayda bir elbiselerimi yıkıyor ve kurumasını bekliyorum. Elbiselerim kuruduktan sonra da, akşama doğru yanlarına çıkıyorum!" dedi. Hz. Ömer: "Bir şikâyetiniz daha vardı, o neydi? " diye sordu. "Bazı günler kendisine nöbet geliyor, cinnet emareleri görülüyor!" dediler. Hz. Ömer: "Pekâlâ Saîd! Bu iddiaya ne diyeceksin?" deyince Saîd: "Ey Müminlerin Emîri! Ben, Hubeyb'in (radıyallahu anh), Mekke'de nasıl öldürüldüğüne şahit olmuştum. Kureyşliler, onu öldürürken vücudundan parça parça etler kestiler, vücudunu bir kütük üzerine koydular ve 'Şu anda, senin yerinde Muhammed'in olmasını ister miydin?' diye sordular. O ise: 'Allah'a yemin ederim ki, değil onun benim yerimde olmasına; onun ayağına bir diken batmasına dahi gönlüm razı olmaz!' dedi. Sonra da Hubeyb 'Yâ Muhammed!' diye seslendi. Ben o zaman müşriktim, Allah'a iman etmemiştim. Şimdi o günü hatırlıyor, o anda Hubeyb'e yardım etmediğim için Allah'ın beni bağışlamayacağını düşünüyor, bu sebepten çırpınıyorum!" dedi.

Saîd b. Zeyd'in bu cevapları üzerine Hz. Ömer, "Allah'a hamdolsun ki Saîd, beni yanıltmadı." dedi. Sonra, kendisine bin altın dinar gönderdi ve "Bununla ihtiyaçlarını gör." dedi. Saîd'in hanımı, Hz. Ömer'in dinar gönderdiğini duyunca kocasına, "Bizi,

senin hizmetkârlığına muhtaç etmeyen Allah'a hamdolsun." diyerek sevindi. Saîd b. Zeyd, "Hanım, bu dinarları daha hayırlı bir yere harcamaya var mısın? Bunları bizden daha muhtaç kimselere verelim, ne dersin?" dedi ve ailesinden itimat ettiği birini çağırarak ona birkaç çıkın verdi. "Bunları falan ailenin dullarına, filân hane halkının yetimlerine, filânların yoksullarına, falan felaketzedelere ver." dedi. Yanında, tek bir altın bıraktı. Hanımına da, "Al, bunu da sen infak et." dedi. Sonra, işinin başına döndü. Hanımı seslendi: "Bize bir hizmetçi alsaydın ya! Bu paralar, bir işimize yaramadı bey!" dedi. Saîd b. Âmir (radıyallahu anh): "O paralar, daha çok muhtaç olacağın bir zaman sana mutlaka geri dönecektir!" dedi.[159]

---

[159] Ebû Nuaym, *Hilye* 1/245.